GIMTOJI NUODĖMĖ

P. D. James

Thames Embankment, London

sfinksas

P. D. James

Original Sin

P. D. James

Gimtoji nuodėmė

Romanas

Iš anglų kalbos vertė
Virgilijus Čepliejus

Vilnius 1999

UDK 820-3
Ja 289

P. D. James
ORIGINAL SIN
Penquin Books, 1996

ISBN 9986-02-754-3

AUTORĖS PASTABA

Šio romano veiksmas vyksta prie Temzės upės ir daugelis aprašytų vietų bus pažįstamos šios upės mėgėjams. „Peverelių spauda“ bei visi veikėjai egzistuoja tiktai autorės vaizduotėje ir neturi nieko bendra su realiomis vietomis arba žmonėmis.

Pirma knyga

ŽMOGŽUDYSTĖS ĮŽANGA

1

Laikinai dirbanti stenografininkė pačią pirmą savo darbo dieną dalyvavo aptinkant lavoną, ir jeigu to nevadinsime išimtiniu dalyku, tai turime sutikti, jog tokie atvejai yra tikrai reti ir toli gražu netelpa į kasdienybės rėmus. Mendė Prais, devyniolikos metų ir dviejų mėnesių amžiaus mergina, pripažinta ponios Krili „Nounsacho sekretorių agentūros“ žvaigždė, į pokalbį „Peverelių spaudoje“ rugsėjo keturioliktą, antradienį, išvažiavo be ypatingo jaudulio, kaip ir kitais atvejais pradėdama bet kurį naują darbą – ji jaudinosi ne tiek dėl to, ar atitiks galimo darbdavio reikalavimus, kiek dėl to, ar darbdavys atitiks jos pačios poreikius. Apie šią vietą ji sužinojo praėjusį penktadienį, kai šeštą valandą užsuko agentūron pasiimti atlyginimo už dvi nuobodžias darbo savaites pas direktorių, kuris sekretorę laikė savo padėties simboliu, tačiau neturėjo jokio supratimo apie tai, kaip išnaudoti jos gabumus. Tad dabar ji pageidavo ko nors naujo ir galbūt įdomesnio, tačiau gal ne tiek daug, kiek gavo vėliau.

Ponia Krili, pas kurią Mendė dirbo paskutinius trejus metus, buvo įsikūrusi dviejuose kambariuose virš laikraščių ir tabako parduotuvės Vaitčepelio gatvėje ir visuomet mėgdavo pasigirti savo merginoms bei klientams, kad ši vieta yra labai netoli ir nuo miesto centro, ir nuo aukštų uosto įstai-

gų pastatų. Nei viena, nei kita aplinkybė kol kas jai didelių privalumų nesuteikė, tačiau kitoms agentūroms baigiant paskęsti neveiklumo liūne ponios Krili mažas ir prastokai įrengtas laivas dar šiaip taip plūduriavo. Agentūrai ji vadovavo viena, nebent retkarčiais pasitelkdavo kurią merginą, kai ši neturėdavo konkrečios užduoties. Pirmasis kambarys buvo jos kabinetas, kuriame ji derėdavosi su savo klientais, o antrasis atstojo asmeninį prieglobstį. Jame buvo sofa, ant kurios ji, pažeisdama nuomos sutartį, kartais ir pernakvodavo, bariukas su gėrimais ir šaldytuvas, atidaroma virtuvėlė spintelėje, didžiulis televizorius ir pora fotelių priešais dujinį židinį, kuriame už dirbtinių pliauskų sukosi niūri raudona šviesa. Savo kambarį ji vadino „jaukiu“, ir Mendė buvo viena iš merginų, kuriai buvo leidžiama jame lankytis.

Gal tas jaukumas ir laikė Mendę agentūroje, nors ji niekada nebūtų pati sau pripažinusi, kad turi tokį poreikį, kuris jai atrodė vaikiškas ir kartu nevykęs. Motina iš namų išėjo, kai Mendei buvo šešeri, ir ji su nekantrumu laukė sukaksiant šešiolikos, kada galės gyventi atskirai nuo tėvo, kuriam tėviškoji pareiga atrodė du kartus per dieną parūpinti valgį, beje, gaminamą jos pačios, ir drabužius. Pastaraisiais metais ji nuomojosi kambarį terasiniame name Stratfordo rytuose, gyveno kandžiai bičiuliaudamasi su trimis jaunomis draugėmis, kur didžiausi disputai kildavo dėl atkaklaus Mendės reikalavimo laikyti savo „Jamachą“ siaurame koridoriuje. Užtat kontoros Vaitčepelio gatvėje jaukumas su vyno ir išsineštinio kiniško maisto kvapais, su dujų šnypštimu ir dviem giliais bei aptriušusiais foteliais, kuriuose ji kartais susirangiusi nusnūsdavo, jai buvo tikras namų patogumo ir saugumo simbolis.

Ponia Krili, vienoje rankoje laikydama šerio butelį, kitoje aptrintą bloknotėlį, pavarinėjo burnoje cigarečių kandik-

lį, kol šis atsidūrė lūpų kampe ir liko ten svariai kaboti, tada prisimerkusi pro nepaprasto dydžio akinius kauliniais rėmais įsistebeilijo į savo itin smulkią rašyseną.

– Yra naujas klientas, Mende, „Peverelių spauda“. Suradau juos leidėjų žinyne. Jie yra viena seniausių, o gal ir seniausia leidykla šalyje, įsteigta 1792 metais. Įsikūrę palei upę. Šalia jų yra Inosent rūmai, Inosent akligatvis, Vopingas. Jei kada plaukei laivu į Grinvičą, turėjai matyti Inosent rūmus. Atrodo kaip kokie prašmatniausi Venecijos rūmai. Turi ir katerį, kuriuo iš Čering Kroso prieplaukos vežioja personalą, bet tau tai neduos jokios naudos, juk gyveni Stratforde. Bet vis tiek esi toje pačioje Temzės pusėje, bus lengviau atvažiuoti. Manau, kad patogiausia būtų su taksi.

– Verčiau važinėsiu motociklu.

– Kaip nori. Jie laukia tavęs antradienį dešimtą valandą.

Poniai Krili knietėjo pasiūlyti, kad einat pas tokį prestižišką klientą gal derėtų kokia nors oficialesnė apranga, tačiau susilaikė. Mendė kai kada priimdavo patarimus dėl darbo ar elgesio, tačiau tik ne dėl savo ekscentriškų ir kartais keistų atributų, kuriais išreikšdavo savo itin nepriklausomą bei kunkuliuojančią asmenybę.

Ji paklausė:

– Kodėl antradienį? Argi jie nedirba pirmadieniais?

– Neklausk manęs. Žinau tik tiek, kad paskambinusi mergina pasakė antradienį. Gal panelė Etjen anksčiau negali susitikti su tavim. Ji yra viena iš direktorių ir nori pasikalbėti su tavim asmeniškai. Panelė Klaudija Etjen. Viską užrašiau čia.

Mendė nusistebėjo:

– Kas čia per pompa? Kodėl su manim turi kalbėtis leidyklos valdžia?

– Viena iš valdžios. Manau, kad jiems ne tas pats, ką samdo. Paprašė geriausio žmogaus, aš ir siunčiu geriausią. O

gal jie ieško žmogaus nuolatiniam darbui ir pirma nori patikrinti. Nesiduok jų įkalbinama ir nepasilik, gerai, Mende?

– Kurių galų?

Paėmusi taurę saldaus šerio, Mendė susirangė viename fotelių ir ėmė skaityti laišką. Be abejo, atrodė keista, kad prieš pradedant darbą su ja nori pasikalbėti direktorė, netgi turint galvoje tai, kad agentūroje ji nauja klientė. Šiaip viskas būdavo kur kas paprasčiau, ir abi pusės tai žinojo. Susinervinęs klientas paskambindavo poniai Krili, paprašydavo laikinos stenografininkės mašininkės ir turėdavo galvoje, kad gaus raštingą merginą, gebančią spausdinti bent jau vidutiniu greičiu. Ponia Krili pažadėdavo punktualumo, spartumo bei nuovokumo stebuklus, pasiųsdavo bet kurią merginą, kuri tuo metu būdavo laisva ir kurią pavykdavo įtikinti imtis to darbo, vildamasi, kad šį kartą darbdavio ir darbuotojo interesai tikrai sutaps. Vėlesni priekaištai visada būdavo atremiami liūdnu ponios Krili atsakymu:

– Niekaip nesuprantu. Kiti darbdaviai apie ją atsiliepdavo kuo palankiausiai. Visi visada prašo Šaronos.

Klientas, įtikintas, kad nesėkmė buvo jo paties kaltė, atsidusęs padėdavo ragelį ir stengdavosi kaip nors sulaukti, kol sugrįš nuolatinė mergina ir viskas atsistos į normalias vėžes. Ponia Krili paimdavo mokestį, kur kas kuklesnį negu kitose agentūrose – gal dėl to, kad ji tuo vertėsi nuolatos, – ir veikla baigdavosi iki tol, kol kita gripo epidemija arba vasaros atostogos suteikdavo progą leistis į naujus eksperimentus.

Ponia Krili pasakė:

– Pirmadienį gali neateiti, Mende, bet algą gausi. Ir verčiau pasirašyk savo darbo biografiją, paminėk stažą. Viršuj užrašyk „Curriculum vitae“, tai daro įspūdį.

Mendės curriculum vitae ir pati Mendė – nepaisant jos ekscentriškos išvaizdos – visada padarydavo įspūdį. Už tai

ji turėjo būti dėkinga anglų kalbos mokytojai poniai Čilkroft. Ši, stovėdama priešais savo nepaklusnių vienuolikamečių mokinių klasę, pareiškė:

– Jūs išmoksite rašyti savo gimtąja kalba paprastai, kruopščiai ir šiek tiek elegantiškai, o kalbėti taip, kad nebūsite atmesti tą pačią akimirką, kai tik praversite burną. Jeigu siekiate daugiau negu ištekėti šešiolikos metų ir auginti vaikus valdiškame bute, tai jums reikės kalbos. Jeigu esate nusiteikusios būti išlaikomos vyro arba valstybės, tai kalbos jums reikės dar labiau, kai norėsite pasinaudoti socialine rūpyba. Bet kalbos teks mokytis.

Mendė niekada negalėjo suprasti, ar nekenčia ponios Čilkroft, ar žavisi ja, tačiau šios įkvėptos ir netradicinės pamokos išmokė ją kalbėti bei rašyti ir daryti tai su tam tikru pasitikėjimu bei elegancija. Šiaip ji mėgo apsimesti, kad šio tobulumo dar nėra pasiekusi. Ji manė, nors niekada ir neištarė šios erezijos, kad nėra prasmės veržtis į ponios Čilkroft pasaulį, jeigu dėl to bus išstumta iš savojo. Tad savo raštingumą ji naudojo iš būtinybės, kaip komercinį ir kartais socialinį privalumą, papildydama jį didele spausdinimo sparta ir mokėjimu dirbti su kelių tipų kompiuteriais. Mendė suvokė, kad turi dideles galimybes gauti gerą darbą, tačiau likdavo ištikima poniai Krili. Be jaukumo, buvo malonu žinoti, jog esi nepakeičiama – visada galėjai tikėtis geriausio paskyrimo. Jos klientai vyrai kartais mėgindavo įkalbinti ją pasilikti visam laikui, kai kurie siūlydavo sąlygas, žadančias metines premijas, talonus pietums ir didelę pensiją. Mendė likdavo Nounsacho agentūroje ir ta jos ištikimybė buvo pagrįsta anaiptol ne materialiais išskaičiavimais. Kartais savo darbdavei ji jausdavo kone tikrą gailestį. Ponios Krili nesėkmės paprastai kildavo iš jos įsitikinimo, jog visi vyrai klastingi, ir iš negalėjimo be jų išsiversti. Be šio nepatogus dvilypumo, jos gyvenimas daugiausia buvo

užpildytas kovos išlaikyti pas save kelias dar paklausą turinčias merginas ir rietenų su buvusiu vyru, su mokesčių inspektoriumi, su jos banko valdytoju ir su kontoros patalpų savininku. Visose šiose kolizijose Mendė būdavo jos šalininkė, patikėtinė ir užjautėja. Spręsdama apie ponios Krili meilės gyvenimą, Mendė vadovavosi daugiau gera valia, o ne suvokimu, nes jos devyniolikos metų protui atrodė neįmanoma, kad darbdavys galėtų iš tikro siekti meilės santykių su vyresne moterimi – kai kurioms jau buvo apie penkiasdešimt, – tad retsykiais kontoroje pasirodantys vyriškiai būdavo tiesiog neverti, kad apie juos būtų rimčiau susimąstoma.

Antradienis po savaitės nesiliaujančio lietaus buvo visai pakenčiamas, pro žemų debesų tumulus tarsi ietys smygčiojo malonios saulės spindulių pluoštai. Kelionė iš Stratfordo rytų buvo neilga, bet Mendė pasiliko gerą laiko atsargą, tad iš autostrados išsuko be penkiolikos dešimtą ir Garneto gatve atvažiavo į Inosent akligatvį. Sumažinusi greitį iki pėsčio žmogaus tempo, ji lėtai kratėsi plačia akmenimis grįsta gatve, kurios dešinėje stovėjo dešimties pėdų aukščio pilkų plytų siena, o dešinėje – trys „Peverelių spaudos" pastatai.

Iš pirmo žvilgsnio Inosent rūmai ją nuvylė. Tai buvo pretenzingas ir niekuo neišsiskiriantis Jurgio laikų pastatas, kurio proporcijas ji daugiau žinojo esant, o ne jautė esant didingas, nors jis atrodė kiek kitoks negu iki tol matyti Londono aikštėse ir terasose. Durys buvo uždarytos, o už langų keturiuose aukštuose – pirmieji du aukštai buvo su elegantiškais kaltos geležies balkonais – didelės veiklos žymių nesimatė. Abipus šio rūmo stovėjo mažesni ir ne tiek pretenzingi namai – kiek atokiau, kaip neturtingi ir pagarbūs giminaičiai. Mendė dabar buvo priešais pirmąjį jų, pažymėtą dešimtu numeriu, nors nuo pirmo iki devinto namai buvo

nesužymėti, ir pamatė, kad jis nuo pagrindinio pastato atskirtas Inosent pasažo, užtverto geležiniais vartais ir tikriausiai naudojamo statyti personalo mašinoms. Dabar vartai buvo atviri ir Mendė matė, kaip trys vyrai elevatoriumi iš viršutinio aukšto leidžia dideles kartonines dėžes ir krauna jas į nediduką furgoną. Vienas jų, tamsaus gymio ir mažo ūgio, nusikėlė aptrintą medžiotojo skrybėlę ir ironiškai bei manieringai nusilenkė Mendei. Kiti du pakėlė galvas nuo darbo ir neslėpdami susidomėjimo apžiūrėjo Mendę. Ši, nutaisiusi kuo griežtesnį veidą, nudelbė juos ilgu nuginkluojančiu žvilgsniu.

Antras iš mažesniųjų namų nuo Inosent rūmų buvo atskirtas Inosent skersgatvio. Pasak ponios Krili instrukcijos, įėjimas turėjo būti kaip tik čia. Ji išjungė variklį, nulipo nuo motociklo ir nustūmė jį per grindinį, dairydamasi, kur nuošaliau pastatyti. Tuomet pirmą kartą pamatė upę, siaurą žibančio vandens juostą po šviesėjančiu dangumi. Pastačiusi savo „Jamachą", nusiėmė šalmą, susiradusi bagažinėje užsidėjo skrybėlaitę ir pasikišusi šalmą po pažasčia bei su krepšeliu rankoje nuėjo vandens link, tarsi fiziškai traukiama potvynio plūdimo ir silpno gundančio jūros kvapo.

Ji atsidūrė plačiame kiemelyje, grįstame blizgančiu marmuru ir aptvertame žema geležies tvorele, kurios kampuose buvo stikliniai gaubliai, prilaikomi dviejų bronzinių delfinų. Tvorelės vidury buvo tarpas, nuo kurio upės link leidosi laiptai. Ji girdėjo, kaip į akmenis ritmingai plakasi bangos. Lėtai nuėjo laiptų link, tarsi apimta kokio nuostabos transo ir matydama visa tai pirmą kartą. Vanduo raibuliavo priešais ją, platus saulėje kibirkščiuojantis plotas, staiga jai bežiūrint atlėkęs vėjelis pašiaušė jį milijonais mažų bangelių tarsi kokią jūros įlanką, bet netrukus gūsis nurimo ir vanduo apsigaubė paslaptinga švytinčia marška. Atsisukusi ji pirmą kartą pamatė visą Inosent rūmų didybę, keturis aukš-

tus, pastatytus iš marmuro ir avanturino, kuris kintant apšvietimui subtiliai keitė ir spalvą – čia pašviesėdavo, čia pasidarydavo sodriai geltonas. Abipus pagrindinių durų arkos buvo siauri arkiniai langai, o viršuje driekėsi du aukštai su plačiais tašyto akmens balkonais, virš kurių grakščios marmuro kolonos rėmė triskliautes arkas. Apie architektūrą ji neišmanė, tačiau buvo mačiusi tokių namų anksčiau, kai trylikos metų dalyvavo mokyklos surengtoje triukšmingoje ir nepaklusnioje ekskursijoje į Veneciją. Iš to miesto įspūdžių jai liko nedaug, nebent vasaros įkarštyje dvokiantys kanalai, vaikai, užsiėmę nosis ir rėkaujantys, kad jiems bloga, žmonių sausakimšos paveikslų galerijos ir rūmai, laikomi labai garsiais; tačiau jai atrodė, kad jie tuojau nugrius į kanalus. Veneciją ji pamatė dar per jauna ir deramai nepasiruošusi. Dabar, žiūrėdama į nuostabius Inosent rūmus, ji pirmą kartą gyvenime pajuto kažkokią sąsają su tais jaunystės įspūdžiais, džiaugsmą, sumišusį su pagarbia baime, kuris ją nustebino ir drauge kiek baugino.

Šį transą išsklaidė vyriškas balsas:

– Ko nors ieškote?

Atsisukusi ji pamatė vyriškį, žiūrintį į ją pro turėklus, tarsi stebuklingai išnirusį iš upės. Priėjusi suprato, kad jis stovi palei laiptus prišvartuoto katerio priekyje. Jis buvo su jūreiviška kepure, gerokai atsmaukta ant garbanotos galvos pakaušio, o akys kaip du plyšeliai švietė nudegusiame veide.

Ji atsakė:

– Atvažiavau dėl darbo. Labai graži upė.

– Taip, upė yra upė. Durys štai ten. – Jis nykščiu per petį parodė Inosent skersgatvį.

– Taip, žinau.

Norėdama pademonstruoti nepriklausomumą, Mendė dirstelėjo į savo laikrodį, paskui nusisuko ir dar kokias dvi

minutes apžiūrinėjo Inosent rūmus. Paskutinį kartą nužvelgusi upę, ji nuėjo Inosent skersgatviu.

Ant durų buvo užrašas: PEVERELIŲ SPAUDA – PRAŠOM VIDUN. Ji atidarė jas ir pro stiklinį vestibiulį nuėjo į priėmimo kambarį. Kairėje buvo lenktas stalas su valdymo pultu, prie kurio budėjo žilas gero veido vyriškis, jis net nepažiūrėjęs į lankytojų sąrašą pasveikino ją ir nusišypsojo. Mendė padavė jam savo šalmą, kurį jis savo mažomis, senatvės strazdanų išmargintomis rankomis paėmė atsargiai kaip kokią bombą ir keletą akimirkų neapsisprendęs, kur dėti, paliko ant stalo.

Telefonu pranešęs apie jos atvykimą, jis pasakė:

– Panelė Bleket ateis ir nuves jus į viršų pas panelę Etjen. Gal malonėtumėt prisėsti?

Mendė atsisėdo ir nekreipdama dėmesio į tris dienraščius, literatūrinius žurnalus ir kruopščiai paruoštus katalogus, tarsi vėduoklė paskleistus ant žemo staliuko, ėmė dairytis aplinkui. Kadaise kambario būta elegantiško; marmurinis židinys, virš jo aliejinis Didžiojo kanalo piešinys, gražios lipdytinės lubos ir raižyti karnizai kontrastavo ir nederėjo su šiuolaikiniu priėmimo stalu, patogiomis, tačiau funkcinio stiliaus kėdėmis, didžiule bajine lenta ir lifto kabina dešinėje nuo židinio. Ant sodriai žaliai nudažytų sienų kabėjo eilė sepija tapytų paveikslų. Mendė pagalvojo, kad tai turi būti Peverelių ainiai, ir atsistojusi jau buvo beeinanti pasižiūrėti iš arčiau, bet tuo metu pasirodė jos palydovė – sveikai sudėta, paprastos išvaizdos moteris, kuri tikriausiai ir buvo panelė Bleket. Ji be šypsenos pasisveikino su Mende, su nuostaba ir tam tikru nerimu nužvelgė jos skrybėlaitę ir neprisistačiusi pakvietė Mendę eiti iš paskos. Mendė nesistebėjo tokiu šaltu sutikimu. Tai tikriausiai buvo direktoriaus sekretorė, siekianti pademonstruoti savo padėtį. Mendė tokių buvo mačiusi ir anksčiau.

Hole ji tiesiog aiktelėjo iš nuostabos. Grindys buvo iš ornamentuoto marmuro, sudalinto tam tikrais spalvotais plotais, nuo kurių kilo grakščios kolonos, besibaigiančios įmantriai raižytais kapiteliais ir remiančios nuostabiai ištapytas lubas. Nekreipdama dėmesio į akivaizdų ponios Bleket nekantravimą, Mendė laiptų viršuje nejučia stabtelėjo ir pakėlusi akis ėmė lėtai suktis aplinkui, o drauge su ja sukosi didelis spalvotas skliautas: rūmai, bokštai su plevėsuojančiomis vėliavomis, bažnyčios, namai, tiltai, upės vingyje puikavosi aukštastiebių laivų burės, o maži cherubai atkištomis lūpomis pūsčiojo nedidelius vėjelio gūsius, panašius į garus iš arbatinio. Mendė buvo dirbusi daugelyje įvairių įstaigų, pradedant stikliniais dangoraižiais su chromu, oda ir moderniausiais elektronikos stebuklais ir baigiant spintelės dydžio kambariukais su vienu mediniu stalu ir antikvarine rašomąja mašinėle, tad gana anksti suprato, kad patalpos toli gražu neatspindi firmos finansinės padėties. Tačiau tokio būsto kaip Inosent rūmai ji dar nebuvo mačiusi.

Jos be žodžių užlipo plačiais laiptais. Panelės Etjen kabinetas buvo antrame aukšte. Kadaise čia aiškiai būta bibliotekos, bet vėliau patalpos galas buvo atitvertas ir įrengtas nedidelis kabinetas. Rimto veido moteris, tokia liesa, kad atrodė kone ligonė, spausdino kompiuteriu ir į Mendę tiktai dirstelėjo. Panelė Bleket atidarė duris ir pranešė:

– Tai Mendė Prais iš agentūros, panele Klaudija. – Ir tuoj pat išėjo.

Patalpa Mendei po neproporcingai mažo laukiamojo pasirodė labai didelė, ir per parketo plotus ji nuėjo prie stalo palei patį tolimiausią langą. Jos pasitikti atsistojo aukšta, tamsi moteris, paspaudė ranką ir pasiūlė sėstis į priešais stovinčią kėdę.

– Ar turite curriculum vitae? – paklausė ji.

– Taip, panele Etjen.

Jos dar niekad niekas neprašė CV, tačiau ponia Krili sakė tiesą: čia jis būtinas. Mendė atidarė savo kutuotą ir ryškiai siuvinėtą rankinę, paskutinės vasaros atostogų trofėjų iš Kretos, ir padavė kruopščiai išspausdintus tris puslapius. Panelė Etjen studijavo juos, o Mendė studijavo panelę Etjen.

Ji nusprendė, kad panelė Etjen jau nebejauna, be abejo, per tris dešimtis. Veidas aštrių bruožų, su plona ir blyškia oda, po negiliomis akimis ir tankiomis blakstienomis tamsūs, kone juodi puslankiai. Antakiai išpešioti aukštais lankais. Trumpi iki spindesio sušukuoti plaukai perskirti kairėje pusėje, o laisvos sruogos užkištos už dešinės ausies. Rankos, padėtos ant CV, buvo be žiedų, pirštai labai ilgi ir grakštūs, nagai nelakuoti.

Nepakeldama akių ji paklausė:

– Ar jūsų vardas Mendė, ar Amanda?

– Mendė, panele Etjen. – Kitomis aplinkybėmis Mendė būtų pabrėžusi, kad jei jos vardas būtų Amanda, tai taip ir būtų parašiusi autobiografijoje.

– Ar anksčiau esate kada nors dirbusi leidykloje?

– Tiktai tris kartus per paskutinius dvejus metus. Firmos, kurioje dirbau, yra išvardintos trečiame mano autobiografijos puslapyje.

Panelė Etjen ėmė skaityti toliau, paskui vėl pakelė žvilgsnį, ir dabar žibančios akys po išgaubtais antakiais žiūrėjo į Mendę kur kas labiau susidomėjusios negu iki tol.

Ji pasakė:

– Mokykloje jums, atrodo, sekėsi neblogai, bet vėliau pakeitėte nepaprastai daug pareigų. Niekur neišbuvote ilgiau kaip keletą savaičių.

Per trejus laikinų tarnybų metus Mendė išmoko atpažinti ir užkirsti kelią daugumai vyriškosios lyties pasikėsinimų, didesnių keblumų kildavo susidūrus su moterimis. Jos aštrus kaip šeško dantys instinktas pasakė, kad su panele

Etjen reikia elgtis atsargiai. Todėl aš ir laikina, varna tu, pagalvojo ji. Šiandien čia, ryt kitur. Tačiau garsiai pasakė:

– Todėl man ir patinka laikini darbai. Prieš apsistodama kur nors nuolatinai, noriu sukaupti kuo didesnės ir platesnės patirties. Kai tai padarysiu, pasistengsiu likti ir pasiekti rezultatų.

Mendė šiek tiek gudravo. Ji neketino imtis nuolatinio darbo. Laikinas darbas, nevaržantis sutartimis ir tarnybos sąlygomis, su sava įvairove, su žinojimu, kad nesi pririštas, kad net blogiausi darbiniai nemalonumai gali pasibaigti jau ateinantį penktadienį, jai labai patiko. Tačiau jos planai buvo dar kitokie. Mendė laukė dienos, kai su savo drauge Naomi galės atidaryti nedidukę parduotuvę Portobelo gatvėje. Čia Naomi kurs jai papuošalus, o Mendė modeliuos, siūs jos skrybėlaites ir abi greitai eis į šlovę bei sėkmę.

Panelė Etjen vėl pažiūrėjo į autobiografiją. Paskui šaltai pasakė:

– Jeigu ketinate susirasti nuolatinį darbą ir paskui siekti rezultatų, tai esate tikrai unikali savo kartos atstovė.

Ji greitu, nekantriu judesiu grąžino autobiografiją, atsistojo ir pasakė:

– Gerai, duosime jums spausdinimo testą. Pažiūrėsime, ar esate tokia kvalifikuota, kaip teigiate. Pirmame aukšte panelės Bleket kabinete yra antras kompiuteris. Tenai jums teks dirbti, todėl ir testą galite atlikti ten. Ponas Dontsis, mūsų poezijos redaktorius, turi juostą, kurią reikia perspausdinti. Ji yra archyvo kambarėlyje. Nueisime kartu ir paimsime. Sykiu šiek tiek susipažinsite su pastatu.

– Poezija? – paklausė Mendė. Spausdinti iš juostos gali būti keblu. Kiek ji išmanė šiuolaikinę poeziją, dažnai būna sunku susigaudyti, kur baigiasi eilutė ir prasideda kita.

– Tai ne poezija. Ponas Dontsis tiria mūsų archyvus ir rašo apie juos ataskaitą – pateikia rekomendacijas, kurias

bylas palikti, o kurias sunaikinti. „Peverelių spauda“ veikia nuo 1792 metų. Senose bylose yra įdomios medžiagos ir ją būtina deramai suklasifikuoti.

Mendė paskui panelę Etjen nulipo plačiais lenktais laiptais, paskui per holą nuėjo į laukiamąjį. Matyt, jos turėjo pasikelti liftu, kuris važiuoja tiktai iš pirmo aukšto. Mendė pagalvojo, kad tai ne pats geriausias būdas susipažinti su pastatu, tačiau pažadas skambėjo palankiai – atrodo, kad tas darbas bus jos, jei tik pati jo norės. O po to pirmo žvilgsnio į Temzę Mendė suprato, kad nori.

Liftas buvo mažas, mažiau kaip penkių pėdų ploto, ir kol jos su girgždesiu kilo aukštyn, ji visą laiką aiškiai jautė šalia savęs tą aukštą tylią žmogystą, kurios rankovę beveik lietė savo alkūne. Akis ji laikė įsmeigtas į lifto sieną, bet aiškiai užuodė panelės Etjen kvapą, subtilų ir kiek egzotišką, tačiau tokį silpną, kad tai galėjo būti net ir ne kvepalai, o tik brangus muilas. Viskas panelės Etjen Mendei atrodė brangu – blausiai žvilgantis sijonas, kuris tegalėjo būti tik šilkinis, dviguba auksinė grandinėlė ir auksiniai auskarai, atsainiai ant pečių užsimestas megztinis, traukiantis kašmyro minkštumu. Tačiau fizinis artumas su palydove ir pačios Mendės pojūčiai, paaštrinti Inosent rūmų netradiciškumo bei netikėtumo, sakė jai kiek daugiau: kad panelė Etjen yra įsitempusi. O juk kaip tik Mendei reikėtų nervintis. Tačiau ji buvo tikra, kad oras klaustrofobiškame lifte, pašėlusiai lėtai trūkčiojančiame į viršų, tiesiog virpa nuo įtampos.

Liftas staiga sustojo ir panelė Etjen atidarė dvigubas grotų duris. Mendė pasijuto besanti siaurame koridoriuje su durimis priešais liftą ir dar vieneriomis jo gale. Durys priešakyje buvo atviros, ir ji pamatė didelį netvarkingą kambarį, nuo grindų iki lubų sausakimšą metalinių lentynų, kurios buvo pilnos popieriaus ryšulių bei segtuvų. Lentynos ėjo nuo langų iki durų, tarpas tarp jų tik toks, kad būtų gali-

ma praeiti. Oras kvepėjo senu popieriumi, buvo suplėkęs ir nevėdintas. Ji paskui panelę Etjen nuėjo tarp lentynų galų ir sienos prie kitų mažesnių durų, kurios buvo uždarytos.

Panelė Etjen sustojo ir pasakė:

– Ponas Dontsis čia tvarko bylas. Nueisime į mažąjį archyvo kabinetą. Jis sakė, kad paliks juostą ant stalo.

Mendei pasirodė, kad šitas paaiškinimas gana keistas ir nereikalingas ir kad panelė Etjen laikydama ranką ant durų rankenos ir prieš ją pasukdama kiek abejojo. Tada staigiu judesiu, tarsi tikėdamasi kokio pasipriešinimo iš vidaus, ji plačiai atvėrė jas.

Į jas trenkte trenkė smarvė, plūstelėjusi tarsi kokia pikta dvasia, ji buvo panaši į žmogaus vėmalų, ne itin stipri, bet tokia netikėta, kad Mendė instinktyviai atšlijo. Pro panelės Etjen petį ji greitai apžvelgė mažą kambarį su plikomis medinėmis grindimis, keturkampiu stalu dešinėje nuo durų ir vieninteliu aukštu langu. Po langu stovėjo sofa, o ant jos gulėjo moteris.

Net ir be to kvapo Mendei buvo aišku, kad moteris mirusi. Ji nesuriko, ji niekada nešaukdavo iš baimės ar netikėtumo, tačiau širdį ir visus vidurius tarsi suspaudė didžiulis ledinis kumštis, ir ji pradėjo drebėti taip smarkiai kaip iš ledinės jūros ištrauktas kūdikis. Jiedvi neištarė nė žodžio, tačiau abi ėmė ramiais, beveik nepastebimais žingsniais artintis prie sofos.

Moteris gulėjo ant škotiškos antklodės, tačiau pagalvė buvo ištraukta ant viršaus ir pasikišta po galva tarsi paskutinėmis sąmonės akimirkomis jai būtų prireikę šio paskutinio patogumo. Šalia sofos stovėjo kėdė, ant jos tuščias vyno butelis, stikliukas su vyno liekanomis ir didžiulis užsukamas stiklainis. Po kėde tvarkingai padėti suvarstomi rudi bateliai. Tikriausiai moteris juos nusiavė, nenorėdama sutepti antklodės, pagalvojo Mendė. Tačiau antklodė buvo su-

tepta, pagalvė taip pat. Prie moters kairio skruosto per pagalvę tarsi kokios didžiulės sraigės pėdsakas driekėsi vėmalų ruožas. Jos akys buvo pusiau praviros, užverstos aukštyn, plaukai žili, sugarbanoti, tačiau labai sutaršyti. Ji vilkėjo rudą aukštakaklį megztinį ir tvido sijoną, iš kurio kaip du pagaliai kyšojo keistai sukryžiuotos liesos kojos. Kairė ranka buvo atmesta į šalį, beveik lietė kėdę, o dešinė gulėjo ant krūtinės. Ja prieš mirtį, matyt, griebtasi už megztinio, pro kurio patemptą apykaklę buvo matyti keli coliai baltos bliuzės. Be tuščio vaistų buteliuko, dar buvo vokas, užrašytas ryžtinga juoda rašysena.

Mendė nuolankiai kaip bažnyčioje sušnibždėjo:

– Kas ji tokia?

Panelės Etjen balsas buvo ramus.

– Sonia Klements. Viena iš vyresniųjų redaktorių.

– Ar aš turėjau dirbti su ja?

Vos tai ištarusi Mendė suvokė, kad šis klausimas beprasmiškas, tačiau panelė Etjen atsakė:

– Iš pradžių taip, bet ne visą laiką. Šio mėnesio gale ji ketino išeiti.

Ji paėmė voką, tarsi svėrė delnuose. Mendė pamanė: nori atplėšti, tačiau ne prie manęs. Po kelių akimirkų panelė Etjen pasakė:

– Adresuotas tardytojui. Net ir be laiško aišku, kaip čia viskas atsitiko. Labai atsiprašau, kad jums teko patirti šitą šoką, panele Prais. Ji pasielgė neapgalvotai. Jei jau žmogui reikia nusižudyti, tai turėtų daryti savo namuose.

Mendė pagalvojo apie mažą butuką Stratforde, apie bendrą virtuvę ir vonią, savo pačios kambarėlį name, kuriame netrukdomas vargiai galėtum rasti vietos praryti lemtingoms tabletėms, nekalbant apie numirimą. Ji prisivertė vėl pažvelgti į moters veidą. Ir tuojau pat pajuto norą užmerkti akis bei užčiaupti kiek pravirą burną. Vadinasi, tai yra mir-

tis, tiksliau sakant, mirtis, kol prie tavęs dar neprisilietė šarvotojai. Mendė buvo mačiusi keletą mirusių žmonių, savo senelę, gražiai iki kaklo apgobtą nėriniais, įguldytą karste kaip lėlė dovanų dėžėje, keistai sumažėjusią ir kur kas ramesnę negu gyvenime; šviesios žvitrios akys užmerktos, nepaprastai gyvos rankos pagaliau susilaukusios poilsio. Staiga ją apėmė ir gailestis – gal dėl pavėluoto šoko, o gal paprasčiausiai šis įvykis priminė senelę, kurią ji mylėjo. Kai akyse ėmė tvenktis ašaros, ji pati nesuprato, ar dėl senelės, ar dėl šios nepažįstamosios, gulinčios tokia bejėgiška ir nevykusia poza. Verkdavo ji retai, tačiau kai verkdavo, tai ilgai. Pabūgusi, kad gali nekaip pasirodyti, ji mėgino susivaldyti ir apsidairiusi užkliuvo akimis už daikto, kuris negąsdino, buvo pažįstamas, iš jos aplinkos, patvirtinantis, kad, be šio mirties kambario, egzistuoja įprastas pasaulis. Ant stalo buvo mažas magnetofonas.

Mendė priėjo artyn ir uždėjo ant jo delną kaip ant kokios relikvijos. Paskui paklausė:

– Tai čia ta juosta? Ją reikia išspausdinti?

Panelė Etjen tylėdama žvelgė į ją kelias akimirkas, paskui pasakė:

– Taip, išspausdinkit. Du egzempliorius. Galite naudotis kompiuteriu panelės Bleket kabinete.

Tada Mendė suprato, kad yra priimta.

2

Prieš penkiolika minučių Džerardas Etjenas, „Peverelių spaudos“ valdybos pirmininkas ir direktorius, išėjo iš valdybos kabineto ir nuėjo į savo kabinetą pirmame aukšte. Staiga jis sustojo, atsargiais kaip katės žingsniais nutykino prie turėklų ir ėmė žiūrėti iš už

baliustrados. Apačioje hole lėtai sukosi mergina, jos akys buvo pakeltos į lubas. Ji buvo su ilgais juodais viršuje atraitytais batais, trumpu aptemptu sijonėliu ir velvetiniu dulsvai raudonu švarkeliu. Viena plona grakšti ranka buvo pakelta, kad prilaikytų prašmatnią skrybėlaitę. Ji buvo iš raudono fetro, su plačiais kraštais, užriestu priekiu ir papuošta įvairiausiomis gražmenomis: gėlėmis, plunksnomis, atlaso ir nėrinių juostelėmis, net mažais stiklo gabaliukais. Jis pagalvojo, kad ji turėtų atrodyti juokinga – tas užverstas vaikiškas veidas, pusiau paslėptas apdrikusių tamsių plaukų sruogų, su šituo groteskišku šedevru ant pakaušio. Tačiau ji atrodė žavingai. Jis pasijuto besišypsąs, kone juokėsi, ir staiga jį pagavo pyktis, kad nuo dvidešimt vienerių metų niekada taip nesijautė, panūdo pulti žemyn plačiais laiptais, apkabinti ją, pradėti šokti ant tų marmurinių grindų, pro duris išsisukti iki pat mirguliuojančios upės. Ji baigė apžiūrinėti lubas ir paskui panelę Bleket nuėjo per holą. Jis kiek pastovėjo, skonėdamasis tuo kvaitulio antplūdžiu, kuris, atrodo, neturėjo nieko bendra su seksu, buvo sukeltas tik poreikio prisiminti jaunystę, ankstyvąsias meiles, juoką, atsakomybės nesuvaržytą laisvę, gyvūnišką mėgavimąsi jausmų pasauliu. Dabar jo gyvenime šito nebebuvo. Šypsodamasis jis palaukė, kol holas liks tuščias, paskui lėtai nulipo į savo kabinetą.

Po dvidešimties minučių atsidarė durys, ir jis pažino savo sesers žingsnius. Nepakeldamas galvos paklausė:

– Kas tas vaikas su skrybėle?

– Su skrybėle? – Iš pradžių ji tarsi nesuprato, paskui atsakė: – Ak, su skrybėle. Mendė Prais iš sekretorių agentūros.

Jos balsas skambėjo neįprastai, ir jis atsisuko, kur kas dėmesingesnis. Tada paklausė:

– Klaudija, kas atsitiko?

– Sonia Klements negyva. Nusižudė.

– Kur?

– Čia. Archyvo kambarėlyje. Mudvi su ta mergina ją radome. Norėjome pasiimti vieną Geibrielio juostą.

– Radot su ta mergina? – Jis patylėjo, paskui paklausė: – Kur ji dabar?

– Sakiau tau, archyvo kambarėlyje. Mes nelietėme kūno. Kokia prasmė?

– Aš turiu galvoje kur yra tas vaikas?

– Pas Blekę spausdina juostą. Nebūk toks gailestingas. Ji buvo ne viena, be to, jokio kraujo. Šita karta yra kieta. Ji net nemirktelėjo. Jai terūpėjo gauti darbą.

– Tu tikra, kad tai savižudybė?

– Žinoma. Ji paliko laiškelį. Jis neužklijuotas, bet aš neskaičiau.

Ji padavė voką, paskui nuėjo prie lango ir ėmė žiūrėti į lauką. Jis ištraukė voko snapelį, paskui atsargiai išėmė laišką ir garsiai perskaitė: „Labai atsiprašau už padarytus nemalonumus, bet šitas kambarys man atrodė tinkamiausias. Mane ras tikriausiai Geibrielis, o jis prie mirties pripratęs, tad per daug neišsigąs. Kadangi namie gyvenu viena, tai mane rastų jau tikriausiai dvokiančią, o man atrodo, kad žmogui būtina išlaikyti tam tikrą orumą, net mirusiam. Visi mano reikalai sutvarkyti, parašiau seseriai. Nesijaučiu privalanti paaiškinti savo poelgio priežastį, bet jei kam labai rūpėtų, tai paprasčiausiai pasirinkau nebūtį vietoje nesibaigiančio egzistavimo. Tai gana protingas pasirinkimas, į kurį kiekvienas mūsų turi teisę“.

Jis pasakė:

– Na, viskas gana aišku, jos stilius. Kaip ji tai padarė?

– Su vaistais ir alkoholiu. Viskas gana tvarkinga, jau sakiau.

– Ar paskambinai policijai?

– Policijai? Dar neturėjau laiko. Atėjau tiesiai pas tave. O ar tai būtina, Džerardai? Savižudybė ne nusikaltimas. Gal paprasčiausiai paskambinti daktarui Frobišeriui?

Jis griežtai atsakė:

– Nežinau, ar tai būtina, tačiau privalu. Nereikalingos jokios abejonės dėl šios mirties.

– Abejonės? – paklausė ji. – O kokios gali būti abejonės?

Ji pradėjo kalbėti tyliau, ir dabar jiedu kone šnibždėjosi. Nejučia abu nuo pertvaros pasitraukė prie lango.

Jis pasakė:

– Prasidės gandai, paskalos, skandalai. Paskambinkim policijai iš čia. Nėra prasmės skambinti per komutatorių. Jeigu jie nuleis ją liftu, tai gal pavyks išnešti iš pastato personalui nieko nesužinojus. Žinoma, yra Džordžas. Būtų geriau, jei policija įeitų pro šitas duris. Reikės pasakyti Džordžui, kad laikytų liežuvį. O kur dabar ta mergina iš agentūros?

– Juk sakiau. Pas Blekę, daro spausdinimo testą.

– Arba tiksliau pasakoja Blekei ir visiems užeinantiems, kaip nuėjo pasiimti juostos ir rado lavoną.

– Aš joms abiem liepiau nieko nekalbėti, kol mes nepranešim visam personalui. Džerardai, jeigu manai, kad išlaikysi visa tai paslapty bent dvi valandas, tai klysti. Tuojau prasidės tyrimas, spauda. Be to, ją reikės nunešti laiptais. Juk lavono su neštuvais neįkiši į liftą. O Dieve, tik šito mums ir betrūko! Be viso kito, tai labai neigiamai paveiks personalą.

Kurį laiką abu tylėjo, bet prie telefono nėjo. Tada ji pažvelgė į jį ir paklausė:

– Kaip ji priėmė, kai tu ją atleidai praėjusį trečiadienį?

– Ji nusižudė ne dėl to, kad ją pastūmėjau aš. Ji buvo racionali moteris, pati suvokė, kad laikas išeiti. Turėjo suprasti tai nuo pat to laiko, kai aš atėjau čia. Visada duodavau suprasti, kad turime vienu redaktoriumi per daug ir šitas darbas gali būti atliekamas laisvai samdomo žmogaus.

– Bet jai penkiasdešimt treji metai. Ne taip lengvai būtų susiradusi kitą darbą. Ir išbuvo čia dvidešimt ketverius metus.

– Puse etato.

– Taip, puse. Bet dirbo beveik visą. Šitas darbas buvo jos gyvenimas.

– Klaudija, tai yra sentimentalūs niekai. Ji gyveno gyvenimą ir už šių sienų. Ir ką, po galais, visa tai turi bendra su mumis? Arba ji buvo čia reikalinga, arba ne.

– Tai šitokiu tonu tu jai ir pranešei viską? Daugiau nebereikalinga.

– Jeigu tai turi galvoje, tai buvau tiesmukas. Paaiškinau jai, kad mokslinei literatūrai mums labiau priimtina turėti samdomą žmogų, todėl jos etatas yra nereikalingas. Pasakiau, kad nors juridiškai jai nepriklauso maksimali kompensacija, mes pasistengsime tai sutvarkyti.

– Sutvarkyti? O ką ji atsakė?

– Atsakė, kad to nereikės. Kad ji pati susitvarkys.

– Taip ir padarė. Su vaistais ir buteliu bulgariško „Caberne“. Pinigų ji mums sutaupė, bet Dieve, mielai sutikčiau su nuostoliais vietoj viso šito. Žinau, kad jos reikėtų gailėtis. Tikriausiai taip ir bus, kai praeis šokas. O dabar nežinau.

– Klaudija, neverta iš naujo pradėti visus tuos senus ginčus. Reikėjo ją atleisti ir aš atleidau. Tai neturėjo nieko bendra su jos mirtimi. Aš padariau, tai, kas buvo reikalinga firmos interesams, ir tu su manim sutikai. Dėl jos savižudybės negalima kaltinti nei tavęs, nei manęs ir jos mirtis neturi nieko bendro su anuo bjauriu atveju. – Jis patylėjo, paskui tarė: – Žinoma, jeigu ji pati nebuvo už viską atsakinga.

Ji suvokė vilties gaidelę jo balse. Vadinasi, yra labiau susirūpinęs, negu pripažįsta. Ji karčiai tarė:

– Tai labai puikiai išblaškytų mūsų nerimą, ar ne? Bet nejaugi ji galėjo, Džerardai? Juk prisimeni, ji sirgo, kai kaž-

kas prikišo nagus prie Stilgou korektūros, o kai dingo Gi Fokso knygos iliustracijos, ji lankėsi pas autorių Braitone. Ne, ji nekalta.

– Žinoma. Beje, buvau pamiršęs. Klausyk, aš paskambinsiu policijai, o tu apeik kabinetus ir paaiškink, kas atsitiko. Bus ne taip dramatiška, kaip sušaukti visus ir viešai paskelbti. Liepk neiti iš kabinetų, kol nebus išneštas lavonas.

Ji lėtai pasakė:

– Yra vienas dalykas. Man atrodo, aš paskutinė mačiau ją gyvą.

– Kas nors turėjo matyti.

– Tai buvo vakar vakare, po septynių. Aš pasilikau pasėdėti po darbo. Išėjau iš drabužinės pirmame aukšte ir mačiau, kaip ji lipo laiptais į viršų. Nešėsi butelį vyno ir stiklinę.

– Nepaklausei, ką ji veikia?

– Žinoma, ne. Juk ji ne kokia jaunesnioji mašininkė. Pamaniau, kad nešasi vyną į archyvą slapta išgerti. Jei ir taip, tai juk ne mano reikalas. Pamaniau, keista, kad ji lieka po darbo, bet tik tiek.

– Ar ji matė tave?

– Nemanau. Ji nesidairė.

– Ir nieko aplinkui daugiau nepastebėjai?

– Kad jau vėlu buvo. Aš išėjau paskutinė.

– Tada nieko apie tai nesakyk. Nepatogu. Ir neduos jokios naudos.

– Vis dėlto man ji pasirodė kažkokia keista. Atrodė kažkokia... paslaptinga. Kone bėgo tekina.

– Tai tik dabar tau taip atrodo. Tu nepatikrinai pastato prieš užrakindama?

– Pažiūrėjau į jos kambarį. Šviesa degė. Bet ten nieko nebuvo, nei palto, nei rankinuko. Tikriausiai buvo užrakinusi viską savo spintoje. O aš pamaniau, kad ji išėjo namo.

– Tiek gali pasakyti per tardymą, bet ne daugiau. Nemi-

nėk, kad matei ją prieš tai. Tada tardytojas gali sumanyti paklausti, kodėl nepatikrinai viršutinių aukštų.

– O kam man tikrinti?

– Žinoma.

– Bet, Džerardai, jeigu mane paklaus, kada mačiau ją paskutinį kartą...

– Tada pameluok. Tik, dėl Dievo meilės, Klaudija, meluok įtikinamai ir paskui tos linijos kietai laikykis. – Jis nuėjo prie stalo ir pakėlė ragelį. – Paskambinsiu į policiją. Keista, bet kiek prisimenu, tai yra pirmas kartas, kai Inosent rūmuose apsilankys policija.

Ji atsisuko nuo lango ir tiesiai pažvelgė į jį.

– Ir tikėkimės, kad paskutinis.

3

Kabinete Mendė su panele Bleket sėdėjo kiekviena prie savo kompiuterio ir spausdino, įsmeigusios akis į ekranus. Nesikalbėjo. Iš pradžių Mendės pirštai neklausė, netvirtai virpėjo virš klavišų, tarsi kas būtų neatpažįstamai sukaitaliojęs raides ir visa klaviatūra būtų pavirtusi beprasmišku simbolių kratiniu. Bet ji suspaudė rankas tarp kelių ir pusę minutės taip laikė, valios pastangomis stengdamasi nuraminti drebulį. Kai tai pavyko, darbas ėjosi beveik su įprastu sklandumu. Retsykiais ji paskubom dirsteldavo į panelę Bleket. Ši atrodė smarkiai sukrėsta. Stambus veidas su nukabusiais skruostais ir maža, nemenką užsispyrimą bylojančia burna buvo toks baltas, kad Mendė būgštavo, jog ši bet kurią akimirką gali nualpti ir sukniubti ant klaviatūros.

Buvo praėjęs pusvalandis, kai iš jų kabineto išėjo panelė Etjen ir jos brolis. Netrukus panelė Etjen vėl įkišo galvą ir pasakė:

– Paprašiau ponią Demeri atnešti jums arbatos. Juk jums buvo toks smūgis.

Arbatą atnešė rudaplaukė moteris su gėlėta prijuoste, ji pastatė padėklą ant dokumentų spintelės ir pasakė:

– Man neleista kalbėti, todėl ir nekalbėsiu. Bet nieko neatsitiks, jei pasakysiu, kad jau atvažiavo policija. Greitai dirba. Tikriausiai ir jiems prireiks arbatos.

Ir ji greitai dingo tarsi neabejodama, kad kur kas įdomiau būti ne šiame kambaryje.

Panelės Bleket kabinetas buvo neproporcingas kambarys, per siauras pagal aukštį, ir šitą neatitikimą dar labiau ryškino nuostabus marmurinis židinys su nuosaikiu raižytu karnizu ir masyvia atbraila, remiama dviejų sfinksų galvų. Pertvara, iki juosmens medinė, o aukščiau stiklinė, ėjo kaip tik per vieną siaurą arkinį langą, taip pat dalindama perpus ir rombo pavidalo ornamentą ant lubų. Mendė pagalvojo, kad jei jau reikėjo padalinti didelį kambarį, tai derėjo daryti labiau atsižvelgiant į architektūrą, jau nekalbant apie panelės Bleket patogumą. Dabar buvo toks įspūdis, kad jai tiesiog pagailėta erdvės darbui.

Dar viena, bet jau kito pobūdžio keistenybė buvo ilga velvetinė žalia juostuota gyvatė, suraityta tarp dviejų viršutinių plieninės spintos stalčių rankenų. Virš žibančių iš sagų padarytų akių buvo uždėtas mažytis cilindras, o iš pražiotos minkštos burnos kyšojo dvišakis raudonos flanelės liežuvis. Mendė buvo mačiusi tokių gyvačių ir anksčiau, tokią turėjo jos senelė. Jų paskirtis buvo padėti palei durų apačią, kad sulaikytų skersvėjus, arba apsukti apie rankenas, kad durys būtų praviros. Bet tai buvo juokingas daiktas, tarsi vaikiškas žaislas, kurio ji tikrai nesitikėjo pamatyti Inosent rūmuose. Jai būtų buvę įdomu paklausti panelę Bleket apie gyvatę, tačiau panelė Etjen liepė joms nesikalbėti, o panelė Bleket tai tikriausiai suprato kaip draudimą kalbėtis apie bet ką, išskyrus darbą.

Dešimt minučių praėjo tyloje. Mendė jau buvo bebaigianti spausdinti juostą. Pagaliau panelė Bleket pakėlė galvą ir tarė:

– Galite nebespausdinti, užteks. Dabar aš jums padiktuosiu. Panelė Etjen norėjo, kad patikrinčiau jūsų stenografavimą.

Ji iš stalčiaus išsitraukė vieną leidyklos katalogą, padavė Mendei bloknotą, prisitraukė kėdę arčiau jos ir ėmė negarsiu balsu skaityti, vos judindama bekraujes lūpas. Mendės pirštai automatiškai ėmė raityti žinomus hieroglifus, tačiau jos sąmonė beveik ničnieko nesuvokė iš to ilgo sąrašo. Kartais panelės Bleket balsas užsikirsdavo, ir Mendė suprato, kad ji irgi klausosi garsų anapus sienos. Dabar jos jau girdėjo žingsnius, pusiau įsivaizduotą šnibždesį, paskui garsesnius žingsnius ant marmuro grindų ir savimi pasitikinčius vyriškus balsus.

Panelė Bleket, įsmeigusi akis į duris, bespalviu balsu pasiūlė:

– Gal dabar jūs perskaitykit ką parašėt?

Mendė perskaitė savo be klaidų užrašytą tekstą. Tada atsidarė durys ir įėjo panelė Etjen. Ji pasakė:

– Atvažiavo policija. Dabar laukia savo seržanto ir tada išgabens panelę Klements. Verčiau pabūkite čia, kol viskas pasibaigs. – Ji pažiūrėjo į Bleket. – Ar jau baigėte testą?

– Taip, panele Klaudija.

Mendė padavė jai išspausdintus lapus. Panelė Etjen atmestinai dirstelėjo į juos, paskui tarė:

– Gerai, esate priimta, jeigu pati to norite. Pradėkite rytoj pusę dešimtos.

4

Dešimt dienų po Sonios Klements savižudybės ir likus lygiai trims savaitėms iki pirmosios žmogžudystės Inosent rūmuose, Adamas Dalglišas

pietavo su Konradu Eikroidu „Lavono klube". Pakvietė Eikroidas ir padarė tai įprastiniu savo sąmokslininkišku bei kiek pasipūtėlišku tonu, kuris būdavo būdingas visiems jo kvietimams. Net per iškilmingus jo surengtus pietus galėdavai tikėtis naujienų, politinių gandų bei paslapčių, atskleidžiamų tik keletui privilegijuotųjų. Pasiūlytas laikas nelabai tiko Dalglišui ir šis nelabai noromis pakeitė savo susitikimų grafiką, vis pagalvodamas, kad su amžiumi nuolat mažėja potraukis dalykiniams susitikimams, bet kartu silpsta ir lankstumas bei energija jiems išvengti. Jųdviejų draugystė, – jis manė, jog šis žodis čia daugmaž tinka, nes jiedu buvo daugiau negu pažįstami, – buvo pagrįsta tuo, kad retsykiais vienas pasinaudodavo kito paslaugomis. Kadangi abu suvokė tą faktą, tai niekad nejausdavo kokio nors nepatogumo. Konradas, vienas garsiausių ir patikimiausių Londono gandonešių, gana dažnai pasitarnaudavo jam, ypač Berouno byloje. Dabar draugas tikriausiai tikisi, kad jis deramai įvertins aną paslaugą. Maistas „Lavone" buvo geras, o Eikroidas – dažniau linksmas negu nuobodus.

Vėliau jam buvo lemta pamatyti, kaip siaubingai gali baigtis paprasčiausi priešpiečiai, ir jis pagalvojo: jei tai būtų koks romanas, o aš rašytojas, tai ir būtų pati puikiausia pradžia.

„Lavono klubas" nėra prestižiškiausias iš privačių Londono klubų, tačiau jo nariams jis atrodo labai patogus. Namas, pastatytas devynioliktojo amžiaus pradžioje turtingo ir klestinčio advokato, 1892 metais buvo testamentu atiduotas privačiam klubui, kuris jau prieš penkerius metus buvo pradėjęs rinktis jo svetainėje. Klubas iki šiol išliko grynai vyriškas, o vienintelė sąlyga tapti jo nariu – tai profesionalus domėjimasis žmogžudystėmis. Kaip anksčiau, taip ir dabar jam priklauso keletas policijos vyresniųjų, išėjusių pensijon, dirbančių ir jau nebedirbančių advokatų, beveik visi garsiausi profesionalūs ir mėgėjai kriminologai, nusikalti-

mų reporteriai ir keletas garsių detektyvinių romanistų vyrų, kurie čia tik iš bėdos toleruojami, kadangi klube vyrauja nuomonė, jog bent jau žmogžudysčių srityje literatūra nepajėgi varžytis su tikru gyvenimu. Neseniai klubui buvo iškilęs pavojus iš ekscentriškų kategorijos patekti į pavojingai madingų, tačiau komitetas to ryžtingai išvengė, atsisakydamas priimti iš eilės šešis norinčiuosius. Užuomina buvo suprasta. Kaip nusiskundė vienas nepatenkintas atstumtasis, būti nepriimtam „Gariko" yra nesmagu, tačiau nepatekti į „Lavoną" yra juokinga. Klubas ir toliau liko nedidelis, vykdydamas atranką pagal savo keistus principus.

Eidamas malonioje rugsėjo saulėje per Tavistoko skverą, Dalglišas svarstė, kaip pats Eikroidas pateko į klubą, ir pagaliau prisiminė, jog šis prieš penkerius metus parašė knygą apie tris garsius žmogžudžius: Houlį Harvį Kripeną, Normaną Torną ir Patriką Mahouną. Eikroidas atsiuntė jam užrašytą egzempliorių, ir Dalglišas, įdėmiai perskaitęs knygą, buvo nustebintas rimto tiriamojo darbo ir dar labiau – rimto rašymo. Eikroido mintis, nors ir ne visai nauja, buvo ta, jog visi trys yra nekalti ta prasme, jog nė vienas neturėjo ketinimo žudyti auką, ir Eikroidas savo prielaidas kone iki galo pagrindė nuodugniais medicinos ir teisminės ekspertizės tyrimais. Dalglišas iš šios knygos pasidarė išvadą, kad jei nenori būti nuteistas už žmogžudystę, tai turi vengti sukapoti savo auką, nes Britanijos teisėjai šiais dalykais nuo seno bjaurisi.

Jiedu turėjo susitikti bibliotekoje prieš pietus išgerti likerio ir Eikroidas jau buvo ten, įsitaisęs odinėje kėdėje aukšta atkalte. Jis, nepaisant svorio, nuostabiai vikriai pakilo ir nuėjo pasitikti Dalglišo mažais šokčiojančiais žingsneliais; atrodė nė kiek nepasenęs nuo tos dienos, kai jiedu susitiko pirmą kartą.

Jis tarė:

– Labai malonu, kad suradai man laiko, Adamai. Įsivaizduoju, kaip tu dabar užsiėmęs. Ypatingasis komisaro patarėjas, regiono nusikaltimų komisijos narys ir dėl praktikos dar kartais imiesi vienos kitos žmogžudystės. Tik nesiduok užvaikomas, bičiuli. Paskambinsiu, kad atneštų šerio. Galvojau pasikviesti tave į savo kitą klubą, bet pats supranti. Ten pietauti naudinga – primeni kitiems, kad esi dar gyvas, bet tada nariai eina ir sveikina tave ta proga. Mudu pietausim apačioje, „Jaukiojoje“ salėje.

Eikroidas vedė jau pusamžis, tuo nustebindamas ir pritrenkdamas draugus, ir dabar gyveno laimingą vedybinį gyvenimą dailioje Edvardo laikų viloje Sent Džons Vude, kur su žmona Nele rūpinosi namu ir sodu, dviem Siamo katinais ir dažniausiai įsivaizduojamomis Eikroido ligoms. Iš savo nemažų asmeninių pajamų jis leido ir finansavo „Paternoster Reviu“, ikonoklastišką mišinį iš straipsnių apie literatūrą, apžvalgų ir kruopščiai patikrintų gandų, kurie kartais būdavo diskretiški, gana dažnai pikti ir tikslūs. Nelė, kai negydydavo vyro hipochondrijos, entuziastingai rinkdavo trečiojo ir ketvirtojo dešimtmečio moksleivių mergaičių istorijas. Vedybos buvo sėkmingos, nors Konrado draugai vis dar turėdavo saugotis, kad nepamirštų pasiteirauti pirma apie Nelės sveikatą, o tiktai paskui apie jo kates.

Paskutinį kartą Dalglišas lankėsi bibliotekoje su profesiniu tikslu, ieškodamas informacijos. Tačiau tada byla buvo dėl žmogžudystės ir jis pietavo su kitu žmogumi. Niekas nebuvo pasikeitę. Langai buvo į pietus, rytas pasitaikė šiltas bei saulėtas, spinduliai sklido pro plonas baltas užuolaidas ir rusenanti židinio liepsna atrodė nereikalinga. Kadaise tai būta poilsio kambario, dabar ši patalpa atstojo biblioteką ir svetainę. Palei sienas stovėjo riešutmedžio spintos, kuriose buvo sukaupta galbūt pati geriausia privati kriminologinė biblioteka Londone, čia buvo ir „Svarbiausių Britanijos bylų“

tomai, „Garsių bylų" serija, medicinos jurisprudencijos, medicinos patologijos ir policinės apsaugos knygos, taip pat keletas pirmųjų klubo išleistų Konan Doilio, Po, Le Fanu ir Vilkio Kolinso knygų, kurios buvo sudėtos atskiroje spintoje, tarsi siekiant pademonstruoti literatūros menkumą prieš realybę. Tebestovėjo ir didelė parodinė raudonmedžio spinta su ilgainiui surinktais arba dovanotais leidiniais – maldaknygė su parašu Konstance Kent ant aplankalo, skiltuvinis dvikovų pistoletas, spėjamai panaudotas tėvo Džeimso Hekmano nušauti Margaretai Rėj, Sandvičo grafo meilužei, vaza su baltais milteliais, tikriausiai arsenu, rastu pas majorą Herbertą Armstrongą. Tačiau nuo paskutinio Dalglišo apsilankymo prisidėta dar vieno dalyko. Jis gulėjo susirangęs, pikta lemiantis kaip mirtina gyvatė, garbingoje vietoje po užrašu, jog tai virvė, kuria buvo pakartas Kripenas. Dalglišas, jau eidamas paskui Eikroidą iš bibliotekos, užsiminė, kad barbariška viešai demonstruoti šį neskoningą daiktą, tačiau Eikroidas nesutiko su tokia nuomone.

– Gal kiek ir makabriška, tačiau kad barbariška, tai nepasakyčiau. Juk pagaliau čia ne Londono literatų klubas. Kai kuriems senesniems klubo nariams gali būti labai pravartus toks priminimas apie natūralią jų ankstesnio užsiėmimo baigtį. Ar tu tebedirbtum detektyvu, jeigu mes nebūtume uždraudę bausmių pakariant?

– Nežinau. Mano manymu, uždraudimas su šia moraline dilema neturi nieko bendro, kadangi aš pats rinkčiausi mirtį, o ne dvidešimt metų kalėjime.

– Bet ne pakorimą?

– Sutinku.

Pakorimas jam, ir kaip manė, daugeliui žmonių, visada atrodė labai siaubingas. Nors Karališkoji mirties bausmių tyrimo komisija tvirtino, kad tai yra humaniška, greita ir garantuota mirtis, jam ji visada atrodė pati bjauriausia tei-

singumo vykdymo priemonė, sukelianti vaizdinius, aiškius kaip štrichinis piešinys: armijos nugalėtojos trypiami lavonai, patetiškos, pusiau išprotėjusios septynioliktojo šimtmečio teisingumo aukos, prislopintas būgnų tratėjimas ant laivų denių, kur jūreiviai vykdė savo teisingumą ir teikė pamokas ateičiai, moterys, aštuonioliktame amžiuje nuteistos už kūdikių žudymą, tas juokingas, tačiau grasus ritualas, kai ant teisėjo peruko iškilmingai uždedamas mažas juodas keturkampis, slaptos, bet visai paprastos durys, vedančios iš mirtininko kameros į paskutinį trumpą kelią. Gerai, kad visa tai jau istorija. Vienu metu „Lavono klubas" jam buvo ne itin maloni vieta pietauti, nes keistenybės čia atrodė labiau atstumiančios negu įdomios.

„Jaukioji" klubo salė turėjo gerą vardą. Tai nedidelis kambarys rūsyje su dviem langais ir durimis į siaurą grįstą kiemelį, juosiamą dešimties pėdų gebenėmis apaugusios sienos. Kieme galėjo lengvai tilpti trys stalai, tačiau klubo nariai nemėgo pietauti lauke, net šiltomis angliškos vasaros dienomis, tikriausiai laikydami šitą paprotį užsienine keistenybe, trukdančia deramai mėgautis maistu arba gerai pasikalbėti vienumoje. Norint sukliudyti kokiam nors nariui tuo susigundyti, kiemelis buvo pristatytas įvairių dydžių molinių vazonų su geranijomis ir gebenėmis, o likusi erdvė užtverta didžiule Apolono kopija, atremta į sieną kampe. Buvo sakoma, kad tai dovana vieno pirmųjų klubo narių, kurio žmona išmetė skulptūrą iš savo užmiesčio sodybos. Geranijos dar tebežydėjo ir jų šviesiai bei tamsiai raudoni žiedai už langų teikė jaukumo bei namų atmosferos įspūdį. Kambario kadaise būta virtuvės ir viena siena tebebuvo nukabinėta iki blizgesio nušveistomis keptuvėmis bei puodais. Pajuodusi sija viršuje irgi buvo nukabinėta metaliniais virimo rykais, eile varinių puodų, aplamdytų, bet žvilgančių. Palei visą kitą sieną stovėjo ąžuolinis bufetas su išdėliotomis klu-

bo narių dovanomis, kurios atrodė netinkamos arba nevertos bibliotekos parodos.

Dalglišas žinojo, kad yra nerašyta klubo taisyklė, jog nė viena nario dovana, kad ir kokia nevykusi ar nederanti būtų, negali būti atmesta, todėl visas bufetas ir kambarys buvo pilnas keisčiausių aukotojų skonio ir hobio liudijimų. Grakščios Meiseno lėkštės stovėjo šalia netinkančių į kaimynus Viktorijos laikų kaspinais papuoštų suvenyrų, vaizduojančių Braitoną ir Pajūrio Sautendą, alaus ąsotis, tikriausiai kokios mugės trofėjus, stovėjo tarp Viktorijos laikų graviūros, matyt, originalo, vaizduojančios Veslį, sakantį pamokslą iš dviaukščio autobuso formos sakyklos, ir puikaus grafo Velingtono biusto. Šalia durų kabėjo ant stiklo tapytas princesės Šarlotės laidotuvių paveikslas, virš jo briedžio galvos iškamša su ant kairio rago uždėta Panamos skrybėle stikline akimi liūdnai nepritardama žvelgė į didžiulį ir blyškų Lengvosios brigados paradą.

Virtuvė buvo kažkur netoliese, Dalglišas girdėjo negarsius malonius indų skambesius ir retsykiais su dundesiu nusileidžiantį maisto liftą iš salės antrame aukšte. Iš keturių stalų padengtas buvo tik vienas, ir Dalglišas su Eikroidu susėdo palei langą.

Meniu ir vyno sąrašas jau buvo padėti Eikroido kairėje. Paėmęs juos jis tarė:

– Plantai išėjo, dabar dirba Džeksonai, ir abejoju, ar tik ponia Džekson nėra dar geresnė virėja. Čia mums pasisekė. Ji su vyru turėjo privačius globos namus, tačiau pavargo nuo gyvenimo kaime ir norėjo grįžti į Londoną. Dirbti jiems net nebūtina, bet manau, kad tiesiog negali be veiklos. Jie laikosi tradicijos, kad per pietus ir vakarienę būtų tik vienas karštas patiekalas. Labai protinga. Šiandien yra baltų pupelių ir tuno mišrainė, paskui ėriuko kepsnys su šviežiomis daržovėmis ir žaliomis salotomis. Pabaigai citrinos tor-

tas ir sūris. Daržovės bus šviežios. Visos daržovės ir kiaušiniai dar tebetiekiami iš jaunojo Planto sodybos. Ar nori pažiūrėti vynų sąrašą? Gal turi kokį mėgstamą?

– Palieku tai tau.

Eikroidas pradėjo balsu samprotauti, o Dalglišas, kuris mėgo vyną, bet nemėgo apie jį kalbėti, ėmė tiriamai apžiūrinėti chaotišką kambarį, kuris nepaisant ekscentriško, bet organizuoto chaoso, o gal kaip tik dėl jo, nuostabiai ramino. Visi tie nederantys daiktai, sudėti ne sąmoningai ar dėl efekto, ilgainiui savotiškai įsiteisino čia. Po ilgokos diskusijos apie vyną, kurioje Eikroidas tikriausiai ir nesitikėjo rimto kompaniono dalyvavimo, jis apsistojo prie „Šardonė“. Ponia Džekson, pasirodžiusi tarsi po kokio slapto signalo, dvelkė karštomis bandelėmis ir bruzdžiu pasitikėjimu.

– Labai malonu matyti jus, viršininke. Šiandien šiame kambary būsite vieni, ponas Eikroidai. Vynu pasirūpins ponas Džeksonas.

Po užkandžio Dalglišas paklausė:

– O kodėl ponia Džekson apsirengusi kaip slaugė?

– Manau, todėl, kad tokia ir yra. Ji buvo vyriausioji seselė. Dar dirbo ir akušere, bet šito mes čia neminim.

Ir nenuostabu, pagalvojo Dalglišas, juk moterys į klubą nepriimamos. Paskui tarė:

– Bet ar ta gofruota kepurė su kaspinais nėra persūdymas?

– Hm, tu taip manai? O mes jau apsipratom. Nariai, ko gero, jaustųsi nekaip, jei ji staiga jos nebenešiotų.

Eikroidas negaišo laiko ir netrukus išsakė susitikimo tikslą. Kai tik jiedu liko vieni, jis tarė:

– Aną savaitę pas Bruksą kalbėjausi su lordu Stilgou. Jis yra mano žmonos dėdė. Ar pažįsti jį?

– Ne. Maniau, kad jis jau miręs.

– Nesuprantu, kodėl tau taip atrodė. – Jis ėmė nervingai

knebinėti pupeles, ir Dalglišas prisiminė, kad jo bičiulis labai nemėgsta, kai pasakoma, jog kuris nors jo pažįstamas gali numirti, ypač jei apie tai pirmas sužino ne jis pats. – Jis net atrodo jaunesnis, negu yra, dar neturi aštuoniasdešimties. Pagal metus dar labai guvus. Dabar tvarko memuarus. Pavasarį juos išleis „Peverelių spauda“. Dėl to ir norėjo susitikti su manim. Atsitiko didelį nerimą keliantis dalykas. Bent jau jo žmonai taip atrodo. Ji mano, kad jį buvo kėsintasi nužudyti.

– O kaip iš tikro?

– Žiūrėk, ką jis gavo.

Pasikrapštęs iš piniginės jis ištraukė pailgą popierėlį ir padavė Dalglišui. Tekstas buvo tvarkingai išspausdintas spausdintuvu, nepasirašytas.

Nejaugi manote, kad protinga spausdintis „Peverelių spaudoje“? Prisiminkite Markusą Sibraitą, Džoaną Petri ir dabar Sonią Klements. Du autoriai ir jūsų paties redaktorė mirė per nepilnus metus. Nejaugi norite būti ketvirtas?

Dalglišas atsakė:

– Pasakyčiau, labiau paslaptinga negu grėsminga, ir ta grėsmė labiau nukreipta prieš leidyklą negu prieš patį Stilgou. Nėra abejonės, kad Sonia Klements nusižudė pati. Ji paliko laišką tardytojui ir parašė seseriai, kad ketina nusižudyti. Apie kitas dvi mirtis neprisimenu.

– O, sakyčiau, gana paprastos. Sibraitas buvo virš aštuoniasdešimties, šlubavo širdis. Jis mirė nuo gastroenterito priepuolio, kuris sukėlė širdies smūgį. Šiaip ar taip, „Peverelių spaudai“ tai buvo ne itin didelis nuostolis. Jau dešimtį metų jis nebuvo parašęs nė romano. Džoana Petri užsimušė važiuodama į savo sodybą kaime. Atsitiktinė mirtis. Petri turėjo dvi silpnybes: viskį ir greitas mašinas. Keista tik tai, kad ji žuvo pati, pirma nesuvažinėjusi ko nors kito. Aišku, kad tik pikta plunksna gali tas mirtis pateikti taip grėsmin-

gai. Tačiau Dorotė Stilgou yra prietaringa. Ji laikosi nuomonės: kam spausdintis pas Peverelius, jeigu yra kitų leidėjų?

– O kas ten dabar vadovauja?

– Džerardas Etjenas. Na taip. Paskutinis valdybos pirmininkas ir direktorius senasis Henris Peverelis mirė sausio pradžioje ir savo akcijas po lygiai paliko savo dukrai Frensei ir Džerardui. Jo pirmasis partneris Žanas Filipas Etjenas buvo jau prieš metus pasitraukęs, irgi nebejaunas. Jo akcijos irgi atiteko Etjenui. Abu senukai valdė leidyklą, tarsi tai būtų jų asmeninis hobis. Senasis Peverelis laikėsi požiūrio, kad džentelmenas paveldi pinigus, ne uždirba juos. Žanas Filipas Etjenas leidyklos reikaluose nedalyvavo jau daugelį metų. Jo šlovės viršūnė, be abejo, buvo paskutiniame kare, kur jis tapo pasipriešinimo didvyriu Prancūzijos Viši, bet po to, manding, nieko svarbesnio nenuveikė. O Džerardas laukė savo eilės kaip koks kronprincas. Ir štai dabar jis scenoje, todėl pamatysim ir veiksmą, jeigu ne melodramą.

– Ar poezijos atranką dar tebetvarko Geibrielis Dontsis?

– Stebiuosi, kad tu to klausi, Adamai. Negerai, kad žmogžudžių gaudymas pernelyg atitraukia tave nuo realaus gyvenimo. Taip, jis tebedirba. Pats per dvi dešimtis metų nebeparašė nė eilutės. Dontsis yra antologijų poetas. Geriausi jo darbai pasirodo vis iš naujo, bet manau, daugelis skaitytojų jį laiko mirusiu. Per karą jis buvo bombonešio pilotas, todėl dabar jam turėtų būti gerokai per septyniasdešimt. Laikas į pensiją. Poezijos atranka – vienintelis jo darbas pastaruoju metu. Kiti trys partneriai yra Džerardo sesuo Klaudija Etjen, Džeimsas de Vitas, dirba pas juos nuo pat Oksfordo, ir Frensė Peverel, paskutinė iš Peverelių. Tačiau valdo Džerardas.

– Ar žinai, ką jis dabar žada daryti?

– Girdėjau kalbas, kad nori parduoti Inosent rūmus ir persikelti į Dokus. Bet tai nepatinka Frensei Peverel. Pevereliai

visada labai brangino Inosent rūmus. Nors jie dabar priklauso partneriams, tačiau visi Pevereliai laiko juos šeimos namais. Jis jau padarė kai kurių pakeitimų, atleido kai kuriuos žmones, tarp jų Sonią Klements. Žinoma, jis teisus. Leidyklą reikia padaryti šiuolaikinę, antraip ji prapuls, tačiau priešų jis įsigis. Įdomu, kad iki Džerardo jie ten jokių problemų neturėjo. Tas sutapimas užkliuvo ir Stilgou, nors jo žmona įsitikinusi, jog grėsmė yra nukreipta ne prieš leidyklą, o prieš jos vyrą asmeniškai ir ypač prieš jo memuarus.

– Ar leidykla daug prarastų, jeigu knyga būtų atsiimta?

– Manau, kad nelabai daug. Žinoma, jie trimituos, kad tie memuarai gali atskleisti negerų dalykų apie vyriausybę, diskredituoti opoziciją ir padaryti galą parlamentinei demokratijai, bet aš manau, kad, kaip ir daugelis politinių memuarų, jie žada kur kas daugiau, negu pateiks. Tačiau aš neįsivaizduoju, kaip tą knygą galima atsiimti. Ji jau spausdinama, be kovos jie jos neatiduos, be to, Stilgou nenorės nutraukti sutarties, jeigu tam bus būtina viešai nurodyti priežastį. Todėl Dorotė Stilgou ir nori sužinoti, ar Sonios Klements mirtis buvo tikrai savižudybė ir ar kas nors neprikišo nagų prie Petri „Jaguaro"? Manau, kad dėl Sibraito ji tikra – neabejoja, jog šis mirė natūralia mirtimi.

– Na ir ko tikimasi iš manęs?

– Paskutiniai du atvejai tikriausiai buvo tiriami policijos ir ji padarė kokias nors išvadas. Jūsų žmonės tikrino dokumentus, kalbėjosi su pareigūnais ir visa kita. Taigi jei Dorotei bus užtikrinta, kad vyriausias detektyvas matė visą medžiagą ir jokių abejonių neturi, tai gal jos vyras ir „Peverelių spauda" bus palikti ramybėje.

Dalglišas tarė:

– Tokių dalykų vargiai užtektų patvirtinti, jog Sonios Klements mirtis buvo savižudybė. Jeigu ji yra prietaringa, tai nežinau, kas čia galėtų padėti. Prietaringumo esmė yra ta,

kad jis nepaiso proto balso. Ji tikriausiai mano, kad nelaimingas leidėjas yra toks pat blogas kaip ir susijęs su žmogžudystėmis. Nejaugi ji rimtai mano, kad kas nors leidykloje įpylė neatpažįstamų nuodų Soniai Klements į vyną?

– Ne, manau, kad tiek ji dar nenuėjo.

– Ačiū Dievui, nes antraip jos vyro honoraras nueitų padengti nuostoliams byloje už šmeižtą. Stebiuosi, kad jis nesikreipė tiesiai į komisarą arba mane.

– Tikrai? Abejoju. Tai būtų atrodę... na, sakykim, kiek baikštu, pernelyg išpūsta. Be to, jis nepažįsta tavęs, o aš pažįstu. Visai suprantama, kodėl jis pirmiau pasikalbėjo su manim. Ir jau visai neįsivaizduoju jo vietos nuovadoje, eilėje su pamestų šunų savininkais, įniršusiais vairuotojais ir apgautomis žmonomis, o paskui aiškinančio savo dilemą budinčiam seržantui. Atvirai sakant, nemanau, kad jis tikėjosi rimto dėmesio. Jo nuomonė tokia: remdamasis žmonos nerimu ir tuo anoniminiu laišku, jis turi pagrindą prašyti policijos pasidomėti, kas dedasi „Peverelių spaudoje“.

Buvo atnešta aviena, tokia rausva, sultinga ir minkšta, kad galėjai valgyti su šaukštu. Per kelias tylos minutes, kurias Eikroidas laikė būtinomis deramai įvertinti puikiai pagamintam maistui, Dalglišas prisiminė, kaip pirmą kartą pamatė Inosent rūmus.

Tėvas aštuntojo gimtadienio proga nusivežė jį miestą papramogauti. Jiedu turėjo dvi dienas praleisti apžiūrinėdami įžymias vietas ir pernakvoti pas draugą, parapijos kunigą Kensingtone. Jis prisiminė, kaip naktį gulėjo lovoje, vis atsibusdamas ir kone alpdamas iš susijaudinimo, su siaubu galvodamas apie pabaisiškai didelę ir triukšmingą senąją Liverpulio gatvės stotį, būgštavo, kad pasimes nuo tėvo, kad bus įtrauktas ir prarytas tos armijos skubančių pilkaveidžių žmonių. Per tas dvi dienas, kuomet tėvas ketino suderinti malonumą su lavinimu – jo mokslingam protui tie dalykai

atrodė tapatūs, – jie nejučiom užsimojo aprėpti per daug. Kelionė aštuonmečiui buvo perkrauta, liko tik padriki prisiminimai apie bažnyčias ir meno galerijas, restoranus ir nepažįstamą maistą, šviesos užlietus bokštus ir jų atspindžius ant juodo raukšlėto vandens, apie grakščius trypiančius arklius ir sidabrinius šalmus, apie didingą ir niūrią istoriją, įkūnytą plytose ir akmenyse. Tačiau Londonas pakerėjo jį ir tų kerų vėliau neištrynė nei jau suaugusio žmogaus įspūdžiai, nei aplankyti kiti didieji miestai.

Antrą dieną jiedu aplankė Vestminsterio abatiją, paskui garlaiviu iš Čering Kroso prieplaukos plaukė į Grinvičą. Tada jis pirmą kartą ir pamatė Inosent rūmus, žėrinčius ryto saulėje ir tarsi auksinis miražas kylančius iš raibuliuojančio vandens. Jis spoksojo į juos tiesiog apstulbęs. Tėvas paaiškino, kad tas pavadinimas duotas nuo Inosent skersgatvio, kuris yra už tų namų, jo gale aštuoniolikto amžiaus pradžioje buvo teisėjo namai. Teisiamieji, po pirmos apklausos būdavo vedami į Laivyno kalėjimą, o laimingesniesiems tekdavo grįstas kelias į laisvę. Tėvas pradėjo pasakoti sūnui kažką apie rūmų architektūros istoriją, bet jo balsą nuslopino kelionės gido griausmingi komentarai, kurie buvo girdimi visuose laivuose upėje.

– Štai čia, kairėje, ponai ir ponios, matome vieną įdomiausių pastatų palei Temzės upę: Inosent rūmus, pastatytus 1830 metais sero Frensio Peverelio, tuo metu garsaus leidėjo. Seras Frensis lankėsi Venecijoje ir buvo labai sužavėtas Kasa d'Oro, Aukso rūmų palei Didįjį kanalą. Tie, kurie esate lankęsi Venecijoje, tikriausiai matėte juos. Taigi jis pasiryžo pastatyti savo aukso rūmus prie Temzės. Tik labai gaila, kad nepajėgė atsivežti Venecijos klimato. – Gidas kiek patylėjo, vildamasis klausytojų juoko. – Šiandien čia įsikūrusi leidykla „Peverelių spauda“, taigi šeimos tradicija tęsiama. Su šiais rūmais susijusi įdomi istorija. Ma-

tyt, statydamas juos seras Frensis taip įsijautė, kad pamiršo savo jauną žmoną, kurios pinigai įgalino statybas, tad ši šoko iš viršutinio balkono ir vietoje užsimušė. Legenda sako, kad dar ir dabar ant marmuro matyti nenuvaloma kraujo dėmė. Pasakojama, kad senatvėje seras Frensis išprotėjo ir naktimis nuolat eidavo ir mėgindavo nutrinti šitą išdavikišką dėmę. Žmonės tvirtina, kad ir dabar mato jo šmėklą, trinančią tą dėmę. Dėl to kai kurie jūrininkai tamsoje nelabai mėgsta plaukti pro Inosent rūmus.

Visų garlaivio keleivių akys buvo paklusniai įsmeigtos į pastatą, tačiau dabar, suintriguoti kruvino pasakojimo, visi palinko prie turėklų, tarsi būtų įmanoma pamatyti šią legendinę dėmę. Aštuonmečio Adamo supergyva vaizduotė bemat nupiešė baltai apsirengusią moterį su šviesiais besiplaikstančiais plaukais puolančią iš balkono tarsi kokia išprotėjusi herojė iš romano, girdėjo mirtiną žnektelėjimą ir matė, kaip kraujas palengva sruvena per marmurą ir laša į Temzę. Ir vėliau dar daug metų šie rūmai žavėjo jį savo grožio ir siaubo mišiniu.

Tačiau kelionės gidas pamiršo vieną faktą: kad pasakojimas apie savižudybę galėjo būti gerokai pagražintas arba apskritai išgalvotas. Jis žinojo, kad seras Frensis buvo sužavėtas ne Kasa d'Oro, nes šie rūmai, nepaisant visų įmantrybių ir subtilybių, jo skoniui pasirodė, bent taip jis rašė savo architektui, pernelyg asimetriški, o dodžo Frančesko Foskari rūmais, kuriuos jis užsakė savo architektui atkartoti palei šią šaltą ir potvynių skalaujamą upę. Šiaip jie turėjo atrodyti svetimi, dirbtiniai, aiškiai veneciški ir penkiolikto amžiaus vidurio. Tačiau jie vis dėlto atrodė taip, tarsi joks kitas miestas, jokia kita vieta neturėtų teisės į šį rūmą. Dalglišas ir dabar nesuvokė, kodėl ši statyba taip pavyko, ši begėdiška vagystė iš kito amžiaus, kitos šalies, švelnesnio, šiltesnio klimato. Buvo pakeistos proporcijos ir vien

tai turėjo paversti sero Frensio svajonę neįgyvendinamu kaprizu, tačiau mastelio sumažinimas buvo atliktas tobulai ir originalo didingumas liko nepažeistas. Antrame ir trečiame aukšte vietoje aštuonių centrinių langų arkų virš puikiai ornamentuotų balkonų buvo šešios, tačiau marmurinės kolonos su iškaltomis plunksnomis buvo beveik tikslios Venecijos rūmų kopijos, o centrinės arkados, kaip ten, taip ir čia buvo atsvertos aukštų viengubo pločio langų, ir tai teikė fasadui vientisumo bei gracingumo. Priešais dideles raižytas duris buvo marmuru grįstas kiemelis, nuo kurio leidosi laiptai prie upės. Abipus rūmų kaip kokie nuolankūs didybės sargai glaudėsi du paprasti plytiniai gyvenamieji namai su mažais balkonais, tikriausiai pastatyti vežikui ar kitiems tarnams. Nuo to atmintino aštuntojo gimtadienio iš upės jis daug kartų matė rūmus, tačiau viduje niekada nebuvo. Prisiminė kažkur skaitęs, jog pagrindiniame hole yra puikios Vajato lubos ir gailėjosi, kad nėra jų matęs. Būtų gaila, jei šitie rūmai patektų į filistinų rankas.

Jis paklausė:

– O kas konkrečiai dedasi „Peverelių spaudoje“? Kas, be to nuodingo laiško, dar neduoda ramybės lordui Stilgou?

– Gandus jau girdėjai. Sunku pasakyti. Jie apskritai nelabai noriai apie tai šneka, ir aš jų nekaltinu. Bet keletas incidentų jau niekam ne paslaptis. Rimčiausias buvo prieš pat Velykas, kai dingo iliustracijos Gregorio Meibriko knygai apie Gi Fokso sąmokslą. Populiarioji istorija, be abejo, bet Meibrikas išmano savo periodą. Jie tikėjosi sėkmės. Jam pavyko surasti graviūras, dar niekad iki šiol nespausdintas, taip pat rašytinių šaltinių, ir visa tai dingo. Viskas buvo suskolinta iš įvairių savininkų ir jis daugiau ar mažiau garantavo medžiagos saugumą.

– Dingo? Pasimetė? Sunaikinta?

– Pasakojama, kad jis pats asmeniškai atgabeno jas pas

Džeimsą de Vitą, kuris buvo knygos redaktorius. Jis paprastai atsakingas už prozą, tačiau senasis Peverelis, kuris redagavo mokslinę literatūrą, prieš tris mėnesius mirė ir jie arba nespėjo rasti jam pakaitalo, arba tiesiog taupė pinigus. Kaip ir daugelis leidyklų, jie linkę turėti mažiau žmonių, o ne daugiau. O gandas toks, kad jiems prastai sekasi. Ir nenuostabu, kai reikia išlaikyti tokius Venecijos rūmus. Taigi tos iliustracijos buvo atiduotos de Vitui jo kabinete ir jis Meibriko akyse užrakino jas spintoje.

– Ne seife?

– Klausyk, brolau, juk mudu kalbam apie leidyklą, o ne apie kokį banką. Pažinodamas Peverelius, aš apskritai stebiuosi, kad Vitas nepatingėjo užrakinti spintoje.

– Ar raktą turėjo jis vienas?

– Žinai, Adamai, tu ne pirmas apie tai klausi. Raktas buvo vienas. Jis laikė jį senoje aplamdytoje dėžutėje nuo tabako kairiame stalčiuje.

„Kurgi daugiau?“ – pagalvojo Dalglišas. Paskui tarė:

– Ten jį lengvai galėjo rasti kas nors iš personalo ar koks užklydęs lankytojas.

– Taip, matyt, kas nors ir rado. Džeimsas į tą spintą kelias dienas nežiūrėjo. Iliustracijos kitą savaitę turėjo būti atiduotos meno skyriui. Ar žinai, kad Pevereliai meno reikalus buvo pavedę nepriklausomai firmai?

– Nežinojau.

– Taip tikriausiai pigiau atsieina. Tai ta pati firma, kuri paskutinius penkerius metus darė jiems viršelius. Ir visai neblogai, Peverelių meninis stilius ir apipavidalinimas laikėsi puikiam lygyje. Vos paėmęs knygą, galėjai atskirti, kad ji leista Peverelių. Žinoma, iki dabar. Džerardas Etjenas gali viską pakeisti. Šiaip ar taip, kai de Vitas norėjo pasiimti voką, jo neberado. Žinoma, kilo baisus skandalas. Visi buvo apklausinėti. Viskas apieškota. Visuotinė panika. Pagaliau

turėjo pasakyti viską Meibrikui ir savininkams. Gali įsivaizduoti, kaip jie priėmė šitą naujieną.

– Ar personalas sužinojo?

– Tik vėliau. Kilo abejonių, ar Meibrikas apskritai benorės spausdinti, tačiau knyga jau buvo kataloge, tad buvo nuspręsta leisti ją su kitomis iliustracijomis ir būtinais pakeitimais tekste. Praėjus savaitei po knygos pasirodymo vokas su visa medžiaga paslaptingai atsirado. De Vitas rado jį savo spintoje toje pačioje vietoje, kur ir buvo padėjęs.

– Tai rodo, kad vagis vertina meną ir neketino sunaikinti iliustracijų.

– Tai gali rodyti daug ką: kerštą Meibrikui, kerštą leidyklai, kerštą de Vitui arba tiesiog keistą humoro jausmą.

– Ar Pevereliai pranešė apie tą vagystę policijai?

– Ne, Adamai, jie nepasitikėjo mūsų ramybės sergėtojais. Nenoriu šmeižti, bet kalbant apie namines vagystes policijos efektyvumo rodikliai yra labai žemi. Vadovai nusprendė, kad lygiai tokia pat sėkmė bus, jeigu jie nenervins personalo ir patys atliks tyrimą.

– O kas tą darė? Ar bent vienas nebuvo įtariamas?

– Čia ir yra visas keblumas. Taip buvo iš pradžių, taip yra ir dabar. Manau, kad Etjenas ėmėsi Hed Byko strategijos. Supranti: „Jeigu nusikaltęs berniukas po pamokų ateis pas mane į kabinetą ir prisipažinęs grąžins dokumentus, tai viskas bus pamiršta". Mokykloje iš to naudos nebūdavo. Manau, kad ir Pevereliams nieko neišėjo. Tai tikriausiai buvo savo žmogaus darbas, o personalo pas juos ne per daug, apie dvidešimt penki žmonės, plius penki partneriai. Daugelis jų, žinoma, ištikimi, keletas abejotinų turi alibi.

– Vadinasi, tai tebėra paslaptis.

– Kaip ir antrasis atvejis. Antras rimtas incidentas – gal ir anksčiau pasitaikydavo panašių, bet jiems kažkaip pavykdavo užglaistyti. Šis susijęs su Stilgou, tačiau jiems pasise-

kė nuslėpti nuo jo paties ir neišleisti į viešumą. Senuko paranoja būtų pašokusi kaip ant mielių. Kai korektūra buvo perskaityta ir reikalingi pataisymai suderinti su Stilgou, ji buvo supakuota ir padėta nakčiai priėmimo skyriaus stale, iš kur rytą turėjo būti paimta. Kažkas atidarė paketą, pakeitė kai kurias pavardes, supainiojo skyrybą, ištrynė kelis sakinius. Laimė, kad rinkėjas pasitaikė nuovokus ir kai kurie pakeitimai jam pasirodė keisti. Jis paskambino ir pasiteiravo. Dievai žino kaip, bet savininkams pavyko nuslėpti šią nelemtą paslaptį nuo didesnės dalies personalo ir, žinoma, nuo Stilgou. Paaiškėjus viskam, leidyklai būtų gerokai pakenkę. Manau, kad dabar nakčiai visi paketai ir dokumentai užrakinami, ir šiaip saugumas sustiprintas.

Dalglišas pagalvojo, ar nusikaltėlis apskritai norėjo, kad tie pakeitimai išaiškėtų. Panašu, kad jie daryti nesiekiant viešumo. Juk norint galima tekstą korektūroje taip pakeisti, kad knygai bus padaryta rimta žala, o rinkėjas to net nepastebės. Taip pat keista, kad ta piktoji plunksna nemini pakeitimų Stilgou korektūroje. Vadinasi, jis ar ji to nežinojo arba norėjo tik pagąsdinti Stilgou, tačiau nesuteikti jam pakankamo preteksto atsiimti knygai. Tai buvo gana įdomi paslaptis, tačiau ne tokia, kad aukštas policijos darbuotojas imtų tam gaišti laiką.

Apie Peverelius jie daugiau nesikalbėjo, kol nuėjo į biblioteką gerti kavos. Eikroidas pasilenkė į priekį ir kiek nekantraudamas paklausė:

– Ar galiu pasakyti lordui Stilgou, kad tu pamėginsi nuraminti jo žmoną?

– Atsiprašau, Konradai, bet ne. Tačiau aš nusiųsiu jam laišką, kuriame užtikrinsiu, jog policija neturi pagrindo įtarti jį dominančiuose atvejuose esant klastos. Bet abejoju, kokią tai duos naudą, jeigu jo žmona yra prietaringa. Na, bet tai jau yra jos nelaimė ir jo problema.

– O kita nelaimė leidykloje?

– Jeigu Džerardas Etjenas mano, kad pažeidžiami įstatymai, ir nori policijos tyrimo, tai privalo kreiptis į vietos nuovadą.

– Kaip ir bet kuris kitas?

– Visiškai teisingai.

– Vadinasi, tu nežadi nueiti į leidyklą ir neoficialiai su juo pasikalbėti?

– Ne, Konradai. Net jeigu galėsiu pamatyti Vajato lubas.

5

Po Sonios Klements kremavimo Geibrielis Dontsis su Frense Peverel pasiėmė taksi ir nuvažiavo namo į Inosent akligatvį, dvyliktą numerį. Frensė važiavo tylėdama, sėdėjo atokiai nuo Dontsio ir žiūrėjo pro langą. Ji buvo be skrybėlės, šviesiai rudi plaukai gaubė jos galvą kaip šalmas, kurio kraštas užpakalyje lietė pilko švarko apykaklę. Jos bateliai, kojinės ir rankinukas buvo juodi, ant kaklo juodo šifono šalikėlis. Dontsis prisiminė, kad taip ji vilkėjo ir per savo tėvo kremaciją; šiuolaikinis kuklus gedulas, išlaikantis pusiausvyrą tarp perdėto savęs demonstravimo ir tikros pagarbos. Niūrus juodos ir pilkos spalvos derinio paprastumas labai jaunino ją ir ryškino tai, kas jam joje labiausiai patiko: nežymų senovišką formalumą, kuris jam primindavo jo paties jaunystės moteris. Ji sėdėjo susimąsčiusi ir labai rami, tačiau rankos nerimo. Jis žinojo, kad žiedas ant didžiojo dešinės rankos piršto yra jos motinos dovana sužadėtuvių proga, ir žiūrėjo, kaip ji tarsi pakerėta vis sukioja jį po juoda pirštinės zomša. Jam atėjo mintis be žodžių ištiesti ranką ir sulaikyti ją, tačiau greitai atsisakė gesto, kuris pasirodė galįs tik

suerzinti juos abu. Juk jis vargiai būtų išlaikęs jos ranką visą kelią iki leidyklos.

Jiedu patiko vienas kitam; jis žinojo esąs vienintelis asmuo leidykloje, kuriuo ji gali retkarčiais pasikliauti, tačiau jiedu to nedemonstravo. Gyveno toje pačioje laiptinėje, tačiau lankydavosi vienas pas kitą tik pakviesti, nė vienas nenorėjo pasirodyti kitam įkyrus ar nemandagus arba pradėti intymius santykius, kurie antram nepatiktų ar būtų nepriimtini. Todėl, nors mėgo vienas kitą ir mielai būdavo kartu, jiedu matėsi gana retai, tarsi gyventų skiriami keleto mylių. Susitikę dažniausiai kalbėdavosi apie knygas, poeziją, matytus spektaklius, televizijos laidas, ir labai retai apie žmones. Frensė buvo pernelyg rafinuota, kad imtų liežuvauti, o jis irgi visai nenorėjo veltis į diskusijas apie naująjį režimą. Jis turi darbą, butą Inosent akligatvio dvylikto numerio dviejuose apatiniuose aukštuose. Tie dalykai neamžini, tačiau jam jau septyniasdešimt šešeri, jis jau per senas kovoti. Jis žinojo, kad jos butas viršuje turi vieną jam itin malonų dalyką, kurio vis dėlto verčiau vengti. Sėdėdamas aukštoje kėdėje prie lango su užtrauktomis užuolaidomis, už kurių vos girdimai, o gal tik įsivaizduojamai šnara upė, ištiesęs kojas priešais atvirą židinį po vienų iš jųdviejų retų pietų, kai ji palikdavo jį vieną ir nueidavo virti kavos, jis klausydavosi, kaip ji tyliai vaikšto po virtuvę, ir pajusdavo užplūstant gundančią ramybę bei pasitenkinimą, kuris visai nesunkiai galėtų tapti jo gyvenimo dalimi.

Jos svetainė užėmė kone visą namo plotį. Viskas joje buvo patrauklu; elegantiškos originalaus marmurinio židinio proporcijos, aliejinis paveikslas virš židinio su aštuoniolikto amžiaus Pevereliu, žmona ir vaikais, maža karalienės Anos laikų komoda, raudonmedžio knygų lentynos abipus židinio, viršuje frontonas ir dvi Faro salos marmuro galvos, vaizduojančios nuotaką su vualiu, regentystės laikų valgo-

masis stalas su šešiomis kėdėmis, ant blizgančių grindų švelnių spalvų kilimai. Kaip paprasta susikurti jaukumą, teikiantį tiek moteriškos šilumos, tokios skirtingos nuo jo kambarių apačioje, kur stinga baldų ir taip niūru. Kartais, kai ji paskambindavo ir pakviesdavo pietų, jis pameluodavo jau susitaręs kitur, nueidavo į gretimą kavinę ir praleisdavo kelias valandas dūmuose bei šurmulyje, nenorėdamas grįžti per anksti, nes jos virtuvės langai buvo kaip tik virš jo laukujų durų.

Jis jautė, kad šį vakarą jo kompanija jai būtų pravarti, tačiau ji nenori to prašyti. Ir gerai. Kremacija buvo gana slegianti, nekalbat jau apie smulkmenas, vienai dienai mirčių jam pakanka. Kai taksi privažiavo prie namų ir ji kone paskubom atsisveikino ir nesigręžiodama atsirakino savo duris, jis pajuto palengvėjimą. Bet po dviejų valandų, kai jis suvalgė savo sriubą, keptus kiaušinius bei rūkytą lašišą – tai buvo jo mėgstama vakarienė, kurią jis kaip visada ruošė rūpestingai, taupydamas dujas, atidžiai išgremžė keptuvės pakraščius, pabaigai pridėjo šaukštą grietinės, – jis pagalvojo, kaip ji vieniša valgo savo vakarienę, ir pasijuto savanaudis. Tada paskambino jai ir pasakė:

– Pagalvojau, Frense, ar nenorėtumėt pažaisti šachmatais.

Iš jos linksmo balso jis tuojau suprato, kad pasiūlymas buvo labai laiku.

– Mielai, Geibrieli. Lipkit pas mane. Labai mielai pažaisčiau.

Kai jis atėjo, jos valgomasis stalas dar buvo nenukraustytas. Net būdama viena ji visada valgydavo kiek oficialiai, bet jis matė, kad maistas buvo toks pat paprastas kaip ir jo. Ant stalo buvo sūrio lenta ir vaisių vaza, matyt, jos vakarienė buvo tiktai sriuba. Be to, jis pamatė, kad ji yra verkusi.

Šypsodamasi ir stengdamasi nutaisyti kuo linksmesnį balsą, ji pasakė:

– Aš taip patenkinta, kad jūs atėjot. Bus man dingstis atsikimšti vyno butelį. Net keista, kaip nemalonu gerti vienai. Man atrodo, kad visi tie ankstyvi perspėjimai apie gėrimą vienam kaip tik ir padeda nuslysti į alkoholizmą.

Ji atnešė butelį „Château Margaux", ir jis pasisiūlė atkimšti. Kalbėtis pradėjo tik tada, kai abu su taurėmis rankose atsisėdo priešais židinį. Žiūrėdama į liepsną ji tarė:

– Jam reikėjo būti ten. Džerardui reikėjo nuvažiuoti.

– Jis nemėgsta laidotuvių.

– Ak, Geibrieli, o kas jas mėgsta? Juk buvo baisu, ar ne? Kai kremavo tėtį, atrodė kraupu, tačiau dabar buvo baisiau. Tas patetiškas kunigas, jis taip stengėsi, bet nepažinojo jos ir nepažinojo nė vieno mūsų, mėgino kalbėti nuoširdžiai, meldėsi Dievui, kuriuo netiki, kalbėjo apie amžinąjį gyvenimą, nors ji čia, žemėje, gyveno tokį gyvenimą, kurio net gyvenimu nepavadinsi.

Jis švelniai tarė:

– Šito mes negalime žinoti. Negalime spręsti, kiek kitas buvo laimingas arba nelaimingas.

– Ji norėjo numirti. Ar tokio įrodymo negana? Džerardas nors į tėčio laidotuves atėjo. Juk jam vis dėlto derėjo, ar ne? Kronprincas atsisveikina su senuoju karaliumi. Būtų buvę negerai, jeigu jis nebūtų pasirodęs. Juk pagaliau ten buvo didelių žmonių, rašytojų, leidėjų, spauda, tie, kuriems jis norėjo padaryti įspūdį. O kadangi šiandien laidotuvėse tokių garsenybių nebuvo, tai jis nusprendė nesivarginti. Tačiau vis tiek reikėjo ateiti. Juk pagaliau tai jis ją pražudė.

Dontsis jau tvirčiau pasakė:

– Frense, negalima taip kalbėti. Nėra jokių įrodymų, kad kokie nors Džerardo veiksmai arba žodžiai paskatino Sonią nusižudyti. Pati žinote, ką ji parašė savo priešmirtiniame laiške. Jeigu jos žudymosi priežastis būtų buvęs atleidimas, tai, manau, ji taip ir būtų parašiusi. Tas laiškelis buvo labai

aiškus. Niekada nekalbėkit šitaip už šio kambario sienų. Šitokios kalbos gali padaryti nepataisomos žalos. Pažadėkit man – tai labai svarbu.

– Gerai, pažadu. Aš šito niekam nesakiau, tik jums, tačiau leidykloje ne aš viena taip galvoju, o kai kurie ir sako. Klūpėdama toje baisioje koplyčioje, aš mėginau melstis, už tėtį, už ją, už mus visus. Bet viskas buvo taip beprasmiška, taip bergždžia. Tegalėjau galvoti tiktai apie Džerardą, Džerardą, kuris turėjo sėdėti tenai su mumis pirmoje eilėje, Džerardą, kuris buvo mano mylimasis, bet dabar jau nebėra. Tai taip žemina. Dabar aš, žinoma, suprantu, kaip viskas buvo. Džerardas galvojo: „Vargšė Frensė, jau dvidešimt devynerių metų, o dar mergelė. Privalau ką nors daryti. Suteikti jai gyvenimo patirties, parodyti, ko jai trūksta". Dienos žygdarbis. Trukęs net kelis mėnesius. Aš laikiausi kaip niekada. O pabaiga tokia bjauri, sujaukta. Juk visada taip būna? Romano pradžioje Džerardas labai geras, tačiau jis nežino, kaip jį užbaigti, kad viskas būtų oru. Bet ir aš pati nežinau. Be to, aš įsikaliau į galvą, kad esu kitokia negu kitos jo moterys, kad šį kartą jis rimtas, tikrai myli, nori įsipareigojimų, vedybų. Maniau, kad jis vadovaus „Peverelių spaudai", gyvens čia, čia augs ir mūsų vaikai, gal jis net pakeis firmos pavadinimą. Maniau, kad visa tai jam patiks. Peverelis ir Etjenas. Etjenas ir Peverelis. Aš visaip kaitaliodavau tuos žodžius, žiūrėdavau, kaip geriau skamba. Maniau, kad jis nori to paties, kaip ir aš – vedybų, vaikų, tikrų namų, bendro gyvenimo. Argi tai taip jau neprotinga? O Dieve, Geibrieli, aš jaučiuosi taip kvailai, man taip gėda.

Ji dar niekad nebuvo kalbėjusi su juo taip atvirai, niekada nebuvo parodžiusi viso sielvarto. Atrodė, kad ji mintyse ilgai kartojo tuos žodžius, laukė, kol ateis palengvėjimo momentas, kai pagaliau bus su žmogumi, kuriuo gali pasitikėti ir pasikliauti. Tačiau jį vis dėlto pribloškė, jog girdi tokį ne-

kontroliuojamą kartėlio protrūkį ir pasibjaurėjimą savimi iš Frensės, kuri visada buvo tokia santūri, užsidariusi ir išdidi. Gal taip yra dėl tų laidotuvių, dėl anos prisimintos kremacijos – visa tai išlaisvino susikaupusią neapykantą ir pažeminimą. Jis abejojo, ar pajėgs ją nuraminti, bet žinojo, kad privalo pabandyti. Šitam skausmo protrūkiui reikalinga ne paprasta paguoda: „jis to nevertas, pamirškit jį, laikas viską išgydys". Tačiau vis dėlto paskutinėje taisyklėje esama tiesos, skausmas ilgainiui praeina, nesvarbu, ar jis buvo sukeltas išdavystės, ar liūdesio. Kažin, ar kas nors žino tai geriau už jį? Jis pagalvojo: praradimo tragedija yra ne tai, kad mes liūdime, o tai, kad nustojame liūdėti, ir tada mirusieji tampa tikrai mirusiais.

Jis švelniai pasakė:

– Tie dalykai, kurių jūs trokštate, – vaikai, vedybos, namai, meilė – yra tikrai protingi norai, kitas pasakytų, labai derami norai. Vaikai yra vienintelė nemirtingumo viltis. Šito nėra ko gėdytis. Tai jūsų nelaimė, o ne gėda, kad Etjeno ir jūsų norai nesutapo. – Jis patylėjo, paskui pasakė, pats abejodamas, ar gerai daro, ar šie žodžiai nepasirodys jai pernelyg šiurkštūs: – Džeimsas myli jus.

– Ir man taip atrodo. Vargšas Džeimsas. Jis to nesakė, tačiau juk to ir nereikia, ar ne? Žinote, aš tikriausiai būčiau galėjusi pamilti Džeimsą, jeigu ne Džerardas. O Džerardas man net nepatinka. Niekada nepatiko, net tada, kai man jo labiausiai reikėjo. Čia ir yra visas sekso baisumas, jis gali egzistuoti be meilės, be simpatijos, netgi be pagarbos. Taip, aš mėginau apgauti save. Kai jis būdavo nejautrus, savanaudis arba šiurkštus, aš mėgindavau viską pateisinti. Primindavau sau, koks jis protingas, koks gražus, koks įdomus, koks nuostabus meilužis. Nes jis toks buvo. Tai jo prigimtis. Tikinau save, kad negalima Džerardui taikyti tų niekingų matų, kuriais matuojami kiti. Ir mylėjau jį. O kai myli,

negali teisti. O dabar aš jo nekenčiu. Net pati nežinojau, kad sugebu nekęsti, iš tikro nekęsti kito asmens. Visai kitas dalykas nekęsti kokio nors daikto, politinių pažiūrų, filosofijos, socialinio blogio. Tai taip koncentruota, taip fiziška, kad net jaučiuosi liguista. Apie tą savo neapykantą aš galvoju prieš užmigdama naktį, galvoju atsibudusi rytą. Bet tai yra negerai, tai nuodėmė. Tai turi būti negerai. Jaučiu, kad gyvenu mirtinai nusidėdama, bet negaliu gauti nuodėmių atleidimo, nes negaliu liautis nekentusi.

Dontsis pasakė:

– Aš negalvoju tokiais žodžiais: nuodėmė, atleidimas. Tačiau neapykanta yra pavojinga. Ji užkerta kelią teisingumui.

– Teisingumas! Iš teisingumo aš niekada daug nesitikėjau. O nuo neapykantos taip pavargau. Pati sau atsibodau. Žinau, kad atsibodau ir jums, mielas Geibrieli, bet jūs esate vienintelis, su kuriuo galiu retsykiais pasikalbėti kaip šįvakar, o kartais tiesiog jaučiu – jeigu nepasikalbėsiu, išeisiu iš proto. O jūs toks protingas, visi tą žino.

Jis šaltai atsakė:

– Lengva pagarsėti protingumu. Užtenka ilgai gyventi, mažai kalbėti ir dar mažiau daryti.

– Bet kai jūs kalbate, tai pasiklausyti verta. Geibrieli, sakykite, ką man daryti.

– Kad atsikratytumėt jo?

– Kad atsikratyčiau to skausmo.

– Yra daug įprastų vaistų: gėrimai, narkotikai, savižudybė. Dveji pirmieji veda prie trečiojo, tai yra lėtesnis, brangesnis ir labiau žeminantis kelias. Jo nepatariu. Dar galėtumėt nužudyti jį, tačiau ir to nepatariu. Galite daryti tai savo vaizduotėje, ir kuo žiauriausiai, tačiau ne realybėje. Nebent norėtumėt dešimt metų trūnyti kalėjime.

Ji paklausė:

– Ar jūs tai ištvertumėt?

– Ne dešimtį metų. Gal ištempčiau trejus, bet ne ilgiau. Yra geresnių būdų įveikti skausmui negu mirtis, jo arba jūsų. Sakykite sau, kad skausmas yra gyvenimo dalis, kad jausti skausmą, tai gyventi. Aš jums pavydžiu. Jeigu aš dar jausčiau tokį skausmą, tai dar tebegalėčiau būti poetas. Vertinkit save. Žmogiškumo iš jūsų neatima tai, kad kažkokiam vienam savanaudiškam, arogantiškam ir nejautriam žmogui jūs atrodote nemiela. Nejaugi jums iš tikro būtina vertinti save kito žmogaus matu, jau nekalbant apie Džerardą Etjeną? Priminkite sau, kad galios jis jums turi tiktai tiek, kiek tos galios jūs jam suteikiate pati. Neduokite jam tos galios, ir skausmas dings. Atminkite, Frense, jums nebūtina likti leidykloje. Ir nereikia tvirtinti, kad „Peverelių spaudoje" visada būdavo bent vienas Peverelis.

– Bet tai tiesa, taip yra nuo 1792 metų, dar prieš persikeliant į Inosent rūmus. Tėtis nenorėtų, kad aš būčiau paskutinė.

– Kas nors turi būti ir bus. Savo tėvui gyvenime jūs buvote kai ką skolinga, tačiau jam mirus ši pareiga išnyko. Negalima būti mirusiųjų vergams.

Vos ištaręs tuos žodžius, jis ėmė gailėtis, nes pamanė, jog ji tuojau paklaus: „O kaip jūs pats? Argi jūs nesate mirusiųjų vergas, savo žmonos, savo prarastų vaikų?" Todėl greitai paklausė:

– Ką norėtumėt daryti, jeigu galėtumėt laisvai rinktis?

– Manau, kad dirbti su vaikais. Gal pradinėse klasėse. Aš tebeturiu savo diplomą. Tikriausiai užtektų kokius metus pasipraktikuoti. Be to, manau, kad labiausiai norėčiau dirbti kur nors kaime arba miestelyje.

– Tai ir darykit taip. Juk galite laisvai rinktis. Tačiau nepradėkit specialiai ieškoti laimės. Susiraskit tinkamą darbą, tinkamą vietą, tinkamą gyvenimą. Ir jeigu pasiseks, tai laimė ateis pati. Daugelis mūsų gauna jos skirtą dalį. Kai

kurie gauna daugiau, nors ta laimė ir būna sukoncentruota mažame laiko tarpe.

Ji pasakė:

– Stebiuosi, kaip jūs necituojat Bleiko, to eilėraščio, kur „džiaugsmas ir skausmas gerai suausti, dieviškai sielai rūbai siūti". Kaip ten toliau?

Džiaugsmui ir Vargui sukurtas žmogus;
Kai šitai visiems mums aišku bus,
Tada per pasaulį kelias saugus. *

– Tačiau jūs netikite dieviška siela, ar ne?

– Netikiu, nes tai būtų visiškas savęs apgaudinėjimas.

– Bet per pasaulį keliaujate saugiai. Ir žinote, kas yra neapykanta. Man atrodo, kad jūs visada nekentėt Džerardo.

Jis atsakė:

– Ne, jūs klystate, Frense. Aš ne nekenčiu jo. Aš jam nieko nejaučiu, visiškai nieko. Ir dėl to aš jam esu kur kas pavojingesnis negu jūs. Gal verčiau pradedam žaisti?

Jis iš spintos kampe išėmė sunkią šachmatų lentą, ji patraukė staliuką tarp fotelių, paskui padėjo jam išdėstyti figūras. Ištiesęs jai sugniaužtą kumštį rinktis spalvą, jis pasakė:

– Manau, kad turėtumėt man duoti pėstininko forą, kaip atlygį už amžių.

– Niekai, praėjusį kartą jūs laimėjot. Žaisime be forų.

Ji net pati nustebo. Anksčiau būtų lengvai sutikusi. Tai buvo nedidelis savęs įtvirtinimo aktas, ir ji matė, kaip jis nusišypsojo ir ėmėsi nelanksčiais pirštais dėlioti figūras.

* Eiles vertė Vytautas Rubavičius.

6

Panelė Bleket kas vakarą važiuodavo į Audėjo trobelę Kente Vakarų Marlinge, kur paskutinius devyniolika metų gyveno kartu su savo vyresne pusseserė našle Džoana Viloubi. Jų santykiai buvo artimi, tačiau neypač šilti emociškai. Viloubi kadaise ištekėjo už pensininko kunigo, ir kai šis po trejų metų mirė,– Bleket atrodė, kad ilgiau nė vienas jų nebūtų ištvėręs,– buvo visai natūralu, kad našlė pasiūlė pusseserei palikti savo prastą nuomojamą butą Beisvoteryje ir persikelti pas ją. Jau pačioje bendro gyvenimo pradžioje nusistovėjo tam tikros bendrabūvio taisyklės, labiau savaime negu pagal susitarimą, ir abi buvo jomis patenkintos. Džoana tvarkėsi po namus ir prižiūrėjo sodą, o Blekė sekmadieniais virdavo pietus, kurie visada buvo valgomi pirmą valandą, ir dėl tų pareigų ji praleisdavo rytines pamaldas, tačiau vakarines lankydavo. Blekė atsikeldavo anksčiau ir nunešdavo pusseserei rytinės arbatos, o vakarais pusę dešimtos paruošdavo kiaušinio plakinį su cukrum arba kakavos. Jos kartu leisdavo atostogas, paskutines dvi liepos savaites paprastai važiuodavo į užsienį, kadangi nė viena artimesnių draugų neturėjo. Birželio mėnesį laukdavo Vimbldono teniso turnyro, retsykiais savaitgalį nuvažiuodavo į kokį nors koncertą, teatrą ar meno galeriją. Abi pagalvodavo, nors garsiai to ir nesakydavo, kad yra laimingos.

Audėjo trobelė stovėjo šiauriniame kaimo pakraštyje. Iš pradžių tai būta dviejų atskirų namelių, bet 1950 metais jiedu buvo paversti vienu statiniu šeimos, kuri turėjo labai aiškią sampratą apie kaimo namo žavesį. Čerpių stogas buvo pakeistas nendriniu, iš kurio tarsi išsprogusios akys spoksojo trys stoglangiai; fasado langai buvo padalinti rėmais, pristatyta veranda, vasarą apauganti vijoklinėmis rožėmis

ir vijokliais. Poniai Viloubi namelis labai patiko ir nors padalinti langai praleido kiek mažiau šviesos, negu ji būtų norėjusi, ir kai kurios naujos ąžuolinės sijos atrodė ne visai savo vietoje, šie trūkumai garsiai nebuvo išsakomi. Namelis su nepriekaištingu nendrių stogu ir sodu pasirodė ne viename kalendoriuje, buvo taip dažnai fotografuojamas lankytojų, kad maži architektūrinio vientisumo trūkumėliai nekėlė rūpesčio. Didesnė sodo dalis buvo namo priekyje, čia Viloubi ir praleisdavo savo laisvas valandas, ravėdama, sodindama ir laistydama tai, kas aplinkinių buvo vadinama gražiausiu Vakarų Marlingo darželiu, suplanuotu tiek praeivių, tiek ir namelio gyventojų džiaugsmui.

– Šitaip visus metus turiu užsiėmimą, – aiškindavo ji pasigrožėti sustojusiems praeiviams, ir tai būdavo beveik tiesa. Bet ji buvo aistringa ir kūrybiška sodininkė. Augalai klestėte klestėjo jos prižiūrimi, ji tiesiog instinktyviai jautė, kaip juos komponuoti pagal spalvas ir dydį. Jei namelis atrodė ne visai autentiškas, tai sodas buvo tikrai angliškas. Jame buvo nedidelė pievelė su šilkmedžiu, apie kurį pavasarį augdavo krokai, snieguolės, vėliau ryškūs įvairių narcizų varpeliai. Vasarą tirštai prisodintos lysvės, besidriekiančios iki pat verandos, svaigindavo spalvomis ir kvapais, o bukų gyvatvorė, nukirpta pakankamai žemai, kad neužstotų visų grožybių, būdavo tikras gyvas gamtos laikų simbolis, prasidedantis pirmais kietais ir gundančiais pumpurais ir besibaigiantis traškiu rudens auksu ir raudoniu.

Iš mėnesinių bažnyčios komiteto susirinkimų ji grįždavo žibančiomis akimis ir susijaudinusi. Blekė pastebėjo, jog kai kuriems žmonėms susirėmimai su pastoriumi dėl jo palankumo naujai liturgijai ir kitų menkesnių prasižengimų gadina nuotaiką, tačiau Džoana tiesiog gyveno jais. Ji, praskėtusi storas šlaunis, atsisėdo prie stalo su padėtu pyragu, pasitaisė platų sijoną ant tvirtai atremtų kelių ir pripylė dvi

taures amontilado. Kietas sausainis sutraškėjo tarp jos tvirtų baltų dantų, o taurė iš servizo su gležnu koteliu, atrodė, tuoj sulūš jos delne.

– Supranti, čia grynai kalbos klausimas. Per sekmadienio vakarines pamaldas jis nori giedoti „Tą abejonių ir skausmo naktį", bet mes tikriausiai giedosim „Paimkim artimą už rankos ir drąsiai ženkime per tamsą". Bet aš greitai visus nuraminau, ačiū Dievui, parėmė ponas Higinsonas. Už protingą elgesį per komiteto susirinkimus mielai atleidžiu jam už kumpio kainą ir už tai, kad leidžia tam nususiusiam katinui tupėti ant kukurūzų dribsnių savo vitrinoje. Panelė Metlok pasiūlė „Sesė ima sesės ranką".

– O kuo ji bloga?

– Niekuo, tik tuo, kad autorius ne taip parašė. Kaip tau sekėsi?

– Prastai.

Tačiau Viloubi mintys dar tebebuvo susirinkime.

– Man ta giesmė nelabai prie širdies. Niekada nepatiko. Nesuprantu, kodėl panelė Metlok ja taip žavisi. Tikriausiai dėl nostalgijos. Vaikystės prisiminimų. Per šventą Margaretą parapijoje nebus daug skausmo ir abejonių. Labai jau daug maisto. Labai jau turtingi. Tačiau kas kita, jei vikaras mėgins panaikinti šeši šimtai šešiasdešimt antrųjų metų aštuntos valandos sekmadienio šventą komuniją. Tada parapijoje bus ir abejonių, ir skausmo.

– Ar jis taip siūlė?

– Aiškiai nepasiūlė, bet visą laiką stebi, kiek parapijiečių susirenka. Mudvi abi turime būtinai lankytis, be to, aš pamėginsiu paraginti kai kuriuos kaimynus. Dar ta Suzana trukdo. Būtų visai sukalbamas žmogus, jei nebūtų nuolat kurstomas žmonos. Ji šneka išvažiuosianti mokytis į dekanatą. Kad tik neužsimanytų tapti kunigu. Tada jau jiems verčiau kraustytis į kokią didesnę miesto parapiją. Ten galėtų

sau groti tomis bandžomis ir gitaromis ir žmonės tikriausiai būtų patenkinti. Kaip tau sekėsi kelionė?

– Pusėtinai. Šįvakar geriau negu iš ryto. Dešimt minučių pavėlavom į Čering Krosą – bloga pradžia. Laidojom Sonią Klements. Ponas Džerardas nevažiavo. Sakė, labai užsiėmęs. Man atrodo, kad ji jam paprasčiausiai ne to rango. Tada aš tiesiog pajutau pareigą dalyvauti.

Džoana pasakė:

– Nenuostabu. Kremacija visada prislegia. Iš gražiai surengtų laidotuvių dar gali gauti šiokį tokį malonumą, bet tik ne iš kremacijos. Beje, ta proga prisiminiau, kad vikaras pasiūlė per senojo Meriveterio laidotuves antradienį naudotis Alternatyviuoju maldynu. Bet aš greitai užkirtau tam kelią. Ponas Meriveteris buvo aštuoniasdešimt devynerių metų, tu pati žinai, kaip jis nekentė pasikeitimų. Be 1662 metų maldyno jis tiesiog neįsivaizduotų krikščioniškų laidotuvių.

Kai aną antradienį Blekė parvežė žinią apie Sonios Klements savižudybę, Džoana tai priėmė gana ramiai. Blekė sau tvirtino, kad neverta dėl to labai stebėtis. Pusseserė dažnai nustebindavo ją netikėta reakcija į naujienas bei įvykius. Smulkūs buitiniai rūpesčiai jai kartais sukeldavo tikrą įniršį, o didelė tragedija būdavo sutinkama su stoiška ramybe. Na, o ši tragedija jai iš tikro nelabai svarbi. Juk ji nei pažinojo, nei kada buvo sutikusi Sonią Klements.

Pranešusi naujieną, Blekė pridūrė:

– Žinoma, aš nesiklausiau, ką plepa personalas, bet spėju, kad visi mano, jog ji nusižudė dėl to, kad ponas Džerardas ją atleido. Nemanau, kad jis būtų mokėjęs padaryti tą taktiškai. Ji paliko laiškelį, bet jame nekalbama apie darbo netekimą. Bet visi mano, kad jei ne ponas Džerardas, tai ji būtų gyva ir sveika.

Džoanos atsakymas buvo griežtas.

– Bet tai juokinga. Suaugusi moteris nesižudo dėl pra-

rasto darbo. Jei visi žudytųsi dėl prarasto darbo, tai nebeužtektų kapinių. Ji pasielgė labai neprotingai ir neapgalvotai. O jei jau reikėjo žudytis, tai galėjo pasirinkti kitą vietą. Juk pagaliau galėjai kaip tik tu nueiti į tą archyvo kambarėlį ir ją ten rasti. Tai būtų buvę visai nemalonu.

Blekė atsakė:

– Mendei Prais, mūsų laikinai sekretorei, tai irgi nebuvo labai malonu, bet privalau pasakyti, kad ji reagavo gana ramiai. Kitą kurią merginą būtų ištikusi isterija.

– Kam isterija prie negyvėlio? Negyvėlis nepadarys nieko blogo. Ji bus labai laiminga, jeigu gyvenime nepamatys nieko baisesnio.

Blekė, siurbčiodama likerį, pro nuleistas blakstienas pažiūrėjo į pusseserę, tarsi pirmą kartą vertindama ją bešališku žvilgsniu. Kresnas, beveik be liemens kūnas, tvirtos kojos su prasidedančios varikozės gyslelėmis virš beformių kulkšnių, vešlūs plaukai, kadaise sodriai rudi, o dabar dar tankūs, tiktai žilstelėję ir susukti į didelį kuodą (šis stilius nepasikeitė nuo tada, kai Blekė su ja susipažino), linksmas oro nugairintas veidas. Pasakytum, protingas veidas. Protingas protingos moters veidas, Barbaros Pim puikių moterų tipo, tačiau be jos herojėms būdingo švelnumo ir santūrumo, atspindintis negailestingą gerumą, su kuriuo kaimiečiai žiūri į neklaužadas berniukus choristus, kuomet gyvenimo džiaugsmai ir pareigos sureguliuoti tarsi liturginiai metai, suteikiantys gyvenimui formą ir prasmę. Kadaise ir Blekės gyvenimas turėjo formą ir prasmę. Dabar Blekei atrodė, kad ji neturi valios niekam, nei savo gyvenimui, nei darbui, nei emocijoms, kad Henris Peverelis mirdamas nusinešė ir esminę jos pačios dalį.

Staiga ji tarė:

– Žinai, Džoana, aš tikriausiai nebegalėsiu dirbti pas Peverelius. Džerardas Etjenas darosi nepakenčiamas. Man net

neleidžiama atsiliepti į asmeninius jo skambučius. Jis persijungia juos į atskirą liniją kabinete. Ponas Peverelis mūsų duris laikydavo praviras, parištas velvetine gyvate. O ponas Džerardas laiko jas uždarytas, prie stiklinės pertvaros pristūmė aukštą spintą, kad būtų labiau atsitvėręs. Nelabai malonu. Man pasidarė daug tamsiau. O dabar pas mane dar pasodino laikiną sekretorę Mendę Prais, nors didžiumą jos darbo kontroliuos Ema Vainrait, panelės Klaudijos sekretorė. Tai ir sėdėti galėtų su Ema. Po to, kai ponas Džerardas įtaisė tą pertvarą, mano kabinetas per ankštas ir vienam žmogui. Ponas Peverelis niekada nebūtų leidęs, kad pertvara padalintų pusiau valgomojo langą ir lipdytas lubas. Jis bjaurėjosi ta pertvara priešinosi jai, kai prasidėjo tie pertvarkymai.

Pusseserė paklausė:

– O ar jo sesuo nieko negali padaryti? Gal verta pasikalbėti su ja?

– Nemėgstu skųstis, ypač jai. Be to, ką ji gali padaryti? Juk ponas Džerardas yra ir valdytojas, ir pirmininkas. Jis griauna leidyklą, ir niekas negali tam pasipriešinti. Net abejoju, ar jie nori priešintis, gal tik išskyrus panelę Frensę, bet jis jos nesiklauso.

– Tada išeik. Juk tu ten nepririšta.

– Po dvidešimt septynerių metų?

– Ir taip jau ilgai išbuvai. Gali išeiti į pensiją ir anksčiau. Juk pradėjai mokėti pensijos fondui nuo pat tada, kai senasis ponas Peverelis jį atidarė. Aš tada pagalvojau, kad tai labai gera mintis. Jei prisimeni, net patariau. Žinoma, visos pensijos negausi, bet vis šis tas. Arba galėtum susirasti kokį smagų pusės dienos darbelį Tonbridže. Su tavo praktika būtų nesunku. Ir kam tau dirbti? Juk neblogai verčiamės. Be to, ir kaime bus ką veikti. Kol tu dirbi pas Peverelius, aš niekada neleisdavau bažnyčiai tavęs trukdyti. Taip ir pasakiau vikarui: mano pusseserė dirba sekretore ir visą dieną

spausdina. Būtų negražu versti ją tai daryti dar savaitgaliais ir vakarais. Mano pareiga apginti tave. Bet kai išeisi į pensiją, tai kas kita. Džofris Hardingas skundžiasi, kad sekretoriavimas bažnyčioje jam jau per sunkus. Pradžiai galėtum imtis šito. Be to, dar yra Literatūros ir istorijos draugija. Jiems irgi reikalingos sekretorės paslaugos.

Šitie žodžiai, šitas aiškiai nupieštas gyvenimas sukėlė Blekei pasibaisėjimą. Atrodė, kad šiais keliais sakiniais Džoana paskelbė jai mirties nuosprendį. Ji pirmą kartą suprato, kokį menką vaidmenį jos gyvenime vaidina Vakarų Marlingas. Nepasakysi, kad miestelis jai nepatiko; eilės gana niūrių namukų, kauburiuota pieva už dvokiančio tvenkinio, šiuolaikinė smuklė su dujomis kūrenamu atviru židiniu ir juodai dažytomis sijomis, nesėkmingai mėginanti imituoti septynioliktą amžių, net bažnytėlė su gražiu smailiu bokštu nekėlė jai absoliučiai jokių emocijų. Tiesiog ji čia gyvena, valgo, miega. Tačiau dvidešimt septynerius metus jos gyvenimo centras buvo kitur. Ji būdavo patenkinta, kad vakarais parvažiuoja į Audėjo trobelę, į jos tvarką ir jaukumą, į neįkyrią pusseserės draugiją, kur geras ir gražiai patiektas maistas, kur žiemą maloniai kvepia malkų židinys, kur šiltais vasaros vakarais sode geriama arbata. Jai patikdavo kontrastas tarp šios kaimo ramybės ir leidyklos tempo bei problemų, tos gilios gyvenimo upės. Negalėdama gyventi su Henriu Pevereliu, ji privalėjo gyventi kur nors kitur. Bet dabar ji staiga sukrėsta suvokė, kad gyvenimas Vakarų Marlinge be jos tarnybos būtų neįsivaizduojamas.

Ji pamatė tą gyvenimą, besidriekiantį prieš ją ryškiais pavieniais paveikslais, besikeičiančiais vaizduotėje negailestinga seka; dienos, valandos, savaitės, mėnesiai, metai, pilni nekintamos monotonijos. Nedideli namų ruošos darbai, teikiantys naudingumo iliuziją, krapštymasis sode vadovaujant Džoanai, sekretoriavimas ar spausdinimas baž-

nyčiai, pirkiniai Tonbridže šeštadieniais, mišios ir vakarinės pamaldos sekmadieniais, planuojamos išvykos, tarsi gairės visam mėnesiui, turinčios padėti atsipalaiduoti, tačiau nei pajėgios to padaryti, nei pateisinančios pačios save. Ir kam jai mesti darbą? Jos pusseserei gyvenimas kaime yra mielas ir psichologiškai pakankamas, ji turi vietą miestelio hierarchijoje, namas yra jos teisėta nuosavybė, o sodas nuolatinis rūpestis ir džiaugsmas. Daug kam gali atrodyti, kad ji, Blekė, yra laiminga, gyvendama čia, nemokėdama jokios nuomos (miestelyje tai, be abejo, žinoma, tokie dalykai tiesiog jaučiami instinktyviai), turėdama gražius namus ir pusseserės draugiją. Tačiau iš jų abiejų ji būtų mažiau vertinama, ne tokia populiari, vargšė giminaitė. Jos darbas, kaime menkai suvokiamas, bet labai aukštinamas Džoanos, teikia jai orumo. Darbas visada teikia orumą, padėtį, prasmę. Ar ne todėl žmonės bijo netekti darbo, ar ne todėl kai kuriems išėjimas į pensiją yra trauma? Be to, ji neras, anot Džoanos, „smagaus pusės dienos darbelio Tonbridže“. Ji žinojo, ką tai reikštų: dirbti kokioje kontoroje su žaliomis merginomis, atėjusiomis iš mokyklos ar sekretorių koledžo, pilnomis sekso pretenzijų, kurios šaipysis iš jos profesionalumo arba gailėsis dėl akivaizdaus nekaltumo. Kaip ji gali nusiristi iki tokios tarnybėlės, ta, kuri kadaise buvo asmeninė Henrio Peverelio padėjėja?

Ji nejudėdama sėdėjo su pusiau nugerta likerio taure rankoje ir tarsi užhipnotizuota spoksojo į gintarinį gėrimo žibėjimą, širdis degte degė ir balsas be žodžių šaukė: „Ak mano brangusis, kodėl tu palikai mane? Kam tau reikėjo numirti?“

Ji matydavo jį beveik tik darbe, niekada nesilankė jo bute dvyliktame numeryje, niekada nebuvo pasikvietusi jo į Audėjo trobelę arba kalbėjusis su juo apie savo asmeninį gyvenimą. Tačiau dvidešimt septynerius metus jis buvo jos

egzistencijos centras. Ji su juo praleisdavo kur kas daugiau valandų negu su bet kuriuo kitu žmogumi. Jai jis visada buvo ponas Peverelis, prie kitų jis ją visada vadindavo panele Bleket, o likęs vienas Bleke. Ji neprisiminė, kad jos rankos kada būtų palietusios jo rankas, išskyrus tą pirmą kartą, kai susitiko prieš dvidešimt septynerius metus, kai ji, septyniolikametė naujokė iš sekretorių koledžo, atėjo į Inosent rūmus pasikalbėti dėl darbo ir jis šypsodamasis atsistojo iš už stalo pasisveikinti su ja. Jos spausdinimas ir stenografavimas jau buvo patikrintas sekretorės, kuri buvo ką tik ištekėjusi ir ruošėsi išeiti. Žiūrėdama į jo gražų protingą veidą ir nepaprastai mėlynas akis, ji tada suprato, kad tai yra pats svarbiausias išbandymas. Apie darbą jis kalbėjo mažai – o kam to reikia? Panelė Arkrait jau buvo su visomis smulkmenomis išaiškinusi, ko iš jos tikimasi, jis tik pasiteiravo, kaip sekėsi kelionė, ir pridūrė:

– Mes turime katerį, kuris atveža kai kuriuos darbuotojus į darbą. Jis gali paimti jus Čering Kroso prieplaukoje ir atplukdyti į darbą Temze, žinoma, jeigu nebijote vandens.

Ir ji suprato, kad tai bandomasis klausimas, kad ji negaus darbo, jeigu nemėgsta vandens.

– Ne, – atsakė ji, – aš nebijau vandens.

Po to ji kalbėjo nedaug, buvo kone apkvaitusi nuo minties, kad kiekvieną dieną atvažiuos į šituos žėrinčius rūmus. Pokalbio pabaigoje jis tarė:

– Jeigu manote, kad galite būti čia patenkinta, tai gal paskirkime vienas kitam mėnesio bandomąjį laikotarpį.

Mėnesio gale jis nieko nepasakė, bet ji žinojo, kad nieko ir negali pasakyti. Ji išbuvo pas jį iki pat jo mirties dienos.

Ji prisiminė tą rytą, kai jį ištiko širdies priepuolis. Nejaugi tai buvo tik prieš aštuonis mėnesius? Durys tarp jų kabinetų kaip visada buvo praviros, nes jam taip patiko. Ant rankenos buvo užvyniota velvetinė gyvatė su savo įman-

triai išmarginta nugara ir raudonu dvišaku flaneliniu liežuviu. Jis tik kartą suriko, bet tokiu prislopintu ir kimiu balsu, kad ji pagalvojo, jog tai už lango šūktelėjo koks nors upeivis. Tik po kelių sekundžių suvokė, kad tas silpnas ir svetimas balsas šaukia jos vardą. Ji šoko iš kėdės, išgirdo, kaip ši nučiuožė grindimis, ir atsidūrusi prie jo stalo pažvelgė jam į veidą. Jis dar tebesėdėjo kėdėje, sustingęs, lyg ištiktas stabo, nedrįsdamas pajudėti, sugniaužęs rankas pabalusiais krumpliais, išsprogusiomis akimis, o per kaktą ritosi blizgantys tiršti kaip pūliai prakaito lašai. Jis sužiopčiojo:

– Skauda, skauda! Kvieskit daktarą!

Pamiršusi telefoną ant jo stalo, ji puolė atgal į savo kabinetą tarsi tiktai šioje pažįstamoje vietoje mokėtų tvarkytis. Ėmė paskubom vartyti telefonų knygą, paskui prisiminė, kad jo gydytojo pavardė ir numeris yra jos mažoje užrašų knygutėje stalčiuje. Ji išplėšė stalčių ir ėmė ieškoti, stengdamasi prisiminti pavardę, nekantraudama kuo greičiau grįžti prie to siaubo kėdėje ir kartu bijodama to, ką gali rasti, suvokdama, kad privalo gauti pagalbą, ir kuo greičiau. Tada ji prisiminė. Žinoma, greitoji pagalba. Ji turi paskambinti greitajai. Ji paspaudė telefono klavišus ir išgirdo balsą, ramų, pasitikintį, pasakė, ko nori. Nerimas, baimė jos balse turėjo įtikinti juos.

Ji prisiminė, kas buvo paskui, ne iš eilės, bet paskirais, tačiau gyvais paveikslais. Pro kabineto duris pamatė Frensę Peverel, bejėgiškai stovinčią šalia jo, paskui atėjo Džerardas Etjenas ir ryžtingai uždaręs duris pasakė:

– Nereikia čia būti. Jam trūksta oro.

Tai buvo pirmas iš visų būsimų draudimų. Ji prisiminė triukšmą, kai aplink jį triūsė gydytojai; jo nusukta galva, kai jie nunešė jį pro šalį, apklotą raudona antklode; kažkas garsiai verkė, ir tas kažkas galėjo būti ji pati; kabineto tuštumas, jis buvo toks tuščias kaip rytais, kai ji ateidavo pir-

ma jo, arba vakarais, kai jis išeidavo pirmas, bet dabar tai amžina, neliko nieko, kas teikė kabinetui prasmę. Ji daugiau jo nebematė. Norėjo aplankyti jį ligoninėje ir klausė Frensę Peverel, koks laikas būtų tinkamiausias, bet išgirdo tik tiek:

– Jis dar tebėra intensyviai gydomas. Lankyti teleidžiama tik šeimai ir partneriams. Atleisk, Bleke.

Naujienos iš pradžių teikė vilties. Jis sveiko, pastebimai sveiko. Buvo tikimasi, kad netrukus bus išleistas iš intensyvios terapijos skyriaus. Ir tada, praėjus keturioms dienoms po pirmojo priepuolio, jį ištiko antras labai smarkus priepuolis ir jis mirė. Per kremaciją ji sėdėjo trečioje koplyčios eilėje, kartu su kitais darbuotojais. Niekas jos neguodė; argi reikia? Netektis jos neliečia nei oficialiai, nei kaip šeimos nario. Kai išėjus iš koplyčios ir apžiūrinėjant atneštus vainikus ji nesusilaikė ir pravirko, Klaudija Etjen trumpai dirstelėjo į ją su nuostabos ir susierzinimo mišiniu tarsi sakydama: „Jeigu jau jo duktė su draugais gali susivaldyti, tai kodėl negali tu?“ Liūdesys buvo pasmerktas kaip blogas skonis, toks pat įžūlus kaip ir jos vainikas, besipuikuojantis tarp kitų šeimos narių paprastų gėlių. Ji nugirdo, kaip Džerardas Etjenas pakomentavo savo seseriai: „Viešpatie, Blekė tikrai persistengė. Tas vainikas nepadarytų gėdos ir Niujorko mafijos laidotuvėse. Ką ji sau mano, juk visi pagalvos, kad ji jo meilužė!“

O kitą dieną maža artimųjų grupelė, penki partneriai subėrė jo pelenus į Temzę nuo Inosent rūmų terasos. Jos oficialiai nepakvietė dalyvauti, tačiau Frensė Peverel atėjo į kabinetą ir pasakė:

– Galėtum pabūti su mumis terasoje, Bleke. Manau, kad tėvui patiktų, jei tu dalyvautum. Ji stovėjo atokiau, kad niekam neužkliūtų. Jie visi sustojo palei terasos kraštą. Balti susmulkinti kaulai, visa, kas teliko iš Henrio Peverelio, bu-

vo skardinėje, kuri jai keistai priminė sausainių dėžutę. Jie leido ją iš rankų į rankas, sėmė po saują pelenų ir barstė arba metė juos toliau į upę. Ji prisiminė, kad tada buvo potvynis ir pūtė gaivus vėjelis. Ochros rudumo upė šliūkščiojo į akmenų krantinę, taškydama smulkius purslus. Frensės Peverel rankos buvo sudrėkusios, tad kaulų dalelės prilipo ir ji paskui vogčiomis nusibraukė jas į sijoną. O paskui ji visai ramiu balsu atmintinai padeklamavo eilutes iš „Simbelino“:

Nebijok žiaurių žiemos speigų,
Karštos vasaros tau bus nebaisios
Atsikratęs žemiškų vargų,
Mėgausies tu amžinybės vaisiais. *

Blekei pasirodė, kad jie nesusitarė, kas kalbės toliau, tad tik po kurio laiko prie terasos krašto priėjo Džeimsas de Vitas ir pacitavo iš Apokrifų: „Teisiųjų sielos yra Dievo rankose, ir tegu jų neištinka kančia“. Paskui jis paleido pelenus palengva byrėti pro pirštus tarsi skaičiuodamas kiekvieną grūdelį.

Geibrielis Dontsis perskaitė Vilfredo Oveno eilėraštį, kuris jai buvo nežinomas, bet vėliau ji susirado jį ir kiek nusistebėjo tokiu pasirinkimu.

Šadvelo laiptų esu dvasia.
Prieplaukom, palei namus vogčiom,
Niūrios skerdyklos raizgiom olom
Aš kaip šešėlis slankau nakčia.

O kūnas mano tvirtas, vėsus,
Maištingos akys – perlai slaptingi

* Vertė Antanas Danielius.

Šviesų, mėnulių, kur Temzėj spindi,
Kai sutemos leidžias ant Pulo. *

Trumpiausiai kalbėjo Klaudija Etjen, pasakė tik dvi eilutes:

Atseikėta teisingai. Blogiausia, kas ištiks,
Tai ilgas miegas ir ilga laba naktis. *

Ji padeklamavo jas garsiai, bet pernelyg greitai, kažkaip įnirtingai, ir susidarė įspūdis, jog jai visa tai nepatinka. Po jos kalbėjo Žanas Filipas Etjenas. Leidykloje jis nesirodė nuo išėjimo į pensiją prieš metus ir dabar buvo atvežtas iš savo nuošalių namų Esekso pakrantėje nuosavo vairuotojo, pasirodė prieš pat prasidedant ceremonijai ir išvažiavo tuojau pat jai pasibaigus, atsisakęs šaltų priešpiečių, paruoštų valdybos kambaryje. Tačiau jo ištrauka buvo ilgiausia, jis skaitė ją monotonišku balsu, dėl tvirtumo įsikibęs į vieną turėklų bumbulą. De Vitas jai vėliau sakė, kad tekstas buvo iš Marko Aurelijaus „Apmąstymų“, bet tuo metu Blekės galvoje išliko tiktai trumpa atkarpa:

„Trumpai sakant, visa, kas priklauso kūnui, yra kaip tekanti upė, o tai, kas priklauso sielai, yra sapnas ir migla. Mūsų gyvenimas – tai kova ir klaidžiojimas svetimame krašte, pomirtinė šlovė – užmarštis“.

Paskutinis buvo Džerardas Etjenas. Jis sviedė pelenus tolyn nuo savęs tarsi atmesdamas visą praeitį ir pacitavo Ekleziastą:

„Nes kas draugaus su visais gyvaisiais, tik tam yra viltis; nes vertesnis yra gyvas šuo negu negyvas liūtas. Nes gyvieji žino, kad jie mirs; mirusieji gi visai nieko nebežino. Jie nieko daugiau nebesipelno; nes jų atsiminimas paliekamas užmiršti. Ir jų meilė, ir jų neapykanta, ir pavydas jau

* Vertė V. Rubavičius.

seniai dingo, ir jie niekuomet nebeturės dalies tuose dalykuose, kas darosi po saule“.

Tada visi tylėdami nusisuko ir nuėjo į valdybos kambarį šaltų užkandžių ir vyno. Lygiai antrą valandą Džerardas Etjenas nieko nesakydamas perėjo per Blekės kabinetą į savąjį ir pirmą kartą atsisėdo į Henrio Peverelio kėdę. Liūtas mirė, jo vietą užėmė gyvas šuo.

7

Po Sonios Klements kremacijos Džeimsas de Vitas atsisakė Frensės kvietimo kartu su ja ir Geibrieliu važiuoti taksi, paaiškino norįs pasivaikščioti, tad iš Goulders Grino stoties parvažiuosiąs metro. Kelias iš krematoriumo buvo ilgesnis, negu tikėjosi, tačiau jis džiaugėsi būdamas vienas. Visi kiti „Peverelių spaudos“ darbuotojai buvo išvežioti laidotuvių biuro mašinomis, ir jis negalėjo apsispręsti, kas geriau: griežtas, nelaimingas Frensės veidas, nepaliekantis jokių vilčių paguosti, ar spraustis į perpildytą pretenzingą mašiną su kleganėiais jaunikliais, kuriems laidotuvės patinka kur kas labiau negu dirbti ir kurių liežuvius, atsipalaidavusius po priverstinės laidotuvių rimties, tiktai varžys jo buvimas. Važiavo net laikinoji sekretorė Mendė Prais. Bet tai galima ir paaiškinti: juk ji buvo aptinkant lavoną.

Kremacija buvo liūdna, ir dėl to jis kaltino save. Jis visada kaltindavo save ir kartais pagalvodavo, kad toks aiškus nuodėmės jausmas be religijos, kuri galėtų palengvinti atleidimu, yra gana neparankus bruožas. Laidotuvėse dalyvavo ir panelės Klements sesuo vienuolė, lyg per kokį stebuklą pasirodė paskutiniu momentu, pasėdėjo paskutinėje eilėje, o paskui lygiai taip pat greitai dingo, stabtelėjusi pa-

spausti rankos tiktai tiems iš leidyklos, kurie patys prasispraudė prie jos pareikšti užuojautos. Prieš tai ji buvo parašiusi Klaudijai, prašydama leidyklą sutvarkyti visus laidotuvių reikalus. Jam reikėjo daugiau domėtis pačiam, o ne palikti viską Klaudijai, nes tai praktiškai reiškė pavesti organizavimą Klaudijos sekretorei.

Turėtų būti, svarstė jis, kokios nors apeigos netikintiesiems. Gal ir yra, ir jie būtų apie jas sužinoję, jeigu būtų labiau domėjęsi. Galima būtų net išleisti įdomią ir gal net pelningą knygą apie alternatyvias laidotuvių apeigas humanistams, ateistams ir agnostikams, apie oficialias šios apeigos ceremonijas, pagerbiant žmogaus sielą ir neužsimenant apie galimą jos egzistavimą ateityje. Eidamas stoties link su besiplaikstančiais ilgo palto skvernais, jis atrinkinėjo prozos ir poezijos ištraukas, kurios galėtų tam tikti. De la Maro „Pažvelk į viską paskutiniu geru žvilgsniu" turi nostalgiškos melancholijos. Gal Oliverio Gogarčio „Non Dolet", Kytso „Odė rudeniui", jeigu mirusysis pagyvenęs, Šelio „Vieversiui", jeigu buvo jaunas. Vordsvorto „Eilutės, parašytos virš Tinterno vienuolyno" gamtos mylėtojui. Vietoje giesmių tiktų dainos, o vietoje lėto laidotuvių maršo tiktų Bethoveno „Emperor Concerto". Be to, visada tinka trečias Ekleziasto skyrius:

„Visam kam yra savo metas ir valanda kiekvienam reikalui po dangumi: yra metas gimti ir metas mirti, metas sodinti ir metas rauti, kas pasodinta. Yra metas užmušti ir metas gydyti, metas griauti ir metas statyti".

Reikėjo sugalvoti ką nors panašaus ir Soniai, gal panaudoti kai ką iš jos tvarkytų arba redaguotų knygų, kaip nors pagerbti jos dvidešimt ketverių metų darbą leidykloje, nes gyvai Soniai tai būtų atrodę derama. Keista, galvojo jis, kokios svarbios yra tos laidotuvių apeigos, neabejotinai skirtos paguosti ir pasiremti gyviesiems, kadangi mirusieji jų nemato.

Jis užėjo parduotuvėn prie Noting Hil Geito nusipirkti dviejų pakelių pusiau nugriebto pieno ir butelio skysčio indams plauti, paskui ramiai nužingsniavo namo. Matyt, pas Rupertą kompanija, nes nuo laiptų sklido balsai ir muzika. Jis manė, kad Rupertas bus vienas, ir eilinį kartą nusistebėjo, kad taip sergantis žmogus gali pakęsti tokį triukšmą. Na, bet tai pagaliau linksmas triukšmas ir Rupertas jame būna neilgai. Tai jam, Džeimsui, paskui ateina neišvengiama reakcija. Staiga jis pajuto, kad negali matyti nė vieno iš jų. Jis nuėjo į savo virtuvę, nenusivilkdamas palto išsivirė didelį puoduką arbatos, paskui pro galines duris nusinešė jį į ramų bei tamsų sodą ir atsisėdo ant medinio suolo palei duris. Rugsėjo mėnesiui vakaras buvo šiltas, jis sėdėjo tirštėjančioje tamsoje, nutolęs nuo Noting Hil Geito triukšmo bei šviesų tik per kokius aštuoniasdešimt jardų, ir atrodė, kad ramiame šio mažo sodelio ore yra sukaupta visa dar nepamiršta vasaros palaima ir derlus rudens sodrumas.

Jau dešimtį metų nuo tada, kai tą namą jam paliko krikštamotė, jis buvo neišsenkamas malonumų bei pasitenkinimo šaltinis. Jis nesitikėjo, kad nuosavybės teikiamas pasitenkinimas bus toks didelis ar malonus, nes nuo pat vaikystės apgaudinėjo save, sakydamas, kad, be paveikslų, materialios vertybės jam nėra svarbios. Dabar jis suprato, kad ši vertybė, labai konkreti ir pastovi, tapo jo gyvenime svarbiausia. Jis mėgo nepretenzingą regentystės laikų fasadą, langines, didžiulę svetainę antrame aukšte, iš kurios priekinių langų matyti visa gatvė, o pro galinius – oranžerija, mažas jo sodelis ir kaimynų. Jam patiko aštuoniolikto amžiaus baldai, kuriuos jo krikštamotė atsigabeno, kai santykinis skurdas atvijo ją į tuomet kuklią gatvelę. Ji paliko jam viską, išskyrus paveikslus, bet kadangi jų skoniai skyrėsi, jis labai ir nesikrimto. Palei visas svetainės sienas stovėjo keturių pėdų aukščio knygų lentynos, virš kurių jis sukabi-

no savo reprodukcijas ir akvareles. Namuose vis dėlto išliko vyraujanti moteriška dvasia, tačiau jis neturėjo noro ką nors keisti ir daryti juos vyriškesnius. Kas vakarą jis ateidavo čionai, į šitą mažą, bet elegantišką kambarį su apiblukusiais apmušalais ir subtiliai raižytais laiptais, ir jausdavosi įžengiąs į asmenišką, saugų ir nepaprastai malonų pasaulį. Bet taip buvo iki priimant Rupertą.

Rupertas Farlou prieš penkiolika metų pas Peverelius išspausdino savo pirmą romaną ir Džeimsas net dabar prisiminė tą jaudulį ir pagarbią baimę, su kuria skaitė rankraštį, įteiktą ne per agentą, o tiesiai leidyklai, netvarkingai išspausdintą ant prasto popieriaus, be jokio paaiškinamojo laiško, tiktai su Ruperto pavarde ir adresu, tarytum tuo skatintų dar nežinomą skaitytoją pripažinti knygos kokybę. Jo antras romanas po dviejų metų buvo priimtas ne taip svetingai, kaip kad dažnai būna po pirmosios sėkmės, tačiau Džeimsas neliko nusivylęs. Tai vis dėlto buvo talentas. O paskui tyla. Rupertas dingo iš Londono, į laiškus ir telefono skambučius atsakymo nebūdavo. Pasklido kalbos, kad jis yra Šiaurės Afrikoje, Kalifornijoje, Indijoje. Paskui jis vėl pasirodė, bet naujos knygos neatsivežė. Daugiau romanų jis neparašė ir dabar jau nebeparašys. Tai Frensė Peverel pasakė Džeimsui girdėjusi, kad Rupertas miršta nuo AIDS ir guli vakarų Londono prieglaudoje. Ji jo neaplankė, bet Džeimsas tam pasiryžo ir paskui lankė nuolatos. Rupertas galėjo būti išleistas namo, bet prieglaudos personalas nežinojo, kur jį dėti. Jo paties butas buvo netinkamas, buto šeimininkas priešiškas, prieglaudos paslaugumas jam nepatiko. Šitie dalykai paaiškėjo be skundų. Rupertas niekada nesiskųsdavo, nebent gyvenimo menkumu. Į savo ligą jis žiūrėjo ne kaip į žiaurią ir neteisingą negandą, o kaip į nulemtą ir neišvengiamą galą, kurio reikia laukti nesipiktinant. Rupertas ėjo mirties link drąsiai ir išdidžiai, bet jis vis tiek buvo anas Rupertas, piktas ar maištingas, suktas ar

ūmus; jį galėjai apibūdinti visaip. Atsargiai, būgštaudamas, jog pasiūlymas gali supykinti arba likti nesuprastas, Džeimsas pasiūlė jam apsigyventi pas save Hilgeito miestelyje. Pasiūlymas buvo priimtas, ir prieš keturis mėnesius Rupertas atvažiavo pas jį.

Ramybė, senoji tvarka, senasis saugumas – viskas dingo. Rupertui pasirodė sunku lipti laiptais, tad Džeimsas įtaisė jam miegamąjį svetainėje, ir Rupertas didžiumą dienos praleisdavo čia arba oranžerijoje, jeigu būdavo saulėta. Antrame aukšte buvo tualetas ir dušas ir dar mažytis kambarėlis, kurį Džeimsas pavertė maža virtuvėle su elektriniu virduliu ir dviviete virykle, kur jis galėjo virtis kavą ar keptis sumuštinius. Antras aukštas tapo atskiru butu, kuris priklausė Rupertui ir kur jis gyveno savo netradicinį, nešvarų ir maištingą gyvenimą. Ironiška, tačiau namai dabar, kai juose apsigyveno mirštantis žmogus, tapo kur kas neramesni. Nuolatos kas nors lankėsi, esamieji ar buvę Ruperto bičiuliai, jo refleksologas, masažistė, paliekanti egzotiškų aliejų kvapus, tėvas Maiklas, kuris, anot Ruperto, ateidavo išklausyti jo išpažinčių, tačiau atrodė, kad kunigo pamokymus Rupertas priima taip pat linksmai ir atsainiai kaip ir patarnavimus besirūpinančiųjų jo kūniškais poreikiais. Džeimsui esant namuose, draugai ateidavo rečiau, išskyrus savaitgalius, nors su jų buvimo pėdsakais susidurdavo kas vakarą: gėlės, žurnalai, vaisiai, buteliukai nuo saldžiakvapių aliejų. Jie plepėdavosi, virdavosi kavą, vaišindavosi gėrimais.

Kartą jis paklausė Rupertą:

– Ar tėvui Maiklui patinka vynas?

– Jis pats žino, kokius butelius atsinešti.

– Tada gerai.

Džeimsas negailėjo tėvui Maiklui savo klareto, jeigu žmogus žino, ką geria.

Jis parūpino Rupertui varinį varpelį, skambų kaip mo-

kyklinis, kurį aptiko Portobelo turguje, tad naktį Rupertas galėdavo prisišaukti jį iš savo miegamojo viršuje, jei ko prireikdavo. Dabar jis miegojo prastai, vis tikėdamasis išgirsti tą garsų signalą, pusiau sapnuodamas dardančius lavonų surinkimo vežimus maro apimtame Londone, tuos pratisus šauksmus: „Išneškite negyvėlius“.

Jis gerai prisiminė tą pokalbį prieš du mėnesius, pastabias ironiškas Ruperto akis, jo besišypsantį veidą, kuriuo vargiai tikėjo.

– Aš tau sakau faktus. Džerardas Etjenas žinojo, kad Erikas serga AIDS, bet vis tiek norėjo, kad mudu susitikinėtume. Aš nesiskundžiu, anaiptol. Pats galėjau rinktis. Juk Džerardas mudviejų nesuguldė į lovą.

– Tiktai gaila, kad tu nepasinaudojai tuo pasirinkimu.

– Pasinaudojau. Neapsimetu, kad prieš tai labai jau galvojau. Tu juk nepažinojai Eriko, ar ne? Jis buvo gražus. Tokių žmonių nedaug. Jie būna patrauklūs, simpatiški, seksualūs, geros išvaizdos, kokie tik nori, bet ne gražūs. O Erikas buvo gražus. Mane jo grožis visada nuginkluodavo.

– Ir tau tiek tereikėdavo iš meilužio – fizinio grožio?

Rupertas pamėgdžiojo jį balsu ir akimis.

– Ir tau tiek tereikėdavo iš meilužio? Mielas màno Džeimsai, kokiame pasaulyje tu gyveni, kas per žmogus tu esi? Ne, man reikėdavo ne tiek. Reikėdavo. Pastebėjai, būtasis laikas. Galėtum būti jautresnis ir labiau paisyti gramatikos. Ne, reikėdavo daugiau. Man reikėjo žmogaus, kuriam aš pats patinku ir kuris turėtų įgūdžių lovoje. Aš neklausdavau Eriko, ar jam labiau patinka džiazas, ar kamerinė muzika, baletas ar opera, ar dar svarbiau – koks vynas jam patinka. Aš kalbu apie geismą, kalbu apie meilę. Dieve, tai tas pats, kas aiškinti Mocartą kurčiam. Klausyk, sutarkime taip: Džerardas Etjenas tyčia suvedė mus. Tuo metu, kai jau žinojo, kad Erikas serga AIDS. Gal jis tikėjosi, kad mudu tapsim meilu-

žiais, gal net siekė to, o gal tai jam visiškai nerūpėjo. Gal jam tiesiog buvo įdomu. Nežinau, kas buvo jo galvoje. Ir man nesvarbu. Aš žinau, kas buvo mano galvoje.

– O Erikas žinojo, kad serga užkrečiama liga, ir nesakė tau? Ką, dėl Dievo, jis sau manė?

– Na, ne iš pradžių. Vėliau jis man pasakė. Aš nekaltinu jo, o jei to nedarau aš, tai ir tau nėra ko. Nežinau ir to, ką jis manė. Nelendu į savo draugų mintis. Gal jam reikėjo kompaniono paskutinei myliai, prieš iškeliaujant pasitikti tos ilgos tylos. – Paskui dar pridūrė: – Ar tu neatleidi savo draugams?

– Tarp draugų vargu ar tinka šitas žodis. Bet, antra vertus, niekas iš mano draugų neužkrėtė manęs mirtina liga.

– Bet, mielas Džeimsai, juk tu jiems tiesiog nesuteikei progos, ar ne?

Jis klausinėjo Rupertą su atkakliu profesionalaus tardytojo užsispyrimu, jam rūpėjo išgauti tiesą, jam tiesiog reikėjo tos tiesos.

– Iš kur tu esi tikras, kad Etjenas žinojo, jog Erikas serga?

– Džeimsai, netardyk manęs. Atrodai kaip koks teisėjas. Bet juk tau patinka eufemizmai, ar ne? Jis žinojo, nes Erikas jam pasakė. Etjenas paklausė, kada gali tikėtis kitos knygos. Leidykla gana gerai pardavė jo pirmą kelionių knygą. Etjenas ją gavo nebrangiai, tikriausiai tikėjosi ir kitą gauti už panašią kainą. Erikas atsakė, kad daugiau knygų nebus. Kad neturi jėgų ar noro. Kad likusiai gyvenimo daliai turi kitų planų.

– Tarp jų ir tave.

– Galbūt. Po dviejų savaičių nuo to pokalbio Etjenas suorganizavo tą kelionę upe. Atrodytų įtartina, ar ne? Visai nebūdinga Etjenui. Puch puch puch motuše Temze pasižiūrėti potvynių barjero, puch puch puch atgal su rūkytos lašišos sumuštiniais ir šampanu. Beje, o kodėl tavęs ten nebuvo?

– Aš buvau Prancūzijoj.

– Aišku. Tavo antrieji namai. Keista, kad senis Etjenas visus tuos metus ištvėrė taip toli nuo gimtinės. Džerardas su Klaudija irgi tenai nevažinėja, ar ne? Juk, atrodo, jiems turėtų patikti retsykiais nuvažiuoti į tas vietas, kur jų tėtušis su draugais smaginosi, iš už akmenų pyškindami į vokiečius. Jie niekada nevažiuoja, o tavęs nesulaikysi. Ką tu ten veiki, tikrini jį?

– O kam man to reikėtų?

– Tik taip pasakiau, nieko neturėjau galvoj. Bet senio Etjeno tu dėl nieko nekaltini, ar ne? Apie jį paliudyta, jokių abejonių – tikras didvyris.

– Pasakok toliau apie tą kelionę upe.

– Nieko ypatingo, kaip visada. Kikenančios mašininkės, panelė Bleket kiek užkaušo, veidas paraudo, tas prakeiktas senmergiškas vaizdavimas. Ji vežėsi tokią medžiaginę gyvatę. Neeilinė moteris. Jeigu ne ta gyvatė, tai sakyčiau absoliučiai jokio humoro jausmo. Merginos iškorė tą gyvatę per laivo kraštą, grasindamos nuskandinti, kitos apsimetė girdančios šampanu. Galų gale apsuko Erikui aplink kaklą, ir taip jis buvo su ja iki galo. Bet tai vėliau. Plaukiant pirmyn aš nuėjau į katerio priekį. Tenai stovėjo Erikas, vienas, ramus kaip statula. Jis atsisuko ir pažiūrėjo į mane. – Rupertas nutilo, paskui kone pašnibždom pakartojo: – Jis atsisuko ir pažiūrėjo į mane. Džeimsai, verčiau pamiršk, ką aš tau ką tik sakiau.

– Ne, nepamiršiu. Ar tu man sakai tiesą?

– Žinoma, argi visada nesakau?

– Ne, Rupertai, ne visada.

Staiga jo prisiminimai buvo nutraukti. Atsilapojo virtuvės durys, ir pro jas kyštelėjo galvą Ruperto bičiulis.

– Pasigirdo, kad trinktelėjo durys. Mes išeinam. Rupertas klausė, ar jūs parėjot. Juk jūs paprastai lipat tiesiai į viršų.

– Taip, – atsakė jis, – aš paprastai lipu tiesiai į viršų.

– O ką dabar čia veikiat?

Vyriškis paklausė su tam tikru smalsumu, bet Džeimsas atsakė:

– Mąstau apie trečią Ekleziasto skyrių.

– Atrodo, Rupertui reikia jūsų.

– Tuojau nueisiu.

Jis atsistojo, skausmingai kaip senas žmogus, ir nuėjo į savo svetainę, kurioje dabar vyravo netvarka, šiluma ir egzotiška maišalynė.

8

Buvo devinta valanda ir Klaudija Etjen gulėjo lovoje su savo meilužiu viršutiniame terasinio namo aukšte Vestborn Grouve.

Ji pasakė:

– Įdomu, kodėl po laidotuvių visada jautiesi gašlus? Tikriausiai mirtis ir seksas turi kažką bendra. Ar žinai, kad Viktorijos laikų prostitutės aptarnaudavo klientus kapinėse ant plokščių antkapių?

– Kieta, šalta ir nemalonu. Tikriausiai gaudavo hemorojų. Aš tokioje vietoje negalėčiau. Vis galvočiau apie pūvantį kūną apačioje ir visas tas riebias kirmėles, šliaužiojančias pro akiduobes. Brangioji, tu žinai tiesiog pritrenkiančių faktų. Būdamas su tavimi tiesiog laviniesi.

– Taip, – atsakė ji. – Pati žinau. – Ji pagalvojo, ar ir jis kaip ji labiau turi galvoje istorinius faktus. „Būdamas su tavim“, – pasakė jis, ne „mylėdamasis“.

Jis pasisuko į ją ir parėmė ranka galvą.

– Ar laidotuvės buvo baisios?

– Ir nuobodžios, ir rimtos, muzika iš plokštelės, karstas

tarsi padarytas iš antrinių žaliavų, maldos tokios, kad neįžeistų nieko, net Dievo, ir kunigas, besistengiantis parodyti, kad įvykis, kuriame dalyvaujame turi prasmę.

Jis tarė:

– Kai ateis mano eilė, norėčiau būti sudegintas ant laužo prie jūros kaip Kytsas.

– Šelis.

– Poetas, nesvarbu, kuris. Šiltas vėjuotas vakaras, jokio karsto, daug gėrimų, visi draugai nuogi plaukioja jūroje, paskui šoka aplink laužą, linksmai šildomi manęs. O pelenus nuplaus atėjęs potvynis. Kaip manai, jei testamente palikčiau tokius nurodymus, ar kas nors juos įvykdytų?

– Aš juo netikėčiau. Tu tikriausiai būsi sudegintas Goulders Grine, kaip ir mes visi.

Jo miegamasis buvo nedidukas ir kone visą plotą užėmė penkių pėdų pločio Viktorijos laikų ornamentuoto žalvario lova su dideliais bumbulais aukštuose galuose. Ant jų Deklanas buvo pakabinęs siuvinėtą Viktorijos laikų gerokai aptrintą baldakimą. Jiems besimylint šis gausiai siuvinėtas šilko ir atlaso kūrinys kabėjo viršuje, apšviestas šoninės lempos. Kai kurie šilko skutai buvo nukarę ir dabar jai knietėjo juos patampyti.

Jo karalystė, ir jai tai atrodė iš tikro karalystė, buvo apačioje. Parduotuvė ir visas namas priklausė ponui Saimonui – ji taip ir nežinojo jo vardo – ir viršutinius du aukštus jis nuomojo Deklanui už tiesiog juokingą kainą, taip pat kukliai mokėjo jam už parduotuvės valdymą. Jis pats su juoda šlike visuomet būdavo čia, kad galėtų pasveikinti garsius klientus, sėdėdavo prie dikensiško stalo palei duris, tačiau į pačią prekybą beveik nesikišdavo, tiktai kontroliuodavo kasą. Parduotuvės priekinė dalis buvo sutvarkyta pagal jo paties pageidavimus, kad būtų matyti visi baldai, artefaktai ir paveikslai. Tačiau pirmo aukšto galinė dalis buvo Deklano val-

dos. Ten buvo ilga armuoto stiklo oranžerija su dviem palmėmis galuose – geležiniai grakštūs liemenys, lapai, imantys virpėti nuo prisilietimo ranka, žaliai nudažyti skardos gabaliukai. Ši viduržemiška saulė nesiderino prie kiek ekleziastiškos oranžerijos aplinkos. Kai kurie apatiniai stiklai buvo pakeisti atsitiktiniais vitražų gabalais iš sugriuvusių bažnyčių; geltonplaukiai angelai ir šventieji su aureolėmis, liūdni apaštalai, Kristaus gimimo arba Paskutinės vakarienės scenos, namų darbo vinjetės, vaizduojančios rankas, pilančias į ąsočius vyną arba laikančias duonos kepalus. Ant daugelio stalų ir kėdžių buvo suversta begalė Deklano įsigytų daiktų ir kaip tik čia jo nuolatiniai klientai rausėsi, šūkčiojo, žavėjosi ir darė savo atradimus.

O atrasti čia buvo ko. Deklanas, kaip Klaudija pripažino, turėjo akį. Jis mėgo grožį, įvairovę, keistenybes. Jis nepaprastai daug išmanė srityje, kuri jai buvo svetima. Ji stebėdavosi jo žinomais dalykais ir nežinomais. Kai kada jo radiniai būdavo įvertinami ir perkeliami į parduotuvės fasadą, ir tada jis beregint netekdavo susidomėjimo jais, ir šiaip jo meilė savo nuosavybei buvo nepastovi.

– Klaudija, brangioji, pati matai, kad privalėjau tą daiktą gauti. Tiesiog negalėjau jo nepirkti.

Jis glostydavo radinį, žavėdavosi, apžiūrinėdavo, padėdavo garbingon vieton. Bet po trijų mėnesių šis paslaptingai dingdavo ir būdavo pakeistas kokiu nors kitu. Jis nesistengdavo parodyti viską, visi daiktai buvo sugrūsti, pervien vertingi ir niekam tikę. Stratforde pagaminta Garibaldžio figūra ant arklio, suskilusi Bloro Derbio lėkštelė padažui, monetos ir medaliai, paukščių iškamšos po stiklo gaubtais, sentimentalios Viktorijos laikų akvarelės, bronziniai Dizraelio ir Gladstono biustai, masyvi Viktorijos laikų komoda, pora auksuotų medinių kėdžių, lokio iškamša, vokiečių oro pajėgų karininko kepurė su daugybe regalijų.

Ją apžiūrėdama ji paklausė:

– Tu ją nori parduoti kaip velionio feldmaršalo Hermano Geringo nuosavybę?

Apie jo praeitį ji nieko nežinojo. Kartą jis su ryškiu ir neįtikinamu airišku akcentu pasakė: „Juk aš vargšas berniukas iš Tiperarijos, mano mama mirusi, o tėvas Dievai žino kur“, bet ji tuo nepatikėjo. Jo gerai išlavintoje tarsenoje negalėjai nuspėti nei jo aplinkos, nei šeimos praeities. Kai jiedu susituokė, – jei taip galima pavadinti, – ji tikėjosi, kad jis šiek tiek papasakos apie save, o jei ne, tai ji ketino paklausti pati. Tačiau dabar ji instinktyviai suvokė, kad tai neprotinga, todėl tylėjo. Buvo sunku įsivaizduoti jo praeitį tradicinę: su tėvais, broliais ir seserimis, mokykla, pirmuoju darbu. Kartais jai atrodydavo, kad jis yra egzotiškas pamestinukas, spontaniškai materializavęsis tame prigriozdintame kambaryje, godžiais pirštais siekiantis daiktų iš praeities amžių, tačiau pats realus tik dabartiniu momentu.

Jiedu susitiko prieš šešis mėnesius, sėdėjo gretimose kėdėse metro tą dieną, kai buvo sustabdyta Centrinė linija. Per tą ilgą laukimą prieš paliepiant visiems išlipti iš traukinio ir eiti bėgiais, jis dirstelėjo į jos skaitomą „Independant“, o susitikus jų akims atsiprašomai nusišypsojo ir pasakė:

– Atsiprašau, žinau, kad tai nemandagu, bet esu kiek klaustrofobiškas. Man daug lengviau per tas avarijas, kai ką nors skaitau. Paprastai visada turiu ką nors su savimi.

Ji atsakė:

– Aš jau perskaičiau. Prašau paimti. Be to, rankinuke turiu knygą.

Jiedu sėdėjo šalia vienas kito ir skaitė, daugiau nesikalbėjo, tačiau ji visą laiką jautė jį esant. Tvirtino pati sau, kad tai įtampos ir šiokio tokio baimės jausmo rezultatas. Kai pagaliau buvo liepta išlipti iš traukinio, panikos nekilo, tačiau kai kuriems tai buvo nemalonu ir kiek bauginama. Vie-

nas kitas juokdarys mėgino išsklaidyti įtampą šiurkščiais sąmojais ir garsiu juoku, tačiau dauguma tylėjo. Šalia jų sėdėjo senyva moteris, aiškiai puolusi panikon, ir jiedu pusiau išnešė ją, o paskui padėjo keliauti bėgiais. Ji pasakė jiems turinti silpną širdį bei astmą ir bijanti, kad tunelio dulkės gali sukelti priepuolį.

Kai jie priėjo stotį ir paliko senutę budinčių seserų priežiūrai, jis pasisuko į Klaudiją ir pasakė:

– Manau, mudu nusipelnėme išgerti. Bent jau man tikrai praverstų. Gal užsukam į kavinę?

Ji žinojo, kad po bendro pavojaus ateinantis abipusis palankumas visada skatina intymumą, ir suvokė, kad dabar būtų geriausia atsisveikinti ir eiti savo keliais. Tačiau sutiko. Jiedviem išsiskiriant ji jau žinojo, kuo viskas baigsis. Tačiau neskubėjo. Ji niekada nepradėdavo meilės romano, nebūdama tikra, kad valdo save, yra labiau mylima, negu myli pati, labiau gali suteikti skausmo, negu būti įskaudinta pati. Tačiau dabar nebuvo dėl to tikra.

Maždaug po mėnesio jiedu tapo meilužiais ir jis paklausė:

– Kodėl mudviem nesusituokus?

Pasiūlymas – ji nelaikė jo pasipiršimu – taip ją nustebino, kad kurį laiką gavo patylėti. Jis kalbėjo toliau:

– Ar tau neatrodo, kad tai būtų puiki mintis?

Ji jautė, kad žiūri į tą pasiūlymą visai rimtai, tačiau nežino, ar tai nėra dar viena iš jo minčių, kurias jis kartais pareikšdavo, nesitikėdamas, jog ji priims jas rimtai, ir atrodo, nelabai to paisydamas.

Ji lėtai atsakė:

– Jeigu tu kalbi rimtai, tai mano atsakymas – jog tai labai bloga mintis.

– Gerai, tada susižadėkim. Man patinka amžinas susižadėjimas.

– Tai nelogiška.

– Kodėl? Seniui Saimonui tai patiktų. Aš galėčiau sakyti: „Laukiu savo sužadėtinės“. Tada jis ne taip nervintųsi, kai tu liktum nakčiai.

– Kad jis ir taip niekada neparodė jokio nervinimosi. Abejoju, ar jam nors kiek trukdytų mūsų sanguliavimas pačioje parduotuvėje, jeigu tik negąsdintume klientų ir negadintume prekių.

Tačiau Saimonui jis kartais pavadindavo ją „mano sužadėtinė“, ir ji jautė, kad sunku būtų priešintis tam žodžiui, nepasirodant abiem kvailai arba nesuteikiant šiai problemai svarbos, kurios apskritai nėra. Daugiau apie vedybas jis nekalbėjo, tačiau ji su nepasitenkinimu pastebėjo, kad ši mintis jau įsigyvena joje.

Kai tą vakarą parvažiavo iš krematoriumo, pasisveikino su Saimonu ir nuėjo tiesiai į galinį kambarį, Deklanas spoksojo į miniatiūrą. Jai patiko žiūrėti į jį su daiktu, žavinčiu jį, nors tas žavesys galėjo greitai ir praeiti. Ten buvo atvaizduota devyniolikto amžiaus dama, dekoltuota liemenė nupiešta su dideliu kruopštumu, o veidas su aukštu pudruotu peruku gal kiek per gražus ir saldus.

Jis tada pasakė:

– Užsakytas tikriausiai turtingo meilužio. Ji labiau panaši į tortą, o ne į žmoną, ar ne? Man atrodo, tai Ričardo Korio darbas. Jei taip, tai tikras radinys. Juk pati supranti, brangioji, kaip man jos reikėjo.

– Kur tu ją radai?

– Viena piešinius reklamuojanti moteris manė, kad tai originalai. Bet taip nebuvo. Taigi.

– Kiek mokėjai?

– Pusketvirto. Būtų atidavusi ir pigiau. Atrodė visai nusiminusi. Aš mėgstu suteikti žmogui trupinį laimės, užmokėdamas kiek daugiau, negu jis tikisi.

– O ji verta trigubai daugiau, ar ne?

– Maždaug. Graži, ar ne? Aš turiu galvoje patį daikčiuką. Po dangteliu yra jos plaukų sruogelė. Nemanau, kad jos vieta parduotuvėje, gali bemat nušvilpti. Senojo Saimono akys jau nebe tos.

Ji atsakė:

– Jis man atrodė kaip tikras ligonis. Gal paragink, kad nueitų pas daktarą.

– Jokios prasmės, jau mėginau. Jis nekenčia daktarų. Bijo, kad paguldys į ligoninę, o ligoninių nekenčia dar labiau. Ligoninė jam yra vieta, kur žmonės miršta, o jis apie mirtį nemėgsta galvoti. Ir nenuostabu, kai visa šeima pranyko Aušvice.

Dabar, atsigulęs ant nugaros ir žiūrėdamas į lovos baldakimo šilką, jis paklausė:

– Ar jau kalbėjai su Džerardu?

– Dar ne. Pasikalbėsiu po kito valdybos posėdžio.

– Klausyk, Klaudija, man reikia tos parduotuvės. Labai reikia. Aš ją įrengiau. Visi pakeitimai joje – mano rankų darbas. Senis Saimonas negali parduoti jos kam nors kitam.

– Žinau. Pasistengsim, kad neparduotų.

Kaip keista, galvojo ji, tas noras duoti, tenkinti kiekvieną mylimojo norą, tarsi atlyginant už tą naštą, kad esi mylimas. O gal čia esama gilesnio iracionalaus tikėjimo, kad jis turi gauti tai, ko nori, paprasčiausiai todėl, kad yra mylimas? O kai Deklanas ko nors nori, tai jis nori su išpaikinto vaiko atkaklumu, be jokių išlygų, be jokio orumo, be jokios kantrybės. Tačiau ji tikino save, kad šis konkretus noras yra racionalus ir suaugusio žmogaus. Įgyti du butus ir visą parduotuvę už 350 tūkstančių svarų būtų tiesiog lobis. Saimonas nori parduoti, nori parduoti jam, bet negali ilgiau laukti.

Ji paklausė:

– Ar jis pastaruoju metu kalbėjo su tavim? Kiek jis dar gali palaukti?

– Jis nori, kad mes atsakytume iki spalio galo, bet greičiau būtų geriau. Jis trokšta išeiti ir paguldyti savo senus kaulus prieš saulę.

– Bet taip skubiai jis neras kito pirkėjo.

– Ne, bet jis nori pasiskelbti, jeigu mes iki to laiko neduosim jam aiškaus atsakymo. Tada jis prašys daugiau, negu nori iš manęs.

Klaudija pamažu pasakė:

– Aš pasiūlysiu Džerardui, kad jis nupirktų mano dalį.

– Tu turi galvoje visas „Peverelių spaudos" akcijas? Ar jis gali sau tai leisti?

– Gal ir nelengvai, bet jei pažadės, tai kaip nors ras pinigų.

– O kitaip negali jų gauti?

Ji pagalvojo, kad gali parduoti butą Barbakane ir persikelti čia, bet argi tai būtų sprendimas? Ir atsakė:

– Mano banko sąskaitoje nėra trijų šimtų penkiasdešimties tūkstančių, jeigu turi galvoje šitą.

Jis nenurimo:

– Bet juk Džerardas tavo brolis. Tikrai turėtų padėti.

– Mudu nesam labai artimi. Ir nieko nuostabaus. Kai mirė mama, mudu buvom atiduoti į skirtingas mokyklas. Beveik nematėm vienas kito, kol nepradėjom dirbti leidykloje. Mano akcijas jis pirks tik tada, jei matys, kad jam tai naudinga. Kitaip ne.

– Kada tu jo paprašysi?

– Po valdybos posėdžio spalio keturioliktą.

– O kam tiek laukti?

– Kadangi tai bus geriausias laikas.

Kiek laiko jiedu pagulėjo tylėdami.

Staiga ji tarė:

– Klausyk, Deklanai, plaukiam keturioliktą upe. Atvažiuok pas mane pusę septynių, pasiimam priešpiečius ir plaukiam iki Temzės barjero. Tu jo tamsoje nesi matęs.

– Aš jo apskritai nesu matęs. Ar nebus šalta?

– Nelabai. Apsivilk ką nors šilčiau. Aš pasiimsiu termosą sriubos ir vyno. Jį tikrai verta pamatyti, Deklanai, – tie iš tamsios upės stūksantys gobtuvai, iškilę virš galvų. Atvažiuok. Paskui galėtume Grinviče kokioj kavinėj pavakarieniauti.

– Gerai, – atsakė jis. – Kodėl ne? Ateisiu. Nesuprantu, kodėl tariesi taip iš anksto, bet jeigu nereikės susitikti su tavo broliu, tai ateisiu.

– Galiu tą pažadėti.

– Vadinasi, pusę septynių prie leidyklos. Jei nori, galim ir anksčiau.

– Ne, anksčiau neįmanoma, užimtas kateris.

Jis tarė:

– Visa tai skamba labai rimtai.

– Taip, tai yra labai svarbu, svarbu mums abiem.

9

Geibrielis išėjo iš Frensės, kai tik baigė partiją, kurią nesunkiai laimėjo. Ji matė, kad jis atrodo labai pavargęs, ir pagalvojo, kad atėjo labiau iš užuojautos jai, o ne dėl to, kad pačiam reikėjo draugijos. Laidotuvės jam tikriausiai buvo sunkesnės negu kitiems partneriams. Šiaip ar taip, jis buvo vienintelis darbuotojas, kuriam Sonia jautė šiokį tokį prielankumą. Jos pačios mėginimus susibičiuliauti subtiliai atmetė pati Sonia, tarsi pats faktas, jog esi Peverelių giminės, padaro draugystes neįmanomas. Iš visų partnerių gal tik jis vienas jautė širdgėlą.

Žaidimas suaktyvino jos smegenis, ir ji suprato, kad atsigulti dabar – tai pasmerkti save vienai tų naktų, kai kaitaliojasi vartymasis ir trumpi miego periodai, o rytą atsibundi

labiau pavargęs, negu kad būtum apskritai nemiegojęs. Ji impulsyviai nuėjo į spintą hole ir pasiėmė šiltą žieminį paltą, užgesino šviesą ir atidariusi duris išėjo į balkoną. Vakaro oras buvo šaltas ir tyras, su pažįstamu upės prieskoniu. Įsikibusi į turėklą ji jautėsi tarsi kabanti, ištirpusi ore. Virš Londono tvyrojo žemi debesys, jie buvo rausvi kaip tvarstis, prisisunkęs miesto kraujo. Jai bestovint ir bežiūrint debesys lėtai prasiskyrė ir ji pamatė giedrą juodai mėlyną nakties dangų ir vienintelę žvaigždę. Virš upės tarsi koks metalinis brangakmeniais nusagstytas laumžirgis blerbė malūnsparnis. Štai šitaip kas vakarą prieš eidamas miegoti stovėdavo jos tėvas. Po vakarienės ji apsitvarkydavo virtuvėje ir, kai ateidavo į svetainę, rasdavo joje prieblandą, degdavo tiktai viena lempa, ir ji pamatydavo tamsią nejudančią figūrą, tylomis stovinčią ir žiūrinčią upėn.

Į dvyliktą numerį jie persikėlė 1983 metais, kai firma vienu savo sąlyginio klestėjimo periodu ėmė plėstis ir leidyklai prireikė papildomų patalpų kabinetams. Dvyliktas numeris iki tol buvo išnuomotas ilgalaikiam nuomininkui, kuris kaip tik tuo metu mirė, tad plotas liko laisvas ir viršutiniame aukšte buvo įrengtas butas jai su tėvu, o apatiniame kiek mažesnis butas Geibrieliui Dontsiui. Būtinybę persikelti tėvas sutiko filosofiškai, ko gero, tai jam net patiko, ir ji įtarė, kad tiktai vėliau, kai jinai, 1985 metais baigusi Oksfordą, apsigyveno kartu, butas ėmė jį varžyti, pasidarė kone klaustrofobiškas.

Jos motina, nepasižyminti sveikata, netikėtai mirė nuo virusinio plaučių uždegimo, kai Frensei buvo penkeri metai, ir ji visą savo vaikystę praleido su tėvu ir aukle Inosent rūmuose. Tiktai suaugusi ji suprato, kokie nepaprasti buvo tie vaikystės metai, kokie netinkami šie namai gyventi net ir mirties sumažintai šeimai, jiems dviem, tėvui ir dukrai. Jaunystėje draugų ji neturėjo; tiktai keli nuo bombardavimo

išlikę Jurgio laikų skverai Ist Ende tapo madingomis viduriniosios klasės salomis. Jos žaidimų vieta buvo blizgantis marmuro holas ir kiemelis, kuriame, nors ir aptvertame, ji visuomet būdavo griežtai saugoma, sviedinys ar dviratis jai buvo uždrausti dalykai. Gatvėse vaikams buvo nesaugu, ir ji su aukle Bostok leidyklos kateriu kartais plaukdavo į mažą privačią mokyklą Grinviče, kurioje daugiau dėmesio buvo skiriama manieroms, o ne proto smalsumui ugdyti, nors pagrindus ji ten gavo neblogus. Tačiau kateris dažniausiai būdavo reikalingas plukdyti personalui iš Temzės prieplaukos, tad ji su aukle Bostok būdavo atvežamos prie Grinvičo pėsčiųjų tunelio, ir tuo požemiu dėl saugumo visada palydimos vairuotojo arba tėvo.

Suaugusieji taip ir nesužinojo, kad tunelis jai kėlė baimę, tačiau pasakyti to ji nė už ką nenorėjo. Nuo pat mažumės ji žinojo, kad tėtis iš visų vertybių labiausiai žavisi drąsa. Ji eidavo tarp jų, įsikibusi į abiejų rankas ir vaizduodama vaikiškai nuolankią, stengdamasi pernelyg smarkiai nespausti pirštų, palenkusi veidą taip, kad jie nematytų, jog yra kietai užsimerkusi, uosdama savotišką tunelio kvapą, girdėdama savo žingsnių aidą ir vaizduodamasi virš galvos tą didžiulį slūgsančio vandens svorį, tą galingą grėsmę, kuri vieną rytą pragrauš tunelio viršų ir pradės sunktis, iš pradžių sunkiais lašais, paskui plytelės neišlaikys ir vanduo plūstelės griausminga banga, juoda ir dvokiančia, nušluos juos nuo kojų, kunkuliuodama pakils ir virš jų besiblaškančių kūnų bei rėkiančių burnų teliks vos keli coliai erdvės ir oro. O paskui visai neliks.

Po kelių minučių jie liftu pakildavo į dienos šviesą ir pamatydavo didybe tviskantį Grinvičo jūrininkystės koledžą su dvyniais kupolais ir auksuotomis vėtrungėmis. Vaikui tai atrodė tas pats kas ištrūkti iš pragaro. Čia stovėdavo „Cutty Sark“ su aukštais stiebais ir grakščiu korpusu. Tėvas pa-

sakodavo jai apie Ist Indijos kompanijos monopoliją prekyboje su Tolimaisiais Rytais aštuonioliktame amžiuje; kaip tie dideli kliperiai, sukonstruoti dideliems greičiams, lenktyniaudavo vienas su kitu, kuris pirmas britų rinkai per rekordiškai trumpą laiką atgabens greitai gendančią ir vertinamą Kinijos ar Indijos arbatą.

Tėvas jai nuo mažumės pasakodavo ką nors apie upę, kuri jam buvo kone stabas, didžiulė arterija, nesiliaujanti žavėti, nuolat besikeičianti, savo plačioje vagoje sutalpinusi visą Anglijos istoriją. Jis pasakojo jai apie pirmų Temzės keliautojų plaustus ir luotus, apie kvadratines bures virš Romos laivų, gabenančių krovinius į Londiniumą, apie ilgus vikingų laivus su raižytais priekiais. Jis pasakodavo jai, kaip atrodė aštuoniolikto amžiaus pradžios upė, kai Londonas buvo didžiausias pasaulio uostas ir laivų stiebai prieplaukose ir įlankose būdavo panašūs į mišką su vėjo nudraskytomis šakomis. Jis pasakodavo jai apie triukšmingą uosto gyvenimą ir daugybę amatininkų, kurie pelnėsi duoną iš tos arterijos; krovikai ir nešikai, baidokai, aprūpinantys laivus, stovinčius su inkarais, virvių ir takelažo prekeiviai, laivų remontininkai, laivų kepėjai, dailidės, žiurkių gaudytojai, viešbutėlių savininkai, lombardininkai, smuklininkai, jūreivių krautuvėlės, visi turtingi ir neturtingi gyveno iš upės. Jis pasakojo jai apie svarbiausius įvykius: Henrikas Aštuntasis paauksuota karališka barža gabenamas į Hempton Kortą, sveikinant iškeliami viršun irklai; 1806 metais lordo Nelsono kūnas upe parplukdomas iš Grinvičo Karolio Antrojo statytu laivu; upės festivaliai; potvyniai ir tragedijos. Ji troško jo meilės ir pritarimo, todėl atidžiai klausėsi, klausinėjo protingus klausimus, instinktyviai jausdama, kad toks jos domėjimasis jam turi patikti. Tačiau dabar ji suprato, kad ši apgaulė prie jos įgimto kuklumo ir drovumo pridėjo kaltės jausmą, kad upė ėmė dar labiau ją bauginti, nes ji negalėjo

pripažinti jos baisumų, o jos santykiai su tėvu tapo šaltesni, kadangi buvo grindžiami melu.

Tačiau ji susikūrė kitą pasaulį, į kurį pasinerdavo, naktimis gulėdama nejaukiame tvarkingame vaikų kambaryje, lyg embrionas susisukusi po antklode ir jausdamasi jaukiai bei saugiai. Tame vaizduotės gyvenime ji turėdavo brolį ir seserį ir gyvendavo didelėje kaimo klebonijoje. Šalia buvo sodas ir daržas, eilėmis sukastos ir prisodintos lysvės atskirtos nuo didelių žalių pievučių tvarkingai apkarpytomis gyvatvorėmis. Už sodo buvo upelis, tiktai kelių colių gylio, kurį jie peršokdavo, ąžuolas su įkeltu labai jaukiu nameliu, kuriame jie sėdėdavo, skaitydavo ir graušdavo obuolius. Visi trys miegodavo vaikų kambaryje, iš kurio buvo matyti pievutė, rožynas ir bažnyčia, negirdėti jokių šiurkščių balsų, jokių upės kvapų, jokios baimės įvaizdžio, vien tik švelnumas ir ramybė. Motina irgi ten buvo: aukšta, šviesiaplaukė, su ilga mėlyna suknele ir pusiau pamirštu veidu, einanti per pievelę ir ištiesusi rankas pasitikti jos, nes ji buvo jauniausia ir labiausiai mylima.

Ji žinojo, kad galėjo susikurti panašų saugų pasaulį ir suaugusi. Galėjo ištekėti už Džeimso de Vito ir persikelti į jo gražius namus Hilgeito miestelyje ir auklėti jo vaikus, taip pat ir savo. Galėjo mėgautis jo meile, jo gerumu, o jeigu jų vedybinis gyvenimas atneštų kokių nors problemų, tai vis tiek nebus žiaurumo ir šaltumo. Galėjo sutvardyti save negeisti jo, o stengtis pasitenkinti jo gerumu ir švelnumu, kad tuo laiku, kai fizinė meilė su juo taps įmanoma, net pageidautina, už jo meilę mokės pačią mažiausią kainą, pasitelkdama savo pačios grožį ir tikėjimą, tikėjo, kad meilę galima pelnyti meile. Tačiau tris mėnesius ji buvo Džerardo Etjeno meilužė. Po šito stebuklo, po šio pritrenkiančio atradimo ji pajuto, kad net nepakęstų Džeimso prisilietimo. Džerardas, čia mylėdamasis su ja, čia vėl palikdamas, atėmė iš jos netgi kokios nors kitos galimybės paguodą.

Jos vaizduotė visada buvo užvaldyta upės grėsmingumo, o ne jos romantikos ar paslaptingumo, ir kai Džerardas ją žiauriai atstūmė, ta grėsmė, kurią ji manė pasibaigus su vaikyste, vėl atgijo. Temzė jai buvo pilna siaubo; tie tamsūs jūržolėmis apaugę vartai, vedantys į Tauerio mūrų galybę, kirvio žnektelėjimas, vanduo, skalaujantis senuosius Vopingo laiptus, kur per atoslūgį prie stulpų būdavo pririšami piratai, kad būtų perskalauti trijų potvynių; dvokiantys seni laivai prie Greivsendo su prirakintais kaliniais. Net upe plaukiojantys turistiniai laivai su deniuose aidinčiu juoku ir ryškiai apsirengusiais iškylautojais nejučiom primindavo jai didžiausią Temzės tragediją, kai 1878 metais garlaivis „Princesė Alisa", su keleiviais grįžtantis iš kelionės į Šernesą, buvo sutraiškytas angliavežio ir nuskendo šeši šimtai keturiasdešimt žmonių. Dabar jai atrodė, kad kaip tik jų riksmus ji girdi žuvėdrų klyksmuose, o kai vakare žiūrėdavo į tamsų vandenį, išmargintą atspindžių, vaizduodavosi blyškius viršun nukreiptus veidus nuskendusių vaikų, kurie buvo išplėšti iš motinų rankų ir nunešti tamsios srovės kaip gležni žiedlapiai.

Kai jai buvo penkiolika metų, tėvas ją pirmą kartą nusivežė į Veneciją. Jis sakydavo, kad tiktai nuo penkiolikos metų vaikas sugeba įvertinti Renesanso meną bei architektūrą, bet netgi tada jai atrodė, kad jam labiau būtų patikę keliauti vienam, ir ją imtis jam atrodė tiesiog pareiga, kurios nebebuvo kaip atidėti ir kuri vis dėlto abiem teikė tam tikrų vilčių.

Tai buvo jų pirma ir paskutinė kelionė kartu. Ji tikėjosi šviesios karštos saulės, spalvingai apsirengusių gondolininkų mėlyname vandenyje, žėrinčių marmuro rūmų, kad pietaus viena su tėvu, apsivilkusi vieną iš naujų suknelių, ta proga išrinktų šeimininkės ponios Rolings, pirmą kartą per pietus gers vyną. Ji nekantriai laukė tos kelionės kaip pradžios kažko naujo. Ir prasidėjo ji blogai. Jiedu turėjo važiuoti per mokyklos atostogas, tad miestas buvo sausakimšas.

Visas dešimt dienų dangus buvo aptrauktas debesų, sunkūs lietaus lašai pylė į kanalus, kurie buvo tokie pat rudi kaip ir Temzė. Išlikę jai įspūdžiai buvo nuolatinis triukšmas, garsūs užsieniečių balsai, baimė, kad spūstyje nepamestų tėvo, senos blausiai apšviestos bažnyčios, kuriose prižiūrėtojas šlerksėdamas kojomis nueina įjungti šviesos, kad galėtum apžiūrėti freską, paveikslą ar altorių. Oras pilnas smilkalų ir rūgštaus šlapių drabužių kvapo. Tėvas išstumdavo ją prieš besigrūdančius turistus ir pašnibždomis aiškindavo jai apie paveikslus, aplink aidint svetimšalių balsams ir kategoriškiems gidų šūksmams.

Vienas paveikslas jai itin įstrigo į atmintį. Motina žindo kūdikį, dangus virš jų audrotas, vienintelis vyriškos lyties stebėtojas. Ji jautė, kad savaip supranta jį, jaučia kažkokią temos ir minties paslaptį, jai norėjosi pasidalinti tuo su tėvu, pasakyti ką nors jeigu ir ne protingai, tai bent nepriverčiant jo be žodžių priekaištingai nusisukti, kaip dažnai atsitikdavo. Liūdesio valandėlėmis ji visuomet prisimindavo tuos žodžius. „Ponia po kūdikio gimimo jau buvo nebe ta. Nėštumas pražudė ją, jokios abejonės. Štai pažiūrėkit į rezultatą". Moteriškė, kurios pavardė ir pareigos namuose jau seniai pamirštos, tikriausiai teturėjo galvoje, jog jie mato didelius neprižiūrimus namus, kur trūksta kontroliuojančios šeimininkės rankos, tačiau vaikui šitų žodžių prasmė buvo aiški ir liko aiški: „Ji pražudė savo motiną ir štai ką dabar matome".

Dar daugelį metų ji ryškiai prisiminė kitą tos kelionės momentą. Tai buvo jų pirmas apsilankymas Akademijoje, švelniai laikydamas ją už peties, jis privedė ją prie Vitorės Karpačio paveikslo, „Šventos Uršulės sapno". Pirmą kartą jiedu buvo vieni, ji, stovėdama šalia tėvo ir jausdama jo rankos svorį, pasijuto tarsi bežiūrinti į savo miegamąjį Inosent rūmuose. Tokie pat dvigubi apvalūs langai su pusmėnuliais

viršuje, išpuoštais žalio stiklo diskais, durys kampe pravi-ros, dvi vazos ant palangės, visai panašios į vazas namuose, tokia pat lova su baldakimu ir aukštu raižytu galvūgaliu ir kutuotais šonais. Tėvas tada pasakė: „Matai, tu miegi penkiolikto amžiaus Venecijos miegamajame".

Lovoje gulėjo moteris, parėmusi ranka galvą. Frensė paklausė:

– Ar ta ponia negyva?

– Negyva? Kodėl ji turėtų būti negyva?

Jo balse ji išgirdo pažįstamą susierzinimą. Ji jam neatsakė, daugiau nekalbėjo. Jiedu ilgokai tylėjo, paskui jis spustelėjo ant peties tebelaikomą ranką, o gal jai taip tik pasirodė, ir nusivedė ją toliau. Tačiau ji vėl apvylė jį. Toks jau jos likimas – visada jautriai reaguoti į kiekvieną jo nuotaiką, tačiau neturint dovanos arba reikalingo pasitikėjimo atsiliepti į tą nuotaiką, atspėti jo reikmes.

Jiedu buvo skiriami net religijos. Jos motina buvo Romos katalikė, tačiau kiek atsidavusi, ji nežinojo ir neturėjo galimybių sužinoti. Ponia Rolings, to paties tikėjimo, tarnaitė, pasamdyta metai prieš mamos mirtį padėti sergančiai moteriškei ir auklėti mergaitės, uoliai vedžiojo ją į sekmadienio mišias, bet šiaip religiniam auklėjimui dėmesio neskyrė, tad mergaitei susidarė įspūdis, kad religija yra kažkas, ko tėvas nesupranta ir tik šiaip taip pakenčia, moteriška paslaptis, apie kurią prie jo verčiau nekalbėti. Į kurią nors bažnyčią jos daugiau kaip du kartus neidavo. O ponia Rolings buvo tarsi kokia religijos degustatorė, mėgavosi įvairiais ritualais, architektūra, muzika ir mišiomis, sykiu būgštaudama, kad pernelyg nesusidomėtų, kad netaptų pažįstama parapijiečiams, nebūtų kunigų sveikinama prie durų kaip nuolatinė lankytoja, įtraukta į parapijos veiklą ar net skatinama priimti lankytojus Inosent rūmuose. Paūgėjusi Frensė suprato, kad surasti naują bažnyčią sekmadienio mišioms

poniai Rolings tapo tarsi kokiu asmenybės išbandymu, suteikiančiu nuotykio atspalvį ir paįvairinančiu monotonišką savaitę, o grįžtant namo – temą gyviems pokalbiams.

– Nelabai geras choras, ar ne? Iki „Oratorijos“ toli šaukia. Kai turėsim laiko, vėl reikės nueiti į „Oratoriją“. Kiekvieną sekmadienį per toli, bet nors mišios buvo trumpos. Negaliu ištverti ilgų mišių. Jei nori žinoti, tai visos sielos išganomos per pirmas dešimt minučių.

– Man nepatinka tas tėvas Obrajenas. Tikriausiai taip save vadina. Ir žmonių labai mažai. Matyt, todėl buvo toks draugiškas prie durų. Aiškiai norėjo prisivilioti mus, kad ateitume ir kitą savaitę.

– Čia labai gražios kryžiaus kančių stotys. Labai gražūs drožiniai. Tos pieštos, kurias matėm praėjusią savaitę Švento Mykolo bažnyčioje, buvo pernelyg rėksmingos. Be to, choro berniukų kamžos švarios, kažkas pasidarbavo ir gražiai jas išlygino.

Vieną sekmadienio rytą, kai išklausė mišias nepaprastai bjaurioje bažnyčioje, baisiam lietui dundėte dundant į laikiną skardinį stogą („Ne mūsų tipo žmogus. Daugiau čia neisim.“), Frensė paklausė:

– Kodėl mes kiekvieną sekmadienį turime eiti į bažnyčią?

– Kadangi tavo mama buvo Romos katalikė. Taip nusprendė tavo tėtis. Berniukai bus auklėjami kaip anglikonai, o mergaitės kaip Romos katalikės. Na, o tu mergaitė.

Taip, mergaitė. Menkoji lytis. Menkoji religija.

Ponia Rolings tarė:

– Pasaulyje yra daugybė religijų. Kiekvienas gali susirasti pagal savo poreikius. Tačiau privalai atsiminti, kad mūsiškė yra vienintelė tikroji. Na, bet nėra reikalo per daug apie tai galvoti, nebent kai ateis laikas. Manau, kad kitą savaitę geriausia eiti į Katedrą. Bus „Corpus Cristi“. Nebejoju, kad viskas bus labai puošnu.

Kai vienuolikos metų ji buvo atiduota į vienuolyną, tai buvo palengvėjimas ir jai, ir tėvui. Per pirmas atostogas jis pats atvažiavo jos parsivežti ir atsisveikinant prie durų ji nugirdo Motinos žodžius:

– Ponas Pevereli, mergaitė neturi jokio savo religijos išmanymo.

– Tai mano žmonos religija. Tokiu atveju, Motina Bridžita, jūs jai ir suteikit tą išmanymą.

Tai ir buvo daroma su švelnia kantrybe. Ir daug daugiau. Vienuolynas davė jai trumpą saugumo periodą, jausmą, jog ji yra vertinama, jog visai įmanoma, kad ji gali būti mylima. Ji buvo ruošiama Oksfordui, ir Frensė tai laikė papildomu kursu, kadangi Motina Bridžita ne sykį jai kartojo, kad tikro katalikiškojo mokymo tikslas yra paruošti ją mirčiai.Tai ir buvo daroma, bet ji nebuvo tikra, kad jie paruošė ją gyvenimui. Šiaip ar taip, Džerardui Etjenui jie jos tikrai neparuošė.

Ji gerai uždarė langą ir grįžo į svetainę. Upės garsai pasidarė prislopinti, tylus šlamesys nakties ore. Geibrielis pasakė jai: „Jis neturės tau galios, jei tu pati jam jos nesuteiksi“. Reikia kaip nors sukaupti valią bei drąsą ir atimti iš jo tą galią visiems laikams.

10

Pirmos keturios Mendės savaitės leidykloje, nelemtai prasidėjusios savižudybe ir turėjusios dramatiškai pasibaigti žmogžudyste, vėliau jai atrodė vienas laimingiausių mėnesių per visą jos darbo laiką. Ji kaip visada greitai prisitaikė prie kasdienio įstaigos ritmo, bendradarbiai su keliomis išimtimis jai irgi patiko. Darbo turėjo užtektinai, tai ji mėgo, ir tas darbas buvo kur kas įdomesnis bei įvairesnis negu paprastai.

Pirmos savaitės pabaigoje ponia Krili paklausė, ar ji patenkinta, ir Mendė atsakė, kad esama ir blogesnių tarnybų ir ji galinti pabūti čia ilgiau. Taip ji paprastai išreikšdavo pasitenkinimą darbu. Ji greitai pritapo leidykloje; paprastai ilgai neatsispiriama prieš jaunystės, gyvybiškumo ir profesionalumo derinį. Panelė Bleket, savaitę stebėjusi ją su represyviu rūstumu, pagaliau gavo pripažinti mačiusi ir blogesnių merginų. Mendė, mokanti greitai suvokti, kas jai naudinga, elgėsi su ja kiek pataikūniškai derindama pasitikėjimą ir paklusnumą. Atnešdavo jai iš virtuvės kavos, klausdavo patarimo, nors nė nemanydavo juo naudotis, su linksmu geraširdiškumu imdavosi nuobodžių užduočių. Pati sau pagalvodavo, kad senukė kelia graudulį, tokią galima tik užjausti. Buvo aišku, kad, pavyzdžiui, ponas Džerardas tiesiog negali jos pakęsti, ir nieko nuostabaus. Mendei atrodė, kad panelei Bleket vieta sąvartyne. Šiaip ar taip, jiedvi buvo pernelyg užsiėmusios, kad imtų svarstyti, kiek mažai turi bendro, kaip niekina viena kitos drabužius, plaukus ir santykius su viršininkais darbe. Be to, Mendei nereikėdavo viso laiko praleisti panelės Bleket kabinete. Ji dažnai būdavo paprašoma stenografuoti panelei Klaudijai arba ponui de Vitui, o antradienį, kai Džordžas staiga sunegalavo kažkokia ūmia pilvo liga, ji sėdėjo priėmimo skyriuje ir visai puikiai susidorojo su pultu, tik kelis skambučius sujungė neteisingai.

Antrosios savaitės trečiadienį ir ketvirtadienį ji dvi dienas praleido reklamos skyriuje, padėdama organizuoti kelias reklamines keliones, ir panelės Etjen padėjėja Megė Ficdžerald supažindino ją su autorių silpnybėmis, su tais nenuspėjamais ir superjautriais padarais, nuo kurių, kaip Megė nenoriai pripažino, priklausė leidyklos sėkmė. Buvo siaubūnų, su kuriais geriausiai mokėjo tvarkytis panelė Klaudija, drovuolių ir neryžtingų, kuriuos reikėdavo ilgai drąsinti, kad galėtų ištarti kelis žodžius BBC diskusijose ir kuriems

literatūrinė popietė reikšdavo nenusakomą baimę ir sutrikusį virškinimą. Taip pat sunku buvo tvarkytis ir su agresyviai pasitikinčiais; jei tokių netramdysi, puls į bet kurį knygynėlį pasirašinėti savo knygų ir sugriaus visą kruopščiai suplanuotą reklaminį renginį. Bet blogiausi, kaip pripažino Megė, buvo pasipūtėliai, kurių knygos anaiptol ne pačios perkamiausios; jie reikalauja pačių geriausių autobusų, penkių žvaigždučių viešbučių, limuzinų, vieno iš leidyklos vadovų palydos ir vėliau rašo piktus skundus, jei pasirašinėjant knygas nesupuola skaitytojai iš viso kvartalo. Mendei patiko tos dvi dienos reklamos skyriuje: jaunatviškas darbuotojų entuziazmas, energingi balsai telefono ragelyje, triukšmingai sutinkami sugrįžusieji iš kelionių, pasakojantys paskalas bei naujienas, skubos ir galimos krizės pojūtis. Į savo vietą panelės Bleket kabinete ji grįžo nenoriai.

Kur kas mažiau jai patiko užrašinėti buhalterijos ataskaitas, diktuojamas pono Bartrumo, kuris, ji pasiskundė poniai Krili, buvo nuobodus, pagyvenęs ir elgėsi su ja kaip su kokiu pašaliniu daiktu. Buhalterija buvo dešimtame kabinete, ir pabaigusi su Bartrumu Mendė užbėgdavo laiptais keletą minučių paplepėti bei paflirtuoti ir pasikeisti ritualinėmis kandybėmis su trimis pakuotojais. Jie dirbo atskirose valdose su plikomis grindimis ir lentiniais stalais, kur pilna sulankstomų kartono dėžių, lipnios juostos ir didžiulių virvės ritinių ir kur tvyro tas ypatingas jaudinantis ką tik iš spaustuvės atvežtų knygų kvapas. Jie visi jai patiko; Deivas su kaubojaus skrybėle, kuris, nors mažas, turėjo į sviedinius panašius raumenis ir galėdavo pakelti didžiulius svorius; Kenas, aukštas, niūrus ir tylus; ir Karlas, sandėlio viršininkas, dirbantis čia nuo pat vaikystės.

– Iš šitos nieko gero nebus, – sakydavo jis plodamas delnu per dėžės viršų.

– Jis nesuklysta, – smagiai tarė Deivas. – Pauosto ir iš

karto pasako, ar bus bestseleris, ar šlamštas. Net skaityti nereikia.

Kadangi ji noriai virdavo arbatą ir kavą abiem sekretorėm ir partneriams, tai turėdavo progą du kartus per dieną pabendrauti ir paplepėti su valytoja Demeri. Demeri valdos buvo didelė virtuvė ir mažesnė svetainė pirmame aukšte. Virtuvėje buvo keturkampis pušinis stalas, pakankamai didelis dešimčiai žmonių, viena dujinė, viena elektrinė viryklė ir mikrobangų krosnelė, dviguba plovyklė, didžiulis šaldytuvas ir visa siena pakabinamų spintelių. Čia bet kuriuo laiku tarp dvyliktos ir dviejų aštriuose ir nesuderinamuose virtuvės kvapuose daugelis darbuotojų, išskyrus valdžią, valgydavo savo sumuštinius, šildydavosi pirktinius makaronų pusfabrikačius, kepdavosi omletus ir kumpį, virdavosi kiaušinius, plikydavosi arbatą ar kavą. Tačiau penki partneriai čionai nesirodydavo. Frensė Peverel ir Geibrielis Dontsis eidavo į savo butus dvyliktame name, o abu Etjenai ir Džeimsas de Vitas kateriu plaukdavo pietauti į miestą, kartais pėsti eidavo į Vitbio prospektą arba į kurią nors kavinę Vopingo gatvėje. Tad jų buvimo nevaržoma virtuvė būdavo tikras pasiplepėjimų centras. Čia naujienos būdavo paskelbiamos, be perstojo aptariamos, pagražinamos ir platinamos. Mendė tylėdama sėdėdavo priešais savo sumuštinių dėžutę, gerai suprasdama, jog jai esant vidurinis personalas bus neįprastai diskretiškas. Kad ir koks buvo jų požiūris į naują valdybos pirmininką arba galimą leidyklos ateitį, lojalumas ir padėties suvokimas neleido apie tai atvirai samprotauti girdint laikinai darbuotojai. Tačiau kai ji likdavo viena su ponia Demeri virtis rytinės kavos arba popiečio arbatos, ši jokių suvaržymų nejausdavo.

– Mes manėme, kad ponas Džerardas susituoks su panele Frense. To tikėjosi ir ji pati, vargšelė. O čia dar panelė Klaudija su tuo žaisliniu berniuku.

– Panelė Klaudija su žaisliniu berniuku! Ką tai reiškia, mieloji?

– Na, gal ir ne visai žaislinis, bet tikrai jaunas. Bent jau už ją pačią jaunesnis. Mačiau jį, kai buvo atėjęs į pono Džerardo sužadėtuvių pokylį. Atrodo gerai. To neatimsi. Panelei Klaudijai visada patiko dailūs vyrai. Jis antikvaras. Turi kažkokią ekspoziciją. Jiedu susižadėję, tiktai žiedo ant jos piršto nematyti.

– Bet juk ji gana sena, ar ne? O tokie žmonės kaip panelė Klaudija juk nelabai paiso visokių žiedų.

– Bet ledi Lusinda nešioja, ar ne? Didžiulis smaragdas, prikaišiotas deimantų. Ponas Džerardas tikriausiai paklojo už jį krūvą pinigų. Nesuprantu, kam jam reikia vesti grafo seserį. Pagal amžių tiktų jam į dukras. Man tai atrodo nedora.

– Gal jis tiesiog trokšta žmonos su titulu. Pagalvokit – ledi Lusinda Etjen. Gal jam patinka toks skambesys.

– Dabar tie dalykai nebe tokie svarbūs kaip anksčiau, Mende, pažiūrėk, kaip elgiasi kai kurios senos šeimos. Nė kiek ne geriau, kaip mes visi. Kai aš buvau mergaitė, buvo kitaip, jausdavom jiems bent pagarbą. Tas jos brolis visai niekam tikęs, jeigu patikėsi bent puse to, ką rašo laikraščiai, nesvarbu, kad grafas. Taigi toks jau gyvenimas.

Šitaip Demeri užbaigdavo visus pokalbius.

Savo pirmą pirmadienį, tokį saulėtą, kad atrodė, jog sugrįžo vasara, ji su tam tikru pavydu žiūrėjo, kaip pirma personalo grupelė pusę šešių lipa į katerį plaukti į Čering Krosą. Pagauta impulso ji paklausė kapitoną Fredą Boulingą, ar gali pasiplaukioti. Jis leido, ir ji įšoko vidun. Plaukiant į priekį jis sėdėjo prie vairo tylėdamas, ir ji pagalvojo, kad jis toks visada. Bet kai visi išlipo ir kateris pasuko atgal, ji pradėjo jį klausinėti apie upę ir buvo nustebinta jo žinių. Nebuvo nei namo, kurio jis nežinotų, nei kokio istorinio fakto, nei kito jam nepažįstamo kapitono ar laivo.

Tai iš jo ji sužinojo, kad Kleopatros Adata pirmą kartą buvo pastatyta apie 1450 metus prieš Kristų prie Izidės šventyklos Heliopolyje, o 1878 metais atplukdyta Anglijon ir pastatyta palei upę. O jos dvynė kopija stovi Niujorko Centriniame parke. Ji įsivaizdavo, kaip didžiulė dėžė su tuo akmens smaigu tarsi kokia didelė žuvis iriasi per neramias Biskajos įlankos bangas. Jis parodė jai Dogito Apsiaustą ir Bedžo smuklę prie Blekfajerso tilto ir papasakojo apie Dogito Apsiausto ir Bedžo valčių lenktynes, kurios rengiamos nuo 1722 metų tarp Senosios Gulbės smuklės prie Londono tilto ir Senosios Gulbės smuklės Čelsyje, ir tai pirmos vienviečių valčių lenktynės pasaulyje. Jose dalyvavo ir jo sūnėnas. Plaukiant tarp didžiulių Tauerio tilto kolonų, jis pasakė jai kiekvieno tarpo plotį ir kad aukštis iki pėsčiųjų tiltelio yra šimtas keturiasdešimt dvi pėdos nuo potvynio vandens lygio. Priplaukus Vopingą jis papasakojo jai apie Džeimsą Ly, sodininką iš Fulemo, kuris 1789 metais vieno namelio lange pamatė gražų žydintį augalą, jūreivio parsigabentą iš Brazilijos. Džeimsas Ly nusipirko jį už aštuonis svarus, pridaugino atžalų, o kitais metais susikrovė turtą, pardavęs tris šimtus augalų po ginėją už vieną.

– Kaip jūs manote, koks tai buvo augalas?

– Nežinau, ponas Boulingai, apie augalus išmanau labai menkai.

– Bet pamėginkit atspėti, Mende.

– Gal kartais rožė?

– Rožė? Aišku, kad ne rožė! Rožės Anglijoje buvo jau seniai. Ne, tai buvo fuksija.

Mendė pakėlė akis ir pamatė, kad rudas raukšlėtas vis priekin žvelgiantis veidas ramiai šypsosi. Kokių keistų žmonių esama, pagalvojo ji. Už visus jai papasakotus upės žavesius ir siaubus mieliausia jam yra istorija apie tos gėlės atradimą.

Artėjant prie Inosent rūmų Mendė pamatė du paskutinius keleivius, Džeimsą de Vitą ir Emą Vainrait. Buvo jau tamsu ir upė atrodė lygi ir tiršta kaip aliejus, o kateriui nuplaukus juodame vandenyje nusidriekė baltų putų uodega. Mendė per kiemelį nuėjo prie savo motociklo. Stabtelėti nesinorėjo. Ji nebuvo prietaringa ar pernelyg jautri, tačiau su tamsa Inosent rūmai jai pasidarė kažkokie paslaptingesni ir gal pikta lemiantys, nors iš dviejų šviesos rutulių ant marmuro liejosi švelni šilta šviesa. Ji ėjo žiūrėdama į priekį, kad nuleidusi akis nepamatytų tos garsiosios kraujo dėmės, o pakėlusi jas neišvystų balkono, iš kurio kadaise iššoko ir užsimušė nuskriaustoji žmona.

Taip ir ėjo dienos. Lankydamasi įvairiuose kabinetuose, uoli, supratinga ir greitai priimama kitų, Mendė patyrusiomis ir pastabiomis akimis netruko viską pamatyti: panelės Bleket nelaimingumą ir tą atsainią panieką, su kuria į ją žiūrėjo ponas Džerardas; įtemptą ir baltą panelės Frensės veidą, pasiryžusį ištverti negandas; neramias Džordžo akis, stebinčias, kaip pro priėmimo stalą eina ponas Džerardas; pusiau nugirsti pokalbiai, kurie jai artinantis nutrūkdavo. Mendė žinojo, kad personalas nerimauja dėl ateities. Visoje leidykloje tvyrojo kažkokia netikrumo atmosfera, kone grėsmė, kurią ji nujautė ir kuria kartais net truputį mėgaudavosi, kadangi jautėsi esanti tiktai privilegijuota stebėtoja, pašalinis asmuo, kuriam niekas negresia, kuris kas savaitę atsiima pinigus, niekam nėra įsipareigojęs ir gali išeiti kada panorėjęs. Kartais dienos pabaigoje, kai imdavo temti ir upė pasidarydavo juoda, o žingsniai marmuro hole aidėdavo grėsmingai, jai atrodydavo, kad artinasi audra; tirštėjanti tamsa, sunkus ir metalu atsiduodantis oras, suvokimas, kad tą įtampą tegali išsklaidyti pirmas griaustinio driokstelėjimas ir lietumi prapliupęs dangus.

11

Buvo ketvirtadienis, spalio keturiolikta. Partnerių pasitarimas turėjo prasidėti dešimtą valandą valdybos kambaryje, ir be penkiolikos dešimtą Džerardas Etjenas senu papratimu jau sėdėjo savo vietoje prie ovalinio raudonmedžio stalo. Toje pusėje, prieš kurią buvo langas ir vaizdas į upę. Dešimtą valandą jo dešinėje atsisės sesuo Klaudija, o kairėje Frensė Peverel. Prieš jį sėdės Džeimsas de Vitas, o šio dešinėje Geibrielis Dontsis. Ši susėdimo tvarka nepasikeitė nuo tos dienos prieš devynis mėnesius, kai jis tapo oficialiu valdybos pirmininku ir leidyklos direktoriumi. Aną ketvirtadienį jo keturi kolegos stoviniavo prie valdybos kabineto, tarsi nė vienas nenorėtų įeiti į jį atskirai. Priėjęs prie jų jis nedvejodamas atidarė dvigubas raudonmedžio duris ir drąsiai įžengęs vidun atsisėdo senojon Henrio Peverelio kėdėn. Kiti keturi partneriai įėjo paskui jį ir tyliai susėdo tarsi paklusdami kažkokiam nulemtam planui, kuris nubrėžė ir patvirtino jų padėtį leidykloje. Henrio Peverelio kėdę jis užėmė tarsi pagal teisę, taip ir buvo. Jis prisiminė, kad Frensė per tą trumpą pasitarimą sėdėjo išblyškusi ir beveik visą laiką tylėjo, o pabaigoje Džeimsas de Vitas pasivedė ją į šalį ir paklausė:

– Kam jums reikėjo sėstis į jos tėvo kėdę? Juk jis mirė tik prieš dešimtį dienų.

Dabar jis vėl pajuto tą patį nustebimą, nedidelį susierzinimą, sukeltą to klausimo. O į kurią kėdę jam reikėjo sėstis? Gal Džeimsui būtų patikę, jei visi penki būtų ėmę gaišti laiką, mandagiai pataikauti vienas kitam, diskutuoti, kuriam tinka, o kuriam netinka sėdėti priešais langą, šokti tą beprasmišką šokį aplink stalą? Kėdė su ranktūriais buvo direktoriaus kėdė, o jis, Džerardas Etjenas, yra direktorius. Argi čia svarbu, prieš kiek laiko numirė senasis Peverelis?

Henris sėdėdavo šioje kėdėje, prie šio stalo, susierzinimo momentais pakeldavo susimąsčiusias akis į upę, o kiti tuo tarpu kantriai laukdavo, kol posėdis vyks toliau. Tačiau jis miręs. Džeimsas, aišku, neturėjo galvoje, kad kėdė privalo amžinai likti tuščia tarsi koks atminimas, kad prie jos reikia prikalti tam skirtą lentelę.

Jam tas incidentas atrodė tipiška Džeimso savigraužiško jautrumo išraiška, beje, išraiška ir kai kurių kitų savybių, kurios jį trikdė ir domino kur kas labiau, nes buvo susijusios ir su juo pačiu. Kartais jam atrodydavo, kad kitų žmonių mąstymo procesas tiesiog radikaliai skiriasi nuo jo paties, kad jie ir jis vadovaujasi visai kitomis proto kategorijomis. Faktai, kurie jam atrodo savaime aiškūs, jo kolegų būna nenoriai priimami tiktai po ilgų apmąstymų; diskusijas sunkino sudėtingos emocijos ir asmeniniai interesai, kurie jam atrodė nereikšmingi ir neracionalūs. Jis sakydavo sau, kad sprendimas jiems yra tas pats, kas pasiekti orgazmą su frigidiška moterimi, kai reikalingas varginantis parengiamasis žaidimas ir neproporcingai daug energijos. Jis pasvarstydavo, ar nepasakius jiems patiems to palyginimo, bet viduje šypteldamas pripažindavo, kad šį pašmaikštavimą verčiau pasilikti sau. Pavyzdžiui, Frensei jis nepasirodytų įdomus. Bet ir šį rytą gali būti tas pats. Išeitys jiems yra aiškios ir neišvengiamos. Jie gali parduoti Inosent rūmus ir kapitalą panaudoti leidyklai stiprinti; gali tartis susijungti su kita leidykla, išsaugant bent „Peverelių spaudos" vardą; arba gali visai pasitraukti. Antrasis variantas būtų kur kas ilgesnis ir labiau varginantis už paskutinį, jis, be abejo, prasidėtų viešai reiškiamu optimizmu ir baigtųsi gėdingu užgesimu. Jis neturėjo noró eiti tuo gerai išvaikščiotu keliu. Reikia parduoti rūmus. Ir Frensė, ir jie visi turi suprasti, kad neįmanoma ir išlaikyti Inosent rūmus, ir likti nepriklausomais leidėjais.

Jis pakilo nuo stalo ir priėjo prie lango. Staiga vaizdą jam užstojo tyliai atplaukęs turistinis laivas. Jis buvo taip arti, kad kelias akimirkas jis apšviestame liuke spindulių pusratyje matė moters galvą, aiškią kaip kamėją, baltos rankos pakeltos, pirštai braukia per plaukų aureolę. Jam pasirodė, kad jos akyse šmėstelėjo nuostaba ir intymumas. Jis pagalvojo, nors be tikro smalsumo, kas su ja yra kajutėje – vyras, meilužis, draugas? – ir ką jie žada veikti vakare. Jis pats – nieko. Pagal seną tradiciją ketvirtadienio vakarais jis dirbdavo iki vėlumos. Su Lusinda susitiks tiktai penktadienį, eis į koncertą, paskui pietaus „Bombėjuje“, nes Lusinda labiau mėgsta indišką maistą. Apie savaitgalį jis galvojo be ypatingo susijaudinimo, tačiau su ramiu pasitenkinimu. Viena Lusindos gerųjų savybių – tai jos ryžtingumas. Frensė, paklausta, kur norėtų pietauti, atsakytų: „Kur tik tau patinka, mielasis“, ir jeigu maistas būtų blogas ir jis imtų skųstis, ji priglustų prie jo, įsikibtų jam į parankę ir pamėgintų paguosti: „Buvo visai valgoma, ne taip jau ir blogai. O pagaliau ar tai svarbu, mielasis? Juk mudu esam kartu“. Lusinda niekuomet nedavė suprasti, kad jos draugija gali kompensuoti arba pateisinti blogai pagamintą ir blogai patiektą maistą. Kartais jis pagalvodavo, ar tai įmanoma.

12

Etjenas pasakė:

– Tai yra privatus pasitarimas, panele Bleket. Mums reikia aptarti tam tikrus konfidencialius dalykus. Aš užsirašysiu pats. O jūs galite užsiimti spausdinimu, jo yra į valias.

Jo balsas buvo atsainus, su paniekos atspalviu. Bleket paraudo ir trūksmingai be garso įkvėpė oro. Bloknotas iškrito iš rankos, ji pasilenkusi pasiėmė jį, paskui atsistojo ir nuėjo durų link, mėgindama atrodyti išdidi.

Džeimsas de Vitas tarė:

– Argi taip galima? Blekė užrašinėdavo partnerių pasitarimus dvidešimt metų. Visada dalyvaudavo.

– Vien abipusis laiko švaistymas.

– Frensė Peverel pasakė:

– Nereikėjo duoti jai suprasti, kad mes ja nepasitikim.

– Aš to ir nedariau. Bet kai mes pradėsim aptarinėti savo varganą padėtį, verta ir jos pasisaugoti. Nematau, kodėl ji turėtų būti išskirta iš kito personalo. Per visus tuos incidentus ji neturėjo alibi. O progų daug.

Geibrielis Dontsis tarė:

– Turėjau ir aš, ir bet kuris iš mūsų penkių. Juk ir taip daug laiko praleidom, aptarinėdami tą pokštautoją. Ir nieko nelaimėjom.

– Galbūt. Na, bet tai galima atidėti vėlesniam laikui. Pirmiausia apie svarbiausias naujienas. Hektoras Skolingas prie savo kainos už Inosent rūmus pridėjo dar tris šimtus tūkstančių svarų. Puspenkto milijono. Ir tai pirmas kartas per visą derybų laikotarpį, kai jis pavartojo frazę „galutinis pasiūlymas“, o jis žodžiais nesišvaisto. Tai visu milijonu daugiau, negu aš tikėjausi iš pradžių. Tai daugiau negu grynai komercinė kaina, tačiau nuosavybė yra verta tiek, kiek kas nors už ją moka, o Hektorui Skolingui šie rūmai patinka. Juk pagaliau ir visos kitos jo valdos yra uosto rajone. Yra aiški riba tarp namų, kuriuos jis stato nuomojimui, ir namo, kuriame nori pats gyventi. Siūlau šiandien žodžiu susitarti ir pavesti advokatams išsiaiškinti smulkmenas, kad po mėnesio galėtume jomis apsikeisti.

Džeimsas de Vitas tarė:

– Man atrodo, mes aptarėme šitai paskutiniame pasitarime, tik nepadarėme jokio sprendimo. Jeigu pasižiūrėtumėte į protokolus...

– Nėra reikalo. Aš šią kompaniją valdau remdamasis ne tuo, ką panelė Bleket malonėja įtraukti į protokolus.

– Beje, jūs jo nepasirašėte.

– Teisybė. Aš siūlau ateityje šiuos mėnesinius pasitarimus rengti ne pagal tokią formalią darbotvarkę. Jūs visada sakote, kad tai yra draugų ir kolegų partnerystė ir kad aš esu vienintelis, reikalaujantis nuobodžių formalumų bei nereikalingo biurokratizmo. Tai kam tada visas tas formalumas, darbotvarkė, protokolai, rezoliucijos, kai tik susirenkam į mėnesinį partnerių pasitarimą?

De Vitas atsakė:

– Tai pasirodė naudinga. Be to, nemanau, kad aš pats esu kada nors pavartojęs frazę „draugai ir kolegos“.

Frensė Peverel pabalusiu veidu iki tol sėdėjo tiesi kaip įkalta. Dabar ji pasakė:

– Negalite parduoti Inosent rūmų.

Etjenas žiūrėjo ne į ją, bet į savo dokumentus.

– Galiu. Galime. Turime parduoti, jeigu norime išlaikyti leidyklą. Leidykla negali būti rentabili, jeigu ji įsikūrusi venecijietiškuose rūmuose palei Temzę.

– Mano šeima sugebėjo tai daryti šimtą šešiasdešimt metų.

– Aš sakiau rentabili leidykla. Jūsų šeimai nereikėjo rentabilumo, jie rėmėsi privačiomis pajamomis. Leidyba jūsų senelio laikais net nebuvo laikoma džentelmenų užsiėmimu, tiktai džentelmenų hobiu. Šiandien leidėjas uždirba pinigus, o jei to nedaro, tai bankrutuoja. Argi to jūs norite? Aš siūlau nebankrutuoti. Noriu padaryti „Peverelių spaudą“ pelningą, o paskui išplėsti ją.

Geibrielis Dontsis ramiai paklausė:

– Kad paskui galėtumėt parduoti? Pasidaryti milijonus ir pasitraukti?

Etjenas į tai neatsakė.

– Aš žadu pradžiai atsikratyti Sidnio Bartrumo. Jis yra pakankamai kompetentingas buhalteris, bet mums reikia kur

kas daugiau. Siūlau paskirti finansų direktorių, kuris būtų atsakingas už pinigų paieškas plėtimui ir finansinės sistemos sukūrimą.

De Vitas tarė:

– Mūsų finansinė sistema ir dabar labai gera. Auditoriai niekada neturėjo jokių priekaištų. Sidnis čia dirba devyniolika metų. Jis yra sąžiningas, protingas ir darbštus buhalteris.

– Teisingai. Jis yra kaip tik toks, bet ne daugiau. Kaip sakiau, mums reikia kai ko daugiau. Pavyzdžiui, man reikia žinoti kiekvienos mūsų leidžiamos knygos galimą maksimalų pelną ir maksimalias išlaidas. Kitos leidyklos turi tokią informaciją. Kaip mes galime atsisakyti neproduktyvių rašytojų, jei nežinome, kas jie yra? Mums reikia žmogaus, kuris mums uždirbtų pinigus, o ne vien metų gale pasakytų, kaip mes juos išleidome. Aš ir pats žinau, kaip išleidome. Jeigu mums tereikia kompetentingo buhalterio, aš tai galiu padaryti ir pats. Aš ir maniau, kad jūs jį ginsite, Džeimsai. Jis jautrus, nepretenzingas ir nelabai produktyvus. Toks žmogus natūraliai užkariauja simpatiją. Aišku, žmogus visada myli mažuosius. Jums reikėtų kaip nors atsikratyti to gerosios širdies sindromo.

Džeimsas paraudo, bet atsakė gana ramiai:

– Man jis ne ypatingai patinka. Kaskart susigūžiu, kai pavadina mane ponu de Vitu. Siūliau vadinti de Vitu arba Džeimsu, bet jis pažiūrėjo į mane lyg siūlyčiau kažką nepadoraus. Bet jis yra tikrai geras buhalteris ir dirba čia jau devyniolika metų. Pažįsta leidyklą, pažįsta mus, žino, kaip ji veikia.

– Kaip veikė, Džeimsai, veikė.

Frensė pasakė:

– Be to, tik prieš metus vedė. Jie turi kūdikį.

– O ką, po galais, tai turi bendro su jo tinkamumu pareigoms?

De Vitas paklausė:

– Jūs turite kokį nors žmogų vietoje jo?

– Paprašiau Petersoną Makintošą, kadrų firmą, kad duotų kelias pavardes.

– Tai mums kainuos nemažą sumelę. Kadrų firmos būna nepigios. Keista, kad šiais laikais nebeįmanoma susirasti darbuotojų be kadrų firmų, nebegalima pagerinti rentabilumo be laiko ir veiklos studijų ekspertų, o kad žinotume, kaip valdyti įstaigą, turime kviestis menedžmento specialistus. Dažniausiai tie vadinamieji ekspertai tik tiek ir tepadaro, kad pasiūlo sumažinti personalą, nes pati valdyba neturi tam drąsos. Ar esat kada girdėję apie vadybos konsultantą, kuris nebūtų rekomendavęs atleisti žmonių? Už tokius pasiūlymus jiems mokama ir jie neblogai pelnosi.

Frensė tarė:

– Apie visa tai reikėjo pasitarti su mumis.

– Štai dabar ir tariuosi.

– Tokiu atveju galime baigti apie tai kalbas. To nebus. Inosent rūmai nebus parduoti.

– Bus, jei bent vienas iš jūsų sutiks. To užteks. Jūs pamiršote, kiek aš turiu akcijų. Ir tie rūmai nėra jūsų, Frense. Jūsų šeima pardavė juos leidyklai 1940 metais, prisiminkite. Sutinku, pardavė pigiai, bet kaip buvo galima norėti daugiau, kai viskas galėjo būti paversta griuvėsiais per bombardavimus. Pastatas buvo apdraustas labai pigiai. Įsikalkit tai sau į galvą, Frense, jie jau nebėra Peverelių rūmai. Kodėl jūs taip rūpinatės? Juk vaikų neturite. Nėra Peverelio, kuris galėtų paveldėti.

Frensė paraudo ir kilstelėjo nuo kėdės, tačiau de Vitas ramiai tarė:

– Nereikia, Frense. Neišeikit. Mes tenorime viską aptarti.

– Čia nėra ko aptarinėti.

Tylą nutraukė ramus Dontsio balsas:

– Ar visa tai reiškia, kad mano poezija privalo duoti aštuonis su puse procento pelno?

– Žinoma, mes spausdinsim jūsų tomus, Geibrieli. Tam tikras knygas vis tiek turėsime paremti.

– Tikiuosi, kad mano našta nebus per sunki.

– O rūmų pardavimas reikš, kad turėsite išsikelti iš dvylikto numerio. Skolingas nori viso komplekso, abiejų namų ir pagrindinio pastato. Labai atsiprašau.

– Bet juk aš tame name daugiau kaip dešimt metų gyvenau už juokingai mažą nuomą.

– Taip jūsų buvo susitarta su Henriu Pevereliu, o jūs, be abejo, turėjote teisę imti tai, kas siūloma. – Jis patylėjo, paskui pridūrė: – Ir naudotis tuo. Tačiau privalote suprasti, kad toliau taip nebeįmanoma.

– Taip, suprantu. Toliau taip neįmanoma.

Etjenas kalbėjo kaip nieko neišgirdęs.

– Ir laikas atsikratyti Džordžo. Reikėjo jau seniai jį atleisti. Pulto operatorius yra pirmas žmogus, su kuriuo susiduria interesantai. Reikia jaunos, energingos, patrauklios merginos, o ne to šešiasdešimt aštuonerių metų vyro. Jam šešiasdešimt aštuoneri, ar ne? Tik nesakykit man, kad jis čia išdirbo dvidešimt dvejus metus. Aš ir pats žinau, kiek laiko jis čia dirbo, ir tai yra visa nelaimė.

Frensė tarė:

– Jis yra ne tik pulto operatorius. Jis užrakina duris, prižiūri signalizaciją, ir šiaip yra puikus pagalbininkas kam nors atsitikus.

– Taigi, taigi. Šiuose namuose vis kas nors atsitinka. Mums pats laikas persikelti į šiuolaikines, tam pritaikytas ir pelningai tvarkomas patalpas. Ir modernią technologiją laikas diegti. Kai kelias mašinėles pakeitėte kompiuteriais, manėte esą pavojingai novatoriški. Be to, yra viena gera nau-

jiena. Gali būti, kad man pasiseks pervilioti Sebastianą Bičerį iš dabartinės jo leidyklos. Jis ten nelabai patenkintas.

Frensė sušuko:

– Bet jis labai prastas rašytojas. Ir kaip žmogus ne geresnis.

– Leidybos verslas turi duoti žmonėms tai, ko jie nori, o ne moralizuoti.

– Tokie argumentai tiktų, jei gamintume cigaretes.

– Taip, cigaretes, knygas ar net viskį.

De Vitas tarė:

– Tai neteisinga analogija. Galima teigti, kad gėrimas, saikingai vartojamas, teikia naudą. Tačiau negalima įrodinėti, kad blogas romanas yra kas nors kita.

– Blogas kam? Ir ką apskritai reiškia blogas? Bičeris kuria įtemptą siužetą, palaiko veiksmą, duoda tą sekso ir prievartos mišinį, kurį žmonės, matyt, mėgsta. Kas mes tokie, kad nurodinėtume skaitytojams, kas jiems tinka? O pagaliau ar ne jūs patys įrodinėjote, kad svarbiausias dalykas yra priversti žmones skaityti. Tegu jie pradeda nuo primityvių meilės romanų, o paskui gal pereis prie Džeinės Ostin ir Džordžo Elioto. Nematau priežasčių, kodėl jie negalėtų pereiti ir prie klasikos. Juk tai jūsų pačių mintis. Kas blogo, jei jie skaito pigius romanėlius, jeigu jiems jie patinka? Labai jau globėjiška pozicija įrodinėti, kad lengvi romanėliai pateisinami tik tada, jei nuo jų pereinama prie aukštesnių dalykų. Tiksliau prie to, ką judu su Geibrieliu laikote tais aukštesniais dalykais.

Dontsis paklausė:

– Jūs norite pasakyti, kad nėra prasmės samprotauti apie vertybes? Juk mes tai darome kiekvieną savo gyvenimo dieną.

– Aš noriu pasakyti, kad negalima spręsti už kitus žmones. Ir kad aš pats negaliu to daryti kaip leidėjas. Šiaip ar taip, yra vienas neatremiamas argumentas: jei man nebus

leista pelnytis iš populiarių knygų, gerų ar blogų, tai negalėsiu leisti sau spausdinti mažiau populiarių knygų jūsų mėgstamai mažumai.

Frensė Peverel pasisuko į jį. Ji buvo paraudusi ir vos valdėsi.

– Kodėl jūs visą laiką kartojate „aš“? „Aš padarysiu tą, aš išspausdinsiu aną“. Jūs esate valdybos pirmininkas, bet nesate visa leidykla. Leidykla esame mes. Kolektyviai. Penkiese. Ir dabar susirinkome ne kaip Knygos komitetas. Tai bus kitą savaitę. Dabar kalbamės apie Inosent rūmų ateitį.

– Teisingai. Aš ir raginu priimti mano pasiūlymą ir pradėti derybas.

– O kur jūs siūlote persikelti?

– Į Dokų rajoną palei upę. Galbūt žemupin. Turime nutarti, ar pirksime, ar išsinuomosim ilgam laikui, bet galimi abu variantai. Kainos dabar žemos kaip niekada. O dabar, kai atidarytas Dokų mažasis gelžkelis ir žadama pratęsti metro, susisiekimas bus labai patogus. Nereikės katerio.

Frensė tarė:

– Ir po tiek metų atleisti Fredą?

– Mieloji Frense, Fredas yra kvalifikuotas jūreivis, jis be jokių problemų susiras kitą darbą.

Klaudija tarė:

– Kam ta skuba, Džerardai? Aš sutinku, kad rūmus tikriausiai reikės parduoti, bet nebūtina apsispręsti šį rytą. Gal paprasčiausiai užsirašykim kai kuriuos skaičius. Paskui neskubėdami juos paanalizuokim.

– Ir praraskim pasiūlymą?

– Argi taip jau yra, Džerardai? Jeigu Hektoras Skolingas nori tų namų, tai jis neatsiims pasiūlymo vien dėl to, kad turės savaitę palaukti atsakymo. Bet jeigu jau taip norit, tai sutikit. Juk persigalvoję bet kada galėsim atšaukti savo pardavimą.

Džeimsas de Vitas tarė:

– Aš norėjau pasikalbėti apie naują Ezmės Karling romaną. Per paskutinį pasitarimą jūs užsiminėte apie jo išbraukimą iš sąrašo.

– „Mirtis Rojaus saloje“? Aš jau išbraukiau jį. Supratau, kad tai sutarta.

De Vitas ramiai ir lėtai tarsi neklusniam vaikui pasakė:

– Ne, nebuvo sutarta. Mes tik trumpai pasikalbėjome ir palikome klausimą atvirą.

– Kaip ir daugeliu kitų atvejų. Jūs keturi tikriausiai taip suprantate pasitarimą – kur kas maloniau susirinkus pasiplepėti, o ne veikti ir prisiimti sprendimų naštą. Kažkas panašiai. Vakar aš kalbėjausi su Ezmės agente ir jai pranešiau tai. Ir perdaviau laišką Karling. Manau, jog niekas iš čia esančių netvirtins, jog Ezmė Karling yra gera romanistė ar net galinti duoti pelno. Man asmeniškai patinka, kai rašytojas turi viena arba kita, o geriau abi šias savybes.

De Vitas tarė:

– Mes esam išleidę ir blogesnių.

Etjenas su nemaža panieka tarė:

– Dievai žino, kodėl jūs remiate ją, Džeimsai. Juk paprastai mėgstate spausdinti tikrą literatūrą, Bukerio premijos kandidatus, protingus darbus, kuriais skonisi literatūros mafija. Prieš penkias minutes kritikavote mane, kad mėginu perimti Sebastianą Bičerį. Nejaugi imsitės tvirtinti, kad „Mirtis Rojaus saloje“ pagerins „Peverelių spaudos“ reputaciją? Turbūt nelaikote jos Vaitbredo metų knyga? Beje, aš būčiau kur kas geresnės nuomonės apie jūsų vadinamąsias Bukerio knygas, jeigu jos retsykiais spausdintų kandidatų sąrašus.

Džeimsas tarė:

– Sutinku, kad gal ir laikas su ja skirtis. Aš priešinuosi ne tikslui, o jo siekimo priemonėms. Jei pamenate, per pas-

kutinį pasitarimą aš siūliau išleisti jos paskutinį romaną ir tada taktiškai pasakyti, kad užbaigiame populiariosios mistikos seriją.

Klaudija tarė:

– Neįtikinama. Juk ji vienintelė ją ir rašo.

Džeimsas prabilo, kreipdamasis tiesiai į Džerardą:

– Knygą reikės kruopščiai paredaguoti, tačiau ji sutiks, jei tai bus daroma taktiškai. Reikia sustiprinti siužetą, be to, silpnas vidurys. Tačiau salos aprašymas puikus. Ji labai gerai kuria grėsmės atmosferą. Ir charakterių kūrime yra padariusi didelę pažangą. Nuostolio su ja neturėsim. Juk spausdinam ją jau trisdešimt metų. Tai buvo ilgas bendradarbiavimas. Ir norėčiau užbaigti jį geranoriškai bei draugiškai. Tik tiek.

Džerardas Etjenas pasakė:

– Jis jau užbaigtas. O mes esame leidykla, ne labdaros organizacija. Atleiskit, Džeimsai, bet jos atsisakyta.

– Galėjote palaukti, kol susirinks Knygos komitetas.

– Tikriausiai būčiau ir palaukęs, jei nebūtų paskambinusi jos agentė. Karling spaudė, norėdama sužinoti tikslią leidimo datą ir koks bus prezentacijos pokylis. Pokylis! Čia labiau tiktų žodis šermenys. Nebebuvo prasmės išsisukinėti. Pasakiau jai, kad knyga per prasto lygio ir kad mes neketiname jos spausdinti. Vakar patvirtinau tai raštu.

– Ji priims tai labai sunkiai.

– Žinoma, kad sunkiai. Atmetimą autoriai visada priima sunkiai. Jie tai lygina su kūdikių žudymu.

– O kaip dėl jos ankstesnių knygų?

– Na, čia gal ir pasiseks kiek uždirbti.

Staiga pratrūko Frensė Peverel:

– Džeimsas sako tiesą. Mes tikrai susitarėme, kad apsvarstysime tai dar kartą. Jūs neturėjote jokios teisės kalbėti su Ezme Karling arba su Velma Pitkouli. Mes tikrai

galėjome išspausdinti jos paskutinę knygą ir švelniai pasakyti, kad tai yra paskutinė. Geibrieli, jūs sutinkate, ar ne? Jūs manote, kad reikėjo išleisti „Mirtis Rojaus saloje“?

Keturi partneriai žiūrėjo į Dontsį ir laukė, tarsi jis būtų galutinis apeliacinis teisėjas. Senasis vyriškis tyrinėjo kažkokį dokumentą, bet dabar pakėlė akis ir maloniai nusišypsojo Frensei.

– Aš manau, kad tai nebūtų suminkštinę smūgio. Juk paprastai atmetamas ne autorius. Atmetama knyga. Jeigu mes išspausdinsime jos paskutinę, ji mums atneš kitą ir dilema vėl iškils. Džerardas pasielgė nelabai apgalvotai ir, mano manymu, nelabai taktiškai, bet manau, kad sprendimas buvo teisingas. Romanas būna arba vertas spausdinti, arba nevertas.

– Man malonu, kad bent šį tą nusprendėme, – tarė Etjenas ir ėmė rankioti dokumentus.

De Vitas tarė:

– Prašau nepamiršti, kad nusprendėme tik tiek. Jokių tolesnių derybų dėl Inosent rūmų pardavimo, kol nesusirinksim dar kartą ir jūs mums nepateiksite skaičių ir išsamaus veiklos plano.

– Jūs jau matėte veiklos planą. Aš daviau jį susipažinti praėjusį mėnesį.

– Jis mums nesuprantamas. Susitiksime lygiai po savaitės. Būtų labai gerai, jei pateiktumėte dokumentus prieš dieną. Be to, mums reikia alternatyvų. Veiklos planas tam atvejui, jeigu Inosent rūmai parduodami, o antras tam atvejui, jeigu neparduodami.

Etjenas atsakė:

– Antrą nesunku pateikti. Arba darome sandėrį su Skolingu, arba bankrutuojame. O Skolingas kantrybe nepasižymi.

Klaudija pasakė:

– Pažadėkite jam, ir kurį laiką bus ramus. Pasakykite jam, kad nusprendę parduoti pirmiausia pranešime jam.

Etjenas nusišypsojo:

– O ne, manau, kad negaliu duoti tokio pažado. Kai jo norai taps vieši, manau, galėsime gauti dar penkiasdešimt tūkstančių papildomai. Negarantuoju, bet ką gali žinoti. Girdėjau, kad Greifrajerso muziejus ieško patalpų jūros tematikos paveikslų kolekcijai.

Frensė Peverel tarė:

– Mes neparduosime Inosent rūmų nei Skolingui, nei kam nors kitam. Šie namai bus parduoti tiktai per mano lavoną... arba jūsų.

13

Mendė sekretoriate žiūrėjo, kaip Blekė įėjo, paraudusiu veidu nustypčiojo prie savo stalo ir ėmė spausdinti kompiuteriu. Po minutės smalsumas nugalėjo santūrumą ir Mendė paklausė:

– Kas atsitiko? Aš maniau, kad jūs visada užrašinėjate partnerių pasitarimuose?

Blekės balsas buvo keistas, šiurkštus, tačiau su triumfuojančios piktdžiugos atspalviu:

– Bet daugiau turbūt nebereikės.

Išmetė senę kaip musę iš barščių, pagalvojo Mendė. Garsiai pasakė:

– Kas per paslaptys? Ką jie ten daro?

– Daro? – Blekės pirštai liovėsi lakstę virš klaviatūros. – Griauna šitą leidyklą, štai ką jie daro. Naikina viską iš eilės. Ponas Peverelis čia įdėjo tiek darbo, rūpinosi, gynė daugiau kaip trisdešimt metų. Jie nori pardoti Inosent rūmus. Ponas Peverelis mylėjo šituos namus. Šiai šeimai jie priklausė daugiau kaip šimtą šešiasdešimt metų. Inosent rūmai yra „Peverelių spauda“. Išnykus pirmiesiems, išnyks ir antroji. Po-

nas Džerardas planavo atsikratyti jais nuo pat tada, kai išėjo ponas Etjenas, o dabar jis gavo valdžią ir niekas jo nebesulaikys. Ir niekam tai neberūpi. Panelė Frensė nenorėtų parduoti, bet ji myli jį, be to, kiti jos nelabai ir klauso. Panelė Klaudija yra jo sesuo, o ponui de Vitui neužtenka drąsos jam sulaikyti. Niekam neužtenka. Ponas Dontsis gal ir galėtų, bet jis jau per senas ir nelabai rūpinasi. Nė vienas jų negali pasipriešinti ponui Džerardui. Bet jis žino, ką aš galvoju. Todėl ir nenorėjo, kad ten būčiau. Žino, kad aš nepritariu. Jis supranta, kad aš jam neleisčiau, jei tik galėčiau.

Mendė pamatė, kad ji kone verkia, bet tai buvo pykčio ašaros. Sutrikusi, norėdama paguosti, bet nujausdama, kad Blekė vėliau gailėsis šito nevalingo atsivėrimo, ji pasakė:

– Jis panašus į niekšelį. Mačiau, kaip jis kartais su jumis elgiasi. Kodėl neišeinate, nepamėginate susirasti kokio laikino darbo? Paprašykit dokumentų ir palinkėkit jam laimės.

Blekė pamėgino susivaldyti ir atgauti orumą.

– Nebūk juokinga, Mende. Aš nenoriu išeiti. Esu vyresniojo personalo sekretorė. Ne kokia laikina. Niekada tokia nebuvau ir nebūsiu.

– Laikini darbai ne tokie jau blogi. Tiek to, gal norėtumėt kavos? Galiu tuoj pat išvirti... kam laukti...

– Gerai, tiktai neplepėk su ta Demeri. Kai baigsi laiškus, turiu tau šį tą perspausdinti. Ir, Mende, visa tai, ką tau sakiau, telieka tarp mūsų. Kalbėjau kur kas atviriau, negu paprastai sau leidžiu, todėl norėčiau, kad tai neišeitų iš šių sienų.

Baisi paslaptis, pagalvojo Mendė. Nejaugi šita Bleket nesupranta, kad apie tai šneka visa leidykla? Ji atsakė:

– Moku laikyti liežuvį už dantų. Juk tai tikrai ne mano pupos, ar ne? Kol jūs iš čia išeisit, mano jau ir pėdos bus ataušusios.

Jai besistojant suskambo telefonas ant jos stalo ir ji iš-

girdo susirūpinusį Džordžo balsą, tačiau tokį paslaptingai tylų, kad ji vos girdėjo.

– Mende, gal žinote, kur yra ponia Ficdžerald? Negaliu kviesti Blekės iš partnerių pasitarimo, o pas mane atėjo ponia Karling. Ji reikalauja pasikalbėti su ponu Džerardu ir manau, kad ilgiau jos nebesulaikysiu.

– Viskas gerai, panelė Bleket yra čia. – Mendė padavė jai ragelį. – Čia Džordžas. Ponia Karling priimamajame šaukia, kad nori pasikalbėti su ponu Džerardu.

– Neįmanoma.

Blekė paėmė ragelį, bet jai nespėjus atsiliepti atsilapojo durys ir įpuolė Karling. Atstūmusi Mendę, ji nudrožė į kabinetą, bet greitai grįžo.

– Na, tai kur jis yra? Kur yra Džerardas Etjenas?

Blekė pamėgino elgtis išdidžiai ir atsivertusi savo dienyną pasakė:

– Nepastebiu, kad būtumėte užsirašiusi, ponia Karling.

– Žinoma, kad nesu, po perkūnais! Trisdešimt metų dirbu su šita leidykla ir man nereikia jokių užsirašymų susitikti su savo leidėju. Aš ne koks reporteris, norintis jam įsiūlyti reklamos plotą. Kur jis yra?

– Jis partnerių pasitarime, ponia Karling.

– Maniau, kad jie renkasi tik pirmą mėnesio trečiadienį.

– Ponas Džerardas perkėlė į šiandieną.

– Tada jiems teks nutraukti. Jie tikriausiai valdybos kabinete.

Ji pasuko prie šių durų, bet Blekė buvo greitesnė ir praspūdusi nugara užrėmė jas.

– Negalima, ponia Karling. Partnerių pasitarimai niekad nepertraukiami. Man nurodyta netgi skubių telefono skambučių nejungti.

– Tada aš palauksiu, kol jie baigs.

Blekė pamatė, kaip Karling įsitaisė jos kėdėje prie stalo, tačiau liko rami.

– Nežinau, ar greitai baigsis. Kartais jie netgi paprašo sumuštinių. O jums per pietus, atrodo, susitikimas su skaitytojais Kembridže, jei neklystu? Aš pranešiu ponui Džerardui, kad jūs buvote, o jis, kai tik turės minutę laisvo laiko, jus pats susiras.

Dėl ką tik patirtos nesėkmės, poreikio atstatyti savo autoritetą prieš Mendę jos balsas skambėjo kiek valdingiau, negu derėjo, tačiau atkirtis jas tiesiog pritrenkė. Karling pakilo nuo kėdės su tokia energija, kad ši net apsisuko, ir atsistojo taip, kad jos veidas kone lietė Blekės. Ji buvo per plaštaką žemesnė, bet Mendei pasirodė, kad kaip tik dėl to skirtumo ji atrodė tiktai grėsmingesnė. Raumenys kakle įsitempė kaip stygos, pakeltos viršun akys žibėte žibėjo ir iš mažos negražios burnos po kiek kumpa nosimi pasipylė tūžmas.

– Kai jis turės minutę laisvo laiko! Ak tu kvaile! Arogantiška, pasipūtusi višta! Su kuo, tavo manymu, kalbiesi? Nepamiršk, kad tik iš mano talento jau daugiau kaip dvidešimt metų gauni algą. Jau laikas būtų suprasti, kokia menka esi šioje leidykloje. Manai, jei jau dirbai pas poną Peverelį, kuris tau nuolaidžiavo, toleravo ir leido pasijusti reikalingai, tai gali siuntinėti žmones, kurie buvo leidyklos ramstis jau tada, kai tu dar buvai snarglėta mokinukė! Žinoma, senasis Peverelis išlepino tave, tačiau aš galiu pasakyti, ką jis iš tikro manė apie tave. Iš kur aš žinau? Ogi jis pats man sakė, štai iš kur! Jam būdavo tiesiog bjauru, kai tu slampinėdavai iš paskos ir spoksodavai į jį kaip kokia apsiseilėjusi karvė. Jam buvo bloga nuo tavo ištikimybės. Jis norėjo išmesti tave, tik neturėjo drąsos tą padaryti. Ir apskritai jis tos drąsos neturėjo, vargšelis. Jei jis jos būtų turėjęs, tai dabar čia direktorius nebūtų Džerardas Etjenas. Pasakyk jam, kad aš noriu su juo pasikalbėti, ir ne kada nori jis, o kada noriu aš.

Blekė prabilo tokiomis baltomis ir sustingusiomis lūpomis, jog Mendei atrodė, kad jos nejuda:

– Tai netiesa. Jūs meluojate. Tai netiesa.

Dabar net Mendė išsigando. Ji buvo pratusi prie skandalų įstaigose. Per trejus metus įvairaus darbo ji buvo mačiusi tikrai įspūdingų temperamento uraganų ir kaip koks atsparus laivelis išplaukė sveika tarp daugelio sudužusių laivų nuolaužų. Jai netgi patikdavo tie sveiki skandalai. Labai puikus priešnuodis nuobodybei. Bet dabar buvo kas kita. Ji suprato, kad tai yra tikra kančia, tikras suaugusio žmogaus skausmas, pyktis, sukeltas neapykantos, kuri kelia siaubą. Tai toks kartėlis, kurio nenumaldys puodelis kavos ir pora sausainių iš dėžutės, kurią Demeri laikė tik partneriams. Porą siaubo sekundžių jai atrodė, kad Blekė užvers galvą ir ims staugti iš skausmo. Ji norėjo ramindama ištiesti ranką, bet instinktas pasakė, kad nuraminti neįmanoma, ir vėliau tas mėginimas bus prisimenamas tik su pykčiu.

Durys trinktelėjo. Karling išbėgo.

Blekė pakartojo:

– Tai melas. Viskas melas. Ji nieko apie tai nežino.

– Be abejo, nežino, – tvirtai pasakė Mendė. – Aišku, kad meluoja, tai iš karto matyti. Paprasčiausiai pavydi kiaulė. Aš į ją tiesiog nekreipčiau dėmesio.

– Aš nueisiu į tualetą.

Buvo aišku, kad Blekę pykina. Mendė vėl pagalvojo, ar nereikėtų eiti kartu, tačiau nusprendė, kad neverta. Blekė išėjo pastirusi kaip robotas, kone susidūrė su Demeri, atnešusia porą ryšulių.

Demeri tarė:

– Šituos atvežė su antru paštu, todėl pagalvojau, kad reikia atnešti. Kas jai yra?

– Nusiminusi. Partneriai liepė jai nedalyvauti pasitarime, o paskui atėjo Karling, reikalavo pasikalbėti su ponu Džerardu, bet Blekė jos neįleido.

Demeri susinėrė ant krūtinės rankas ir palinko prie Mendės stalo.

– Man rodos, šįryt ji gavo laišką, kur buvo parašyta, kad jos naujas romanas nereikalingas.

– Iš kur, dėl Dievo, jūs tai žinote, ponia Demeri?

– Nedaug čia atsitinka dalykų, kurių aš nežinočiau. Oi bus dėl šito bėdos, atmink mano žodį.

– Jeigu romanas blogas, kodėl ji jo nepataiso arba neparašo naujo?

– Todėl, kad mano negalinti, štai kodėl. Taip būna rašytojams, kai juos atmeta. To jie visą laiką ir bijo, kad praras talentą, rašytojo aštrumą. Todėl taip keblu su jais ir bendrauti. Visi rašytojai keblūs. Jiems visą laiką reikia sakyti, kokie jie nuostabūs, antraip suglemba. Ne sykį esu tą mačiusi. O ponas Peverelis mokėjo su jais tvarkytis! Mokėjo šnekėtis su tais rašytojais. O su ponu Džerardu sunku. Jis kitoks. Jam atrodo, kad jie gali susirasti kokį kitą darbą ir baigti zirzti.

Tai buvo požiūris, kuriam ir Mendė iš dalies pritarė. Kai ji sakė Blekei, kad Džerardas yra niekšelis, ji tuo tikrai tikėjo, tačiau ir negalėjo jo nemėgti. Ji jautė, kad jei turėtų progą, tai sutartų su juo. Tačiau diskusijas nutraukė Blekė, kuri grįžo daug anksčiau, negu Mendė tikėjosi. Demeri smuko laukan, o Blekė nieko netarusi atsisėdo prie klaviatūros.

Valandą jos dirbo slegiančioje tyloje, kurią pertraukdavo tiktai Blekės duodami nurodymai. Mendei buvo liepta nueiti ir padaryti tris kopijas neseniai gauto rankraščio, kuris, sprendžiant iš trijų pirmų pastraipų, jos manymu, neturėtų pamatyti dienos šviesos, paskui ji turėjo perspausdinti krūvą baisiai nuobodžių raštų, paskui išrinkti daugiau kaip dvejų metų senumo raštus iš stalčiaus „truputį palaikyti“. Ši naudinga vietelė buvo naudojama krauti dokumentams, kuriems nerandama tinkamos vietos, tačiau ir išmesti nesinori. Senesnių kaip dvylikos metų dokumentų ten buvo mažai ir šio stalčiaus tvarkymas buvo labai nemėgstamas darbas. Men-

dė jautė, kad dabar yra nepelnytai baudžiama už Blekės pasitikėjimo protrūkį.

Partnerių pasitarimas baigėsi anksčiau negu paprastai, ir pusę vienuoliktos Džerardas Etjenas kartu su seserimi ir Geibrieliu Dontsiu per sekretoriatą greitai nuėjo į savo kabinetą. Klaudija Etjen stabtelėjo prie Blekės pasikalbėti, bet staiga atsidarė durys ir vėl pasirodė Etjenas. Mendė matė, kad jis vos valdosi. Jis paklausė Blekę:

– Jūs paėmėt mano dienoraštį?

– Žinoma, ne, ponas Džerardai. Ar jo nėra jūsų stalčiuje dešinėje?

– Jeigu jis ten būtų, tai aš neklausinėčiau.

– Aš papildžiau jį pirmadienį po pietų ir padėjau atgal į stalčių. Nuo to laiko jo neliečiau.

– Vakar rytą jis dar buvo. Jeigu pati jo neėmėte, tai malonėkite sužinoti, kas tai darė. Manau, suprantate, kad prižiūrėti mano dienoraščius yra jūsų pareiga. Jeigu negalėsite jo surasti, tai norėčiau atgauti bent parkerį. Jis yra auksinis ir aš labai jį mėgstu.

Blekės veidas paraudo. Klaudija Etjen žiūrėjo su sardoniškai pakeltais antakiais. Mendė, nujausdama mūšį, ėmė studijuoti antraštes stenografijos bloknote, tarsi jos staiga būtų pasidariusios neįskaitomos.

Blekės balsas buvo prie isterijos ribos.

– Jūs kaltinate mane vagyste, ponas Džerardai? Aš dirbu šioje įstaigoje dvidešimt septynerius metus, bet... – Jos balsas nutrūko.

Jis nekantriai tarė:

– Nekvailiokit, mieloji. Niekas niekuo jūsų nekaltina. – Jo žvilgsnis užkliuvo už gyvatės ant dokumentų spintelės rankenos. – Ir, dėl Dievo meilės, išmeskit tą bjaurią gyvatę. Paleiskit į upę. Su ja kabinetas atrodo kaip vaikų darželis.

Jis nuėjo į savo kabinetą, sesuo nusekė iš paskos. Nieko

nesakydama Blekė paėmė gyvatę ir įdėjo ją stalčiun. Paskui paklausė Mendę:

– Ko spoksai? Jeigu neturi ko spausdinti, tai aš greitai surasiu. O tuo tarpu gali išvirti kavos.

Mendė, turėdama tokią pikantišką naujieną lauktuvėms Demeri, mielai pakluso.

14

Deklanas į kelionę upe turėjo ateiti pusę septynių, ir po šešių penkiolika Klaudija užėjo į brolio kabinetą. Jiedu buvo paskutiniai dar neišėję namo. Džerardas ketvirtadieniais visada dirbdavo ilgiau. Jis sėdėjo prie stalo lempos šviesos rate, tačiau jai įėjus atsistojo. Jo elgesys su ja visada buvo oficialus, nepriekaištingas. Ji dažnai pagalvodavo, ar tai nėra daroma specialiai, užkertant kelią intymumui.

Ji atsisėdo priešais jį ir be įžangų tarė:

– Žinai, aš palaikau tave dėl Inosent rūmų pardavimo. Ir paremsiu kitus tavo planus. Su mano parama balsavimas bus tavo naudai. Bet man reikalingi pinigai: trys šimtai penkiasdešimt tūkstančių grynais. Noriu, kad nupirktum pusę mano akcijų, o jeigu nori, tai ir visas.

– Nepajėgčiau to padaryti.

– Kai Rūmai bus parduoti, galėsi. Kai bus apsikeista sutartimis, galėsi nesunkiai surinkti kokį milijoną. Su mano akcijomis tikrai turėsi kontrolinį paketą. Tai suteiks tau absoliučią valdžią. Verta užmokėti. Aš ir toliau liksiu firmoje, bet tik su keliomis akcijomis, o gal ir be jų.

Jis ramiai tarė:

– Apie tai, be abejo, verta pagalvoti, bet ne dabar. Be to, negalėsiu panaudoti gautų pinigų. Jie priklauso partneriams.

Jie bus reikalingi įsikurti naujoje vietoje ir kitiems planams. Bet tu gali sukaupti juos pati. Jei galiu aš, gali ir tu.

– Nebus lengva. Įdėčiau daug vargo ir vis tiek nespėčiau. O man reikia skubiai. Mėnesio pabaigai.

– O kam? Ką tu žadi daryti?

– Investuoti į antikvarinį biznį su Deklanu Kartraitu. Jis turi progą perpirkti viską iš senojo Saimono: pusketvirto šimto tūkstančių už keturių aukštų pastatą su visu turtu. Labai gera kaina. Senis prisirišęs prie jo ir nori parduoti tik jam, bet nenori ilgai laukti. Jis senas, serga ir labai skuba.

– Kartraitas šaunus vaikinas, bet trys šimtai penkiasdešimt gal kiek per daug?

– Aš ne kvaila. Mes tų pinigų tiesiai neduosim. Tai bus vis tiek mano pinigai, investuoti į bendrą verslą. Deklanas irgi ne kvailys. Jis žino, ką daro.

– Tu žadi tekėti už jo, ar ne?

– Galbūt. Ar tai stebina tave?

– Šiek tiek. – Patylėjęs pridūrė: – Man atrodo, tu labiau žaviesi juo negu jis tavimi. O tai visada pavojinga.

– Ne, tai labiau abipusiška, negu tu įsivaizduoji. Jis man jaučia tiek, kiek sugeba, ir aš jam tiek, kiek sugebu. Paprasčiausiai mūsų jausmų galia yra skirtinga. Mudu vienas kitam duodame tiek, kiek turime.

– Ir tu sugalvojai nusipirkti jį?

– O argi ne taip mudu visada gaudavom tai, ko norėdavom? Nusipirkdavom. Juk tas pats ir tu su Lusinda? Ar tu tikras, kad elgiesi teisingai? Dėl jos aš nesirūpinu. Manęs neapgaus tas išorinis gležnumas. Ji gali savimi pasirūpinti. Kaip ir visa jos klasė.

– Aš žadu vesti ją.

– Kam tas tavo karingas tonas? Niekas nemano tau trukdyti. Beje, ar ketini pasakyti jai visą tiesą apie save... apie mus? Tiksliau, ar žadi pasakyti jos šeimai?

– Į protingus klausimus atsakysiu. Kol kas jie jokių nepateikė, nei protingų, nei neprotingų. Ačiū Dievui, gyvename nebe tais laikais, kai reikėdavo klausti tėvų sutikimo ir sužadėtiniams tekdavo pateikti moralinio tvirtumo bei finansinio savarankiškumo įrodymus. Be to, ji turi tik brolį. Jis, atrodo, mano, kad aš turiu namus ir pakankamai pinigų, kad užtikrinčiau jai patogų gyvenimą.

– Bet juk tu neturi namo, ar ne? Nejaugi įsivaizduoji ją, gyvenančią Barbakano bute?

– Manau, kad jai labai patinka Hampšyras. Na, pagaliau galėsim tai aptarti prieš vedybas. Butą aš vis tiek pasiliksiu. Labai patogu darbo požiūriu.

– Tikėkimės, kad viskas bus gerai. Bet, atvirai sakant, Deklanui ir sau aš duodu daugiau šansų. Mudu nepainiojam sekso ir meilės. O nutraukti santuoką gali pasirodyti ne taip lengva. Dėl skyrybų ji tikriausiai ims kelti religinius skrupulus. Bet kokiu atveju skyrybos yra vulgarus, keblus ir brangus dalykas. Taip, po dviejų metų gyvenimo atskirai be jų neišsiversi, bet tie metai bus labai nemalonūs. Juk nenorėsi tų dalykų viešumoje.

– Juk aš dar nevedęs. Kiek per anksti svarstyti, kaip aš tvarkysiuos nesėkmės atveju. Ji manęs neištiks.

– Atvirai sakant, Džerardai, aš nesuprantu, ko tu sieki tomis vedybomis, išskyrus tai, kad gausi gražią moterį, aštuoniolika metų jaunesnę už tave patį.

– Daugeliui žmonių tai atrodo pakankama.

– Tik naivuoliams. Tai tiesus kelias į skandalą. Tu ne karališko kraujo, tau nebūtina vesti visiškai netinkamą nekaltą mergelę vien tam, kad pratęstum dinastiją. O gal tu tik tenori sukurti šeimą? Taip, manau, kad taip ir yra. Su amžiumi pasidarei konvencialus. Nori ramaus gyvenimo, vaikų.

– Tai atrodo pati svariausia vedybų priežastis. Galima sakyti, vienintelė svarbi.

– Tu jau pakankamai prisilakstei, tad dabar ieškai jaunos, gražios ir pageidautina kilmingos mergelės. Atvirai sakant, man atrodo, kad tau geriau būtų buvę su Frense.

– Tai niekada nebuvo įmanoma.

– Jai buvo. Aš, be abejo, suprantu, kaip viskas atsitiko. Štai pasitaikė dar trisdešimties neturinti mergelė, kuri tikriausiai geidžia seksualinės patirties, o kas gali ją suteikti geriau už mano protingąjį broliuką. Bet tai buvo klaida. Džeimsas de Vitas tapo tavo priešu, o to tu negali sau leisti.

– Jis niekada nekalbėjo su manimi apie tai.

– Žinoma, nekalbėjo. Džeimsas ne tokio tipo. Ne kalbėtojas, o darytojas. Štai tau patarimas. Neik per arti balkono viršutiniuose Inosent rūmų aukštuose. Užtenka ir vienos mirties šiuose namuose.

Jis ramiai atsakė:

– Ačiū tau už patarimą, bet nemanau, kad Džeimsas de Vitas būtų pagrindinis įtariamasis. Šiaip ar taip, jei man kas nors atsitiks dar nevedus ir neparašius naujo testamento, tau atiteks mano akcijos, mano butas ir mano gyvybės draudimo suma. Už pustrečio milijono galėsi nusipirkti ne vieną antikvariatą.

Klaudijai jau besant prie durų, jis prabilo vėl, šaltai ir nepakeldamas galvos nuo dokumentų:

– Beje, teroras prieš leidyklą vėl atsinaujino.

Klaudija atsisuko ir griežtai paklausė:

– Apie ką tu šneki? Kaip? Kada?

Šiandien po pietų, tiksliau pusę pirmos. Kažkas iš čia išsiuntė faksą į Beterio knygyną Kembridže ir atšaukė ponios Karling susitikimą su skaitytojais. Atvažiavusi ji rado skelbimus nukabintus, stalą su kėde nuneštą, o knygas suneštas į sandėlį. Ji, be abejo, sprogo iš pykčio. Gaila, kad nebuvau ten pats ir visko nemačiau.

– Dieve! Iš kur tu viską sužinojai?

– Iš jos agentės Velmos Pitkouli, ji paskambino be penkiolikos trečią, kai parėjau po pietų. Mėgino prisiskambinti man nuo pusės dviejų. Karling paskambino jai iš knygyno.

– Ir tu iki pat dabar tylėjai?

– Turėjau svarbesnių reikalų, negu lakstyti po leidyklą ir reikalauti iš žmonių alibi. Beje, tai tavo sritis, bet burbulo pūsti vis tiek nenoriu. Šį kartą turiu tam tikrų spėjimų, kas prikišo nagus. Na, bet tai tik smulkmena.

Klaudija niūriai tarė:

– Tik ne Ezmei Karling. Gali jos nemėgti, gali niekinti ją arba gailėtis, tačiau vis dėlto privalai įvertinti. Ji gali pasirodyti kur kas pavojingesnis priešas, negu tu manai.

15

Viršutinis „Konoto herbo“ kambarys buvo pilnas. Savininkas Matas Beilisas nė kiek neabejojo, kad poezijos vakaras pavyko. Jau devintą valandą vakaro baro pajamos viršijo ketvirtadienio vidurkį. Nedidelis kambarėlis viršuje paprastai būdavo naudojamas pietums – vakarieniauti į „Konoto herbą“ mažai kas užsukdavo, – tačiau kartais būdavo ir užsakomas, ir kaip tik jo brolis, meno renginių organizatorius, įkalbino jį rengti tą poezijos vakarą. Buvo ketinama pasikviesti skaityti kelis jau spausdintus poetus, įterpiant vieną kitą mėgėją, kurie sutiks dalyvauti. Buvo imamas vieno svaro mokestis, be to, Matas kambario kampe įtaisė mokamą bariuką. Jis net nesitikėjo, kad poezija gali būti tokia populiari ir kad tiek daug jo nuolatinių lankytojų trokšta išreikšti save eilėmis. Jau iš pradžių buvo išpirkta nemažai bilietų, bet ir vėliau nuolat rinkosi nauji klausytojai, be to, sėdėjusieji bare, išgirdę triukšmą viršuje, su bokalais rankose spraudėsi siaurais laiptais į viršų.

Kolinas žavėjosi įvairiais ir madingais dalykais: juodųjų menu, moterų menu, gėjų menu, Sandraugos menu, inovaciniu menu, menu liaudžiai. Šis renginys buvo pavadintas poezija liaudžiai. Matas asmeniškai buvo suinteresuotas alumi liaudžiai, tačiau jis gerai suvokė, kad šias dvi iniciatyvas galima pelningai suderinti. Kolino tikslas buvo „Konoto herbą" paversti modernios poezijos skaitymo vieta, vieša scena naujiems poetams. Matas, žiūrėdamas, kaip jo barmenas vikriai atkimšinėja raudono Kalifornijos vyno butelius, netikėtai susidomėjo modernia kultūra. Iš salės apačioje jis vis užlipdavo viršun pasigrožėti pramoga. Eilės jam buvo dažniausiai nesuvokiamos, tik nedaugelis jų bent kiek rimuotos ar su rimais, nors tai jam buvo pagrindinis poezijos požymis, tačiau visos sutinkamos gyvais plojimais. Kadangi dauguma mėgėjų poetų ir publikos rūkė, oras buvo tirštas nuo tabako ir alaus kvapo.

Išreklamuota vakaro žvaigždė buvo Geibrielis Dontsis. Jis pasiprašė kalbėti anksčiau, bet daugelis poetų prieš jį viršijo laiko limitą, ypač mėgėjai nesuprato pusbalsiu tariamų Kolino užuominų, tad tiktai pusę dešimtos Dontsis lėtai užlipo ant pakylos. Jis buvo išklausytas pagarbioje tyloje, palydėtas garsiais plojimais, tačiau Matas spėjo, kad jo karo eilėraščiai daugumai publikos yra tiktai istorija ir neturi nieko bendro su jų dabartiniu užsiėmimu. Jam baigus Kolinas pro minią prasispraudė prie jo.

– Nejaugi tikrai turite išeiti? Kai viskas baigsis, mes keliese žadam nueiti kur nors pavakarieniauti.

– Atleiskit, bet man bus per vėlu. Kur galėčiau rasti taksi?

– Matas galėtų iškviesti telefonu, bet greičiau bus, jeigu nueisit iki Vaterlo gatvės.

Jis beveik nepastebėtas ir nepadėkotas išsmuko laukan, o Matas liko su kažkokia nuojauta, kad jie senuką kažkaip nuskriaudė.

Vos jam išėjus, prie baro jį užkalbino priėjusi pagyvenusi pora. Vyriškis paklausė?

– Ar Geibrielis Dontsis jau išėjo? Mano žmona turi pirmą jo poezijos leidimą ir labai norėtų gauti jo parašą. Viršuje jo niekur nematyti.

Matas paklausė:

– Ar jūs su mašina?

– Pastatėm už trijų kvartalų. Arčiau neradom vietos.

– Jis išėjo ką tik. Pėsčias. Jei paskubėsit, tai nesunkiai pavysit.

Jiedu greitai išėjo, moteris rankoje turėjo knygą, jos akys švietė.

Po trijų minučių jie grįžo. Iš už baro Matas matė, kaip jie įėjo pro duris, prilaikydami Geibrielį Dontsį. Jis spaudė prie kaktos kruviną nosinę. Matas priėjo prie jų.

– Kas atsitiko?

Sukrėsta moteris atsakė:

– Jį primušė. Trys vyrai, du juodieji, vienas baltasis. Jie buvo pasilenkę prie jo, bet pamatę mus pabėgo. Bet piniginę vis tiek paėmė.

Vyras apsidairė laisvos kėdės ir pasodino jon Dontsį.

– Reikia paskambinti policijai ir greitajai.

Tačiau Dontsis prabilo kur kas garsesniu balsu, negu Matas tikėjosi:

– Ne, ne. Aš visai sveikas. Be to, ir nenoriu. Susitrenkiau griūdamas, ir tiek.

Matas dvejodamas žiūrėjo į jį. Jis atrodė labiau sukrėstas negu sužeistas. Ir kas iš to, kad paskambinsi policijai? Plėšikus pagauti jie neturi jokių šansų, ir tai bus tik dar vienas faktas statistikai apie užregistruotą, bet neatskleistą smulkų nusikaltimą. Matas, nors ir aktyvus policijos rėmėjas, apskritai buvo linkęs pernelyg dažnai nematyti jos savo bare.

Moteris pažiūrėjo į savo vyrą, paskui tvirtai pareiškė:

– Mes važiuojam pro Švento Tomo ligoninę. Nuvešim jį į traumatologijos skyrių. Taip bus protingiausia.

Dontsis tikriausiai nusprendė atsiduoti likimo valiai.

Jie nori kuo greičiau atsikratyti atsakomybės, pagalvojo Matas, ir aš jų nė kiek nekaltinu. Jiems išėjus jis užlipo viršun pasižiūrėti, ar nesibaigia vynas, ir prie durų ant staliuko pamatė krūvelę nestorų knygų. Ir pajuto gailestį Geibrieliui Dontsiui. Vargšelis net nelaukė, kol galės pasirašyti savo knygas. O gal tai kaip tik į gera. Juk visi būtų pasijutę labai nepatogiai, jei niekas nebūtų pirkęs.

16

Kitą rytą, penktadienį, spalio penkioliktą, Blekė pabudo nuo sunkios nuojautos. Pirma jos mintis buvo apie baisią laukiančią dieną. Ji apsivilko chalatą ir nulipo apačion užsikaisti rytinės arbatos, svarstydama, ar verta žadinti Džoaną, pasiskųsti jai, kad skauda galvą, kad į darbą neis, ir paprašyti jos, kad paskambintų tenai ir atsiprašiusi pasakytų, jog Blekė bus tik pirmadienį. Tačiau greitai nuvijo šią pagundą. Netruks ateiti ir tas pirmadienis, tik nuo laukimo nerimas pasidarys dar sunkesnis. Be to, neatėjimas į darbą šiandien atrodytų įtartinas. Visi žino, kad ji niekada neima laisvadienių, niekada neserga. Ji turi važiuoti ir dirbti kaip kiekvieną eilinę dieną.

Pusryčių nesinorėjo. Vien mintis apie kiaušinius ir kumpį kėlė šleikštulį ir pirmas šaukštas dribsnių kone užklijavo burną. Stotyje ji nusipirko įprastinį *Daily Telegraph*, tačiau per visą kelionę net neatskleidė, tik nematančiomis akimis stebeilijosi į besikeičiantį Kento priemiesčių kaleidoskopą.

Kateris iš Čering Kroso prieplaukos penkias minutes vė-

lavo. De Vitas, paprastai labai punktualus, tekinas atskubėjo krantine Fredui Boulingui jau beišplaukiant.

De Vitas tarė:

– Labai atsiprašau visų, pramiegojau. Ačiū, kad palaukėt. Jau maniau, kad reikės plaukti antru reisu.

Dabar jie jau buvo visi, įprastinis pirmas reisas: De Vitas, ji pati, Megė Ficdžerald ir Emė Holden iš reklamos, Eltonas iš teisių skyriaus ir Kenas iš sandėlio. Blekė atsisėdo savo įpraston vieton priekyje. Jai labiau būtų patikę nueiti į galą ir sėdėti vienai, bet tai irgi, ko gero, būtų įtartina. Jai atrodė, kad kiekvienas jos žodis ar judesys yra ypač svarbus, tarsi ji jau būtų tardoma. Ji girdėjo, kaip Džeimsas de Vitas pasakoja kitiems, jog vėlai vakare jam paskambino Frensė ir pasakė, kad buvo apiplėštas Dontsis. Tai atsitiko po poezijos vakaro. Jis buvo greitai aptiktas dviejų žmonių, taip pat buvusių bare, kurie skubiai nuvežė jį į traumatologijos skyrių. Jis labiau nukentėjo nuo šoko negu nuo sužeidimo ir dabar jaučiasi gerai. Blekė į pokalbį nesikišo. Tai tik dar viena smulki nesėkmė, nemalonus atsitikimas. Jis atrodė menkas, lyginant su jos pačios širdgėla.

Paprastai kelionė upe jai patikdavo. Ji kartojosi jau daugiau kaip dvidešimt penkerius metus ir savo žavesio neprarado. Tačiau šiandien visos pažįstamos vietos atrodė lyg kokios gairės kelionėje į nelaimę: elegantiškas metalinis Blekfrajerso geležinkelio tiltas, Sautarko tiltas su laiptais į Sautarko pylimą, nuo kurio per upę atplaukdavo Kristoferis Renas, prižiūrintis Šv. Pauliaus katedros statybą; Londono tiltas, kurio abiejuose galuose kadaise ant smaigų kabodavo išdavikų galvos; Išdavikų vartai, pažaliavę nuo jūržolių ir dumblių; ir Negyvėlių skylė po Tauerio tiltu, pro kurią pagal tradiciją už miesto ribų būdavo išbarstomi mirusiųjų pelenai; pats Tauerio tiltas su baltai ir šviesiai mėlynai dažytu pėsčiųjų tilteliu aukštybėse. Visa tai ji matė tarsi negyvo-

mis akimis. Tvirtino pati sau, kad tas nerimas yra juokingas ir beprasmiškas. Jaustis kalta ji gali tiktai dėl vienos menkutės priežasties, kuri, tiesą sakant, yra visai nesvarbi ir nerimta. Reikia tiktai tvardytis ir viskas bus gerai. Tačiau jos nerimas, jau virtęs tikra baime, artėjant prie Inosent rūmų, kas minutę darėsi vis stipresnis ir jai atrodė, jog jos nuotaika užkrėtė ir visus kitus kateryje. De Vitas paprastai sėdėdavo tylėdamas, dažniausiai skaitydavo, tačiau merginos visada linksmai plepėdavo. Šį rytą visos jos tylėdamos laukė, kol kateris lėtai prilinguos prie savo įprastinio švartavimosi žiedo palei laiptus.

De Vitas staiga tarė:

– Inosent rūmai. Štai ir atplaukėm...

Jo balsas skambėjo su apsimestu linksmumu, kaip grįžus iš turistinio pasiplaukiojimo, tačiau veidas buvo liūdnas. Ji pagalvojo, kas jam yra, ką jis turi omenyje. Paskui pamažu kartu su kitais atsargiai užlipo vandens skalaujamais laipteliais į marmurinį kiemelį, kaupdamasi pasitikti tai, kas jai tądien lemta.

17

Džordžas Kouplandas, nejaukiai stovėdamas už savo priėmimo stalo, su palengvėjimu išgirdo ant grindinio aidinčius žingsnius. Pagaliau kateris atplaukė. Lordas Stilgou liovėsi nervingai žingsniavęs, ir abu pasuko prie durų. Mažas pulkelis su de Vitu priekyje suėjo vidun. De Vitas dirstelėjo į susirūpinusį Džordžo veidą ir greitai paklausė:

– Kas atsitiko, Džordžai?

Tačiau atsakė lordas Stilgou. Net nepasveikinęs de Vito, jis griežtai tarė:

– Nėra Etjeno. Buvau susitaręs susitikti su juo kabinete devintą valandą. Kai atvažiavau, čia buvo tiktai budėtojas ir valytoja. Aš neįpratęs prie tokio elgesio. Nežinau, kaip Etjeno, bet mano laikas yra brangus. Šįryt dar esu susitaręs dėl priėmimo ligoninėje.

De Vitas ramiai paklausė:

– Kaip tai nėra? Turbūt paprasčiausiai įstrigo kamštyje.

Įsikišo Džordžas:

– Jis turi būti kur nors, pone de Vitai. Jo švarkas kabo ant kėdės kabinete. Kai jis neatsiliepė į mano skambutį, aš nuėjau ir pažiūrėjau. Ir durys, kai atvažiavau rytą, nebuvo užrakintos. Ir signalizacija neįjungta. Ką tik atvažiavo panelė Klaudija. Nuėjo pati patikrinti.

Visi lyg pagauti kokio bendro impulso nuėjo į holą. Iš Blekės kabineto išėjo Klaudija Etjen, jai iš paskos Demeri. Ji tarė:

– Džordžas sako tiesą. Jis turi kur nors būti. Ant kėdės yra jo švarkas, o raktų ryšulys įkištas dešiniame stalčiuje. – Ji pasisuko į Džordžą. – Jūs patikrinot dešimtą kabinetą?

– Taip, panele Klaudija. Ponas Bartrumas atvažiavo, bet daugiau nieko pastate nėra. Jis viską apžiūrėjo ir paskambino man. Sako, kad pono Džerardo „Jaguaras“ tebestovi ten, kur buvo paliktas vakar vakare.

– O kaip šviesos? Ar buvo uždegtos, kai atvažiavot?

– Ne, panele Klaudija. Jo kabinete šviesa nedegė. Ir niekur kitur.

Tuo metu pasirodė Frensė Peverel ir Geibrielis Dontsis. Džordžas matė, kad ponas Dontsis atrodo nekaip. Jis ėjo pasiramsčiuodamas lazda ir ant kaktos dešinėje pusėje buvo užklijuotas nedidelis pleistras. Niekas apie jį nepasiteiravo. Džordžas pagalvojo, ar kas nors jį apskritai pastebėjo.

Klaudija paklausė:

– Ar Džerardo nėra dvyliktame kabinete? Jis, atrodo, kažkur dingo.

Frensė atsakė:

– Su mumis jo nebuvo.

Iš paskos įėjusi Mendė nusiėmė šalmą ir pasakė:

– Jo mašina čia. Kai važiavau pro šalį, mačiau, kad stovi Inosent pasažo gale.

Klaudija griežtai pasakė:

– Taip, mes tą žinome, Mende. Aš pasižiūrėsiu viršuje. Jis turi būti kažkur viduje. O jūs visi palaukite čia.

Ji greitai nuskubėjo prie laiptų, sekama Demeri. Blekė, tarsi negirdėjusi paliepimo, tyliai aiktelėjo ir nubėgo joms iš paskos. Megė Ficdžerald tarė:

– Galėtumėt pasitikėti ir ponia Demeri, – bet jos balsas buvo netvirtas, o kai niekas nepritarė, ji paraudo tarsi gailėdamasi savo žodžių.

Būrelis ramiai susispietė pusračiu, tarsi švelniai stumiami kokios nematomos rankos, pagalvojo Džordžas. Jis jau buvo įjungęs lempas hole ir tapytos lubos švietė virš jų visų tarsi savo žavesiu bei didybe priekaištaudamos dėl menkų darbų ir nevertų dėmesio rūpesčių. Visų akys buvo pakeltos viršun. Džordžas pagalvojo, kad jie dabar panašūs į figūras viename iš religinio turinio paveikslų, belaukiančias kokios nors antgamtiškos dievų bausmės. Jis laukė kartu su jais, abejodamas, ar jo vieta čia, ar prie savo stalo. Ne jo reikalas pradėti paieškas. Kaip visada, jis darydavo tai, kas liepiama, tačiau dabar buvo kiek nustebęs, kad partneriai taip abejingai laukia. Nors kas čia keista? Nebūtų jokios prasmės jiems visiems dabar pulti ir pradėti naršyti po visą pastatą. Trijų ieškotojų ir taip pakanka. Jei ponas Džerardas yra viduje, tai panelė Klaudija jį ras. Niekas nekalbėjo ir nejudėjo, išskyrus Džeimsą de Vitą, kuris ramiai priėjo prie Frensės Peverel. Džordžui atrodė, kad taip jie laukė, sustingę nelyginant aktoriai ekrane valandų valandas, nors iš tikro tai tetruko kelias minutes.

Tada Emė baimės kupinu balsu pasakė:

– Kažkas šaukia. Aš girdėjau riksmą.

Ji išsigandusiomis akimis apžvelgė aplinkinius.

Džeimsas de Vitas į ją neatsigręžė, visą laiką žiūrėjo į laiptus. Paskui ramiai pasakė:

– Niekas nešaukė. Jums tik pasirodė, Eme.

Tačiau šauksmas pasikartojo, šįkart garsesnis ir be jokių abejonių, skardus, nevilties kupinas riksmas. Jie puolė prie laiptų, bet jų papėdėje sustojo. Atrodė, kad nė vienas nesiryžta žengti pirmo žingsnio. Po akimirkos pasigirdo rauda, iš pradžių tolima, paskui artimesnė ir vis garsesnė. Siaubo apimtas Džordžas net nepajėgė atpažinti šio balso. Jam jis atrodė kaip ne žmogaus, o labiau panašus į sirenos arba katės klyksmą naktį.

Megė Ficdžerald sušnibždėjo:

– O Dieve! O Dieve, kas tai?

Tada laiptų viršuje staiga pasirodė Demeri. Džordžas pamanė, kad ji materializavosi iš oro. Ji prilaikė Blekę, kurios riksmai dabar jau buvo aprimę ir virtę kūkčiojimu.

Džeimso de Vito balsas buvo tylus, bet labai aiškus:

– Kas yra, ponia Demeri? Kas atsitiko? Kur ponas Džerardas?

– Archyvo kambarėlyje. Negyvas! Nužudytas! Štai kas atsitiko. Jis guli ten pusnuogis ir sustingęs kaip lenta. Kažkoks išgama pasmaugė jį su ta skudurine gyvate. Ji apvyniota jam aplink kaklą, o galva įkišta į burną.

Pagaliau Džeimsas de Vitas pajudėjo. Jis puolė prie laiptų. Frensė buvo bebėganti iš paskos, tačiau jis griežtai pasakė: „Ne, Frense, nereikia“ ir švelniai atstūmė ją. Lordas Stilgou nusekė paskui jį netvirta seno žmogaus tipenančia eisena, vis kabindamasis į turėklus. Geibrielis Dontsis kiek padvejojo, paskui irgi nuskubėjo įkandin.

Demeri sušuko:

– Padėkit man, ateikit kas nors! Ji sunki kaip maišas.

Frensė nedvejodama priėjo artyn ir paėmė Blekę už liemens. Žiūrėdamas į jas, Džordžas pagalvojo, kad kaip tik pačiai panelei Frensei labiau reikalinga pagalba. Jos beveik nešte nešė Blekę. Blekė dejavo ir šnibždėjo: „Atleisk man, atleisk man". Jos nuvedė ją per holą į pastato gilumą, būrelis stovinčiųjų be žado žiūrėjo joms įkandin.

Džordžas grįžo prie savo stalo ir pulto. Tai buvo jo vieta. Čia jis jautėsi saugus, valdantis situaciją. Žinantis, ką daryti. Jis girdėjo balsus. Baisusis raudojimas dabar buvo tylesnis, tačiau jis girdėjo įnirtingus ponios Demeri įkalbinėjimus ir kitus moteriškus balsus. Tačiau jis stengėsi išvyti juos iš galvos. Jam reikia atlikti savo pareigą, tai būtina. Jis turi atidaryti saugumo spintelę po stalo apačia, tačiau rankos taip smarkiai virpėjo, kad jis niekaip negalėjo įtaikyti rakto spynelėn. Suskambo telefonas, ir jis pašoko kaip įgeltas, paskui sugraibė ragelį. Tai buvo ponia Velma Pitkouli, ponios Karling agentė, ji norėjo pasikalbėti su ponu Džerardu. Džordžas, kone visai bežadis, sugebėjo išlementi tik tiek, kad pono Džerardo nėra. Net savo paties ausims jo balsas atrodė kažkoks spigus, trūkinėjantis, nenatūralus.

– Tada panelę Klaudiją. Tikiuosi, ji yra.

– Ne, – atsakė Džordžas. – Ne.

– Kas atsitiko? Čia jūs, Džordžai? Kas pas jus darosi?

Džordžas pritrenktas išjungė liniją. Tuojau pat telefonas suskambo vėl, tačiau jis neatsiliepė, ir skambesys po kelių sekundžių nutilo. Jis spoksojo į telefoną su bejėgišku virpuliu. Niekada iki tol jis nebuvo taip elgęsis. Laikas ėjo, minutės, sekundės. Paskui virš jo stalo atsirado pasilenkęs lordas Stilgou, ir jis net užuodė jo kvapą, jautė pikto triumfo jėgą.

– Sujunkit mane su Naujuoju Skotlend Jardu. Noriu pasikalbėti su komisaru. Jeigu jo nėra, sujunkit su viršininku Adamu Dalglišu.

Antra knyga

LEIDĖJO MIRTIS

18

Policijos inspektorė Keitė Miskin pastūmė į šalį pustuštį lagaminą, atidarė balkono duris savo naujame bute Dokų rajone ir suspaudusi poliruoto ąžuolo turėklą įsižiūrėjo į raibuliuojančią upę, žvilgsniu siekdama Laimhaus Ryčą ir didįjį vingį prie Šunų salos. Buvo dar tik penkiolika po devynių ryto, tačiau rūkas jau buvo išsisklaidęs ir mėlynas dangus beveik visai giedras. Rytas buvo panašesnis į pavasarinį, negu į spalio vidurio, tačiau upė jau kvepėjo rudeniu, stipriai kaip drėgni lapai ir trąši žemė. Buvo pats potvynis ir po žiburių atspindžiais, kurie kibirkščiavo ir šokinėjo ant vandens lyg jonvabaliai, ji aiškiai įsivaizdavo galingai tekančią srovę, kone jautė jos jėgą. Šiame bute su šiuo vaizdu išsipildė dar vienas jos troškimas, buvo žengtas dar vienas žingsnis pasitraukiant iš to niūraus į dėžę panašaus buto Elisono Feirvoterio komplekse, kur ji išgyveno pirmuosius aštuoniolika savo gyvenimo metų.

Jos motina mirė po kelių dienų ją pagimdžiusi, tėvo ji nepažinojo, ją be ypatingos meilės užaugino senelė iš motinos pusės. Ji pyko ant mergaitės, kam ši pavertė ją kaline blokinio namo bute, iš kurio negalima vakarais išeiti į gyvą, šviečiantį ir šiltą barą, širdo dėl anūkės protingumo, dėl užkrautos atsakomybės, kurios negalėjo pateisinti dėl savo am-

žiaus, sveikatos ir charakterio. Ir tik labai pavėluotai, senelei mirštant Keitė suvokė, kaip labai ją mylėjo. Dabar jai atrodė, kad tą mirties akimirką abi jos atidavė viena kitai viso gyvenimo meilės skolas. Ji žinojo, kad niekada nesugebės galutinai atsiplėšti nuo Elisono Feirvoterio namų. Pasikėlusi į šį modernų butą didžiuliu liftu, kur buvo sukrauti jos pačios kruopščiai aliejumi tapyti paveikslai, ji prisiminė liftą Elisono Feirvoterio namuose, šlapimo kvapą, nuorūkas, išmėtytas alaus skardines, bjaurias grafiti aprašinėtas sienas. Jis dažnai būdavo sugadinamas, tad jai su senele tekdavo temptis pirkinius ir skalbinius į septintą aukštą, kiekviename aukšte sustojant, kad senelė galėtų atsikvėpti. Sėdėdama ten tarp ryšulių ir klausydama senutės zirzimo, ji tada prisiekdavo: „Kai užaugsiu, būtinai ištrūksiu iš čia. Amžiams paliksiu tuos Elisono Feirvoterio namus. Ir niekada negrįšiu. Man niekada nebereikės uostyti šito kvapo".

Savo pabėgimui palengvinti ji pasirinko tarnybą policijoje, atsisakė pagundos stoti į šeštą klasę arba universitetą, jai norėjosi tiktai kuo greičiau uždirbti, pabėgti iš čia. Pradžia buvo pirmas Viktorijos stiliaus butas Holand parke. Po senelės mirties ji ten pagyveno dar devynis mėnesius, suprasdama, kad išeiti tuojau pat būtų pabėgimas, nors ir nežinojo, nuo ko, gal nuo realybės, į kurią turėjo žvelgti, kad tai buvo tarsi išpirkimas, mokymasis apie save pačią ir žinojimas, kad tai vieta, kurioje mokytis galima sėkmingiausiai. Ateis laikas, kai bus galima išsikelti, ir ji uždarys duris su užbaigtumo jausmu, su jausmu, kad atsisveikino su praeitimi, kurios nebuvo įmanoma pakeisti, ją galima tiktai priimti su visomis negandomis bei siaubais ir... taip, su džiaugsmais... kurie buvo jos pačios dalis. O dabar tas laikas atėjo.

Šis butas, be abejo, nebuvo tai, ką ji vaizdavosi iš pradžių. Ji svajojo apie vieną iš restauruotų sandėlių prie Tauerio tilto su aukštais langais ir didžiuliais kambariais, masyviomis

ąžuolinėmis sijomis ir, žinoma, su išlikusiu prieskonių kvapu. Tačiau net ir krintant būstų kainoms jai tai pasirodė neįperkama. O butas, kurį ji pasirinko po nuodugnių paieškų, irgi nebuvo iš varganųjų. Ji pasiėmė kiek galima didesnę paskolą, nusprendusi, kad finansiškai protinga pirkti tai, kas geriausia. Ten buvo didelis kambarys, aštuoniolika pėdų iš dvylikos, du mažesni miegamieji, vienas su atskiru dušu. Virtuvė buvo pakankamai didelė pavalgyti, gerai įrengta. Balkonas į pietvakarius, einantis per visą svetainės sieną, buvo siauras, tačiau stalelis su kėdėmis jame tilpo. Vasarą galės jame valgyti. Be to, ji buvo patenkinta, kad baldai jos pirmame bute nėra pigūs. Tikros odos sofa ir du foteliai šioje modernioje aplinkoje visai tiko. Gerai, kad pasirinko ne juodą spalvą, o gelsvai rudą. Juoda būtų atrodžiusi pernelyg pretenzingai. Ir paprastas medinis stalas su kėdėmis savo vietoje.

Be to, butas turėjo dar vieną svarbų privalumą. Jis buvo namo gale su langais ir balkonais į abi puses. Iš miegamojo ji matė plačią švytinčią Keneri prieplaukos panoramą, bokštą, panašų į didžiulį dangišką pieštuką su apšviesta grafito viršūnėle, didžiulį šalia esantį baltą lenktą pastatą, ramius Vest Indijos dokų vandenis ir Dokų Siaurąjį geležinkelį su tarsi žaisliniais traukiniais. Stiklo ir betono miestas atsikėlus naujoms firmoms pasidarė daug judresnis. Ji iš viršaus žiūrėdavo į tą daugiaspalvį, nuolat besikeičiantį pusės milijono zujančių, tiksliau dirbančių vyrų ir moterų karnavalą. Kitas balkonas buvo atsuktas į pietvakarius ir lėtesnį nemirtingą Temzės transportą: baržas, turistinius laivus, upės policijos ir Londono uosto valdžios katerius, kruizinius lainerius, plaukiančius aukštyn švartuotis prie Tauerio tilto. Ji mėgo stimuliuojančius kontrastus, ir dabar čia bute galėjo į valias eiti nuo vieno pasaulio prie kito, nuo seno prie naujo, nuo ramaus vandens prie potvynių skalaujamos upės, kurią T.S.Eliotas pavadino galingu rudu dievu.

Butas ypač tiko policijos pareigūnui, nes buvo su domofonu prie pagrindinių durų ir dviem geromis spynomis bei grandinėle prie buto durų. Buvo ir požeminis garažas, nuo kurio raktus turėjo visi gyventojai. Tai irgi svarbu. Ir kelionė į Naująjį Skotlend Jardą trukdavo ne per ilgai. Juk jis toje pačioje upės pusėje. Be to, retsykiais galės plaukti upe iki Vestminsterio prieplaukos. Taip ji susipažins su upe, taps jos gyvenimo ir istorijos dalimi. Rytais pabus nuo žuvėdrų klykavimo ir įžengs į tą baltą vėsią tuštumą. Dabar, stovėdama tarp žiburiuojančio vandens ir aukšto skaisčiai mėlyno dangaus, ji pajuto tą keistą impulsą, kuris buvo pasireiškęs ir anksčiau ir kuris, jos supratimu, buvo nepaprastai artimas religiniams išgyvenimams, kiek ji juos apskritai galėjo jausti. Ją apėmė poreikis, stiprus, kone fizinis, melstis, garbinti, dėkoti, nors nežinia kam, šaukti iš džiaugsmo, kuris gerokai pranoko džiaugsmą dėl fizinės gerovės, jos pasiekimų ar net materialaus pasaulio grožio.

Knygų lentynas ji paliko sename bute, tačiau naujos, pagamintos pagal jos užsakymą, buvo uždengusios visą langą, ir dabar Alanas Skalis, klūpodamas priešais dėžę, tvarkė jos knygas. Ji net stebėjosi, kiek daug gavo nuo to laiko, kai susipažino su juo. Su nė vienu iš tų rašytojų ji nesusidūrė mokykloje, tačiau dabar buvo dėkinga. Ji jai puikiai pasitarnavo. Mokytojai, kuriuos ji kadaise arogantiškai niekino, dabar atrodė atsidavę, siekiantys išmokyti drausmės, suvaldyti didžiules klases, patenkinti kiekvieno augančius poreikius, įsigilinti į kai kurių mokinių namų problemas, rūpintis, kad jie išlaikytų egzaminus, kurie atvers duris šiam tam toliau. Tačiau didesnę dalį išsilavinimo ji gavo po mokyklos. Už mokyklos dviračių pašiūrės ir asfaltuotoje aikštelėje ji sužinojo daug nesvarbaus apie seksą ir nieko svarbaus apie jį. To ją išmokė Alanas, to ir daug ko kito. Jis išmokė ją suvokti knygas, bet ne iš viršaus, kaip koks Pigmalijonas, o

greičiau norėdamas pasidalinti savo mėgstamais dalykais su mylimu žmogumi. O dabar tai baigiasi.

Ji išgirdo jo balsą:

– Jeigu darom pertrauką, tai aš išvirsiu kavos. O gal tu tiktai grožiesi vaizdu?

– Tiesiog žaviuosi. O kaip jis tau atrodo, Alanai?

Tai buvo jo pirmas apsilankymas bute, ir ji jam aprodė viską didžiuodamasi kaip vaikas nauju žaislu.

– Kai galutinai įsikursi, man patiks. Tiksliau sakant, jei pamatysiu jį, kai tu galutinai įsikursi. O ką daryti su tomis knygomis? Ar atskirti poeziją, grožinę, mokslinę? Dabar Dalglišas stovi šalia Defo.

– Defo? Net nežinojau, kad turiu Defo. Man jis net nepatinka. Manau, kad geriau bus atskirti. Ir sudėlioti pagal autorius.

– Dalglišo yra pats pirmas leidimas. Ar tu jauti pareigą pirkti jį kietais viršeliais dėl to, kad jis yra tavo viršininkas ir kartu dirbate?

– Ne. Aš skaitau jo poeziją, nes noriu geriau jį suprasti.

– Ir kaip sekasi?

– Nelabai. Negaliu susieti žmogaus su jo poezija. O kai susieju, tai pasidaro baisu. Jis per daug pastebi.

– Beje, knyga be autografo. Vadinasi, neprašei.

– Abu pasijustume nepatogiai. Nežaisk su ja, Alanai, padėk į lentyną.

Ji priėjo ir atsiklaupė šalia jo. Apie jos profesines knygas jis neklausė, ir ji pamatė, kad jos sudėtos į tvarkingą krūvą šalia lagamino. Vieną po kitos ji ėmė dėti jas į apatinę lentyną: tomas paskutinės kriminalinės statistikos, „Policijos ir kriminalinių įrodymų aktas, 1984 metai“, Blekstono „1991 metų kriminalinės teisės akto komentaras“, Batervorto „Policinė teisė“, Kyno „Šiuolaikinė įrodymų teisė“, Klifordo Hogano „Kriminalinė teisė“, „Policijos vadovas“. Jai šmėste-

lėjo – profesinę karjerą darančios moters kolekcija ir pagalvojo, ar tai, kad Alanas atidėjo jas be komentarų, savaime yra komentaras, gal net nesąmoningai daromos išvados apie ją pačią. Pirmą kartą per daugelį metų ji pamatė šį santykį pašalinio ir kritiško stebėtojo akimis. Štai moteris su profesija, kuri jai sekasi, ji ambicinga, žino, ko siekia. Kasdien susidurdama su bjauriomis nedrausmingo gyvenimo pasekmėmis, ji pasistengė, kad šio nevalyvumo nebūtų jos pačios gyvenime. Vienas šio gerai organizuoto būvio atributų yra meilužis, inteligentiškas, patrauklus, pasiekiamas prireikus, puikus lovoje ir nereiklus visur kitur. Trejus metus. Alanas Skalis nuostabiai tam tiko. Ji žinojo, kad mainais jam davė prieraišumą, ištikimybę, švelnumą, supratimą; šias savybes ne taip sunku parodyti. Tačiau argi nuostabu, kad jis pats nori būti jai kai kas daugiau negu madingo aksesuaro simbolis?

Ji sumalė pupeles, mėgaudamasi šviežiu kavos kvapu. Jokia išvirta kava neprilygs šitam pupelių kvapui. Kavą jiedu gėrė sėdėdami ant grindų, atrėmę nugaras į dar neatplėštą dėžę. Ji paklausė:

– Kada tu išskrendi trečiadienį?

– Vienuoliktą valandą, BAI 175. Tu dar neapsigalvojai?

Ji vos nepasakė: „Ne, aš negaliu, Alanai, tai neįmanoma“, bet susilaikė. Tai nebuvo neįmanoma. Ji puikiausiai gali apsigalvoti. Tiesa ta, kad ji nenori. Jiedu apie tą dalyką kalbėjosi daug kartų anksčiau ir ji suprato, kad kompromisas neįmanomas. Ji nujautė, ką jis jaučia ir ko jis nori. Jis nemėgino jos šantažuoti. Jam pasitaikė proga trejus metus padirbėti Prinstone ir norėjo to. Tai buvo svarbu jo karjerai, jo ateičiai. Bet jis liktų Londone ir toliau dirbtų bibliotekoje, jeigu ji padarytų jam nuolaidą, sutiktų tekėti už jo ar bent gyventi kartu, pagimdyti vaiką. Ne, jis nelaikė savo karjeros svarbesne už jos, jis gali laikinai atsisakyti tarnybos ir

būti namie, kol ji dirbs. Jis visada pabrėždavo jai lygybę. Tačiau jam atsibodo būti jos gyvenimo priedėliu. Ji yra jo mylima moteris, su kuria jis nori praleisti gyvenimą. Jis gali atsisakyti Prinstono, tačiau ne tuo atveju, jei viskas liks po senovei, jei matys ją tik tada, kai leidžia jos darbas, jei žinos, kad yra tik jos meilužis, ir ne daugiau.

Ji tarė:

– Aš dar nepasiruošusi vedyboms arba motinystei. Gal niekada nebūsiu pasiruošusi, ypač motinystei. Aš tam netinku. Niekada neturėjau progų išmokti, supranti.

– Nemanau, kad tam reikalingas mokslas.

– Bet reikalingas atsidavimas. Tai toks dalykas, kurio aš neturiu. Juk negali duoti to, ko niekada neturėjai.

Jis nesiginčijo ir nemėgino jos įtikinėti. Kalbų laikas baigėsi.

Jis pasakė:

– Na, bet dar turime penkias dienas ir dar šiandieną. Kraustysime daiktus, eisim pietauti prie upės. Tam laiko nereikia gailėti. Tau reikia maitintis. Kada turi būti darbe?

Ji atsakė:

– Antrą valandą. Turiu tik pusdienį. Danielis Aronas pasiėmė laisvą šiandien, bus nelengva. Pasistengsiu baigti kuo anksčiau, tada čia kartu pavakarieniausim. Galėsim parsinešti ko nors iš kinų restorano.

Alanui nešant kavos puodelius virtuvėn, suskambo telefonas. Jis šūktelėjo:

– Tavo pirmas skambutis. Štai kas būna, kai išsiuntinėji korteles su nauju adresu. Dabar draugai tiesiog neduos ramybės, visi linkės laimės.

Tačiau skambutis buvo trumpas ir Keitė ištarė vos kelis žodžius. Padėjusi ragelį atsisuko į jį.

– Iš skyriaus. Įtartina mirtis. Nori, kad tuojau atvažiuočiau. Tai atsitiko prie upės, todėl kurjeris paims mane iš

čia ir su Temzės būrio kateriu nuplukdys į vietą. Atleisk, Alanai.

Jai pasirodė, kad visus tuos trejus metus tik ir tekartojo: „Atsiprašau, Alanai".

Jiedu tylėdami kelias sekundes žiūrėjo vienas į kitą, paskui jis tarė:

– Kaip buvo pradžioje, taip yra dabar ir bus per amžius. Ką man daryti, Keite, kraustyti daiktus toliau?

Staiga ji pagalvojo, kad tiesiog bus bjauru, jeigu jis liks čia vienas.

– Ne, – atsakė ji. – Palik tas knygas. Aš susitvarkysiu vėliau. Nepabėgs.

Tačiau jis toliau tvarkė, kol ji persirengė, nusivilko džinsus ir marškinėlius, labai patogius kraustantis ir valant butą, užsimovė rusvas velvetines kelnes, gražiai pasiūtą tvido švarką ir kreminį vilnos džemperį uždaru kaklu. Plaukus kietai susuko ant pakaušio ir suveržė žiedeliu.

Jai grįžus jis pagiriamai šyptelėjo jai kaip visada ir tarė:

– Darbo drabužiai? Taip ir nesupratau, ar tu puošiesi Adamui Dalglišui, ar įtariamiesiems. Tik, aišku, ne lavonui.

Ji tarė:

– Šitas lavonas tikrai guli ne griovyje.

Tai palyginti naujas dalykas, tas pavydas jos viršininkui, matyt, tai yra jų naujų santykių simptomas ir išraiška.

Jiedu išėjo tylėdami. Tik Keitei užrakinus dvigubas duris jis paklausė:

– Ar prieš išvažiuodamas trečiadienį dar pamatysiu tave?

– Nežinau, Alanai. Nežinau.

Tačiau dabar ji žinojo. Jei šis atvejis toks rimtas, kaip ji suprato, tai teks dirbti šešiolika valandų, o gal ir ilgiau. Tas kelias valandas, praleistas kartu bute, ji prisimins su malonumu, gal net su liūdesiu. Tačiau dabar ji jautėsi kažkokia apsvaigusi, kaip visada pradedant naują bylą. Tai yra jos dar-

bas, jam ji paruošta, moka jį atlikti, mėgsta. Suprasdama, kad tai gali būti paskutinis jų pasimatymas prieš ilgus išsiskyrimo metus, ji mintyse jau tolo nuo jo, kaupėsi būsimam laukiančiam darbui.

Mašiną jis buvo palikęs aikštelėje dešinėje, tačiau prie jos nėjo. Kartu su ja nusileido prie upės ir ėmė laukti policijos katerio. Kai tolumoje pasirodė tamsiai mėlynas pailgas jo kontūras, jis nieko nesakęs nusisuko ir nuėjo prie mašinos. Tačiau nenuvažiavo. Kateriui priartėjus Keitė žinojo, kad jis dar tebestebi ją, mato, kaip aukšta tamsi priekyje stovinti figūra padavė jai ranką, padėdama įlipti.

19

Pranešimą inspektorius Danielis Aronas gavo artėdamas prie Rytinės aveniu. Mašinos dėl to sustabdyti jam nereikėjo: pranešimas buvo trumpas ir aiškus. Įtartina mirtis Inosent rūmuose, Inosent akligatvyje. Jam būtina tučtuojau važiuoti tenai. Robinsas tenai atsiveš savo žmogžudysčių lagaminėlį.

Pranešimas atėjo labai laiku. Pirmoji jo reakcija buvo užplūdęs susijaudinimas, kad štai pagaliau pasitaikė rimtas darbas, kurio jis tiesiog ilgėjosi. Mešingamą iš Ypatingojo skyriaus jis pakeitė tik prieš tris mėnesius ir nekantravo pasirodyti. Tačiau buvo ir kita priežastis. Jis važiavo pas savo tėvus Ilforde. Buvo jų vedybų keturiasdešimtmetis ir į tą progą surengtus pietus turėjo atvažiuoti jo mamos sesuo su vyru. Jis jau iš anksto pasirūpino gauti laisvą dieną, gerai žinodamas, kad tokios šeimyninės progos ignoruoti negalima, nors didelio noro dalyvauti ir nejautė. Tai turėjo būti pretenzingi, bet nuobodūs pietūs motinos pasirinktame parduotuvės restorane, paskui popietė namuose nuobodžiai ple-

pantis. Jis žinojo, kad teta laiko jį nerūpestingu sūnumi, blogu sūnėnu, blogu žydu. Gal šia proga ji atvirai ir nereikš savo nepasitenkinimo, tačiau jos dygus pakantumas vargiai pagerins atmosferą.

Jis pasuko į šalutinį keliuką ir sustojo paskambinti. Tai turėjo būti sunkus pokalbis, tad norėjo kalbėtis nevairuodamas. Rinkdamas numerį, jis pajuto emocijų maišatį: palengvėjimą, kad dabar turi rimtą priežastį nedalyvauti pietuose, didelį nenorą pranešti šią naujieną, susijaudinimą, kad gauna tirti svarbią bylą, ir įprastinį neprotingą bei malonumą menkinantį kaltės jausmą. Jis neketino gaišti laiko ginčams arba pernelyg ilgiems aiškinimams. Keitė Miskin jau tikriausiai laukia vietoje. Tėvai turės susitaikyti su faktu, kad jis privalo atlikti darbą.

Ragelį pakėlė tėvas.

– Danieli, tai tu dar neišvažiavai? Sakei, kad atvažiuosi anksti, ramiai pabūsim, kol susirinks kiti. Kur esi?

– Rytinėje aveniu. Atleisk, tėti, bet negaliu atvažiuoti. Ką tik paskambino iš skyriaus. Skubus atvejis. Žmogžudystė. Turiu važiuoti tiesiai į vietą.

Paskui ragelį perėmė motina, pasigirdo jos balsas.

– Ką tu sakai, Danieli? Kad negali atvažiuoti? Tačiau tu privalai. Juk pažadėjai. Atvažiuos tavo teta su dėde. Tai mūsų vedybų keturiasdešimtmetis. Kas per šventė, jeigu šalia manęs nebus mano abiejų sūnų? Juk tu pažadėjai.

– Žinau, kad pažadėjau. Jeigu būčiau neišvažiavęs, tai dabar nebūčiau Rytinėje aveniu. Man paskambino ką tik.

– Bet juk tu pasiėmęs laisvadienį. Kokia prasmė vadinti ją laisva diena, jeigu jie šitaip viską sugadina? Ar negali kas nors kitas to padaryti? Kodėl jiems visada reikia tavęs?

– Ne visada. Tik šiandien. Tai skubus atvejis. Žmogžudystė.

– Žmogžudystė! Tai tau geriau aiškintis žmogžudystę,

negu būti su tėvais. Žmogžudystė. Mirtis. Verčiau pagalvotum apie gyvuosius!

– Atsiprašau, bet dabar turiu važiuoti. – Paskui liūdnai pridūrė: – Linkiu smagių pietų. – Ir padėjo ragelį.

Buvo blogiau, negu jis tikėjosi. Keletą sekundžių jis sėdėjo, stengdamasis nusiraminti, nuvyti šalin susierzinimą, bevirstantį pykčiu. Paskui užvedė variklį, susirado keliuką apsisukti ir įsiliejo į mašinų srautą. Buvo rytinė piko valanda, tačiau tas žodis nelabai atspindėjo kaukiantį ir trūksmingą srautą. Be to, jam nesisekė prie šviesoforų. Kelionę sunkino nervinančios nuolat prieš jo nosį užsidegančios raudonos šviesos. Važiuojant tokiu varginamai lėtu greičiu, prievartinės mirties sceną buvo gana sunku įsivaizduoti, tačiau atsidūrus vietoje, visos jo mintys ir energija bus pajungta atlikti užduočiai. Fiziškai jis mylia po mylios vargingai tolo nuo namų Ilforde, tačiau iš savo minčių pašalinti jų nepajėgė.

Iš terasinio namo Vaitčepelyje, kur jis gimė, šeima išsikėlė, kai jam buvo dešimt, o jo broliui Deividui trylika. Apie dvidešimt septintą numerį Balaklavos terasoje jis vis dar pagalvodavo kaip apie namus. Tai buvo viena iš bombardavimo nesugriautų gatvių, išlikusi, kai vėliau aplink griaunami namai dingo aitriose dulkėse, o paskui aplink iškilo aukšti svetimi miestui pastatai. Jų namai irgi galėjo dingti, jeigu ne viena pagyvenusi dama kaimynystėje, kurios pastangos išsaugoti bent kiek senojo Yst Endo sutapo su vietos vadovybės pinigų stygiumi kokiems nors didesniems projektams. Taigi Balaklavos terasa liko stovėti, dabar, be abejo, virtusi prestižiškesne vieta, priebėga nuo šiuolaikinio bruzdesio vadovams, gydytojams iš Londono ligoninės ir medicinos studentams. Tačiau iš jų šeimos niekas čionai nesugrįžo. Jo tėvams šitas išsikėlimas buvo ilgai puoselėta svajonė, kuriai tapus realia, prasidėjo kone panika, vakarais iki vėlumos vykdavo nuolatiniai ilgi pusiau suprantami pokalbiai. Jo tėvas,

baigęs buhalterio egzaminus, gavo paaukštinimą. Tai turėjo reikšti atsisveikinimą su praeitimi, pasistūmėjimą į šiaurės rytus ir drauge į viršų, keletą mylių tolyn nuo to atkampaus lenkų miestelio su neištariamu pavadinimu, iš kurio kadaise kilo jo proseneliai. Tai reiškė išperkamąją nuomą, nuolatinį skaičiavimą, alternatyvų rinkimąsi.

Tačiau viskas baigėsi gerai. Praėjus pusei metų nuo persikėlimo, tėvo darbe netikėtai mirė kolega ir tai reiškė dar vieną paaukštinimą bei materialinį saugumą. Ilfordo namuose buvo šiuolaikinė virtuvė, svetainė su sofa ir foteliais. Moterys, lankančios vietinę sinagogą, buvo prašmatniai apsirengusios; dabar jo motina pirmavo tarp jų. Danielis pagalvodavo, kad jis buvo vienintelis iš visos šeimos, besigailintis Balaklavos terasos. Jis gėdijosi Ilfordo namų, gėdijosi savęs, kam niekina tai, kas buvo taip sunkiai pelnyta. Jis dažnai pagalvodavo, kad jei parsivestų Keitę Miskin namo, tai labiau norėtų, kad tai būtų Balaklavos terasa, o ne Ilfordas. Bet ką, po galais, Keitė Miskin turi bendra su tuo, kur jis gyvena ar kaip gyvena? Juk neketina kviestis jos namo. Dirba su ja Ypatingajame skyriuje tik tris mėnesius. Ką, po perkūnais, inspektorė Keitė Miskin turi bendra su jo šeimyniniu gyvenimu?

Jis manė žinąs šito nepasitenkinimo šaknis: jos yra pavydas. Jau nuo ankstyvos vaikystės jis žinojo, kad jo brolis yra mamos numylėtinis. Deividą ji pagimdė būdama trisdešimt penkerių metų ir beveik nebeturėdama vilties susilaukti vaikų. Visa užgožianti meilė pirmagimiui buvo tokia stipri, kad išsėmė kone visas jos motiniško prieraišumo atsargas. Kai po trejų metų pasirodė jis, buvo sutiktas maloniai, bet kur kas mažiau geidžiamas. Jis prisiminė, kaip būdamas keturiolikos metų matė kažkokią moterį, pasilenkusią prie kaimyno vaikiško vežimėlio ir sakančią: „Vadinasi, jau penktas? Bet juk kiekvienas jų atsineša savo mei-

lę, ar ne?" Tačiau jis pats niekada nejautė, kad būtų tą meilę atsinešęs.

O kai Deividui buvo vienuolika, jam atsitiko ta nelaimė. Danielis ir dabar tebeprisiminė, koks buvo poveikis motinai. Jos paklaikusios akys apsikabinus tėvą, nuo skausmo ir baimės išbalęs veidas, staiga tapęs nepažįstamu, jos nepakenčiamas raudojimas, ilgos valandos, praleistos Londono ligoninėje prie Deivido lovos, jį patį palikus kaimynų globai. Galų gale teko amputuoti Deividui koją žemiau kelio. Namo savo suluošintą vyresnįjį sūnų ji parsivežė su egzaltuotu švelnumu, tarsi jis būtų prisikėlęs iš numirusių. Tačiau Danielis žinojo, kad neturi jokių šansų. Deividas buvo drąsus, nesiskundžiantis, gero charakterio vaikas. Jis buvo kaprizingas, pavydus, sunkaus būdo. Taip pat protingas. Jis įtarė, kad yra protingesnis už Deividą, tačiau varžymąsi moksle metė anksti. Deividas įstojo į Londono universitetą, studijavo teisę, gavo diplomą ir susirado vietą kriminalinių bylų firmoje. O jis, tarsi mesdamas iššūkį, baigęs mokyklą aštuoniolikos metų nuėjo tiesiai į policiją.

Jis tvirtindavo sau ir beveik tikėdavo tuo, kad tėvai gėdijasi jo darbo. Tiesą sakant, jie niekada nesigirdavo jo sėkme, kaip kad girdavosi Deivido. Jis prisiminė pokalbio nuotrupą per paskutinį mamos gimtadienį. Sveikindamasi su juo prie durų ji pasakė:

– Aš dar nesakiau poniai Forsdaik, kad tu policininkas. Bet jei ji paklaus, ką tu veiki, tai, žinoma, pasakysiu.

Tėvas ramiai tarė:

– Ir ne bet kur, motin, o viršininko Dalglišo Ypatingajame skyriuje, kuris tiria pačias sunkiausias bylas.

Jis tai pasakė su kartėliu, kuris nustebino net jį patį:

– Nemanau, kad to užteks išsklaidyti gėdai. O ką ta vargšelė senutė padarys? Nualps ant rūkytos lašišos lėkštės. Kodėl ji turėtų jaudintis dėl jo darbo, jeigu jos senis nespe-

kuliuoja? – O Dieve, pagalvojo jis, ir vėl pradėjau. Ir dar per jos gimtadienį. – Na, nieko. Vieną respektabilų sūnų turite. Gali pasakyti poniai Forsdaik, kad Deividas visą laiką stengiasi sulaikyti nusikaltėlius nuo blogio, o aš stengiuosi juos įtraukti.

Taip, užkandžiaujant jiems būtų labai patikę kritikuoti jį. Be abejo, ir Bela atvažiuos. Ji, kaip ir Deividas, buvo juristė, tačiau suras laiko savo vyro tėvų jubiliejui. Bela – nuostabi marti. Ji mokosi jidiš, du kartus per metus važiuoja Izraelin, renka pinigus šelpti emigrantams iš Rusijos ir Etiopijos, lanko Beit Midrash, talmudo studijų centrą sinagogoje, laikosi šabo. Tai Bela atkreipė į jį savo tamsias priekaištingas akis ir susirūpino jo sielos būkle.

Nebuvo jokios prasmės kartoti jiems: „Aš tuo nebetikiu". Kiek tiki jie patys, jo tėvai? Pastatyk juos prieš teismą ir prisaikdinęs paklausk, ar jie tikrai tiki, kad Dievas Sinajaus kalne įteikė Mozei Torą. Ir pasakyk, kad jų gyvybė priklauso nuo garbingo atsakymo. Ką jie atsakys? Tą klausimą jis pateikė savo broliui ir labai gerai prisimena atsakymą. Tas atsakymas jį labai nustebino, parodydamas, kad Deividas turi subtilybių, apie kurias jis iki tol net nenutuokė.

– Tikriausiai pameluočiau. Juk yra dalykų, kuriais tikime ir dėl kurių verta numirti, ir nesvarbu, ar jie yra tikrai pagrįsti.

Motina, be abejo, niekada neišdrįstų pasakyti:

– Man visai nesvarbu, ar tu tiki, ar netiki, bet noriu, kad per šabą būtum čia su mumis. Noriu, kad pasirodytum sinagogoje kartu tėvu ir broliu.

Ir tai nėra savęs apgaudinėjimas, nors jis sakydavo sau, kad yra. Galima ginčytis, kad tik nedaugelis kurios nors religijos išpažinėjų tiki visomis savo tikėjimo dogmomis, išskyrus fundamentalistus, kurie, Dievas mato, yra daug pavojingesni už bet kurį netikintį. Dievas mato. Kaip įprasta ir kaip

visuotinai priimta kalbėtis tikinčiųjų kalba. Tad gal jo motina teisi, nors niekada nesiryš pasakyti tiesos. Svarbu išorė. Praktikuoti religiją yra ne vien proto sprendimas. Buvimas sinagogoje reiškia, jog tu skelbi: čia aš priklausau, tai yra mano tauta, tai yra vertybės, kuriomis aš remiuosi gyvenime, tokį mane padarė protėvių kartos, toks esu aš. Jis prisiminė senelio žodžius, pasakytus jam po bar micvos bare:

– Kas yra žydas be savo tikėjimo? Nejaugi patys padarysime sau tai, ko mums padaryti neįstengė Hitleris?

Jame kaupėsi senas pyktis. Žydui net neleidžiama turėti savo ateizmo. Slegiamas vaikystės kaltės naštos, jis negalėjo atsisakyti tikėjimo, nejausdamas poreikio pasiteisinti Dievui, kad jau nebetiki. Ta kaltė visą laiką tūno jo sąmonės kertėje, tyli jo atsimetimo liudininkė, ta judanti nuogo žmogiškumo armija, jauni, pusamžiai, vaikai tarsi tamsi upė plaukianti į dujų kameras.

Dabar, sustojęs prie dar vieno šviesoforo, galvodamas apie namą, kuris niekada nebus namai, vaizduotėje aiškiai matydamas šviečiančius langus, nėriniuotas užuolaidas, nepriekaištingą pievelę, jis galvojo: kodėl aš turiu vadovautis tuo blogiu, kurį kiti padarė mano tautai? Užtenka jau kaltės, nejaugi man dar reikia nešiotis ir nekaltumo naštą? Aš esu žydas, ar to negana? Nejaugi pats sau ir kitiems turiu nuolat priminti žmonijos blogį?

Pagaliau jis pasiekė greitkelį ir galėjo važiuoti normaliu greičiu. Jei pasiseks, tai po penkių minučių bus prie Inosent rūmų. Ta mirtis neeilinė, paslaptį bus nelengva įminti. Paprastu atveju visa komanda nebūtų buvusi sušaukta. Artimiesiems, be abejo, nė viena mirtis ir nė vienas tardymas nėra paprastas. Tačiau tai yra jo šansas įrodyti Adamui Dalglišui, kad jis teisingai padarė, vietoje Mešingamo pasirinkdamas jį, ir jis pasistengs tuo šansu pasinaudoti. Svarbesnių dalykų jam nėra, nei gyvenime, nei tarnyboje.

20

Policijos kateris kasėsi prieš stiprią srovę upės vingyje tarp Roterhaito ir Siaurosios gatvės. Brizas virto vėjeliu ir rytas Keitei pasirodė šaltesnis, negu atsikėlus iš ryto. Padriki debesiukai, panašūs į garų draiskanas, plaukė ir nyko giedrame mėlyname danguje. Inosent rūmus ji buvo mačiusi ir anksčiau plaukdama upe, bet kai dabar, kateriui išnirus pro Laimhaus Ryčą, jie pasirodė priešakyje su dramatišku staigumu, ji net aiktelėjo iš nuostabos ir dirstelėjusi į Dalglišą pamatė jį šyptelint. Ryto saulėje rūmai švytėjo taip nerealiai ryškiai, kad kelias akimirkas jai atrodė, jog tai prožektorių šviesa. Kai policijos katerio variklis nutilo ir jis buvo meistriškai prilaviruotas prie kabančių padangų eilės kairėje prieplaukos laiptų pusėje, jai kone atrodė, kad pastatas yra filmo dekoracija, netvirtas kartono ir klijų statinys, už kurio efemeriškų sienų režisierius, aktoriai, apšvietėjai jau laksto aplink tariamą lavoną, o grimuotojos pripuolusios dar nušluosto blizgantį prakaito lašą ir užvarvina papildomo dirbtinio kraujo. Fantazija trikdė ją, ji nesugebėjo vaidinti ar paklusti vaizduotės impulsams, tačiau negalėjo atsikratyti jausmo, kad ši situacija yra dirbtinė, kad ji pati yra ir žiūrovė, ir dalyvė. Šį įspūdį dar stiprino tarsi pozuojant sustingę juos pasitinkantieji.

Tai buvo du vyrai ir dvi moterys. Moterys stovėjo kiek priekyje, vyrai iš abiejų šonų. Marmuriniame kiemelyje jie atrodė tarsi skulptūros, stebinčios katerio švartavimąsi rimtais ir tarsi kritiškais veidais. Trumpos kelionės metu Dalglišas rado laiko ją painformuoti, ir Keitė numanė, kas jie yra. Ta aukšta tamsi moteris turi būti Klaudija Etjen, mirusiojo sesuo, o jos kairėje paskutinioji iš Peverelių – Frensė Peverel. Vyresnysis iš vyriškių, iš pažiūros jau per septyniasdešimt, turėtų būti Geibrielis Dontsis, poezijos redak-

torius, o jaunesnysis – Džeimsas de Vitas. Jie stovėjo tarsi kruopščiai surikiuoti režisieriaus, kad būtų apimti kamerų, bet Dalglišui priartėjus grupelė pakriko ir priekin išėjo Klaudija Etjen, kuri ištiesusi ranką pasisveikino ir pristatė kitus. Paskui ji nusisuko, ir visi grįstu taku nusekė iš paskos šoninių durų link.

Prie priėmimo stalo su pultu sėdėjo pagyvenęs vyriškis. Blyškaus, lygaus ir beveik taisyklingo ovalo formos veido, su nedideliais raudonais pusračiais po švelniomis akimis, jis atrodė kaip pagyvenęs klounas. Jiems įėjus jis pakėlė galvą, ir Keitė tose šviečiančiose akyse pamatė sumišusią baimę ir prašymą. Tokių žvilgsnių ji buvo mačiusi ir anksčiau. Policija būna reikalinga, gal net nekantriai laukiama, bet ji retai sutinkama be nerimo, net nekaltų žmonių. Pirmas keletą sekundžių ji padrikai svarstė, kokių profesijų atstovai žmonių namuose būna sutinkami svetingai. Tikriausiai daktarai ir santechnikai, o labiausiai priėmėjos. Ji pagalvojo, kaip pasijustų pasveikinta nuoširdžiais žodžiais: „Ačiū Dievui, atėjote“. Suskambo telefonas, ir senukas pasisuko atsiliepti. Jo balsas buvo žemas ir labai malonus, tačiau jame skambėjo aiškus nerimas, ir jo rankos drebėjo.

– Peverelių spauda. Kuo galiu būti naudingas? Ne, deja, pono Džerardo nėra. Gal kas nors kitas gali paskambinti jums vėliau? – Jis vėl pakėlė akis, šį kartą į Klaudiją Etjen, ir bejėgiškai pasakė: – Tai Metjaus Evanso sekretorius iš Faberio, panele Etjen. Nori pasikalbėti su ponu Etjenu. Apie kito trečiadienio susirinkimą dėl literatūrino piratavimo.

Ragelį paėmė Klaudija.

– Čia Klaudija Etjen. Prašau pasakyti ponui Evansui, kad aš paskambinsiu, kai tik galėsiu. Dabar mes iki dienos galo uždarome leidyklą. Gaila, bet atsitiko nelaimė. Pasakykite jam, kad Džerardas Etjenas mirė. Manau, jis supras, kad dabar aš negaliu kalbėti.

Nelaukdama atsakymo ji padėjo ragelį, paskui atsigręžė į Dalglišą.

– Juk nėra prasmės to slėpti, ar ne? Mirtis yra mirtis. Tai ne koks laikinas sutrikimas ar kokia nedidelė problema. Neapsimesi, kad nieko neatsitiko. Be to, ir spauda greitai viską sužinos.

Jos balsas buvo kimus, tamsios akys griežtos. Ji atrodė labiau apimta pykčio negu sielvarto. Pasisukusi į budėtoją ji jau švelniau pasakė:

– Džordžai, įrašykit atsakiklyje žinutę, kad leidykla šiandien nedirbs. Paskui nueikit ir išsivirkit stiprios kavos. Ponia Demeri yra kažkur čia. Jeigu pasirodys daugiau darbuotojų, liepkit eiti namo.

Džordžas tarė:

– Bet ar jie paklausys, panele Etjen? Na, ar jiems užteks, jei sužinos tai iš manęs?

Klaudija Etjen susiraukė:

– Gal ir ne. Ko gero, turėsiu susitikti su jais pati. O dar geriau pakviesime poną Bartrumą. Juk jis yra čia kažkur, ar ne, Džordžai?

– Ponas Bartrumas yra savo kabinete, dešimtas numeris, panele Klaudija. Sakė, kad turi daug darbo. Jam atrodė, kad taip bus gerai, nes jis sėdi ne pagrindiniame pastate.

– Paskambinkit jam, Džordžai, ir paprašykit, kad pasikalbėtų su manimi. Jis galėtų sutikti vėluojančius. Kai kurie jų tegu pasiima darbo namo. Pasakykit jiems, kad aš su visais pasikalbėsiu pirmadienį.

Ji pasisuko į Dalglišą.

– Mums ir anksčiau yra tekę paleisti žmones namo. Manau, tai nieko blogo. Geriau, kai aplink niekas nesimaišo.

Dalglišas atsakė:

– Mums reikės susitikti su visais, tačiau kiek vėliau. Kas surado jūsų brolį?

– Aš pati. Su manim dar buvo Blekė... mano brolio sekretorė panelė Bleket ir ponia Demeri, mūsų valytoja. Mes užlipom į viršų kartu.

– Kuri iš jūsų įėjo į kambarį pirmoji?

– Aš.

– Tada parodykit man kelią. Ar jūsų brolis naudodavosi liftu, ar lipdavo laiptais?

– Lipdavo laiptais. Bet į namo viršų jam nereikėdavo. Kaip tik tai ir labai keista, kad jis buvo archyvo kambarėlyje.

– Tuomet ir mes lipsime laiptais.

Klaudija Etjen pasakė:

– Kai radome mano brolio lavoną, aš užrakinau kambarį. Raktą turi lordas Stilgou. Jis paprašė, ir aš jam padaviau. Kodėl ne, jeigu jis taip norėjo? Jis tikriausiai pagalvojo, kad kas nors iš mūsų gali ten sugrįžti ir prikišti rankas prie įkalčių.

Tačiau lordas Stilgou jau spraudėsi į priekį.

– Man pasirodė svarbu pasaugoti raktą, viršininke. Ir norėčiau pasikalbėti su jumis akis į akį. Aš perspėjau jus. Taip ir žinojau, kad vėliau ar anksčiau čia atsitiks tragedija.

– Jis padavė raktą, bet paėmė jį Klaudija. Dalglišas paklausė:

– Lorde Stilgou, ar jūs žinote, kaip mirė ponas Džerardas Etjenas?

– Be abejo, ne. Iš kur galėčiau tai žinoti?

– Tuomet pasikalbėsime vėliau.

– Tačiau aš mačiau lavoną. Maniau, kad tai mano pareiga. Tai baisu. Na, bet aš jus perspėjau. Visiškai aišku, kad šis smurtas yra dalis kampanijos prieš mano knygą ir prieš mane.

Dalglišas tarė:

– Vėliau, lorde Stilgou.

Apžiūrėdamas lavoną jis, kaip visada, neskubėjo. Keitė žinojo, kad nors į skambučius apie žmogžudystę jis reaguo-

ja greitai, į vietą visada atvyksta be skubos ir ramus. Ji kartą matė, kaip jis prilaikydamas uždėjo ranką ant superveržlaus seržanto peties ir ramiai pasakė:

– Ramiau, seržante. Jūs ne daktaras. Mirusiųjų nebeprikelsi.

Dabar jis atsisuko į Klaudiją:

– Tai gal lipam?

Ji atsisuko į kitus tris partnerius, kurie kartu su lordu Stilgou tyliai stovėjo tarsi laukdami nurodymų, ir pasakė:

– Gal jūs geriau palaukite valdybos kambaryje. Aš ateisiu, kai tik galėsiu.

Lordas Stilgou kur kas protingesniu balsu, negu ji tikėjosi, pasakė:

– Deja, viršininke, aš nebegaliu ilgiau čia būti. Todėl ir buvau susitaręs su ponu Etjenu susitikti taip anksti. Norėjau aptarti su juo savo memuarų leidimą, prieš guldamas į ligoninę menkutei operacijai. Turiu ten būti vienuoliktą valandą. Nenoriu rizikuoti ir prarasti lovą. Iš ligoninės paskambinsiu jums arba komisarui į Jardą.

Keitė pajuto, kad šitas pasiūlymas de Vito ir Dontsio buvo išklausytas su palengvėjimu.

Būrelis pro atviras duris suėjo į holą. Keitė iš susižavėjimo tyliai aiktelėjo. Kokią sekundę ji net stabtelėjo, tačiau susivaldė ir neleido akims imti lakstyti aplinkui. Policija visada įsiveržia į privatų gyvenimą; būtų įžeidu elgtis kaip kokiai turistei. Tačiau jai pasirodė, kad tą atsiskleidimo akimirką ji vienu metu pajuto kiekvieną holo didybės smulkmeną, įmantrius marmuro grindų segmentus, šešias margas marmuro kolonas su elegantiškai iškaltais kapiteliais, tapytų lubų sodrumą, nuostabią aštuoniolikto amžiaus Londono panoramą, tiltus, bokštus, smailes, namus, laivų stiebus, ir visa tai sujungta mėlynų upės vingių, elegantiškų dvipusių laiptų, baliustrados, besibaigiančios bronziniais be-

sijuokiančiais berniukais, jojančiais ant delfinų ir laikančiais didžiules rutulio formos lempas. Lipant aukštyn tobulumas nebe taip krito į akis, puošybos detalės darėsi saikingesnės, tačiau pro didybę, proporcijas ir eleganciją jie kopė aukštyn, baisios žmogžudystės profanacijos link.

Trečiame aukšte buvo atviros žalio bajaus durys. Jie lipo siaurais laiptais, priekyje Klaudija, paskui ją Dalglišas ir tada Keitė. Laiptai suko dešinėn, paskui dar penketas laiptelių, ir jie atsidūrė siaurame gal dešimties pėdų pločio koridoriuje su grotuotomis lifto durimis kairėje. Dešinėje sienoje durų nebuvo, tačiau kairėje net dvejos, vienos uždaros, o kitos, tiesiai prieš juos, atviros.

Klaudija Etjen pasakė:

– Tai archyvas, kur laikome senus dokumentus. O mažasis archyvo kambarėlis štai ten.

Archyvo kadaise tikriausiai būta dviejų kambarių, tačiau centrinė siena buvo nugriauta ir įrengta viena ilga patalpa, einanti per visą namo ilgį. Lentynų eilės abipus durų, beveik siekiančios lubas, buvo įrengtos taip glaudžiai, kad beveik neliko vietos patogiai vaikščioti tarp jų. Tarp lentynų kabėjo elektros lemputės be gaubtų. Natūrali šviesa sklido pro šešis ilgus langus, pro kuriuos Keitė matė įmantrius akmeninius baliustrados raižinius. Jie pasuko į dešinę, per kokių keturių pėdų pločio tarpą tarp lentynų galų ir sienos, ir priėjo kitas duris.

Klaudija Etjen be žodžių padavė raktą Dalglišui. Jis paėmė jį ir tarė:

– Jei įstengsite įeiti vidun, norėčiau, kad patvirtintumėte, jog kambarys ir jūsų brolio kūnas atrodo tiksliai taip, kaip jums ten apsilankius pirmą kartą. Bet jeigu tai jums per sunku, tiek to. Tai galėtų padėti, tačiau esminės reikšmės neturi.

Ji atsakė:

– Viskas gerai. Dabar man bus lengviau, negu būtų rytoj. Aš vis dar negaliu patikėti, kad tai realu. Viskas man dabar atrodo nerealu, viskas netikra. Bet manau, kad rytoj jau žinosiu, jog visa tai atsitiko iš tikro ir kad ta realybė yra galutinė.

Keitei šitie žodžiai pasirodė netikri. Juose buvo girdėti falšo įtampa, tam tikras intonacijų teatrališkumas, tarsi viskas būtų apgalvota iš anksto. Tačiau ji suramino save nedaryti pernelyg skubotų išvadų. Juk labai lengva klaidingai suprasti sielvartą. Ji itin gerai žinojo, kokia neadekvati kartais būna pirmoji žodžiais išreikšta reakcija apie netektį. Prisiminė Izlingtono bare nudurto vairuotojo žmoną, kurios pirma reakcija buvo apgailestavimas, kad tą rytą jis nepasikeitė marškinių ir neišsiuntė kaupiamosios sąskaitos. Tačiau žmona mylėjo vyrą ir tikrai gailėjosi jo.

Dalglišas paėmė iš Klaudijos Etjen raktą. Šis lengvai pasisuko ir durys atsirakino. Plūstelėjo rūgštus bei aštrus kvapas. Atrodė, kad pusnuogis lavonas puolė į juos su didžiule teatrališka mirties jėga ir kelias akimirkas kabojo nerealybėje kaip koks galingas ir groteskiškas įvaizdis, apnuodijęs ramų orą.

Jis gulėjo aukštielninkas, kojomis į duris. Buvo su pilkomis kelnėmis ir pilkomis puskojinėmis. Geros juodos odos batai atrodė kaip nauji, puspadžiai beveik nenudilę. Keista, pagalvojo Keitė, kad žmogus pastebi tokius dalykus. Viršutinė kūno dalis buvo nuoga, balti marškiniai sugniaužti ištiestoje dešinėje rankoje. Velvetinė gyvatė buvo du kartus apsukta aplink jo kaklą, uodega gulėjo ant krūtinės, galva sugrūsta plačiai pražiotoje burnoje. Akys, atviros ir sustingusios, tikros mirties akys, Keitei atrodė tarsi sustingusios pačią siaubo ir nuostabos akimirką. Visos spalvos atrodė ryškios, nenatūraliai gyvos. Tamsiai rudi plaukai, veidas ir liemuo nenatūraliai raudonos spalvos, akinamai balti marškiniai, ryškiai žalia gyvatė. Iš kūno sklindančios fizinės jėgos

įspūdis buvo toks stiprus, kad Keitė instinktyviai atšlijo ir pečiu nesmarkiai atsitrenkė į Klaudiją.

– Atsiprašau, – tarė ji, ir ta įprasta frazė nuskambėjo kažkaip ne vietoje, nors atsiprašoma tebuvo dėl menko fizinio prisilietimo. Paskui įvaizdis dingo ir savo vieton grįžo realybė. Lavonas tapo tuo, kas buvo, negyvu nuogu kūnu, groteskiškai išpuoštu, tarsi demonstruojamu scenoje.

Tuomet stovėdama atvirame tarpduryje ji greitu žvilgsniu apmetė kambario aplinką. Jis buvo nedidelis, ne daugiau kaip dvylika pėdų iš aštuonių, niūrus kaip kokia celė, medinės grindys plikos, sienos tuščios. Buvo vienas aukštas siauras langas, aklinai uždarytas, vidury lubų kabojo vienintelė balta matinė lemputė. Iš lango rėmo styrojo nutraukta ne ilgesnė kaip trijų colių ilgio pakeliamoji virvelė. Dešinėje nuo lango buvo nedidelis Viktorijos laikų židinys su vaisiais bei gėlėmis dekoruotomis plytelėmis. Grotelės buvo išimtos, jų vietoje įdėtas senoviškas dujinis židinys. Prie kitos sienos stovėjo mažas medinis stalelis su šiuolaikine juoda staline kraipoma lempa ir dviem suklypusiais vieliniais dokumentų dėklais. Nusprendusi, kad kitos smulkmenos yra nesvarbios, Keitė ėmė domėtis likusiu lango pakeliamosios virvelės galu ir pamatė jį po stalu, tarsi būtų netyčia ten nuspirtas, kad nesimaišytų po kojomis. Klaudija Etjen tebestovėjo jai už nugaros. Keitė jautė, jog ji nejudėdama stovi, kvėpuoja ramiai ir tolygiai.

Dalglišas paklausė:

– Vadinasi, kambarį jūs radote tokį pat kaip dabar? Gal dabar pastebite kokių nors dalykų, kurie tada neatkreipė jūsų dėmesio?

Ji tarė:

– Niekas nepasikeitę. Kaipgi kitaip? Mums išeinat aš užrakinau duris. Be to, kai... kai radau jį, kambaryje apskritai nedaug ką pastebėjau.

6. 1136

– Ar lietėte kūną?

– Atsiklaupiau ir paliečiau veidą. Jis buvo labai šaltas, tačiau ir taip žinojau, kad jis miręs. Kiek laiko klūpojau šalia. Kai kiti išėjo, manau... – Ji patylėjo, paskui ryžtingai užbaigė: – Trumpai priglaudžiau savo veidą prie jo.

– O kambarys?

– Jis dabar keistokas. Aš čia būnu nedažnai... paskutinį kartą, kai radome Sonios Klements lavoną... bet dabar jis atrodo kitoks, tuštesnis, švaresnis. Ir trūksta kai ko. Magnetofono. Geibrielis... ponas Dontsis... diktuoja į juostą ir magnetofonas paprastai būna ant stalo. Ir kai buvau įėjusi pirmą kartą, nepastebėjau tos nutrauktos lango kėliklio virvelės. Kur jos galas? Gal Džerardas ant jos guli?

– Ji yra po stalu, – tarė Keitė.

Klaudija Etjen pažiūrėjo ir tarė:

– Labai keista. Juk turėtų gulėti prie lango.

Ji susvirduliavo, ir Keitė ištiesė ranką ketindama prilaikyti, tačiau mergina ją greitai nustūmė.

Dalglišas tarė:

– Ačiū, kad atėjote kartu su mumis, panele Etjen. Suprantu, kad tai nebuvo lengva. Kol kas tiek ir tenorėjau paklausti. Keite, gal galėtumėt...

Tačiau nespėjus Keitei pajudėti Klaudija Etjen tarė:

– Nelieskit manęs. Aš puikiausiai nulipsiu į apačią pati. Jeigu dar būčiau jums reikalinga, būsiu valdybos kambaryje kartu su kitais.

Tačiau jos išėjimas į siaurus laiptus buvo sutrukdytas. Pasigirdo vyriški balsai, greiti žingsniai. Po kelių sekundžių į kambarį greitai įėjo Danielis Aronas su dviem pareigūnais, Čarliu Ferisu ir jo aistentu.

Aronas tarė:

– Atsiprašau, kad vėluoju, pone. Vaitčepelio plente baisūs kamščiai.

Jo akys susidūrė su Keitės, jis nežymiai kilstelėjo pečius ir lyg apgailestaudamas šyptelėjo. Ji gerbė ir mėgo jį. Su juo būdavo lengva dirbti. Jis buvo visais atžvilgiais geresnis už Mešingamą, tačiau jis, kaip ir Mešingamas, visada nusimindavo, kai Keitė įvykio vietoje atsirasdavo pirmesnė.

21

Keturi partneriai visi kartu nuėjo į valdybos kabinetą antrame aukšte ne tiek skatinami sąmoningo noro, kiek paprasčiausiai jausdami, kad bus geriau laikytis draugėje, klausytis vieniems kitų, jausti bent tą netikro draugiškumo paguodą, neužsidaryti įtartinoje vienumoje. Nors visi neturėjo ko veikti, nė vienas nesiryžo prašyti atnešti dokumentų, rankraščių ar šiaip kokio skaitymo, bijodami pasirodyti beširdžiai ir abejingi. Pastatas atrodė keistai ramus. Jie žinojo, jog kažkur dar neišėję darbuotojai kalbasi, aptarinėja, samprotauja. Jie irgi turėjo ką aptarti, persiskirstyti neužbaigtus darbus, tačiau tai daryti dabar atrodė tarsi brutaliai ir bejausmiškai apiplėšti mirusįjį.

Tačiau sėdėjo jie neilgai. Po dešimties minučių pasirodė vadas Dalglišas su inspektore Miskin. Kai jo aukšta tamsi figūra ramiai priartėjo prie stalo, keturios akių poros pasisuko ir liūdnai sužiuro, tarsi šio žmogaus pasirodymas, kurio ir laukiama, ir kiek baiminamasi, būtų koks įsiveržimas į bendrą širdgėlą. Jie nejudėdami sėdėjo, kol jis ištraukė kėdę policininkei, atsisėdo pats ir susidėjo rankas ant stalo.

Jis tarė:

– Atsiprašau, kad turiu versti jus laukti, bet, deja, – manau, kad laukimas ir trukdymas yra neišvengiami dalykai po neaiškios mirties. Privalėsiu pasikalbėti su kiekvienu jūsų atskirai ir manau, kad pavyks tai padaryti neilgai trukus.

Ar čia yra kambarys su telefonu, kuriuo galėčiau naudotis labai netrukdydamas? Man jo reikės tiktai iki šios dienos pabaigos.

Jam atsakė Klaudija:

– Jeigu jūs užimtumėte ir visą šį namą visam mėnesiui, tai ir tada sutrukdytumėt kur kas mažiau negu ši žmogžudystė.

De Vitas ramiai įsikišo:

– Jeigu tai yra žmogžudystė.

Atrodė, kad jau ir taip tylus kambarys, laukiant atsakymo, dar labiau nurimo.

– Dėl mirties priežasties negalime būti tikri iki skrodimo. Netrukus čia bus medikas patologas, tuomet ir sužinosiu kiek daugiau. Vėliau gali būti atliekami kai kokie laboratoriniai tyrimai, kuriems irgi prireiks laiko.

Klaudija tarė:

– Galite naudotis mano brolio kabinetu. Tai bus visai patogu. Jis yra pirmame aukšte, fasado pusėje, dešinėje. Į jį patenkama pro sekretorės kabinetą, bet panelė Bleket gali išeiti, jeigu tai kelia kokių nepatogumų. Ko dar pageidautumėte?

– Norėčiau gauti šiuo metu dirbančio personalo ir jo naudojamų kambarių sąrašą, taip pat ir tų, kurie jau išėjo, bet dirbo čia jūsų išdaigininko siautėjimo metu. Manau, kad jūs jau esate gilinęsi į šiuos incidentus. Todėl man reikalingos tų incidentų smulkmenos ir jūsų tyrimo rezultatai, jeigu tokių gavote.

De Vitas paklausė:

– Vadinasi, jūs žinote apie tai?

– Policija buvo informuota. Be to, būtų pravartu, jeigu gaučiau pastato planą.

– Tarp dokumentų tokio neturime, – tarė Klaudija. – Prieš porą metų buvo atliekami kai kurie interjero pakeitimai, ir

architektas padarė naujus vidaus bei išorės brėžinius. Orignalai yra archyve, bet nemanau, kad jūsų interesai yra susiję su architektūra.

– Bent šiuo metu. Kas atsakingas už pastato saugumą? Pas ką yra raktai?

Klaudija Etjen atsakė:

– Kiekvienas partnerių turi po raktų komplektą nuo visų durų. Oficialus įėjimas yra iš terasos upės pusėje, tačiau šios durys dabar naudojamos tiktai ypatingomis progomis, kai svečiai atplaukia upe. Pastaruoju metu tokių progų pasitaiko retai. Paskutinį kartą tai buvo vasarą liepos dešimtą per mano brolio sužadėtuves. Durys Inosent akligatvyje yra pagrindinės iš gatvės, tačiau ir jos naudojamos retai. Dėl namo architektūrinių įmantrybių šis įėjimas veda pro tarnų patalpas ir virtuvę. Jos užrakintos ir užšautos. Prieš jums atvykstant lordas Stilgou patikrino visas duris. – Ji tarsi buvo benorinti pakomentuoti lordo Stilgou aktyvumą, tačiau susilaikė ir pasakojo toliau. – Mes paprastai vaikštome pro duris iš Inosent skersgatvio, pro kurias įėjote ir jūs. Jos būna atviros visą dieną, tol, kol prie pulto budi Džordžas Kouplandas. Džordžas turi tų durų raktą, tačiau nuo durų upės pusėje neturi. Signalizacija nuo vagių yra valdoma iš pulto. Visų trijų aukštų langai ir durys yra užrakintos. Turiu pripažinti, sistema gana senoviška, tačiau ir vagysčių pavojaus nesam patyrę. Pats pastatas, žinoma, labai brangus, tačiau, pavyzdžiui, tik keli paveikslai tėra originalai. Džerardo kabinete yra didžiulis seifas, o po to atvejo, kai kažkas paėmė lordo Stilgou knygos korektūras, trijuose kabinetuose ir priėmimo skyriuje įrengėme užrakinamas spintas, kad nakčiai būtų galima padėti rankraščius bei svarbius dokumentus.

Dalglišas paklausė:

– O kas rytais paprastai atsiranda pirmas ir atrakina?

Atsakė Geibrielis Dontsis:

– Paprastai Džordžas Kouplandas. Jo pareiga atvykti į darbą devintą valandą ir tuo metu jis jau būna prie pulto. Jis labai patikimas. Jeigu kartais vėluoja – jis gyvena palei upę pietuose, – tai padaro panelė Peverel arba aš. Mudu turime butus dvyliktame name, tai gretimas pastatas. Čia nėra jokios sistemos. Kas pasirodo pirmas, atrakina ir atjungia signalizaciją. Durys Inosent skersgatvyje rakinamos paprasta spyna ir papildoma. Šįryt pirmas kaip visada atėjo Džordžas ir pamatė, kad papildoma spyna nebuvo užrakinta. Duris jis atrakino raktu. Signalizacija buvo išjungta, tad jis natūraliai nusprendė, kad vienas mūsų jau atėjo.

– Kuris jūsų paskutinis matėte poną Etjeną?

– Aš, – atsakė Klaudija. – Prieš išeidama užėjau pas jį į kabinetą pasikalbėti, apie pusę septynių. Ketvirtadienio vakarais jis paprastai dirbdavo ilgai. Jis sėdėjo prie stalo. Pastate tuo metu galėjo būti ir kitų žmonių, tačiau manau, kad jie jau buvo išėję. Aš, be abejo, to netikrinau ir nežiūrėjau.

– Ar daug kas žinojo, kad jūsų brolis ketvirtadieniais dirba ilgiau?

– Mes žinojome. Galėjo žinoti ir kiti.

Dalglišas paklausė:

– Ar jis atrodė kaip visada? Neminėjo jums, kad ketina dirbti archyvo kambarėlyje?

– Atrodė kaip visada, apie kambarėlį neužsiminė. Kiek aš žinau, jis tenai nesilankydavo. Neturiu jokio supratimo, ko jis tenai nuėjo ir kodėl mirė... jeigu, žinoma, mirė kaip tik ten.

Keturios poros akių vėl nekantriai sužiuro į Dalglišą. Jis nesakė nieko. Formaliai pateikęs lauktą klausimą, ar jie žino kokį asmenį, kuris galėjo norėti Etjeno mirties, ir gavęs trumpus bei tokius pat lauktus atsakymus, jis atsistojo nuo kėdės, atsistojo ir moteris policininkė, kuri iki tol nekalbėjo. Tuomet jis ramiai padėkojo jiems ir ji kiek pasitraukė, kad jis galėtų išeiti pirmas.

Jiems išėjus kokią pusę minutės visi tylėjo, paskui de Vitas tarė:

– Nepasakyčiau, kad labai jau simpatiškas policininkas. Bent jau man, nekaltam, jis pasirodė gana baisus, tad vienas Dievas težino, kaip prieš jį jaučiasi kaltas. Jūs jį pažįstat, Geibrieli? Juk vis dėlto jūsų interesai panašūs.

Dontsis pakėlė akis ir tarė:

– Žinoma, esu susipažinęs su jo darbais, bet susitikę niekada nebuvome. Jis geras poetas.

– Na, tą žinome visi. Tiktai stebiuosi, kad jūs niekada nemėginote pervilioti jo iš jo leidėjo. Turėkime viltį, kad jis bus ir ne blogesnis seklys.

Frensė tarė:

– Juk keista, ar ne, kad jis visai neklausė mūsų apie tą gyvatę?

Klaudija griežtai paklausė:

– O ką apie gyvatę?

– Neklausė, ar mes žinojome, kur ją rasti.

– Dar paklaus, – atsakė de Vitas. – Garantuoju, kad paklaus.

22

Archyvo kambarėlyje Dalglišas paklausė savo padėjėją:

– Ar tau pasisekė pasikalbėti su daktaru Kinastonu, Keite?

– Ne, pone. Jis dabar Australijoje, lankosi pas sūnų. Atvažiuoja daktaras Vordlis. Jis buvo laboratorijoje, tad ilgai netruks.

Negera pradžia. Dalglišas buvo pratęs dirbti su Mailsu Kinastonu, kurį mėgo kaip žmogų ir gerbė kaip, ko gero, geriausią patologą. Jis nesąmoningai jau vaizdavosi, kad kaip

tik Kinastonas tupės prie šio lavono su stipriais plonyte guma aptemptais pirštais, kurie judės prie kūno taip švelniai, tarsi sustingusios galūnės dar galėtų staiga įsitempti po jo jautriomis rankomis. Redžinaldas Vordlis irgi buvo tobulas patologas, antraip nebūtų samdomas Meto. Jis puikiai atliks darbą. Jo išvados bus tokios pat išsamios kaip ir Kinastono ir padarytos taip pat operatyviai. Teisme, jei jis bus, jis atsakinės kvalifikuotai, atsargiai, bet konkrečiai, per kryžminę apklausą bus nesutrikdomas. Tačiau Dalglišą jis kiek erzino ir jis numanė, kad nežymi antipatija, ne tokia stipri, kad pavadintum ją priešiškumu ar kad trukdytų jų bendram darbui, buvo abipusė.

Iškviestas įvykio vieton Vordlis atvažiuodavo greitai, tačiau patalpon visada įžengdavo su atsainiu abejingumu, tarsi demonstruodamas, jog ši prievartinė mirtis ir šis konkretus lavonas jam asmeniškai yra nesvarbūs dalykai. Prie lavono jis mėgdavo atsidusti ir pamurmėti, tarsi jo sukelta problema būtų daugiau erzinanti, o ne įdomi, ir vargiai pateisinama, kad policija atitraukė jį nuo kur kas svarbesnių reikalų laboratorijoje. Įvykio vietoje jis, tikriausiai iš įgimto atsargumo, pateikdavo minimalią informaciją, tačiau labai dažnai susidarydavo įspūdis, kad policija tiesiog prievartauja iš jo skubotas išvadas. Dažniausi jo žodžiai prie lavono būdavo tokie: „Verčiau palūkėkim, verčiau palūkėkim, viršininke. Greitai jis gulės ant stalo, tada ir paaiškės viskas“.

Be to, jis mokėjo reklamuotis. Įvykio vietoje galėdavo pasirodyti nuobodus ir užsidaręs kolega, tačiau tiesiog nuostabus pašnekovas po pietų ir gal labiausiai vaišinamas iš visų kitų kolegų. Dalglišas visada stebėdavosi, jog žmogus savo noru sutinka ištverti ilgus ir paprastai varganus pietus viešbučio restorane vien už malonumą paskui pasivaikščioti, ir tą faktą priskirdavo prie mažųjų Vordlio keistenybių. Tačiau autopsijos kambaryje daktaras Vordlis pasidarydavo

visai kitoks. Galbūt čia būdavo jo pripažinta karalystė, kurioje jis didžiuodamasis demonstruodavo neabejotinus gabumus ir noriai dalindavosi samprotavimais bei versijomis.

Dalglišas buvo dirbęs su Čarliu Ferisu ir apsidžiaugė jį pamatęs. Jo pravardė Šeškas į akis retai buvo sakoma, tačiau patogumas buvo toks didelis, kad tiesiog nepasisekdavo jos nuolat išvengti. Jis turėjo nedideles blyškias ir skvarbias akis, ilgą ir įvairiausiems kvapams jautrią nosį ir plonus pirštus, gebančius tarsi kokiu magnetu paimti pačius mažiausius daiktus. Darbe jis neretai pasirodydavo apsirengęs ekscentriškai ir gana netvarkingai, dažniausiai tai būdavo medvilniniai šortai ar kelnės, marškinėliai, guminės chirurgo pirštinės ir plastikinė baseino kepurėlė. Jo profesinis kredo buvo: kiekvienas nusikaltėlis nusikaltimo vietoje palieka kokius nors apčiuopiamus pėdsakus, ir jo pareiga juos aptikti.

Dalglišas tarė:

– Įprastinė apžiūra, Čarli, tačiau mums reikės dujų inžinieriaus, kad išimtų tą dujinį židinį ir pateiktų ataskaitą. Pasakyk jiems, kad tai skubu. Jeigu dūmtraukis užkištas kokiais nors gabalais, tai noriu, kad jie būtų atiduoti ekspertizei, taip pat bet kokie palaidi gabalėliai iš pakuros. Tai labai senas dujinis vaikų kambario židinys su ištraukiama sklende. Nežinau, ar rasime čia naudingų atspaudų, tikriausiai ne. Tačiau visą židinio paviršių reikia patikrinti. Svarbi lango virvelė. Norėčiau žinoti, ar ji nutrūko dėl natūralaus susidėvėjimo ir sudilimo, ar buvo nutraukta. Abejoju, ar laboratorija pateiks ką nors daugiau negu spėliones, tačiau padėti gali.

Palikęs juos prie židinio, jis atsiklaupė prie lavono, kruopščiai apžiūrėjo jį, paskui ištiesė ranką ir palietė skruostą. Gal dėl vaizduotės, o gal dėl odos rausvumo jam ji pasirodė kone šilta. O gal tai tiktai jo paties pirštų šiluma kelias

sekundes suteikė negyvam kūnui gyvybės? Paskui jo ranka persikėlė prie smakro, stengdamasi nepajudinti gyvatės. Kūnas buvo minkštas, sąnarys jam spustelėjus pajudėjo.

Keitei su Danieliu jis tarė:

– Pažiūrėkit, kaip jums atrodo smakras. Tik atsargiai. Noriu, kad iki skrodimo gyvatė liktų kur yra.

Jiedu iš eilės priklaupė, pirma Keitė, palietė smakrą, atidžiai pažiūrėjo į veidą, palietė nuogą liemenį.

– Viršutinė kūno dalis jau sustingusi, tačiau smakras dar laisvas, – tarė Danielis.

– Ir tai reiškia?

Atsakė Keitė:

– Kad kažkas praėjus keletui valandų nuo mirties judino smakrą. Gal tai atsitiko tada, kai į burną buvo kišama gyvatė? Tačiau kam to reikėjo? Juk užteko apsukti ją aplink kaklą.

– Tačiau ne taip dramatiška, – atsakė Danielis.

– Galbūt. Tačiau šitas prievartinis pražiodinimas rodo, kad kažkas buvo prie lavono, praėjus kelioms valandoms po mirties. Tai galėjo būti žudikas... jeigu tai žmogžudystė. Galėjo būti ir kas nors kitas. Jeigu ta gyvatė būtų paprasčiausiai apsukta aplink kaklą, tai mes net nebūtume įtarę, jog įvykio vietoje kažkas lankėsi ir vėliau.

– Gal žudikas kaip tik ir norėjo, kad mes tai žinotume, – tarė Danielis.

Dalglišas įdėmiai pažiūrėjo į gyvatę. Ji buvo kokių penkių pėdų ilgio ir aiškiai naudojama kaip durų raištis. Nugara pasiūta iš juostuoto velveto, papilvė iš kažkokios tankesnės rudos medžiagos. Liečiant po minkšto velveto ji atrodė šiurkšti.

Archyve pasigirdo neskubūs žingsniai. Danielis tarė:

– Atrodo, atvažiavo daktaras Vordlis.

Jis buvo šešių pėdų ir kokių trijų colių aukščio, įspūdinga galva kyšojo virš plačių prakaulių pečių, ant kurių kaip ant

vielinės pakabos karojo netinkantis palaidas švarkas. Jis buvo panašus į tipišką piktą pulkininką – šitą įspūdį kėlė smaili taškuota nosis, lojantis balsas ir skvarbios lakstančios akys po tankiais, vešliais ir judančiais antakiais, kurie atrodė tarsi gyvenantys savo atskirą gyvenimą. Jo ūgis galbūt buvo nelabai patogus dirbant, nes lavonai dažniausiai guli nepatogiai paslėpti grioviuose, daubose, spintose ir iškastose duobėse, tačiau tas jo ilgas kūnas gebėjo neįprastai laisvai, netgi gracingai įsigauti į pačias nepatogiausias vietas. Dabar jis apsidairė po kambarį, bjaurėdamasis jo nuogu paprastumu ir tuo nemaloniu reikalu, kuris atitraukė jį nuo mikroskopo, paskui atsiklaupė prie lavono ir garsiai atsiduso.

– Jums, viršininke, be abejo, reikės apytikrio mirties laiko. Tai visada būna pirmas klausimas po: „Ar jis negyvas?“ Taip, jis negyvas. Tai vienintelis faktas, dėl kurio sutiksime visi. Kūnas šaltas, visiškai sustingęs. Yra viena įdomi išimtis, tačiau grįšime prie jos vėliau. Sakyčiau, miręs prieš trylika penkiolika valandų. Kambarys šiltas, šiuo metų laiku tai gana keista. Pamatavot temperatūrą, taip? Šešiasdešimt aštuoni laipsniai. Tai ir faktas, jog metabolizmas tikriausiai prasidėjo jau mirties momentą, galėjo atitolinti sustingimą. Jūs jau tikriausiai aptarėt tą ypatingą anomaliją. Tačiau vis tiek papasakokit man apie ją, viršininke. Arba jūs, inspektore. Matau, kad nekantraujate.

Dalglišas kone tikėjosi, jog jis pridurs: „Aišku, nerealu tikėtis, kad sugebėjote jo neliesti“. Jis pažiūrėjo į Keitę, kuri tarė:

– Smakras palaidas. Sustingimas prasideda veide, smakre ir kakle po penkių septynių valandų nuo mirties ir užsibaigia per maždaug dvylika valandų. Ir dingsta jis tokia pačia seka. Vadinasi, jis arba jau dingsta smakre, ir tai mirties laiką paankstintų maždaug šešiomis valandomis, arba burna buvo pražiodyta prievarta. Manau, kad pastarasis spėjimas labiau tikėtinas. Veido raumenys nėra laisvi.

Vordlis tarė:

– Kartais aš tiesiog stebiuosi, viršininke, kam jūs apskritai kviečiate patologą.

Tačiau Keitė nesutrikdama kalbėjo toliau:

– Ir tai reiškia, kad gyvatės galva buvo įkišta į burną ne mirties metu, o mažiausiai po penkių ar septynių valandų. Vadinasi, mirties priežastis negali būti uždusimas, bent jau ne nuo gyvatės. Na, bet mums taip ir neatrodė.

Dalglišas tarė:

– Dėmės ir kūno padėtis rodo, kad jis mirė kniūpsčias ir buvo apverstas vėliau. Būtų labai įdomu sužinoti, kodėl.

– Gal taip tiesiog lengviau sutvarkyti gyvatę, įkišti ją į burną? – spėjo Keitė.

– Galbūt.

Daktaras Vordlis ėmė apžiūrinėti toliau, o Dalglišas tylėjo. Jis ir taip įsikišo į patologo valdas kur kas labiau, negu dera. Jis jau beveik neabejojo dėl mirties priežasties ir dabar svarstė, ar Vordlis tyli iš užsispyrimo, ar iš atsargumo. Juk jiedu nebe pirmą kartą susiduria su apsinuodijimu anglies viendeginiu. Pomirtinis rausvumas, atsirandantis dėl lėtesnio kraujo skystėjimo, vyšninis odos atspalvis, toks ryškus, jog kūnas atrodė tarsi nuspalvintas, – visa tai buvo aiškūs ir nesupainiojami įrodymai.

Vordlis tarė:

– Vadovėlinis atvejis, ar ne? Vargu ar reikia patologo ir ypatingojo skyriaus viršininko, norint diagnozuoti apsinuodijimą anglies viendeginiu. Tačiau per daug nesižavėkim. Nusivežkim jį ant stalo. Tada laboratorijos daktariukai galės paimti jo kraują ir duos tokį atsakymą, kuriuo galima pasitikėti. Ar tą gyvatę palikti burnoje?

– Manyčiau, kad taip. Norėčiau, kad ji ten būtų iki skrodimo.

– Kurio jūs, be abejo, pageidausite kuo skubiau, o gal ir net dar anksčiau.

– Argi taip būna ne visada?

– Galiu padaryti vakare. Turėjome dalyvauti vakarienėje, bet šeimininkė ją atšaukė. Staigus gripo priepuolis, bent taip sako. Vadinasi, pusę septynių įprastoje lavoninėje, jeigu suspėsite. Aš jiems paskambinsiu, perspėsiu, kad lauktų. Ar furgonas jau važiuoja?

– Turi tuojau būti, – atsakė Keitė.

Dalglišas buvo tikras, kad skrodimas vyks nežiūrint, ar jis spės, ar ne, tačiau jis, aišku, pasistengs dalyvauti. Vordlis dabar neįprastai paslaugus, tačiau viršininkas prisiminė, kad taip jau visada būna po apsižodžiavimų.

23

Vos pamatęs ponią Demeri, Dalglišas suprato, kad su ja vargo neturės; mat buvo nemažai bendravęs su panašiomis moterimis. Jos paprastai neturi nusistatymo prieš policiją, laiko ją iš esmės naudingu ir jas ginančiu organu, tačiau ir nemato reikalo rodyti jai išskirtinės pagarbos arba manyti, kad policininkai vyrai yra protingesni už visus kitus. Jos, be abejo, kaip ir kiti liudininkai, gali meluoti, kai reikia ginti saviškius, tačiau šiaip yra linkusios sakyti tiesą atvirai ir nesikankindamos, nes taip bus ramiau, o ją pasakiusios nemato prasmės graužtis dėl savo pačių motyvų arba kitų žmonių ketinimų. Per kryžminę apklausą jos būna užsispyrusios, tvirtos ir nesutrikdomos, nors kai kada ir nepagarbios. Dalglišas įtarė, kad vyriškiai joms kai kada atrodo juokingi, ypač kai būna su togomis bei perukais ir arogantiškais balsais pamokslauja kitiems, ir jos nemano klausytis tų paskaitų ar būti niekinamos bei vedžiojamos už nosies tų erzinančių padarų.

Dabar vienas šio nuostabaus tipo pavyzdžių atsisėdo priešais jį ir su atviru palankumu pažvelgė guviomis protingo-

mis akimis. Jos plaukai, atrodo, neseniai dažyti, buvo šviesiai oranžinės aukso spalvos, sušukuoti kaip Edvardo laikų nuotraukose – prie smilkinių ir ant pakaušio kietai suimti, o ant kaktos gerokai užkritusios smulkios garbanėlės. Su smailia nosimi ir šviesiomis kiek strumiškomis akimis ji Dalglišui atrodė panaši į egzotišką ir protingą pudelį.

Nelaukdama, kol jis pradės pokalbį, ji pasakė:

– Aš pažinojau jūsų tėtušį, pone Dalglišai.

– Tikrai, ponia Demeri? Kada tai buvo? Per karą?

– Taip, teisingai. Mudu su dvyniu broliu buvom evakuoti į jūsų miestelį. Pamenat dvynius Karterius? Bet kur ten, aišku, nepamenat. Buvot pyplys, palyginti su tėvuku. O, koks malonus ponas jis buvo! Mus apgyvendino ne klebonijoje, ten nuvežė netekėjusias motinas. Mes gyvenom pas ponią Pilgrim. O Dieve, pone Dalglišai, na ir vietelė buvo tas miestelis. Neįsivaizduoju, kaip jūs ten ištvėrėte vaikas. Visam amžiui atgrasino mane nuo kaimo. Purvas, lietus ir ta baisi smarvė iš fermų. O jau nuobodybė!

– Aišku, miesto vaikui ne per daug veiklos.

– Ne visai tas. Veikti buvo ką, bet tik pradėk, tai paskui vien bėdos.

– Pavyzdžiui, užtvenkti upelį?

– Vadinasi, girdėjot apie tai? Iš kur mes galėjom žinoti, kad vanduo subėgs į tos ponios Pigot virtuvę ir paskandins jos katiną? Tik pamanyk – jūs nepamiršot!

Ponios Demeri veide buvo matyti tikras dėkingumas.

– Jūs su savo broliu esat dalis miestelio folkloro, ponia Demeri.

– Net ir dabar? Nuostabu. Ar pamenat pono Stiuarto paršiukus?

– Ponas Stiuartas prisimena. Dabar jam per aštuonias dešimtis, tačiau kai kurie įvykiai tiesiog įsirėžia atmintin.

– Turėjo būti tikros lenktynės. Mes tuos kiauliukus iš

pradžių maždaug surikiavom kaip galėjom, bet greitai jie pasklido aplinkui kaip skėriai. Visą Norvičo gatvę užplūdo. Bet Dieve, koks tai buvo baisus miestelis! O jau ramybė! Gulėdavom, negalėdami užmigti ir klausydavomės tos tylos. Tas pats kaip numirusiam. O dar ta tamsa! Tokios nebuvau mačiusi. Kaip juoda skylė. Sakytum kas užmetė ant tavęs juodą vilnonę antklodę ir spaudžia, kol uždusi. Mudu su Biliu negalėdavom jos ištverti. Iki tos evakuacijos nežinojom, kas yra košmaras. Kai tik mama atvažiuodavo mūsų aplankyti, visą laiką bliaudavom. Prisimenu – mama tempia mudu per tą nusibodusią gatvelę, o mudu su Biliu staugiam, kad norim namo. Sakydavom jai, kad ponia Pilgrim neduoda mums valgyti ir vis vaikosi mus su šlepete. Dėl maisto, tai buvo beveik teisybė, per visą tą laiką negavom nė vienos keptos bulvės. Galų gale mama mus dėl šventos ramybės parsivežė namo. Tada tai pagyvenom. Ypač kai prasidėjo bombardavimai. Sode buvo slėptuvė, tai mes ten taip jaukiai sėdėdavom visi – mama, senelė ir teta Edė, paskui dar ponia Pauel, kai ją subombardavo.

Dalglišas paklausė:

– O ar slėptuvėje nebūdavo tamsu?

– Bet mes turėdavom žibintuvėlius! O kai lėktuvai nuskrisdavo, galėdavom išeiti ir pasižiūrėti į prožektorių šviesas. Kaip jos kryžiuodavosi danguje. O jau triukšmas! Priešlėktuvinės patrankos... atrodydavo, kad koks milžinas drasko metalą. Kaip mama sakydavo – duok vaikams laimingą vaikystę, tai paskui gyvenimas jiems jau nebepakenks.

Dalglišas pajuto, kad būtų beprasmiška prieštarauti tokiam gyvybiškam požiūriui į vaikų auklėjimą. Jis jau buvo bemėginąs taktiškai priminti, kad laikas pereiti prie reikalo, tačiau ponia Demeri jį aplenkė.

– Na, bet užteks apie senus gerus laikus. Juk norite paklausti mane apie žmogžudystę.

– Vadinasi, jums susidarė toks įspūdis, ponia Demeri?

– Protas taip sako. Nejaugi jis pats apvyniojo gyvatę sau aplink kaklą? Juk jis pasmaugtas, ar ne?

– Mirties priežastį žinosim tiktai po skrodimo.

– Na, man jis atrodė pasmaugtas, visas veidas raudonas, gyvatė sugrūsta burnoje. Žinokit, dar niekada nesu mačiusi taip sveikai atrodančio lavono. Miręs atrodė net geriau už gyvą, o gyvas atrodė tiesiog nuostabiai. Apskritai nesiskundė išvaizda. Man jis visada buvo truputį panašus į jauną Gregorį Peką.

Dalglišas paprašė ją papasakoti, kas vyko po jos atvykimo leidyklon.

– Aš čia būnu kiekvieną dieną nuo devynių iki penkių, išskyrus trečiadienius. Trečiadieniais atvažiuoja ir viską atseit nuodugniai sutvarko Vyriausioji įstaigų švaros kompanija. Taip jau jie save vadina. Aš labiau pavadinčiau Vyriausiąja teršimo kompanija. Na, jie gal ir stengiasi, bet niekas neatstos asmeniško požiūrio į darbą. Droždžas atvažiuoja prieš pusvalandį ir įleidžia juos. Per tą laiką jie paprastai ir suspėja.

– O kas įleidžia jus, ponia Demeri? Turite raktus?

– Ne. Senasis ponas Etjenas siūlė man, bet nenorėjau atsakomybės. Ir taip per daug raktų mano gyvenime. Paprastai Džordžas atrakina. Arba kartais ponas Dontsis, arba panelė Frensė. Kuris anksčiau pasirodo. Šį rytą panelės Peverel nei pono Dontsio dar nebuvo, bet Džordžas jau buvo atėjęs ir įleido mane. Pradėjau sau ramiai ruoštis virtuvėje. Iki pat devynių nieko nebuvo, paskui pasirodė lordas Stilgou, sakė, kad susitaręs susitikti su ponu Džerardu.

– Ar jūs buvote ten tuo metu?

– Taip. Kaip tik tada buvau atėjusi paplepėti su Džordžu. Lordas Stilgou nelabai apsidžiaugė, kai terado tik mane ir budėtoją. Džordžas jau buvo apskambinęs visą leidyklą,

ieškodamas pono Džerardo, tada pasiūlė jam palaukti priimamajame, bet tada pasirodė panelė Etjen. Ji paklausė Džordžą, ar pono Džerardo nėra kabinete, ir Džordžas atsakė, kad skambino, bet niekas neatsiliepė. Tada ji per holą nuėjo į kabinetą, o lordas Stilgou ir aš nuėjome kartu. Pono Džerardo švarkas ant kėdės, kėdė buvo atstumta nuo stalo ir tai atrodė keistoka. Tada ji įkišo ranką į dešinį stalčių ir rado jo raktus. Kai būdavo kabinete, ponas Džerardas ten visada laikydavo savo raktus. Ryšulys buvo gana sunkus ir jis nenorėjo, kad svertų švarko kišenę. Panelė Klaudija pasakė: „Jis turi būti kažkur čia. Gal dešimtame kabinete su ponu Bartrumu“. Tada mes grįžome į priėmimo kambarį ir Džordžas pasakė, kad skambino ir į dešimtą kambarį. Ponas Bartrumas atvažiavęs, bet pono Džerardo nematęs, nors jo „Jaguaras“ yra. Ponas Džerardas visada statydavo savo mašiną Inosent pasaže, nes taip saugiau. Tada panelė Klaudija pasakė: „Jis turi kažkur būti. Verčiau paieškokim“.Tuo metu atplaukė pirmas kateris, paskui atsirado panelė Frensė ir ponas Dontsis.

– Ar panelė Etjen atrodė susijaudinusi?

– Labiau sutrikusi, jei taip galima pasakyti. Aš tada pasakiau, kad buvau beveik visose pagalbinėse patalpose pirmame aukšte ir virtuvėje jo tikrai nėra. Panelė Klaudija atsakė, kad ten jis mažiausiai gali ir būti, tada pradėjo lipti laiptais su manimi ir panele Bleket.

– Jūs neminėjote, kad ten buvo panelė Bleket.

– Tikrai? Jinai atplaukė su kateriu. Žinoma, dabar, kai senasis Peverelis miręs, ji dažnai pamirštama. Bet ji tikrai buvo, tiesa, dar su paltu, ir užlipo laiptais kartu su mumis.

– Trise ieškoti vieno žmogaus?

– Na, taip jau atsitiko. Aš nuėjau iš gryno smalsumo. Gal kažkoks instinktas. Kodėl ėjo panelė Bleket, nežinau. „Pradėkim ieškoti nuo namo viršaus“, pasakė panelė Klaudija, taip ir padarėm.

– Vadinasi, nuėjot tiesiai į archyvą?

– Teisingai, o paskui į mažąjį kambarėlį. Durys buvo neužrakintos.

– Kaip ji jas atidarė, ponia Demeri?

– O ką turite galvoje? Taip, kaip atidaromos visos durys.

– Ar atlapojo plačiai? Ar tik pradarė? Ar atrodė, kad nujaučia kažką bloga?

– Kad nepastebėjau. Paprasčiausiai atidarė duris. Na, o ten buvo jis. Gulėjo ant nugaros, veidas raudonas, ta gyvatė apsukta aplink kaklą, o galva įgrūsta į burną. Akys atmerktos ir išplėstos. Na ir siaubas! Žinokit, aš iš karto supratau, kad jis negyvas, nors jau ir sakiau, kad atrodė kuo puikiausiai. Panelė Klaudija priėjo ir atsiklaupė prie jo. Tada pasakė: „Eikit ir paskambinkit policijai. Ir išeikit iš čia abi“. Gana griežtai pasakė. Na, bet juk tai jos brolis. Aš supratau, kad esu nepageidaujama, ir išėjau. Neturėjau ir noro ilgiau būti.

– O panelė Bleket?

– Ji stovėjo už manęs. Maniau, kad pradės šaukti, bet ji tik taip plonai sudejavo, lyg raudotų. Aš apkabinau jos pečius. Ji kažkaip baisiai drebėjo. Aš pasakiau jai: „Einam, mieloji, einam, čia jau nieko nebepadėsi“.Tada nulipom laiptais žemyn. Pagalvojau, kad bus greičiau negu liftu, jis visą laiką užstringa. Bet gal liftas ir būtų buvęs geriau. Turėjau gerokai vargo, kol nuvedžiau ją į apačią, drebėjo kaip lapas. O porą kartų ir kojos pasidarė kaip guminės. Jau maniau, kad reikės paguldyti ją ir eiti pagalbos. Kai nulipom į apačią, ten buvo lordas Stilgou ir ponas de Vitas, ir kiti, visi stovėjo ir žiūrėjo į mudvi. Manau, kad iš mano veido ir panelės Bleket būsenos jie suprato, jog atsitiko kažkas baisaus. Tada aš jiems ir pasakiau. Atrodė, kad iš pat pradžių jie negali patikėti, tada ponas de Vitas puolė laiptais aukštyn, o jam iš paskos lordas Stilgou ir ponas Dontsis.

– O kas buvo paskui, ponia Demeri?

– Aš nuvedžiau panelę Bleket į jos kėdę ir nuėjau atnešti jai vandens.

– Policijai nepaskambinote?

– Maniau, kad tą padarys kiti. Juk lavonas niekur nedings, ar ne? Kam tada skubėti? O jeigu ir būčiau paskambinusi, tai būčiau padariusi blogai. Tada grįžo lordas Stilgou. Jis nuėjo tiesiai prie priėmimo stalo ir pasakė Džordžui: „Sujunkit mane su Naujuoju Skotlend Jardu. Man reikia komisaro. Jei jo nebus, tada su viršininku Adamu Dalglišu". Kurgi ne, tiesiai su juo. Tada panelė Klaudija liepė man nueiti ir išvirti stiprios kavos, aš taip ir padariau. Ji buvo balta kaip paklodė, taip. Bet juk visai nenuostabu, ar ne?

Dalglišas paklausė:

– Ponas Džerardas perėmė valdybos pirmininko ir direktoriaus pareigas visai neseniai, ar ne? Ar jis buvo mėgstamas?

– Na, jeigu jis būtų buvęs visų numylėtinis, tai nebūtų išneštas ant lentos. Kažkam turėjo nepatikti, tai aišku. Žinoma, nelengva buvo jam viską perimti po senojo pono Peverelio. Visi gerbė poną Peverelį. Puikus buvo žmogus. Bet aš su ponu Džerardu sutariau gerai. Nei aš jam rūpėjau, nei jis man. Nors nemanau, kad čia daug kas jį apraudos. Bet juk žmogžudystė yra žmogžudystė, ir smūgis bus didelis, nėra kalbos. Ir leidyklai gero vardo nepridės, kur jau ten. Žinot, turiu vieną mintį. Paklausykit. O gal jis tą padarė pats, o tik paskui tas mūsų pokštininkas apvyniojo gyvatę jam aplink kaklą, na, kad parodytų, ką apie jį mano.

Dalglišas nepasakė ir pats apie tai pagalvojęs. Tik paklausė:

– Ar jūs nustebtumėte, jei jis būtų nusižudęs pats?

– Na, tiesą sakant, nustebčiau. Sakyčiau, per daug buvo patenkintas savimi, kad taip darytų. Ir kam jam to reikėtų? Na taip, leidyklai nelabai sekasi, teisybė, bet kurioms sekasi? Būtų išsikapstęs. Neįsivaizduoju pono Džerardo kaip Ro-

berto Maksvelio. Bet vėl – kas galėjo įsivaizduoti ir Robertą Maksvelį, ar ne? Taigi nieko čia nenuspėsi. Tokie jau yra žmonės, paslaptingi, nesupaisysi. Apie tą jų paslaptingumą aš jums galėčiau oi daug papasakoti.

Tuo metu įsikišo Keitė:

– Panelė Etjen turėjo labai nuliūsti, kai jį taip rado. Juk tikras jos brolis.

Ponia Demeri atkreipė savo dėmesį į Keitę, tačiau atrodė anaiptol nepatenkinta tokiu įsikišimu į tête-à-tête pokalbį.

– Į tiesų klausimą tiesus ir atsakymas, inspektore. Ar panelė Klaudija labai nuliūdo, taip? Jūs tą norite žinoti, ar ne? Turėsite paklausti jos pačios. Aš nežinau. Kol mudvi su panele Bleket buvom kambary, o tas truko neilgai, ji klūpėjo pasilenkusi prie lavono. Nežinau, ką ji jautė. Žinau tik, ką pasakė.

– „Ir išeikit iš čia abi“. Gana šiurkštu.

– Gal dėl šoko. Čia jau jūsų galvosūkis.

– Ir liko viena su lavonu.

– Matyt, taip jau norėjo. Bet aš ir nebūčiau galėjusi pasilikti. Juk kas nors turėjo padėti panelei Bleket nulipti laiptais.

– Ar čia smagu dirbti, ponia Demeri? Ar jūs čia patenkinta?

– O ką kitą darysi? Suprantat, ponas Dalglišai, juk man šešiasdešimt treji. Na, gal ne tiek daug, rankas kojas turiu ir triūsiu, Dieve duok kiekvienam taip. Bet tokių metų nelabai laikas ieškotis naujų tarnybų. Be to, man čia patinka. Namie sėdėdama mirčiau iš nuobodulio. Ir pripratau jau čia, išdirbau beveik dvidešimt metų. Nedideli pyragai, bet man geri. Be to, ir netoli. Dar tebegyvenu Vaitčepelyje. Dabar turiu visai neblogą naujovišką butuką.

– Kaip jūs čionai atvykstate?

– Iki Vopingo metro, paskui pėsčia. Čia netoli. Londono gatvės man nebaisios. Vaikštau jomis jau taip seniai, kad

jūs nė nepagalvotumėt. Senasis Peverelis sakydavo, kad galėtų bet kurį rytą atsiųsti taksi, jeigu bijočiau kelionės. Ir būtų taip padaręs. Tikras džentelmenas buvo ponas Peverelis. Tas aiškiai rodo, ką jis manė apie mane. Smagu, kai tave vertina.

– Tikra tiesa. Papasakokit man, ponia Demeri, kaip buvo valomas archyvas, didysis kambarys ir mažasis, kuriame buvo rastas ponas Etjenas. Ar tas darbas priklauso jums, ar jį atlieka valymo kompanija?

– Aš valau. Tiems tvarkytojams viršutinis aukštas nepriklauso. Taip liepė ponas Peverelis. Suprantat, viršuje labai daug popierių, tai jis bijojo, kad jie ten berūkydami nesukeltų gaisro. Be to, tos visos bylos yra slaptos. Tik neklauskit manęs, kodėl. Porą sykių dirstelėjau praskleidusi, tai ten vien seni rankraščiai ir laiškai, mano supratimu. Nemanau, kad ten laikomos personalo asmens bylos arba kas nors panašaus. Nors ponas Peverelis labai rūpinosi tais archyvais. Bet vis tiek sutiko, kad tvarkyčiau tuos du kambarius. Ten beveik niekas neateina, tiktai ponas Dontsis, todėl aš labai ir neimu į galvą. Nėra prasmės. Paprastai nueinu kartą per mėnesį pirmadienį ir greitai apšluostau dulkes.

– Ar siurbiate grindis siurbliu?

– Jeigu pasirodo, kad reikia, tai perbėgu greitomis. O kartais ir ne. Jau sakiau, kad ten būna tik ponas Dontsis, o jis nešiukšlina. Leidykloje yra ir rimtesnio darbo, negu vilkti siurblį į viršų ir be reikalo gaišti laiką.

– Suprantu. Kada paskutinį kartą valėte kambarėlį?

– Apvaliau dulkes prieš tris savaites pirmadienį. Ateinantį pirmadienį vėl valysiu. Na, turėčiau valyti, bet manau, kad jūs tas duris užrakinsit.

– Kol kas, ponia Demeri. Gal užlipkim viršun?

Jie važiavo liftu, kuris kilo lėtai, bet lygiai. Archyvo kambarėlio durys buvo atviros. Dujų kompanijos inžinierius dar

nebuvo pasirodęs, bet du inspektoriai ir fotografas dar tebedirbo. Gavę Dalglišo ženklą jie liovėsi ir sustojo už jo.

– Vidun neikit, ponia Demeri, – tarė Dalglišas. – Būkit prie durų ir pasakykit, ar matote kokių nors pasikeitimų.

Ponia Demeri lėtai apžiūrėjo kambarį. Jos akys stabtelėjo prie balta kreida apibrėžto nebesančio kūno kontūro, tačiau nieko nesakė. Po kelių sekundžių pauzės ji paklausė:

– Vadinasi, jūsų vaikinai čia aptvarkė, ar ne?

– Mes nieko netvarkėme, ponia Demeri.

– Kažkas tvarkė. Dulkės čia ne trijų savaičių. Pažiūrėkit į šitą židinio atbrailą ir grindis. Grindys išsiurbtos. Po perkūnais! Vadinasi, prieš nužudydamas jis išvalė kambarį, ir dar mano siurbliu!

Ji atsisuko į Dalglišą, ir jos akyse jis pamatė pasipiktinimą, siaubą bei prietaringą baimę. Labiausiai iš Etjeno mirties aplinkybių ją sukrėtė tas išvalytas ir paruoštas mirties kambarys.

– Iš kur jūs žinote, ponia Demeri?

– Siurblys laikomas sandėliuke pirmame aukšte, šalia virtuvės. Kai šįryt nuėjau pasiimti jo, pagalvojau sau: „Kažkas juo naudojosi“.

– Iš ko supratote?

– Kadangi jis buvo nustatytas valyti lygioms grindims, ne kilimui. Ten yra dvi padėtys. Kai jį palikau, buvo nustatytas kilimui. Paskutinis mano valymas buvo kilimai valdybos kabinete.

– Jūs esate tikra, ponia Demeri?

– Ne tiek, kad prisiekčiau teisme. Yra dalykų, dėl kurių gali prisiekti ir dėl kurių negali. Na, gal kartais galėjau perjungti jį netyčia. Žinau tik tiek, kad šį rytą jį imdama pagalvojau: „Kažkas juo naudojosi“.

– Ar teiravotės ko nors, kas galėjo naudotis?

– Bet kad juk ir nebuvo reikalo. Be to, niekas iš personalo to nedarys. Kam jiems gali reikėti siurblio? Tai mano darbas,

ne jų. Pamaniau, gal kas iš tos tvarkymo kompanijos, bet irgi būtų labai keista. Jie visus aparatus atsiveža savo.

– Ar siurblys buvo įprastoje vietoje?

– Taip. Ir laidas suvyniotas kryžmai, kaip palieku aš. Tiktai nustatytas ne taip.

– Gal dar kas nors šiame kambaryje jums krinta į akis?

– Na, dingusi lango virvelė, ar ne? Tikriausiai paėmė jūsų vaikinai. Ji jau buvo pasidariusi sena ir sudilusi. Pirmadienį sutvarkiusi sakiau ponui Dontsiui, kad reikia ją pakeisti, ir jis pažadėjo pasikalbėti su Džordžu. Visus tokius dalykus čia tvarko Džordžas. Visų galų meistras. Tuo metu ponas Dontsis laikė langą pusiau pravirą. Visada taip daro. Neatrodė, kad būtų labai susirūpinęs dėl to, bet vis tiek pažadėjo pasikalbėti su Džordžu. Ir stalas pajudintas. Kai aš valau dulkes, stalo niekada netraukau. Pažiūrėkit pats. Jis per porą colių dešinėje. Galima suprasti iš to pilko brūkšnio ant sienos, kur jis priglaustas. Ir nebėra pono Dontsio magnetofono. Anksčiau čia dar būdavo ir lova, bet kai nusižudė panelė Klements, tai išnešė. Labai gera lova buvo. Jau du žmonės mirė šiame kambaryje, ponas Dalglišai. Manau, pats laikas jį visai užrakinti.

Baigiant pokalbį Dalglišas paprašė ponią Demeri niekam nesakyti apie galimą siurblio paėmimą, tačiau turėjo mažai vilties, kad ji šią žinią ilgai išlaikys paslaptyje.

Jai išėjus Danielis paklausė:

– Ar labai patikimas šis liudijimas, pone?Ar ji tikrai gali pasakyti, kad kambarys neseniai valytas? Gal jai tik taip atrodo?

– Ji savo srities specialistė, Danieli. Ir panelė Etjen užsiminė apie švarą kambaryje. Ponios Demeri tvirtinimu, ji grindimis paprastai nesirūpina. Šitos grindys yra ne dulkinos, net kampuose. Kažkas jas neseniai išvalė, ir tai padarė ne ponia Demeri.

24

Keturi partneriai valdybos kabinete tebelaukė. Geibrielis Dontsis ir Frensė Peverel sėdėjo prie ovalinio riešutmedžio stalo greta, tačiau nesikalbėjo. Frensė buvo nuleidusi galvą ir visiškai nejudėjo. De Vitas buvo prie lango, viena ranka pasirėmęs ant palangės tarsi reikalingas atramos. Klaudija stovėjo įdėmiai tyrinėdama didžiulę Kanaleto Didžiojo kanalo kopiją, kuri kabėjo šalia durų. Didžiulis kambarys mažino ir tarsi neutralizavo kiekvieno jaučiamą baimės, sielvarto, pykčio arba kaltės jausmą. Jie buvo kaip aktoriai itin kruopščiai pastatytoje pjesėje, kurioje likimui skirta ekstravagantiška vieta, tačiau patys aktoriai mėgėjai, dialogas neišmoktas, judesiai sustingę ir neišlavinti. Kai iš kambario išėjo Dalglišas su Keite, Frensė Peverel pasakė: „Palikit duris praviras“, ir de Vitas be žodžių nuėjęs jas pravėrė. Jiems reikėjo jausti pasaulį aplinkui, girdėti jo tolimus balsus, nors ir silpnus, atsitiktinius. Uždaros durys perdėm tiesmukai primintų tuščią kėdę viduryje stalo ir Džerardą – pro jas jis energingai įeina, kėdėje sėdėdamas pirmininkauja.

Klaudija nesidairydama tarė:

– Džerardui visada nepatikdavo šitas paveikslas. Kanaletas jam atrodė pernelyg vertinamas, pernelyg detalus, lėkštas. Sakydavo, kad tiesiog įsivaizduoja jo mokinius, stropiai piešiančius bangas.

De Vitas atsakė:

– Ne Kanaletas jam nepatiko, tiktai šitas paveikslas. Sakydavo, kad jau pavargo beaiškindamas lankytojams, kad tai tik kopija.

Frensė bespalviu balsu tarė:

– Jis piktinosi juo. Jis jam primindavo, kad senelis prispirtas nepriteklių pardavė originalą, ir tik už ketvirtį normalios kainos.

– Ne, – tvirtai atsakė Klaudija. – Jis nemėgo Kanaleto.

De Vitas lėtai pajudėjo nuo lango. Paskui tarė:

– Policija neskuba. Demeri, be abejo, mėgaujasi savimi, vaidina savo mėgstamiausią vaidmenį – paprasta moteriškė valytoja, geros širdies, bet aštraus liežuvio. Manau, kad viršininkui tai patiks.

Klaudija liovėsi tyrinėti paveikslą ir atsisuko.

– Kadangi kaip tik tokia ji yra, tai neteisinga tai vadinti vaidyba. Na, bet susijaudinusi ji tikrai pasidaro plepi. Pasistenkime patys nekartoti tos klaidos. Neplepėkime. Per daug nešnekėkime. Nepasakokime policijai tokių dalykų, kurių jai nebūtina žinoti.

– Kokius dalykus turite galvoje? – paklausė de Vitas.

– Kad buvome nelabai vieningi dėl leidyklos ateities. Policija mąsto štampais. Kadangi daugelis nusikaltėlių veikia štampais, galbūt čia ir yra jų jėga.

Frensė Peverel pakėlė galvą. Niekas nematė jos verkiant, tačiau veidas buvo paraudęs ir dėmėtas, akys po patinusiais antakiais pavandenijusios, balsas prabilus skambėjo kimiai ir kiek irzliai.

– O argi svarbu, jei ponia Demeri plepės? Ar svarbu, ką sakysime mes? Niekas čia neturi ko slėpti. Aišku, kas atsitiko. Džerardas numirė natūralia mirtimi arba dėl nelaimingo atsitikimo, ir kažkas, tas pats žmogus, kuris čia seniai krečia išdaigas, aptiko lavoną ir nusprendė sukurti paslaptį. Jums tikriausiai buvo labai baisu, Klaudija, kai radote jį tenai šitaip, su ta gyvate ant kaklo. Bet visa tai labai aišku, kitaip ir negali būti.

Klaudija atsisuko į ją piktai, tarsi viduryje ginčo.

– Koks nelaimingas atsitikimas? Jūs norit pasakyti, kad Džerardui kažkas atsitiko? Kas atsitiko?

Frensė tarsi susitraukė savo kėdėje, bet jos balsas skambėjo tvirtai.

– Aš nežinau. Juk nebuvau tenai, kai tai įvyko, ar ne? Tik taip spėju.

– Ir labai kvailai.

– Klaudija, – de Vito balsas buvo labiau globėjiškas negu priekaištingas, – mums negalima ginčytis. Privalome likti ramūs ir būti kartu.

– Kaip mes galime būti kartu? Dalglišas norės pasikalbėti su mumis atskirai.

– Na, ne tiesiogine prasme. Vieningi kaip partneriai. Kaip vienas kolektyvas.

Jam įpusėjus Frensė pasakė:

– Gal širdies priepuolis. O gal infarktas. Visaip galėjo būti. Net sveikiems žmonėms taip atsitinka.

Klaudija atsakė:

– Džerardo širdis buvo kuo puikiausia. Su silpna širdimi į Materhorną nekopiama. Be to, neįsivaizduoju jokios priežasties širdies priepuoliui.

De Vito balsas buvo raminantis.

– Dar nežinome, nuo ko jis mirė. Tai bus aišku tik po skrodimo. Na, o kas kol kas?

– Kol kas dirbam toliau, – atsakė Klaudija. – Žinoma, dirbam toliau.

– Jeigu turim personalą. Gal žmonės nebenorės čia dirbti, ypač jei policija pareikš, kad Džerardo mirtis buvo ne paprasta.

Klaudijos juokas buvo šaižus kaip rauda.

– Paprasta! Aišku, kad ji ne paprasta. Jis buvo rastas negyvas, pusiau nuogas, žaislinė gyvatė apvyniota aplink kaklą, o galva sugrūsta į burną. Net pats neįtariausias policininkas nepavadintų jos paprasta.

– Aš, aišku, turėjau galvoje, jei jie įtars nužudymą. Juk tas žodis yra kiekvieno mūsų mintyse. Kas nors gali ir ištarti jį.

– Žmogžudystė? – paklausė Frensė. – O kam būtų reikėję jį žudyti? Juk ir jokio kraujo nebuvo, ar ne? Ir ginklo nerasta. Ir nunuodyti jo niekas negalėjo. Kuo nunuodyti? Kaip jam tuos nuodus padavė?

– Yra daug būdų, – tarė Klaudija.

– Norite pasakyti, kad jis buvo pasmaugtas su tuo Smaugliu Sidu? Arba uždusintas? Bet juk Džerardas buvo stiprus. Norint tai padaryti, reikėtų nugalėti jį, grumtis. – Niekam neatsakius ji tarė: – Klausykit, aš nesuprantu, kodėl judu taip norite įpiršti Džerardo nužudymą?

De Vitas priėjo ir atsisėdo šalia jos. Tada švelniai tarė:

– Frense, mes to visai neperšame, tiesiog pripažįstame tokią galimybę. Žinoma, jūs sakote tiesą. Verčiau palaukti, kol sužinosime, kaip jis mirė. Labiausiai man keista, ką jis veikė tame archyvo kambarėlyje. Net neprisimenu, kada jis apskritai buvo viršutiniame aukšte, o jūs, Klaudija?

– Neprisimenu, ir nemanau, kad jis ten galėjo ką nors veikti. Jei būtų ketinęs, tai raktų nebūtų palikęs savo stalo stalčiuje. Atsimenat, koks jis buvo skrupulingas dėl saugumo. Raktai tame stalčiuje būdavo tik tada, kai jis sėdėdavo prie savo stalo. Jei bent trumpai prireikdavo palikti kabinetą, jis užsimesdavo švarką ir įsidėdavo raktų ryšulį į kišenę. Juk visi ne kartą matėm, kaip jis tai darė.

– Faktas, kad jis buvo rastas archyvo kambarėlyje, dar nereiškia, kad ten ir mirė, – tarė de Vitas.

Klaudija atsisėdo tiesiai prieš jį ir pasilenkė per stalą.

– Norite pasakyti, kad galbūt jis mirė savo kabinete?

– Mirė arba buvo nužudytas ir vėliau pergabentas. Galėjo mirti natūralia mirtimi prie savo stalo nuo insulto arba infarkto, kaip sako Frensė, ir vėliau perneštas.

– Bet tam būtų reikalinga nemaža jėga.

– Nelabai didelė, jei naudojamasi knygų vežimėliu ir liftu. Prie lifto beveik visada būna paliktas vežimėlis.

– Bet policija, be abejo, gali nustatyti, ar kūnas po mirties buvo judintas.

– Taip, jeigu jis rastas lauke. Lieka prikibusių žemių, šakelių, nubraukta žolė, vilkimo žymės. Tačiau nemanau, kad tą lengva nustatyti, kai kūnas randamas patalpose. Tokią galimybę jie tikriausiai svarstys. Manau, kad vėliau ar anksčiau jie mums ką nors pasakys.

Jiedu kalbėjosi taip, tarsi kambaryje daugiau nieko nebūtų. Staiga Frensė paklausė:

– Nejaugi jums būtina viską taip aptarinėti, tarsi Džerardo mirtis būtų kokia viktorina, detektyvinė istorija, skaityta ar matyta per televiziją? Juk kalbame apie Džerardą, ne apie kokį pašalinį, ne apie kokį pjesės personažą. Džerardas negyvas. Jis viršuje su ta bjauria gyvate aplink kaklą, o mes čia sėdime sau ir samprotaujame.

Klaudija pažvelgė į ją mąsliu ir kiek paniekinamu žvilgsniu.

– O ko iš mūsų norite? Kad sėdėtume lyg su vandeniu burnose? Skaitytume gerą knygą? Paprašytume Džordžo, kad atneštų naujus laikraščius? Aš manau, kad kalbantis lengviau. Jis buvo mano brolis. Jeigu aš galiu būti gana rami, galite ir jūs. Jūs dalinotės su juo lova, bent laikinai, tačiau nesidalinote gyvenimu.

– Nejaugi jūs dalinotės, Klaudija? Nejaugi kuris nors mūsų dalinomės?

– Ne, bet kai ši mirtis mane iš tikro palies, kai galutinai suvoksiu, kas atsitiko, aš jo gedėsiu, o ne bijosiu. Aš gedėsiu jo, bet ne dabar pat ir ne čia.

Geibrielis Dontsis iki tol sėdėjo ir nejudėdamas žiūrėjo pro langą į upę. Dabar jis prabilo pirmą kartą, ir kiti staiga pasuko galvas jo pusėn, tarsi prisiminę, kad jis yra čia.

Jis ramiai tarė:

– Aš manau, kad jis galėjo mirti apsinuodijęs smalkėmis. Oda buvo labai raudona – tai vienas požymių, – be to, kam-

barys buvo neįprastai šiltas. Ar nepastebėjote, Klaudija, kad kambaryje buvo labai šilta?

Kurį laiką buvo tylu, paskui Klaudija atsakė:

– Nelabai daug ką pastebėjau, išskyrus Džerardą ir tą gyvatę. Norite pasakyti, kad jis galėjo būti nunuodytas dujomis?

– Taip. Noriu pasakyti, kad jis galėjo būti nunuodytas.

Žodis tarsi sprogo ore. Frensė paklausė:

– Bet aš maniau, kad tos naujos Šiaurės jūros dujos yra nepavojingos. Maniau, kad jau nebegalima jomis nusinuodyti, įkišus galvą į orkaitę.

– Įkvėpus jos nenuodingos, – paaiškino de Vitas. Atsargiai naudojant jos gana saugios. Bet jeigu jis uždegė židinį ir kambarys nebuvo gerai vėdinamas, tai židinys galėjo degti blogai ir galėjo atsirasti anglies viendeginio. Džerardas galėjo prarasti nuovoką ir netekti sąmonės, taip ir nesupratęs, kas darosi.

Frensė tarė:

– O paskui kas nors rado kūną, išjungė dujas ir apvyniojo aplink kaklą gyvatę. Aš taip ir sakiau, kad tai nelaimingas atsitikimas.

– Ne viskas taip paprasta, – tyliai ir ramiai atsakė Dontsis. – O kodėl jis užsidegė židinį? Juk vakar nebuvo labai šalta. O jeigu jau užsidegė, tai kodėl uždarė langą? Kai mačiau jo lavoną, langas buvo uždarytas, o aš aną pirmadienį, kai buvau ten, palikau jį atidarytą.

– O jeigu jau žadėjo dirbti archyve taip ilgai, kad prireikė užsidegti židinį, tai kodėl paliko švarką ir raktus kabinete? Viskas nelogiška.

Po ilgokos tylos staiga prabilo Frensė:

– Mes pamiršom Lusindą. Kas nors turi pranešti jai.

– O Dieve! – sušuko Klaudija. – Visi pamiršo ledi Lusindą. Kažkaip neįsivaizduoju, kad ji iš sielvarto pultų Temzę. Tame ryšyje visą laiką buvo kažkas keista.

– Ir vis dėlto negalime leisti, kad ji apie tai perskaitytų rytdienos laikraščiuose arba išgirstų per radiją, – pasakė de Vitas. Vienam iš mūsų teks paskambinti ledi Norington. O ji galės pranešti naujieną dukrai. Geriausia, jei tą padarytumėt jūs, Klaudija.

– Prašau, man nesunku, jeigu tik nereikės reikšti užuojautos. Verčiau padarysiu tai dabar. Paskambinsiu iš savo kabineto, žinoma, jeigu jo neužėmusi policija. Ta policija čia tai tas pats, kas pelių antplūdis namuose. Jauti jas krebždant net tada, kai jų nematai ir negirdi, ir apima toks jausmas, kad jau niekada nepavyks jų atsikratyti.

Ji atsistojo ir nuėjo prie durų aukštai pakelta galva, nors žingsnis buvo netvirtas. Dontsis mėgino atsistoti, tačiau sustingusios kojos jo neklausė, tad jai į pagalbą greitai pašoko de Vitas. Tačiau ji papurtė galvą, švelniai atstūmė jo ištiestą ranką ir išėjo.

Grįžo po mažiau kaip penkių minučių ir pasakė:

– Jos nebuvo namie. Tokią žinią kažin ar tinka palikti atsakiklyje. Pamėginsiu paskambinti vėliau.

– O kaip jūsų tėvas? – paklausė Frensė. – Argi jis ne svarbesnis?

– Be abejo, svarbesnis. Šįvakar nuvažiuosiu jo aplankyti.

Durys be beldimo atsidarė ir pro jas įkišo galvą seržantas Robinsas.

– Ponas Dalglišas atsiprašo, kad privertė jus laukti ilgiau, negu tikėjosi. Jis būtų dėkingas, jeigu ponas Dontsis ateitų į archyvą.

Dontsis tuojau atsistojo, tačiau sąstingis po ilgo sėdėjimo neleido padaryti to vikriai. Lazda, pakabinta ant kėdės atlošo, nudardėjo ant žemės. Jis su Frense Peverel vienu metu atsitūpė jos paimti ir po neilgo bruzdesio bei kone sąmokslininkiškų pasišnibždėjimų pirmoji ją paėmė Frensė, kuri paraudusiu veidu atsistojusi įteikė ją Dontsiui. Jis

kelias sekundes ja rėmėsi, paskui vėl pakabino ant kėdės atlošo ir nuėjo durų link lėtai, tačiau tvirtai.

Jam išėjus Klaudija Etjen tarė:

– Nesuprantu, kodėl Geibrieliui suteikta privilegija eiti pirmam.

– Gal todėl, kad archyvo kambarėliu jis naudojasi dažniau negu mes visi, – atsakė de Vitas.

– Aš ten, ko gero, niekad nesu buvusi, – tarė Frensė. – Paskutinį kartą ten buvau, kai buvo išnešama lova. Jūs tenai irgi nesilankote, ar ne Džeimsai?

– Nesu ten dirbęs, bent jau ne ilgiau kaip kokį pusvalandį. Paskutinis kartas buvo maždaug prieš tris mėnesius. Nuėjau susirasti pirmosios Ezmės Karling sutarties su mūsų leidykla. Ir neradau.

– Vadinasi, neradot jos senojo segtuvo?

– Segtuvą radau. Nusinešiau jį į kambarėlį patyrinėti. Pirmosios sutarties nebuvo.

Klaudija be ypatingo dėmesio tarė:

– Nieko nuostabaus. Ji pas mus jau trisdešimt metų. Segtuvas galėjo būti pertvarkytas prieš dvidešimt metų. – Paskui energingai: – Klausykit, nesuprantu, kam man gaišti laiką, jeigu Adamas Dalglišas sumanė pasiplepėti su kolega poetu. Mums nebūtina sėdėti šiame kambaryje.

– Bet jis sakė, kad norės susitikti su mumis krūvoje, – abejodama tarė Frensė.

– Jau susitiko krūvoje. Dabar susitinka atskirai. Kai būsiu jam reikalinga, ras mane kabinete. Pasakykit jam, gerai?

Jai išėjus Džeimsas tarė:

– Teisybę ji sako. Gal dirbti ir negalėsim, bet sėdėti čia ir žiūrėti į tuščią kėdę kur kas blogiau.

– Bet mes į ją ir nežiūrėjom, ar ne? Specialiai sukome akis kur nors į šoną, tarsi Džerardas mus erzintų. Dirbti negaliu, tačiau dar vieno kavos puodelio neatsisakyčiau.

– Tai paprašykim. Ponia Demeri turi būti kur nors netoli. Būtų įdomu pasiklausyti jos versijos apie pokalbį su Dalglišu. Jei jau tai nepraskaidrins atmosferos, tai niekas to nepadarys.

Jie visi kartu pasuko prie durų. Tada Frensė atsigręžė į jį.

– Džeimsai, aš taip bijau. Turėčiau jausti gailestį, baimę ir skausmą. Mudu draugavom. Aš kadaise jį mylėjau, o dabar jis negyvas. Turėčiau galvoti apie jį, apie tragišką baigtį. Turėčiau melstis už jį. Bandžiau tą daryti, bet buvo tik kažkokie beprasmiški žodžiai. Visa, ką jaučiu, yra savanaudiška, žema. Tai baimė.

– Policijos baimė? Dalglišas ne baugintojas.

– Ne, dar blogiau. Baimė dėl to, kas čia vyksta. Ta gyvatė... nesvarbu, kas taip padarė Džerardui, tai yra pikta. Pyktis Inosent rūmuose, kaip jums atrodo? Man toks įspūdis, kad jaučiau tai jau kelis mėnesius. Tai atrodo kaip neišvengiama pabaiga, tarsi visos tos nedidelės nelaimės vedė kaip tik prie to. Mano galvoje turėtų būti sielvartas dėl Džerardo. Bet taip nėra, ji pilna baimės ir grėsmingos nuojautos, kad tai dar ne pabaiga.

Džeimsas ramindamas tarė:

– Emocijos nebūna nei blogos, nei geros. Jaučiame tai, ką jaučiame. Abejoju, ar kas nors iš mūsų jaučia tikrai didelį sielvartą, net Klaudija. Džerardas buvo puikus žmogus, bet ne iš tų, kurie mėgstami. Nors pats bandau įtikinti save, kad jaučiu sielvartą, tačiau tai tikriausiai tėra bendras ir bejėgiškas liūdesys, kurį visada jauti mirus jaunam, talentingam ir sveikam žmogui. Be to, dar maišosi visokios spėlionės bei nuojautos. – Jis pasisuko į ją ir tarė: – Aš čia, Frense. Kai jums manęs reikės, jeigu reikės, aš čia. Nebūsiu įkyrus. Nepradėsiu piršti savęs vien dėl to, kad nuo smūgio ir baimės abu pasidarėme pažeidžiami. Siūlau jums tik tiek, kiek jums reikės ir kada reikės.

– Suprantu. Ačiū jums, Džeimsai.

Ji ištiesė ranką ir delnu palietė jo veidą. Tai buvo pirmas kartas, kai ji savo noru palietė jį. Tada ji nusisuko į duris ir nespėjo pamatyti jo veide plintančio džiaugsmo bei triumfo išraiškos.

25

Prieš dvi dešimtis metų Dalglišas klausėsi, kaip Geibrielis Dontsis skaito savo poeziją Perselio salėje. Jis neketino to sakyti Dontsiui, tačiau belaukiant senuko tas įvykis iškilo jo vaizduotėje taip gyvai, kad per archyvą artėjančių žingsnių klausėsi apimtas kažkokio jaunatviško jaudulio. Iš dviejų paskutinių karų pirmasis davė daugiau poezijos, ir jis dažnai galvodavo, kodėl taip yra. Gal dėl to, kad keturioliktaisiais metais žuvo dorumas, kad tas kataklizmas nušlavė daugiau negu dorą kartą? Tačiau keletą metų – nejaugi tik trejus? – atrodė, kad Dontsis yra tarsi savo meto Vilfredas Ovenas. Tačiau tų dviejų pirmų knygų pažadai liko neišpildyti, jis nieko daugiau neišspausdino. Dalglišas sakė sau, kad žodis pažadai, turint galvoje nerealizuotą talentą, čia netinka. Kai kurie tų ankstyvųjų eilėraščių buvo tokio lygio, kurį buvo pasiekę keletas pokarinių poetų.

Per tą vakarą Dalglišas sužinojo nemaža apie Dontsio istoriją; jis gyveno Prancūzijoje, bet karui prasidėjus buvo Anglijoje su reikalais, ir žmona su dviem vaikais pakliuvo vokiečiams; ji absoliučiai dingo iš jo akiračio ir oficialių dokumentų, ir tik po kelių metų paieškos po karo jis sužinojo, jog visi trys, vengdami internavimo, pasikeitė pavardes ir vėliau žuvo britams bombarduojant okupuotą Prancūziją. Pats Dontsis tarnavo oro pajėgose, tačiau vis dėlto buvo iš-

gelbėtas nuo visiškos tragiškos ironijos – tame skrydyje jis nedalyvavo. Jo poezija buvo apie tą karą, apie netektį ir sielvartą, apie baimę, draugystę ir drąsą, bailumą ir pralaimėjimą. Stiprios, pašaipios, brutalios eilės buvo nuskaidrinamos lyriško grožio intarpų, tarsi galvoje sprogiṅėjančių sviedinių. Didžiuliai „Lankasteriai“, kylantys kaip grėsmingi žvėrys su mirtimi pilvuose, tamsus ir ramus dangus, plyštantis nuo siaubo kakofonijos, įgulos vaikinai, už kuriuos jis, šiek tiek vyresnis, buvo atsakingas, kas vakarą su stora apranga nerangiai lipantys į tą trapų metalinį kiautą, žinodami aritmetinę išlikimo statistiką, suvokdami, kad tai gali būti naktis, kai jie tarsi liepsnojanys deglai kris iš dangaus. Ir nuolatinė kaltė, jausmas, kad ta naktinė baimė, kelianti siaubą ir laukiama, yra išpirkimas, kad būta išdavystės, kurią gali atlyginti tik mirtis, asmens išdavystės, atspindinčios kur kas stambesnį visuotinį smukimą.

Ir štai dabar jis čia, paprastas senas žmogus, jei bet kurį seną žmogų galima pavadinti paprastu, nesulinkęs, besilaikantis valios pastangomis, tarsi ištvermė ir drąsa galėtų padėti įveikti laiko spaudimą. Amžius paprastai atneša minkštą glebumą, kuris nutrina visus charakterio bruožus, arba, kaip šiuo atveju, taip apnuogina veidą, kad kaulai matyti lyg skeleto, kuris tik laikinai buvo aptrauktas plona ir gležna lyg popierius mėsa. Tačiau plaukai, nors žili, buvo dar stiprūs, akys juodos ir žvitrios, kokias Dalglišas prisiminė iš tada. Dabar jos žvelgė į jį su klausiama ironija.

Dalglišas paėmė nuo stalo kėdę ir pastatė ją prie durų. Dontsis atsisėdo.

Dalgišas tarė:

– Jūs užlipote viršun kartu su lordu Stilgou ir ponu de Vitu. Ar kas nors krito jums į akis šiame kambaryje, be lavono?

– Iš pradžių niekas, tiktai tas nemalonus kvapas. Lavonas, pusnuogis, groteskiškai išniekintas, žeidžia jausmus.

Po minutės, gal ir greičiau ėmiau pastebėti ir kitus dalykus, ir nepaprastai aiškiai. Kambarys man pasirodė kitoks... keistas. Jis atrodė kažkoks tuščias, nors toks nebuvo, neįprastai švarus, šiltesnis negu paprastai. Lavonas atrodė toks... netvarkingas, o kambarys... atvirkščiai. Kėdė tiksliai vietoje, segtuvai tvarkingai sudėti ant stalo. Be abejo, pastebėjau, kad dingęs magnetofonas.

– Ar segtuvai buvo taip, kaip juos palikote?

– Ne visai. Du stalčiai buvo sukeisti. Mažesnysis turėjo būti kairėje. Jame buvo tik du segtuvai, o dešinėje krūvoje daugiau. Dirbdamas aš pasiimu nuo šešių iki dešimties segtuvų ir paskui kraunu juos iš kairės stalo pusės į dešinę. Kai visus pabaigiu, nunešu į archyvą ir padedu vieton, kuri pažymėta įkišta liniuote.

Dalglišas tarė:

– Mes pastebėjome, kad liniuotė yra antros eilės apatinėje lentynoje. Ar tai reiškia, kad užbaigėte tik vieną eilę?

– Šitas darbas labai lėtas. Aš kartais susidomiu senais laiškais, net jeigu jie ir neverti palikti. Daug randu tokių... rašyti dvidešimto amžiaus rašytojų Henriui Pevereliui ir jo tėvui, net jeigu leidykla ir nespausdino jų. Yra Herberto Velso, Arnoldo Beneto, Blumsberio grupės narių laiškų ir net ankstesnių.

– Kokia yra jūsų sistema?

– Kiekvieno segtuvo turinio aprašymą padiktuoju į magnetofoną, paskui savo rekomendaciją – „sunaikinti", „abejotina", „palikti" arba „svarbu". Paskui mašininkė išspausdina sąrašą, kurį valdyba periodiškai peržiūri. Kol kas nieko neišmetėm. Kol nežinome leidyklos ateities, atrodė neprotinga ką nors naikinti.

– Kada paskutinį kartą buvote šiame kambaryje?

– Pirmadienį. Dirbau čia visą dieną. Apie dešimtą valandą pro duris buvo įkišusi galvą ponia Demeri, bet pasakė,

kad netrukdys man. Šitas kambarys valomas tiktai kartą per mėnesį, nuodugniai. Ji pasakė man apie tą sudilusią lango virvelę, pažadėjau jai priminti apie tai Džordžui ir paprašyti pataisyti. Bet kol kas nespėjau su juo pasikalbėti.

– Pats jos nepastebėjote?

– Deja, ne. Langas jau kelias savaites atviras. Man taip patinka. Bet orui atšalus, manau, būčiau pastebėjęs.

– Kaip kambarys šildomas?

– Visada elektriniu židiniu. Jis ir yra mano. Man jis labiau patinka už dujas. Ne dėl to, kad manyčiau, jog dujos nesaugu, bet aš nerūkau, todėl prireikus niekada neturiu degtukų. Paprasčiau iš savo buto atsinešti elektrinį židinį. Jis labai lengvas, ir aš jį kartais parsinešu namo, o kartais ir palieku čia, jeigu kitą dieną irgi žadu dirbti. Pirmadienį parsinešiau namo.

– Ir išeidamas palikote duris neužrakintas?

– Taip. Aš jų niekada nerakinu. Raktas būna spynoje, paprastai iš vidaus, bet aš jo niekada nenaudojau.

– Spyna atrodo palyginti nauja, – tarė Dalglišas. – Kas ją įtaisė?

– Henris Peverelis. Jis mėgdavo čia kartais padirbėti. Nežinau kodėl, bet jis mėgo vienatvę. Manau, kad įdėjęs spyną jis jautėsi saugesnis. Bet ji ne tokia jau nauja, žinoma, už duris naujesnė, bet manau, kad raktas čia yra jau ne mažiau kaip penkeri metai.

– Bet ji nebuvo nenaudojama tuos metus, – tarė Dalglišas. – Spyna patepta, raktas sukiojasi lengvai.

– Tikrai? Aš juo nesinaudoju, tad ir nepastebėjau. Tačiau keista, kad patepta. Gal tai padarė ponia Demeri, nors nepanašu.

Dalglišas paklausė:

– Ar jums patiko Džerardas Etjenas?

– Ne, bet aš gerbiau jį. Ir ne dėl tokių savybių, kurios

pelno pagarbą; gerbiau jį už tai, kad buvo toks skirtingas nuo manęs. Trūkumams jis turėjo atasvarą. Be to, buvo jaunas. Savaime tai nesuteikia pasitikėjimo ar kokių pliusų, bet jis turėjo entuziazmo, kurio mums čia visiems stinga ir kuris leidyklai, mano manymu, būtinas. Gal mums ir nepatiko tai, ką jis darė, ar nepritarėm jo planams, bet jis bent jau žinojo, kur eina. Manau, kad be jo jausimės kaip be vairo.

– Kas po jo bus direktorius?

– Na, jo sesuo Klaudija. Šias pareigas čia turi tas, kam priklauso daugiausiai akcijų. Kiek žinau, jo akcijas turi paveldėti ji. Tuomet turės balso teisę.

– Ir ką darys? – paklausė Dalglišas.

– Nežinau. Reikėtų paklausti jos. Abejoju, ar ji ir pati žino. Juk neteko brolio. Abejoju, ar labai jau galvoja apie leidyklos ateitį.

Dalglišas pasiteiravo Dontsį, kaip jis praleido praėjusią dieną ir naktį. Dontsis pažiūrėjo į jį su gudria šypsenėle. Puikiai suvokė, kad tai reikalinga dėl jo alibi. Kiek laiko patylėjo tarsi rikiuodamas mintis, paskui pasakė:

– Nuo vienuolikos iki pusės dvylikos buvau partnerių pasitarime. Džerardas buvo įpratęs užbaigti juos per dvi valandas, bet vakar baigėme greičiau negu paprastai. Po pasitarimo jis atėjo pas mane iš valdybos kambario pasikalbėti apie poezijos sąrašo ateitį. Be to, manau, mėgino užsitikrinti mano paramą savo planui parduoti Inosent rūmus ir perkelti leidyklą į Dokų rajoną.

– Jums tai atrodė priimtina?

– Atrodė būtina. – Jis patylėjo, paskui pasakė: – Deja. – Jis vėl patylėjo, paskui ėmė kalbėti lėtai ir nuodugniai, pabrėždamas, tarpais sustodamas tarsi parinkti vieno ar kito žodžio, retsykiais susiraukdamas, lyg prisimenami dalykai būtų skausmingi ar nelabai aiškūs. Dalglišas tylomis klausėsi šio monologo.

– Išėjęs iš leidyklos, parėjau namo pasiruošti susitikimui per pietus. Sakydamas pasiruošti, turiu galvoje paprasčiausiai susišukuoti ir nusiplauti rankas. Ilgai netrukau. Buvau susitaręs nusivesti jauną poetą Deimjeną Smitą papietauti į „Aivi". Džerardas sakydavo, kad mudu su Džeimsu de Vitu leidžiam pinigus vaišindami autorius atvirkščia proporcija jų įnašui į leidyklą. Pamaniau, kad tam vaikinui patiks „Aivi". Turėjau būti tenai pirmą valandą, kateris pavežė mane iki Londono tilto, paskui iki restorano pasiėmiau taksi. Ten išbuvome dvi valandas, namo grįžau pusę keturių. Namie išgėriau puoduką arbatos ir ketvirtą vėl buvau kabinete. Dirbau apie pusantros valandos.

Džerardą paskutinį kartą mačiau, kai buvau nusileidęs į tualetą pirmame aukšte. Jis yra namo gilumoje šalia dušo. Moterys paprastai naudojasi tualetu antrame aukšte. Kai aš įėjau, Džerardas ėjo laukan. Mudu nesikalbėjom, tik, atrodo, jis man linktelėjo ar šyptelėjo. Paprasčiausias mandagumo ženklas, daugiau nieko. Daugiau jo nemačiau. Grįžau į butą ir dvi valandas skaitinėjau eilėraščius, kuriuos atrinkau poezijos vakarui, galvojau apie juos, viriausi kavos. Išklausiau šeštos valandos BBC žinias. Netrukus paskambino Frensė Peverel ir palinkėjo sėkmės. Ji buvo pasisiūliusi važiuoti kartu. Jai atrodė, kad kas nors iš leidyklos turėtų lydėti mane. Šnekėjomės apie tai prieš kelias dienas ir man pavyko perkalbėti ją. Tarp kitų poetų ten buvo ir Merigola Rili. Ji nebloga poetė, tačiau didžiuma jos eilių yra skatologiškos. Žinojau, kad Frensei tokia poezija nepatiks, gal ir draugija ar atmosfera. Pasakiau jai, kad labiau norėčiau eiti vienas, kad jai dalyvaujant pasidarysiu nervingas. Ir tai nebuvo visiškas melas. Savo eilių nebuvau skaitęs jau penkiolika metų. Dauguma žmonių mano, kad aš jau miręs. Buvau apskritai bepasigailįs, kam sutikau. Jei ten dar būtų buvusi Frensė, būčiau vis galvojęs, ar jai visa tai patinka, kaip jau-

čiasi – tik dar didesnė trauma. Telefonu užsisakiau taksi ir kelios minutės po pusės aštuonių išvažiavau.

– Kiek po pusės? – paklausė Dalglišas.

– Taksi pasakiau, kad būtų skersgatvyje be penkiolikos aštuntą, ir manau, kad jis manęs laukė gal tik kelias minutes, ne ilgiau. – Jis vėl patylėjo, paskui kalbėjo toliau: – Kas vyko „Konoto herbe", jūsų tikriausiai nedomina. Ten buvo pakankamai žmonių, kurie gali patvirtinti mano buvimą. Manau, kad paskaičiau geriau, negu tikėjausi, tačiau ten buvo pernelyg daug lankytojų, labai triukšminga. Nežinojau, kad poezija yra virtusi tokia buitine pramoga. Visi daug gėrė, rūkė, kai kurie poetai ir patys padaugino. Viskas labai užsitęsė. Norėjau prašyti šeimininko, kad užsakytų taksi, tačiau jis kalbėjosi su būreliu žmonių, ir aš išėjau beveik nepastebėtas. Ketinau gatvės gale pasiimti taksi, bet kol iki ten nuėjau, buvau primuštas. Atrodo, jie buvo trys, du juodieji ir vienas baltasis, tačiau atpažinti negalėčiau. Atsimenu tik puolančias figūras, stiprų smūgį iš užpakalio, apie kišenes graibančias rankas. Tas užpuolimas net nebuvo būtinas. Jei jie būtų paprašę, būčiau ir taip atidavęs savo piniginę. O ką gi daugiau padaryčiau?

– Jie paėmė ją?

– Taip, žinoma. Bent jau pasitikrinęs jos neradau. Antpuolis mane iš pradžių pritrenkė. Kai atsipeikėjau, prie manęs buvo pasilenkęs vyras ir moteris. Jie buvo tame vakare ir ketino pasivyti mane. Griūdamas susitrenkiau galvą ir ji truputį kraujavo. Išsiėmiau nosinę ir prisidėjau prie žaizdos. Paprašiau, kad parvežtų mane namo, bet jie pasakė, kad privalo nuvežti mane į Šv.Tomo ligoninę ir palikti ten. Sakė, kad man būtina persišviesti. Negalėjau įtikinti jų, kad parvežtų mane namo arba surastų taksi. Jie buvo labai geri, bet, manau, nelabai norėjo daryti didelį lanką. Ligoninėje turėjau gerokai palaukti. Traumatologijos skyriuje buvo rim-

tesnių ligonių. Sesuo aptvarstė mano žaizdą ir pasakė, kad reikia palaukti, kol būsiu peršviestas. Rezultatas buvo neblogas, bet jie norėjo palikti mane per naktį stebėjimui. Užtikrinau, kad namie būsiu gerai prižiūrimas, ir pasakiau, kad nesu pasiruošęs gulti ligoninėn. Paprašiau, kad paskambintų Frensei, pasakytų, kas atsitiko, ir užsakytų taksi. Maniau, kad ji galbūt laukia manęs, norėdama sužinoti apie vakarą, ir pradės rūpintis, kai negrįšiu iki vienuoliktos. Namo parvažiavau pusę dviejų ir iš karto paskambinau Frensei. Ji pasiūlė man ateiti pas ją, bet atsakiau, kad jaučiuosi visai gerai ir labiausiai trokštu vonios. Kai tik nusimaudžiau, vėl paskambinau jai, ir ji tuojau nusileido pas mane.

– O kai grįžote namo, ji nesisiūlė tuoj pat ateiti pas jus? – paklausė Dalglišas.

– Ne, Frensė nesikiša, jeigu mano, kad žmogus nori pabūti vienas, o aš kaip tik norėjau pabūti vienas, bent šiek tiek. Nebuvau pasiruošęs viską pasakoti, klausytis užuojautų. Labiausiai norėjau išgerti ir nusimaudyti. Tada paskambinau Frensei. Žinojau, kad ji nekantrauja, ir nenorėjau laikyti jos iki ryto, kol sužinos, kas ten atsitiko. Maniau, kad nuo viskio pasijusiu geriau, bet, tiesą sakant, tik silpnumas apėmė. Tikriausiai kažkas panašu į uždelsto veikimo šoką. Kai ji pasibeldė, jaučiausi gana prastai. Kiek pasėdėjome, paskui ji ėmė raginti mane eiti miegoti. Sakė pasiliksianti pas mane, jeigu man ko nors naktį prireiktų. Manau, ji bijojo, kad aš kur kas didesnis ligonis, negu sakau, todėl norėjo būti šalia, jei kas atsitiktų ir prireiktų paskambinti daktarui. Labai nesispyriau jai, nors supratau, kad man tereikia gerai pailsėti. Maniau, kad ji miegos mano kitame miegamajame, bet ji, atrodo, susisupo į antklodę ir sėdėjo svetainėje šalia mano kambario. Kai rytą pabudau, ji buvo apsirengusi ir išvirė man kavos. Ji reikalavo, kad būčiau namuose, tačiau apsirengęs pasijutau kur kas geriau, todėl

nusprendžiau eiti į leidyklą. Pagrindiniame hole mudu atsiradome kartu, tuojau po to, kai atplaukė pirmasis kateris. Tada ir išgirdome, kad nėra Džerardo.

Dalglišas paklausė:

– Tada pirmą kartą apie tai ir sužinojote?

– Taip. Jis mėgdavo dirbti ilgiau negu dauguma mūsų, ypač ketvirtadieniais. Užtat rytais ateidavo vėliau, išskyrus tas dienas, kai būdavo partnerių pasitarimai, kuriuos jis mėgdavo pradėti lygiai dešimtą. Aš, be abejo, maniau, kad jis išėjo namo maždaug tuo metu, kai aš išėjau ruoštis vakarui.

– Bet jūs jo nematėte, išeidamas į „Konoto herbą"?

– Ne, nemačiau.

– O gal matėte ką nors įeinantį į leidyklą?

– Ne, nieko nemačiau.

– O kai sužinojote, kad jis negyvas, trise užlipote į archyvo kambarėlį?

– Taip, užlipome visi kartu, Stilgou, de Vitas ir aš. Manau, kad tai buvo natūrali reakcija į išgirstą žinią, poreikis įsitikinti pačiam. Pirmas tenai nuėjo Džeimsas. Mudu su Stilgou tiesiog nespėjom paskui jį. Kai mes atėjome, Klaudija dar tebeklūpojo prie brolio lavono. Tada atsistojo, atsisuko į mus ir ištiesė mūsų pusėn ranką. Tai buvo keistas mostas. Tarsi norėtų atskleisti tą baisų vaizdą publikai.

– Kiek laiko išbuvote tame kambaryje?

– Turbūt mažiau kaip minutę. Nors atrodė ilgiau. Stovėjome susigrūdę palei duris, žiūrėjome išplėtę akis, negalėdami jomis patikėti, pritrenkti. Atrodo, niekas nieko nesakė. Aš tai tikrai nekalbėjau. Viskas kambaryje buvo nepaprastai ryšku. Atrodė, kad šokas mano akis padarė be galo imlias ir skvarbias. Neapsakomai aiškiai mačiau kiekvieną Džerardo kūno smulkmeną, visą kambarį. Tada prabilo Stilgou. Jis pasakė: „Aš paskambinsiu į policiją. Mes čia niekuo negalime padėti. Šitą kambarį reikia tuojau užrakinti, raktą

pasiimsiu aš". Mes išėjome, Klaudija užrakino duris. Stilgou pasiėmė raktą. Visa kita jau žinote.

26

Per nesibaigiančius tragedijos aptarinėjimus, kurie tęsėsi kelias savaites ir mėnesius, leidyklos personalas vieningai sutikdavo, kad Mardžorės Spenlav atsitikimas buvo išimtinis. Panelė Spenlav, redaktorė, atvyko į leidyklą punktualiai savo įprastu laiku – penkiolika po devynių. Sumurmėjo „labas rytas" Džoržui, kuris pritrenktas sėdėjo prie savo pulto ir net nepastebėjo jos. Lordas Stilgou, Dontsis ir de Vitas buvo archyvo kambarėlyje prie lavono, ponia Demeri pirmo aukšto rūbinėje rūpinosi Bleke, apsupta daugelio kitų, tad holas kelias minutes buvo tuščias. Panelė Spenlav nuėjo tiesiai į savo kabinetą, nusivilko švarką ir sėdo prie darbo. Dirbdama ji pamiršdavo viską aplinkui, suvokdavo tiktai priešais esantį tekstą. Leidykloje buvo kalbama, kad jos skaitytame tekste nelikdavo jokios nepastebėtos klaidos. Geriausiai jai sekdavosi mokslinė literatūra, nes skaitant jaunuosius modernius romanistus kartais būdavo sunku atskirti gramatinę klaidą nuo jų puoselėjamo ir labai giriamo natūralaus stiliaus. Jos kruopštumas buvo nenusakomas žodžiais, nelikdavo nepatikrintas joks geografinis ar istorinis netikslumas, pro jos akis neprasprūsdavo menkiausias neatitikimas, susijęs su oru, topografija ar apranga. Autoriai vertino ją, nors susitikimas suderinant galutinį tekstą jiems dažnai palikdavo jausmą, kad lankėsi traumuojančioje pamokoje pas griežtą senoviškos mokyklos mokytoją.

Seržantas Robinsas ir detektyvas apžiūrėjo patalpas tuojau po atvykimo. Ši apieška buvo kiek formali, nes niekas

rimtai nesitikėjo, kad žmogžudys gali būti viduje, nebent jis arba ji yra iš darbuotojų. Tačiau seržantas Robinsas gal ir pateisinamai nepatikrino mažo tualeto trečiame aukšte. Nulipus atvesti Geibrielio Dontsio, jo klusios ausys sugavo kažką kosint gretimame kambaryje, ir atidaręs duris jis pamatė pagyvenusią ponią, dirbančią prie stalo. Griežtai nužvelgusi jį pro akinių pusmėnulių viršų, ji paklausė:

– O kas gi jūs toks?

– Seržantas Robinsas iš sostinės policijos, ponia. Pro kur jūs įėjote?

– Pro duris. Aš čia dirbu. Čia mano kabinetas. Aš esu šios leidyklos vyresnioji redaktorė. Todėl turiu teisę čia būti. Bet labai abejoju, ar tą patį galite apie save pasakyti jūs pats.

– Aš čia atlieku pareigą, ponia. Ponas Džerardas Etjenas rastas negyvas įtartinomis aplinkybėmis.

– Tai jį kas nors nužudė?

– Kol kas nesame dėl to tikri.

– Kada jis mirė?

– Detaliau žinosime po gydytojo pranešimo.

– Nuo ko jis mirė?

– Mirties priežastis kol kas nežinoma.

– Man atrodo, jaunuoli, kad jūs apskritai labai mažai žinote. Gal verčiau ateikite dar kartą, kai būsite informuotas geriau.

Seržantas Robinsas prasižiojo, paskui kietai susičiaupė, nes vos nepasakė: „Klausau, ponia. Ateisiu, ponia". Jis išėjo ir uždarė duris, ir tik laiptų viduryje susiprato, kad nepaklausė moters pavardės. Vėliau, be abejo, padarys tai. Tai buvo smulki nesėkmė trumpo susidūrimo metu, kuris, gavo pripažinti, baigėsi nelabai gerai. Būdamas savikritiškas ir linkęs pamąstyti, jis taip pat pripažino, kad to priežastis iš dalies buvo didelis šios moters išvaizdos ir balso panašumas į ponią Edison, jo pirmąją mokytoją, kai jis atvažiavo iš

našlaičių mokyklos, ir kuri manė, jog vaikai labiausiai laimingi ir patenkinti būna tada, kai iš pat pradžių žino, kas yra viršininkas.

Panelė Spenlav išgirstos žinios buvo sukrėsta kur kas labiau, negu parodė jam. Pabaigusi puslapį ji paskambino į pultą.

– Džordžai, gal galit man surasti ponią Demeri? – Ieškoti informacijos ji manė esant protingiausia pas tos srities specialistą. – Ponia Demeri? Leidykloje klaidžioja jaunuolis, kuris sakosi esąs seržantas iš miesto policijos. Jis man sakė, kad ponas Etjenas negyvas, galbūt nužudytas. Jeigu ką nors apie tai žinote, tai gal galite ateiti pas mane ir apšviesti. Be to, galėčiau išgerti ir kavos.

Demeri, palikusi Blekę Mendės globai, su dideliu noru ėmėsi vykdyti prašymą.

27

Dalglišas kartu su Keite kitus patrnerius apklausinėjo Džerardo Etjeno kabinete. Danielis buvo archyvo kambarėlyje, kur jau atvykęs dujininkas ardė židinį, o kai viskas bus užbaigta, ketino paimti nuodegų pavyzdžius iš paties židinio ir nugabenti jas į laboratoriją, po to Vopingo policijos nuovadoje įrengti bylos tyrimo punktą. Dalglišas jau buvo pasikalbėjęs su nuovados viršininku, kuris filosofiškai sutiko su tokio įsikišimo būtinybe ir leido laikinai naudotis vienu kabinetu. Dalglišas tikėjosi, jog tai užtruks neilgai. Jeigu tai žmogžudystė, o jis tuo neabejojo, tai galimų įtariamųjų ratas turi būti ne itin didelis.

Jis nebuvo linkęs sėdėti prie Etjeno stalo, iš dalies nenorėdamas įžeisti partnerių jausmų, bet labiausiai dėl to, kad susėdus su apklausiamuoju prie to šviesaus ąžuolo sta-

lo, kiekvienas pokalbis įgaus tam tikro formalumo, kuris suvaržo įtariamąjį arba nuteikia jį priešiškai, užuot padėjęs gauti naudingos informacijos. Tačiau prie lango buvo nedidelis tokio pat medžio pasitarimų stalas su šešiomis kėdėmis, tad visi susėdo ten. Ilgas kelias nuo durų iki šio stalo gali trikdyti kviečiamuosius, išskyrus pačius tvirčiausius, tačiau jis abejojo, ar tai rūpėtų Klaudijai ar de Vitui.

Kambario kadaise tikriausiai būta valgomojo, tačiau jo elegancija buvo sudarkyta pertvaros gale, kuri kirto ovalinius lipdinius lubose ir dalino perpus vieną iš keturių aukštų langų Inosent pasažo pusėje. Puikus marmuro židinys su puošniais raižiniais liko panelės Bleket kabinete. Baldai Etjeno kabinete – rašomasis stalas, pasitarimų stalas, kėdės ir kartotekų spintos – buvo kone agresyviai šiuolaikiniai. Gal jie buvo parinkti specialiai, kad kontrastuotų su marmuro piliastrais ir porfyro entablementais, dviem dideliais sietynais, kurių vienas kone lietė pertvarą, ir paauksuotais paveikslų rėmais ant šviesiai žalių sienų. Paveikslai buvo įprasti peizažai, daugiausia Viktorijos laikų. Jie buvo geri, bet pernelyg kruopštūs, jo skoniui per sentimentalūs. Jis abejojo, ar tie paveikslai čia kabojo nuo pat pradžių, ir pagalvojo, kokie Peverelių portretai kadaise galėjo puošti šias sienas. Vienas originalus baldas vis dėlto buvo išlikęs – marmuro ir bronzos vyno staliukas, tikriausiai regentystės laikų. Vadinasi, tebenaudojamas bent vienas senus didingus laikus primenantis daiktas. Jis pagalvojo, ką apie kambario padalijimą mano Frensė Peverel ir ar dabar, kai Džerardas Etjenas miręs, ta pertvara bus panaikinta. Dar jis pagalvojo, ar Džerardas Etjenas buvo nejautrus bet kokiai architektūrai, ar tik šiam konkrečiam namui. Ar ta pertvara, nederantys šiuolaikiniai baldai, jo pastabos, jog kabinetas netinkamas darbui, buvo sąmoningas noras atmesti praeitį, kurioje dominavo Pevereliai, o ne Etjenai?

Klaudija Etjen nuėjo trisdešimt pėdų iki jo pasitikėdama bei grakščiai ir atsisėdo priešais tarsi darydama malonę. Ji buvo labai išblyškusi, tačiau valdėsi neblogai, nors jis spėjo, kad jos rankos, dabar sukištos į nertinio kišenes, būtų galėjusios pasakyti kur kas daugiau negu jos įtemptas, rimtas veidas. Jis pareiškė paprastą ir, jo manymu, nuoširdžią užuojautą, tačiau ji net nelaukė jos pabaigos.

– Jūs esate čia dėl lordo Stilgou?

– Ne, aš čia esu dėl jūsų brolio mirties. Lordas Stilgou susisiekė su manimi netiesiogiai per bendrą mūsų draugą. Prieš tai jis gavo anoniminį laišką, kuris sukėlė didelį nerimą jo žmonai; ji laikė tai grasinimu jo gyvybei. Jis paprašė, kad policija oficialiai patvirtintų, jog neturi įtarimo dėl trijų su jūsų leidykla susijusių mirčių – dviejų autorių ir Sonios Klements.

– Ir jūs tai, be abejo, galėjote patvirtinti.

– Policijos skyrius galėjo tai patvirtinti. Jis tą patvirtinimą turėjo gauti maždaug prieš tris dienas.

– Manau, tai patenkino jį. Lordo Stilgou savisauga yra kone paranojiška. Ir vis dėlto nejaugi jis mano, kad Džerardo mirtis yra tyčinis mėginimas sabotuoti jo neįkainojamus prisiminimus? Man vis dėlto keista, viršininke, kad jūs atvykote čia pats ir su tokiomis įspūdingomis pajėgomis. Jūs laikote mano brolio žūtį žmogžudyste?

– Nepaaiškinama ir įtartina mirtimi. Todėl ir privalau jus sutrukdyti. Būčiau labai dėkingas jums už bendradarbiavimą ir dar už tai, jei paaiškintumėte savo darbuotojams, kad teks neišvengiamai sutrukdyti jų darbą ir atimti kiek laiko.

– Manau, jie tai supras.

– Atmetimo metodui mums reikės paimti pirštų atspaudus. Tie, kurie pasirodys nereikalingi tyrimui, baigus bylą bus sunaikinti.

– Tai mums bus nauja patirtis. Bet, žinoma, jei būtina,

mes turėsime sutikti. Manau, kad jūs pageidausite, jog mes, ypač partneriai, pateiktume alibi.

– Man reikia žinoti, ką jūs veikėte, panele Etjen, ir su kuo buvote vakar vakare nuo šeštos valandos.

Ji atsakė:

– Jūsų užduotis nepavydėtina, viršininke, – pareikšti man užuojautą dėl brolio mirties ir paprašyti alibi, kuris įrodytų, kad aš jo nenužudžiau. Jūs darote tai gana elegantiškai. Sveikinu jus, nors, antra vertus, turėjote progų pasipraktikuoti. Vakar vakare aš plaukiau upe su savo draugu Deklanu Kartraitu. Kai kalbėsitės su juo, jis tikriausiai apibūdins mane kaip savo sužadėtinę. Aš esu linkusi vartoti žodį draugė. Mes išplaukėme tuojau po pusės septynių, kai kateris grįžo nuvežęs darbuotojus į Čering Kroso prieplauką. Plaukiojome upe maždaug iki pusės vienuoliktos, gal kiek ilgiau, tada grįžome čia ir aš nuvežiau jį jo butą Vestborn Grouve. Jis gyvena virš antikvarinės parduotuvės, kurią savininko pavedimu valdo. Adresą aš jums, be abejo, duosiu. Buvau su juo iki antros valandos, tada parvažiavau į Barbakaną. Ten turiu butą, vienu aukštu žemiau negu mano brolis.

– Gana ilgas pasiplaukiojimas spalio vakarą.

– Gražų spalio vakarą. Nuplaukėme žemyn pažiūrėti Temzės barjero. Paskui grįžome ir nuplaukėme į Grinvičą. Bažnyčios gatvėje pavakarieniavome „Le Papillon“. Buvome užsisakę aštuntai valandai, ten sėdėjome apie pusantros valandos. Čionai sugrįžome, kaip jau minėjau, po pusės vienuolikos.

– Ar jus kas nors matė, be restorano personalo ir kitų klientų?

– Upė buvo gana tuščia. Bet vis tiek mus turėjo matyti daugybė žmonių, tik tai nereiškia, kad jie mus prisimena. Aš buvau vairinėje, ir Deklanas beveik visą laiką buvo kartu su manim. Plaukdami sutikome mažiausiai du policijos

katerius. Drįstu manyti, kad jie mus pastebėjo. Juk tai jų darbas, ar ne?

– Ar kas nors matė, kai sugrįžę išlipote?

– Kiek pamenu, ne. Mes patys irgi nieko nematėme ir negirdėjome.

– Ir negalite paminėti nė vieno asmens, kuris būtų norėjęs jūsų brolio mirties.

– Jūs to klausėte jau anksčiau.

– Dabar, asmeninio pokalbio metu, klausiu to dar kartą.

– Argi? Nejaugi pokalbis su policijos pareigūnu gali būti asmeninis? Na, bet atsakymas vis tiek tas pats. Nežinau žmogaus, kuris būtų nekentęs jo tiek, kad galėtų nužudyti. Be abejo, gali būti tokių, kurie nesigailės dėl jo mirties. Jokia mirtis nesukelia visuotinio gailesčio. Kam nors ji būna naudinga.

– Kam gali būti naudinga ši mirtis?

– Man. Aš esu Džerardo paveldėtoja. Žinoma, jam vedus tai būtų pasikeitę. Bet dabar aš paveldėsiu jo akcijas leidykloje, jo butą Barbakane, gyvybės draudimą. Aš jo labai gerai nepažinojau, nebuvome išauklėti kaip mylinčios atžalos. Lankėme skirtingas mokyklas, skirtingus universitetus, gyvenome skirtingus gyvenimus. Mano butas Barbakane yra po jo butu, tačiau mudu neturėjome papratimo lankytis vienas pas kitą. Tai būtų mums atrodę kaip brovimasis į privatų gyvenimą. Tačiau jis man patiko, gerbiau jį. Ir palaikiau jį. Jeigu jis buvo nužudytas, tai tegu tas žudikas pūna kalėjime visą savo gyvenimą. Tačiau taip nebus. Mes taip greitai pamirštame mirusiuosius ir atleidžiame gyviesiems. Gal todėl esame linkę rodyti gailestingumą, kad nejaukiai jaučiame, jog vieną dieną jo mums gali prireikti patiems. Beje, štai jo raktai. Jūs prašėte. Aš paėmiau jo mašinos raktus ir buto raktus.

– Ačiū, – atsakė Dalglišas paimdamas. – Užtikrinu jus,

kad jie bus laikomi tik pas mane arba pas kurį nors mano žmogų. Ar jūsų tėvui jau pranešta apie sūnaus mirtį?

– Dar ne. Šiandien po pietų ketinu nuvažiuoti į Pajūrio Bredvelį. Jis gyvena užkampyje ir neatsiliepia į skambučius. Noriu pranešti jam apie tai asmeniškai. Ar norite susitikti su juo?

– Tai svarbu. Būčiau dėkingas, jeigu paprašytumėte jį susitikti su manimi rytoj jam patogiu laiku.

– Paprašysiu, bet abejoju, ar jis sutiks. Jis labai nemėgsta lankytojų. Gyvena su senyva moterimi prancūze, kuri jį prižiūri. Jos sūnus dirba jų vairuotoju. Jis vedęs vietinę merginą ir, Estelei mirus, manau, liks jos vietoje. Estelė laiko garbe pasitarnauti Prancūzijos didvyriui ir jo nepaliks. Tėvas, kaip visada, gyvena organizuotą gyvenimą. Sakau jums todėl, kad žinotumėte, ko tikėtis. Nemanau, kad būsite sutiktas svetingai. Ar tai viskas?

– Be to, man reikės susitikti su Sonios Klements artimaisiais.

– Sonios Klements? Kas gi gali būti bendra tarp jos savižudybės ir Džerardo mirties?

– Kiek man žinoma šiuo metu – nieko. Ar yra kokių nors jos giminaičių arba su kuo gyveno?

– Tiktai jos sesuo, bet paskutinius trejus metus jos negyveno kartu. Ji yra vienuolė, priklauso Kemptauno bendruomenei netoli Braitono. Jie turi bendrabutį mirštantiems. Man atrodo, jis vadinasi šventos Onos vienuolynu. Neabejoju, kad vienuolyno motina leis jums susitikti su ja. Juk pagaliau policija yra panaši į mokesčių inspekciją, ar ne? Kad ir kaip nemalonus ar nepageidautinas jų vizitas, paskambinus privalu įsileisti. Gal galiu dar kuo nors būti naudinga?

– Archyvo kambarėlis bus užantspauduotas, taip pat norėčiau užrakinti ir visą archyvą.

– Ar ilgam?

– Tiek, kiek reikės. Ar tai bus labai nepatogu?

– Žinoma, bus nepatogu. Geibrielis Dontsis tvarko senus dokumentus. Šis darbas jau ir taip atsilieka nuo grafiko.

– Suprantu, kad tai bus nepatogu. Tačiau aš klausiau, ar tai bus labai nepatogu. Ar leidykla gali funkcionuoti be šitų dviejų patalpų?

– Jeigu jums tai atrodo svarbu, mes, be abejo, pasistengsime išsiversti.

– Dėkoju.

Pabaigoje jis pasiteiravo apie pokštautoją leidykloje ir kas nuveikta jam išaiškinti. Apklausa apskritai atrodė paviršutiniška ir nesėkminga.

Ji atsakė:

– Džerardas daugiau ar mažiau paliko tai man, tačiau nieko gero nepasiekiau. Visa, ką galėjau padaryti, tai surašyti tuos atsitikimus eilės tvarka ir žmones, tuo metu buvusius leidykloje arba galėjusius tai padaryti. Praktiškai tai reiškė visus darbuotojus, išskyrus sergančius arba atostogaujančius. Atrodė, kad tas žmogus tyčia pasirenka metą, kai čia būna visi partneriai ir darbuotojai ir visi gali būti įtariami. Dėl paskutinio incidento Geibrielis Dontsis turi alibi – tai faksas iš šio kabineto į Beterio knygyną Oksforde. Tuo metu jis važiavo pietauti su vienu mūsų autorių į „Aivi“, tačiau visi partneriai ir vyresnysis personalas buvo čia. Mudu su Džerardu kateriu nuplaukėme į Grinvičą papietauti „Trafalgaro tavernoje“, tačiau iš čia išėjome tiktai dvidešimt po pirmos. Faksas buvo išsiųstas pusę pirmos. Karling turėjo pradėti susitikimą pirmą valandą. Tačiau paskutinis atsitikimas, be abejo, yra pavogtas mano brolio dienoraštis. Jis galėjo būti paimtas iš jo stalčiaus bet kuriuo metu trečiadienį. Jis jo pasigedo vakar iš pat ryto.

– Papasakokit man apie gyvatę, – paprašė Dalglišas.

– Smauglį Sidą? Dievai žino, kada jis čia atsirado pirmą

kartą. Gal prieš kokius penkerius metus. Kažkas pamiršo po Kalėdų pobūvio personalui. Panelė Bleket naudodavo ją parišti durims tarp jos kabineto ir Henrio Peverelio, kad būtų praviros. Ji tapo savotišku kabineto talismanu. Blekė prie jos kažkodėl prisirišusi.

– Ir vakar jūsų brolis liepė ją išmesti?

– Tikriausiai jums tai pasakė ponia Demeri. Taip, liepė. Po partnerių pasitarimo jo nuotaika buvo nekokia, ir ta gyvatė jį kažkodėl suerzino. Ji įkišo ją į stalčių.

– Jūs matėte, kaip ji tą padarė?

– Taip. Mačiau aš, Geibrielis Dontsis ir mūsų laikina stenografininkė Mendė Prais. Aišku, kad ta naujiena greitai paplito po leidyklą.

– Jūsų brolis iš pasitarimo išėjo susierzinęs? – paklausė Dalglišas.

– Aš taip nesakiau. Sakiau – nekokios nuotaikos. Kaip ir mes visi. Jokia paslaptis, kad mūsų leidyklai sunkios dienos. Privalome susitaikyti su Inosent rūmų pardavimu, jeigu norime toliau dirbti.

– Tai turėtų būti liūdna perspektyva panelei Peverel.

– Manau, kad nė vienas mūsų tuo nesidžiaugia. Bet spėjimas, kad kas nors mūsų mėgino tai sutrukdyti nužudydamas Džerardą, yra juokingas.

– Aš tokio spėjimo neiškėliau, – tarė Dalglišas.

Tuomet jis ją atleido.

Jai pasiekus duris, galvą kyštelėjo Danielis. Jis uždarė duris jai ir tik tada prabilo:

– Dujų inžinierius jau gali važiuoti, pone. Buvo taip, kaip jis tikėjosi. Dūmtraukis smarkiai užkištas. Panašu į tinką iš kamino vidaus, tačiau gausu ir per metų metus prikritusių suodžių. Jis pateiks oficialią ataskaitą, tačiau dėl to, kas atsitiko, neabejoja. Esant tokiai traukai, ugnis buvo mirtinai pavojinga.

Dalglišas tarė:

– Tiktai kambaryje be deramos ventiliacijos. Esame tai ne kartą girdėję. Mirtinas buvo degančio židinio ir neatidaromo lango derinys.

Danielis pridūrė:

– Buvo vienas itin didelis tinko gabalas dūmtraukyje. Jis galėjo natūraliai įkristi iš kamino vidaus arba tai padaryta specialiai. Tiesos neįmanoma pasakyti. Gana pabaksnoti pagaliu, ir tinko gabalai krinta. Ar norite pažiūrėti, pone?

– Taip, tuojau ateisiu.

– Ar židinį su tinku atiduoti ekspertams?

– Taip, Danieli, viską. – Jam nereikėjo pridurti: „Be to, reikės atspaudų, nuotraukų, visko“. Jis dirbo su smurtinės mirties specialistais.

Lipant į viršų jis paklausė:

– Yra naujienų apie dingusį magnetofoną arba Etjeno dienoraštį?

– Kol kas ne, pone. Panelė Etjen užsispyrė patikrinti visų darbuotojų stalčius. Bet aš nemanau, kad norėtumėte prašyti tam orderio.

– Kol kas tai nebūtina. Ir apskritai abejoju, ar bus būtina. Kratą galima padaryti pirmadienį, kai visi darbuotojai bus čia. Jeigu tą magnetofoną dėl kokių nors svarbių priežasčių paėmė žmogžudys, tai tas daiktas dabar tikriausiai guli upės dugne. Jei jį paėmė vietinis pokštautojas, jis gali ir vėl atsirasti. Tas pats ir dėl dienoraščio.

Danielis tarė:

– Matyt, šitas magnetofonas buvo vienintelis toks daiktas visoje leidykloje. Jis priklausė asmeniškai Dontsiui. Visi kiti yra kur kas didesni ir maitinami iš tinklo, jiems naudojamos standartinės kasetės. Ponas de Vitas klausia, ar negalėtumėte jo priimti anksčiau. Mat kartu su juo gyvena rimtai sergantis žmogus ir jis pažadėjo šiandien anksčiau grįžti.

– Gerai, pakviesiu jį sekantį.

Dujų inžinierius, jau su paltu ir pasiruošęs išeiti, ėmė garsiai piktintis tokiu nemokšiškumu naudojantis židiniu.

– Gal jau dvidešimt metų nesu matęs tokio židinio. Jam seniai vieta muziejuje. Tačiau funkcionuoja jis gerai. Padarytas patikimai, tvirtai. Tokie būdavo naudojami vaikų kambariuose. Čiaupas, kaip matote, nuimamas, kad vaikai negalėtų netyčia atsukti. Kas atsitiko šiuo atveju, yra visai aišku, viršininke. Kaminas visiškai užkištas. Matyt, tinkas krito jau daugelį metų. Dievai žino, kada jis buvo paskutinį kartą tikrintas. Prašyte prašėsi mirties atvejo. Tokių nelaimių aš esu matęs, manau, jūs irgi, matysim ir vėliau. Bet juk žmonės negali skųstis, kad niekas jų neperspėjo. Dujiniam židiniui reikalingas oras. Be ventiliacijos jis negali veikti, susidaro anglies viendeginis. Dujos yra visiškai saugus kuras, jei naudosi jį teisingai.

– Jei langas būtų buvęs atviras, jam nieko nebūtų atsitikę?

– Ko gero. Langas yra aukštai ir gana siauras, bet jeigu būtų buvęs atviras, žmogus būtų likęs gyvas. Kaip jūs jį radote? Tikriausiai užmigusį kėdėje. Tai pati įprasčiausia poza. Žmogus pasidaro mieguistas, užmiega ir daugiau nepabunda.

Danielis tarė:

– Būna ir blogesnių mirčių.

– Tik jau ne dujų inžinieriui. Tai pasityčiojimas iš kuro. Jums tikriausiai reikės ataskaitos, viršininke. Netruksiu parašyti. Jis buvo gana jaunas, ar ne? Tuomet dar blogiau. – Jis pravėrė duris ir apžvelgė kambarį. – Nesuprantu, kodėl jis atėjo čia dirbti. Keista vieta. Juk tokiame dideliame pastate per akis kur kas geresnių kabinetų.

28

Džeimsas de Vitas įėjęs uždarė duris ir kelias akimirkas pastovėjo prie jų tarsi abejodamas, ko apskritai čia atėjo, paskui lengvais žingsniais perėjo kambarį ir prisitraukė laisvą kėdę prie stalo krašto.

– Nieko, jei sėdėsiu čia? Būti priešais jus kitapus stalo šioje prieštaringoje situacijoje yra nelabai malonu. Nejučia atgyja nemalonūs prisiminimai apie pokalbius su mokyklos auklėtoju.

Jis buvo apsirengęs neoficialiai – su mėlynais džinsais ir dryžuotu palaidu megztiniu su odos lopais ant alkūnių bei pečių, dėl kurių drabužis atrodė panašus į karišką. Tačiau de Vitas su juo atrodė beveik elegantiškai.

Jis buvo labai aukštas, per šešias pėdas, kiek palaidų galūnių, o ilgi kaulėti riešai darė kiek drambloto žmogaus įspūdį. Veidas su tam tikru liūdnu klouno humoru, prakaulus ir inteligentiškas, skruostai įdubę. Virš aukštos kaktos vešlūs šviesiai rudi plaukai. Akys siauros, tarsi mieguistos po masyviais vokais, tačiau tai buvo akys, kurios mato viską ir beveik nieko neišduoda. Prabilus jo negarsi maloni tęsiama šnekta keistai nesiderino su žodžiais.

– Ką tik mačiau Klaudiją. Ji atrodo baisiai pavargusi. Nejaugi jums tikrai reikėjo tardyti ją? Juk ji nemaloniomis aplinkybėmis neteko vienintelio brolio.

Dalglišas atsakė:

– Vargu ar tai buvo tardymas. Jei panelė Etjen būtų paprašiusi mūsų baigti arba jei man būtų pasirodžiusi per daug prislėgta, mes, be abejo, būtume nutraukę pokalbį.

– O Frensė Peverel? Juk jai tai ne mažiau baisu. Gal galima pasikalbėti su ja rytoj?

– Nebent būtų tokia prislėgta, kad negalėtų pasiklabėti su manimi šiandien. Tokiais atvejais kaip šitas svarbu surinkti kuo daugiau informacijos per kuo trumpesnį laiką.

Keitė pagalvojo, ar tik jis nesirūpina labiau Frense Peverel negu Klaudija Etjen.

Jis atsakė:

– Ko gero, tai tiesa. Labai atsiprašau. Matote, mano planai suardyti, ir jeigu negrįšiu iki pusės penkių, tai mano draugas Rupertas Farlou bus vienas. Tiesą sakant Rupertas yra mano alibi. Manau, kad pagrindinis šio pokalbio tikslas ir yra mano alibi pateikimas. Namo vakar išvykau pusę šešių kateriu ir Hilgeit Vilidže buvau pusę septynių. Tada Žiedine linija iš Vestminsterio nuvažiavau į Noting Hil Geitą. Rupertas gali patvirtinti, kad visą vakarą buvau su juo namuose. Niekas nebuvo atėjęs ir niekas neskambino, nors ir keista. Būtų gerai, jei prieš apsilankydamas su juo pasikalbėti, susitartumėte iš anksto. Dabar jis rimtai serga ir skirtingomis dienomis nevienodai jaučiasi.

Dalglišas paklausė jį įprasto klausimo – ar žino ką nors, kas būtų geidęs Džerardo Etjeno mirties.

– Gal, pavyzdžiui, turėjo kokių politinių priešų plačiausia to žodžio prasme?

– O Dieve, ne! Džerardas buvo itin liberalus, tiek kalba, tiek veiksmais. Juk viską lemia kalba. Laikėsi korektiškų liberalių pažiūrų. Jis žinojo, ko negalima sakyti arba spausdinti šių laikų Britanijoje, ir to nedarė. Gal, kaip daugelis mūsų, ir pagalvodavo ką nors, tačiau tai jokia nuodėmė. Tačiau apskritai abejoju, ar jis labai jau domėjosi politiniais ar visuomenės įvykiais, jeigu jie nebuvo susiję su leidyba. Kartais dėdavosi tuo besidomįs, jei tai būdavo naudinga, tačiau nemanau, kad tas domėjimasis buvo tikras.

– O kas jį iš tikro domino? Kas jam rimtai rūpėjo?

– Šlovė. Sėkmė. Jis pats. Leidykla. Jis norėjo vadovauti vienai iš didžiausių... gal didžiausiai... ir labiausiai klestinčiai privačiai leidyklai Britanijoje. Dar muzika: Bethovenas ir ypač Vagneris. Jis pats skambino pianinu, ir visai neblo-

gai. Tik gaila, kad su žmonėmis nebuvo toks pat jautrus. Manau, kad kalta jo dabartinė moteris.

– Jis buvo susižadėjęs?

– Su grafo Noringtono seserimi. Klaudija paskambino jos motinai. Manau, kad šiuo metu dukrai jau pranešta.

– Ir nebuvo jokių problemų dėl tų sužadėtuvių?

– Bent jau man nežinoma. Gal Klaudija ką ir žinojo, bet aš ne. Džerardas nelabai noriai kalbėdavo apie ledi Lusindą. Žinoma, mes visi buvome su ja supažindinti. Liepos dešimtą Džerardas surengė jungtinį sužadėtuvių ir jos gimimo dienos pokylį vietoje mūsų kasvasarinio suėjimo. Atrodo, jis susipažino su ja pernai Bairoite, bet man susidarė įspūdis, – žinoma, aš galiu ir klysti, – kad ji tenai nuvažiavo ne dėl Vagnerio. Manau, kad ji su motina lankėsi pas savo giminaičius. Šiaip apie ją žinau nedaug. Džerardas neatrodė turįs visuomeninių ambicijų. Nepasakysi, kad ledi Lusinda suteikė pinigų leidyklai. Kilmė, bet ne pinigai. Žinoma, kai tie žmonės skundžiasi, jog yra neturtingi, tai nori pasakyti, kad laikinai nepajėgia užmokėti už savo atžalos mokslą Itono koledže. Bet vis dėlto ledi Lusinda, be abejo, rūpėjo Džerardui. Be to, dar alpinizmas. Jeigu būtumėte pasiteiravęs Džerardą apie jo pomėgius, jis būtų paminėjęs alpinizmą. Kiek man žinoma, per visą gyvenimą jis įkopė tik į vieną kalną.

– Į kurį kalną? – netikėtai paklausė Keitė.

De Vitas pasisuko į ją ir nusišypsojo. Ta šypsena buvo netikėta ir pakeitė jo veidą.

– Į Meterhorną. Tai tikriausiai gana daug pasako apie Džerardą Etjeną.

Dalglišas tarė:

– Gal jis norėjo pertvarkyti leidyklą. O tai negalėjo visiems patikti.

– Bet tai nereiškia, kad tie pakeitimai nebuvo reikalingi,

jie, mano galva, ir dabar reikalingi. Šito pastato išlaikymas jau kelis dešimtmečius suryja visą metinį pelną. Gal ir galėtume išsilaikyti, jeigu perpus sumažintume apimtį, atleistume du trečdalius personalo, trisdešimčia procentų susimažintume savo pačių atlyginimus, pasitenkintume griežtu planu ir mažos leidyklėlės statusu. Džerardo Etjeno tai nebūtų patenkinę.

– O jus visus?

– Na, mes retsykiais pamurmėdavome ir pasimuistydavome prieš jo spaudimą, bet manau, visi supratome, kad Džerardas sako tiesą – arba plėstis, arba pražūti. Šiuolaikinė leidykla negali egzistuoti vien iš grožinės literatūros. Džerardas norėjo tapti stipria teisine leidykla, imtis mokslinio pobūdžio knygų. Tam būtų prireikę pinigų, jau nekalbant apie tam tikrą komercinį agresyvumą. Nesu tikras, kad kai kuriems mūsų tam pakako ugnies. Dabar dievai žino kas bus. Manau, kad surengsime partnerių pasitarimą, išrinksime Klaudiją pirmininke ir direktore ir visus nemalonius sprendimus atidėsime mažiausiai pusei metų. Tai būtų prajuokinę Džerardą. Jam tai būtų atrodę tipiška.

Dalglišas, nenorėdamas pernelyg ilgai gaišinti jį, pabaigai paprašė trumpai papasakoti apie pokštininką leidykloje.

– Net neįsivaizduoju, kieno čia darbas. Per partnerių mėnesinius pasitarimus kalboms apie tai sugaišome nemažai laiko, tačiau nieko nepešėme. Tai tikrai keista. Teturėdami tik trisdešimt darbuotojų, atrodytų, jau galėjome nustatyti tą asmenį vien atmetimo būdu. Daugelis personalo dirba leidykloje jau labai seniai, ir aš sakiau, kad visi jie, tiek seni, tiek nauji, negali būti įtariami. O tie incidentai atsitikdavo, kai praktiškai visi būdavome vietoje. Gal tokia ir buvo to pokštininko mintis – kuo labiau apsunkinti atmetimo metodą. Žinoma, rimčiausias buvo Gi Fokso knygos iliustracijų dingimas ir lordo Stilgou korektūros pakeitimas.

Dalglišas paklausė:

– Tačiau nei viena, nei antra nepasirodė katastrofiška.

– Tiesą sakant, ne. Tas paskutinis atvejis su Smaugliu Sidu, atrodo, yra kito pobūdžio. Ankstesnieji buvo nukreipti prieš leidyklą, tačiau sukimšti tą gyvatę Džerardui į burną – tai jau pykčio aktas prieš jį asmeniškai. Kad jums nereikėtų klausti, galiu iš karto pasakyti, kad aš žinojau, kur rasti Smauglį Sidą. Manau, kad daugelis personalo po ponios Demeri apsilankymo tą irgi žinojo.

Dalglišas pagalvojo, kad jau laikas paleisti jį. Jis paklausė:

– Kaip jūs parvažiuosite į Hilgeit Vilidžą?

– Užsisakiau taksi, kateriu iki Čering Kroso jau nespėsiu. Jeigu norėsite dar ką nors sužinoti, rytoj būsiu pusę dešimtos. Nors nemanau, kad galiu labai kuo padėti. Tiesa, jau dabar galiu pasakyti, kad Džerardą nužudžiau ne aš ir ne aš įkišau jam į burną gyvatę. Net nuodydamas dujomis vargiai galėjai įtikinti jį kokio nors romano vertingumu.

– Vadinasi, jūs manote, kad kaip tik tokia buvo jo mirties priežastis?

– Argi ne? Tiesą sakant, tai buvo Dontsio mintis, negaliu jos savintis. Bet kuo daugiau apie ją galvoju, tuo įtikinamesnė ji man atrodo.

Jis išėjo su tuo pačiu neskubiu gracingumu, kaip ir buvo atėjęs.

Dalglišas pagalvojo, kad įtariamųjų klausinėjimas yra labai panašus į pokalbius su kandidatais užimti kokias nors pareigas. Visada kyla pagunda įvertinti kiekvieną pasirodžiusį kandidatą ir išgirsti apie jį nuomonę, prieš kviečiantis pokalbiui naują. Šiandien jis laukė tylėdamas. Keitė, kaip visada, suvokė, jog protingiausia patylėti, tačiau jis įtarė, kad apie Klaudiją Etjen jai knieti pasakyti keletą kandžių frazių.

Paskutinė buvo Frensė Peverel. Ji įėjo į kambarį su drausmingo mokinio paklusnumu, tačiau jos savitvarda sutriko, kai ant Etjeno kėdės atlošo pamatė dar tebekabantį jo švarką.

Ji tarė:

– Nesitikėjau, kad jis dar čia. – Ir ištiesusi ranką, nuėjo ton pusėn. Bet paskui susivaldė ir pasuko prie Dalglišo, ir jis pastebėjo, kad jos akyse tvenkiasi ašaros.

– Atsiprašau, – tarė jis. – Tikriausiai reikėjo jį išnešti.

Ji atsakė:

– Gal tai galėjo padaryti Klaudija, bet jai užtenka ir kitokių rūpesčių. Vargšė Klaudija. Juk jai teks pasirūpinti visais jo daiktais, visais jo drabužiais.

Ji atsisėdo ir pažvelgė į Dalglišą kaip pacientas, laukiantis gydytojo nuomonės. Jos veidas buvo malonus, šviesiai rudi su aukso sruogomis plaukai nukirpti tiesia linija virš tiesių antakių ir melsvai žalių akių. Dalglišas įtarė, kad tramdomo susirūpinimo išraiška jose yra susijusi ne vien su neseniai patirtu smūgiu, ir pagalvojo, koks tėvas buvo Henris Peverelis. Moteris prieš jį neturėjo nė kiek irzlaus savanaudiškumo, būdingo vienturtėms išlepintoms dukroms. Ji atrodė kaip moteris, visą savo gyvenimą praleidusi besirūpindama kitais, labiau įpratusi susilaukti kritikos negu pagyrimo. Ji neturėjo Klaudijos Etjen pasitikėjimo arba de Vito elegancijos.Vilkėjo šviesiai mėlyną ir rusvą tvido sijoną su priderinta palaidinuke ir megztiniu, tačiau be įprasto perlų vėrinio. Jis pagalvojo, kad lygiai taip pat ji galėjo būti apsirengusi trisdešimtais metais ar penkiasdešimtais; tais nepamainomais anglų damos drabužiais – neįspūdingas, tradicinis, brangus, geras, nieko neužgaunantis skonis.

Dalglišas negarsiai pasakė:

– Taip, tai pats nesmagiausias darbas kam nors mirus. Laikrodžius, papuošalus, knygas, paveikslus galima išdalinti draugams, ir tai atrodo visai normalu. Tačiau drabužiai yra pernelyg intymus daiktas dovanoti. Paradoksalu, bet, atrodo, mums priimtina, jeigu juos nešios ne artimi žmonės, o kokie nors nepažįstami.

Dėkinga už supratimą, ji greitai atsakė:

– Taip, aš tą pajutau po tėčio mirties. Galų gale visus jo kostiumus ir batus atidaviau Gelbėjimo armijai. Tikiuosi, jie rado, kam tie daiktai reikalingi, tačiau jaučiausi kaip išvarydama jį iš namų, iš savo gyvenimo.

– Ar jums patiko Džerardas Etjenas?

Ji pažiūrėjo į savo sunertas rankas, paskui pažvelgė tiesiai jam į akis.

– Aš mylėjau jį. Norėjau pati jums tai pasakyti, nes anksčiau ar vėliau būtumėte sužinojęs, tad jau geriau sužinoti iš manęs. Tarp mūsų buvo romanas, tačiau jis baigėsi savaitę prieš jo sužadėtuves.

– Abipusiu sutarimu?

– Ne, ne abipusiu.

Jam nebuvo reikalo klausti, ką ji jautė po tokios išdavystės. Ką ji jautė ir ką jaučia dabar, buvo labai aiškiai parašyta jos veide.

– Atleiskit, – tarė jis. – Kalbėti apie jo mirtį jums dabar nelengva.

– Bet dar sunkiau, kai negaliu kalbėti. Būkit geras, ponas Dalglišai, pasakykite man, ar manote, kad Džerardas buvo nužudytas?

– Kol kas negalime būti visiškai tikri, bet tai labiausiai tikėtina. Todėl ir privalome apklausti jus dabar. Norėčiau, kad smulkiai papasakotumėte, kas vyko vakar vakare.

– Tikiuosi, kad Geibrielis... ponas Dontsis... jau papasakojo jums apie tą užpuolimą. Aš kartu su juo nevažiavau į poezijos vakarą, nes spyrėsi norįs būti vienas. Manau, jis jautė, kad man ten nepatiks. Tačiau kas nors iš leidyklos privalėjo būti su juo. Savo kūrybą jis skaitė maždaug po penkiolikos metų pertraukos ir negerai, kad ten nuvažiavo vienas. Jeigu būčiau buvusi kartu, gal jo nebūtų užpuolę. Iš Švento Tomo ligoninės man paskambino apie pusę dvylik-

tos ir pasakė, kad jis ten yra ir dar turės palaukti, kol bus peršviestas, paskui paklausė mane, ar pabūsiu su juo namie, jei jį išleis. Matyt, jis reikalavo, kad išleistų namo, ir jie norėjo įsitikinti, ar jis nebus ten vienas. Aš žiūrėjau pro virtuvės langą, bet privažiavusio taksi vis tiek neišgirdau. Jo priekinės durys yra Inosent skersgatvyje, bet vairuotojas tikriausiai išleido jį gatvės pradžioje. Manau, kad paskambino jis tuojau, kai tik grįžo. Pasakė, kad jaučiasi gerai, kaulai nelūžę ir jis norįs nusimaudyti. Vėliau mielai pabūtų su manimi. Nemanau, kad buvau jam iš tikro reikalinga, tačiau jis žinojo, jog aš nenusiraminsiu, kol neįsitikinsiu, kad jis jaučiasi gerai.

Dalglišas paklausė:

– Vadinasi, jūs neturite jo buto rakto? Negalėjote jo palaukti ten?

– Raktą turiu, ir jis turi nuo mano buto. Tai tam atvejui, jeigu kiltų gaisras ar užlietų vandentiekis, kad galėtume įeiti, kai kito nėra namie. Tačiau aš nedrįsčiau pasinaudoti tuo raktu nepaprašyta Geibrielio.

– Po kiek laiko jūs nuėjote pas jį? – paklausė Dalglišas.

Atsakymas, be abejo, buvo labai svarbus. Geibrielis Dontsis galėjo nužudyti Etjeną prieš išvažiuodamas skaityti savo poezijos be penkiolikos aštuntą. Suspėti būtų buvę sunkoka, tačiau įmanoma. Tačiau dar kartą apsilankyti nusikaltimo vietoje jis tegalėjo tiktai po pirmos valandos nakties. Dalglišas paklausė dar kartą:

– Po kiek laiko ponas Dontsis paskambino, kad ateitumėte pas jį? Pasistenkite atsakyti kuo tiksliau.

– Negalėjo trukti labai ilgai. Mano manymu, gal kokias aštuonias ar dešimt minučių, gal net mažiau, kol spėjo nusimaudyti. Jo vonia yra po manąja. Kai leidžia vandenį į vonią, man negirdėti, tačiau kai jis bėga laukan, girdžiu visada. Vakar specialiai pasiklausiau.

– Ir išgirdote maždaug po aštuonių minučių?

– Na, į laikrodį nežiūrėjau. Kam to reikėjo? Bet esu tikra, kad labai ilgai netruko. – Ir lyg staiga šovus kokiai minčiai paklausė: – Bet nejaugi jūs rimtai įtariate Geibrielį, nejaugi manote, kad jis nuėjo į leidyklą ir nužudė Džerardą?

– Ponas Etjenas mirė gerokai prieš vidurnaktį. Mes svarstome galimybę, kad gyvatė aplink jo kaklą buvo apvyniota praėjus kelioms valandoms nuo mirties.

– Bet tai reikštų, kad kažkas nuėjo į archyvo kambarėlį specialiai, žinodamas, jog jis negyvas ir tenai guli. Tačiau tą dalyką tegalėjo žinoti tiktai žmogžudys. Jūs sakote, kad žmogžudys vėliau dar kartą nuėjo į archyvo kambarėlį.

– Jei žmogžudys apskritai buvo. Mes dėl to dar negalime būti tikri.

– Tačiau Geibrielis buvo sužeistas, jis buvo užpultas! Be to, jis senas. Jau per septyniasdešimt. Dar turi reumatą. Paprastai vaikšto su lazda. Per tą laiką jis tiesiog nebūtų suspėjęs nueiti.

– Ar jūs dėl to visiškai tikra, panele Peverel?

– Taip, tikra. Be to, jis tikrai nusimaudė. Girdėjau, kaip iš vonios bėgo vanduo.

– Bet nesate tikra, kad tai buvo vonios vanduo, – ramiai tarė Dalglišas.

– O kas daugiau tai galėjo būti? Nejaugi norite pasakyti, kad paprasčiausiai paliko atsuktą čiaupą? Jei taip būtų padaręs, aš būčiau tuojau išgirdusi. Vanduo pradėjo bėgti tiktai po kokių aštuonių minučių, tada jis man paskambino ir pasakė, kad laukia manęs. Aš tuojau nulipau. Jis buvo su chalatu. Ir aiškiai matyti, kad po vonios. Jo plaukai ir veidas buvo drėgnas.

– Ir kas toliau?

– Jis jau buvo išgėręs viskio ir daugiau nieko nenorėjo, todėl liepiau jam eiti miegoti. Buvau pasiryžusi naktį būti

prie jo, ir jis man pasakė, kur rasti švarią patalynę lovai. Manau, kad jau daugelį metų tame kambaryje niekas nebuvo miegojęs, nesiklojau lovos ir aš. Jis labai greitai užmigo, o aš įsitaisiau krėsle svetainėje priešais elektrinį židinį. Duris palikau praviras, kad prireikus girdėčiau jį, bet jis neprabudo. Aš pabudau pirmoji tuoj po septynių ir išsiviriau puoduką arbatos. Stengiausi elgtis kuo tyliau, bet manau, kad jis vis tiek išgirdo mane vaikštant. Jis pabudo apie aštuntą valandą. Mudu neskubėjome. Žinojome, kad leidyklą atidarys Džordžas. Suvalgėme pusryčiams po virtą kiaušinį ir po devynių nuėjome leidyklon.

– Jūs nelipote viršun pažiūrėti pono Etjeno lavono?

– Geibrielis lipo. Aš ne. Laukiau kartu su visais laiptų apačioje. Bet kai išgirdome tą baisų riksmą, supratau, kad Džerardas negyvas.

Dalglišas matė, kad ji vėl ima jaudintis. Tačiau jau buvo sužinojęs tiek, kiek tuo tarpu ketino, tad mandagiai padėkojo ir atleido.

Jai išėjus kurį laiką visi sėdėjo tylėdami, paskui Dalglišas tarė:

– Taigi, Keite, gavome dar daugiau nesuinteresuotų bei įtikinamų alibi; Klaudijos Etjen meilužį, de Vito gyventoją ir Frensę Peverel, kuri, matyt, negali patikėti, kad Geibrielis Dontsis sugebėtų atlikti kokį nors piktą veiksmą, jau nekalbant apie žmogžudystę. Ji sąžiningai stengiasi prisiminti laiko tarpą tarp jo grįžimo ir kol paskambino jai. Ji sąžininga moteris, bet manau, kad tos aštuonios minutės gana netikslios.

Keitė atsakė:

– Įdomu, ar ji suprato, kad jis suteikia jai alibi ir kad kartu ji pati jam yra alibi. Bet juk tai pagaliau nesvarbu, ar ne? Juk ji galėjo bet kuriuo metu iki grįžtant Dontsiui nueiti į leidyklą ir padaryti tą triuką su gyvate. Ir turėjo gerų progų

nužudyti Etjeną. Vakar vakarui po darbo ji neturi alibi. Kaip greitai ji suvokė tą mintį apie vonios vandenį, kad jis negalėjo atsukti čiaupo ir palikti bėgančio.

– Taip, tačiau yra kita galimybė. Pagalvok apie tai, Keite.

Keitė pamąstė, paskui tarė:

– Žinoma, taip galėjo būti padaryta.

– O tai reiškia, kad mums reikia sužinoti vonios talpą. Ir turime išmatuoti laiką. Dontsio nejudinkime. Robinsas gaus įsivaizduoti esąs septyniasdešimt šešerių metų reumatikas. Tegu patikrina, kiek laiko trunka nueiti nuo Dontsio durų Inosent skersgatvyje iki archyvo kambarėlio, atlikti tai, kas reikalinga, ir grįžti.

– Lipant laiptais?

– Pabandykit ir lipant laiptais, ir važiuojant liftu. Kai toks liftas, laiptais tikriausiai greičiau.

Pradėjus rankiotis dokumentus Keitė pagalvojo apie Frensę Peverel. Dalglišas su ja buvo malonus, tačiau ar kada nors jis yra klausinėjęs brutaliai? Apie mirusiojo drabužius kalbėjo tikrai nuoširdžiai. Be to, padėjo pelnyti Frensės Peverel pasitikėjimą. Tikriausiai jam buvo gaila tos moters, gal ji jam net patiko, tačiau apklausiant asmeniniai įspūdžiai jam neturi įtakos. O kaip aš? Keitė to klausė save ne pirmą kartą. Ar jis rodo tokį pat bešališkumą, tokį pat sąlyginį negailestingumą visuose savo profesinės veiklos aspektuose? Ji pagalvojo: jis gerbia mane, yra patenkintas, kad dirbu pas jį, pasitiki manimi, kartais galiu patikėti, kad jis mėgsta mane. Bet jeigu man kada nepasiseks tarnyboje, kiek tai truks?

Dalglišas tarė:

– Dabar man porai valandų reikia grįžti į Jardą. Lauksiu jūsų su Danieliu lavoninėje per skrodimą, tačiau tikriausiai negalėsiu ten būti iki galo. Aštuntą valandą Bendruomenių rūmuose susitinku su komisaru ir ministru. Kada su jais

užbaigsiu, nežinau, bet atvažiuosiu tiesiai į Vopingą ir aptarsime, ką turime.

Naktis turėjo būti ilga.

29

Buvo be dviejų minučių trys, ir Blekė viena sėdėjo prie stalo. Ji buvo apimta apatijos, kuri buvo sukelta iš dalies šoko, iš dalies baimės, tačiau dėl jos kiekvienas veiksmas atrodė reikalaująs nepakenčiamų pastangų. Ji manė galinti eiti namo, nors niekas jai to nepasakė. Reikėjo sutvarkyti kai kuriuos dokumentus, išspausdinti Džerardo Etjeno padiktuotus laiškus, tačiau dabar atrodė kažkaip nepadoru ir beprasmiška tvarkyti dokumentus, kurių jis niekada nepaprašys, ir spausdinti laiškus, kurių jo ranka nepasirašys. Mendė išėjo jau prieš pusvalandį, matyt, jai buvo pasakyta, kad jau nebus reikalinga. Blekė žiūrėjo, kaip ji iš apatinio stalčiaus išsiėmė raudoną motociklininko šalmą ir užsitraukė aptemptos odinės striukės užtrauktuką. Su tuo blizgančiu kupolu ant galvos, su lieknu kūnu, ilgomis kojomis su juodais antblauzdžiais ji, kaip visada, bemat pavirto kažkokio egzotiško vabzdžio karikatūra.

Jos paskutiniai žodžiai, ištarti Blekei su tam tikra nervinga užuojauta, buvo:

– Klausykit, tik nesumanykit dėl jo įsitaisyti nemigą. Aš tai jau nežadu, nors jis man ir patiko, kiek spėjau susidurti. Tačiau jums jis buvo tikras chamas. Kaip jaučiatės, ar parvažiuosit namo?

– Taip, ačiū tau, Mende. Dabar jaučiuosi visai neblogai. Aišku, smūgis buvo didelis. Juk aš vis dėlto jo asmeninė sekretorė. Tu jį pažinojai tiktai kelias savaites ir tik kaip laikina mašininkė.

Tie žodžiai, noras negrabiai susigrąžinti orumą net jos pačios ausiai nuskambėjo represyviai ir pompastiškai. Jie buvo sutikti pečių gūžtelėjimu, Mendė daugiau nieko nesakiusi išėjo, ir koridoriuje nuaidėjo jos garsūs atsisveikinimai poniai Demeri.

Mendė buvo pastebimai pagyvėjusi po pokalbio su policija ir tuojau pat nuskubėjo aptarti jo su Demeri, Džordžu ir Eme virtuvėje. Blekei knietėjo prisijungti prie jų, tačiau jautė, kad jos padėčiai nederėtų, jeigu būtų pamatyta plepanti su žemesniuoju personalu. Be to, ji suprato, kad jie nebūtų pritarę tokiam jos įsiveržimui į savo uždarą būrelį. Antra vertus, ji nebuvo pakviesta prisijungti prie partnerių, kai šie buvo uždaryti valdybos kambaryje, ir jos niekas nematė, išskyrus Demeri, kai jie paskambino ir paprašė dar kavos bei sumuštinių. Jai atrodė, kad leidykloje nebėra vietos, kur ji būtų reikalinga arba galėtų jaustis savo vietoje.

Ji prisiminė Mendės pasakytus žodžius. Gal Mendė ir policijai pasakė, kad ponas Džerardas su ja, Bleke, elgėsi kaip tikras chamas? Aišku, kad pasakė. Kodėl ji turėtų slėpti tai, kas dedasi leidykloje, juk ji čia pašalinė, atėjo gerokai vėliau, kai visi tie pokštai jau buvo seniai prasidėję, ji gali nešališkai, kone su malonumu stebėti tuos įvykius, būdama saugi, nes žino, kad yra nekalta, nesisielodama dėl asmeniškų simpatijų, nesijaudindama dėl konkrečių žmonių. Mendė, kurios žvitrios akys nepraleidžia nieko, gali būti tikra dovana policijai. Ir išsėdėjo pas juos gana ilgai, beveik valandą, kur kas ilgiau, negu pateisina jos padėtis leidykloje. Blekė dar kartą, beprasmiškai, nes jau nieko nepakeisi, apgalvojo savo pačios apklausą. Ją pakvietė ne su pirmaisiais. Ji turėjo laiko pasiruošti, apgalvoti, ką sakys. Ir ji apgalvojo. Baimė paskatino jos protą darbuotis smarkiau.

Tai vyko panelės Klaudijos kabinete ir dalyvavo tik du policijos pareigūnai, moteris inspektorė ir seržantas. Ji vis dėlto tikėjosi susitikti viršininką Dalglišą, ir jo nepamačiu-

si į pirmus klausimus atsakinėjo taip nusivylusi, kad net nesuvokė, ar apklausa jau prasidėjusi, ir vis tikėjosi, kad jis tuojau įeis pro duris. Taip pat ji nustebo, kad apklausa neįrašinėjama į magnetofoną. Policija tą visada darydavo detektyviniuose serialuose, kurie buvo mėgstamiausia jos pusseserės pramoga Audėjo trobelėje. Bet gal tai bus daroma vėliau, kai jie jau turės įtariamąjį ir klausinės jį arba ją labai rimtai. Tada ji privalėtų turėti advokatą. O dabar buvo viena. Šį kartą jokio rimtumo nebuvo justi, nieko rodančio, kad vyksta kas nors daugiau už parengtinį pasiplepėjimą. Daugiausiai klausinėjo moteris inspektorė, o seržantas užsirašinėjo, nors kartais ir jis įsiterpdavo, nepaisydamas vyresnio kolegės rango bei su ramiu pasitikėjimu, ir Blekė iš to suprato, kad jiedu pratę dirbti kartu. Abu buvo labai mandagūs, kone švelnūs, tačiau ji nesileido apgaunama. Juk jie vis dėlto yra apklausėjai ir net oficialūs užuojautos pareiškimai, jų švelnumas yra tik dalis darbo stiliaus. Dabar, prisimindama, ji nusistebėjo, kaip sugebėjo tai suprasti, ir net baimės apimta suvokė juos kaip savo priešus.

Jie pradėjo nuo paprastų parengtinių klausimų – kiek laiko ji dirba leidykloje, kaip patalpos užrakinamos nakčiai, kas turi raktus ir valdo signalizacijos pultą, kaip atrodo eilinė darbo diena, netgi kaip ji pasiruošia pietums. Atsakinėdama į tuos klausimus ji pasijuto laisviau, nors ir suprato, kad kaip tik tam jie ir klausiami.

Tada inspektorė Miskin paklausė:

– Jūs dirbote pas poną Henrį Peverelį dvidešimt septynerius metus, kol jis mirė, paskui perėjote pas poną Etjeną, kai jis šių metų sausį tapo valdybos pirmininku ir direktoriumi. Tai turėjo būti sunkus pasikeitimas jums ir jam.

Ji to tikėjosi. Ir jau turėjo paruoštą atsakymą.

– Žinoma, skirtumas buvo didelis. Pas poną Peverelį aš dirbau taip ilgai, kad jis, be abejo, labai pasitikėjo manimi. Ponas Etjenas buvo jaunesnis ir jo darbo metodai visai kito-

kie. Man reikėjo priprasti prie visai kitokios asmenybės. Taip atsitinka kiekvienai asmeninei sekretorei, kai pasikeičia viršininkas.

– Jums patiko dirbti su ponu Etjenu? Jūs mėgote jį? – Tai buvo seržantas, jo tamsios bekompromisinės akys reikalavo tiesos.

– Aš gerbiau jį, – atsakė ji.

– Tai ne tas pats.

– Viršininkas ne visada patinka. Tačiau manau, kad buvau bepriprantanti prie jo.

– O jis prie jūsų? O kaip kiti darbuotojai? Jis ėmė kai ką keisti, ar ne? Pakeitimai visada sukelia skausmą, ypač senoje įstaigoje. Tas pats ir pas mus policijoje. Ar nebuvo kokių atleidimų, grasinimų atleisti, kalbų apie galimą išsikėlimą, pasiūlymų parduoti Inosent rūmus?

Ji atsakė:

– To paklauskite panelę Klaudiją. Ponas Džerardas su manimi neaptarinėjo leidyklos politikos.

– Ne taip kaip ponas Peverelis. Iš patikėtinės tapti paprasta sekretore negalėjo būti malonu.

Ji neatsakė. Tada inspektorė Miskin pasilenkė priekin ir draugiškai tarė, beveik kaip viena merginai kitai, dalindamasi moteriška paslaptimi:

– Papasakokit mums apie tą gyvatę. Apie Smauglį Sidą.

Ji papasakojo jiems, kaip maždaug prieš penkerius metus per Kalėdų pokylį gyvatė buvo atnešta į leidyklą vienos laikinos mašininkės, kurios nei pavardės, nei adreso jau niekas neatsimena. Vėliau, tik po šešių mėnesių, gyvatė buvo aptikta jos stalo stalčiuje. Blekė naudodavo ją apsukti rankenoms duryse tarp jos kabineto ir pono Peverelio. Jis mėgdavo laikyti duris praviras, kad bet kada panorėjęs galėtų ją pasišaukti. Ponas Peverelis nemėgo naudotis telefonu. Smauglys Sidas tapo tarsi kokiu leidyklos talismanu, buvo

imamas į iškylas upe, atsinešamas per Kalėdas, bet ji nebenaudodavo jo laikyti durims praviroms. Ponas Etjenas norėjo, kad jos būtų uždarytos.

– Kur ta gyvatė paprastai buvo laikoma? – paklausė seržantas.

– Paprastai surangyta ant kairės dokumentų spintos viršaus. Kartais užvyniota ant kurios nors stalčiaus rankenos.

– Papasakokit mums, kas atsitiko vakar. Ponas Etjenas nepageidavo matyti gyvatės kabinete, ar ne?

Mėgindama išlaikyti balsą ramų, ji atsakė:

– Jis išėjo iš savo kabineto ir pamatė Sidą, kabantį ant viršutinio stalčiaus rankenos. Jo nuomone, gyvatė įstaigoje netinka, ir jis liepė man ją išmesti.

– Ir ką jūs padarėte?

– Įdėjau į viršutinį savo stalčių dešinėje.

Inspektorė Miskin tarė:

– Tai labai svarbu, panele Bleket, ir manau, esate pakankamai nuovoki, kad suprastumėte, kodėl. Kas buvo kabinete, kai jūs įdėjote tą gyvatę stalčiun?

– Tiktai Mendė Prais, kuri sėdi kartu su manimi, ponas Dontsis ir panelė Klaudija. Vėliau ji nuėjo su broliu į jo kabinetą. Ponas Dontsis davė Mendei perspausdinti laišką, paskui išėjo.

– Ir daugiau niekas?

– Kabinete nebuvo nieko daugiau, tačiau manau, kad žmonės galėjo sužinoti vieni iš kitų. Nemanau, kad Mendė niekam nepapasakojo. Be to, bet kas, ieškantis gyvatės, natūraliai žiūrėtų į mano dešinįjį stalčių. Noriu pasakyti, tai buvo nuolatinė gyvatės vieta.

– Tai jūs nemanėte jos išmesti?

Dabar prisimindama ji suvokė, kad į tą mintį reagavo pernelyg jautriai, kad jos balse buvo tam tikro pykčio ir pasipiktinimo.

– Išmesti Smauglį Sidą? Ne, o kam aš turėčiau tai daryti? Ponui Pevereliui patikdavo ta gyvatė. Ji jam atrodė linksma. Juk ji niekam nekenkė leidykloje. Be to, mano kabinete lankytojai paprastai nebūna. Paprasčiausiai įmečiau jį į stalčių. Pagalvojau, gal parsinešiu namo.

Jie dar paklausė apie ankstesnį Ezmės Karling apsilankymą ir jos reikalavimą pasimatyti su ponu Etjenu. Ji suprato, kad kažkas jau jiems papasakojo, kad jiems visa tai jau ne naujiena, tad pasakė visą tiesą, tiksliau, tiek tiesos, apie kiek galėjo prisiversti kalbėti.

– Ponia Karling nėra iš mūsų lengvųjų autorių ir ji buvo labai pikta. Atrodo, jos agentė pasakė jai, kad ponas Etjenas nenori spausdinti jos paskutinės knygos. Ji reikalavo pasimatyti su juo, tačiau aš turėjau paaiškinti, kad jis yra partnerių pasitarime ir trukdyti negalima. Ji atkirto, labai užgauliai kalbėdama apie poną Peverelį ir mūsų gerus santykius. Manau, kad jai atrodė, jog aš turiu per daug įtakos leidykloje.

– Ar ji grasino ateiti vėliau ir susitikti su ponu Etjenu?

– Ne, to nesakė. Žinoma, galėjo užsispirti ir laukti, kol pasitarimas pasibaigs, tačiau turėjo važiuoti pasirašinėti autografų į knygyną Kembridže.

– Ir tas pasirašinėjimas buvo atšauktas faksu, išsiųstu iš šio kabineto pusę pirmos. Ar jūs išsiuntėte tą faksą, panele Bleket?

Ji pažvelgė tiesiai į pilkas akis.

– Ne, ne aš.

– Ar žinote, kas išsiuntė?

– Neturiu supratimo. Tai atsitiko per mūsų pietų pertrauką. Aš buvau virtuvėje, šildžiausi pietums paketą Markso ir Spenserio makaronų su sūriu. Žmonės čia ateidavo, čia išeidavo. Negaliu prisiminti, kas kur buvo tiksliai pusę pirmos. Žinau tik tiek, kad pati nebuvau kabinete.

– Kabinetas nebuvo užrakintas?

– Žinoma, ne. Dienos metu kabinetų mes nerakiname.

Ir taip toliau. Klausimai apie ankstesnius pokštus, apie tai, kada paskutinį vakarą ji išėjo iš kabineto, kaip važiavo namo, kada grįžo, kaip praleido vakarą. Visa tai buvo nesunku. Pagaliau inspektorė Miskin užbaigė apklausą, nors tokio jausmo nebuvo. Pabaigoje Blekė pajuto, kad jos kojos dreba, tad gavo kelias sekundes pastovėti įsikibusi į kėdės atkaltę, kol buvo tikra, jog nesvyruodama nueis iki durų.

Du kartus ji mėgino prisiskambinti į Audėjo trobelę, tačiau niekas neatsiliepė. Džoana tikriausiai kur nors miestelyje arba išvažiavusi į miestą apsipirkti; nors gal taip ir geriau. Tokią žinią geriausia pranešti asmeniškai, ne telefonu. Pagalvojo, gal verta paskambinti ir pasakyti, kad šiandien grįš anksčiau, tačiau net pakelti ragelį jai pasirodė pernelyg sunku. Kol ji kaupėsi ko nors imtis, atsivėrė durys, vidun kyštelėjo galvą panelė Klaudija.

– A, jūs dar čia. Policija pageidauja, kad visi išeitų. Ar niekas jums nesakė? Įstaiga jau uždaryta. Fredas Boulingas pasiruošęs kateriu nuvežti jus į Čering Krosą. – Pamačiusi Blekės veidą ji paklausė: – Ar jūs gerai jaučiatės, Bleke? Gal norite, kad kas nors palydėtų jus namo?

Ši mintis pritrenkė ją. Kas galėtų tai padaryti? Demeri, ji žinojo, dar tebetriūsia, verda kavą partneriams ir policijai, tačiau visai neapsidžiaugtų, liepta paaukoti pusantros valandos kelionei į Kentą. Blekė įsivaizdavo tokią kelionę, kalbas, klausimus, kaip kartu pareina namo, Demeri nenoriai lydint ją kaip kokį nusikaltusį vaiką arba sergstimą kalinį. Džoana, be abejo, pajus pareigą pavaišinti Demeri arbata. Blekė įsivaizdavo jas tris svetainėje, Demeri, itin vaizdingai atpasakojančią dienos įvykius – plepią, vulgarią, kartais susirūpinusią, kuria beveik neįmanoma atsikratyti. Ji atsakė:

– Jaučiuosi visai gerai, panele Klaudija, dėkoju jums. Atsiprašau, kad taip susinervinau. Tai nuo sukrėtimo.

– Sukrėtimas buvo mums visiems.

Panelės Klaudijos balsas buvo bespalvis. Gal tie žodžiai nebuvo pasakyti kaip atkirtis, nors taip ir nuskambėjo. Ji patylėjo tarsi ketindama pasakyti dar ką nors arba jausdama, kad privalo, tada pridūrė:

– Pirmadienį irgi nevažiuokit į darbą, jeigu dar jausitės prastai. Tai nebūtina. Jei dar būsite reikalinga policijai, jie žinos, kur jus rasti.

Ir išėjo.

Tai buvo pirmas kartas, kai po lavono aptikimo jos, nors ir trumpai, liko kartu vienos, ir jai norėjosi ką nors pasakyti, kokią užuojautos frazę. Tačiau ką galima pasakyti, kas būtų teisinga ir kartu nuoširdu? „Aš nemėgau jo ir jis nemėgo manęs, bet vis tiek gailiuosi, kad jo nebėra". O ar ir tai tiesa?

Iš Čering Kroso ji buvo įpratusi važiuoti piko valandų greitojo transporto sraute, kuris buvo patikimas ir suderintas. Tad dabar buvo keista atsidurti čia ankstyvą popietę, kai eismas penktadieniui neįtikėtinai ramus ir aplink vyrauja neryžtingas neveiklumas. Pagyvenusi pora, kelionėn nepagailėjusi apsirengti kuo storiau, moteriškė net pasipuošusi, nekantriai tyrinėjo tvarkaraštį, vyriškis turėjo didžiulį rūpestingai diržais suveržtą lagaminą su ratukais. Moteris kažką pasakė, jis šastelėjo artyn ir lagaminas nuvirto. Blekė sekundę žiūrėjo, kaip jiedu nesėkmingai mėgina pastatyti lagaminą, paskui priėjo padėti. Bet net keldama sunkiai pasiduodančią sunkenybę, ji jautė jų nekantrias ir įtarias akis, tarsi būgštautų, jog ji gali pasikėsinti į jų baltinius. Jai baigus, jie padėkojo ir nuėjo tolyn, spausdami lagaminą tarp savęs ir nuolat patapšnodami jį, tarsi ramindami neklusnų šunį.

Tvarkaraštis sakė, kad Blekei dar yra laisvas pusvalandis, pats tas laikas išgerti kavos. Gurkšnodama ją, uosdama pažįstamą kvapą, šildydamasi rankas į puoduką, ji galvojo,

kad ši ankstyva ir nenumatyta kelionė kitu atveju būtų mažas malonumas, kai nepažįstamas stoties tuštumas primintų jai ne piko valandų nepatogumus, o vaikystės atostogas, ji mėgautųsi kava ir tuo, kad grįš namo šviesoje. Tačiau dabar visas malonumas buvo užgožtas to patirto siaubo, to graužiančio ir nesitraukiančio baimės bei kaltės apnašo. Ji pagalvojo, ar apskritai kada nors atsikratys jo. Bet štai pagaliau ji važiuoja namo. Dar nebuvo apsisprendusi, kiek atsivers savo pusseserei. Yra dalykų, kurių ji negali ir neturi jai sakyti, bet bus malonu jausti raminantį Džoanos sveiką protą, ramius ir tvarkingus namus.

Pustuštis traukinys išvažiavo laiku, tačiau vėliau ji negalėjo prisiminti nei kelionės, nei kaip Rytų Marlingo aikštelėje atsirakino mašiną, nei kaip parvažiavo namo į Vakarų Marlingą. Prisiminė tik, kaip privažiavo prie vartų, ir tai, ką pamatė jos akys. Ji žiūrėjo į tai su siaubu, negalėdama patikėti. Priešais ją rudens saulėje plytėjo sodas, nusiaubtas, suniokotas, išdraskytas, viskas išmėtyta aplinkui. Iš pradžių, dar veikiama patirto smūgio, prisiminusi dideles ankstesnių metų audras, ji nusprendė, kad sodybą suniokojo koks nors groteskiškas nedidelis viesulas. Tačiau ta mintis greitai dingo. Ši žala buvo kur kas menkesnė, labiau pasirinktinė – žmogaus rankų darbas.

Ji išlipo iš mašinos, – atrodė, kad kojos jau nebėra jos dalis, – ir netvirtai nuėjusi prie vartų įsikibo į juos. Dabar ji matė kiekvieną atskirą žiaurybę. Žydinčiai vyšniai dešinėje vartų, marginusiai orą ryškiai raudonais ir geltonais žiedlapiais, buvo nuplėštos kone visos apatinės šakos, išdrėksta žievė bolavo kaip atviros žaizdos. Šilkmedis viduryje pievutės, ypatingas Džoanos pasididžiavimas, buvo irgi panašiai nudraskytas, o baltas lentinis suolas aplink medžio kamieną sulamdytas ir suskaldytas tarsi šokinėjus ant jo sunkiais batais. Rožių krūmai, gal dėl spygliuotų šakų, buvo

palikti nesulaužyti, užtat išrauti su šaknimis ir sumesti krūvon, ankstyvųjų saulučių ir baltų chrizantemų lysvė, kurią Džoana pasodino pagyvinti tamsiai gyvatvorei, gulėjo sumesta ant tako. Rožė virš priebučio išliko sveika, tačiau raganė ir kininė vistarija buvo išrautos, ir dėl to namelio fasadas atrodė keistai plikas ir bejėgis.

Namelis buvo tuščias. Blekė ėjo iš kambario į kambarį šaukdama Džoaną vardu dar gerokai po to, kai įsitikino, jog jos nėra. Kai jau pajuto tikrą pirmą nerimą, išgirdo barkštelint vartus ir pamatė, kaip taku varosi dviratį pusseserė. Išbėgusi pro duris jos pasitikti, ji sušuko:

– Kas atsitiko? Ar tu nenukentėjai?

Pusseserė visai nenustebo, pamačiusi ją namie gerokai anksčiau negu įprasta. Tik niūriai atsakė:

– Kas atsitiko, pati matai. Vandalai. Keturi su motociklais. Vos nenutvėriau vietoje. Kai parvažiavau iš miestelio, jie kaip tik nuriaumojo šalin, tiktai numerių jau nespėjus pamatyti.

– Tu paskambinai policijai?

Žinoma. Jie važiuoja iš Rytų Marlingo ir, kaip matai, neskuba. To nebūtų atsitikę, jei savo miestelyje dar turėtume policininką. O kokia prasmė jiems skubėti? Vis tiek nepagaus. Nenori. O jei ir pagautų, ką jiems padarytų? Gal duotų kokią baudelę ar nuteistų lygtinai. Viešpatie, jeigu policija jau negali mūsų apginti, tai tegu leidžia ginkluotis patiems. Kad tik turėčiau šautuvą.

Blekė tarė:

– Negalima šauti į žmogų vien už tai, kad jis nusiaubė tavo sodą.

– Negalima? O aš galiu.

Grįžus vidun, Blekė su nuoskauda ir piktumu pamatė, kad Džoanos verkta. Ženklai buvo aiškūs: akys, neįprastai mažos ir negyvos, dar pasruvusios krauju, nesveikai pilkas

veidas su rausvomis dėmėmis. Tai buvo toks vandalizmas, prieš kurį pasirodė bejėgis visas jos įprastas ramumas ir stoicizmas. Tačiau širdgėlą dabar pakeitė pyktis, o Džoanos pyktis būdavo stiprus.

– Nuvažiavau į miestelį pažiūrėti, ką dar jie padarė. Atrodo, nieko ypatingo. Buvo užsukę į „Munreikerio herbą" papietauti, bet taip triukšmavo, kad ponia Beiker atsisakė juos toliau aptarnauti, o Beikeris išvarė laukan. Tada jie pradėjo sukti ratus po miestelio veją, kol ponia Beiker išėjo ir pasakė, kad tai draudžiama. Jie buvo labai įžūlūs, šaipėsi, kaukino savo motociklus ir baisiai triukšmavo. Bet kai ponia Beiker išėjo ir pagrasino paskambinti policijai, jie vis dėlto nuvažiavo. Manau, kad tai buvo jų kerštas.

– Manai, jie dar sugrįš?

– Sugrįžti nesugrįš. Kam jiems tai? Verčiau pasiieškos ko nors kito gražaus suniokoti. Mano Dieve, kokią mes kartą užauginome? Jie geriau pamaitinti, geriau aprengti, geriau išmokyti, geriau prižiūrėti negu bet kuri kita karta iki šiol, tačiau elgiasi kaip paskutiniai barbarai. Kas mums atsitiko? Tik prašau nekalbėti man apie nedarbą. Neturi darbo, tačiau važinėjasi brangiausiais motociklais, o du buvo įsikandę cigaretes.

– Jie ne visi tokie, Džoana. Negali iš tų kelių spręsti apie visą kartą.

– Žinoma, sakai tiesą. Aš džiaugiuosi, kad tu parvažiavai.

Tai buvo pirmas kartas, kai per devyniolika metų kartu ji išreiškė poreikį gauti iš Blekės paguodos ir paramos. Ji pridūrė:

– Kaip gerai, kad ponas Etjenas išleido tave anksčiau. Kas atsitiko? Gal kas nors iš miestelio tau paskambino ir viską pasakė? Bet tai neįmanoma. Kai viskas atsitiko, tu jau turėjai būti kelyje.

Tuomet Blekė jai ir pasakė – trumpai, bet gyvai.

Ši baisi žinia buvo bent tuo gera, kad nukreipė Džoanos mintis nuo suniokoto sodo. Tarsi pakirtus kojas ji susmuko į artimiausią kėdę, tačiau klausėsi tylėdama, nešūkčiodama nei iš pasibaisėjimo, nei iš nuostabos. Blekei baigus pasakoti, ji atsistojo ir gerą ketvirtį minutės įdėmiai žiūrėjo tiesiai jai į akis, tarsi norėdama įsitikinti, kad Blekė neišsikraustė iš proto. Tada trumpai tarė:

– Tu verčiau nesistok. Aš užkaisiu vandens. Mudvi abi patyrėm smūgį ir dabar labai svarbu nesušalti. Aš atnešiu viskio. Reikia viską aptarti.

Kai Džoana supurenusi pagalvėles su jai nebūdingu rūpestingumu patogiai pasodino ją fotelyje šalia židinio ir pritraukė suoliuką kojoms, Blekė nejučiom pastebėjo, kad jos pusseserės balsas ir veidas atspindi daugiau savotišką niūrų pasitenkinimą negu pasipiktinimą, ir rodo, kad net kraupus žmogžudystės siaubas nepajėgia nukreipti dėmesio nuo menkesnių žmogaus asmeninių nelaimių.

Po keturiasdešimties minučių, sėdėdama priešais traškančias židinyje malkas, apraminta šilumos ir veikiančio viskio, kurį abi laikė ypatingiems atvejams, ji pirmą kartą pasijuto atitolusi nuo dienos sukrėtimų. Arabela ant kilimėlio grakščiai tiesė ir savo letenėles, o jos baltas kailis buvo rausvas nuo šokinėjančios liepsnos. Prieš joms susėdant Džoana buvo užkaitusi viryklę, ir dabar Blekė pajuto pro virtuvės duris skverbiantis skanius avienos troškinio kvapus. Ji pajuto, kad yra tikrai alkana, kad gal net apsidžiaugs maistu. Kūnas atrodė lengvas, tarsi nuo pečių būtų fizine prasme nusimetusi kaltės ir baimės naštą. Nors buvo nusprendusi kitaip, pasijuto bepasakojanti apie Sidnį Bartrumą.

– Supranti, aš žinojau, kad jis bus atleistas. Spausdinau pono Džerardo laišką tai kadrų firmai. Žinoma, negalėjau tiesiai pasakyti Sidniui, kas planuojama. Asmeninės sekretorės darbą aš visada laikiau labai konfidencialiu, bet ne-

perspėti jo man atrodė tiesiog nepadoru. Juk tik prieš metus vedęs, o dabar dar susilaukė dukrelės. Be to, jam daugiau kaip penkiasdešimt metų. Ne mažiau. Naują darbą susirasti ne taip jau lengva. Todėl palikau vieną to laiško egzempliorių ant savo stalo, kai sužinojau, kad jis lankysis pas poną Etjeną. Ponas Etjenas visada versdavo jį laukti, todėl išėjau iš kabineto ir suteikiau Sidniui progą. Jaučiau, kad jis perskaitė. Žmogus tiesiog turi instinktą pažiūrėti į laišką, kai guli jam prieš akis.

Tačiau šis jos poelgis, toks nebūdingas jos įprastam elgesiui ir charakteriui, buvo padiktuotas ne gailesčio. Dabar ji tai suprato, tad stebėjosi, kodėl nesuvokė anksčiau. Jos jausmas buvo bendrumas su Sidniu Bartrumu; juk abu jie – sunkiai slepiamos pono Džerardo paniekos aukos. Ir tai buvo jos pirmas nedidelis nepaklusnumo veiksmas. O gal jis pastūmėjo ją ir tam paskutiniam, kur kas ryžtingesniam maištui?

– Bet ar jis tikrai perskaitė laišką? – paklausė Džoana.

– Turėjo perskaityti. Nors man neišsidavė – bent jau ponas Džerardas man apie tai neužsiminė ir nepriekaištavo dėl aplaidumo. Tačiau kitą dieną Sidnis pasiprašė pasikalbėti su juo ir manau, paklausė, ar gali jaustis užtikrintas dėl darbo. Jų balsų aš negirdėjau, bet jis ten buvo neilgai, o kai išėjo, verkė. Tik pagalvok, Džoana, – suaugęs vyras ir verkė. – Patylėjusi pridūrė: – Todėl aš ir nesakiau policijai.

– Kad jis verkė?

– Apie laišką. Visai nieko nesakiau.

– Ir tai viskas, ko tu jiems nesakei?

– Taip, – pamelavo Blekė, – tai viskas.

– Manau, kad gerai padarei. – Džoana, praskėtusi stiprias kojas ir pasilenkusi paėmė viskio butelį ir kategoriškai tarė: – Kam savo noru pasakoti informaciją, kuri gali būti ne vietoje arba klaidinti? Jei jie paklaus tavęs konkrečiai, tada, žinoma, turėsi pasakyti tiesą.

– Taip ir aš pagalvojau. Be to, dar apskritai nesame tikri, kad tai žmogžudystė. Juk jis galėjo mirti dėl natūralios priežasties, sakykim, nuo širdies smūgio, o tą gyvatę jam aplink kaklą apvyniojo kažkas vėliau. Taip atrodo ir daugumai žmonių. Juk tai kaip tik toks dalykas, kurį gali padaryti įstaigos kenkėjas.

Tačiau ponia Viloubi tučtuojau atmetė šią patogią prielaidą.

– Ne, man atrodo, kad tai tikrai žmogžudystė. Kad ir kas buvo padaryta lavonui vėliau, policija dėl to nebūtų taip ilgai sėdėjusi pas jus, ir dar tokio rango. Žinau tą Dalglišą, esu girdėjusi. Niekas nebūtų siuntęs tokio rango pareigūno, jeigu būtų manę, kad tai natūrali mirtis. Tu, žinoma, sakai, kad tai lordas Stilgou paskambino į Naująjį Skotlend Jardą. Gal ir tai padarė poveikį policijai. Titulai dar turi galios. Žinoma, gali būti ir savižudybė, ir nelaimingas atsitikimas, bet iš to, ką pasakojai, man nepanašu. Ne, jeigu jau nori žinoti mano nuomonę, tai čia tik žmogžudystė, ir dar saviškio darbas.

Blekė atsakė:

– Tik jau ne Sidnio. Sidnis Bartrumas net musės nenuskriaustų.

– Galbūt. Bet jis galėtų priploti ir kur kas didesnį ir pavojingesnį daiktą. Na, bet policija vis tiek patikrins jūsų visų alibi. Gaila, kad vakar vakare tu nuvažiavai į Vest Endą apsipirkti, o ne tiesiai namo. Manau, kad tose parduotuvėse niekas apie tave negali paliudyti.

– Tikriausiai ne. Matai, kad aš nieko ir nenusipirkau. Tiktai žiūrėjau, be to, parduotuvės buvo pilnos žmonių.

– Žinoma, tiesiog absurdiška net pagalvoti, kad tu turi su visu tuo kažką bendra, bet policija privalo žiūrėti į visus vienodai, bent jau iš pradžių. Na, bet kol tikslus jo mirties laikas nenustatytas, mums nėra ko jaudintis. Kas matė jį paskutinis? Ar tai nustatyta?

– Manau, panelė Klaudija. Ji paprastai išeina viena iš paskutinių.

– Žinoma, be žmogžudžio. Man labai įdomu, kaip jis sugebėjo atvilioti savo auką į tą archyvo kambarėlį. Jei manysim, kad jis buvo pasmaugtas ar uždusintas su ta gyvate, tai žmogžudys pirmiau turėjo įveikti jį. Stiprus jaunas vyras nelaukia nuolankiai atsigulęs, kol bus nužudytas. Žinoma, jis galėjo būti pavaišintas kokiais vaistais arba apsvaigintas smūgiu, kuris buvo užtektinai stiprus atimti sąmonei, bet ne toks, kad praskeltų odą.

Džoana buvo godi detektyvinių knygų skaitytoja, tad žinojo, kaip tuos sunkius klausimus sprendžia žmogžudžiai knygose. Ji kalbėjo toliau:

– Vaistai galėjo būti įmaišyti į jo arbatą po pietų. Jie turėjo būti beskoniai ir labai lėto veikimo. Sunku. Arba jis galėjo būti uždusintas kuo nors minkštu, kas nepalieka žymių, pavyzdžiui, vyriška ar moteriška kojine. Žmogžudžiui nevertėjo naudotis virve, nes nuo jos lieka labai ryški žymė. Manau, kad policija apie visa tai pagalvojo.

– Esu tikra, Džoana, kad jie pagalvojo apie viską.

Siurbčiodama viskį, Blekė pagalvojo, kad Džoanos dėmesys žmogžudystei ir samprotavimai apie ją turi kažkokio raminamo poveikio. Ne veltui jos miegamajame yra penkios lentynos, pilnos detektyvų – Agata Kristi, Dorotė L. Sajers, Mardžerė Alingem, Ngajo Marš, Žosefina Tej ir keletas šiuolaikinių autorių, kuriuos Džoana laikė vertais būti šalia Aukso amžiaus knyginių žmogžudysčių praktikuotojų. Be to, Džoana nejautė jokio asmeniško skausmo. Juk leidykloje ji buvo tiktai vieną kartą prieš trejus metus, kai buvo pakviesta į Kalėdų pokylį. Ir tik kelis darbuotojus pažinojo asmeniškai. Ir dabar jai taip svarstant leidyklos siaubas ėmė atrodyti nerealus, negąsdinantis, elegantiškas literatūrinis kūrinys be skausmo, be liūdesio, be netekties; visa kaltė ir siau-

bas išsisklaidė, liko tiktai sąmojingas galvosūkis. Ji žiūrėjo į šokinėjančią liepsną, iš kurios tarsi kilo ponios Marpl paveikslas – ranka tarsi gindamasi spaudžia prie krūtinės rankinuką, malonios protingos senos akys žiūri į jos akis, tarsi sakydamos, kad nėra ko bijoti, kad viskas bus gerai.

Ugnis ir viskis teikė snaudulingą pasitenkinimą, ir jos pusseserės balsas, nors girdimas aiškiai, tarsi sklido iš kažkur toli. Jeigu jos tuojau nepradės vakarieniauti, tai ji bemat užmigs. Ji atsistojo ir pasakė:

– Ar ne laikas pagalvoti apie maistą?

30

Jie susitiko penkiolika po šešių netoli Grinvičo stoties ant upėn besileidžiančių laiptų tarp aukštos sienos ir prieplaukos rampos. Gera ir pakankamai nuošali vieta susitikimui. Tenai buvo nedidelis smėlėtas pliažiukas, ir dabar važiuodamas namo ir būdamas jau toli nuo upės, jis dar tebegirdėjo tylų bangelių pliuškenimą, besitrinančių akmenukų girgždesį, besitraukiančio potvynio šliuksėjimą. Geibrielis Dontsis į susitikimą atvažiavo pirmas, tačiau Bartrumui pasirodžius jam už nugaros, neatsisuko. Kai jis prabilo, balsas skambėjo maloniai, kone atsiprašomai.

– Pagalvojau, kad mudviem reikia pasikalbėti, Sidni. Mačiau, kaip vakar vakare įėjote į leidyklą. Mano vonios langas yra Inosent skersgatvio pusėje. Atsitiktinai pažiūrėjau ir pamačiau jus. Tai buvo maždaug be dvidešimt septintą.

Sidnis žinojo, ką išgirs, ir dabar, kai tie žodžiai buvo ištarti, pajuto tarsi palengvėjimą.

– Bet aš greitai vėl išėjau, beveik tuojau pat, – pasakė jis, norėdamas, kad Dontsis juo patikėtų. – Galiu prisiekti.

Jeigu būtumėt palaukęs, tai tikrai būtumėt pamatęs mane išeinantį ne ilgiau kaip po minutės. Aš buvau nuėjęs tiktai iki priėmimo kambario. Praradau visą ryžtą. Pasakiau sau, kad iš įrodinėjimo ir maldavimo nebus jokios naudos. Niekas jo nepaveiks, niekas man nepadės. Prisiekiu jums, ponas Dontsi, kad vakar išėjęs iš darbo tikrai daugiau jo nebuvau sutikęs.

– Taip, tai tikrai nebūtų padėję. Džerardas nebuvo jautrus prašymams. – Paskui pridūrė: – Arba grasinimams.

– Kaip aš galėjau jam grasinti? Juk neturiu jokios galios. Jis galėjo išmesti mane kitą savaitę ir nebūčiau jam sukliudęs. O jeigu dar ir būčiau susipykęs su juo, jis man būtų išdavęs tokią gudriai susuktą charakteristiką, kurios neįmanoma nuginčyti, bet su kuria jokio kito darbo negausi. Aš buvau jo valioje. Aš patenkintas, kad jis negyvas. Jeigu būčiau religingas, tai atsiklaupčiau ir padėkočiau Dievui, kad jis mirė. Tačiau aš nežudžiau jo. Jūs privalote patikėti manimi. Jeigu jau jūs nepatikėsite, ponas Dontsi, tai kas daugiau, dėl Dievo, patikės?

Figūra šalia jo nebekalbėjo ir nejudėjo, tik stovėjo ir žiūrėjo į juodą vandens platumą. Pagaliau jis nuolankiai paklausė:

– Ką jūs darysite?

– Nieko. Turėjau susitikti su jumis ir sužinoti, ar pasakėte policijai, ar žadate jai pasakyti. Aš, be abejo, buvau paklaustas, ar mačiau ką nors, įeinantį į leidyklą. Visų mūsų klausė. Aš pamelavau. Pamelavau ir ketinu toliau meluoti, tačiau tai bus beprasmiška, jeigu jūs pasakėte jiems arba nenutylėsite ateityje.

– Ne, nesakiau. Pasakiau jiems, kad grįžau namo įprastu laiku, prieš septynias. Kai tik išgirdau tą žinią, tuojau paskambinau žmonai, dar iki atvažiuojant policijai, ir paprašiau, kad patvirtintų, jog buvau namuose, jei kas skambintų ir klaustų. Mano laimė, kad parėjau pirmas. Nesmagu buvo

prašyti jos, kad meluotų, bet jai tai atrodė nesvarbu. Ji žinojo, kad aš nekaltas, kad nepadariau nieko, dėl ko reikėtų gėdintis. Šįvakar paaiškinsiu jai išsamiau. Ji viską supras.

– Jūs paskambinot jai dar nežinodamas, kad jo mirtis gali būti žmogžudystė?

– Aš nuo pat pradžių maniau, kad tai žmogžudystė. Ta gyvatė, pusnuogis kūnas. Argi tai panašu į natūralią mirtį? – Jis dar pridūrė: – Ačiū, kad nieko nesakėte, ponas Dontsi. Aš šito nepamiršiu.

– Neverta man dėkoti. Tai padariau tiesiog praktiškais sumetimais. Ne norėdamas padėti jums. Tai paprasčiausiai sveikas protas, daugiau nieko. Jei policija švaistys laiką įtarinėti nekaltiems, tai turės mažiau šansų surasti kaltąjį. O dabar aš jau nebesu toks tikras kaip kadaise, kad jie niekada nedaro klaidų.

Bartrumas itin atvirai paklausė:

– O jums tai svarbu? Jūs norite, kad jie surastų kaltąjį?

– Noriu, kad jie išaiškintų, kas apvyniojo tą gyvatę Džerardui aplink kaklą ir sugrūdo jos galvą jam į burną. Tai buvo pažeminimas ir mirties išniekinimas. Aš noriu, kad kaltieji būtų nuteisti, o nekaltieji išteisinti. Manau, kad to nori dauguma žmonių. Juk pagaliau taip mes suprantame teisingumą. Tačiau asmeniškai nesijaučiu pasipiktinęs dėl Džerardo mirties, dėl bet kieno kito mirties, bent jau dabar. Abejoju, ar beturiu sugebėjimą dėl ko nors labai išgyventi. Aš jo nenužudžiau, ir taip esu prižudęs daugiau negu reikia. Aš nežinau, kas tai padarė, tačiau šitas žudikas turi kažką bendra su manimi. Mums nereikėjo žiūrėti savo aukai į akis. Žudikas, kuris realiai net nepamato, ką padaręs, yra kažkas tikrai labai žema.

Jis pasiryžo paskutiniam nusižeminimui:

– O kaip mano darbas, ponas Dontsi? Kaip manote, ar dabar aš liksiu? Man tai labai svarbu. Juk neaišku, ką galvo-

ja panelė Etjen, ką galvoja bet kuris partneris. Suprantu, kad turi būti pasikeitimų. Jeigu manote, kad tai reikalinga, aš galiu išmokti naujos metodikos. Aš visai nieko prieš, jeigu man paskirsite viršininką, jeigu manote, kad jis vertesnis. Galiu uoliai dirbti ir kaip valdinys. – Paskui su kartėliu pridūrė: – Ponas Etjenas manė, kad aš tik tam ir tetinku.

– Nežinau, kas bus nuspręsta, – atsakė Dontsis, – tačiau manau, kad mažiausiai šešis mėnesius nedarysime jokių esminių pakeitimų. O jeigu mano žodis ką nors lems, tai jūsų darbas išliks.

Tada jiedu apsisuko ir tylėdami nuėjo prie gatvelės, kurioje abu buvo palikę mašinas.

31

Namai, kuriuos Sidnis ir Džulė Bartrumai išsirinko ir kuriuos ketino pirkti su kuo ilgesniu išsimokėjimu, buvo netoli Bakherst Hilo stoties, siauroje nuokalnioje gatvėje, kuri labiau panėšėjo į kaimo keliuką negu į priemiesčio gatvę. Tai buvo įprastas ketvirto dešimtmečio pradžios namas su plačiu erkeriu, priebučiu ir siauru sodeliu. Visus baldus jiedu išsirinko kartu. Nė vienas iš praeities neatsigabeno nieko, išskyrus prisiminimus. Tai šituos namus, tą sunkiai pelnytą prieglobstį iš jo kėsinosi atimti Džerardas Etjenas, ir dar daug daugiau. Jei jis, būdamas penkiasdešimt dvejų metų, neteks tarnybos, kur kitur gali tikėtis panašios algos? Jo santaupos kas mėnesį seks, kol net palūkanų mokėjimas taps nepakeliama našta.

Ji pasirodė iš virtuvės vos išgirdusi jo raktą spynoje. Kaip visada ištiesė abi rankas ir pabučiavo jį į skruostą, bet šįvakar jos rankos buvo įsitempusios ir ji apkabino jį kone desperatiškai.

– Brangusis, kas yra? Kas atsitiko? Aš nenorėjau tau skambinti. Tu prašei, kad neskambinčiau.

– Taip, tai būtų buvę neprotinga. Brangioji, tau nėra dėl ko jaudintis. Viskas bus gerai.

– Bet tu sakei, kad ponas Etjenas negyvas. Nužudytas.

– Eikš į svetainę, Džule, ir aš tau papasakosiu.

Jam kalbant ji sėdėjo labai arti ir tylėjo. Pagaliau tarė:

– Nejaugi jie mano, kad tu turi su visu tuo ką nors bendra, brangusis? Tai juokinga, tai tiesiog kvaila. Juk tu nenuskriaustum net vabalo. Tu toks geras, švelnus. Jie negali tuo patikėti.

– Žinoma, kad nepatikės. Tačiau ir nekalti žmonės kartais susipainioja klausinėjami, pradedami įtarinėti. Kartais jie net suimami ir teisiami.Taip atsitinka. Be to, aš paskutinis išėjau iš leidyklos. Turėjau padaryti svarbių darbų ir pasilikau ilgiau. Todėl ir paskambinau, kai viską sužinojau. Buvo labai naudinga pasakyti policijai, kad grįžau įprastu laiku.

– Žinoma, brangusis. Tavo tiesa. Aš patenkinta, kad tu taip padarei.

Jis šiek tiek nustebo, kad jo prašymas pameluoti jai nesukėlė jokio nepatogumo, jokio kaltės jausmo. Gal moterys apskritai lengviau meluoja, jei mano, kad priežastis tam yra rimta. Jam nėra reikalo jaudintis, kad sukėlė jai sąžinės graužatį. Ji, kaip ir jis, suvokė, kam turi būti ištikima.

Jis paklausė:

– Ar kas nors su tavim kalbėjo... kas nors iš policijos?

– Kažkas skambino. Sakė, seržantas Robinsas. Paklausė, kada tu grįžai vakar vakare. Daugiau nieko. Jis man nieko nepranešė, nesakė ir kad ponas Etjenas negyvas.

– Ir tu neišsidavei, kad tą žinai?

– Žinoma, ne. Juk tu perspėjai mane. Aš paklausiau, kam tai reikalinga, ir jis atsakė, kad tu viską paaiškinsi, kai grįši iš darbo, kad tau nieko neatsitiko ir man nėra ko jaudintis.

Vadinasi, policija nesnaudė. To ir reikėjo tikėtis. Jie skubėjo patikrinti, kol jis nespėjo pasirūpinti alibi.

Jis tarė:

– Matai, ką aš turėjau galvoje, brangioji. Labai gerai padariau, kad perspėjau tave.

– Žinoma, gerai. Bet juk tu nemanai, kad ponas Džerardas iš tikro buvo nužudytas?

– Atrodo, jie nežino, kaip jis mirė. Žmogžudystė yra tik viena galimybių. Galėjo būti ir infarktas, o ta gyvatė apvyniota jam aplink kaklą tik vėliau.

– Kaip baisu, brangusis! Kas tai padarė, buvo labai žiaurus. Siaubinga.

– Negalvok apie tai, – tarė jis. – Tai neturi nieko bendra su mumis. Tai mūsų neliečia. Jeigu mudu laikysimės savo linijos, tai niekas nieko nepadarys.

Ji nesuvokė, kaip labai tai palietė juodu. Ši mirtis yra jo išgelbėjimas. Jis jai nepasakojo apie tarnybai kilusią grėsmę arba kaip nekentė ir bijojo Etjeno. Iš dalies jis tai nutylėjo nenorėdamas jos nervinti, tačiau pats suprato, kad pagrindinė priežastis buvo išdidumas. Jam reikėjo, kad ji manytų, jog jam gerai sekasi, yra gerbiamas, nepakeičiamas leidykloje. Dabar tiesos jai tuo labiau nereikia žinoti. Jis nusprendė nieko nesakyti ir apie pokalbį su Dontsiu. Kam ją jaudinti? Juk viskas bus gerai.

Kaip visada prieš vakarienę jiedu užlipo viršun pažiūrėti savo miegančios dukros. Mergytė buvo vaikų kambaryje namo gilumoje, kurį jiedu kartu su Džule išdažė. Dukrelė neseniai iš pintinės buvo perkelta į lovelę su pinučiais ir dabar kaip visada gulėjo išsitiesusi, be pagalvės. Džulė sakydavo, kad tokia padėtis rekomenduojama. Ji nevartodavo žodžių „uždusti lovelėje“, tačiau abu žinojo, ką ji turi galvoje. Pati baisiausia jų neištariama baimė buvo, kad kas nors gali atsitikti dukrelei. Jis ištiesė ranką ir palietė pūkuotą

galvą. Tiesiog neįtikėtina, kad žmogaus plaukai gali būti tokie minkšti, o kaukolė tokia pažeidžiama. Apimtas meilės, jis norėjo paimti mergytę ant rankų ir priglausti prie skruosto, apkabinti dukrą ir motiną viename glėbyje, kuris bus stiprus, amžinas ir neperskiriamas, gins jas nuo visų esamų siaubų ir būsimų.

Šie namai buvo jo karalystė. Jis sakė sau, kad pelnė šiuos namus meile, tačiau drauge jautė ir šiek tiek kažkokio žiauraus tarsi užkariautojo savininkiškumo. Šie namai yra jo teisė, ir gindamas juos jis gali nužudyti kad ir šimtą Džerardų Etjenų. Niekas iki Džulės jo nemylėjo. Paprastas, prakaulus, be humoro ir drovus, jis pats žinojo, kad yra nemylimas, metai vaikų namuose pripratino jį prie to. Jei būtum mylimas, tai tavo tėvas nemirtų, motina nepaliktų. Vaikų namų darbuotojai stengėsi ir darė viską, kas buvo įmanoma pagal to meto metodiką, tačiau vaikai nebuvo mylimi. Meilė, kaip ir maistas, buvo dalijama visiems po lygiai. Vaikai žinojo, kad yra atstumtieji. Šitą dalyką jis gavo kartu su pienu. Po vaikų namų buvo keletas nuomojamų kambarių, kuriuose kartu ir svetainė, ir miegamasis, mažų butukų, vakarinė mokykla ir egzaminai, vandeninga kava, vieniši pietūs nebrangiuose restoranuose, bendroje virtuvėje verdami pusryčiai, vienišos pramogos, vienišas, nepatenkinantis seksas su kaltės jausmo priemaiša.

Dabar jam atrodė, kad iki šiol visą laiką gyveno pogrindyje dalinėje tamsoje. O su Džule išėjo į saulės šviesą, akys buvo apžilpintos neįsivaizduojamos šviesos, garsų, spalvų ir jausmų pasaulio. Jis buvo patenkintas, kad Džulei tai jau antra santuoka, tačiau jiems mylintis Džulė mokėdavo sudaryti įspūdį, kad tai ji yra nepatyrusi, pirmą kartą randa pasitenkinimą. Jis kone tikėdavo tuo. Seksas su ja buvo atradimas. Jis niekada netikėjo, kad tai gali būti taip paprasta ir kartu taip nuostabu. Nors ir jausdamas tam tikrą kaltę,

jis buvo patenkintas, kad jos pirmoji santuoka buvo nesėkminga ir Teris ją paliko. Jam niekada nereikės būgštauti, kad ji ims lyginti jį su pirmąja meile, kurią romantizavo ir padarė nemirtingą mirtis. Apie praeitį jiedu kalbėdavosi retai, nes ir patys, ir žmonės, su kuriais jiedu gyveno toje praeityje, buvo skirtingi. Kadaise, netrukus po vedybų, ji pasakė jam:

– Aš meldžiau Dievą, kad atsiųstų man žmogų, kurį galėčiau mylėti, kurį galėčiau padaryti laimingą ir kuris galėtų padaryti laimingą mane. Vyriškį, kuris duotų man vaiką. Ir buvau jau beveik praradusi viltį. Bet galiausiai sutikau tave. Tai atrodo tarsi stebuklas, brangusis, atsakas į mano maldas.

Šitie žodžiai sujaudino jį. Kurį laiką jautėsi kaip Dievo pasiuntinys. Jis, kuris visą gyvenimą jautėsi bejėgis, dabar tiesiog apsvaigo nuo jėgos.

„Peverelių spaudoje" jis jautėsi laimingas, kol nepradėjo valdyti Džerardas Etjenas. Jis pats žinojo esąs vertinamas ir geras buhalteris. Dirbdavo ilgus neapmokamus viršvalandžius. Darė tai, ko iš jo reikalavo Žanas Filipas Etjenas ir Henris Peverelis; o jie reikalavo to, ką jis sugebėjo padaryti. Bet pirmasis jų išėjo pensijon, o antrasis numirė, tada direktoriaus kėdę užėmė jaunasis Džerardas Etjenas. Iki tol leidykloje jis nebuvo svarbus žmogus, tačiau stebėjo, klausėsi, ruošėsi, gavo verslo administravimo magistro laipsnį, kūrė planus, kuriuose jam jau nepakako penkiasdešimt dvejų metų buhalterio su minimalia kvalifikacija. Džerardas Etjenas, jaunas, gražus, lydimas sėkmės, turtingas, visą gyvenimą turėjęs galimybes be didelių graužačių pasiimti tai, kas jam reikalinga, dabar ketino atimti iš jo, Sidnio Bartrumo, viską, dėl ko gyvenimas yra vertingas. Tačiau Džerardas Etjenas yra negyvas, guli policijos lavoninėje su burnon įgrūsta gyvate.

Jis tvirčiau apkabino žmoną ir pasakė:

– Brangioji, eime apačion vakarieniauti. Aš išalkau.

32

Durys iš gatvės pusės į Vopingo policijos nuovadą yra tokios neišvaizdžios, kad nežinantis jų gali net nepastebėti. Iš Temzės pusės fasadas gana gražus ir nepretenzingas, plytinis, ir upėn atsuktas erkeris teikia jam tam tikro senoviško praktiško jaukumo – tad namas panašus į aštuoniolikto amžiaus pirklio, kur jis virš savo prekybos patalpų įsirengęs butą. Stovėdamas prie lango operatyviniame kabinete, Danielis žiūrėjo apačion į plačią rampą, tris eiles plūduriuojančių prieplaukų su policijos katerių flotilija ir nuokampiau pastatytu nerūdijančio plieno vagonėliu išgriebtiems iš upės skenduoliams ir pagalvojo, kad to namelio funkciją atspėtų ne kiekvienas nuovokesnis keliautojas upe.

Jis buvo užsiėmęs nuo pat tada, kai atvažiavo su seržantu Robinsu ir prasispraudę pro mašinų stovėjimo aikštelę geležiniais laiptais pakilo į prislopintą nuovados bruzdulį. Jis įjungė kompiuterius, nukraustė ir paruošė stalus Dalglišui, sau ir Keitei, pasikalbėjo su tardymo skyriumi apie pasiruošimą lavono skrodimui ir apžiūrai, susisiekė su teismo ekspertizės laboratorija. Nuotraukos iš įvykio vietos buvo prismeigtos lentoje, ir atrodė, kad jų neįprastas be šešėlių aiškumas kažkaip sumažina perteikiamą siaubą, į pirmą planą iškeldamas fotografijos techniką. Jis taip pat pasikalbėjo su lordu Stilgou jo privačioje palatoje Londono klinikoje. Laimė, dėl bendrosios narkozės, dėl seserų rūpesčio ir dėl daugelio lankytojų lordo Stilgou dėmesys žmogžudystei laikinai buvo sumažėjęs ir Danielio pranešimą jis išklausė su stebėtinu ramumu ir, kaip tikėtasi, nepareikalavo, kad prie jo lovos tučtuojau prisistatytų Dalglišas. Danielis taip pat pranešė ir spaudos biurui. Kai žinia pasklis, jie bus atsakingi už spaudos konferencijas ir už ryšius su informavimo

priemonėmis. Buvo tam tikrų smulkmenų, kurių policija tyrimo labui nenorėjo atskleisti, tačiau barbariškas gyvatės panaudojimas vėliausiai rytoj bus žinomas kiekvienam leidykloje, o per kelias valandas pasklis po kitas Londono leidyklas bei laikraščius. Spaudos biurui, atrodo, darbo bus.

Robinsas priėjo prie jo, vyresnio kolegos neveiklumą aiškiai suvokęs kaip progą atsipūsti. Jis tarė:

– Čia įdomi vieta, ar ne? Seniausia policijos nuovada visoje Jungtinėje Karalystėje.

– Jeigu nekantrauji pasakyti man, kad Upės policija buvo įkurta 1798 metais, trisdešimt vieneriais metais anksčiau už Metropolijos policiją, tai aš tą žinau.

– Nežinau, ar esat matęs jų muziejų, pone. Jis yra staliaus dirbtuvėje sename doke. Mane ten nuvedė, kai dar mokiausi Pradinio paruošimo mokykloje. Ten yra tikrai įdomių eksponatų. Kojų retežiai, policijos kardai, senos uniformos, chirurgo instrumentai, devyniolikto amžiaus pradžios dokumentai ir ataskaitos apie „Princesės Alisos“ tragediją. Nuostabi paroda.

– Tikriausiai todėl ten ir sunku patekti. Jie tikriausiai mano, kad Londono policijos kuratorius kėsinasi į tuos eksponatus, arba mano, kad mes galime nudžiauti pačius vertingiausius. Nors man labiau patinka jų naujesni žaisliukai.

Apačioje upė pavirto kunkuliuojančiu verpetu. Pora greitaeigių pripučiamų pusiau kietų katerių, nudažytų oranžine, juoda ir pilka spalvomis, vairuotojai su šalmais ir švytinčiomis žaliomis liemenėmis, ėmė sukti ratus, slysti ir riaumoti aplink policijos katerius tarsi kokie pavojingi suaugusiųjų žaislai, kol galop nuplaukė pasroviui.

Robinas tarė:

– Be sėdynių. Manau, kad tie staigūs viražai gerokai apkrauna raumenis. Tikriausiai lekia keturiasdešimties mazgų greičiu. Kaip manote, ar dar pasiseks kada pamatyti tą muziejų, pone?

– Neturiu vilčių.

Danielio manymu, seržantas Robinsas, kuris atėjo dirbti policijon tiesiai iš raudonų plytų universiteto su antros klasės istorijos laipsniu, buvo tiesiog per geras. Tikras bet kurios motinos puikaus sūnaus pavyzdys: skaistaus veido, ambicingas, nors ne per šiurkštus, atsidavęs metodistas, kaip šnekama, susižadėjęs su mergina iš savo bažnyčios. Nėra abejonės, kad po tokių gražių sužadėtuvių jiedu ves ir prigimdys žavingų vaikučių, kurie lankys deramas mokyklas, gerai laikys egzaminus, neteiks tėvams jokio skausmo nei rūpesčių ir galiausiai įsilies visuomenėn su nauda jai ir sau kaip mokytojai, visuomenės veikėjai ir galbūt net policininkai. Danielio manymu, Robinsas jau seniai turėjo išeiti iš policijos, nusivylęs machistine aplinka, kuri lengvai gali išsigimti į prievartą, būtinais kompromisais ir nuolaidomis, pačiu darbu, kur kasdien susiduriama su nusikaltimo bjaurumu ir žmogaus nežmoniškumu žmogui. Tačiau jis, atrodo, liko nepalaužtas ir idealistiškas. Danielis įtarė, kad jis turi slaptą gyvenimą; juk daugelis taip daro. Beveik neįmanoma be jo išsiversti. Tačiau Robinsas buvo linkęs tuos slaptumus pasilikti sau ir viešai nerodyti. Danielis pagalvodavo, kad Vidaus reikalų ministerijai būtų naudinga pavežioti jį po šalį ir jo pavyzdžiu mėginti įtikinti idealistiškus mokyklų absolventus, jog tarnyba policijoje yra verta dėmesio.

Jiedu grįžo prie darbo. Iki lavoninės jie dar turėjo šiek tiek laiko, tačiau ir trupučio negalima švaistyti. Danielis sėdo peržiūrinėti Etjeno dokumentų. Net po pirmo gana paviršutiniško žvilgsnio jis nustebo, kiek daug sau prisiėmęs Etjenas. Leidykla leisdavo apie šešiasdešimt knygų per metus, o personalo iš viso buvo trisdešimt žmonių. Leidyba jam buvo nežinoma sritis. Jis neturėjo supratimo, ar tai yra vidutiniška darbo apimtis, tačiau vadovavimo struktūra atrodė keista, o Etjeno krūvis neproporcingas. De Vitas buvo

direktorius leidybai, jam padėdavo Geibreilis Dontsis kaip poezijos redaktorius, tačiau, kaip atrodo, be darbo archyve, prisidėdavo nedaug. Klaudija Etjen buvo atsakinga už prekybą ir reklamą, taip pat personalą, o Frensė Peverel už sutartis ir autorių teises. Džerardas Etjenas, kaip pirmininkas ir generalinis direktorius, prižiūrėjo gamybą, buhalteriją ir sandėliavimą, ir tai, be abejo, buvo sunkiausia dalis.

Danieliui taip pat buvo įdomu, kiek Etjenas pasistūmėjo Inosent rūmų pardavimo link. Derybos su Hektoru Skolingu vyksta jau kelis mėnesius ir dabar jau yra pažengusios. Peržiūrinėdamas kasmėnesinių valdybos pasitarimų protokolus, apie tai jis nerado daug duomenų. Kol Dalglišas su Keite buvo užsiėmę oficialia apklausa, jis sužinojo beveik tiek pat, klausydamasis ponios Demeri samprotavimų, kalbėdamasis su Džordžu ir dar vienu kitu darbuotoju, likusiu leidykloje. Gal partneriai ir bus linkę pavaizduoti valdybą kaip vieningą kolektyvą, siekiantį bendro tikslo, tačiau pasakojimai kol kas rodo visai kitą realybę.

Suskambo telefonas. Tai buvo Keitė. Ji pranešė važiuojanti namo persirengti. A.D. iškviestas į Jardą. Jiedu pasimatys su Danieliu lavoninėje.

33

Vietos lavoninė neseniai buvo modernizuota, tačiau išorė liko nepakitusi. Tai buvo vienaukštis namas trumpame akligatvyje iš pilkų Londono plytų su aštuonių pėdų aukščio siena aptvertu kiemeliu priešakyje. Nei namo numeris, nei iškaba nerodė namo paskirties; turintys čia reikalų žinojo, kaip rasti. Smalsesniesiems jis galėjo pasirodyti kaip kokia nors niūri ir ne itin klestinti įmonė, kur produkcija atgabenama furgonais be užrašų ir

iškraunama nesiafišuojat. Dešinėje nuo durų buvo garažas, pakankamai didelis, kad tilptų du laidojimo furgonai, iš jo dvivėrės durys vedė į mažą priėmimo kambarį su laukiamuoju dešinėje. Čia Dalglišas, atvažiavęs minutę prieš pusę septynių, ir rado jau laukiančius Keitę su Danieliu. Laukiamąjį pasistengta padaryti svetingesnį, pastatant nedidelį apvalų staliuką, keturias patogias kėdes ir didelį televizorių, kurio Dalglišas dar nebuvo matęs įjungto. Gal jo paskirtis buvo labiau terapija, o ne pramoga; gal sanitarams tiesiog būtina trumpomis nenuspėjamomis poilsio valandėlėmis staiga persijungti nuo tylios mirties rimties prie šviesių efemeriškų gyvo pasaulio vaizdų.

Jis pamatė, kad Keitė savo įprastą tvido švarką ir kelnes pakeitusi džinsiniu švarku ir kelnėmis, o stora šviesių plaukų kasa sukišta į smailią kepuraitę. Jis žinojo, kodėl. Pats irgi buvo apsirengęs neoficialiai. Pusiau saldaus, pusiau citrininio dezinfekcinių medžiagų kvapo po pirmo pusvalandžio imi beveik nejausti, bet drabužiuose jis išlieka kelias dienas, visą spintą pripildydamas mirties kvapo. Jis iš pat pradžių įprato vilktis tik tai, ką galima grįžus įmesti į skalbimo mašiną, o paskui nuodugniai prausdavosi atstatęs veidą į galingą dušo srovę, tartum tas duriantis vanduo galėtų fiziškai nuplauti kai ką daugiau negu paskutinių dviejų valandų kvapai ir vaizdai. Aštuntą valandą jam reikia susitikti su komisaru Bendruomenių rūmų ministrų kabinete. Ir būtų labai gerai iki tol spėti parvažiuoti namo nusiprausti.

Jis labai gerai atsiminė – kaipgi kitaip? – savo antrą skrodimą, kuriame dalyvavo kaip jaunas policininkas. Nužudytoji buvo dvidešimt dvejų metų prostitutė, ir kilo sunkumų formaliai atpažįstant lavoną, kadangi policijai nepavyko aptikti nei jos giminaičių, nei artimų draugų. Baltas prastą mitybą rodantis kūnas ant stalo su rausvais tarsi stigmos ratilais ant krūtinės bei frigidišku blyškumu atrodė kaip bai-

siausias nebylus priekaištas vyriškio nežmoniškumui. Matydamas žmonių pilną skrodimo kambarį, jų oficialumą, jis pagalvojo, kad mirusi Teresa Berns susilaukė iš valdžios atstovų kur kas didesnio dėmesio negu būdama gyva. Anatomas tąkart buvo daktaras Makgregoras, vienas senosios baisiųjų individualistų mokyklos atstovų, užkietėjęs presbiterionas, kuris reikalaudavo, kad visi jo skrodimai būtų atliekami dvasiškai, jeigu net ne fiziškai šventai. Dalglišas prisiminė daktaro pastabą vienam padėjėjui, kuris į kažkokią kolegos repliką trumpai nusijuokė. „Kad lavoninėje man nebūtų jokių juokų. Aš čia ne varlę skrodžiu".

Makgregoras dirbdamas neleido groti pasaulietinės muzikos, tiktai ritmiškas giesmes, kurių niūri monotonija tik lėtino darbą ir dar labiau slėgė. Tačiau kaip tik po vieno tokio Makregoro skrodimo – nužudyto vaiko – grojant Forė „Pie Jesu", Dalglišas parašė vieną geriausių savo eilėraščių, ir jis pagalvojo, kad už tai turi būti dėkingas. Vordliui menkai terūpėdavo, kokia muzika groja jam dirbant, svarbu, kad tik nebūtų popas, tad šiandien jų laukė jau pažįstamos gedulo melodijos per klasikos muzikos stotį.

Skrodimo kambariai buvo du, vienas su keturiais stalais, kitas su vienu. Kaip tik šį Redžinaldas Vordlis ir rinkdavosi nužudymo atvejais, tačiau patalpa buvo maža, ir ekspertai neišvengiamai susikimšdavo, desperatiškai ieškodami sau vietos: anatomas su asistentu, du sanitarai, keturi policijos atstovai, laborantas, fotografas su asistentu, žmogžudysčių tyrimo specialistas, pirštų atspaudų technikas ir praktikantas anatomas, kurį daktaras Vordlis pristatė kaip daktarą Meningą ir pranešė, jog jis užrašinės. Jis nemėgo naudotis mikrofonu virš galvos. Dalglišas pagalvojo, kad su savo juokingais medvilnės kombinezonais jie atrodo kaip koks pulkelis pavėlavusių perkraustymo agentūros darbininkų. Tiktai plastikiniai batai rodė, kad jų paskirtis yra rimtesnė. Sanitarai ant

veidų turėjo kaukes, tačiau jos kol kas buvo pakeltos.Vėliau, kai jie priims organus su kibirais ir pradės juos sverti, kaukes nuleis, kad neapsikrėstų AIDS arba kur kas labiau tikėtinu B hepatitu. Daktaras Vordlis paprastai būdavo tiktai su kelnėmis, marškiniais ir šviesiai žalia prijuoste. Kaip ir visi anatomai, jis į savo paties saugumą žiūrėjo bravūriškai.

Lavonas, susuktas ir užlipintas plastiko drobulėje, gulėjo ant vežimėlio gretimame kambaryje. Dalgišui davus leidimą, sanitarai perpjovė plastiką ir atvyniojo. Pasigirdo nedidelis oro sprogimas, tarsi atodūsis, ir plastikas sutraškėjo kaip elektros iškrova. Kūnas gulėjo tarsi koks didžiulio Kalėdų šokoladinio kiaušinio turinys. Akys dabar buvo blausesnės, tiktai gyvatė priklijuota prie skruosto, jos galva, kyšanti burnoje, atrodė kažkaip gyviau. Dalglišui labai norėjosi pamatyti, kaip ji bus ištraukta, – tik tada kūnas atgaus tam tikrą orumą, – tačiau pats nusistebėjo, kodėl anksčiau liepė palikti ją vietoje iki skrodimo. Tai buvo vienintelis būdas sulaikyti save, kad neištiestų rankos ir nenuplėštų gyvatės šalin. Jis ėmėsi oficialios lavono identifikavimo procedūros.

– Tai yra lavonas, kurį aš pirmą kartą pamačiau devynios keturiasdešimt aštuonios, penktadienį, spalio penkioliktą Inosent rūmuose, Inosent akligatvyje, Vopinge.

Dalglišas gerbė Markusą ir Leną, tiek kaip žmones, tiek kaip skrodimo sanitarus. Buvo žmonių, tarp jų ir policininkų, kurie nenorėjo tikėti, kad kas nors gali savo noru dirbti lavoninėje, nebent siekia patenkinti kokius nors ekscentriškus arba piktybiškus psichikos nukrypimus, tačiau Markusui ir Lenui atrodė visai nebūdingas tas šiurkštus kapinių humoras, kuriuo net kai kurie profesionalai dangsto savo pasišlykštėjimą arba siaubą; jiedu savo darbą dirbo su dalykišku įgudimu, ramumu ir orumu, kuris jam buvo įspūdingas. Jis matė, kaip jiedu stengiasi sutvarkyti kūną prieš at-

einant kam nors iš artimųjų. Daugelis jų matomų kūnų, kurie pjaustomi, būdavo senų žmonių, mirusių nuo ligos ar senatvės, ir tai net artimiesiems esti ne itin didelė tragedija, nekalbant apie kokį nors nesmagumą svetimiems. Tačiau, kaip jiems pavyksta, galvojo jis, ištverti psichologiškai, kai mato jaunus nužudytus, išprievartautus, smurto ir nelaimių aukas? Kai bet koks skausmas, netgi natūralus žmogaus gyvenime, neištveriamas be paguodos, kas paguodžia Markusą ir Leną? Na, bet jų bent jau neima pagunda dievinti populiarių, turtingų ir garsių. Čia, lavoninėje, ateina galutinė lygybė. Markusui su Lenu svarbu ne kiek garsių daktarų stovės susispietusių prie kapo duobės, ne ruošiamo gedulo spindesys, tačiau suirimo laipsnis ir ar lavoną būtina uždaryti didžiuliame šaldytuve.

Neštuvai su jau nuogu kūnu buvo padėti ant grindų, kad būtų patogiau prieiti fotografui. Kai po keleto pirmųjų nuotraukų jis linktelėjo, sanitarai atsargiai apvertė kūną, stengdamiesi, kad neiškristų gyvatė. Pagaliau kūną vėl atvertus aukštielninką, neštuvai buvo užkelti ant stovo skrodimo stalo gale. Daktaras Vordlis, kaip įprasta apžiūrėjo visą kūną, paskui susitelkė prie galvos. Jis nuėmė lipnią juostą, atsargiai ištraukė gyvatę, tarsi ji būtų kokia nepaprastai įdomi biologinė retenybė, ir pradėjo apžiūrinėti burną. Tarsi koks itin smalsus stomatologas, pagalvojo Dalglišas. Jis prisiminė, ką jam prisipažino Keitė Miskin, kai pradėjo dirbti pas jį ir įgavo daugiau pasitikėjimo, – kad kaip tik šita skrodimo dalis, o ne vėlesnis nuoseklus visų organų šalinimas ir svėrimas jai buvo labiausiai šleikštus; sakytum negyvi nervai būtų tik laikinai apmirę ir tarsi gyvi dar galėtų jausti pirštinėmis apmautus tiriančius pirštus. Jis jautė, kad Keitė stovi už nugaros, tačiau neatsigręžo. Buvo tikras, kad jai nepasidarys bloga nei dabar, nei vėliau, nors numanė, kad ji, kaip ir jis pats, jaučia šiek tiek daugiau negu profesinį susido-

mėjimą, matydama, kaip pjaustomas neseniai buvęs sveikas jaunas žmogus. Jis eilinį kartą pajuto nedidelį skausmą ir gailestį, kad darbas policijoje reikalauja tiek daug švelnumo ir nekaltumo.

Staiga daktaras Vordlis kimiai suniurnėjo, kone suriaumojo, ir tai buvo ženklas, kad aptiko kažką įdomaus.

– Pažiūrėkit, Adamai. Į gomurį. Aiškus įbrėžimas. Atrodo, kad pomirtinis.

Įvykio vietoje jis sakė „viršininke“, tačiau dabar, būdamas savo valdose ir dirbdamas kaip visada atsipalaidavęs, jis pradėjo vadinti Dalglišą vardu.

Dalglišas pasilenkė. Paskui tarė:

– Atrodo, kad po mirties kažkas briaunotas buvo įkištas arba ištrauktas iš burnos. Taip atrodo iš tos žymės.

– Šimtu procentų, žinoma, negaliu būti tikras, bet ir man taip atrodo. Įbrėžimo kryptis yra nuo gomurio galo beveik iki pat viršutinių dantų. – Daktaras kiek pasitraukė, kad Keitė su Danieliu irgi galėtų pasilenkę pasižiūrėti į burną. Paskui pridūrė: – Kada tiksliai tai atsitiko, sunku pasakyti, tik tiek, kad jau po mirties. Gali būti, kad Etjenas įsidėjo tą daiktą į burną, o kažkas jį ištraukė.

Dalglišas tarė:

– Ir su tam tikra jėga, ir, ko gero, paskubom. Jeigu tai būtų buvę daroma prieš kūnui sustingstant, tai daiktas būtų išimtas greičiau ir lengviau. Ar labai daug jėgos reikėtų pražiodinti burnai, kai kūnas jau sustingęs?

– Nelabai sunku, o jeigu burna pravira, tai ir visai lengva, nes galima įkišti pirštus ir dirbti abiem rankomis. Vaikas to nepadarys, bet juk jūs ir ieškote ne vaiko.

Keitė paklausė:

– Jeigu gyvatė buvo įkišta tuojau pat po mirties ištraukus tą daiktą, tai gal galima tikėtis, kad ant jos liko matomų kraujo dėmių? Ar po mirties kraujas smarkiai teka?

– Tuojau pat po mirties? – paklausė daktaras. – Nesmarkiai. Tačiau jis buvo negyvas, kai buvo paliktas šitas įbrėžimas.

Jie visi kartu ėmė atidžiai apžiūrinėti gyvatės galvą. Dalglišas tarė:

– Tas daikčiukas leidykloje apie penkerius metus atstojo žaislą. Kur kas lengviau įsivaizduoti dėmę, negu ją pamatyti. Aiškaus kraujo nėra. Gal laboratorija ir aptiks ką nors. Jeigu gyvatė buvo įkišta tuojau ištraukus tą daiktą, tai gali būti kokių nors biologinių įrodymų.

Danielis paklausė:

– Gal turit kokių spėjimų, koks tai daiktas, daktare?

– Ant minkštųjų audinių ir galinių dantų žymių nematyti, tad panašu, kad tas daiktas nesunkiai tilpo burnoje, nors niekaip nesuprantu, kam jam reikėjo jį ten kištis. Na, bet čia jau jūsų sritis.

– Danielis pasakė:

– Jeigu jis tą daiktą norėjo paslėpti, tai kodėl neįsidėjo į kelnių kišenę? Juk kai pilna burna, turi tylėti. Juk net su mažu daikteliu tarp liežuvio ir gomurio neįmanoma kalbėti. Na, sakykim, jis žinojo, kad mirs. Sakykim, buvo uždarytas tame kambaryje – dujos šnypščia, rakto nuo vamzdžio čiaupo nėra, lango neatidarysi...

Įsikišo Keitė:

– Bet tas daiktas būtų buvęs surastas vėliau, net ir įkištas į kišenę.

– Nebent jo žudikas žinojo, kad jis ten yra, ir sugrįžo pasiimti. Tada slėpimas burnoje turėtų prasmę, net jeigu žudikas nežinojo tą daiktą esant. Įsikišus daiktą į burną, galima tikėtis, kad jis bus surastas tiktai per skrodimą.

– Bet jis žinojo, – tarė Keitė, – turiu galvoje žudiką. Jis sugrįžo to daikto ieškoti ir jį rado. Pražiodė burną ir išsiėmė, o paskui įkišo gyvatę, kad viskas atrodytų to pokštautojo darbas.

Ji su Danieliu taip įsijautė, lyg kambaryje nieko daugiau nebūtų. Danielis paklausė:

– Bet nejaugi jis iš tikro tikėjosi, kad mes nerasim to įbrėžimo?

– Klausyk, Danieli, bet juk jis nežinojo, kad paliko tą įbrėžimą burnoje. Jis žinojo tik tiek, kad pražiodė sustingusią burną, ir mes tai būtinai pastebėsime. Todėl ir pasinaudojo gyvate. Ir jeigu ne tas įbrėžimas, mes būtume tuo patikėję. Turim ieškoti žudiko, kuris nusimano apie mirties stingulio laiką ir tikėjosi, kad kūnas bus aptiktas palyginti greitai. Jei kūnas būtų gulėjęs nejudintas kokią dieną, tai gyvatės būtų neprireikę.

Dalglišas jautė, kad jiedviem gresia teorizavimo pavojus, nepaisant faktų. Juk skrodimas dar nebaigtas. Dar nepatvirtinta mirties priežastis, tačiau jis, kaip daktaras Vordlis, buvo beveik tikras, kokia pasirodys toji priežastis.

– O koks tai daiktas? – paklausė Keitė. – Kas nors mažas, aštriais kampais? Raktas? Raktų ryšulys? Maža metalinė dėžutė?

– Arba mažo diktofono kasetė? – ramiai paklausė Dalglišas.

Dalglišas išėjo nesulaukęs skrodimo pabaigos. Daktaras Vordlis tuo metu aiškino savo asistentui, kad kraujo pavyzdžiai laboratorijai turi būti imami iš šlaunies venos, o ne iš širdies, ir kodėl taip turi būti. Dalglišas abejojo, ar iš skrodimo dar galima sužinoti ką nors naudinga, o jeigu ir taip, tai jam bus greitai pranešta. Prieš susitikimą Parlamente jis dar turėjo peržiūrėti kai kuriuos dokumentus, o laiko liko visai nedaug. Buvo beprasmiška pirma važiuoti į Jardą, o paskui namo, tad jo vairuotojas Viljamas jau buvo paėmęs jo lagaminėlį iš darbo ir dabar laukė kiemelyje, o jo draugiškame putniame veide švietė kruopščiai kontroliuojamas nerimas.

Smarki popietės liūtis jau buvo virtusi skysta nenustojančia dulksna ir pro pusiau pravertą langą jis jautė sūrų

Temzės dvelksmą. Šviesoforai Krantinėje nudažė orą ryškiai raudona šviesa, ir policijos arklys blizgančiais šonais, laukdamas, kol ji pasikeis, grakščiomis kanopomis trypė šlapią asfaltą. Miestą užliejo tamsa, pavertusi jį šviesos fantasmagorija, kurioje gatvės ir aikštės pasipuošė judančiais raudonais, baltais ir žaliais karoliais. Jis atidarė lagaminėlį ir išsitraukė dokumentus, kad galėtų greitomis permesti savo argumentus. Atėjo laikas perjungti smegenų ratelius kur kas artimesniam – ir, ko gero, iš tikro svarbesniam – darbui. Paprastai jam tai nebūdavo sunku, tačiau dabar vis nepaliko lavoninės įspūdžiai.

Iš Etjeno burnos prieš sustingstant viršutinei kūno daliai buvo ištrauktas kažkoks nedidelis kampuotas daiktas. Visai gali būti, jog tai kasetė; dingęs magnetofonas kaip tik perša tokią mintį. Galima spėti, kad Etjenas padiktavo savo žudiko pavardę ir šis vėliau sugrįžo sunaikinti įkalčio. Tačiau jo protas nebuvo linkęs priimti šitos paprastos hipotezės. Etjeno žudikas pasirūpino, kad kambaryje neliktų jokių jo įkalčių. Grindys ir židinys nuvalytas, visi dokumentai išnešti, Etjeno dienoraštis su auksiniu rašikliu pavogtas dieną anksčiau. Žudikas net apie tai pagalvojo. Juk negalėjo Etjenas parašyti jo arba jos vardo ant plikų medinių grindų. Tai kodėl tada žudikas padarė tokią kvailystę ir paliko aukos patogumui paruoštą magnetofoną?

Žinoma, galima paaiškinti ir kitaip. Magnetofonas buvo paliktas specialiai su tam tikru tikslu, ir jeigu tai tiesa, tai byla bus kur kas keblesnė ir intriguojanti, negu atrodė iš pradžių.

34

Buvo po pusės vienuoliktos, kai Dalglišas grįžo į Vopingo nuovadą ir išleido Robinsą ilsėtis. Keitė su Danieliu grįždami iš lavoninės parsivežė su-

muštinių ir kavos nakčiai. Jie jau atidirbo dvylikos valandų dieną, bet ji dar nesibaigė. Dalglišas norėjo susumuoti rezultatus ir turėti aiškų padėties suvokimą prieš pereinant prie antros tyrimo stadijos.

Dešimt minučių jis studijavo Danielio iš Etjeno kabineto parvežtus dokumentus, paskui be žodžių užvertęs bylą pasižiūrėjo į laikrodį ir tarė:

– Gerai. Taigi kokias preliminarias išvadas padarėte iš mums kol kas žinomų faktų?

Kaip Keitė ir tikėjosi, Danielis pradėjo pirmas. Tai jai nekėlė nerimo. Pagal rangą jiedu buvo lygūs, tačiau ji turėjo didesnį stažą ir nejautė poreikio to pabrėžti. Kalbėti pirmam visada naudingiau; niekas nepasisavins tavo minčių, pasirodysi guvaus mąstymo. Bet, antra vertus, protinga ir neskubėti. Danielis savo kalbą dėstė atsargiai; ji pagalvojo, kad tikriausiai repetavo ją mintyse nuo pat tada, kai jiedu grįžo iš lavoninės.

Jis kalbėjo:

– Natūrali mirtis, savižudybė, nelaimingas atsitikimas ar žmogžudystė? Pirmi du variantai atkrinta. Net nereikia laboratorijos išvadų, kad suprastume, jog tai apsinuodijimas anglies viendeginiu, tai parodė skrodimas. Jis taip pat parodė, kad jis mirė sveikas. Nėra jokių duomenų, kalbančių apie savižudybę, taigi manau, neverta gaišti laiko tai versijai.

Pereiname prie nelaimingo atsitikimo. Jeigu taip yra iš tikro, tai ką turime manyti? Kad Etjenas dėl kažkokios priežasties nusprendė padirbėti archyve ir savo švarką paliko savo kabinete apačioje, o raktus stalo stalčiuje. Kad jam pasidarė šalta, kad užsidegė židinį degtukais, kurių prie jo neradome, kad paskui taip įsigilino į darbą, jog net nepastebėjo, kad židinys blogai veikia, o paskui jau buvo per vėlu. Jei nepaisysim visų kitų nelogiškumų ir tą prielaidą paliksim, tai jis turėtų būti rastas sukniubęs ant stalo, o ne pusnuo-

gis ant grindų su židinio pusėn atsukta galva. Kol kas aš neimu domėn gyvatės. Manau, kad turime griežtai atriboti visa, kas atsitiko mirties metu, ir kas buvo padaryta lavonui vėliau. Tikriausiai kažkas rado jį stinguliui jau apėmus viršutinę kūno dalį, tačiau nėra įrodymų, kad asmuo, įgrūdęs jam į burną gyvatę, taip pat nuvilko marškinius ir perkėlė nuo stalo ten, kur jis buvo rastas.

Keitė tarė:

– Marškinius jis tikriausiai nusivilko pats. Jie buvo sugniaužti jo dešinėje rankoje. Panašu, kad jis nusivilko, ketindamas jais užgesinti ugnį. Pažiūrėkit į nuotrauką. Dešinė ranka sugniaužusi marškinius, bet dalis jų dar ant kūno. Mano manymu, jis mirė kniūpsčias, o žudikas atvertė jį ir pražiodino. Pažiūrėkit į kelius, jie kiek sulenkti. Jis nemirė tokia poza. Skrodimo išvados irgi patvirtina, kad jis mirė kniūpsčias. Jis šliaužė per kambarį prie židinio.

– Gerai, sutinku. Bet jis negalėjo tikėtis jo užgesinti. Bent jau tokiu būdu. Marškiniai būtų užsidegę.

– Žinau, kad nebūtų užgesinęs, bet taip viskas atrodo. Apimtam panikos protui tai galėjo pasirodyti įmanoma.

Dalglišas nesikišdamas klausėsi jų diskusijos.

Danielis pasakė:

– Tai rodytų, kad jis suvokė, kas jam darosi. Bet jeigu taip, tai turėjo atidaryti duris ir įsileisti oro, o paskui užsukti dujas.

– Bet sakykim, kad durys buvo užrakintos iš lauko, o dujų čiaupo raktas paimtas. Kai pamėgino atidaryti langą, virvelė nutrūko, nes kažkas buvo ją įpjovęs, kad nutrūktų nuo menkiausio timptelėjimo. Žmogžudys turėjo pirma išnešti kėdes ir stalą, kad Etjenas negalėtų pasilipti ir išdaužti lango. Rėmas slankioja standžiai. Rankomis jis atidaryti negalėjo, nebent būrų turėjęs kokį daiktą jam išdaužti.

– Gal magnetofonu? – paklausė Danielis.

– Per mažas, per trapus. Bet vis tiek sutinku, kad jis galėjo mėginti. Galėjo daužyti stiklą rankomis, tačiau krumpliai visai nenubrozdinti. Manau, kad baldai buvo išnešti prieš jam ateinant į kambarį. Iš žymių ant sienos matyti, kad stalas paprastai stovėdavo keliais coliais kairiau.

– Tai ne įrodymas. Jį galėjo pajudinti valytoja.

– Aš nesakiau, kad tai įrodymas, tačiau vis dėlto svarbu. Ir Geibrielis Dontsis, ir ponia Demeri sakė, kad stalas buvo ne savo vietoje.

– Tai nepanaikina jų pačių įtartinumo.

– Aš ir nesakiau, kad panaikina. Dontsis itin įtartinas. Niekas neturėjo geresnės progos už jį. Bet jeigu Dontsis išnešė kėdes ir stalą, tai jis, be abejo, būtų pasistengęs pastatyti stalą tiksliai ten, kur jis buvo. Nebent per skubėjimą. – Ji nutilo, paskui susijaudinusi atsisuko į Dalglišą. – Bet juk, pone, aišku, kad jis skubėjo. Juk turėjo grįžti laiku kaip nusimaudęs vonioje.

Danielis tarė:

– Pernelyg užbėgame į priekį. Visa tai tik spėlionės.

– Aš tai vadinu logine dedukcija.

– Keitės teorija turi pagrindą, – pirmą kartą prabilo Dalglišas. – Ji derinasi su visais kol kas turimais faktais. Tačiau konkrečių įrodymų neturime. Ir nepamirškime gyvatės. Ar pavyko bent kiek išsiaiškinti, kas žinojo, kad ji yra panelės Bleket stalčiuje, žinoma, išskyrus pačią panelę Bleket, Mendę Prais, Dontsį ir abu Etjenus?

Atsakė Keitė:

– Po pietų tą dalyką jau žinojo visa leidykla. Tuoj po pusės dvyliktos virtuvėlėje verdant kavą, Mendė pasakė poniai Demeri, kad Etjenas liepė panelei Bleket išmesti gyvatę. Ponia Demeri neneigia, kad išvežiodama vežimėliu arbatą, galėjo apie tai pasakyti vienam kitam darbuotojui. „Vienam kitam“ tikriausiai reiškia kiekvieną kabinetą. Po-

nia Demeri vengia tiksliai nusakyti savo žodžius, tačiau Megė Ficdžerald iš reklamos skyriaus garantuoja, kad jiems buvo pasakyta, jog ponas Džerardas liepė panelei Bleket išmesti gyvatę ir kad ji įdėjo ją į savo stalčių. Ponas Sidnis Bartrumas iš buhalterijos sako to nežinojęs. Jis sako, kad jis ir jo skyrius neturi laiko plepėti su valytoja, net neturi tokios galimybės. Jie yra dešimtame name ir popiečio arbatą verdasi patys. De Vitas ir panelė Peverel pripažįsta, kad jie žinojo. Bet kas gyvatės būtų ieškojęs panelės Bleket stalčiuje. Ji buvo prisirišusi prie Smauglio Sido ir nebūtų galėjusi jo išmesti.

Danielis paklausė:

– O kodėl Demeri taip skubėjo paskleisti tą naujieną? Juk tai nebuvo koks skandalas.

– Ne, bet, matyt, vis tiek sukėlė emocijas. Juk beveik visi žinojo, kad Džerardas Etjenas tik apsidžiaugtų atsikratęs panelės Bleket. Ir tikriausiai spėliojo, kiek ji čia išsilaikys, ar pati išeis, ar bus atleista. Tad bet koks jų susikirtimas buvo įdomus.

Dalglišas tarė:

– Jūs suprantate, kad gyvatė yra svarbi. Arba ją Etjenui aplink kaklą apsuko ir į burną įkišo žudikas, stengdamasis pateisinti sustingusios burnos pražiodinimą, arba lavoną užtiko pokštautojas ir pasinaudojo proga taip bjauriai išlieti tulžį. Jei tai padarė žudikas, tai gal jis arba ji ir yra pokštautojas? Ar tos išdaigos buvo dalis kruopščiai paruošto plano, kurio pradžia siekia patį pirmą incidentą. Tai derintųsi su nuzulinta lango virvute. Jei tai padaryta tyčia, tai per ilgą laiką. O gal žudikas suprato, jog pražiodinta burna yra svarbus dalykas, ir gyvatę panaudojo impulsyviai, norėdamas užmaskuoti faktą, kad kažką išėmė Etjenui iš burnos?

– Yra ir kita galimybė, pone, – tarė Danielis. – Sakykim, pokštautojas randa lavoną, pamano, kad tai natūrali mirtis

arba nelaimingas atsitikimas, ir nusprendžia užvirti košę, sudarydamas įspūdį, kad tai žmogžudystė. Tokiu atveju jis galėjo patraukti iš vietos stalą ir apvynioti Etjenui aplink kaklą gyvatę.

– Bet jis negalėjo nuzulinti lango virvutės, – nesutiko Keitė. – Tai buvo padaryta anksčiau. Ir kam traukti tą stalą? Tai tik būtų supainioję viską ir padarę mirtį panašią į žmogžudystę, jeigu pokštininkas žinojo, kad Etjenas mirė nuo apsinuodijimo anglies viendeginiu.

– Turėjo žinoti. Juk jis užsuko dujas.

Keitė tarė:

– Jis tai turėjo padaryti bet kuriuo atveju. Juk tas kambarėlis turėjo būti kaip pirtis. – Ji pasisuko į Dalglišą. – Pone, aš manau, tik viena teorija atitinka visus faktus. Buvo sumanyta pavaizduoti tai kaip atsitiktinę mirtį nuo anglies viendeginio. Žudikas planavo pats aptikti lavoną ir tuo metu būti vienas. Jam teliko uždėti atgal čiaupo rankenėlę ir užsukti dujas – natūrali reakcija, – pastatyti vieton stalą su kėde, pasiimti juostą ir pranešti apie nelaimę. Tačiau juostos jis niekaip negalėjo rasti. O kai rado, negalėjo jos paimti nepražiodinęs sustingusio žandikaulio. Jis suprato, kad tai neliks nepastebėta patyrusio detektyvo arba per skrodimą, todėl panaudojo gyvatę, kad viskas atrodytų kaip mirtis nuo nelaimingo atsitikimo, sukomplikuota pokštautojo keršto.

Danielis nesutiko:

– Kam tada imti ir išsinešti magnetofoną? Aš dabar kalbu apie žudiką.

– O kam palikti? Jei jau turėjo pasiimti juostą, tai galėjo kartu išsinešti ir magnetofoną. Ir žinot, natūraliausias būdas būtų išmesti jį upėn. – Ji pasisuko į Dalglišą. – Kaip manot, ar yra kokia galimybė, kad narai galėtų jį surasti?

– Nelabai, – atsakė Dalglišas. – O jeigu ir rastų, tai juosta būtų sugadinta. Žudikas tikriausiai ištrynė viską iš jos.

Abejoju, ar atsipirktų tų paieškų išlaidos, bet verta pasikalbėti su vietos žmonėmis. Išsiaiškinti, koks upės dugnas palei leidyklą.

Danielis tarė:

– Yra dar vienas dalykas, pone. Jei žudikas norėjo palikti pranešimą savo aukai, tai kam naudotis magnetofonu? Kodėl neparašius? Juk jis turėjo jį atgauti. O juk atgauti popieriaus lapą netgi lengviau negu juostą.

– Bet ne taip saugu, – tarė Dalglišas. – Jeigu Etjenas prieš prarasdamas sąmonę dar turėjo laiko, tai galėjo suplėšyti laišką ir paslėpti skutus. Bet jeigu nesuplėšė, tai laišką lengviau paslėpti negu juostą. Žudikas žinojo, kad gali stigti laiko. Jam reikėjo greitai surasti tą informaciją ir pasiimti. Be to, dar vienas svarbus momentas: kalbančio balso negalima nepastebėti, o laiško – galima. Tačiau įdomiausias dalykas čia yra, kam jam apskritai reikėjo palikti tą žinią.

Danielis tarė:

– Pasimėgauti. Pareikšti galutinį žodį. Parodyti, koks jis protingas.

– Arba gal paaiškinti, kodėl jis turi mirti. Jei priežastis tokia, tai šios žmogžudystės motyvas gali būti neaiškus. Jis gali glūdėti praeityje, gal net labai senoje.

– Bet jeigu taip, tai kam reikėjo laukti iki dabar? Jei žmogžudys yra čia, leidykloje, tai Etjenas galėjo būti nužudytas bet kada per paskutinius dvidešimt metų. Juk jis čia dirbo nuo tada, kai baigė Kembridžą. Kokie pastarieji įvykiai padarė šią žmogžudystę būtiną?

Dalglišas atsakė:

– Etjenas tapo valdybos pirmininku ir direktoriumi, reikalavo parduoti Inosent rūmus, be to, susižadėjo.

– Ar manote, kad tos sužadėtuvės galėjo būti svarbios, pone?

– Viskas galėjo būti svarbu, Keite. Rytoj rytą susitiksiu

su Etjeno tėvu. Klaudija Etjen šiandien po darbo nuvažiavo į Bredvelį pranešti apie nelaimę ir paprašyti, kad priimtų mane. Ji ten nenakvos. Paprašiau, kad rytoj ji susitiktų su jumis savo bute Barbakane. Tačiau svarbiausia patikrinti visų alibi, pradedant nuo leidyklos partnerių ir personalo. Danielis, tu ir Robinsas susitikit su Ezme Karling. Patikrinkite, kur ji buvo po to, kai išėjo iš Beterio knygyno Kembridže. Liepos dešimtą buvo Etjeno sužieduotuvių pokylis. Riekia patikrinti svečių sąrašą ir apklausti ten dalyvavusius žmones. Tam jums reikės takto. Svarbiausia sužinoti, ar jie vaikščiojo po namus ir ar pamatė ką nors keista ar įtartina. Tačiau koncentruokimės prie partnerių. Ar kas nors matė Klaudiją Etjen ir jos draugą upėje, kuriuo laiku? Šv. Tomo ligoninėje patikrinkit, kada buvo atvežtas Geibrielis Dontsis ir kada išvyko, ir žinoma, jo alibi. Anksti rytą aš išvažiuoju į Bredvelį, bet tuoj po pietų grįšiu. Na, o šiai dienai, manau, užteks.

35

Penktadienio vakarą partneriai praleido atskirai. Frensė stovėjo prie virtuvės stalo, stengdamasi sukaupti energiją ir apsispręsti, ką valgyti, ir tuo pačiu metu galvojo, jog tai visai nenuostabu. Už leidyklos ribų jie gyveno atskirą gyvenimą, ir kartais atrodė, kad sąmoningai stengiasi būti kuo toliau vienas nuo kito, tarsi norėtų pademonstruoti, kad visus juos tesieja tik darbas. Savo asmeninius reikalus jie retai aptarinėdavo tarpusavyje, kartais jai pasitaikydavo būti kokio kito leidėjo pokylyje ir gerokai nustebti, tarp kitų veidų išvydus grakščią Klaudijos galvą arba lankytis teatre su mokslo drauge ir pamatyti, kaip viena eile priekyje pro žmones skausmingai sprau-

džiasi Dontsis. Tokiais atvejais jie mandagiai pasisveikindavo kaip pažįstami. Šįvakar ji jautė, kad atskirai būti juos skatina kažkas stipresnis negu įprotis, kad jie vis labiau nebenori aptarinėti Džerardo mirties ir kad tas atvirumas, kai buvo įkalinti valdybos kambaryje, dabar užleido vietą atsargiam nepasitikėjimui.

Frensė žinojo, kad Džeimsas neturi pasirinkimo. Jis privalo važiuoti namo pas sergantį Rupertą, ir ji jam pavydėjo tokios aiškios pareigos. Ji niekada nebuvo mačiusi jo draugo, nuo Ruperto apsigyvenimo niekada nebuvo pakviesta pas jį namo, nors jai ir buvo smalsu, kaip jiedu gyvena. Šiaip ar taip, jis turi su kuo pasidalinti ištikusia tos dienos nelaime, dienos, kuri dabar atrodė nepaprastai ilga. Pagal kažkokį neišsakytą susitarimą jie visi iš leidyklos išėjo gana anksti, ir ji palaukė, kol Klaudija užrakino duris ir įjungė signalizaciją. Tada paklausė:

– Gal jums reikia kokios pagalbos, Klaudija? – Ir dar tardama tuos žodžius pajuto, kad tas klausimas bergždžias, banalus. Ji pagalvojo, gal derėtų pasikviesti Klaudiją namo, bet pabūgo, kad tai gali pasirodyti kaip silpnumo pripažinimas, jog jai pačiai reikalinga draugija. Be to, juk Klaudija pagaliau turi sužadėtinį – jeigu jis tikrai yra sužadėtinis. Gal jai smagiau su juo negu su Frense.

Klaudija atsakė:

– Viena, ko noriu, tai grįžti namo ir būti viena. – Paskui pridūrė: – O kaip jūs pati, Frense? Ar jums nereikia pagalbos?

Tas pats beprasmiškas, neatsakomas klausimas. Ji pagalvojo, ką Klaudija būtų sakiusi, jei būtų pasakiusi: „Reikia. Nenoriu likti viena. Pabūkit su manim šiąnakt, Klaudija. Pernakvokit mano laisvame kambaryje“.

Ji, be abejo, gali paskambinti Geibrieliui. Pagalvojo, ką jis dabar veikia, ką galvoja tame tuščiame beveik be baldų bute

apačioje po ja. Jis irgi tada paklausė: „Ar nereikia kokios pagalbos, Frense? Jeigu panorėsit draugijos, paskambinkit man". Jai būtų labiau patikę, jei jis būtų pasakęs: „Ar gerai, jeigu aš ateisiu, Frense? Nenoriu būti vienas". Dabar jis iniciatyvą paliko jai. Skambinti jam – tai pripažinti savo silpnumą, poreikį, kuris jam gali nepatikti. Kodėl, pagalvojo ji, Inosent rūmuose žmonės taip slepia žmogiškumo poreikį arba taip nenoriai rodo vienas kitam paprasčiausią gerumą?

Galiausiai ji atsidarė pakelį grybų sriubos ir išsivirė kiaušinį. Jautėsi labai pavargusi. Praėjusi naktis, praleista susirietus Geibrielio fotelyje pusiau miegant, pusiau būdraujant, nebuvo geriausias poilsis prieš dieną, kuri tapo kone ištisine trauma. Tačiau ji jautė, kad miegoti negalės. Sutvarkiusi indus po vakarienės, ji nuėjo į buvusį tėvo miegamąjį, dabar paverstą nedidele svetaine, ir atsisėdo priešais televizorių. Prieš akis keitėsi ryškūs vaizdai; žinios, dokumentinis filmas, komedija, senas filmas, šiuolaikinė pjesė. Ji spaudė mygtukus, junginėjo iš vieno kanalo į kitą, ir tie besikeičiantys veidai, besijuokiantys, besišypsantys, rimti, autoritetingi, be perstojo žiopčiojančios burnos, buvo tarsi vizualinis narkotikas, kuris nieko nereiškia, nekelia jokių emocijų, tačiau vis dėlto suteikia netikrą draugiją, nestabilią greitą paguodą.

Pirmą valandą ji atsigulė, pasiėmusi stiklinę karšto pieno, atskiesto viskiu. Ši priemonė buvo veiksminga, ir ji nugrimzdo užmarštin, dar spėjusi pagalvoti, kad vis dėlto galės pasimėgauti miego palaima.

Košmaras aplankė ją paryčiais, senas pažįstamas košmaras, bet nauju pavidalu, baisesnis, su didesniu realybės pamatu. Ji ėjo per Grinvičo tunelį tarp savo tėvo ir ponios Rolings. Jie laikė ją už rankų, tačiau tas laikymas buvo nelaisvė, o ne patogumas. Ji negalėjo pabėgti, be to, ir bėgti nebuvo kur. Už nugaros ji girdėjo braškant tunelio stogą, bet nedrį-

so net atsigręžti, nes žinojo, kad net pasukti atgal galvą reikštų didelę nelaimę. Priekyje tunelis tęsėsi kur kas toliau negu realybėje, o gale buvo matyti ryškus saulės šviesos ratas. Jiems einant tunelis vis ilgėjo ir tas ratas darėsi vis mažesnis, kol galop virto nediduke švytinčia lėkštele, ir ji žinojo, kad greitai ji virs smeigtuko galvelės dydžio švieseles, o paskui visai dings. Jos tėvas žingsniavo labai tiesus, į ją nežiūrėjo, nesikalbėjo. Vilkėjo tvido švarką ir trumpą paltą su gobtuvu, kurį visada nešiodavo žiemą ir kurį ji vėliau atidavė Gelbėjimo armijai. Jis pyko, kad ji kaip visada, jo neatsiklaususi, taip padarė, bet jis pagaliau tą drabužį susirado ir atsiėmė. Ji nė kiek nenustebo, pamačiusi aplink jo kaklą apsivyniojusią gyvatę. Tai buvo tikra gyvatė, didžiulė kaip kobra, čia susitraukianti, čia atsileidžianti, susirangiusi jam ant pečių, piktai šnypščianti, pasiruošusi mirtinai jį užsmaugti. Plytelės ant tunelio stogo buvo šlapios, jau pradėjo lašėti pirmieji lašai. Bet ji matė, kad tai yra ne vandens lašai, o kraujo. Staiga ji ištraukė rankas, išsivadavo ir šaukdama leidosi bėgti link to nepasiekiamo smeigtuko galvutės dydžio švieselės, o stogas priekyje sutraškėjo ir įgriuvo, į ją ėmė ristis juoda viską užgožianti mirties banga, kol prarijo paskutinę šviesą.

Ji pabudo prisispaudusi prie lango, rankomis daužanti stiklą. Su sąmone atėjo ir palengvėjimas, tačiau nakties košmaro siaubas dar buvo likęs kaip kokia dėmė sąmonėje. Tačiau dabar ji bent žinojo, koks jis yra. Ji sugrįžo lovon ir užsidegė lempą. Buvo beveik penkta valanda. Mėginti užmigti jau beprasmiška. Ji užsivilko chalatą, atitraukė užuolaidas ir atidarė langus. Iš neapšviesto kambario labai aiškiai matėsi sidabru švytintis upės raibuliavimas ir kelios žvaigždės aukštai danguje. Sapno siaubas pamažu ėmė tolti, tačiau vietoje jo atsirado ta kita baimė, kurios ji neturėjo vilties atsikratyti.

Staiga ji pagalvojo apie Adamą Dalglišą. Jo butas irgi palei upę, prie Kvinhaito. Pati nustebo, iš kur žino jo gyvenamąją vietą, paskui prisiminė skaičiusi straipsnį laikraštyje apie jo paskutinę ir sėkmės susilaukusią poezijos knygą. Jis buvo labai uždaras žmogus, tačiau šis faktas kažkaip tapo žinomas. Jai atrodė keista, kad jų gyvenimai susiję su šia tamsia istoriška upe. Ir pagalvojo, ar ir jis dabar nemiega, ar už mylios ar dviejų aukštupio link jo aukšta tamsi figūra irgi stovi ir žvelgia į tą pačią pavojingą upę.

Trečia knyga

DARBAS VYKSTA

36

Šeštadienį, spalio šešioliktą Žanas Filipas Etjenas, kaip visada devintą valandą ryto, išėjo pasivaikščioti. Nei laikas, nei maršrutas nesikeisdavo, nepaisant nei metų laiko, nei oro. Jis eidavo siaura akmenų ketera per pelkes ir suartus laukus, kur kadaise stovėjęs romėnų Otono fortas, pro anglokeltišką Švento Petro Ant Sienos koplyčią, aplink kyšulį iki Blekvoterio žiočių. Tų rytinių pasivaikščiojimų metu jis retai ką sutikdavo, net vasarą, kai pasitaiko ankstyvų koplyčios lankytojų ar paukščių stebėtojų, tačiau ir sutikęs tiktai mandagiai pasisveikindavo, ne daugiau. Čionykščiai žmonės žinojo, kad Otono rūmuose jis apsigyveno dėl vienumos, ir nenorėjo jam jos drumsti. Į telefono skambučius jis neatsiliepdavo, svečių nepriiminėjo. Tačiau šiandien pusę vienuoliktos turėjo atvykti lankytojas, kuris bus priimtas.

Dabar, vis stiprėjančioje šviesoje žiūrėdamas į ramius įlankos vandenis ir už jų šviečiančius Mersea salos žiburius, jis galvojo apie tą nepažįstamą viršininką Dalglišą. Jo žinia, per Klaudiją perduota policijai, buvo nedviprasmiška: jis negali pateikti jokios informacijos apie sūnaus mirtį, negali iškelti jokių hipotezių, niekaip negali paaiškinti šios paslapties, negali pasakyti nė vieno įtariamojo. Jis pats laikosi nuomonės, kad Džerardas mirė dėl nelaimingo atsitikimo,

nors kai kurios aplinkybės ir atrodo labai keistos ir įtartinos. Nelaimingas atsitikimas jam atrodė labiausiai tikėtinas iš visų paaiškinimų, kur kas įtikimesnis negu žmogžudystė. Žmogžudystė. Rėžiantys siaubo priebalsiai džeržgė jo galvoje, keldami tik pasibjaurėjimą ir nepatiklumą.

Ir dabar, tarsi sustingęs stovėdamas smėlėtame paplūdimyje, kur mažytės bangos putojo maišydamosi su smėliu, stebėdamas, kaip anapus vandens brėkštant dienai gęsta žibintai, jis nenoriai atidavė savo sūnui pomirtinę atminimo pagarbą. Dauguma prisiminimų kėlė nerimą, bet kadangi jie užplūdo ir nesileido išvejami iš sąmonės, tai galbūt geriau juos įsileisti, įprasminti ir surūšiuoti. Džerardas užaugo su viena esmine tiesa, – kad yra didvyrio sūnus. Tai buvo svarbu berniukui, bet kuriam berniukui, tačiau ypač tokiam išdidžiam kaip jis. Gal jis kiek piktinosi tėvu, jautėsi nepakankamai mylimas, nepakankamai vertinamas, ignoruojamas, tačiau jis galėjo išsiversti be meilės, turėdamas pasididžiavimą, pasididžiavimą pavarde ir tuo, ką ta pavardė reiškia. Jam visada buvo svarbu suvokti, kad žmogus, kurio genus jis turi, buvo taip išbandytas kaip retas kuris iš jo kartos ir pasirodė be priekaištų. Slinko dešimtmečiai, prisiminimai blėso, tačiau apie žmogų dar tebebuvo sprendžiama iš to, ką jis padarė anais audringais karo metais. Žano Filipo reputacija buvo tvirta, nesugriaunama. Kitų Pasipriešinimo didvyrių reputacija buvo sumenkinta vėliau atsiskleidusių faktų, tačiau tik ne jo. Medaliai, kurių jis dabar niekada nesegėjo, buvo pelnyti garbingai.

Žanas Filipas matė, kaip tas žinojimas veikia Džerardą: rimtas tėvo pritarimo ir pagarbos poreikis, poreikis stengtis, pasiteisinti tėvo akyse. Ar tik ne dėl to būdamas dvidešimt vienerių jis kopė į Meterhorną? Juk iki tol jis nerodė jokio susidomėjimo alpinizmu. Tam žygiui rikėjo nemažai laiko ir išlaidų. Jis pasisamdė geriausią zermatą vedlį, kuris

apdairai pareikalavo prieš kopimą maždaug mėnesį rimtai treniruotis ir iškėlė labai griežtas sąlygas. Būrys turėjo pasukti atgal neįkopęs viršukalnėn, jeigu jis nuspręs, kad tolesnis žygis pavojingas Džerardui arba kitiems. Bet jie atgal nepasuko. Kalnas buvo įveiktas. Tai buvo kažkas, ko nepasiekė Žanas Filipas.

O paskui „Peverelių spauda“. Čia, paskutiniais savo metais Žanas Filipas žinojo, kad yra ne ką daugiau kaip pašalinis, toleruojamas, netrikdomas ir pats nekeliantis kitiems problemų. Džerardas, perėmęs valdžią į savo rankas, pertvarkys leidyklą. Ir Žanas Filipas jam tą valdžią suteikė. Jis dvidešimt savo akcijų perrašė Džerardui, penkiolika Klaudijai. Norint turėti kontrolinį paketą, Džerardui tereikia sesers paramos. O kodėl ne? Pevereliai savo nugyveno; laikas viską perimti Etjenams.

Ir vis dėlto Džerardas mėnesis po mėnesio atvažiuodavo ir pateikdavo ataskaitą, tarsi koks pameistrys, atsiskaitinėjantis meistrui. Jis neprašydavo nei patarimo, nei patvirtinimo. Ateidavo ne to. Kartais Žanui Filipui atrodydavo, kad Džerardo vizitai yra tarsi reparacija, savanoriškas nuodėmių išpirkimas, sūnaus pareiga, kai iš seno žmogaus stingstančių rankų slysta geležni saitai, siejantys jį su šeima, leidykla, gyvenimu. Jis klausydavosi, kartais kai ką pakomentuodavo, tačiau niekada neprisivertė pasakyti: „Man tai neįdomu. Šitie dalykai man neberūpi. Gali parduoti Inosent rūmus, persikelti į Dokų rajoną, parduoti leidyklą, sudeginti archyvus. Paskutinis interesas „Peverelių spaudoje“ man dingo tada, kai sumečiau tuos sumaltus kaulus į Temzę. Aš miręs tavo veiklos rūpesčiams, kaip ir Henris Peverelis. Man niekas neberūpi. Nemanyk, kad dėl to, jog kalbuosi su tavimi, dar vykdau kai kurias žmogaus funkcijas, aš esu gyvas“. Jis sėdėdavo nejudėdamas, retsykiais ištiesdamas drebančią ranką prie savo mažo stikliuko su vynu, stikliukas buvo

su storu dugnu, dabar tokį paimti jam buvo lengviau negu vyno taurę. Sūnaus balsas plaukė tarsi iš tolių.

– Dabar sunku susigaudyti, ar geriau pirkti, ar nuomotis. Iš esmės aš esu už pirkimą. Nuomos kainos dabar juokingai mažos, tačiau taip nebus amžinai. Bet, antra vertus, būtų protinga kokiems penkeriems metams išsinuomoti, o laisvą kapitalą panaudoti įrangai pirkti ir plėstis. Leidyklos funkcija yra leisti knygas, o ne valdyti nuosavybę. Paskutinius šimtą metų leidykla taupė lėšas, kad galėtų išlaikyti Inosent rūmus, tarsi tie rūmai būtų leidykla. Tarsi rūmų praradimas reikštų netekti leidyklos. Plytos ir tinkas tapo simboliu, net ant rašomojo popieriaus.

Žanas Filipas tada atsakė:

– Akmuo ir marmuras. – Kai Džerardas klausiamai susiraukė, jis pridūrė: – Akmuo ir marmuras, ne plytos ir tinkas.

– Siena iš kiemo pusės yra plytinė. Tie namai yra architektūrinis chaosas. Žmonės kalba, kad Čarlzas Fauleris labai vykusiai sukergė Jurgio laikų eleganciją su penkiolikto amžiaus Venecijos gotika, tačiau dar geriau būtų to nedaręs. Dabar mes laukiame Hektoro Skolingo kaip realaus pirkėjo.

– Frensė labai nusimins.

Jis tai pasakė vien tam, kad netylėtų. Frensės nusiminimas jam nerūpėjo. Burnoje jautėsi vyno stiprumas. Gerai, kad jis dar gali mėgautis raudonu vynu.

Džerardas atsakė:

– Apsipras. Visi Pevereliai jaučia pareigą mylėti Inosent rūmus, tačiau aš abejoju, ar jie jai iš tikro labai rūpi. – Paskui asociatyviai prisiminęs pridūrė: – Ar matei mano sužadėtuvių skelbimą praėjusio pirmadienio „Times“?

– Ne. Laikraščiai man jau neberūpi. „Spectator“ spausdina savaitės žinių santraukas. To pusės puslapio man užtenka įsitikinti, kad pasaulis sukasi daugmaž taip kaip iki šiol. Tikiuosi, tos vedybos tau bus laimingos. Manosios buvo.

– Taip, aš visada mačiau, kad judu su motina neblogai sutariat.

Žanas Filipas pajuto jo susierzinimą. Ši pastaba su savo neadekvatumu pakibo tarp jų kaip kokie rūgštūs dūmai. Žanas Filipas ramiai atsakė:

– Aš neturėjau galvoje tavo motinos.

Ir dabar, žiūrint į ramius vandenis, jam atrodė, kad tiktai tais neramiais ir sumaišties kupinais karo laikais jis iš tikro gyveno. Buvo jaunas, aistringai įsimylėjęs, įaudrintas nuolatinio pavojaus, stimuliuojamas vadovavimo aistros, pakylėtas paprasto ir nekvestionuojamo patriotizmo, kuris jam buvo tapęs religija. Tarp visų tų sumišų Viši Prancūzijos ištikimybių jo ištikimybė buvo aiški ir absoliuti. Ir niekas iki šiol neužgožė to meto nuostabumo, jaudulio bei spindesio. Daugiau jau niekada jis negyveno su tokiu kasdieniu intensyvumu. Net po Šantalės nužudymo jo ryžtas nesumažėjo, nors jį kiek trikdė suvokimas, kad dėl jos mirties jis kaltina tiek maki, tiek okupantus vokiečius. Jis niekada nemanė, kad pati efektyviausia rezistencija yra ginkluota kova arba vokiečių kareivių žudymas. Paskui, keturiasdešimt ketvirtaisiais metais atėjo išlaisvinimas ir triumfas ir drauge su juo tokia netikėta bei stipri reakcija, kad jis liko demoralizuotas, kone apatiškas. Tiktai tada, triumfo momentu, jis turėjo erdvės ir laiko gedėti Šantalės. Jis pasijuto kaip žmogus, nebetekęs jokio gebėjimo emocijoms, išskyrus tą visa viršijantį gailestį, kuris dėl savo liūdno beprasmiškumo atrodė kaip dalis svarbesnio, pasaulinio liūdesio.

Jis nenorėjo keršyti ir kone iki silpnumo bjaurėdamasis žiūrėjo, kaip skutamos galvos moterims, apkaltintoms „sentimentaliais santykiais su priešu“, vendetas, maki šalininkų valymus, vykdomą teisingumą, kai Piuji de Dome be teismo buvo nužudyta trisdešimt žmonių. Jis, kaip ir dauguma gyventojų, buvo patenkintas, kai buvo atstatyti normalūs

teisingumo procesai, tačiau nesimėgavo tomis procedūromis ir nuosprendžiais. Jam nepatiko tie kolaborantai, kurie išdavė Pasipriešinimą arba kankino bei žudė. Tačiau tais neaiškiais laikais daug Viši režimo kolaborantų darė tai, ką manė būsiant naudinga Prancūzijai, ir jeigu Ašies jėgos būtų nugalėjusios, tai gal iš tikro būtų buvę naudinga Prancūzijai. Kai kurie jų buvo dori žmonės, pasirinkę neteisingą kelią dėl motyvų, kurių nepavadinsi visiškai žemais, kiti iš silpnumo, kiti vadovavosi neapykanta komunizmui, kiti susiviliojo klastingu fašizmo spindesiu. Jis nesugebėjo jų nekęsti. Net jo paties šlovė, jo paties heroizmas, jo paties nekaltumas jam pasidarė atstumiantis.

Jis pajuto poreikį pasitraukti iš Prancūzijos ir atvyko į Londoną. Jo senelė buvo anglė. Jis nepriekaištingai kalbėjo angliškai, buvo pažįstamas su anglų papročiais, ir visa tai padėjo ištverti tą savanorišką tremtį. Tačiau Angliją jis pasirinko ne dėl kokių nors ypatingų simpatijų šiai šaliai ar jos žmonėms. Šalies gamta graži, tačiau ir Prancūzija ne prastesnė. Tiesiog reikėjo išvykti, ir jis apie jokią kitą šalį net nepagalvojo. Tai Londone viename pokylyje – dabar nebeprisiminė, kokiame – jis buvo supažindintas su Henrio Peverelio pussesere Margareta. Ji buvo graži, protinga ir patraukliai vaikiška, romantiškai įsimylėjo jį, jo heroizmą, jo tautybę, net jo akcentą. Jos nekritiškas susižavėjimas jam buvo malonus ir buvo tiesiog neįmanoma neatsiliepti bent jau prieraišumu ir šilta globa, kuri, jo manymu, jai buvo reikalinga. Tačiau jis niekada jos nemylėjo. Apskritai jis mylėjo tiktai vieną žmogų. Kartu su Šantale mirė ir visi jo jausmai, šiltesni negu prisirišimas.

Tačiau jis vedė ją, ketveriems metams nusivežė į Torontą, o kai ta savanoriška tremtis nusibodo, sugrįžo į Londoną jau su dviem vaikais. Pakviestas Henrio, pradėjo dirbti „Peverelių spaudoje“, investavo jon savo nemenką kapitalą, ga-

vo akcijų ir visą likusį darbinį gyvenimą praleido toje ekstravagantiškoje kvailystėje prie svetimos šiaurietiškos upės. Jis manė, kad yra gana patenkintas. Žinojo, kad žmonės laiko jį gana nuobodžiu; tai jo nestebino, jis ir sau buvo nuobodus. Santuoka buvo vykusi. Jis suteikė savo žmonai Margaretai Peverel tiek laimės, kiek tik ji sugebėjo pasiimti. Jis pagalvodavo, kad Peverelių moterys apskritai nelabai moka būti laimingos. Ji labai norėjo vaikų, ir jis pasirūpino, kad ji turėtų sūnų ir dukrą, kurių taip troško. Taip jis ir tada, ir dabar suprato tėvystę; duoti žmonos, o gal ir savo laimei būtinus dalykus, kuriuos davus tarsi kokį žiedą, karolius ar naują automobilį, atsakomybė nebereikalinga, nes atsakomybė atiduodama kartu su dovana.

O dabar Džerardas miręs ir šitas nepažįstamas policininkas atvažiuos aiškinti jam, kad jo sūnus buvo nužudytas.

37

Keitės ir Danielio susitikimas su Rupertu Farlou buvo paskirtas dešimtą valandą. Jie žinojo, kad bus beveik neįmanoma pastatyti mašiną Hilgeit Vilidže, tad paliko ją prie Noting Hil Geito policijos nuovados ir į nestačią kalvą užkopė pėsti. Keitė galvojo, kaip keista vėl taip greitai atsidurti toje pažįstamoje Londono dalyje. Iš savo buto ji išsikėlė tiktai prieš tris dienas, tačiau atrodė, kad paliko šitą rajoną tiek vaizduotėje, tiek faktiškai, ir dabar, artėdama prie Noting Hil Geito, žiūrėjo į tą neskoningą urbanistikos maišalynę tarsi pašalinio akimis. Tačiau, niekas, be abejo, nebuvo pasikeitę. Nedarni, blanki ketvirtojo dešimtmečio architektūra, gausybė gatvių ženklų, turėklai, dėl kurių ji jausdavosi kaip galvijas aptvare, ilgos betonuotos lysvės gėlėms, prisodintos apdulkėjusių amžinai žaliuojan-

čių krūmelių, parduotuvių vitrinos, ryškiai raudonos, žalios ir geltonos šviesos, upėmis liejančios savo reklamą, nesiliaujantis transporto griaudėjimas. Buvo netgi tas pats valkata prie supermarketo su savo dideliu aviganiu, susirietusiu ant kilimėlio palei kojas, iš praeivių pusbalsiu prašantis monetų sumuštiniui. Už viso to šurmulio buvo Hilgeit Vilidžas su savo lipdiniais, spalvingumu ir ramybe.

Kai jiedu praėjo valkatą ir sustojo, laukdami žalios šviesos, Danielis tarė:

– Kur aš gyvenu, elgetų beveik nėra. Būtų įdomu užsukti į parduotuvę ir nupirkti jam sumuštinį, jei nebijočiau sugriauti ramybės ir jeigu jis su savo šunimi neatrodytų ir taip persivalgę. Ar tu jiems duodi?

– Ne tokiems kaip šitas ir nedažnai. Kartais. Nors ir nemėgstu, bet vis tiek duodu. Tik ne daugiau kaip ketvirtį svaro.

– O jie perka gėrimus arba narkotikus.

– Dovana duodama be sąlygų. Net ketvirtis svaro. Net elgetai. Žinoma, suprantu, kad tai nuolaidžiavimas.

Jiedu perėjo gatvę, ir tada jis vėl netikėtai pasakė:

– Kitą šeštadienį turiu važiuoti į pusbrolio bar micvą bare.

– Tai ir važiuok, žinoma, jei tai svarbu.

– Dalglišui nepatiks, jei pasiprašysiu laisvadienio. Pati žinai, koks jis būna, kai turim bylą.

– Juk visos dienos netruksi, ar ne? Paklausk jį. Jis buvo labai geras, kai Robinsas po dėdės mirties paprašė laisvadienio.

– Tai buvo krikščioniškos laidotuvės, o ne žydiška bar micva bare.

– Bet juk visos bar micvos būna bare. Ir nešnekėk neteisingai. Jis nėra toks, ir pats tą žinai. Kaip sakiau, jei svarbu, prašyk, jei nesvarbu, neprašyk.

– Kam svarbu?

– Iš kur aš žinau? Tikriausiai berniukui.

– Aš jo beveik nepažįstu. Abejoju, ar jam pačiam tai svarbu. Bet mes esam maža šeima, jis teturi du pusbrolius. Bet manau, jam patiktų, jeigu atvažiuočiau. Nors mano tetai tikriausiai labiau patiktų, jeigu nedalyvaučiau. Tokiu atveju ji turėtų dar vieną priežastį priekaištauti mano mamai.

– Vargiai gali tikėtis, kad Dalglišas nuspręs, kas svarbiau – ar padaryti malonumą pusbroliui, ar nemalonumą tetai. Jeigu tai svarbu tau pačiam, tada važiuok. Nereikia daryti iš to problemos.

Jis nieko neatsakė, ir jiems toliau einant Hilgeito gatve ji mąstė, kad galbūt jam tai yra tikra problema. Prisiminusi visą trumpą pokalbį, ji kiek nusistebėjo. Tai buvo pirmas kartas, kai jis, nors ir nedrąsiai, atvėrė duris į savo asmeninį pasaulį. Dar pagalvojo, kad jis, kaip ir ji pati, visada su ypatingu budrumu saugojo tą neliečiamą sritį. Per tris mėnesius nuo atėjimo policijon jis nė karto nekalbėjo apie savo žydišką kilmę ir apskritai beveik apie nieką, išskyrus darbą. Ar jis dabar iš tikro nori patarimo, ar tik bando išsisakyti? Jeigu nori patarimo, tai keista, kad jo prašo iš jos. Ji iš pat pradžių pajuto jo uždarumą, kuris, stokojant taktiško bendravimo, galėjo sudaryti net keblumų, ir ją truputį erzino takto poreikis profesiniuose santykiuose. Policijos darbas ir taip pakankamai stresiškas, kam dar tas taikymasis prie kolegų ir manevravimas. Tačiau jis jai patiko, tiksliau, pradėjo patikti, nors pati nesuvokė kodėl. Jis buvo tvirto sudėjimo, ne ką aukštesnis už ją, valingų bruožų, šviesių plaukų ir pilkų akių, kurios švietė tarsi nušlifuoti akmenukai. Kai supykdavo, jos pasidarydavo kone juodos. Ji pripažino jo protą ir ryžtą, kuris buvo panašus į jos. Be to, jis nesivaržė, kad turi dirbti su pagal rangą aukštesne moterimi, o jeigu ir varžėsi, tai mokėjo tai slėpti kur kas meistriškiau negu kiti kolegos. Ji pripažino sau, kad ima laikyti jį seksualiai patraukliu, tarsi šis formalus ir paprastas fakto pripažinimas galėtų apsaugoti ją nuo suartė-

jimo pavojaus. Ji buvo mačiusi pernelyg daug kolegų sugadinant savo asmeninį ir tarnybinį gyvenimą, kad rizikuotų užmegzti tokius santykius, kuriuos visada lengviau pradėti negu užbaigti.

Norėdama atsiliepti į jo pasitikėjimą ir pagalvojusi, kad buvo pernelyg atsaini, ji pasakė:

– Ankrofto mokykloje buvo vaikų, priklausančių gal tuzinui religijų. Visą laiką švęsdavome kokią nors šventę. Paprastai tai reikšdavo didelį triukšmą ir specialią aprangą. Oficialus požiūris buvo toks, kad visos religijos yra vienodai svarbios. Turiu pasakyti, jog rezultatas man buvo toks, kad ėmiau visas jas laikyti vienodai nesvarbiomis. Mano manymu, jeigu religijos mokaisi be tikėjimo, tai tampa dar vienu nuobodžiu dėstomu dalyku. Gal aš esu apsigimusi pagonė. Netikiu visais tais dalykais apie nuodėmę, kančią ir paskutinį teismą. Jeigu aš turėčiau dievą, tai norėčiau, kad jis būtų protingas, linksmas ir įdomus.

Jis tarė:

– Abejoju, ar jis tave labai paguostų, jei būtum įvaryta į dujų kamerą. Gal tada labiau patiktų keršto dievas. Šita gatvė, ar ne?

Ji pagalvojo, ar jam ta tema tiesiog nusibodo, ar perspėja ją neiti į jo privačias valdas.

– Taip, – atsakė ji. – Atrodo, didieji numeriai bus kitame gale.

Kairėje durų pusėje buvo domofonas. Keitė paspaudė mygtuką ir vyriškam balsui atsiliepus tarė:

– Čia inspektorė Miskin ir inspektorius Aronas. Atėjome susitikti su ponu Farlou. Jis mūsų laukia.

Ji klausėsi laukdama čirkštelėjimo, kuris reikštų, jog durys atidarytos, tačiau tas pats balsas pasakė:

– Aš nulipsiu.

Minutės ar pusantros laukimas pasirodė ilgesnis. Keitė

spėjo porą kartų pasižiūrėti į savo laikrodį, kol galiausiai durys atsidarė ir prieš juos pasirodė kresnas jaunuolis, basomis kojomis, su aptemptomis mėlynai ir baltai languotomis kelnėmis ir baltais sportiniais marškinėliais. Plaukai buvo nukirpti trumpai ir apvali galva atrodė kaip pasišiaušęs šepetys. Nosis buvo plati ir mėsinga, trumpos apvalios rankos su rudais plaukais atrodė putnios kaip kūdikio. Keitė pagalvojo, kad jis nedidukas ir jaukus kaip žaislinis meškiukas, o kad ta iliuzija būtų užbaigta, tereikia tiktai kainos, kurią galima pakabinti ant auskaro jo kairėje ausyje. Tačiau šviesiai mėlynos akys iš pradžių pasirodė karingos, paskui atvirai priešiškos, o balsas nesvetingas. Nežiūrėdamas į pateiktą pažymėjimą jis tarė:

– Eikit į vidų.

Siaurame koridoriuje buvo šilta, ore tvyrojo egzotiški kvapai, tarsi gėlių, tarsi prieskonių, kurie Keitei net būtų patikę, jei nebūtų buvę tokie stiprūs. Paskui šeimininką jie užlipo siaurais laiptais ir atsidūrė svetainėje per visą namo ilgį. Lenkta arka rodė, kur kadaise būta sienos. Svetainės gale buvo nedidelė oranžerija su langais į sodą. Keitė, kuri manėsi išsiugdžiusi kone tobulą gebėjimą įsidėmėti aplinkos smulkmenas, neparodydama aiškaus smalsumo, dabar pastebėjo tiktai žmogų, su kuriuo susitikti atėjo. Jis gulėjo ant pagalvių vienguléje lovoje dešinėje nuo oranžerijos ir atrodė mirštantis. Televizoriuje ji ne kartą buvo mačiusi išsekimo pavyzdžių, sėdėdavo svetainėje ir beveik abejingai žiūrėdavo į negyvas akis ir iš bado suvytusias rankas ir kojas. Tačiau dabar, pirmą kartą pamačiusi tai realybėje, ji nusistebėjo, kaip žmogus gali būti taip sumenkęs ir vis dėlto kvėpuoti, kaip tos didelės akys, kurios tarsi laisvai plaukioja akiduobėse, gali pritraukti ją tokiu įdėmiu, kiek ironišku žvilgsniu. Jis buvo susuktas į rausvo šilko chalatą, tačiau net šis drabužis nesugebėjo suteikti liguistai geltonai odai

gyvumo. Prie lovos galvūgalio buvo kortų stalelis, ant jo žalio bajinio viršaus gulėjo paruoštos dvi kortų malkos, o šalia pristumta kėdė. Atrodė, kad Rupertas Farlou ir jo draugas kaip tik ketino pradėti žaisti kanastą.

Jo balsas buvo nestiprus, tačiau nedrebėjo, žmogaus esmė dar buvo gyva, dar aiškiai reiškėsi aiškiu, aukštu balsu.

– Atsiprašau, kad negaliu atsikelti. Siela norėtų, bet kūnas neleidžia. Taupau energiją sekimui, kad Rėjus nežiūrėtų į mano kortas. Prašau sėstis, jeigu tik rasit kur. Gal norit ko nors išgerti? Žinau, kad tarnybos metu jums negalima, tačiau siūlau žiūrėti į tai kaip visuomeninę pareigą. Rėjau, kur paslėpei butelį?

Berniukas prie kortų stalo nepajudėjo. Keitė atsakė:

– Ačiū, mes negeriame. Be to, ilgai nebūsime. Norim pasikalbėti apie ketvirtadienio vakarą.

– Taip ir maniau.

– Ponas de Vitas sako, kad iš darbo parvažiavo tiesiai namo ir buvo čia su jumis visą vakarą. Ar galite tai patvirtinti?

– Jeigu Džeimsas taip sakė jums, tai tiesa. Džeimsas niekada nemeluoja. Tai viena jo savybių, kuri labai nepatinka jo draugams.

– Vadinasi, tai tiesa?

– Žinoma. Argi jis ne taip sakė?

– Kada jis grįžo namo?

– Kaip visada. Apie pusę septynių, ar ne? Jis pasakys jums. Tikriausiai jau ir pasakė.

Keitė, nustūmusi į šalį krūvą žurnalų, sėdėjo ant Viktorijos laikų sofos priešais lovą. Ji paklausė:

– Kiek laiko čia gyvenate su ponu de Vitu?

Rupertas Farlou pasuko į ją savo didžiules skausmo kupinas akis, galvą kreipė labai lėtai, tarsi jo plika kaukolė būtų pasidariusi per sunki kaklui. Tada atsakė:

– Jūs klausiate, kiek laiko aš dalinuosi su juo šiais namais, tačiau nekalbant, sakykim, apie dalinimąsi gyvenimu, dalinimusi lova?

– Taip, aš klausiu to.

– Keturis mėnesius, dvi savaites ir tris dienas. Jis priėmė mane iš prieglaudos. Nelabai suprantu, kodėl. Gal buvimas su mirštančiu suteikia jam energijos. Kai kuriems žmonėms taip būna. Prieglaudoje lankytojų netrūkdavo, užtikrinu jus. Mums vieninteliams visada užtenka savanorių. Seksas ir mirtis, didžiulis įspūdis. Tiesą sakant, mudu nebuvome meilužiai. Jis myli tą nuobodžiai tradicišką moterį, Frensę Peverel. Džeimsas yra beviltiškai heteroseksualus. Jeigu norite išmėginti savo laimę, nebijokite paspausti jam rankos arba sueiti į artimesnį fizinį kontaktą.

– Jis grįžo čionai iš darbo pusę septynių, – tarė Danielis. – Ar vėliau buvo išėjęs?

– Kiek žinau, nebuvo. Apie vienuoliktą jis atsigulė ir buvo čia, kai atsibudau pusę keturių, penkiolika po keturių ir be penkiolikos šeštą. Valandas įsiminiau tiksliai. Be to, apie septintą ryto jis atliko man įvairius nemalonius darbus. Tad tarp tų valandų tikriausiai neturėjo laiko grįžti į leidyklą ir nužudyti Džerardą Etjeną. Tačiau galiu perspėti jus, kad nesu itin patikimas. Juk man būtų nenaudinga, jeigu Džeimsas būtų įkištas į kalėjimą, ar ne?

Danielis tarė:

– Nenaudinga ir dangstyti žmogžudį.

– Mano rūpestis ne tas. Bet jei jau paimat Džeimsą, tai imkit ir mane. Teisingumo sistemai aš būčiau didesnė našta, negu jūs būtumėt man. Čia ir yra mirštančiojo privalumas. Pasidarai nebepavaldus policijai. Tačiau vis dėlto privalau pasistengti būti jums naudingas, ar ne? Yra vienas patvirtintas liudijimas. Tu paskambinai ir kalbėjaisi su Džeimsu apie pusę aštuonių, ar ne Rėjau?

Rėjus buvo pasiėmęs antrą kortų malką ir meistriškai maišė ją.

– Aha, teisingai, pusę aštuonių. Paskambinau pasiteirauti. Tada jis buvo ten.

– Taigi. Ar ne gudriai padariau, kad prisiminiau?

Keitė impulsyviai paklausė:

– Ar jūs esate tas... žinoma, kad tas... Rupertas Farlou, kuris parašė „Vaisiaus narvelį"?

– Jūs skaitėt ją?

– Per paskutines Kalėdas padovanojo draugas. Jam pasisekė rasti kietais viršeliais. Matyt, turi paklausą. Jis sakė man, kad pirmas leidimas išparduotas, o antro nežada spausdinti.

– Raštingas policajus. Maniau, kad tokių būna tik knygose. Ar patiko?

– Taip, patiko. – Ji patylėjo, paskui pridūrė: – Mano manymu, ji nuostabi.

Jis pakėlė galvą ir pasižiūrėjo į ją. Jo balsas pasikeitė, jis kalbėjo taip tyliai, kad ji vos suprato žodžius.

– Ir pats buvau ja visai patenkintas.

Pažiūrėjusi jam į akis ji susijaudinusi pamatė, kad jose žiba ašaros. Sumenkęs kūnas su raudona drobule ėmė drebėti, ir jai kilo noras, toks stiprus, kad turėjo kone fiziškai susivaldyti, prieiti ir paimti jį ant rankų. Ji nusisuko ir stengdamasi, kad balsas skambėtų normaliai, pasakė:

– Daugiau jūsų nevarginsime, tačiau gal turėsime ateiti dar kartą, kad pasirašytumėte savo parodymus.

– Rasit mane namuose. O jeigu nebūsiu, tai parodymų nebegausit. Rėjus išlydės jus.

Visi trys tylėdami nulipo laiptais. Prie durų Danielis atsisuko ir pasakė:

– Ponas de Vitas sakė mums, kad ketvirtadienio vakarą niekas neskambino į šiuos namus, taigi vienas jūsų arba meluoja, arba klysta. Ar tai jūs?

Berniukas gūžtelėjo pečiais.

– Gal aš suklydau. Argi tai labai svarbu? Gal tai buvo kitą vakarą.

– O gal visai nebuvo? Pavojinga meluoti, kai tiriama žmogžudystė. Pavojinga jums ir nekaltiems žmonėms. Jeigu turite kokios nors įtakos ponui Farlou, pasakykite jam, kad geriausiai padės savo draugui, pasakydamas tiesą.

Rėjus uždėjo ranką ant durų ir tarė:

– Nepasakokit man tų nesąmonių. Kam man jos? Policija visada sako, kad padėsi sau ir nekaltajam, jei pasakysi teisybę. Teisybės sakymas naudingas tik policajui. Ir nesakykit, kad žmogui. Jei norėsite ateiti dar kartą, prieš tai paskambinkit. Jis silpnas, verčiau nenervinti.

Danielis prasižiojo, tačiau susivaldė ir nepasakė nieko. Durys tvirtai užsidarė. Jiedu nesikalbėdami nuėjo Hilgeito gatve. Vėliau Keitė tarė:

– Nereikėjo man taip sakyti apie jo romaną.

– Kodėl ne? Kas nuo to blogo... tiksliau, jei kalbėjai nuoširdžiai.

– Visas blogumas ir yra dėl to, kad kalbėjau nuoširdžiai. Jam pasidarė liūdna. – Ji patylėjo ir paklausė: – Kaip manai, ar patikimas šitas alibi?

– Nelabai. Bet jeigu jis jo laikysis, o aš spėju, kad laikysis, tai mums bus sunku, nepaisant, kiek dar gausim duomenų apie de Vitą.

– Nebūtinai. Tai priklausys nuo kitų parodymų stiprumo. O jeigu alibi mums atrodys neįtikinamas, tai toks pat jis atrodys ir prisiekusiesiems.

– Jeigu tas vaikinas apskritai kada nors atsidurs priešais prisiekusiuosius.

Keitė tarė:

– Yra dar vienas dalykas. Gal tai tiktai atsitiktinumas, bet man vis tiek įdomu. Matyt, tas jo draugas, Rėjus, melavo, bet iš kur Farlou sužinojo, kad alibi reikalingas maždaug pusei aštuonių? Ar tai buvo tiktai laimingas spėjimas?

38

Dalglišo susitikimas su Žanu Filipu Etjenu per Klaudiją Etjen buvo sutartas pusei vienuolikos, tad iš Londono išvažiuoti reikėjo anksti. Toks paskirtas laikas gana stebino, kai žmogus visas dienas turi laisvas. Dalglišas pagalvojo, ar tai padaryta norint užsitikrinti, kad net pokalbiui užsitęsus Etjenui nereikėtų kviesti jo pietauti. Tai Dalglišui patiko. Pietauti vienam svetimoje vietoje, kur niekas jo nepažįsta ir nežino, net jei maistas būtų ir prastas, valgyti vienam ir mėgautis, kad ničniekas aplinkui nežino, kas jis toks, ir kur jo nepasieks joks telefonas, buvo retas malonumas ir po pokalbio jis ketino jį patirti. Ketvirtą valandą jis turi susitikimą Jarde, o paskui važiuos tiesiai į Vopingą išklausyti Keitės ataskaitos. Pasivaikščioti vienumoje laiko nebus, nebus kada apžiūrėti ir įdomiai atrodančios bažnyčios. Na, bet valgyti vis dėlto reikia.

Kai jis išvažiavo, buvo dar tamsu, vėliau išaušo nelietingas, bet ir ne saulėtas rytas. Tačiau išvažiavus iš rytinių priemiesčių ir atsidūrus tarp saikingų Esekso kraštovaizdžio spalvų, pilkas dangaus skliautas pašviesėjo, tapo baltu permatomu šydu, pro kurį netrukus galėjo prasimušti ir saulė. Už apkarpytų gyvatvorių, kuriose styrojo vienas kitas vėjo sukreivintas medis, iki pat horizonto driekėsi suarti rudeniniai laukai, kai kur pamarginti jau sudygusių žaliuojančių žieminių kviečių plotelių. Po tuo plačiu Anglijos rytų dangumi jis pasijuto kažkoks laisvas, tarsi tas senas ir pažįstamas naštos svoris būtų laikinai dingęs.

Jis ėmė galvoti apie žmogų, su kuriuo susitiks. Į šiuos namus Otone jis važiavo be didelių lūkesčių, tačiau buvo ir šiek tiek pasiruošęs. Nuodugniai įsigilinti į šio vyriškio biografiją jis neturėjo laiko. Gal keturiasdešimt minučių praleido Londono bibliotekoje, dar telefonu pasikalbėjo su buvu-

siu Pasipriešinimo dalyviu Paryžiuje, kurio numerį gavo Prancūzijos ambasadoje. Dabar jis šiek tiek žinojo apie Žaną Filipą Etjeną, Pasipriešinimo didvyrį Viši Prancūzijoje.

Etjeno tėvas kadaise turėjo klestintį laikraštį ir spaustuvę Klermon Ferane ir buvo vienas pirmutinių ir aktyviausių narių Pasipriešinimo armijai orgnizacijoje. Jis mirė 1941 metais nuo vėžio, ir vienturtis neseniai vedęs jo sūnus paveldėjo verslą ir kartu tėvo vaidmenį kovoje su Viši valdžia ir su vokiečių okupantais. Kaip ir tėvas, jis buvo karštas de Golio šalininkas, kategoriškas antikomunistas, nepasitikėjo Nacionaliniu frontu, kadangi jis buvo įkurtas komunistų, nors daug jo draugų, krikščionių, socialistų, intelektualų buvo šio fronto nariai. Tačiau jis iš prigimties buvo vienišius ir labiausiai mėgo dirbti su savo maža slaptai suburta grupe. Atvirai nesiginčydamas su didelėmis organizacijomis, jis labiau susikoncentravo prie propagandos, o ne atviros kovos, platino savo paties pogrindinį laikraštį, iš lėktuvų mėtė sąjungininkų lapelius, teikė Londonui nepastovią, tačiau labai vertingą informaciją ir net mėgino demoralizuoti vokiečių kareivius, infiltruodamas jų stovyklose savo propagandą. Jo šeimos laikraštis ėjo ir toliau, nors pasidarė panašus ne į naujienų šaltinį, o į literatūros žurnalą, kuris savo kruopščiai apgalvota nepolitine pozicija įgalino Etjeną, viskam rimtai vadovaujant ir taupant, pelnyti daugiau negu dažams ir popieriui. Kruopščiai tvarkydamasis ir pagudraudamas jis galėdavo dalį lėšų skirti savo pogrindinei spaudai.

Ketverius metus jis taip sėkmingai gyveno dvejopą gyvenimą, kad vokiečiai jo net neįtarė, o kolegos rezistentai neėmė laikyti jo kolaborantu. Jo didžiulis nepasitikėjimas maki sustiprėjo, kai keturiasdešimt trečiaisiais metais jo žmona žuvo traukinyje, susprogdintame vienos aktyvesnių grupių. Karą jis baigė ne tik kaip didvyris, žinomas Alfonso Rozjė, Seržo Fišerio arba Anri Marteno pavardėmis, bet taip

10. 1136

pat jo pavardę buvo galima rasti knygų apie Viši rezistenciją indeksuose. Jis pelnė medalius ir ramybę.

Po nepilnų dviejų valandų nuo išvykimo iš Londono Dalglišas pasuko iš A12 plento į pietryčius Maldono link, paskui į rytus per plynus ir neišvaizdžius laukus ir pagaliau įvažiavo į Pajūrio Bredvelį su keturkampiu bažnyčios bokštu ir rausvais, baltais ir geltonais lentelių namukais, virš kurių durų buvo prikabinėta pintinių su vėlyvosiomis chrizantemomis. Pastebėjo, jog „Karaliaus galva" galėtų būti gera vieta papietauti. Siauras keliukas vedė prie Šv. Petro Ant Sienos koplyčios, kuri netrukus ir pasirodė – tolimas aukštas stačiakampis pastatas, tamsuojantis dangaus fone. Jis atrodė visai taip kaip tada, kai jį dešimties metų čionai pirmą kartą atsivežė tėvas – tarsi primityvus ir negrabių proporcijų vaikiškas lėlių namelis. Iki pačios koplyčios vedė nelygus takas, nuo kelio užtvertas mediniu barjeru, tačiau keliukas iki Otono rūmų už kelių šimtų metrų buvo atviras. Medinis ženklas su sodybos pavadinimu buvo suskeldėjęs, užrašas beveik neįskaitomas, tačiau iš tolo matomi stogai ir kaminai rodė, jog keliukas yra vienintelis privažiavimas. Dalglišas pagalvojo, kad Etjenas nesugebėjo sugalvoti veiksmingesnės kliūties lankytojams, ir kurį laiką abejojo, kas geriau – ar nueiti tą pusę mylios, ar rizikuoti sugadinti mašinos pakabą. Dirstelėjęs į laikrodį pamatė, kad yra be penkių pusė vienuoliktos. Reikia atvykti tiksliai laiku.

Keliukas buvo su giliomis provėžomis, duobėse nuo vakarykščio lietaus dar tebetelkšojo balos. Vienoje pusėje kiek akis užmato plytėjo suarti laukai be jokių gyvatvorių ar namų. Kairėje buvo platus griovys, apsodintas tankiais uogomis aplipusiais gervuogių krūmais, o už jų nelygi linija susiraičiusių medžių kamienų, tirštai apsivijusių gebenėmis. Abipus keliuko vėjelio siūbuojama siūravo aukšta sausa žolė, jau subrandinusi sėklas. Atsargiai vairuojamas „Jagua-

ras" šokčiojo ir drebėjo, ir jis jau buvo beimąs gailėtis, kad nepaliko mašinos prie keliuko pradžios, tačiau staiga provėžos pasidarė nebe tokios gilios, duobių kur kas mažiau, ir paskutinius šimtą jardų jis net padidino greitį.

Namas, apjuostas aukštos vingiuotos sienos, kuri atrodė gan šiuolaikiška, dar buvo nematomas, išskyrus stogą ir kaminus, tačiau buvo aišku, kad įėjimas bus atsuktas jūros pusėn. Jis pasuko dešinėn ir dabar pirmą kartą aiškiai pamatė visą namą.

Tai buvo nedidelis gana gerų proporcijų namas iš švelniai raudonų plytų, fasadas beveik karalienės Onos laikų. Virš nišos tarp kolonų buvo olandiškas parapetas, kurio išlinkis kartojo elegantišką portiką virš durų. Sienos abipus buvo identiškos su aštuonrėmiais langais po akmeniniais karnizais su iškaltomis jūros geldelėmis. Tai buvo vienintelė užuomina, kad namas pastatytas prie jūros, tačiau jis vis tiek atrodė kažkaip ne vietoje, jo didinga simetrija ir ori ramybė atrodė labiau tinkanti katedros kaimynystei negu šiam monotoniškam ir nuokampiam iškyšuliui. Tiesioginio tako jūros link nebuvo. Tarp bangų mūšos ir Otono rūmų plytėjo apie šimtas jardų sūrios pelkės, išraižytos begalės mažų upeliukų, vandeningas ir pavojingas kilimas, nudažytas melsvai, pilkai bei pamargintas skaisčiai žalių plotelių, kuriuose žibėjo jūros vandens ežerėliai, tarsi vanduo būtų pribarstytas brangakmenių. Jis girdėjo jūrą, tačiau šią ramią dieną, vėjui vos šiurenant nendres, jos ošimas atrodė tarsi negarsus atodūsis.

Jis paskambino prie durų, pajuto viduje prislopintą bruzdesį, bet tiktai po minutės išgirdo šliurksinčius artėjančius žingsnius. Barkštelėjo atšauta sklendė, paskui lėtai pasisuko raktas, ir durys atsidarė.

Moteris, abejingai žiūrinti į jį, buvo sena, – jis pagalvojo, kad arčiau prie aštuoniasdešimties negu prie septyniasde-

šimties, – tačiau atrodė apkūnokai ori ir anaiptol ne gležna. Ji buvo su juoda suknia, aukštai užsegiota prie kaklo ir papuošta onikso sage su smulkiais perlais. Virš juodų suvarstomų batų buvo matyti blauzdos, krūtinė buvo pakelta aukštai ir atrodė beformė tarsi sofos velenėlis virš didžiulės krakmolintos baltos prijuostės. Veidas platus, baltas, skruostikauliai išsišovę po raukšlėtomis įtariomis akimis. Nespėjus jam prabilti ji paklausė:

– Vous êtes le Commandant Dalgliesh?

– Oui, Madame, je viens voir Monsieur Etienne, s'il vous plaît.

– Suivez-moi.

Jo pavardę ji ištarė taip darkytai, kad iš pradžių jis jos net neatpažino, tačiau jos balsas buvo stiprus ir sodrus, su pastebimu pasitikėjimu bei autoritetu. Gal ji ir patarnauja šiuose namuose, tačiau nėra iš tarnų. Ji pasitraukė į šalį ir įleido jį, jis palaukė, kol ji uždarė ir užrakino duris. Skląstis virš jos galvos buvo masyvus, raktas didžiulis ir senoviškas, tad gavo gerokai pavargti, kol jį užsuko. Venos ant jos amžiaus išblukintų strazdanotų rankų iššoko tarsi raudonos virvelės, stiprūs pirštai nuo darbo pakumpę.

Ji nuvedė jį lentelėmis iškaltu koridoriumi į kambarį namo gilumoje. Prisiplojusi nugara prie durų tarsi jis būtų koks raupsuotasis, ji pranešė: „La Commandant Dalgliesh", paskui uždarė duris taip tvirtai, lyg trokšdama kuo greičiau atsiriboti nuo šito nepageidaujamo svečio.

Po koridoriaus tamsos kambarys pasirodė nepaprastai šviesus. Du aukšti langai su daugybe rėmų ir langinėmis žvelgė į sodą be medžių, padalintą grįstais takeliais ir, matyt, paskirtą daržovėms bei žolėms. Vienintelę spalvą teikė geranijos, susodintos dideliuose keramikos vazonuose palei pagrindinį taką. Kambarys aiškiai buvo naudojamas kaip biblioteka ir svetainė. Palei tris sienas stovėjo patogaus pasiekti aukščio knygų lentynos, viršuje apkrautos leidiniais

bei žemėlapiais. Vidury kambario buvo apvalus stalas, visas apkrautas knygomis. Kairėje stovėjo mūrinis židinys su paprasta, bet elegantiška atbraila. Jame traškėdamos nesmarkiai degė malkos.

Žanas Filipas Etjenas sėdėjo aukštoje žalios odos kėdėje kairėje nuo židinio, tačiau nepajudėjo beveik iki pat Dalglišui priartėjant, tada atsistojo ir padavė jam ranką. Dalglišas kokias dvi sekundes jautė šaltą paspaudimą. Laikas, pagalvojo jis, kiekvieną individualumą gali paversti stereotipu. Gali senstantį veidą subliuškinti bei suminkštinti, paversdamas jį visai vaikišku, arba taip apnuoginti iki kaulų ir raumenų, kad mirtingumas jau tiesiog žvelgia iš įdubusių akių. Jam atrodė, kad Etjeno veide mato kiekvieno kaulo kontūrą, kiekvieną raumens krustelėjimą. Jo liesa figūra dar buvo tiesi, ir nors eisena vangoka, išlikusioje elegancijoje nesimatė sunykimo. Žili plaukai buvo reti, sušukuoti atgal nuo aukštos kaktos, ilga nosis virš plačios, kone belūpės burnos, didžiulės ausys prisiplojusios prie kiaušo, o kraujagyslės po aukštais skruostikauliais, atrodė, tuojau neatlaikiusios sprogs. Jis buvo su juodo aksomo švarku, susegiotu kilpomis ir panašiu į Viktorijos laikų smokingą, bei aptemptomis juodomis kelnėmis. Šitaip galėjo atrodyti devyniolikto amžiaus žemvaldys, sunkiai pakilęs pasveikinti savo svečio, tačiau Dalglišas iš karto suprato, kad tas svečias yra nelabai pageidaujamas šioje elegantiškoje bibliotekoje.

Etjenas parodė jam kėdę priešais savąją ir pats atsisėdo, paskui tarė:

– Klaudija perdavė man jūsų laišką, tačiau prašau nevarginti manęs naujais užuojautos pareiškimais. Vargu ar jie gali būti nuoširdūs. Jūs nepažinojote mano sūnaus.

Dalglišas tarė:

– Nebūtina pažinti žmogų, kad imtų gailestis dėl jo pernelyg ankstyvos ir beprasmiškos mirties.

– Be abejo, jūsų tiesa. Jauno žmogaus mirtis visada būna

apkartinta mirties neteisingumo, kai jaunas miršta, o senas gyvena. Gal pageidautumėt ko nors? Vyno? Kavos?

– Prašau kavos, pone.

Etjenas išėjo koridoriun ir uždarė duris. Dalglišas girdėjo, kaip jis pašaukė, atrodo, prancūziškai. Židinio dešinėje kabėjo siuvinėta skambučio virvė, tačiau Etjenas tikriausiai nenorėjo ja naudotis dėl savo santykių su šeimininke. Grįžęs kėdėn jis tarė:

– Jums buvo būtina atvažiuoti, aš suprantu. Tačiau negaliu pasakyti nieko, kas jums padėtų. Neturiu supratimo, kaip mirė mano sūnus, nebent tai buvo, kaip man atrodo, nelaimingas atsitikimas.

Dalglišas tarė:

– Šiame mirties atvejyje yra daug keistų dalykų, kurie leidžia įtarti, jog tai buvo padaryta sąmoningai. Žinau, kad tai jums gali būti skaudu, todėl atsiprašau.

– Kokie tie keisti dalykai?

– Faktas, kad mirė nuo apsinuodijimo smalkėmis kambaryje, kuriame lankydavosi itin retai. Lango virvutė nuzulinta – tikriausiai nutrūko tada, kai buvo mėginta atidaryti langą. Dingęs magnetofonas. Raktas nuo dujų čiaupo, kuris tikriausiai buvo nuimtas uždegus židinį. Kūno padėtis.

– Visa, ką pasakėte, man jau žinoma, – tarė Etjenas. – Vakar čia lankėsi mano dukra. Visi tie faktai nėra esminiai. Ar buvo pirštų atspaudai ant dujų čiaupo?

– Tik fragmentas. Pernelyg mažas paviršius.

Etjenas pasakė:

– Net sudėtos visos krūvon, šios aplinkybės yra nepakankamos – jūs jas pavadinot keistomis, ar ne? – yra nepakankamos sakyti, kad Džerardas buvo nužudytas. Keistenybės nėra įrodymas. Į gyvatę aš nekreipiu dėmesio. Žinau, kad leidykloje yra piktavalis išdaigininkas. Jo arba jos veikla vargiai verta Naujojo Skotlend Jardo viršininko dėmesio.

– Yra verta, pone, jei ji komplikuoja, supainioja arba yra susijusi su žmogžudyste.

Koridoriuje pasigirdo žingsniai. Etjenas tučtuojau nuėjo prie durų ir atidarė jas. Ji įėjo, nešina padėklu su rudu kavinuku, cukrumi ir vienu dideliu puodeliu. Padėjo padėklą ant stalo ir dirstelėjusi į Etjeną tučtuojau išėjo iš kambario. Etjenas įpylė kavos ir padavė Dalglišui. Buvo aišku, kad jis pats negers, ir Dalglišas pagalvojo, ar tai nėra subtilus manevras, siekiant, kad jis jaustųsi nejaukiai. Šalia jo kėdės mažo staliuko nebuvo, tad jis pasidėjo puodelį ant židinio.

Vėl atsisėdęs Etjenas tarė:

– Jei mano sūnus buvo nužudytas, tai noriu, kad žmogžudys būtų patrauktas atsakomybėn, nors toji atsakomybė ir bus neadekvati. Gal to nebūtina sakyti, tačiau man tai svarbu ir noriu, kad patikėtumėte manimi. Jeigu aš jums nepasirodysiu naudingas, tai tik todėl, kad negaliu toks būti.

– Ar jūsų sūnus turėjo priešų?

– Bent aš jų nežinau. Be abejo, turėjo profesinių varžovų, nepatenkintų autorių, kolegų, kuriems jis nepatiko, kurie juo piktinosi ar pavydėjo. Tai normalu sėkmės lydimam žmogui. Tačiau nežinau nė vieno, kuris būtų norėjęs jį nužudyti.

– Gal esama ko nors jo arba jūsų praeityje? Kokia nors sena įsivaizduojama skriauda, kuri galėjo būti ilgos neapykantos priežastis?

Prieš atsakydamas Etjenas patylėjo, ir Dalglišas pirmą kartą pastebėjo, koks tylus kambarys. Staiga malkos židinyje sutraškėjo, pasigirdo pukštelėjimas ir pažiro kibirkštys. Etjenas pažvelgė į židinį ir paklausė:

– Neapykanta? Kadaise mano priešai buvo Prancūzijos priešai ir aš kovojau su jais visais įmanomais būdais. Gal tie, kurie nukentėjo, turi sūnų, anūkų. Bet man atrodo juokinga manyti, kad jie ėmėsi keršto už protėvius. Be to, yra

mano paties giminaičių prancūzų, kurie buvo sušaudyti kaip įkaitai už Pasipriešinimo veiklą. Kai kurie gali sakyti, kad tai buvo teisėtas kerštas, bet tik ne prieš mano sūnų. Siūlyčiau sutelkti dėmesį prie dabarties, o ne praeities, ir prie tų žmonių, kurie paprastai lankydavosi leidykloje. Tai man atrodytų natūrali tyrimo kryptis.

Dalglišas pakėlė savo puodelį su kava. Kava, juoda, kaip jis ir mėgo, buvo dar per karšta gerti. Jis vėl padėjo ją ant židinio ir tarė:

– Panelė Etjen sakė mums, kad sūnus reguliariai lankydavosi pas jus. Ar kalbėdavotės apie leidyklos reikalus?

– Apie nieką nesikalbėdavome. Jis, matyt, jautė poreikį informuoti mane apie tai, kas dedasi, tačiau patarimų neklausdavo ir aš jų neduodavau. Leidykla manęs jau visiškai nebedomina, o ir paskutinius penkerius metus taip pat mažai domino. Džerardas norėjo parduoti Inosent rūmus ir persikelti į Dokų rajoną. Manau, kad tai ne paslaptis. Jam tai atrodė būtina, ir pagrįstai atrodė. Taip yra ir dabar. Nelabai tiksliai pamenu mūsų pokalbius; kalbėdavomės apie pinigus, apie pirkinius, personalo pakeitimus, nuomą, galimus Inosent rūmų pirkėjus. Deja, mano atmintis jau nebe tokia gera.

– Tačiau jūsų laikais leidyklai sekėsi neblogai?

Dalglišas pajuto, kad klausimas priimtas kaip perdėm įžūlus. Jis įžengė į draudžiamą zoną. Etjenas atsakė:

– Nei blogai, nei gerai. Savo įnašą vis dėlto įdėjau, nors paskutinius penkerius metus, kaip minėjau, domėjausi vis mažiau. Abejoju, ar koks nors kitas darbas man būtų labiau patikęs. Henris Peverelis ir aš pernelyg ilgai užsibuvome. Paskutinį kartą leidykloje lankiausi tada, kai išbarstėme Peverelio pelenus Temzėje. Daugiau ten neketinu lankytis.

Dalglišas tarė:

– Jūsų sūnus planavo padaryti kai kokių pakeitimų ir kai kurie jų, be abejo, buvo vertinami nepalankiai.

– Visi pakeitimai būna taip vertinami. Esu patenkintas, kad man jų nereikėjo daryti. Tie, kurie esame nusiteikę prieš šio pasaulio modernybes, esame laimingi. Mums nebereikia jame gyventi.

Pirmą kartą paragavęs kavos ir dirstelėjęs į pašnekovą, Dalglišas pamatė, kad jis savo kėdėje sėdi taip įsitempęs, jog atrodo, tuojau pašoks. Jis suprato, kad Etjenas yra tikras atsiskyrėlis. Žmonių draugija, išskyrus tuos, su kuriais gyvena, jam yra nepakenčiama bent kiek ilgesnį laiką, ir jo kantrybė baigia išsekti. Laikas eiti; daugiau nieko nesužinosi.

Po kiek laiko, kai Etjenas lydėjo jį iki laukujų durų, nors Dalglišas tokio mandagumo nesitikėjo, jis užsiminė apie namo amžių ir architektūrą. Tai buvo vienintelis dalykas, sukėlęs pašnekovui tikrą dėmesį.

– Fasadas yra karalienės Onos laikų, kaip, tikiuosi, ir pats žinote, tačiau interjeras daugiausia Tiudorų. Pirmas namas šioje vietoje buvo pastatytas kur kas anksčiau. Kaip ir koplyčia, jis pastatytas ant romėnų Otono gyvenvietės pamatų, todėl taip ir vadinamas.

– Pagalvojau, gal verta aplankyti koplyčią, jei galėčiau čia palikti mašiną.

– Be abejo.

Tačiau šis leidimas nebuvo nuoširdus. Atrodė, kad net „Jaguaras“, stovintis jo kieme, yra baisus sumaištį keliantis įsiveržimas. Tad vos tik Dalglišui išėjus pro duris, jos buvo tvirtai uždarytos ir pasigirdo spynos braškėjimas.

39

Dalglišas svarstė, ar koplyčios durys bus užrakintos, tačiau patrauktos jos atsidarė ir jis įžengė tylon ir paprastuman. Oras buvo labai šaltas ir kve-

pėjo žeme bei kalkių skiediniu – nedangiškas kvapas, naminis ir laikinas. Baldų koplyčioje beveik nebuvo. Stovėjo akmeninis altorius su graikišku nukryžiuotoju viršuje, buvo keletas suolų, dvi didelės vazos su džiovintomis gėlėmis abipus altoriaus, lentyna su bukletais ir brošiūromis. Jis perlenkė banknotą ir įmetė dėžutėn, tada pasiėmė vieną bukletą ir atsisėdo ant suolo paskaityti, stebėdamasis, kodėl jaučia tokią tuštumą bei nedidelę depresiją. Juk koplyčia, be abejo, yra viena pirmųjų bažnyčių Anglijoje, gal ir seniausia, vienintelis anglų–keltų bažnyčios pavyzdys šioje Anglijos dalyje, pasatyta šv. Cedui, kuris čionai, į senovės romėnų fortą Otone, atvyko dar 653 metais. Koplyčia, atsigręžusi į šaltą ir nesvetingą Šiaurės jūrą, čia išstovėjo trylika amžių. Kur kitur, jei ne čia įsiklausęs gali išgirsti tebeaidint tūkstančio ir trijų šimtų metų primityvias giesmes ir šnabždėtas maldas.

Ar bažnyčia atrodo šventa, ar jokio šventumo nematyti, priklauso nuo asmeninio suvokimo, tačiau dabar jis tejautė tik įprastinį įtampos atlėgimą, kuris ateidavo visada, atsidūrus vienumoje. Ir dėl to buvo kalta ne vieta, o tiesiog jo vaizduotės stygius. Jam norėjosi taip ramiai sėdint išgirsti jūrą, tą nuolatinį jos pulsavimą, kuris veikia sąmonę primindamas nesugrįžtamą laiko tėkmę, kartų kartas nepažįstamų ir nežinomų žmonių su jų gyvenimais, trumpomis nesėkmėmis ir net trumpais džiaugsmais. Tačiau jis čia atėjo ne medituoti, bet pagalvoti apie žmogžudį ir jo kur kas didesnį nuopuolį. Jis pasidėjo bukletą ir mintyse atgaivino ką tik vykusį pokalbį.

Šis vizitas nevykęs. Kelionė buvo reikalinga, tačiau ji pasirodė net beprasmiškesnė, negu jis baiminosi. Vis dėlto jis negalėjo atsikratyti nuojautos, kad Otono rūmuose galima sužinoti kažką svarbaus, apie ką Žanas Filipas Etjenas nepanoro kalbėti. Žinoma, gali būti, kad Etjenas jam to nepasakė todėl, kad pamiršo, kad laiko tai nereikšmingu dalyku,

gal net nesuvokia tai žinąs. Dalglišas dar kartą pagalvojo apie pagrindinį šios paslapties faktą, dingusį magnetofoną, įbrėžimus Džerardo Etjeno burnoje. Žmogžudžiui reikėjo pasikalbėti su auka prieš jai mirštant, gal net mirštant. Jis arba ji norėjo Etjeno mirties, tačiau drauge siekė, kad šis žinotų, kodėl miršta. Ar tai buvo tik tuščia, bet stipri žmogžudžio užgaida, ar yra kita priežastis, glūdinti Etjeno praeityje? O jeigu taip, tai to gyvenimo dalis yra čia Otono rūmuose ir jis nesugebėjo jos apčiuopti.

Jis susimąstė, kas atvedė Etjeną į šią pelkynę svetimoje šalyje, į šią nykią vėjų šluojamą pakrantę, kur pelkė tarsi kokia rūgšti irstanti kempinė geria savin Šiaurės jūros purslus. Ar jis niekada nepasiilgsta savo gimtosios provincijos kalnų, prancūzų kalbos klegesio gatvėse ir kavinėse, Prancūzijos kaimo garsų, kvapų ir spalvų? Gal jis atsikėlė į šią nuokampią vietą, kad pamirštų praeitį arba atgaivintų ją? Ką visi tie seni nelemti dalykai turi bendra su kone po penkiasdešimt metų įvykusia jo sūnaus mirtimi, sūnaus, pagimdyto anglės, gimusio Kanadoje ir nužudyto Londone? Kokie čiuptuvai, nusitiesę iš tų garsių metų, apsivyniojo apie Džerardo Etjeno kaklą?

Jis dirstelėjo į laikrodį. Buvo be minutės pusė dvyliktos. Jis lengvai spės aplankyti šv.Jurgio bažnyčios paminklus Bredvelyje, tačiau po to trumpo vizito teliks važiuoti į Londoną ir papietauti Naujajame Skotlend Jarde.

Jam taip besėdint su bukletu nuleistoje rankoje, atsidarė durys ir įėjo dvi pagyvenusios moterys. Jos buvo apsiavusios ir apsivilkusios kaip kelionei pėsčiomis ir abi turėjo po nedidelę kuprinę. Pamačiusios jį kiek sutriko tarsi būgštaudamos, kad jų pasirodymas gali nepatikti vienišam vyriškiui, tad jis pasakė „labas rytas“ ir išėjo. Prie durų atsigręžęs pamatė, kad jos jau klūpo, ir pagalvojo, ką jos rado šioje ramioje vietoje ir kad galbūt pats, pasisėmęs daugiau nuolankumo, būtų radęs tą patį.

40

Džerardo Etjeno butas buvo aštuntame Barbakano aukšte. Klaudija Etjen buvo sakiusi, kad ji lauks ten ir pasitiks juos ketvirtą valandą, ir kai Keitė paskambino, durys buvo tučtuojau atidarytos ir ji be žodžių juos įleido.

Diena jau blėso, tačiau didelis stačiakampis kambarys dar buvo šviesus ir atrodė galįs būti šiltas net saulei nusileidus. Ilgos užuolaidos iš kreminės spalvos plonos drobės buvo atitrauktos ir pro langą su balkonu buvo matyti puikus vaizdas – ežeras ir grakštus bažnyčios bokštas. Pirma Danielio reakcija buvo noras, kad tas butas būtų jo, o antra – kad per visus savo apsilankymus nužudytųjų namuose dar niekada nebuvo matęs tokio beasmenio, tokio tvarkingo, taip neprigrūsto praėjusio gyvenimo daiktų buto. Šis atrodė tarsi parodinis, kruopščiai paruoštas, kad įtiktų pirkėjui. Bet tai turėjo būti turtingas pirkėjas; šiame kambaryje nebuvo nieko pigaus. Be to, jis klydo palaikęs jį beasmeniu – butas bylojo apie savo šeimininką nė kiek ne blogiau kaip kokia nors perkrauta priemiesčio svetainė arba bet kurios prostitutės miegamasis. Čia galėjai žaisti televizijos žaidimą „Nupasakok šio buto šeimininką". Vyriškis, jaunas, turtingas, išrankus, organizuotas, nevedęs: kambaryje nebuvo nieko moteriško. Tikriausiai mėgsta muziką: bet kurio pasiturinčio senbernio bute gali pamatyti brangią stereoaparatūrą, tačiau tik ne fortepijoną. Visi baldai buvo šiuolaikiniai, šviesių spalvų, neblizgančio medžio – įvairios komodos, knygų lentynos, rašomasis stalas. Kambario gale, netoli durų, tikriausiai virtuvės, buvo apskritas valgomasis stalas su šešiomis kėdėmis. Židinio nebuvo. Kambario akcentai buvo langas, ilga minkštos juodos odos sofa su dviem foteliais aplink kavos staliuką.

Tebuvo tik viena fotografija. Ant žemos lentynos viršaus stovėjo studijinis merginos portretas, matyt, Etjeno sužadėtinės. Lygūs, šviesūs per vidurį perskirti plaukai krito aplink pailgą taisyklingų bruožų veidą su didelėmis akimis, burna buvo gal kiek maža, tačiau su putnia gražiai išlenkta viršutine lūpa. Gal ir tai, pagalvojo Danielis, yra vienas iš brangiai įgytų daiktų. Pajutęs, kad būtų nemandagu pernelyg įdėmiai ją tyrinėti, jis nukreipė dėmesį į vienintelį paveikslą, kabantį ant sienos priešais langą – Etjeno ir jo sesers portretą. Žiemą, kai užuolaidos užtrauktos, šis gyvas paveikslas būtų kambario akcentas, nes spalvos, forma, potėpis beveik įsakmiai bylojo apie tapytojo meistriškumą. Gal šią savaitę arba kitą sofa su foteliais būtų buvusi atsukta paveikslo pusėn ir Etjenui būtų oficialiai prasidėjusi žiema. Toks susitapatinimas su mirusio žmogaus gyvenimu Danieliui pasirodė iracionalus ir kiek trikdantis. Juk čia nėra jokio Etjeno buvimo požymio, jokios mažos, tačiau patetiškos nutrūkusio gyvenimo liekanos; nebaigto valgio, atverstos kniūpsčios knygos, peleninės su nuorūkomis, nedidelės kasdienio gyvenimo netvarkos ar sujauktumo.

Jis pamatė, kad ir Keitė žiūri į portretą. Tai buvo visai natūralu – ji mėgo šiuolaikinį meną. Ji atsisuko į Klaudiją Etjen.

– Tai Froidas, ar ne? Nuostabus.

– Taip. Mano tėvas užsakė jį Džerardui kaip dovaną dvidešimt vienerių metų proga.

Viskas čia yra, pagalvojo Danielis, paėjęs artyn: arogantiškai nepriekaištinga išvaizda, inteligentiškumas, pasitikėjimas, tikrumas, kad gyvenimas bus jo rankose. Šalia sesuo – jaunesnė, gyvesnė, rūpestingomis akimis žvelgianti į dailininką, tarsi reikalaudama, kad viskas būtų atlikta kuo geriau.

Klaudija Etjen paklausė:

– Gal norėtumėte kavos? Aš netrukčiau. Maisto čia nelabai galėdavai rasti, – Džerardas dažniausiai valgydavo mieste, – bet vyno ir kavos būdavo visada. Galite nueiti ir į virtuvę, bet tenai nieko įdomaus. Visi Džerardo dokumentai šitame stale. Jis atsidaro iš šono – slaptavietė. Galite apžiūrėti, tačiau tikriausiai nieko rimto nepamatysite. Visi svarbūs dokumentai buvo laikomi banke, o susiję su darbu – leidykloje. Šituos jūs turite. Džerardas visada gyveno taip, tarsi tikėtųsi kitą dieną numirti. Tiesa, vienas daiktas yra. Radau jį neatplėštą ant kilimėlio. Data spalio tryliktos, vadinasi, atneštas tikriausiai ketvirtadienį su antru paštu. Pagalvojau, kad nėra priežasčių jo neperskaityti.

Ji padavė baltą voką be užrašo. Laiškas viduje buvo tos pačios geros kokybės, su įspaustu siuntėjo adresu. Rašysena buvo stambi, mergaitiška. Danielis pro Keitės petį perskaitė:

Brangus Džerardai,

Noriu pranešti, kad mūsų sužadėtuvės nutraukiamos. Jaučiu pareigą atsiprašyti Tave, kad skaudinu, tačiau nemanau, kad Tau bus tikrai skaudu, nebent savimeilei. Man tai bus skaudžiau negu Tau, tačiau ne itin smarkiai ir nelabai ilgai. Mama mano, kad reikia įdėti skelbimą „Times“, kadangi ten buvo skelbimas apie mūsų sužadėtuves, tačiau dabar tai atrodo nelabai svarbu. Rūpinkis savimi. Kol tai tęsėsi, buvo smagu, bet ne taip smagu, kaip galėjo būti.

Lusinda

Apačioje buvo prierašas: *Jeigu nori, kad grąžinčiau žiedą, pranešk man.*

Danielis pagalvojo, jog gerai, kad laiškas neatplėštas. Jei Etjenas jį būtų gavęs, advokatas galėtų tai panaudoti kaip savižudybės motyvą. O dabar jų tyrimui tai beveik nereikšminga.

Keitė paklausė Klaudiją:

– Ar jūsų brolis numanė, kad ledi Lusinda ketina nutraukti sužadėtuves?

– Kiek žinau, ne. Ji tikriausiai gailisi, kad parašė tą laišką. Dabar vargiai galės apsimesti sielvartaujančia sužadėtine.

Stalas buvo modernus, paprastas ir pažiūrėti nepretenzingas, tačiau vidus suplanuotas protingai, su daugybe stalčių ir skyrelių. Viskas buvo pavyzdingai sutvarkyta: apmokėtos sąskaitos, kelios neapmokėtos, praėjusių dviejų metų čekių knygelė perjuosta gumine juostele, atskirame stalčiuje dokumentai apie investicijas. Buvo aišku, kad Etjenas laikė tik tai, kas reikalinga, iš einančio gyvenimo metė visas atliekas, savo viešąjį gyvenimą daugiau tvarkė telefonu, o ne laiškais. Po kelių minučių grįžo Klaudija Etjen su kavinuku ir trimis puodukais. Ji padėjo padėklą ant žemo stalelio ir jiedu priėjo pasiimti. Jiems stovint, Klaudijai jau paėmus savo puodelį rankon, pasigirdo, jog kažkas rakina duris.

Klaudija išleido nenusakomą garsą – kažką tarp dejonės ir aiktelėjimo, – ir Danielis pamatė, kaip jos veidas persikreipė iš baimės. Kavos puodukas iškrito jai iš rankų ir ant kilimo pasklido ruda dėmė. Ji pasilenkė jo paimti, pirštai grabaliojo po minkštą paviršių, rankos taip drebėjo, kad ji nepajėgė padėti puoduko ant padėklo. Danieliui pasirodė, kad ta baimė užkrėtė ir juodu, nes abu siaubo kupinomis akimis spoksojo į uždaras duris.

Jos lėtai prasivėrė ir į kambarį įėjo nuotraukos originalas. Ji pasakė:

– Aš esu Lusinda Norington. Kas esate jūs?

Jos balsas aukštas ir skardus, kone vaikiškas.

Keitė instinktyviai buvo puolusi prilaikyti Klaudijos, ir viešniai atsakė Danielis:

– Policija. Inspektorė Miskin, o aš esu inspektorius Aronas.

Klaudijai pavyko greitai susivaldyti. Atsisakiusi Keitės pagalbos, ji nerangiai atsistojo. Lusindos laiškas gulėjo šalia padėklo ant kavos stalelio. Danieliui atrodė, kad visų akys įsmeigtos į jį.

Klaudijos balsas buvo šiurkštus, gerklinis.

– Ko jūs čia atėjote?

Ledi Lusinda paėjo gilyn į kambarį.

– Atėjau pasiimti laiško. Nenoriu, kad žmonės manytų, jog Džerardas nusižudė dėl manęs. Juk pagaliau taip ir nebuvo, ar ne? Turiu galvoje, jis nenusižudė.

Keitė ramiai paklausė:

– Kodėl esate tokia tikra?

Ledi Lusinda atsuko į ją savo didžiules mėlynas akis.

– Kadangi jis pernelyg mylėjo save. Žmonės, kurie labai myli save, nesižudo. Šiaip ar taip, nebūtų žudęsis dėl to, kad aš palikau jį. Jis nemylėjo manęs, mylėjo tik mano personą.

Klaudija Etjen atgavo normalų balsą. Ji tarė:

– Aš sakiau jam, kad tos sužadėtuvės yra kvailystė, kad jūs esate savanaudė, išlepinta ir gana kvaila mergina, bet dabar manau, kad buvau neteisi. Jūs nesate tokia kvaila, kaip maniau. Tiesą sakant, Džerardas neskaitė jūsų laiško. Aš radau jį čia neatplėštą.

– Tai kodėl atplėšėte? Juk jis adresuotas ne jums.

– Kas nors turėjo atplėšti. Būčiau galėjusi grąžinti jį jums, bet nežinojau, kieno jis rašytas. Juk nebuvau mačiusi jūsų rašysenos.

– Gal galiu pasiimti savo laišką? – paklausė ledi Lusinda.

– Kol kas norėtume pasilikti jį, jei galima, – atsakė Keitė.

Ledi Lusinda tai suprato daugiau kaip konstatavimą, ne reikalavimą ir pasakė:

– Bet jis priklauso man. Aš jį parašiau.

– Mums jo reikės tiktai kurį laiką, be to, mes neketiname jo pagarsinti.

Danielis, nebūdamas tikras, ką sako įstatymas apie laiško nuosavybės teisę, suabejojo, ar jie turi teisę jį pasiimti, ir ką darys Keitė, jeigu ledi Lusinda užsispirs. Jam taip pat buvo įdomu, kodėl Keitei taip svarbu jį pasilikti. Etjenas, kaip matyti, jo neskaitė. Tačiau, kas tai įrodo? Jie turi tik jo sesers žodinį patikinimą, kad rado jį ant kilimėlio neatplėštą. Ledi Lusinda daugiau nesispyrė. Tik gūžtelėjo pečiais ir pasisuko į Klaudiją.

– Man labai gaila Džerardo. Tai buvo nelaimingas atsitikimas, ar ne? Toks buvo mamos įspūdis po pokalbio su jumis telefonu. Tačiau kai kurie šio ryto laikraščiai daro užuominas, kad viskas gali būti sudėtingiau. Nejaugi jis buvo nužudytas?

– Galimas daiktas, – atsakė Keitė.

Mėlynos klausiamos akys vėl atsisuko į ją.

– Kaip keista. Tai pirmas kartas, kai nužudomas mano pažįstamas žmogus, turiu galvoje, asmeniškai pažįstamas.

Ji nuėjusi pasiėmė nuotrauką ir ėmė atidžiai apžiūrinėti tarsi pirmą kartą matydama ir nelabai patenkinta, ką fotografas padarė iš jos bruožų. Paskui pasakė:

– Aš ją pasiimsiu. Juk bent jau jos jums nereikės, Klaudija.

Klaudija atsakė:

– Griežtai kalbant, niekas iš jo turto negali būti paimta – tiktai jo valios vykdytojų arba policijos.

– Na, policijai jos irgi nereikės. Nenoriu, kad ji būtų čia tuščiame bute, tuo labiau kai Džerardas nužudytas.

Vadinasi, ji prietaringa. Tai sudomino Danielį. Ta savybė nesiderina su jos šaltu savanaudiškumu. Jis žiūrėjo, kaip ji tyrinėja nuotrauką, paskui savo ilgu rausvai lakuotu pirštu perbraukia per stiklą tarsi ieškodama dulkių. Paskui pasisuko ir paklausė Klaudiją:

– Gal galiu į ką nors susivynioti ją?

– Gal virtuvėje stalčiuje yra koks plastikinis maišelis, pažiūrėkit. O jeigu čia yra dar kokių nors jūsų daiktų, tai dabar pats laikas pasiimti.

Ledi Lusinda net neapsidairė po kambarį. Tiktai pasakė:

– Daugiau nėra nieko.

– Jeigu norite kavos, atsineškite švarų puoduką. Ką tik išviriau.

– Kavos nenoriu, ačiū.

Kokią minutę jie tylėdami laukė, paskui ji grįžo, įsidėjusi nuotrauką į plastikinį „Harrods“ maišelį. Jai einant prie durų, Keitė tarė:

– Ledi Lusinda, gal galėtume pateikti jums kelis klausimus? Šiaip ar taip, vis tiek būtume norėję susitikti su jumis, bet kadangi jau esate čia, tai galime paprasčiausiai sutaupyti laiko.

– Kiek laiko? Turiu galvoje, kiek tai truks?

– Neilgai. – Keitė pasisuko į Klaudiją. – Jūs nieko prieš, jei mes šiame bute pasikalbėsime?

– Nematau, kodėl turėčiau nesutikti. Manau, man nereikės išeiti į virtuvę?

– Tai nebūtina.

– Arba į miegamąjį? Gal ten būtų patogiau.

Ji įdėmiai pažiūrėjo į Lusindą, bet ši ramiai atsakė:

– Negaliu patarti. Nesu buvusi Džerardo miegamajame.

Ji atsisėdo į artimiausią fotelį, Keitė priešais ją. Danielis su Klaudija atsisėdo ant sofos priešais juos.

Keitė paklausė:

– Kada paskutinį kartą matėtės su savo sužadėtiniu?

– Jis nėra mano sužadėtinis. Vienu metu buvo, taip. Mačiausi su juo paskutinį šeštadienį.

– Šeštadienį spalio devintą?

– Manau taip, jei paskutinis šeštadienis buvo spalio devinta. Mudu ketinom važiuoti į Pajūrio Bredvelį aplankyti

jo tėvo, tačiau diena pasitaikė drėgna ir Džerardas pasakė, kad jo tėvo namai ir taip gana niūrūs, tad per lietų važiuoti neverta, aplankysim kitą kartą. Po pietų nuvažiavom į Nacionalinę galeriją, kadangi Džerardas norėjo dar sykį pamatyti Viltono diptichą, paskui į „Ricą" gerti arbatos. Tą vakarą su juo nebesimačiau, kadangi mama norėjo, kad važiuočiau su ja į Viltšyrą ir praleisčiau ten šeštadienio vakarą ir sekmadienį su savo broliu. Norėjo, kad prieš susitinkant su juristais, aptartume mano vedybų reikalus.

– O kaip jautėsi ponas Džerardas, kai susitikote šeštadienį, nekalbant apie blogą nuotaiką dėl darganos?

– Jis nebuvo blogos nuotaikos. Aplankyti jo tėvą nebuvo jokios skubos. Džerardas nenusimindavo dėl dalykų, kurių jis negali pakeisti.

Danielis paklausė:

– O tuos dalykus, kuriuos galėdavo, jis pakeisdavo?

Ji atsisuko ir pažiūrėjo į jį, paskui staiga nusišypsojo.

– Teisingai. – Paskui pridūrė: – Tai buvo paskutinis kartas, kai mačiausi su juo, bet ne paskutinis, kai kalbėjausi. Ketvirtadienio vakarą kalbėjomės telefonu.

Keitė stengėsi valdyti savo balsą.

– Jūs kalbėjotės su juo prieš dvi dienas, jo mirties dieną?

– Aš nežinau, kada jis mirė. Buvo rastas negyvas vakar ryte, ar ne? Aš kalbėjausi su juo privačia linija vakare prieš tai.

– Kokiu laiku, ledi Lusinda?

– Maždaug dvidešimt po septynių. Gal keliomis minutėmis vėliau, bet ne po pusės aštuonių, kadangi mudvi su mama pusę aštuonių turėjome išeiti iš namų ir važiuoti vakarieniauti su mano krikštamote, o aš buvau jau apsirengusi. Pagalvojau, kad dar kaip tik turiu laiko paskambinti Džerardui. Man reikėjo priežasties, kad pokalbis būtų trumpas. Todėl ir esu taip tikra dėl laiko.

– Apie ką kalbėjotės? Juk jau buvot parašiusi apie sužadėtuvių nutraukimą.

– Suprantu. Aš maniau, kad jis jau gavo laišką ryte. Norėjau paklausti, ar jis sutinka su mama, kad reikia įdėti skelbimą į „Times“, ar labiau nori, kad patys parašytume savo draugams ir praneštume šitą žinią. Žinoma, mama dabar nori, kad aš sunaikinčiau laišką Džerardui ir nieko nesakyčiau. Bet aš taip nedarysiu. Tuo labiau dabar, kai jį matėte jūs. Na, bet jai bent nebereikės rūpintis dėl skelbimo „Times“. Sutaupys kelis svarus.

Sarkazmo smigtelėjimas buvo toks staigus ir taip greitai baigėsi, kad net Danieliui pasirodė, jog neteisingai suprato. Keitė tarsi nieko negirdėjusi paklausė:

– Ką jis atsakė apie skelbimą, apie jūsų nutrauktas sužadėtuves? Ar jūs nepasiteiravote, ar jis gavo jūsų laišką?

– Aš jo nieko neklausiau. Mudu apskritai nesikalbėjome. Jis atsakė, kad negali kalbėtis, nes pas jį svečias.

– Jūs esate tikra tuo?

Aukštas į varpelį panašus balsas buvo beveik be išraiškos.

– Nesu tikra, kad pas jį buvo svečias. Juk ir negalėjau tuo būti tikra. Negirdėjau jokių kitų balsų, tik Džerardo. Gal tai buvo tik pasiteisinimas, kad nereikėtų kalbėtis, tačiau esu tikra, kad jis taip man pasakė.

– Ir tiksliai tokiais žodžiais? Man būtina viską žinoti tiksliai, ledi Lusinda. Jis sakė, kad yra ne vienas arba kad kas nors yra pas jį? Ar pavartojo žodį „svečias“?

– Jau sakiau jums. Jis pasakė, kad pas jį yra svečias.

– Ir tai buvo tarp dvidešimt po septynių ir pusės aštuonių?

– Arčiau pusės aštuonių. Mašina paimti manęs ir mamos atvažiavo lygiai pusę aštuonių.

Svečias. Danielis tik prisivertęs nedirstelėjo į Keitę, tačiau žinojo, kad jų mintys eina viena kryptimi. Jeigu Etjenas tikrai pavartojo tą žodį, – o mergina tuo neabejoja, – aišku, kad pas Etjeną lankėsi kažkas ne iš leidyklos. Žodį „svečias“ jis vargiai būtų pavartojęs, kalbėdamas apie ką nors iš

partnerių arba personalo. Tada daug natūraliau būtų buvę pasakyti „aš užsiėmęs“ arba „pas mane kolega“. Ir jeigu tą vakarą pas jį buvo kas nors, kviestas arba nekviestas, tai jis arba ji kol kas nepasisakė. Ir natūralu, jeigu tas vizitas buvo nekaltas, jeigu lankytojas paliko Etjeną sveiką ir gyvą. Etjeno dienoraštyje nebuvo jokio įrašo apie darbo susitikimą, tačiau tai ne viską lemia. Svečias galėjo paskambinti jam privačia linija dieną arba vakare ar net ateiti neperspėjęs bei nekviestas. Tačiau šis faktas vienaip ar kitaip yra labai svarbus, kaip ir daugelis kitų faktų šioje vis painėjančioje byloje.

Tačiau Keitė dar neatlyžo, paklausė ledi Lusindą, kada ji paskutinį kartą buvo Inosent rūmuose.

– Per tą pobūvį liepos dešimtą. Jis buvo surengtas iš dalies dėl mano gimimo dienos – man suėjo dvidešimt – ir iš dalies sužadėtuvių proga.

Keitė tarė:

– Mes turime svečių sąrašą. Manau, kad panorėję jie galėjo laisvai vaikščioti po visas leidyklos patalpas?

– Manau, kai kurie taip ir darė. Žinot, kaip porelės mėgsta per pobūvius – jiems vis rūpi pabėgti, pabūti vieniems. Nemanau, kad kurie nors kambariai buvo užrakinti,. nors Džerardas sakė perspėjęs darbuotojus saugiau pasidėti dokumentus.

– Gal pastebėjote ką nors lipant į viršutinį aukštą, prie archyvų?

– Tiesą sakant, pastebėjau. Buvo gana keista. Man reikėjo nueiti į tualetą, tačiau moterų tualetas svečiams pirmame aukšte buvo užimtas, tada prisiminiau, kad viršutiniame aukšte yra dar vienas, ir nusprendžiau nueiti tenai. Lipdama laiptais, sutikau du žemyn lipančius žmones. Ir labai keistus. Jie atrodė labai neįprastai, tarsi nusikaltę. Tikrai keisti.

– Kas jie buvo, ledi Lusinda?

– Džordžas, senukas, kuris dirba prie pulto priėmimo skyriuje, ir ta niūri nedidukė moterėlė, kuri ištekėjo už buhalterio, tik pamiršau jo pavardę... Sidnis Bernardas ar kaip. Džerardas supažindino mane su visais darbuotojais ir jų žmonomis. Buvo baisiai nuobodu.

– Sidnis Bartrumas?

Teisingai, jo žmona. Ji buvo su puošnia suknele iš melsvos taftos ir su rausvu šaliu. – Ji pasisuko į Klaudiją Etjen. – Jūs irgi prisimenate, ar ne, Klaudija? Pūstas sijonas, apgaubtas raudonu tinklu ir su pūstomis rankovėmis. Baisu!

Klaudija trumpai atsakė:

– Prisimenu.

– Ar kuris nors jų sakė, ką veikė viršutiniame aukšte?

– Tikriausiai tą patį, ką ir aš. Ji paraudo ir sumurmėjo kažką apie tualetą. Jiedu atrodė labai panašūs, tokie pat apvalūs veidai, tokie patys sutrikę. Džordžas atrodė taip tarsi nutvertas vagiant iš kišenės monetas. Tikrai keista, ar ne? Turiu galvoje tokią porą. Džordžas, žinoma, nebuvo svečias. Jo pareiga buvo priimti žmonių paltus ir pastovėti prie durų, kad neprieitų pašalinių. O jei poniai Bartrum prireikė tualeto, tai galėjo paprašyti Klaudiją ar kurią kitą moterį iš leidyklos, ar ne?

Keitė paklausė:

– Ar jūs apie tai vėliau užsiminėte kam nors, pavyzdžiui, ponui Etjenui?

– Ne, juk tai nebuvo taip svarbu, tiktai keista, ir tiek. Dabar jau buvau beveik ir pamiršusi. Ar dar ką nors norite sužinoti? Manau, kad išbuvau čia gana ilgai. Jeigu norėsite dar pasikalbėti su manimi, parašykite ir aš pasistengsiu surasti laiko.

Keitė tarė:

– Mums reikėtų, kad patvirtintumėte savo parodymus,

ledi Lusinda. Gal galėtumėte artimiausiu jums patogiu metu užsukti į Vopingo policijos nuovadą?

– Su savo advokatu?

– Jeigu jums taip labiau patinka arba manote, jog tai yra būtina.

– Nemanau. Mama sakė, kad man gali reikėti advokato ginti mano interesams per kvotą, bet nemanau, kad dabar turėčiau kokių nors interesų, ypač kai Džerardas numirė neperskaitęs mano laiško.

Ji atsistojo, formaliai padavė ranką Keitei ir Danieliui, bet prie Klaudijos nėjo. Tačiau prie durų atsisuko ir kreipėsi į Klaudiją:

– Kol buvome susižadėję, jis nemėgino mylėtis su manimi, tad manau, kad vedybos nebūtų buvusios labai smagios, ar ne? – Danieliui pasirodė, kad jei ne dalyvaujantys policijos darbuotojai, ji būtų pavartojusi stipresnį žodį. Paskui pridūrė: – Tiesa, verčiau paliksiu jums. – Ir ant kavos staliuko padėjo raktą. – Nemanau, kad dar kada nors apsilankysiu šiame bute.

Ji išėjo ir energingai uždarė duris, o po kelių sekundžių jie išgirdo, kaip su tokiu pat ryžtingumu buvo uždarytos laukujės durys.

Klaudija pasakė:

– Džerardas buvo romantikas. Moteris jis skirstė į tas, su kuriomis mezgami romanai, ir tas, su kuriomis tuokiamasi. Daugelis vyrų išauga iš tos seksualinės iliuzijos iki dvidešimt vienerių metų. Gal jis taip reagavo į prieš pernelyg daug lengvų pergalių sekso srityje. Abejoju, ar ta santuoka būtų bent kiek ilgėliau tvėrusi. Na, bet jis išvengė bent šio nusivylimo. Ar dar ilgai būsite?

– Nebeilgai.

Po kelių minučių jie jau buvo pasiruošę eiti. Paskutinis Danielio įspūdis apie Klaudiją Etjen buvo aukšta figūra, stovinti ir žiūrinti iš balkono į tamsėjančius miesto bokštus. Ji

atsakė į jų atsisveikinimus nepasukdama galvos, jie tyliai uždarė duris ir paliko ją tuščiame bei tyliame bute.

41

Išėję iš Hilgeito gatvės, Danielis su Keite prie Noting Hil Geito policijos nuovados pasiėmė mašiną ir nuvažiavo iki Deklano Kartraito parduotuvės. Ji buvo atidaryta, viduje rado pagyvenusį vyriškį su šlike ir ilgu juodu per daugelį metų apzulintu apsiaustu; jis demonstravo klientui Viktorijos laikų rašomąjį stalą, savo geltonais kaip skeleto pirštais glamonėdamas prekės viršų. Buvo toks užsiėmęs, kad net suskambėjus varpeliui neišgirdo jų įeinant, tačiau klientas atsisuko, tad sureagavo ir senukas.

– Ponas Saimonas? – paklausė Keitė. – Mes susitarę susitikti su ponu Deklanu Kartraitu.

Net nespėjus jai išsiimti tarnybinio pažymėjimo, jis pasakė:

– Jis galiniame kambarėlyje. Ten tiesiai. – Ir tuojau vėl nusisuko prie stalo; jo rankos taip drebėjo, kad pirštai net barbeno į stalo viršų. Keitė pagalvojo, kas jo praeityje sukūrė tokią baimę policijai, valdžiai.

Jie perėjo per parduotuvę, nusileido trimis laipteliais į savotišką oranžeriją pastato gilumoje. Tarp įvairiausių daiktų sąvartyno Deklanas Kartraitas irgi derėjosi su pirkėju. Jis buvo stambus, labai tamsaus gymio, su švarku karakulio apykakle ir dabitiška skrybėle ir pro monoklį tyrinėjo kamėją. Keitė padarė išvadą, kad žmogus, atrodantis toks panašus į sukčiaus karikatūrą, tikrovėje toks, be abejo, nėra. Vos jiems priėjus Kartraitas pasakė:

– Čarli, gal tau geriausia užsisakyti ko nors išgerti ir vis-

ką gerai apgalvoti? Ateik po kokio pusvalandžio. Čia atėjo policija. Įsipainiojau į žmogžudystę. Nežiūrėk taip, ne aš. Man tik reikia užtikrinti alibi tam, kuris galėjo tai padaryti.

Klientas, pažvelgęs į Keitę su Danieliu, abejingai išėjo. Keitė vėl išsiėmė savo pažymėjimą, tačiau Deklanas numojo ranka.

– Nereikia, viskas gerai. Policiją moku iš tolo atpažinti.

Ji pagalvojo, kad kadaise jo būta labai gražaus vaiko, net ir dabar buvo kažkas vaikiška vaikėziškame veide su nepaklusnių plaukų garbanomis virš aukštos kaktos, didelėmis ir dailios formos akimis, tačiau kaprizinga burna. Bet jo elgesyje su ja ir su Danieliu buvo justi tam tikras stiprus suaugusiojo seksualumas. Ji pajuto, kaip Danielis šalia jos įsitempė, ir pagalvojo: „Ne jo tipas ir, aišku, ne mano“.

Į klausimus jis, kaip ir Farlou, atsakinėjo su pusiau apsimestu atsainumu, tačiau buvo esminis skirtumas. Kalbėdami su Farlou jiedu jautė išsilavinimą ir jėgą, dar dominuojančius visiškai sunykusiame kūne. Deklanas Kartraitas buvo ir silpnas, ir išsigandęs, toks pat išsigandęs kaip senasis Saimonas, tik dėl kitos priežasties. Jo balsas buvo aukštas, rankos neramios, o pastangos juokauti nesėkmingos kaip ir tartis. Jis pasakė:

– Mano sužadėtinė sakė, kad jūs ateisite. Nemanau, kad ieškosite čia senienų, tačiau neseniai gavau kelis senus gražius daikčiukus iš Stafordšyro. Visi įsigyti legaliai. Galėčiau pasiūlyti jums už labai padorią kainą, jei tik nepalaikysite policijos papirkinėjimu.

Keitė paklausė:

– Jūs su panele Etjen esate susižadėję?

– Aš su ja esu susižadėjęs, tik nežinau, ar ji susižadėjusi su manimi. Turėsite paklausti jos pačios. Klaudijai sužadėtuvės yra labai nepastovus dalykas. Priklauso nuo to, kaip ji konkrečiu momentu jaučiasi. Tačiau mudu susižadėję, bent jau man taip atrodė, kai ketvirtadienį plaukėm upe.

– Kada susitarėte dėl šios kelionės?

– Gerokai iš anksto. Per Sonios Klements laidotuves. Be abejo, esat girdėję apie Sonią Klements?

Keitė paklausė:

– Kiek keista dėl kelionės tartis taip iš anksto, ar ne?

– Klaudija mėgsta dėl visko susitarti prieš kokią savaitę. Ji labai organizuota moteris. Be to, tam buvo priežastis. Tą ketvirtadienį spalio keturioliktos rytą turėjo būti partnerių pasitarimas. Ji ketino viską man papasakoti.

– Ir papasakojo?

– Na, sakė man, kad partneriai ketina parduoti Inosent rūmus ir persikelti į Dokų rajoną, kad žada kažką atleisti, atrodo, buhalterį. Smulkmenų neprisimenu. Gana nuobodu.

Danielis tarė:

– Vargu ar verta dėl to leistis kelionėn upe.

– Na, bet kelionėje galima ne vien kalbėtis apie darbo reikalus. Tie didžiuliai Temzės barjero gaubtai yra labai erotiški. Galėtumėt nuplaukti su policijos kateriu. Patys nustebtumėt.

– Kada pradėjote kelionę ir kada baigėte? – paklausė Keitė.

– Išplaukėme pusę septynių, kai kateris grįžo iš Čering Kroso. O pusę vienuolikos grįžome prie leidyklos ir Klaudija parvežė mane namo. Manau, kad čia buvom apie vienuoliktą. Tikiuosi, ji sakė jums, kad iš čia išėjo antrą valandą.

– Manau, kad ponas Saimonas galės tai patvirtinti. O gal jis čia negyvena?

– Deja, manau, negalės. Labai gaila. Vargšelis senukas pasidarė kone visai kurčias. Laiptais mudu visada lipame labai tyliai, kad jo nepažadintume, tačiau dabar tai visai nereikalingas atsargumas. Na, bet jis bent galės patvirtinti, kad mudu parėjome. Gal jo durys buvo praviros. Jis ramiau miega, kai žino, kad berniukas namuose ir jis yra saugus. Tačiau abejoju, ar jis girdėjo ką nors vėliau.

– Vadinasi, iki leidyklos važiavote ne savo mašina? – paklausė Keitė.

– Aš nevairuoju, inspektore. Bjauriuosi automobilių aplinkos teršimu ir pats prie to neprisidedu. Argi ne pagirtinas mano bruožas? Be to, mėginau išmokti, tačiau tas eksperimentas man pasirodė toks baisus, kad visą laiką buvau užsimerkęs, o tokio mokinio joks instruktorius nenori. Iki leidyklos nuvažiavau metro. Ilgas vargas. Noting Hil Geite sėdau į Centrinę liniją, Tauer Hile išlipau ir pasiėmiau taksi. Tiesą sakant, patogiau Centrine linija važiuoti iki Liverpulio gatvės ir iš ten pasiimti taksi, bet aš taip nedariau, jeigu jums tai svarbu.

Keitė paklausė jį kelių smulkmenų apie vakarą ir visai nenustebo, kai jis patvirtino Klaudijos Etjen parodymus.

Danielis paklausė:

– Vadinasi, jūs buvote kartu visą vakarą nuo pusės septynių iki dviejų nakties?

– Teisingai, seržante... juk jūs seržantas, ar ne? Jei ne, tai atsiprašau. Tiesiog atrodote labai panašus į seržantą. Mudu buvome kartu nuo pusės septynių iki antros valandos nakties. Manau, jūsų nedomina, ką mudu veikėme nuo vienuoliktos iki antros. O jeigu domina, tai verčiau paklauskite panelę Etjen. Ji galės tai pateikti tinkamiau jūsų skaisčioms ausims. Manau, jums viso to reikės oficialia forma?

Keitė su tam tikru pasitenkinimu atsakė, kad tikrai reikės ir kad tam tikslui jis turi ateiti į Vopingo policijos nuovadą.

Saimoną Keitė klausinėjo labai švelniai ir kantriai, tačiau jo baimė nuo to tik padidėjo. Jis patvirtino, kad girdėjo juos grįžtant apie vienuoliktą. Jis specialiai klausėsi Deklano, nes daug geriau miega, kai žino, jog namuose kas nors yra. Kaip tik todėl ir pasiūlė ponui Kartraitui gyventi pas jį. Bet kai išgirdo trinktelint duris, iš karto užmigo. Jeigu vėliau kuris nors jų būtų išėjęs, jis to nebūtų išgirdęs.

Rakindama mašiną, Keitė pasakė:

– Baisiausiai persigandęs, ar ne? Turiu galvoj Kartraitą. Kaip manai, ar jis suktas, ar kvailas, o gal ir viena, ir kita? Ar paprasčiausias gražus berniukas, mėgstantis žaisliukus? Ką, po galais, protinga moteris kaip Klaudija Etjen jame rado?

– Eik jau, eik, Keite. Nuo kada protingumas turi ką nors bendra su seksu? Manau, kad jie netgi yra nesuderinami dalykai, seksas ir inteligentiškumas.

– Man tikrai nesuderinami. Protingumas man daug svarbesnis.

– Taip, žinau.

– Ką tu turi galvoj? – griežtai paklausė ji.

– Nieko. Man geriausiai sekasi su gražiomis, gero būdo maloniomis moterimis, kurios nėra labai protingos.

– Kaip ir daugelis vyrų. Galėtum pamėginti atsikratyti tokio požiūrio. Kaip manai, ko vertas šitas alibi?

– Toks pat kaip ir Ruperto Farlou. Kartraitas su Klaudija Etjen galėjo nužudyti Etjeną, nuplaukti kateriu tiesiai į Grinvičą ir aštuntą valandą lengvai būti restorane. Sutemus eismas upėje ne toks intensyvus, tad galimybė, kad juos kas nors pamatys, nedidelė. Dar bus nuobodaus darbelio tikrinti.

Keitė tarė:

– Jis turi motyvą – abu turi. Jei Klaudijai Etjen užteks kvailumo už jo ištekėti, tai jis gaus labai turtingą žmoną.

Danielis paklausė:

– Ar manai, kad jam užtektų drąsos ką nors nudobti?

– Kad nelabai daug jos ir reikėjo, ar ne? Svarbiausia įvilioti Etjeną į tą kambarėlį. Jam nereikėjo nei durti, nei smogti ar smaugti. Nereikėjo susidurti su auka.

– Vienas jų turėjo paskui grįžti ir atlikti tą triuką su gyvate. Tam jau reikia šiek tiek drąsos. Neįsivaizduoju Klaudiją Etjen tai darant, ypač broliui.

– Na, nežinau. Jeigu jau ryžosi jį nužudyti, tai kodėl bijoti išniekinti lavoną? Tu nori vairuoti ar leisi man?

Kol Keitė važiavo, Danielis paskambino į Vopingą. Pasirodė, jog esama naujienų. Po kelių minučių padėjęs ragelį jis pasakė:

– Jau yra laboratorijos ataskaita. Išklausiau visą nuobodžią Robinso kraujo analizės istoriją. Kraujo užteršimas septyniasdešimt trys procentai. Tikriausiai jis mirė labai greitai. Nuo trisdešimties procentų apima svaigulys ir galvos skausmas, nuo keturiasdešimt sutrinka koordinacija ir protas, nuo penkiasdešimt išsekimas, o nuo šešiasdešimties netenkama sąmonės. Silpnumas gali būti labai staigus dėl raumenų suboksijos.

– Gal yra kas nors apie tą daiktą, užkimšusį kaminą?

– Nukrito iš kamino viršaus. Tokia pat medžiaga. Bet mes to ir tikėjomės.

Keitė tarė:

– Mes jau žinome, kad dujinis židinys nesugedęs, pirštų atspaudų neturime. O kaip lango virvutė?

– Čia sunkiau. Panašu, kad ji buvo tyčia nuzulinta kažkokiu bukoku daiktu per ilgesnį laiką, tačiau šimtu procentų jie nėra tikri. Pluoštas sutraiškytas ir nutrauktas, ne nupjautas. Apskritai virvutė buvo sena ir vietomis silpna, tačiau jie neranda priežasties, kodėl ji nutrūko toje vietoje, nebent kas nors tai padarė tyčia. Tiesa, dar viena naujiena. Ant gyvatės galvos buvo maža gleivių dėmelė. Tai reiškia, kad ji buvo įkišta į burną tuojau pat arba labai greitai po to, kai buvo ištrauktas tas kampuotas daiktas.

42

Sekmadienį spalio septynioliktą Dalglišas nusprendė vežti Keitę apklausti Sonios Klements sesers, sesers Agnesės Braitono vienuolyne. Jam labiau būtų patikę važiuoti vienam, tačiau vienuolynas, net anglikonų,

net tikinčiam rektoriaus sūnui buvo pernelyg kebli vieta. Be moters palydos jam gali būti neleista pasimatyti su seserimi Agnese, nedalyvaujant vienuolei motinai ar kuriai nors kitai. Jis nebuvo tikras, ko tikisi iš to vizito, tačiau jo instinktas, kuriuo jis kartais nepasitikėjo, bet išmoko ir neignoruoti, sakė jam, kad kažką galima sužinoti. Dvi mirtys, tokios skirtingos, yra siejamos ne vien šito kambarėlio viršuje, kuriame vienas žmogus pats pasirinko mirti, o kitas grūmėsi už gyvenimą. Sonia Klements „Peverelių spaudoje" išdirbo dvidešimt ketverius metus; ją atleido Džerardas Etjenas. Ar tas negailestingas sprendimas ir buvo jos savižudybės priežastis? O jei ne, tai kodėl ji pasirinko mirtį? Kas galėjo sugalvoti atkeršyti už jos mirtį, jei tai apskritai kerštas?

Oras buvo geras. Ankstyvas rūkas pakilo, atrodė, kad bus maloni saulėta diena. Net Londono ore buvo kažkokio vasariško švelnumo ir lengvas vėjelis gainiojo plonas debesų draiskanas po mėlyną dangų. Nuobodžiai irdamasis per pietų Londono priemiesčius su šalia sėdinčia Keite, Dalglišas, berniukiškai pasiilgęs pamatyti ir išgirsti jūrą, sugavo save besiviliant, kad vienuolynas bus pakrantėje. Važiuodami jiedu kalbėjosi mažai. Vairuoti Dalglišas mėgo tylėdamas, o Keitė puikiai galėjo apsieiti be plepėjimo. Jis pagalvojo, kad tai dar viena jos gerųjų savybių. Jos paimti jis nuvažiavo į jos naują butą, tačiau laukti liko „Jaguare", nesikėlė liftu ir neskambino į duris; nenorėjo įpareigoti jos kviesti jį vidun. Ji pasirodė tiksliai laiku, kaip jis ir tikėjosi. Atrodė visai kitokia, ir jis susivokė, kaip retai mato ją su sijonu. Pats sau nusišypsojo ir pagalvojo, ar ji prieš apsirengdama ilgai svarstė, kol nusprendė, kad įprastos kelnės vienuolyne gali pasirodyti netinkamos. Jam atrodė, kad nepaisant lyties jis tenai jausis kur kas geriau negu Keitė.

Jo nerealiai vilčiai, nuvogus kelias minutes, pasivaikščioti pakrante, nebuvo lemta išsipildyti.Vienuolynas buvo

įkalnėje virš nuobodaus, bet intensyviai naudojamo plento, atskirtas nuo pastarojo aštuonių pėdų aukščio plytų siena. Pagrindiniai vartai buvo atviri ir įvažiavę jie pamatė puošnų raudonų plytų pastatą, tikriausiai Viktorijos laikų, pastatytą aiškiai kaip vienuolyną, tikriausiai priglaudusį pirmąsias ordino seseris. Keturi aukštai su vienodais ir preciziškai arti vienas nuo kito išdėstytais langais Dalglišui priminė kalėjimą. Tokia mintis būtų galėjusi ateiti architektui, kadangi viename pastato gale iškelta plona smailė, o kitame sumūrytas bokštas atrodė kaip kokie vėlesni prielipai, suprojektuoti siekiant humanizuoti ir papuošti. Platus žvyro takas vedė prie pagrindinių durų; jos buvo iš beveik juodo ąžuolo, kaustytos geležimi ir labiau būtų galėjusios tikti kokiai nors normanų piliai. Dešinėje buvo matyti plytų bažnyčia, pakankamai didelė visai parapijai, su negrakščiu bokštu ir smailiais arkiniais langais. Kairėje tikras kontrastas – žemas šiuolaikinis pastatas su dengta terasa ir nediduku sodeliu, kur tikriausiai buvo prieglauda mirštantiems.

Stovėjo tiktai viena mašina, „Fordas“, ir Dalglišas sustojo šalia jos. Išlipęs apsidairė ir už terasinių pievelių pagaliau pamatė ruoželį Lamanšo. Trumpos gatvės su mažais spalvingais namukais, šviesiai mėlynais, rausvais ir žaliais, su televizijos antenų geometrijos išmargintais stogais lygiagrečiomis linijomis leidosi žemyn prie mėlynos sluoksniuotos jūros ir tas tvarkingas miestelio namų jaukumas gerokai kontrastavo su masyviu Viktorijos laikų griozdu už jo nugaros.

Pagrindiniame pastate gyvybės ženklų nebuvo matyti, bet pasisukęs užrakinti mašinos durų, jis pamatė, kaip iš už kampo pasirodė vienuolė, stumiantį vežimėlį su ligoniu. Ligonis buvo su mėlynai ir baltai juostuota kepure su raudonu bumbulu, iki pat kaklo užklotas antklode. Vienuolė pasilenkusi kažką sušnibždėjo, ir ligonis nusijuokė, ore nuskambėjo aukšti smagūs garsai.

Jis patraukė metalinę grandinę durų kairėje ir išgirdo aidų skambesį net pro storas geležimi kaustytas duris. Atsidarė kvadratinės grotelės ir pasirodė malonus vienuolės veidas. Dalglišas pasisakė pavardę ir parodė pažymėjimą. Durys tuojau buvo atidarytos ir vienuolė be žodžių, bet vis tebesišypsodama pakvietė juos vidun. Jie atsidūrė plačiame hole, kuris gana maloniai dvelkė švelniu dezinfekcijos kvapu. Grindys buvo išklotos baltomis ir juodomis plytelėmis, kurios atrodė švariai nušveistos, sienos tuščios, neskaitant sepijos portreto, tikriausiai Viktorijos laikų; jame buvo atvaizduota stambaus rimto veido vienuolė, kurią Dalglišas suprato esant vienuolyno įkūrėją, ir Milė „Kristus dailidės dirbtuvėje" reprodukciją su puošniais raižyto medžio rėmais. Vienuolė tebesišypsodama ir nekalbėdama nuvedė juos į mažą kambarėlį holo dešinėje ir kiek teatrališku mostu pakvietė sėstis. Dalglišas pagalvojo, kad ji tikriausiai kurčia ar nebylė.

Kambarys buvo apstatytas skurdžiai, bet neatrodė nesvetingas. Ant kruopščiai nublizginto stalo viduryje stovėjo vaza su vėlyvomis rožėmis, palei dvigubus langus stovėjo dvi lengvos kėdės su išblukusio kretono užtiesalais. Sienos buvo tuščios, tiktai dešinėje nuo židinio kabėjo didelis iš medžio raižytas, sidabru puoštas ir siaubingai realistiškas nukryžiuotasis. Dalglišas pagalvojo, kad jis yra ispaniškas ir kadaise tikriausiai kabėjo bažnyčioje. Virš židinio kabėjo aliejumi tapytas paveikslas, vaizduojantis madoną, vaišinančią vynuogių keke vaikelį Jėzų, ir netrukus jis atpažino, kad tai Minjaro „Mergelė su vynuogių keke". Ant varinės lentelės buvo aukotojo pavardė. Palei dešinę sieną nesvetinga linija stovėjo keturios valgomojo kėdės, tačiau Dalglišas su Keite liko stovėti.

Ilgai laukti jiems neteko. Durys atsidarė, įėjo žvali savimi pasitikinti vienuolė ir padavė jiems ranką.

– Jūs esate viršininkas Dalglišas ir inspektorė Miskin? Sveiki atvykę į mūsų vienuolyną. Esu motina Meri Kler.

Tai aš kalbėjausi su jumis telefonu, viršininke. Gal su inspektore pageidautumėte kavos?

Pasisveikinimui paduota ranka buvo putni, bet vėsi. Jis atsakė:

– Ačiū, ne, motina. Jūsų pasiūlymas malonus, tačiau neketiname ilgai jūsų trukdyti.

Jos laikysenoje nebuvo jokios baimės. Jos neaukštai kresnai figūrai didybės teikė mėlynai pilkas abitas, sujuostas odine juosta, tačiau ji su juo jautėsi patogiai tarsi tas formalus apdaras būtų kasdienis darbo drabužis. Ant kaklo jai kabojo vienintelis masyvus tamsaus medžio kryžius, o veidas, minkštas ir blyškus kaip tešla, kyšojo iš gobtuvo tarsi kūdikio. Tačiau akys už plieno rėmelių buvo gudrios, o burna, nors ir švelnių bruožų, bylojo apie bekompromisišką tvirtumą. Dalglišas suprato, kad jiedu su Keite yra įdėmiai, kiek leidžia padorumas, apžiūrinėjami.

Paskui nežymiai linktelėjusi ji tarė:

– Atsiųsiu jums seserį Agnesę. Diena labai graži, tad gal pageidausite pasivaikščioti po rožyną.

Dalglišas suprato, kad tai yra ne pasiūlymas, o įsakymas, tačiau suprato, kad per tą trumpą susitikimą jiedu išlaikė tam tikrą asmeninį egzaminą. Jeigu ji nebūtų likusi patenkinta, pokalbis, be abejo, turėtų vykti šiame kambaryje ir stebint jai pačiai. Ji patraukė skambučio virvelę, ir vėl pasirodė smulkutė besišypsanti vienuolė, kuri juodu sutiko.

– Gal pasakytum seseriai Agnesei, kad malonėtų ateiti pas mus?

Laukė jie tyloje, stovėdami. Mažiau nei per porą minučių durys prasivėrė ir pasirodė aukšta vienuolė. Motina tarė:

– Tai sesuo Agnesė. Sesuo, čia yra viršininkas Dalglišas iš Naujojo Skotlend Jardo ir inspektorė Miskin. Aš pasiūliau jums pasivaikščioti po rožyną.

Didingai linktelėjusi, bet oficialiai neatsisveikindama, ji išėjo.

Prieš juos stovinti vienuolė susirūpinusiomis akimis nelabai skyrėsi nuo motinos. Išvaizda buvo panaši, tiktai kryžius ant krūtinės mažesnis, tačiau jai jis teikė bažnytinio orumo, šalto ir kiek paslaptingo. Motina atrodė kaip apsirengusi padirbėti prie viryklės, tačiau seserį Agnesę buvo sunku įsivaizduoti kur nors kitur, kaip prie altoriaus. Ji buvo labai liekna, ilgų rankų ir kojų, ryškių bruožų, gobtuvas dar labiau pabrėžė jos aukštus skruostikaulius, tamsius antakius ir griežtas lūpas.

– Vadinasi, eisime pažiūrėti rožių, viršininke? – paklausė ji.

Dalglišas atidarė duris, ir abu su Keite paskui vienuolę išėjo iš priėmimo kambario, paskui per holą.

Ji nuvedė juos pagrindiniu taku į terasomis išdėstytą rožyną. Lysvės buvo trimis ilgomis eilėmis, suskirstytos lygiagrečiais žvyro takais, kurių kiekvienas buvo keturiais laipteliais žemiau už viršutinį. Užteko vietos visiems trim eiti vienam šalia kito, iš pradžių viršutiniu taku, paskui žemyn laipteliais, paskui atgal antru taku, vėl iki laiptelių, paskui keturiasdešimt jardų iki žemiausių laiptelių, ir visa tai prieš visus vienuolyno langus. Jis pagalvojo, ar vienuolyno kieme nėra kito, nuošalesnio sodo. Net jeigu ir yra, jiems, matyt, neskirta jame vaikščioti.

Sesuo Agnesė ėjo tarp jųdviejų, beveik tokia pat aukšta kaip jis pats, aukštai iškėlusi galvą. Ant abito ji turėjo ilgą pilką megztinį, rankas tarsi dėl šilumos susikišusi į rankoves. Su taip nepatogiai prie kūno prispaustomis rankomis Dalglišui ji priminė paveikslus, kur atvaizduoti silpnapročiai su tramdomaisiais marškiniais. Atrodė, kad ji tarp jų eina kaip saugoma kalinė, ir pagalvojo, ar toks pat įspūdis susidarytų ir kokiam nors stebėtojui pro tuos aukštus langus. Matyt, ta pati mintis atėjo ir Keitei, nes ji, sumurmėjusi atsiprašymą, atsiliko ir pasilenkė užsirišti savo bato raištelio. Kai ji juodu pavijo, ėmė eiti jau šalia Dalglišo.

Tylą pirmas nutraukė Dalglišas. Jis tarė:

– Malonu, kad sutikote pasikalbėti. Man nesmagu trukdyti jus, juolab kad tai gali pasirodyti panašu į kišimąsi į asmeninį skausmą. Privalau pasiteirauti apie jūsų sesers mirtį.

– „Kišimasis į asmeninį skausmą". Tokie žodžiai man buvo persakyti motinos. Manau, tą frazę jūs dažnai vartojate, viršininke.

– Kišimasis kartais neatskiriamas nuo mano darbo.

– Ar turite konkrečių klausimų, į kuriuos tikitės atsakymo, ar tai bus bendresnio pobūdžio kišimasis?

– Ir viena, ir kita.

– Tačiau jūs žinote, kaip mirė mano sesuo. Sonia nusižudė, dėl to nėra jokios abejonės. Ji paliko raštelį. Be to, tos dienos rytą ji man išsiuntė laišką. Net nepamanė, kad ta žinia verta pirmos klasės pašto ženklo. Gavau jį po trijų dienų.

Dalglišas paklausė:

– Gal galėtumėte pasakyti, kas buvo parašyta tame raštelyje? Kas buvo laiške teisėjui, aš, be abejo, žinau.

Kelias sekundes ji tylėjo, ir ta tyla atrodė kur kas ilgesnė, paskui prabilo ir kalbėjo monotoniškai tarsi pasakodama išmoktą prozos ištrauką.

– Tai, ką aš padarysiu, jums gali pasirodyti nuodėmė. Prašau pamėginti suprasti, kad tai, kas jums atrodo nuodėminga, man yra natūralu ir teisinga. Mūsų pasirinkimas skirtingas, tačiau jis veda prie to paties galo. Po tiekos svyravimo metų aš pagaliau galiu būti tikra dėl mirties. Pasistenkite ilgai nesigraužti dėl manęs; graužatis yra tiktai malonė. Geresnės sesers negalėjau norėti. Ar tai jūs norėjote išgirsti, viršininke? – paklausė ji. – Tai vargiai atsako į jūsų paskutinį klausimą.

– Mes privalome išnagrinėti viską, kas vyko Inosent rūmuose kelis mėnesius prieš Džerardo Etjeno mirtį. Vienas tokių įvykių yra jūsų sesers savižudybė. Londono literatū-

ros sluoksniuose ir leidykloje sklando gandai, kad tam poelgiui ją paskatino Džerardas Etjenas. Jeigu tai buvo iš tikro, tai jos draugas – geras draugas – galėjo panorėti Etjenui pikto.

Ji atsakė:

– Aš buvau geriausia Sonios draugė. Be manęs, ji neturėjo gerų draugų, o aš neturėjau priežasties norėti Džerardui Etjenui pikto. Tą dieną ar naktį, kai jis mirė, aš buvau čia. Tą faktą galite nesunkiai patikrinti.

Dalglišas tarė:

– Aš nenorėjau pasakyti, sesuo, kad jūs asmeniškai esate susijusi su Džerardo Etjeno mirtimi. Norėjau paklausti, ar žinote kokį nors kitą jūsų seseriai artimą žmogų, kuris galėjo pasipiktinti dėl jos mirties.

– Niekas kitas, tiktai aš. Ir aš pasipiktinau, viršininke. Savižudybė reiškia visišką neviltį, visišką Dievo malonės atmetimą, didžiausią nuodėmę.

Dalglišas ramiai paklausė:

– Tai gal tuomet už ją bus atlyginta ir didžiausiu atleidimu, sesuo?

Jie buvo pasiekę pirmojo tako galą, kartu nulipo laipteliais ir pasuko kairėn. Staiga ji tarė:

– Man nepatinka rožės rudenį. Juk jos yra vasaros gėlės. Rudens gėlės labai slegia, rudi susitraukę žiedeliai tarp spyglių. Vos prisiverčiu tada čia vaikščioti. Rožės, kaip ir mes, nežino, kada numirti.

Jis atsakė:

– Bet šiandien beveik gali patikėti, kad yra vasara. – Patylėjęs pridūrė: – Manau, jūs žinote, kad Džerardas Etjenas mirė nuo apsinuodijimo smalkėmis tame pačiame kambaryje, kaip ir jūsų sesuo. Jo atvejis visai nepanašus į savižudybę. Galėjo būti nelaimingas atsitikimas, užsikimšęs kaminas, dėl kurio dujinis židinys ėmė blogai veikti, tačiau turi-

me išnagrinėti ir trečią galimybę, – kad židinys buvo sugadintas tyčia.

Ji paklausė:

– Jūs sakote tikįs, kad jis buvo nužudytas?

– To negalima atmesti. Noriu paklausti, ar manote tikėtina, jog jūsų sesuo galėjo pagadinti židinį. Netvirtinu, kad tai buvo sąmokslas nužudyti Etjeną. Tačiau gali būti, kad ji galėjo suplanuoti savižudybę, kuri atrodytų kaip nelaimingas atsitikimas, o paskui apsigalvoti.

– Kaip aš jums galėčiau tai pasakyti, viršininke?

– Tai tiktai spėjimas, tačiau paklausti privalėjau. Jeigu kas nors bus patrauktas atsakomybėn dėl nužudymo, gali būti, kad gynyba vėl iškels tą klausimą.

– Kitiems žmonėms būtų buvę kur kas mažiau skausmo, jeigu ji būtų pasirūpinusi, kad jos mirtis atrodytų kaip nelaimingas atsitikimas, apie savižudybę to nepasakysi. Juk tai pagaliau yra aukščiausias agresijos aktas, o kokį pasitenkinimą agresija gali suteikti, jeigu ji padaro žalą tik pačiam sau? Padaryti savižudybę panašią į nelaimingą atsitikimą ne taip jau sunku. Galėčiau ką nors sugalvoti, tačiau tik ne židinio sugadinimą ar dūmtraukio užkimšimą. Nemanau, kad Sonia būtų žinojusi, kaip tai padaryti. Gyvenime ji nenusimanė apie techniką, tad nepanašu, kad susivokė prieš mirtį.

– O jums atsiųstas laiškas? Jokios priežasties, jokio paaiškinimo?

– Ne, – atsakė ji. – Jokios priežasties, jokio paaiškinimo.

Dalglišas klausinėjo toliau:

– Manoma, kad jūsų sesuo nusižudė todėl, kad Džerardas Etjenas ją atleido. Ar jums tai atrodo tikėtina?

Ji neatsakė, tad po minutės jis vėl atsargiai paklausė:

– Ar kaip jos seserį, kaip gerai ją pažinojusį žmogų, jus patenkina toks paaiškinimas?

Ji pasisuko į jį ir pirmą kartą pažiūrėjo tiesiai į akis.

– Ar šis klausimas susijęs su jūsų tyrimu?

– Galbūt. Jeigu panelė Klements žinojo ką nors apie leidyklą arba apie kokį nors jos darbuotoją, ką nors, kas galėjo būti taip svarbu, kad paskatino jos mirtį, tai tas pats dalykas gali būti susijęs ir su Džerardo Etjeno mirtimi.

Ji vėl pažiūrėjo į jį ir paklausė:

– Ar mano sesers mirties priežastis gali būti pradėta tirti iš naujo?

– Formaliai? Ne. Mes žinome, kaip mirė panelė Klements. Norėtume sužinoti, kodėl, tačiau tyrimo išvada buvo teisinga. Juridiškai viskas užbaigta.

Jiedu žingsniavo tylėdami. Atrodė, kad ji svarsto, kaip elgtis. Jis kone jautė, kaip įsitempę jos raumenys, ranka, kuri tarpais paliesdavo jo alkūnę. Kai prabilo, jos balsas buvo šiurkštus.

– Galiu patenkinti jūsų smalsumą, viršininke. Mano sesuo mirė todėl, kad ją paliko du jos mylimi žmonės, galbūt vieninteliai apskritai jos mylimi žmonės. Paliko amžinai. Savaitę prieš jai nusižudant aš įstojau į vienuolyną; Henris Peverelis mirė prieš aštuonis mėnesius.

Keitė iki tol tylėjo ir pagaliau paklausė:

– Jūs norite pasakyti, kad ji mylėjo poną Peverelį?

Sesuo Agnesė pasisuko į ją ir pažiūrėjo tarsi pirmą kartą matydama. Tada nusisuko ir vos pastebimai sudrebėjusi dar smarkiau prispaudė rankas prie krūtinės.

– Paskutinius aštuonerius jo gyvenimo metus ji buvo jo mylimoji. Ji vadino tai meile. Aš tai vadinau manija. Nežinau, kaip tai vadino jis. Viešumoje jiedu niekada nesirodydavo. Jo reikalavimu, jų santykiai buvo laikomi paslaptyje. Kambarys, kuriame jiedu mylėdavosi, buvo tas pats, kuriame ji mirė. Aš visada žinodavau, kai vykdavo jų pasimatymai. Tai būdavo tie vakarai, kai ilgiau užtrukdavo darbe. Kai ji grįždavo, nuo jos sklisdavo jo kvapas.

Keitė pasiteiravo:

– Bet kam toks slaptumas? Ko jis bijojo? Juk abu buvo nevedę, abu suaugę. Tai buvo išimtinai vien jų reikalas.

– Kai to paklausdavau aš, jos atsakymai būdavo paruošti, tiksliau jo. Ji sakydavo, kad jis neketina dar kartą vesti, kad nori likti ištikimas savo žmonos atminimui, kad nenorėtų, jei jo asmeniniai reikalai taptų visos leidyklos paskalų objektu, kad šitie santykiai būtų nemalonūs jo dukrai. Jai tie visi pasiteisinimai atrodė priimtini. Jai užtekdavo to, kad galėdavo suteikti tai, ko jam reikėdavo. Be abejo, viskas galėjo būti labai paprasta – ji sugebėjo patenkinti jo fizines reikmes, tačiau buvo nepakankamai graži, jauna ar turtinga, kad suviliotų jį vedyboms. Be to, mano manymu, tas slaptumas teikė jo romanui papildomo aromato. Gal jam net patiko tai – žeminti ją, bandant jos atsidavimo ribas, sėlinti paslapčia į tą neišvaizdų kambarėlį kaip kokiam Viktorijos laikų darbdaviui paišdykauti su savo pamėgta tarnaite. Labiausiai slėgė ne tų santykių nuodėmingumas, bet jų vulgarumas.

Jis nesitikėjo tokio atvirumo, tokio pasitikėjimo. Bet, antra vertus, ne taip ir nuostabu. Ji daugelį mėnesių kentė ir valdėsi, ir dabar pagaliau dviem nepažįstamiems žmonėms gali išlieti visą susikaupusią graužatį. Ji kalbėjo:

– Aš vyresnė už ją tik aštuoniolika mėnesių. Mudvi buvome labai artimos. O jis tą artimumą sugriovė. Ji turėjo rinktis jį arba savo religiją ir pasirinko jį. Jis sugriovė mudviejų tarpusavio pasitikėjimą. Koks begalėjo būti pasitikėjimas, jei mudvi niekinome viena kitos dievą?

– Ji nepritarė jūsų pasiaukojimui? – paklausė Dalglišas.

– Ji nesuvokė jo. Ir jis nesuvokė. Jam tai atrodė kaip pasitraukimas nuo pasaulio ir nuo atsakomybės, nuo seksualumo ir dalyvavimo viskame, o kaip manė jis, taip manė ir ji. Į pabaigą ji, be abejo, žinojo, ką aš sugalvojau. Ji tikriausiai vylėsi, kad manęs niekur nepriims. Nedaug tėra vienuolynų, kurie priima pusamžes kandidates. Vienuolynas yra ne prieglauda nevykėliams ir nusivylusiems. Ir, be abejo, ji žinojo,

kad aš neturiu jokio specialaus pasiruošimo. Aš buvau... aš esu... knygų restauratorė. Mūsų motina ir dabar retsykiais išleidžia mane padirbėti į bibliotekas Londone, Oksforde ir Kembridže, jeigu tenai būna tinkami namai... turiu galvoje vienuolyną apsistoti. Tačiau tokie atvejai darosi vis retesni. Restauruoti ir iš naujo įrišti vertingą knygą ar rankraštį reikia labai daug laiko, daug daugiau, negu aš galiu sau leisti.

Dalglišas prisiminė, kaip prieš trejus metus lankėsi Kembridže Kristaus Kūno koledžo bibliotekoje ir kaip jam buvo parodyta Jeruzalės Biblija, daugelį kartų su palyda vežta į Vestminsterio abatiją pašventininti, taip pat specialiai apšviestas vienas seniausių Senojo Testamento egzempliorių. Neseniai naujai įrištas lobis, su meile iškeltas iš specialios dėžės, buvo padėtas ant medžiaga apmušto V formos analojaus, o puslapiai vartomi medine mentele, kad nenusičiupinėtų. Jis su nuostaba pro penkių šimtmečių senovę žvelgė į tuos kruopščius piešinius, tokius ryškius, tarsi spalvos su švelnia precizika visai ką tik būtų užbaigtos dailininko teptuko, ir tie piešiniai buvo tokie gražūs bei žmogiški, kad jam kone pasirodė ašaros.

Jis paklausė:

– Ar jūsų darbas čia yra laikomas svarbesniu?

– Viskas vertinama pagal įvairius kriterijus. O tai, kad nemoku praktiškų darbų, čia nėra laikoma mano minusu. Bet kas kiek pasimokęs gali naudotis skalbimo mašina, nuvežti vežimėliu ligonius į vonią, nešioti basonus. Bet nesu tikra, ar ilgai ir tos paslaugos bus reikalingos. Kunigas, kuris čia yra mūsų kapelionas, pagal Anglijos bažnyčios nurodymus pereina prie katalikybės. Ir pusė seserų paseks jo pavyzdžiu. Mūsų vienuolyno anglikoniška ateitis visiškai abejotina.

Dabar, perėję tris takus, jie apsisuko ir pradėjo kelionę atgal. Sesuo Agnesė kalbėjo:

– Henris Peverelis nebuvo vienintelis asmuo, per paskutinius mano sesers gyvenimo metus atsistojęs tarp mūsų. Buvo Eliza Breidi. Ne, jos ieškoti jums neverta, viršininke, ji mirė 1871 metais. Skaičiau apie jos teismą viename Viktorijos laikų laikraštyje, kurį aptikau antikvariate Čering Kros Roude ir, nelaimė, atidaviau Soniai. Elizai Breidi buvo trylika metų. Jos tėvas dirbo pas anglies pirklį, o motina mirė gimdydama. Eliza pati buvo kaip mama dviem jaunesniems broliams, dviem seserims ir gimusiam kūdikiui. Tėvas teisme paliudijo, kad ji yra jų visų motina. Ji dirbdavo keturiolika valandų per dieną. Skalbė, kūreno ugnį, virė, pirko maistą, rūpinosi visa šita nedidele šeima. Vieną rytą, prie atviros liepsnos džiovindama kūdikio vystyklus, ji atsirėmė į groteles ir kartu su jomis įgriuvo į ugnį. Ji baisiai apsidegino ir po trijų dienų kankindamasi mirė. Šita istorija mano seserį labai sukrėtė. Ji pasakė: „Vadinasi, toks tavo vadinamojo mylinčio Dievo teisingumas. Tai taip jis atsidėkoja nekaltiems ir geriems. Jam nepakako nužudyti ją. Jai teko mirti siaubinga mirtimi, lėtai ir su kančiomis“. Mano seserį tarsi pakerėjo Eliza Breidi. Ji iš jos pasidarė tarsi kokį kultą. Jei būtų turėjusi tos mergaitės paveikslą, tai tikriausiai būtų meldusis prie jo, nors nesu tikra, kam.

Tačiau Keitė nesutiko:

– Bet jeigu jai prireikė priežasties, kad netikėtų Dievu, tai kam grįžti į devynioliktą amžių? Juk užtenka ir šių laikų tragedijų. Tereikia tik pažiūrėti televizorių ar paskaityti knygą. Arba pagalvoti apie Jugoslaviją. Juk Eliza Breidi mirė daugiau kaip prieš šimtą metų.

Sesuo Agnesė atsakė:

– Taip ir aš jai sakiau, bet Sonia atsakydavo, kad teisingumas neturi nieko bendro su laiku. Kad nereikia leistis valdomiems laiko. Jeigu Dievas amžinas, tai ir teisingumas turi būti amžinas. Ir jo neteisingumas.

Keitė paklausė:

– Ar prieš nutolimą nuo savo sesers dažnai lankydavotės Inosent rūmuose?

– Nedažnai, bet kartais būdavau. Tiesą sakant, net buvo galimybė, keletą mėnesių prieš man nusprendžiant, kad turiu pašaukimą, jog ateisiu dirbti į leidyklą pusę etato. Žanas Filipas labai norėjo, kad archyvai būtų ištyrinėti ir katalogizuoti, ir tikriausiai manė, kad tam darbui tinku aš. Etjenai visi mokėjo sudaryti pelningas sutartis, tad jis tikriausiai spėjo, kad aš dirbsiu ir dėl pinigų, ir dėl susidomėjimo. Tačiau Henris Peverelis tam užkirto kelią, ir aš, be abejo, supratau, kodėl.

– Jūs pažinojote Žaną Filipą Etjeną? – paklausė Dalglišas.

– Pusėtinai pažinojau visus partnerius. Abu senieji, Žanas Filipas ir Henris, atrodė iš paskutiniųjų besilaiką savo postų, kuriais, atrodo, nei mokėjo, nei norėjo naudotis. Džerardas Etjenas, matyt, buvo numatytas paveldėtojas. Su Klaudija Etjen itin nedraugavau, bet Džeimsas de Vitas man patiko. Jis man atrodė pavyzdys žmogaus, kuris gyvena dorą gyvenimą nepadedamas religijos. Juk yra tokių, kurie gimsta be gimtosios nuodėmės. Ir jų gerumas jokia dorybė.

– Matyt, religija nebūtina doram gyvenimui, – tarė Dalglišas.

– Gal ir taip. Tikėjimas gali ir neturėti įtakos elgesiui. Tačiau religijos praktikavimas, be abejo, turi.

Keitė tarė:

– Paskutiniame jų surengtame pokylyje jūs tikriausiai nebuvote. O ankstesniuose ar tekdavo lankytis? Ar svečiams būdavo galima vaikščioti po visą namą kur panorėjus?

– Aš buvau tik dviejuose pokyliuose. Vienas buvo vasarą, kitas žiemą. Ne, svečiams nebuvo jokių kliūčių vaikščioti po visą pastatą. Bet nemanau, kad daug kas vaikščiojo. Gal nelabai mandagu naudotis pokylio proga ir landžioti po

kambarius, kurie šiaip laikomi privačiais. Žinoma, Inosent rūmuose dabar daugiausia kabinetai, gal dėl to viskas kiek kitaip. Tačiau jų rengiami pokyliai būdavo griežtai oficialūs. Svečių sąrašas būdavo tikrinamas, o Henris Peverelis reikalavo, kad pobūvyje vienu metu svečiuotųsi ne daugiau kaip aštuoniasdešimt žmonių. „Peverelių spauda“ niekada nesurengė nė vieno paprasto literatūros vakaro – per daug jau žmonių būtų reikėję kviesti norint, kad nė vienas autorius neliktų pamirštas ir įžeistas; sausakimšas, tvankus kambarys, pilnas svečių, kurie grumdosi su lėkštėmis šalto maisto ir linksėdami vienas kitam geria prastą drungną baltą vyną. Dauguma svečių atplaukdavo upe, tad manau, kad būdavo gana nesunku išvengti nekviestų lankytojų.

Sužinoti tarsi nebeliko ko. Nesitarę jie apsigręžė tako gale ir pasuko atgal. Tylėdami su seserimi Agnese atėjo prie pagrindinių vartų ir nebegrįždami vidun atsisveikino. Į Dalglišą su Keite ji žiūrėjo labai įdėmiai, tarsi traukdama jų akis savęsp, skatindama sutelkti dėmesį, lyg savo valios jėga norėtų priversti juos gerbti savo atvirumą.

Vos jiems išsukus iš keliuko ir sustojus prie raudono šviesoforo, prasiveržė Keitės tramdytas pasipiktinimas.

– Vadinasi, štai kam reikėjo tos lovos archyvo kambarėlyje, kam buvo reikalinga spyna ir skląstis. Dieve, koks niekšas! Sesuo Agnesė teisi, jis sėlindavo į tą kambarėlį tarsi koks Viktorijos laikų niekingas despotas. Jis žemino ją, naudojosi ja. Įsivaizduoju, kas ten dėdavosi. Tas žmogus buvo sadistas.

Dalglišas ramiai atsakė:

– Jūs tam neturite įrodymų, Keite.

– Ir kaip ji galėjo su tuo taikstytis? Juk buvo patyrusi, gerai vertinama redaktorė. Galėjo išeiti.

– Ji mylėjo jį.

– O jos sesuo myli Dievą. Ji ieško ramybės. Tačiau man

nepasirodė, kad būtų ją radusi. Net vienuolyno ateities klausimas neaiškus.

– Jos religijos pradininkas to ir nežadėjo. „Aš atėjau nešinas ne taika, o kardu“.

Dirstelėjęs į ją jis suprato, kad tas tekstas jai nieko nereiškia. Tada tarė:

– Naudingas vizitas. Dabar žinome, kodėl mirė Sonia Klements, ir kad tai buvo nesusiję... arba labai mažai... su Džerardo Etjeno elgesiu su ja. Turbūt nėra žmogaus, kuris būtų norėjęs atkeršyti už jos mirtį. Mes jau žinome, kad visi norintys svečiai galėjo vaikščioti po Inosent rūmus, tačiau vertingas ir sesers Agnesės patvirtinimas. Be to, įdomi informacija apie archyvą. Anot sesers Agnesės, kaip tik Henris Peverelis labai nenorėjo, kad ji tenai pradėtų dirbti. Tiktai po jo mirties Žanas Filipas Etjenas susitarė, kad tenai imtų dirbti Geibrielis Dontsis.

Keitė pasakė:

– Būtų kur kas įdomiau, jeigu Etjenai būtų nenorėję judinti archyvų. Visai aišku, kodėl Henris Peverelis nenorėjo įsileisti tenai Sonios Klements sesers. Tai būtų labai trukdę jo pasimatymams su panele.

Dalgišas tarė:

– Tai labai įtikinamas paaiškinimas, ir, kaip dauguma įtikinamų paaiškinimų, jis tikriausiai yra teisingas. Tačiau gali būti, kad archyvuose buvo kažkas kita, prie ko Henris Peverelis nenorėjo prileisti, kažkas, ką jis žinojo ten esant arba tik numanė. Bet net ir tokiu atveju sunku spėti, kaip tai gali būti susiję su Džerardo Etjeno mirtimi. Kaip jūs sakėte, būtų kur kas įdomiau, jeigu Etjenai būtų reikalavę nesikišti į archyvus. Na, šiaip ar taip, manau, kad mums teks pasidomėti ten esančiais dokumentais.

– Visais, pone?

– Jeigu bus būtina, Keite. Tada ir visais.

43

Buvo pusė dešimtos, Danielis su Robinsu dirbo viršutiniame leidyklos aukšte, tyrinėdami segtuvus. Tam naudojosi stalu ir kėde archyvo kambarėlyje. Danielio pasiūlytas metodas buvo toks, kad kiekvienas eina per lentynas, išsitraukia kurį nors segtuvą, kuris atrodo to vertas, nešasi jį į archyvo kambarėlį ir ištyrinėja nuodugniau. Užduotis buvo nepavydėtina, nes abu nežinojo, ko konkrečiai ieško. Danielis spėjo, kad dirbdami dviese jie užtruks kelias savaites, tačiau pasirodė, kad einasi gerokai greičiau. Jeigu Dalglišo spėjimas teisingas ir esama dokumentų, kurie gali paaiškinti Etjeno nužudymą, tai tie dokumentai neseniai turėjo būti judinti. Tai reiškė, kad labai senų devyniolikto amžiaus segtuvų, kurių dauguma tikriausiai neliesti jau šimtą metų, galima drąsiai nepaisyti, bent kol kas. Dėl šviesos problemų nebuvo – kas kelios pėdos kabėjo lemputės be gaubtų, tačiau darbas buvo dulkinas, varginantis ir nuobodus, ir jiedu dirbo be didelių vilčių.

Netrukus po pusės dešimtos Danielis nusprendė, kad tam vakarui pakaks. Jis neturėjo jokio noro važiuoti namo į savo butą Beisvoteryje, ir tas nenoras buvo toks stiprus, kad bet kas kita atrodė patraukliau. Finelai išvažiavus į Ameriką, jis tenai stengėsi būti kaip galima mažiau. Tą butą jiedu nusipirko tiktai prieš aštuoniolika mėnesių, ir po kelių savaičių bendro gyvenimo jis sužinojo, kad sudėtinė paskola ir viltys bendram gyvenimui buvo klaida.

Ji pasakė:

– Mudu, mielasis, be abejo, gyvensim atskiruose kambariuose. Juk abu norime privatumo.

Vėliau jis net klausė save, ar teisingai išgirdo. Finelai ne tik pačiai nereikėjo privatumo, ji neleido jo turėti ir jam, ir, jo manymu, ne tiek sąmoningai, kiek tiesiog nesuvokdama

to žodžio prasmės. Jis per vėlai prisiminė naudingą vaikystės pamoką, kai jo mamos draugė patenkinta savimi pasakojo: „Mes namuose visada gerbėme knygas ir skaitymą“, o jos šešiametis sūnus nedraudžiamas sistemingai vieną po kito plėšė Deivido „Lobių salos“ puslapius. Tai turėjo jam padėti suvokti, kad tai, ką žmonės sako apie save, retai atitinka jų realų elgesį. Šiaip ar taip, Finela davė jam žodžių ir veiksmų neatitikimo pamoką. Butas nuolat buvo pilnas svečių, rinkosi draugai, vaišinosi jo virtuvėje, ginčijosi ir taikėsi ant jo sofos, maudėsi jo vonioje, jo telefonu skambino į užsienį, varstė jo šaldytuvą ir gėrė jo alų. Bute niekad nebuvo ramybės, jiedu niekad nebuvo vieni. Jo miegamasis tapo bendru miegamuoju, ir labiausiai todėl, kad Finelos dažniausiai būdavo laikinai užimtas benamės draugužės. Ji traukė žmones kaip žibintas drugius. Gal todėl, kad turėjo tikrai gerą humoro jausmą. Be abejo, būtų sužavėjusi jo motiną, tučtuojau pasisiūlydama atsiversti į judaizmą, jei jis būtų jas supažindinęs. Meilumo Finelai tikrai nestigo.

Per tuos aštuoniolika mėnesių kartu jis vis negalėjo atsistebėti jos bandos jausmu ir netvarkingumu, kuris kažkaip nesiderino su aistra mažiems buto papuošalams. Jis prisiminė, kaip ji prikalė prie sienos tris vieną virš kitos ant kaspino parištas mažas reprodukcijas. „Ar čia, brangusis, ar porą colių į kairę? Kaip tau atrodo?“

Jai atrodė visai nesvarbu, kad virtuvės kriauklėje krūva nešvarių indų, kad vonios durys vos atsidaro, prispaustos krūvos nešvarių ir dvokiančių rankšluosčių, kad lovos nepaklotos ir užverstos drabužiais. Tačiau toks naminis apsileidimas buvo kompensuojamas didelio noro maudytis ir skalbti savo pačios drabužius. Namuose visad buvo triukšminga nuo amžinai ūžiančios skalbimo mašinos ir dušo šnypštimo.

Jis prisiminė, kaip ji pranešė apie jų santykių galą.

– Mielasis, Teris nori, kad atvažiuočiau pas jį į Niujorką. Jau kitą ketvirtadienį. Atsiuntė pirmos klasės bilietą. Jis mano, kad tu man leisi. Juk paskutiniu metu mudu nelabai linksmai gyvenom, ar ne? Ar tau neatrodo, kad iš mūsų santykių dingo kažkas esminio? Praradome kažkokią vertybę, kurią turėjome kadaise. Ar tau neatrodo, kad kažkas pradingo?

– Santaupos tikrai dingo.

– Ak, mielasis, nebūk šykštus. Juk tai tau nebūdinga.

Jis paklausė:

– O kaip tavo darbas? Ką tu dirbsi Valstijose? Ne taip lengva gauti žalią kortelę.

– O, dėl darbo nesirūpinsiu, bent jau iš pradžių. Teris uždirba. Sako, kad galėsiu užsiimti jo buto dekoravimu.

Jų atsisveikinimas buvo nepiktas. Jis suprato, kad su Finela beveik neįmanoma susiginčyti. Jis kažkaip abejingai, net su savotišku kartėlio nuspalvintu pasitenkinimu priėmė atradimą, kad šis draugiškumas turėjo kur kas didesnį naudos siekimo pamušalą, negu jis iš pradžių numanė.

– Mielasis, man atrodo, kad tu galėtum už mano pusę buto atiduoti pusę to, ką mokėjome, o ne to, kiek jis vertas dabar. Jo kaina dabar smarkiai nukritusi, kaip ir viso kito. Manau, kad vėliau tau pavyks gauti daugiau. O jeigu užmokėsi ir pusę baldų kainos, tai viską paliksiu tau. Juk tau reikia ant ko atsisėsti, mielasis.

Nebuvo jokios prasmės aiškinti, kad už didžiumą baldų mokėjo jis pats, nors rinko ne jis, ir jie jam nepatiko. Taip pat jis pastebėjo, kad sykiu su ja dingo daug jos smulkesnių vertingesnių daiktų, kurie dabar tikriausiai yra Niujorke. Liko jos nėriniai, kurių jis neturėjo nei laiko, nei noro išmesti. Ji paliko jam didelę skolą, butą, pilną nemėgstamų baldų, pasakišką telefono sąskaitą už pokalbius su Amerika ir advokato sąskaitą, kurią tikėjosi išmokėti dalimis. Ir tuo labiau jį visa erzino, kai kartais suprasdavo, kaip jos pasiilgsta.

Šalia archyvo kambarėlio buvo nedidelis tualetas ir kambarėlis su kriaukle. Kol Robinas plovėsi nuo rankų dešimtmečių dulkes, Danielis pagautas impulso paskambino į Vopingo policijos nuovadą. Keitės nebuvo. Jis palaukė, sekundės dalį pagalvojo, tada paskambino jai namo.

Ji atsiliepė ir jis paklausė:

– Ką tu veiki?

– Tvarkau dokumentus. O tu?

– Jaukiu dokumentus. Dar tebesu leidykloje. Gal nueinam kur išgerti?

Kelias sekundes ji dvejojo, paskui atsakė:

– Kodėl ne. Kur tu siūlai?

– Ramsgeite. Bus patogu abiem. Lauksiu tavęs ten po dvidešimties minučių.

44

Keitė paliko mašiną Vopingo gatvės pradžioje ir nuėjo penkiasdešimt metrų iki Ramsgeito. Jai priartėjus iš gatvelės Vopingo laiptų pusėje pasirodė Danielis.

Jis paklausė:

– Žiūrėjau į Egzekucijų prieplauką. Kaip manai, ar piratai būdavo gyvi, kai juos per atoslūgį pririšdavo prie polių ir palikdavo, kol praeis trys potvyniai?

– Nemanyčiau. Tikriausiai pirma pakardavo. Aštuonioliikto amžiaus bausmių sistema buvo barbariška, bet ne tokia baisi.

Jiedu įėjo pro kavinės duris ir atsidūrė daugiaspalvėje, žibančioje sekmadienio vakaro linksmybėje. Siaura septyniolikto amžiaus taverna buvo pilnutėlė, ir Danielis turėjo sprauste spraustis, kol gavo sau pintą, o Keitei pusę Če-

ringtono elio. Salės gale netoli durų į sodelį pakilo pora lankytojų, ir Keitė greitai pastebėjo. Jei Danielis atėjo daugiau pasikalbėti, o ne išgerti, tai ši vieta kaip tik. Kavinėje buvo tvarkinga, tačiau daug triukšmo. Balsų ūžesio fone su retsykiais pratrūkstančiais juoko ir riksmų pliūpsniais pasikalbėti galima kur kas geriau negu tuščiame bare.

Ji pajuto, kad jo nuotaika keista, ir pagalvojo, ar jai skambindamas jis ieškojo partnerio, ar tiesiog kompaniono išgerti. Tačiau tas skambutis jai patiko. Alanas jai nepaskambino, ir dabar, kai butas jau beveik sutvarkytas, pagunda paskambinti jam ir prieš išvažiuojant dar kartą pasimatyti būtų buvusi pernelyg didelė. Ji džiaugėsi, kad yra ne namie ir išvengė šitos pagundos.

Danielio nuotaiką tikriausiai sugadino tas bjaurus vakaras archyve. Kitą vakarą bandys ji ir, ko gero, su tokia pat menka sėkmės viltimi. Tačiau jei tas iš Etjeno burnos ištrauktas daiktas tikrai buvo kasetė, jei žudikui tikrai reikėjo pasakyti aukai, kodėl yra žudoma, tai priežastis tikriausiai glūdi praeityje, gal net tolimoje praeityje; kokia nors skriauda, įsivaizduojama nuoskauda, slaptas pavojus. Sprendimas ištirti senus dokumentus gali būti viena senio Dalglišo nuojautų, bet, kaip ir visos jo nuojautos, ji turi priežastį.

Žiūrėdamas į savo alų, Danielis paklausė:

– Tu dirbai su Džonu Mešingamu Berouno byloje, ar ne? Ar jis tau patiko?

– Geras seklys, bet ne toks geras, kaip pats mano. Ne, sakyčiau, nepatiko. Kodėl klausi?

Jis į klausimą neatsakė.

– Man irgi nepatiko. Mudu su juo tarnavome seržantais. Jis vadino mane žyduku. Žinoma, man negirdint, jis manė, kad tai gana didelis įžeidimas, vertas užvažiuoti per ausį. Tiksliai sakant, jo žodžiai būdavo „mūsų gudrutis žydutis“, tačiau nemanau, kad jis norėjo mane pagirti.

Jai nieko neatsakius, jis kalbėjo toliau:

– Kai Mešingamas sako: „Kai iškilsiu“, tai aišku, kad jis turi galvoje ne policijos šefo postą, o savo tėvo titulo paveldėjimą. Policijos šefas lordas Danganonas. Tai jam, aišku, nebus kliūtis. Jis čia pralenks mus abu.

Mane tai tikrai, pagalvojo Keitė. Ji savo siekimus visada grindė realybe. Kokia nors moteris, aišku, bus pirmoji policijos šefė, tačiau būtų kvailystė tikėtis, kad tai bus kaip tik ji pati. Ko gero, tarnybą pradėjo dešimčia metų per vėlai.

Ji tarė:

– Tu gali pasiekti, jei tikrai norėsi.

– Galbūt. Žydu būti nelengva.

Ji galėjo atšauti, kad būti moterimi vyriškame policijos pasaulyje irgi nelengva, tačiau jo nusiskundimas buvo bendro pobūdžio ir ji nenorėjo nervinti Danielio.

– Nelengva būti nesantuokiniam.

– Tu tokia esi? Man atrodo, tai madinga.

– Ne tokiai kaip man. Tas pats ir žydui – tai prestižiška.

– Ne tokiam kaip aš.

– O koks tas sunkumas?

– Negali būti linksmas ateistas, kaip visi kiti. Jauti pareigą nuolat teisintis Dievui, kodėl negali jo tikėti. Be to, dar žydė motina. Tai esminis dalykas, jis viską nulemia. Jei neturi žydės motinos, tai tu joks žydas. Žydės motinos nori, kad jų sūnūs vestų gražias žydaites, gimdytų anūkus žydus, paskui visi kartu rodytųsi sinagogoje.

– Paskutinį dalyką galėtum retsykiais daryti labai nesipykdamas su savo sąžinę, jei tokią turi ateistai.

– Žydai ateistai turi. Čia ir visa bėda. Gal nueinam pasižiūrėti prie upės?

Tavernos gale buvo mažas sodelis palei upę, kuriame šiltais vakarais prisirinkdavo labai daug žmonių. Tačiau spalio vakarą tik vienas kitas nuolatinis lankytojas buvo linkęs iš-

sinešti gėrimą laukan, tad Danielis su Keite išėjo į upe kvepiančią tylą. Vienintelė lempa ant sienos liejo švelnią šviesą ant apverstų sodo kėdžių ir ant vazonų su geranijomis. Jiedu nuėjo ir pasidėjo stiklus ant krantinės sienos.

Kiek patylėjus, Danielis staiga pasakė:

– Mes to tipo nepagausim.

– Kodėl esi tiks tikras? Ir kodėl tipo? Juk galėjo būti ir moteris. Neprarask vilties. Juk mūsų Dalglišas tikriausiai yra geriausias seklys Britanijoje.

– Labiau panašu, kad tai vyras. Išardyti ir vėl sudėti tą dujinį židinį labiau vyro darbas. Tad sakykim, kad tai iš tikro vyras. Mes jo nepagausim, nes jis toks pat protingas kaip Dalglišas ir turi dar vieną pranašumą: baudžiamoji teisė yra jo pusėje, ne mūsų.

Tai buvo girdėta. Danielis buvo apsėstas kone paranojiško nepasitikėjimo teisėjais, taip pat paranojiškai nemėgdavo, kai kas nors jo vardą trumpindavo į Daną. Ji ne kartą buvo girdėjusi jo priekaištus, kad baudžiamajai sistemai labiau rūpi ne nuteisti kaltąjį, o sukurti išradingas bei palankias kliūtis advokatams, kad jie turėtų progą pademonstruoti savo protingumą.

Ji atsakė:

– Nieko naujo. Baudžiamoji teisė paskutinius keturiasdešimt metų buvo palanki nusikaltėliams. Tai faktas, ir nieko nepadarysi. Vargšeliai mėgina laimėti, rinkdami įkalčius, nors ir taip velniškai gerai žino, kad žmogus kaltas. Tačiau visa tai tiktai diskredituoja policiją, išlaisvina kaltąjį ir kuria tokius įstatymus, kurie dar labiau apsunkina nuteisimą. Tu pats tai žinai, mes visi žinome. Vienintelė išeitis – tai gauti gerus įkalčius ir priversti jų paisyti teisme.

– Geri įkalčiai tikrai rimtoje byloje dažnai būna informatorių ir slaptų agentų parodymai. Dėl Dievo meilės, Keite, tu tą žinai. Ir dabar mes turime avansu atiduoti visa tai gynybai,

kad negalėtume panaudoti ir sukelti pavojų žmogaus gyvybei. Ar tu žinai, kiek svarbių bylų per paskutinius šešis mėnesius mes turėjome nutraukti vien tik miesto policijoje?

– Bet šioje byloje taip nebus, ar ne? Kai tik rasime įkalčius, juos pateiksime.

– Bet mes jų nerasime, ar ne? Nebent vienas jų neatlaikys, nors tai mažai tikėtina. Visa labai priklauso nuo šalutinių faktų. Mes neturime vienintelio fakto, kurį galėtume susieti su vienu įtariamųjų. Tai galėjo padaryti bet kuris jų. Ir padarė. Mes galime parengti bylą, tačiau ji nenueis iki teismo. Prokuroras atmes. O jeigu ir patektų į teismą, tai nejaugi neįsivaizduoji, ką iš jos padarys gynyba? Etjenas galėjo nueiti į tą kambarį savo asmeniniais tikslais. Negalime įrodyti, kad taip nebuvo. Jis galėjo ko nors ieškoti archyve, norėjo patikrinti seną sutartį. Kadangi ilgai užtrukti nežada, tai švarką ir raktus palieka kabinete. Tada jis randa kažką, kas yra daug įdomiau, negu jis tikėjosi, ir sėdasi ištyrinėti. Jam pasidaro šalta, todėl uždaro langą, nutraukdamas jo virvelę, užsidega židinį. Kai suvokia, kas dedasi, yra pernelyg apsvaigęs, kad susivoktų užgesinti židinį. Jis miršta. Paskui po daugelio valandų leidyklos pokštininkas randa lavoną ir nusprendžia prie jau esamo, tai yra prie nelaimingo atsitikimo, pridėti kraupios paslapties atspalvį.

Keitė atsakė:

– Visa tai mes jau nagrinėjome. Juk tai nelabai tikėtina, ar ne? Kodėl jis sukniubęs prie pat židinio? Kodėl neišėjo pro duris? Etjenas buvo protingas, turėjo žinoti, kad blogai vėdinamame kambaryje dujinis židinys pavojingas, tad kodėl užsidarė langą?

– Gali būti, kad virvutė nutrūko, mėginant atidaryti.

– Dontsis sako, kad jis buvo atdaras, kai jis paskutinį kartą lankėsi kambaryje.

– Dontsis yra pagrindinis įtariamasis; šito teiginio galime nepaisyti.

– Jo advokatas paisys. Negalima formuoti bylos ignoruojant nepatogius įkalčius.

– Gerai, jis mėgino atidaryti arba uždaryti langą. Kol kas palikime tai.

– Bet kodėl pirmiausia uždegė židinį? Juk nebuvo taip šalta. Kur yra tie dokumentai, kurie taip sudomino jį? Ant stalo buvo tiktai penkiasdešimties metų senumo sutartys su pamirštais, jau mirusiais rašytojais. Kam jam prireikė tų sutarčių?

– Pokštininkas pakeitė tuos dokumentus. Mes negalime sužinoti, kokius dokumentus jis iš tikro skaitė.

– O kam reikėjo juos apkeisti? Be to, jeigu Etjenas nuėjo tenai dirbti, tai kur jo parkeris, pieštukas, bloknotas?

– Jis ten atėjo skaityti, ne rašyti.

– Bet rašyti jis ir negalėjo, ar ne? Net nerado, kaip pakeverzoti savo žudiko pavardės. Neturėjo kuo. Kažkas pavogė jo dienoraštį su įdėtu pieštuku. Negalėjo parašyti tos pavardės net dulkėse. Dulkių nebuvo. O tas įbrėžimas jo gomuryje? Jis nenuginčijamas, ar ne?

– Su niekuo nesusijęs. Kaip jis atsirado, galėsime įrodyti tik tada, kai rasime daiktą, kuriuo jis buvo padarytas. O to mes nežinome. Ir tikriausiai niekada nesužinosime. Turime tik įtarimą ir netiesioginį įrodymą. Mums nepakanka net įrodymų, kad galėtume imti sekti vieną įtariamųjų. Pats gali įsivaizduoti protestus, jei taip padarytume. Penki garbūs žmonės, nė vienas praeityje neteistas. O du jų su alibi.

Keitė tarė:

– Bet abu jie neverti nė skatiko. Rupertas Farlou atvirai pripažino, kad bet kokiu atveju patvirtins, kad de Vitas buvo kartu su juo. O ta istorija, kad jis jam reikalingas visą naktį... juk jis labai jau tiksliai pateikė valandas, ar ne?

– Gal prieš mirdami visi tiksliai įsidėmi laiką?

– O Klaudija Etjen tvirtina buvusi su savo sužadėtiniu. Jis ves labai turtingą moterį, kur kas turtingesnę, negu ji

buvo prieš savaitę. Kaip manai, ar jis nepameluotų, jeigu tik ji to paprašytų?

Danielis atsakė:

– Gerai. Abejoti alibi labai nesunku, tačiau ar galime juos paneigti? Be to, gali būti, jog jie sako tiesą, abu. Negalime nuspręsti, kad meluoja. O jeigu meluoja, tai Klaudija Etjen ir de Vitas saugūs. Tuomet lieka tiktai Geibrielis Dontsis. Jis turėjo ir laiko, ir galimybių, bet neturi alibi pusvalandžiui prieš išvažiuojant į tą literatūros vakarą.

Keitė tarė:

– Bet lygiai tas pats pasakytina ir apie Frensę Peverel, be to, ji turi ir motyvą. Etjenas paliko ją dėl kitos moters, nepaisydamas jos pasiūlė parduoti Inosent rūmus. Ji labiau už bet kurį kitą galėjo trokšti jo mirties. O pabandyk įtikinti prisiekusiuosius, kad tas reumatu sergantis septyniasdešimt šešerių metų žmogus užlipo laiptais arba užvažiavo tuo senu liftu, padarė ką sumanęs ir sugrįžo į savo butą mažiau negu per aštuonias minutes. Robinsas bėgte atliko tą eksperimentą ir jam beveik pasisekė, jei nebūtų reikėję grįžti į pirmą aukštą paimti gyvatės.

– Kad tai buvo aštuonios minutės, mes spėjame tiktai iš Frensės Peverel žodžių. O jiedu galėjo darbuotis kartu. Tokia galimybė neatmestina. O iš vonios tekantis vanduo nieko nereiškia. Aš mačiau tą vonią, Keite. Ji iš tų didelių, senoviškų. Joje galėtum nuskandinti du suaugusius žmones. Jam tereikėjo palikti labai silpną srovę, kad vonia pribėgtų, kol jo nebus. Tada įlipęs įtikinamai susišlapina ir paskambina Frensei Peverel. Tačiau aš spėju, kad jiedu susimokę veikė išvien.

– Danieli, tu galvoji neaiškiai. Kaip tik ta istorija apie vandenį vonioje nuima įtarimą nuo Frensės Peverel. Jeigu jiedu sąmokslininkai, tai kam kurti sudėtingą pasakojimą apie vonias, leidžiamą vandenį ir aštuonias minutes? Kodėl nepasakyti, kad ji paprasčiausiai laukė jo taksi, buvo susi-

rūpinusi dėl jo vėlavimo, o kaip pamatė jį, parsivedė į savo butą ir ten paguldė nakvoti visai nakčiai. Ji turi laisvą kambarį, ar ne? Juk tai pagaliau žmogžudystė. Ir neims jaudintis dėl galimų apkalbų po to.

– Mes galėtume įrodyti, kad jis nemiegojo toje lovoje. Jeigu ji taip būtų pareiškusi, mes būtume atlikę tyrimą. Negalima visą naktį miegoti lovoje ir nepalikti ženklų, plaukų ar prakaito.

– Na, aš manau, kad ji sako tiesą. Tas alibi yra pernelyg sudėtingas, kad būtų netikras.

– Gal kaip tik tokio protavimo ir tikimasi iš mūsų. Dieve, juk ta žmogžudystė labai gudri. Gudri ir sėkminga. Prisimink Sonią Klements. Ji irgi nusižudė tame kambaryje. Kodėl ji negalėjo nuzulinti lango virvelės, užkimšti dūmtraukio?

Keitė atsakė:

– Klausyk, Danieli. Mudu su Dalglišu šįryt tai patikrinome, tiek, kiek sugebėjome. Jos sesuo sako, kad apie mechanizmus ji neišmanė. Ir kam jai vargti prie židinio? Viliantis, kad kas nors po kelių savaičių mistiškai uždegs jį, atvilios Etjeną į viršų ir paliks užrakintą, kad numirtų nuo smalkių?

– Žinoma, ne. Tačiau gal ji ketino šitaip nusižudyti pati, kad viskas atrodytų kaip nelaimingas atsitikimas ir nekristų dėmė ant Peverelių. Gal planavo visa tai nuo pat tada, kai mirė senasis Peverelis. O kai Džerardas Etjenas ją taip brutaliai išmetė...

– Jei tai buvo brutalumas.

– Sakykim, kad buvo. Po to jai jau neberūpi, ar pakenks leidyklai, gal net nori šito, o labiausiai pakenkti Etjenui. Ji nebesistengia, kad mirtis atrodytų kaip nelaimingas atsitikimas, nusižudo priimtinesniu būdu su narkotikais ir vynu ir palieka raštelį, jog nusižudė. Man tai patinka, Keite. Esama kažkokios kvailos logikos.

– Daugiau kvailos negu logiškos. Iš kur žudikas galėjo

sužinoti, kad Klements sugadino židinį? Vargu ar ji jam pasakė. Tavo teorija tik dar labiau paremia atsitiktinę mirtį. Ji yra dar viena dovana gynybai. Tiesiog matau, kaip advokatai ja naudojasi. „Ponios ir ponai prisiekusieji, Sonia Klements turėjo tiek pat galimybių sugadinti tą dujų židinį, kiek ir mano klientas, o Sonia Klements yra mirusi".

– Gerai, būkime optimistai, – tarė Danielis. – Mes jį pagauname, ir kas tada? Jei nepasiseks, dešimt metų kalėjime, jei gerai elgsis, mažiau.

– Ar norėtum, kad jis gautų kilpą?

– Ne. O tu?

– Nenoriu, kad grįžtų pakorimo bausmė. Nors nesu tikra, ar mano požiūris visai racionalus. Net abejoju, ar jis nuoširdus. Man atrodo, kad mirties bausmė vis dėlto sulaiko, todėl mano žodžiai galbūt reiškia, jog noriu, kad ji daugiau grėstų ir nekaltiems žmonėms – tuomet galiu raminti savo sąžinę sakydama, kad mes nebebaudžiame mirtimi žmogžudžių.

Danielis paklausė:

– Ar praėjusią savaitę žiūrėjai tą televizijos programą?

– Apie JAV pataisos institutą?

– Pataisos. Geras žodis. Įnamiai buvo pataisyti kaip reikiant. Po dievai žino kiek metų laukimo mirties eilėje buvo nužudyti mirtina doze nuodų.

– Taip, mačiau. Ir galima tvirtinti, kad jie mirė kur kas lengviau negu jų aukos. Ir negu daugelis kitų žmonių, jeigu jau apie tai kalbam.

– Vadinasi, tu pritari tokiam žudymui iš keršto?

– Danieli, aš nesakiau to. Esmė ta, kad nejutau didelio gailesčio. Jie žudė valstijoje, kurioje galioja mirties bausmė, o kai valstija pasiryžo pasielgti pagal savo įstatymą, supyko. Nė vienas jų nekalbėjo apie savo auką. Nė vienas neištarė žodžio „gailiuosi".

– Vienas pasakė.

– Tai, matyt, aš neišgirdau.

– Tu neišgirdai ir dar kai ko.

– Tu nori susiginčyti?

– Ne, tik noriu suprasti tavo nuomonę.

– Mano nuomonė – mano reikalas.

– Net tais klausimais, kurie susiję su darbu?

– Ypač tais klausimais, kurie susiję su darbu. Šiaip ar taip, darbo negalima atmesti. Programa buvo sumanyta, kad sukeltų man įniršį. Taip, ji padaryta puikiai. Bet prodiuseris neįsigilino į visas smulkmenas. Ir nepasakysi, kad tai nedora. Tačiau pabaigoje žiūrovams davė telefono numerį, kad galėtų skambinti ir išreikšti pasibjaurėjimą. Tai štai, aš noriu pasakyti tiek, kad nepajutau tiek pasibjaurėjimo, kiek jie, matyt, tikėjosi. Be to, labai nemėgstu televizijos laidų, kurios stengiasi įteigti man, ką turiu jausti.

– Tokiu atveju verčiau apskritai liaukis žiūrėjusi dokumentiką.

Tolėliau pasirodė siauras ir greitas policijos kateris, plaukiantis prieš srovę, jo prožektorius skrodė tamsą, o iš paskos tarsi žuvies uodega driekėsi putos. Paskui jis dingo ir suraibintas vandens paviršius vėl nurimo, atspindėdamas pakrantės kavinių langus, kurie buvo panašūs į šviečiančius sidabro ežerėlius. Iš tamsos atsiritusios putotos bangelės dužo į krantinę. Stojo tyla. Jiedu stovėjo per kokias dvi pėdas vienas nuo kito, žiūrėjo į upę. Paskui vienu metu pasisuko, ir jų akys susitiko. Vienintelio žibinto šviesoje Keitė nematė jo išraiškos, tačiau jautė jo jėgą ir girdėjo pagreitėjusį kvėpavimą. Staiga ji pajuto tokį stiprų fizinį potraukį, jog turėjo ištiesti vieną ranką ir atsiremti į sieną, kad nepultų jam į glėbį.

– Keite, – tarė jis ir žengtelėjo artyn, tačiau ji suprato, kas bus, ir greitai nusisuko. Tas judesys buvo vos pastebimas, tačiau aiškus. Jis tyliai paklausė: – Kas atsitiko, Keite? – Paskui jau pašaipiu balsu: – Tai nepatiktų Dalglišui?

– Savo asmeninio gyvenimo aš netvarkau pagal patikimą Dalglišui.

Jis jos nelietė. Ji pagalvojo, kad būtų lengviau, jei būtų lietęs. Tada pasakė:

– Žinai, dėl darbo aš palikau žmogų, kurį myliu. Tai kodėl turėčiau sugadinti viską tam, kurio nemyliu?

– Nejaugi tai sugadintų tavo arba mano darbą?

– Ak, Danieli, argi būna kada nors kitaip?

Jis kiek pašaipiai tarė:

– Juk pati sakei man, kad mokyčiausi domėtis protingomis moterimis.

– Tačiau nesisiūliau pati dalyvauti tame mokymosi procese.

Negarsus jo juokas išsklaidė įtampą. Jis jai labai patiko, ir ypač dėl to, kad, ne taip kaip dauguma vyrų, mokėjo be apmaudo priimti neigiamą atsakymą. O kodėl ne? Juk nei vienas, nei kitas negali sakyti esą įsimylėję. Ji pagalvojo – abu mudu pažeidžiami, abu kiek vienišì, bet tai ne atsakymas.

Jau grįžtant į kavinę jis paklausė:

– Jeigu čia dabar su tavimi būtų buvęs Dalglišas ir būtų pakvietęs pas save namo, ar būtum sutikusi?

Ji pagalvojo kelias sekundes, paskui nusprendė, kad jis yra vertas atviro atsakymo.

– Tikriausiai. Būčiau.

– Ir ką tai reikštų – seksą ar meilę?

– Nei tą, nei aną, – atsakė ji. – Pavadinkim tai smalsumu.

45

Pirmadienio rytą Danielis paskambino į Inosent rūmų priėmimo pultą ir paprašė Džordžą Kouplandą per pietų pertrauką atvykti į Vopingą. Šis

atvažiavo tuojau po pusės dviejų, atsinešdamas kambarin tam tikrą nuojautą bei įtampą, kurios tarsi prisipildė visas oras. Kai Keitė pasakė, kad kambarys yra šiltas, ir pasiūlė nusivilkti paltą, jis iškart sutiko, tarsi pasiūlymas būtų komanda, tačiau neramiomis akimis žiūrėjo, kaip Danielis paėmė jį ir nunešė pakabinti, tarsi visa tai reikštų pirmą žingsnį iš anksto sugalvoto plano atimti jo teises. Žiūrėdamas į vaikišką veidą, Danielis pagalvojo, kad nuo vaikystės jis nedaug pasikeitė. Apvalūs skruostai su raudonais aiškiai apibrėžtais mėnuliukais buvo lygūs kaip guma, tarsi nesiderino prie šiurkščių žilų plaukų. Akyse buvo tramdomo viltingumo išraiška, o balsas, malonus, bet drovus, jam pasirodė galįs labiau prašyti negu įrodinėti. Tikriausiai buvo ujamas mokykloje, pagalvojo Danielis, o ir vėliau stumdytas. Tačiau, matyt, rado savo nišą Inosent rūmuose, turi darbą, kuriam tinka ir kurį deramai atlieka. Kiek tai būtų trukę, pagalvojo jis, po naujo pareigų paskirstymo?

Keitė pasodino jį priešais save kur kas mandagiau negu Klaudiją Etjen arba kurį nors kitą įtariamą vyriškį, tačiau jis sėdėjo priešais ją sustingęs kaip mietas, rankas kietai sugniaužtais pirštais pasidėjęs ant kelių.

Keitė tarė:

– Ponas Kouplandai, pono Etjeno sužadėtuvių vakarą liepos dešimtą per pokylį jūs buvote pastebėtas su ponia Bartrum belipantys iš to leidyklos aukšto, kuriame yra archyvo kambarėlis. Ką jūs ten veikėte?

Klausimas buvo pateiktas švelniai, tačiau poveikis pasirodė baisus, tarsi Keitė būtų fiziškai prispaudusi jį prie sienos ir suklikusi tiesiai į veidą. Jis tiesiogine prasme susmuko kėdėje, raudoni mėnuliukai skruostuose užsiliepsnojo ir padidėjo, paskui išnyko, jis taip pabalo, kad Danielis instinktyviai palinko prie jo, bijodamas, kad neapalptų.

– Ar pripažįstate, kad buvote užlipęs į viršutinį aukštą? – paklausė Keitė.

Jis atgavo balsą:

– Tik ne į archyvo kambarėlį, ne. Ponia Bartrum norėjo pasinaudoti tualetu. Aš nuvedžiau ją į viršutinį aukštą ir ten jos palaukiau.

– Kodėl ji nepasinaudojo moterų tualetais pirmame aukšte?

– Ji mėgino, bet abi kabinos buvo užimtos, be to, buvo eilė. O ji... ji skubėjo.

– Taigi jūs nuvedėte ją viršun. Bet kodėl palydėti ji paprašė jus, o ne kurią nors leidyklos moterų?

Danielis pagalvojo, kad tą klausimą būtų buvę protingiau pateikti poniai Bartrum. Be abejo, atėjus laikui taip ir bus padaryta.

Dabar Kouplandas nutilo. Keitė neatlyžo:

– Ar nebūtų buvę daug natūraliau, jeigu ji būtų paprašiusi kurią nors moterį?

– Gal ir taip, bet ji drovėjosi. Ji nieko nepažinojo, o aš buvau čia pat prie stalo.

– O jus ji pažinojo, taip? – Jis neatsakė, tiktai linktelėjo. Keitė paklausė: – Ar ji jums gerai pažįstama?

Dabar jau žiūrėdamas tiesiai į akis jis atsakė:

– Ji mano duktė.

– Ponas Sidnis Bartrumas vedęs jūsų dukrą? Tada viskas aišku. Viskas labai natūralu ir suprantama. Ji kreipėsi į jus, nes esate jos tėvas. Tačiau tai visuotinai nėra žinoma, ar ne? Kam tas slaptumas?

– Jeigu pasakysiu jums, ar tai pasklis? Ar turėsite pasakyti, kad aš papasakojau?

– Mes neprivalome pasakoti niekam, išskyrus viršininką Dalglišą, ir tai nepasklis toliau, jei nebus būtina mūsų tyrimui. Kol jūs nepaaiškinsit, mes šito negalime nuspręsti.

– Tai Bartrumas... Sidnis norėjo, kad niekas nieko nežinotų. Jis norėjo, kad tai liktų paslaptis, bent jau iš pradžių. Jis

jai geras vyras, myli ją, jiedu yra laimingi. Pirmasis jos vyras buvo žvėris. Ji mėgino išgelbėti vedybas, bet visiems palengvėjo, kai jis paliko ją. Jis visada turėjo moterų, su viena jų ir išėjo. Jiedu išsiskyrė oficialiai, bet jai vis tiek buvo smūgis. Prarado visą pasitikėjimą. Laimė dar, kad vaikų neturėjo.

– Kaip ji susipažino su ponu Bartrumu?

– Vieną dieną atėjo parsivežti manęs iš darbo. Aš paprastai išeinu paskutinis, todėl jos niekas nematė, tik ponas Bartrumas. Jo mašina neužsivedė, tad mudu su Džulija pasisiūlėme pavėžėti. Atvažiavus jis pakvietė mus namo kavos. Manau, kad jam tai atrodė būtina. Tada viskas ir prasidėjo. Jiedu ėmė susirašinėti. Savaitgaliais jis ėmė važinėti į Beizingstouką, kur ji gyveno ir dirbo.

– Tačiau leidyklos žmonės, be abejo, žinojo, kad jūs turite dukterį?

– Nesu tikras. Jie žinojo, kad esu našlys, bet niekada neklausinėjo apie šeimą. Džulija negyveno su manimi. Ji dirbo mokesčių inspekcijoje Beizingstouke ir namuose lankydavosi retai. Manau, kad žmonės apie ją žinojo, tik neklausinėjo. Todėl jiems vedus buvo taip nesunku viską išlaikyti paslaptyje.

– O kodėl reikėjo išlaikyti paslaptyje?

– Ponas Bartrumas... Sidnis... sakė, kad nori savo asmeninį gyvenimą turėti kaip asmeninį, kad jo vedybos neturi nieko bendro su leidykla, jog jis nenori, kad jaunesnysis personalas imtų plepėti apie jo šeimos reikalus. Į savo vestuves ničnieko nekvietė, tiktai direktoriams pranešė apie tą faktą. Tą būtinai turėjo padaryti dėl pasikeitusio mokesčių kodo. Ir vėliau pasakė jiems apie kūdikį, parodė nuotraukas. Jis labai didžiuojasi ja. Manau, kad pagarsinti savo vedybų jis pirmiausia nenorėjo dėl to, kad vedė budėtojo dukrą. Gal manė, kad tai gali pakenkti jo autoritetui. Jis užaugo prieglaudoje, o tos vaikų įstaigos prieš keturiasdešimt metų ta-

da buvo visai kitokios negu dabar. Mokykloje jis buvo niekinamas, verčiamas jaustis žemesnis, ir manau, to niekada nepamiršo. Jis visada pernelyg rūpinosi savo padėtimi leidykloje.

– O ką apie visa tai mano jūsų duktė, apie tą slaptumą, neparodymą, kad ponas Bartrumas yra jūsų žentas?

– Nemanau, kad jai tai svarbu. Tikriausiai ji jau viską pamiršo. Leidykla nėra jos gyvenimo dalis. Po jų vedybų leidykloje ji lankėsi tik vieną kartą – per pono Džerardo sužadėtuvių pokylį. Jai norėjosi apžiūrėti rūmų vidų, pamatyti dešimtą kabinetą ir tą, kuriame jis dirbo. Ji myli jį. Dabar jie turi kūdikį, yra laimingi kartu. Jis pakeitė jos gyvenimą. O aš su jais matausi ne vien darbe. Kiekvieną savaitgalį nuvažiuoju pas juos namo. Matau Rouzę... mergytę... kada tik noriu.

Jis žiūrėjo čia į Danielį, čia į Keitę, maldaudamas juos suprasti, paskui tarė:

– Žinau, kad tai atrodo keista, ir manau, kad dabar pats Sidnis gailisi. Yra man apie tai užsiminęs. Tačiau aš suprantu, kaip viskas atsitiko. Impulso pagautas jis paprašė mūsų laikyti viską paslaptyje, o paskui kuo toliau tuo labiau darėsi neįmanoma atskleisti tiesą. Be to, niekas ir neklausė. Niekam nerūpėjo, ką jis vedė. Niekas neklausė ir manęs apie dukterį. Tavo šeima žmonės domisi tik tada, jei pats apie ją kalbi, bet net ir tada labiausiai iš mandagumo. Iš tikro jiems tai nerūpi. Ponui Bartrumui... Sidniui... būtų labai skaudu, jei tai paaiškėtų dabar. Nenorėčiau, kad jis pamanytų, jog aš jums viską pasakiau. Ar būtina, kad tas dalykas pasklistų?

– Ne, – atsakė Keitė. – Manau, nebūtina.

Jis tarsi atsigavo, Danielis padėjo jam apsivilkti paltą. Kai grįžo išlydėjęs senuką, rado Keitę nirtulingai žingsniuojančią po kambarį.

– Visi tie prakeikti pasipūtę snobai! Tas žmogus dešimt kartų vertesnis už Bartrumą. Žinoma, suprantu, kaip čia vis-

kas atsitiko, turiu galvoje visą tą socialinį nesaugumą. Jis vienintelis iš vyresniojo personalo nesimokęs Oksbridže. Tavo lyčiai tie dalykai atrodo labai svarbūs. Dievai žino kodėl. Ir kai ką pasako apie „Peverelių spaudą“, ar ne? Tas žmogus išdirbo pas juos... kiek metų?... beveik dvidešimt, ir jie nė karto nepasiteiravo apie jo dukterį.

Danielis atsakė:

– Jeigu jie būtų paklausę, jis būtų atsakęs „Ačiū, ji dabar ištekėjusi ir labai laiminga“. Tačiau kam jiems teirautis? Ir AD nesiteirauja apie tavo asmeninį gyvenimą. Argi tu pati to norėtum? Labai gerai suprantu, kaip visa tai atsitiko – pirmas snobiškas impulsas išlaikyti paslaptį, o paskui suvokimas, kad tą paslaptį reikia saugoti ir toliau, jei nenori pasirodyti kvailai. Man įdomu, kiek Bartrumas duotų už tos paslapties tolesnį išsaugojimą. Na, dabar bent jau žinome, ko Kouplandas ir ponia Bartrum tada lipo į viršų. Tai jam nebuvo pretekstas nueiti tenai, juk bet kada gali užlipti. Atkrito bent viena nedidelė problema.

– Ne visai, – atsakė Keitė. – Leidykloje jie visi buvo gana diskretiški, ypač partneriai, tačiau iš Demeri ir jaunesniojo personalo sužinojome gana daug, kas tenai dedasi. Kaip manai, Džerardui Etjenui tapus šefu, ar ilgai savo tarnybas būtų išlaikę Kouplandas ir Bartrumas? Kouplandas myli savo dukrą, o ji myli vyrą – dievai žino už ką, bet, atrodo, myli. Jiedu kartu laimingi, turi kūdikį. Juk jiems tai baisi rizika, Kouplandui ir Bartrumui, ar ne? Ir nepamiršk dar vieno dalyko apie Džordžą Kouplandą. Jis yra meistras. Viską taiso. Vienas iš žmonių leidykloje, galėjęs nesunkiai sugadinti tą židinį. Jam nesunku tai padaryti saugiai ir bet kada. Vienintelis žmogus, kuris nuolat naudojasi tuo kambarėliu, yra Geibrielis Dontsis, ir jis niekada nekuria židinio. Jeigu reikia, nusineša savo elektrinį šildytuvą. Taigi viena nedidelė problema neatkrito. Tiktai dar viena nelemta komplikacija.

Ketvirta knyga

RAŠTIŠKI ĮKALČIAI

46

Ketvirtadienio vakare spalio dvidešimt pirmą Mendė iš darbo išėjo valandą vėliau negu visada. Turėjo susitikti su savo kambario drauge Morina „Baltajame arklyje“ pavalgyti, o paskui buvo susitarusios eiti į koncertą. Proga buvo dviguba – Morinos devynioliktas gimtadienis, be to, būgnininkas „Raitų velnių“ orkestre buvo Morinos draugas. Koncerto pradžia buvo aštuntą valandą, bet visi turėjo susirinkti kavinėje valandą anksčiau užkąsti. Mendė drabužius buvo atsivežusi motociklu į darbą ir ketino važiuoti tiesiai į „Baltąjį arklį“. Vakaro laukimas ir ypač viltis vėl susitikti orkestro vadovą Rojų, kurį nusprendė jai patinkant arba manė patiksiant, jei vakaras eis kaip dera, nuspalvino visą jos dieną džiugia nuotaika, kurios negalėjo sugadinti net tylus ir kone maniakiškas panelės Bleket susitelkimas prie darbo. Panelė Bleket dabar dirbo su panele Klaudija, kuri persikėlė į mirusio brolio kabinetą. Praėjus trims dienoms po mirties ji girdėjo, kaip de Vitas ragino ją tai padaryti.

– To būtų norėjęs ir jis pats. Jūs dabar esate pirmininkė ir direktorė, arba būsite, kai mes priimsime reikalingą nutarimą. Negalima palikti to kabineto tuščio. Džerardas nebūtų norėjęs laikyti jo kaip šventyklos.

Kai kurie darbuotojai išėjo iš karto, tačiau tie, kurie liko,

savo noru ar iš būtinybės, pasijuto susiję kažkokiais draugystės ir supratimo saitais. Jie kartu laukė, kartu spėliojo, svarstė, ir skvarbios Mendės akys bei geros ausys viską sugaudavo. Dabar jai atrodė, kad leidykla laiko ją sukausčiusi kažkokiais mistiškais kerais. Kas rytą į darbą ji važiuodavo apimta laukimo, jaudulio ir tam tikros baimės. Mažas tuščias kambarėlis, kuriame pirmą darbo dieną ji stovėjo ir žiūrėjo į Sonios Klements lavoną, taip įsirėžė jos vaizduotėje, kad visas viršutinis aukštas, kol kas policijos užrakintas, jai tapo kažkokiu vaikiškos pasakos siaubu, Mėlynbarzdžio urvu, užginta siaubo teritorija. Džerardo Etjeno lavono ji nematė, tačiau vaizduotėje jis jai buvo ryškus kaip sapne. Kartais prieš užmigdama ji įsivaizduodavo abu lavonus kartu, sunykusią panelę Klements ir pusnuogį vyriškio kūną, gulintį šalia ant grindų. Ji išsigandusi matydavo, kaip blausios ir negyvos akys mirksi ir šviesėja, gyvatė ima pulsuoti gyvybe ir rangytis, jos raudonas liežuvis kyščioja, ieškodamas negyvos burnos, raumenys smaugdami traukiasi. Tačiau ji suvokė, kad tie vaizdiniai vis dėlto yra kontroliuojami. Žinodama esanti nekalta, ji jautėsi saugi, nepatyrė tikros rizikos, tad galėjo mėgautis tuo pusiau kaltu apsimestos baimės jauduliu. Tačiau ji žinojo, kad Inosent rūmai yra užkrėsti baime, kuri pranoksta susigalvotą siaubą. Rytais nulipdama nuo savo motociklo, ji pradėjo užuosti tą baimę kaip upės rūką, einat pro centrines duris, ta baimė dar sustiprindavo ir ją apgaubdavo. Ji matydavo tą baimę nekantriame Džordžo žvilgsnyje, kai sveikindavosi su ja, įtemptame panelės Bleket veide ir neramiose akyse, pono Dontsio žingsniuose, kai jis, staiga susenęs, netekęs vikrumo, skausmingai kopdavo laiptais. Ji girdėdavo tą baimę visų partnerių balsuose.

Trečiadienio rytą, prieš pat dešimtą valandą, panelė Klaudija sušaukė personalą į pasitarimą valdybos kambaryje. Visi buvo ten, net Džordžas, įjungęs savo pulte atsakiklį, ir ka-

terio vairuotojas Fredas Boulingas. Buvo atnešta kėdžių, kurios buvo sustatytos pusračiu, ir trys partneriai susėdo prie stalo, iš dešinės panelei Klaudijai sėdėjo panelė Peverel, o iš kairės ponas de Vitas ir ponas Dontsis. Kai buvo duotas ženklas rinktis, panelė Bleket padėjo ragelį ir pasakė: „Ir tu, Mende. Dabar tu viena iš mūsų". Mendė, nepaisant visko, pajuto nedidelį dėkingumo antplūdį. Visi susėdo, iš pradžių nevalingai rinkdamiesi antrą eilę, ir Mendė aiškiai jautė bendrą jaudulio, laukimo bei nekantravimo įtampą.

Kai paskutinis atėjusysis paraudusiu veidu nuskubėjo į kėdę pirmoje eilėje ir durys buvo uždarytos, panelė Klaudija paklausė:

– Kur yra ponia Demeri?

Atsakė Bleket:

– Gal ji manė, kad jai nereikia.

– Visiems reikia. Būkit gera, suraskit ją, Bleke.

Bleket išskubėjo ir pasirodė po poros minučių, per kurias susirinkusieji laukė visiškoje tyloje. Su ja buvo Demeri, dar teberyšinti prijuostę. Ji prasižiojo tarsi ketindama pasakyti kokią paniekinamą frazę, bet, matyt, apsigalvojo, užsičiaupė ir atsisėdo į vienintelę laisvą kėdę pirmos eilės viduryje.

Panelė Klaudija pasakė:

– Pirmiausia norime padėkoti jums visiems už ištikimybę. Mano brolio mirtis ir jos pobūdis mums visiems buvo baisus smūgis. Leidyklai tai sunkus metas, bet aš viliuosi ir tikiu, kad visi kartu atsilaikysime. Mes esame atsakingi prieš savo autorius ir prieš knygas, kurias jie tikisi mus išleisiant tuo pačiu geru lygiu koks buvo būdingas „Peverelių spaudai" daugiau kaip du šimtus metų. Man buvo pranešti tyrimo rezultatai. Mano brolis mirė nuo apsinuodijimo smalkėmis, tikriausiai iš dujinio židinio archyvo kambarėlyje. Policija kol kas negali pasakyti visų šios mirties aplinkybių. Žinau, kad viršininkas Dalglišas arba kas nors iš jo pareigūnų jau kalbė-

josi su jumis visais. Ir tikriausiai dar kalbėsis, tad esu tikra, kad visi padarysite viską, kad padėtumėte policijai atlikti tyrimą, kaip, be abejo, padėsime ir mes, partneriai.

Keli žodžiai apie ateitį. Jūs tikriausiai girdėjote gandus apie Inosent rūmų pardavimą ir persikėlimą į paupį. Dabar visi šie planai neaiškūs. Viskas liks kaip buvę, bent jau iki finansinių metų galo balandžio mėnesį. Daug kas priklausys nuo mūsų leidybinio plano rudenį ir prekybos per Kalėdas. Planas šiemet yra kaip niekad stiprus ir mes nusiteikę optimistiškai. Tačiau privalau pasakyti jums, kad šiais metais niekas neturėtų tikėtis atlyginimo pakėlimo, ir visi partneriai susitarė susimažinti savuosius dešimčia procentų. Personalo pakeitimų nebus, bent jau iki balandžio mėnesio, tačiau kai kokia reorganizacija įvyks: aš imsiuosi valdybos pirmininko ir direktoriaus pareigų, pirmiausia pagrindinėse srityse. Tai reiškia, kad kaip ir brolis būsiu atsakinga už gamybą, buhalteriją ir sandėliavimą. Panelė Peverel perims mano dabartines pareigas kaip prekybos ir reklamos direktorė, o ponas de Vitas ir ponas Dontsis prie savo redakcinių pareigų prisidės sutartis ir autorių teises. Iš Herno ir Ilingvorto paėmėme Virdžiniją Skot Hedli, kad padėtų Megei reklamoje. Ji labai patyrusi ir sumani, tad taip pat padės prieš spaudos apgultį ir informuos apie mano brolio mirtį. Kol kas su visu tuo puikiai susidoroja Džordžas, bet atvykus panelei Skot Hedli, visi tokie skambučiai bus nukreipti į reklamos skyrių. Manau, kad nebėra ko pridurti, nebent tai, kad „Peverelių spauda“ yra pati seniausia nepriklausoma leidykla šalyje ir visi mes partneriai esame nusiteikę, kad ji ir toliau išliktų bei klestėtų. Tai viskas. Ačiū, kad susirinkote. Gal turite kokių klausimų?

Stojo nejauki tyla, atrodė, kad žmonės nori, bet neprisiverčia kalbėti. Panelė Klaudija tuo pasinaudojo ir greitai pakilusi nuo stalo kartu su kitais išėjo iš kambario.

Vėliau, virtuvėje virdama panelei Bleket kavą, Demeri buvo kur kas atviresnė.

– Jie visi nežino, ką daryti. Aišku kaip dieną. Gal ponas Džerardas ir buvo niekšas, bet jis bent žinojo, ko nori ir kaip tą padaryti. Parduoti Inosent rūmų jie neparduos, manau, to neleido panelė Peverel, o ponas de Vitas ją palaikė. Bet jeigu neparduos, tai kaip jie žada išlaikyti tuos rūmus? Jūs pasakykit man. Jei žmonės čia dar kiek susigaudo, tai tuojau pradės ieškotis naujų tarnybų.

Savo kabinete tvarkydama stalą Mendė pagalvojo, kaip viską pakeitė tos šešiasdešimt minučių. Atrodė, kad leidykla ištuštėjo. Lipant laiptais į pirmą aukštą, kur moterų rūbinėje ketino persirengti, jos žingsniai skambiai aidėjo ant marmuro, tarsi dar kažkas kitas nematomas žengtų jai iš paskos. Aikštelėje stabtelėjusi ir dirstelėjusi žemyn pro baliustradą, pamatė du šviesos rutulius laiptų apačioje, kurie kaip mėnuliai švietė tuščioje ir paslaptingoje erdvėje. Ji greitai nusirengė, darbo drabužius sumetė į krepšį, per galvą užsitempė savo trumpą daugiasluoksnį dygsniuotą sijoną, apsiavė aukštus blizgančius batus. Šiek tiek gaila su jais važiuoti motociklu, tačiau jie pakankamai stiprūs, be to, taip lengviau, negu laikyti juos krepšyje.

Kaip ramu! Net tualete nuleistas vanduo nuaidėjo tarsi krioklys. Buvo malonu pamatyti Džordžą su savo švarku ir senąja tvido skrybėle, dar tebedirbantį, rakinantį raktų ryšulius savo seife. Piktadarys pokštautojas po žmogžudystės daugiau nepasireiškė, tačiau atsargumo priemonės tebebuvo taikomos.

Mendė tarė:

– Kaip ramu ir keista, kai visi jau išėję, ar ne? Aš jau paskutinė?

– Tik aš ir panelė Klaudija. Tuojau eisiu. Signalizaciją įjungs panelė Klaudija.

Jiedu išėjo kartu, ir Džordžas tvirtai uždarė duris. Visą dieną smarkiai ir be perstojo lijo, pylė ant marmurinio kiemelio, liejosi per langus, net pilkos upės beveik nebuvo matyti. Tačiau dabar lietus liovėsi ir Džordžo automobilio galinių žibintų šviesoje Inosent pasažo akmenys švietė kaip eilė ką tik nuluptų kaštonų. Ore buvo justi pirmas žiemos kandumas. Mendės nosis ėmė tekėti, ir ji pradėjo ieškoti rankinuke nosinės bei šaliko. Ant motociklo ji nesėdo, laukė, kol Džordžas stebėtinai lėtai atbulas savo senu „Metro"važiuoja iš pasažo. Sekundę pagalvojusi, ji pabėgėjo ir mostu parodė jam, kad Inosent akligatvis tuščias. Jis visada tuščias, tačiau Džordžas važiuoja taip, tarsi šis manevras būtų jo kasdienis žaidimas su mirtimi. Kai jis didingai ir dėkingai pamojavo jai ir pagaliau nuvažiavo, ji su pasitenkinimu pagalvojo, kad bent jau dėl darbo šis žmogus gali būti ramus. Demeri buvo jai sakiusi, kad esama gandų, jog ponas Džeradas ketina jį atleisti.

Mendė nardė tarp besibaigiančio piko mašinų su įprastu įgudimu, linksmai, nepaisydama retsykiais supykstančių vairuotojų signalų, ir po trisdešimties minučių pamatė „Baltojo arklio" pseudo Tiudorų fasadą, tvieskiantį spalvotais žibintais. Jis buvo atokiau nuo gatvės, šimto jardų pločio pievoje, kur palei Epingo mišką priemiesčio namai buvo palikę šiek tiek vietos krūmynams. Kiemas jau buvo pilnas mašinų, tarp jų ji pastebėjo ir orkestro furgoną bei Morinos „Fiestą". Ji pamažu nuvažiavo į mažesnę aikštelę už kavinės, išsiėmė iš bagažinės krepšį ir prasispraudė pro duris į moterų rūbinę, kur pateko į triukšmingą merginų chaosą – jos kabino savo apsiaustus, keitėsi batus, nepaisydamos skelbimo, kad už daiktus neatsakoma, rikiavosi eilėje prie vieno iš keturių tualetų, dėliojosi makiažo reikmenis ant siauros lentynos po ilgu veidrodžiu. Kai susirado vietą ir ėmė raustis po plastikinę tualetinę rankinę, suprato dalyką, nuo kurio krūptelėjo širdis – nėra jos piniginės. Juodos odinės

piniginės su skyreliu dokumentams, kurioje laikė pinigus, kreditinę ir banko korteles, savo finansinės padėties simbolius, ir namo laukujų durų raktą. Jos garsūs apmaudo šauksmai privertė Moriną atsitraukti nuo kruopštaus darbo prie akių linijos.

– Išversk viską lauk. Aš taip visada darau, – patarė ji ir ėmė ramiai toliau juodu pieštuku brėžti liniją.

– Tiek tau ir terūpi, – sumurmėjo Mendė ir pastūmusi šonan Morinos reikmenis iškratė savo krepšį. Tačiau piniginės nebuvo. Ir tada ji prisiminė. Matyt, pametė, imdama šaliką su nosine, prieš nuvažiuojant nuo leidyklos. Dabar tikriausiai tebeguli tenai ant grindinio. Reikės grįžti. Guodė mintis, jog maža tikimybė, kad ją rado koks nors praeivis. Inosent skersgatvis ir ypač Inosent akligatvis tamsoje paprastai būna tušti. Vadinasi, liks nepavalgiusi, bet jeigu pasiseks, tai į koncertą pavėluos apie pusvalandį.

Tada jai šovė viena mintis. Ji gali paskambinti ponui Dontsiui ar panelei Peverel. Taip bent jau sužinos, ar piniginė yra ten. Gal jie ir pagalvos, kad toks prašymas įžūlokas, tačiau buvo tikra, kad nei vienas, nei kitas nesupyks. Ponui Dontsiui arba panelei Peverel ji dirbo nedaug, tačiau abu likdavo dėkingi ir patenkinti. Jiems pažiūrėti tereikės kokios minutės, eiti tiktai keletas jardų. Be to, ir lyti jau visai nustojo. Bjauru, kad piniginėje ir raktas. Jei piniginė tebėra ten, tai po koncerto bus per vėlu važiuoti jos pasiimti. Turės važiuoti nakvoti pas Moriną, o jeigu ši turi kitų planų, tai teks pažadinti Širlę arba Pitą. Tačiau jie negalės labai skųstis – gana dažnai pati buvo žadinama jų įleisti.

Kol iš Morinos atsirinko monetas automatui, praėjo kiek laiko, dar šiek tiek, kol palaukė eilėje prie vienos iš dviejų būdelių, dar minutę sugaišo, pamačiusi, kad jai reikalinga telefono knyga yra kitoje būdelėje. Pirma paskambino panelei Peverel, tačiau atsiliepė tik atsakiklis, kalbantis ra-

miu, kone atsiprašančiu panelės Peverel balsu. Vartyti knygai buvo labai maža vietos, ir ši nukrito ant grindų. Lauke nekantriai gestikuliavo du vyriškiai. Nieko, turės palaukti. Jei ras poną Dontsį, tai ragelio nedės, kol jis negrįš patikrinęs. Ji surado numerį ir subaksnojo skaičius. Niekas neatsiliepė. Klausėsi signalų dar gerokai po to, kai jau nebeturėjo jokios vilties. Dabar pasirinkimo nebeliko. Negalima visą vakarą praleisti kamuojamai įtampos. Reikia važiuoti atgal į leidyklą.

Dabar ji lėkė prieš pagrindinį srautą, tačiau kelionės smulkmenų nejautė, visą laiką nerimavo, nekantravo, pyko. Morina būtų pavėžėjusi ją savo „Fiesta", tačiau nepatogu palikti ją be vakarienės. Ji ir pati pradėjo jausti alkį, tačiau ramino save, kad jei pasiseks, tai spės prieš koncertą pačiupti iš baro sumuštinį.

Inosent skersgatvis kaip paprastai buvo tuščias. Inosent rūmų galinė siena tarsi bastionas stūksojo nakties danguje, o kai atlošusi galvą įsižiūrėjo, pastatas pasirodė jai nerealus ir netikras kaip kartono maketas, atremtas į žemai slenkančius debesis, rausvai nudažytus miesto pašvaistės. Balos jau buvo išdžiūvusios, ir Inosent akligatvio pradžioje ji pajuto vėjelį, nešantį stiprų upės kvapą. Vieninteliai gyvybės ženklai buvo šviesūs langai viršutiniame dvyliktame bute. Vadinasi, dabar panelė Peverel yra namuose. Ji nulipo akligatvio pradžioje, nenorėdama trikdyti jų motociklo birbimu, nenorėdama gaišti laiko klausimams ir atsakymams. Tyliai kaip vagis nuėjo grindiniu prie tos vietos, kur buvo pastačiusi „Jamahą". Ieškojimui visai pakako dviejų fasado žibintų šviesos, tačiau ieškoti net nereikėjo. Piniginė gulėjo ten, kur ir tikėjosi ją rasti. Ji tyliai, kone be garso aiktelėjo iš džiaugsmo ir kuo giliau įkišo piniginę į švarko kišenę su užtrauktuku.

Laikrodžio ciferblatą įžiūrėti buvo sunkiau, ir ji paėjo upės link. Fasado galuose buvo du didžiuliai šviesos rutuliai, laikomi bronzinių delfinų, nuo jų ant pulsuojančio vandens skli-

do šviesos ratai, ir upės paviršius jai pasirodė panašus į didžiulę juodo satino skraistę, judinamą, virpinamą ir kilnojamą nematomos rankos. Mendė pažiūrėjo į laikrodį: dvidešimt po aštuonių. Buvo vėliau, negu ji manė, ir staiga suprato, kad visas noras eiti į koncertą dingo. Užplūdęs palengvėjimas radus piniginę atėmė bet kokias pastangas, apėmė patenkinto letargo jausmas, ir dabar labiausiai jai norėjosi sėdėti jaukioje savo kambarėlio klaustrofobijoje, bent kartą vienai šeimininkauti virtuvėje, praleisti vakarą prie televizoriaus. Ji turi tą Skorsezės „Baimės Kyšulio" videojuostą, kurią rytoj reikia grąžinti, jeigu šįvakar nepažiūrės, išmes du svarus. Dabar, jau visai neskubėdama ir nieko negalvodama, ji atsisuko pažiūrėti į Inosent rūmų fasadą.

Pirmieji du aukštai buvo silpnai apšviesti dviejų gatvės žibintų, grakščios marmuro kolonos švelniai žibėjo priešais negyvus langus, juodas kiaurymes, atsiveriančias į patalpas, kurios dabar jai buvo taip gerai pažįstamos, tačiau kartu ir paslaptingos bei atgrasios. Kaip keista, pagalvojo ji, kad viduje dabar viskas tebėra taip, kaip ji paliko; du apvalkalais uždengti kompiuteriai, tvarkingas panelės Bleket darbo stalas su stalčiukais dokumentams, dešinėje tiksliai savo vietoje padėtas dienoraštis, užrakintos dokumentų spintos, skelbimų lenta durų dešinėje. Visi tie įprasti daiktai ten yra visą laiką, nors niekas jų ir nemato. Taip nemato, nes nieko ten nėra. Ji pagalvojo apie tą tuščią kambarėlį viršuje, kuriame mirė du žmonės. Kėdė dar tebestovi savo vietoje prie stalo, tačiau lovos nebėra, nebėra moters lavono, nebėra pusnuogio vyriškio, nagais dreskiančio plikas grindų lentas. Staiga ji vėl prisiminė Sonios Klements lavoną, tačiau kur kas realiau, daug baisesnį negu tada, kai matė tikrovėje. Tuomet prisiminė ir pakuotojo Keno pasakojimą apie ledi Sarą Peverel, Inosent rūmus pastačiusio Peverelio žmoną, – kaip ji iššoko iš viršutinio balkono ir užsimušė ant marmuro grindinio.

– Dar ir dabar matyti kraujo dėmė, – pasakė Kenas, keldamas knygų paką nuo lentynos ant vežimėlio. – Tačiau verčiau tegu panelė Frensė nepamato, kaip jūs jos ieškote. Tos istorijos šeima nemėgsta girdėti. Tačiau jiems niekaip nepasiseka tos dėmės nuvalyti, ir kol jie stengsis, šiuose namuose laimės nebus. Ir ji vis tebevaikšto, ledi Sara. Galite paklausti upeivių.

Kenas, be abejo, stengėsi išgąsdinti ją, tačiau tai buvo vėlų rugsėjį, švelniai saulėtą dieną, ir ji net pasimėgavo tuo pasakojimu, tik pusiau tikėdama tuo, ką girdi, pajutusi vien malonų šiurpuliuką. Bet vėliau pasiteiravo Fredą Boulingą ir prisiminė jo atsakymą.

– Vaiduoklių palei šitą upę netrūksta, tačiau nė vienas nevaikšto prie Inosent rūmų.

Tai buvo prieš pono Džerardo mirtį. Gal dabar vėl vaikšto.

Dabar ta baimė tapo reali. Ji pažiūrėjo į viršutinį balkoną ir prisiminė to kritimo siaubą, maskatuojančias rankas ir kojas, vienišą riksmą – ji, be abejo, šaukė, – kūno smūgį į akmenis. Staiga pasigirdo kraupus riksmas, ir ji krūptelėjo, tačiau tai buvo tik žuvėdra. Ji slystelėjo virš Mendės, patupėjo ant turėklo, paskui nuskrido tolyn palei upę.

Ji pajuto, kad darosi šalta. Šaltis buvo nenatūralus, sklido nuo marmuro, tarsi stovint ant ledo, ir upės vėjelis dabar buvo šaltesnis, pūtė tiesiai į veidą su pirma žiemos žvarba. Ji paskutinį kartą žvilgtelėjo į upę, į tuščią ir vienišą katerį, ir staiga ant turėklo palei laiptus į Temzę pastebėjo kažką baltuojant. Iš pradžių pamanė, jog kažkas prie turėklo pririšo nosinę. Apimta smalsumo, ji priėjo ir suprato, kad tai popieriaus lapas, užmautas ant vieno plono virbo. O apačioje ant žemės blizgėjo tarsi auksas. Atsitūpusi, dar tebeveikiama tos pirma apėmusios baimės, Mendė tik po kelių sekundžių atpažino, kas tai. Tai buvo sagtis ant siauro diržo nuo rudos rankinės. Diržas leidosi į pasišiaušusį vandens paviršių, po kuriuo kažkas buvo matyti, kažkas groteskiška

ir nerealu, tarsi koks gigantiško vabzdžio galvos kupolas, nuo kurios į šonus driekėsi ir kirbėjo milijonai plaukuotų kojų. Ir staiga Mendė suprato, kad mato žmogaus pakaušį. Prie diržo pririštas žmogaus kūnas. Jai bežiūrint banga kilstelėjo kūną ir paviršiun lėtai iškilo balta ranka su suglebusiu tarsi nuvytusi gėlė delnu.

Kelias sekundes joje grūmėsi netikėjimas ir suvokimas, paskui nuo smūgio ir siaubo ji susmuko ant kelių ir įsikibo į geležinius virbus. Ji jautė, kaip šaltas metalas degina delnus, paskui šalta pasidarė kaktai. Ji klūpėjo, nepajėgdama pajudėti, iš baimės ėmė mausti vidurius, rankos ir kojos suakmenėjo. Toje akmeninėje tuštumoje tik jos širdis buvo gyva, ji tarsi tapo kokiu degančiu metalo rutuliu, dunksinčiu jai į šonkaulius ir tarsi besistengiančiu nustumti ją pro turėklus upėn. Ji nedrįso atsimerkti, nes vėl gali pamatyti tai, kuo dar ne visai tiki, – dvigubą diržą, nutįsusį prie to siaubo vandenyje.

Ji nesuvokė, kiek laiko ten klūpėjo, kol atsipeikėjo ir galėjo pajudėti, bet pagaliau pajuto stiprų upės kvapą šnervėse, marmuro šaltį keliuose, rimstančią širdį. Rankos buvo taip sugniaužusios virbus, kad prireikė kelių skausmingų sekundžių, kol atplėšė pirštus. Ji atsistojo ir staiga pajuto jėgą bei tikslą.

Perbėgusi per kiemą, ji ėmė belsti į pirmas duris, Dontsio, paskui paspaudė skambutį. Langai viršuje buvo tamsūs, tad ji negaišo laukdama, kol jis atsilieps, ir nubėgusi aplink pastatą prie Inosent rūmų, paspaudė Frensės Peverel skambutį – dešinį nykštį laikė ant skambučio, o kaire daužė belstuku. Durys buvo atidarytos tuojau. Ji negirdėjo bildesio ant laiptų, tačiau tarpdury pamatė Džeimsą de Vitą ir Frensę Peverel jam už peties. Ji ėmė nerišliai mikseti, rodydama upės pusėn, paskui nubėgo, būdama tikra, kad jie seka iš paskos. Netrukus visi stovėjo ir žiūrėjo į upę. Mendė pasijuto begalvojanti – aš neišprotėjau, tai buvo ne sapnas, žmogus tebėra.

Ji išgirdo, kaip panelė Peverel sako:

– O ne! Viešpatie, ne!

Ji kone nualpusi atsisuko ir buvo sugriebta de Vito, tačiau Mendė dar spėjo pamatyti, kaip ji persižegnojo.

– Viskas gerai, brangioji, nurimk, – pasakė jis.

Įsikniaubus į jo švarką, jos balsas skambėjo dusliai:

– Viskas labai blogai. Kaipgi gali būti gerai? – Tada ištrūko iš jo rankų ir nepaprastai ramiai bei ryžtingai paklausė: – Kas jis?

De Vitas nebežiūrėjo į skenduolį. Jis atsargiai nuėmė nuo virbo popieriaus lapą ir prisikišęs pažiūrėjo. Paskui tarė:

– Ezmė Karling. Tai tikriausiai priešmirtinis laiškelis.

Frensė suriko:

– Dar vienas! Nereikia! Kas ten parašyta?

– Sunku skaityti.

Jis pasisuko taip, kad ant lapo kristų šviesa nuo vieno iš žibintų. Paraštės beveik nebuvo, tarsi popierius būtų apkirptas po parašymo, be to, viduryje žiojėjo aštraus virbo išplėšta skylė.

– Atrodo, parašyta jos pačios ranka, – tarė jis. – Adresuota mums visiems.

Jis išlygino lapą, tada garsiai perskaitė:

– „Peverelių spaudos“ partneriams. Būkite visi prakeikti! Trisdešimt metų jūs išnaudojote mano talentą, pelnėtės iš manęs, tyčiojotės iš manęs kaip iš moters ir rašytojos, elgėtės taip, tarsi mano knygos nebūtų vertos dėti jūsų leidyklos emblemą. Ką jūs išmanote apie kūrybą? Tiktai vienas jūsų yra parašęs šį tą, o jo buvęs talentas jau dingo prieš daug metų. Tai aš ir kiti panašūs rašytojai palaikė gyvybę jūsų leidyklai. O dabar jūs išmetėt mane. Po trisdešimties metų su manimi susidorota, be paaiškinimo, be teisės skųstis, be teisės perrašyti ar pataisyti. Baigta. Išmesta, kaip Pevereliai nuolatos per amžius išmesdavo nebereikalingus tarnus. Nejaugi nesuprantate, kad tai nužudo mane ir kaip

žmogų, ir kaip rašytoją? Nejaugi nežinote, kad nebespausdinamas rašytojas yra miręs rašytojas? Tačiau aš galiu padaryti, kad jūsų vardas Londone taptų keiksmažodžiu, ir tikrai tą padarysiu. Tai tik pradžia".

Frensė Peverel pasakė:

– Vargšė moteris. Vargšelė. Džeimsai, kodėl ji neatėjo pasikalbėti su mumis?

– Ar tai būtų padėję?

– Tas pats kaip Sonia. Jei jau reikėjo tą padaryti, tai reikėjo padaryti kitaip, su užuojauta, su gera širdim.

Džeimsas de Vitas švelniai pasakė:

– Frense, dabar jau tikrai niekuo jai nepadėsime. Verčiau paskambinkim policijai.

– Bet negalime taip jos palikti! Tai pernelyg baisu. Tai nepadoru. Reikia ištraukti ją... pamėginti dirbtinį kvėpavimą.

– Ji nebegyva, Frense, – kantriai pasakė jis.

– Bet mes negalime palikti jos. Būk geras, Džeimsai, pamėginkim.

Mendei pasirodė, jog jie visai pamiršo esant ją. Dabar, kai buvo nebe viena, paraližuojanti baimė dingo. Pasaulis tapo jeigu ne normalus, tai bent pažįstamas, įmanomas valdyti. Ji pagalvojo: jis nežino, ką daryti. Jis nori būti paslaugus jai, bet nenori liesti lavono. Vienas negali jo ištraukti, bet jos pagalbos prašyti nedrįsta. Ji pasakė:

– Jei norite daryti jai dirbtinį kvėpavimą burna, tai reikėjo ištraukti ją iš karto. Dabar jau per vėlu.

Jis, kaip Mendei pasirodė, labai liūdnai pasakė:

– Jau seniai buvo per vėlu. Šiaip ar taip, policija nemėgsta, kai lavonai liečiami.

Liečiami? Šitas žodis Mendei pasirodė juokingas. Ji užgniaužė norą nusijuokti, nes gerai žinojo, kad toks juokas baigsis ašaromis. O Dieve, pagalvojo ji, kodėl jis, po velniais, nieko nedaro?

Paskui tarė:

– Jeigu jūs abu čia pabūsite, tai aš galiu paskambinti į policiją. Duokit man raktą ir pasakykit, kur telefonas.

Frensė niūriai atsakė:

– Koridoriuje. O durys atviros... bent jau man taip atrodo. – Staiga ji pasisuko į de Vitą. – O Dieve, Džeimsai, nejaugi aš užtrenkiau be raktų?

– Ne, – kantriai atsakė jis. – Aš turiu raktą. Jis buvo laukujėse duryse.

Jis jau buvo beduodąs raktą Mendei, tačiau tuo metu pasigirdo Inosent akligatviu artėjantys žingsniai ir pasirodė Geibrielis Dontsis su Sidniu Bartrumu. Abu buvo su lietpalčiais ir atrodė raminamai įprastai. Tačiau trijų figūrų išvaizda, į juos pasukti veidai sukėlė jiems nerimą ir jie pasileido bėgte.

Dontsis pasakė:

– Mudu išgirdom balsus. Ar kas nors atsitiko?

Mendė paėmė raktą, bet nejudėjo. Skubėti juk nėra reikalo – policija nebeišgelbės ponios Karling. Dabar jai jau niekas nepadės. Dar du veidai įsižiūrėjo žemyn į vandenį, dar du balsai ištarė pasibaisėjimo žodžius.

De Vitas pasakė:

– Ji paliko laišką. Čia, ant turėklų. Prakeikimas mums visiems.

– Ištraukit ją, – vėl paprašė Frensė.

Pirmasis susigaudė Dontsis. Žiūrėdama į jį, į veido odą, kuri žibintų šviesoje atrodė nesveikai žalia kaip upės maurai, į raukšles, kurios vagojo veidą tarsi juodos žaizdos, Mendė pagalvojo: jis senas, labai senas žmogus. Gaila, kad jis čia yra. Ką jis gali padaryti?

Jis pasakė de Vitui:

– Judu su Sidniu galite ją iškelti ant laiptų. Aš neturiu tiek jėgų.

Jo žodžiai paskatino Džeimsą, kuris nesipriešindamas ėmė atsargiai lipti slidžiais laiptais, prisilaikydamas turėk-

lo. Mendė matė, kaip jis nevalingai sudrebėjo, kai kojas palietė šaltas geliantis vanduo. Ji pagalvojo, kad geriausia būtų, jei ponas de Vitas keltų lavoną iš vandens ant laiptų, o ponas Dontsis su ponu Bartrumu temptų už diržo, tačiau jie taip nenorės. Ir iš tikro – mintis apie lėtai iš vandens išnyrantį skenduolio veidą vyrams traukiant už diržo ir tarsi iš naujo ją kariant, buvo tokia baisi, kad Mendė pati nustebo taip pagalvojusi. Jai vėl pasirodė, kad jie pamiršo jos egzistavimą. Frensė Peverel kiek pasitraukė, rankomis įsikibusi į turėklą ir įsmeigusi akis į upę. Mendė bandė atspėti, ką ji jaučia. Ji nori, kad lavonas būtų ištrauktas iš upės, kad būtų nuimtas tas baisus diržas; jai reikia laukti, kol viskas bus padaryta, tačiau ji negali prisiversti žiūrėti. Tačiau pačiai Mendei nusisukti buvo baisiau, negu žiūrėti. Jeigu jau taip reikia būti, tai geriau žinoti, negu įsivaizduoti. O būti, be abejo, reikia. Niekas iš jų nebepriminė, kad jai reikia pasiimti raktą ir eiti paskambinti policijai. Ir ko skubėti? Argi svarbu, jei policija atvažiuos kiek vėliau? Niekas, ką jie gali padaryti, ką gali atsivežti, neatgaivins ponios Karling.

De Vitas lėtai leisdamasis jau buvo iki kelių vandenyje. Dešine ranka įsikibęs į turėklo apačią, kaire jis sugraibė šlapius drabužius ir ėmė už jų traukti skenduolį savęs link. Vandens paviršius suraibuliavo, diržas atsileido, paskui vėl įsitempė. Jis pasakė:

– Jei vienas jūsų atsegtumėt sagtį, aš galėčiau išvilkti ją ant laiptų.

Dontsio balsas buvo ramus. Jis laikėsi įsikibęs į turėklus.

– Neleiskit jai nuplaukti, Džeimsai. Laikykitės už turėklo. Kad dar ir pats neįkristumėt.

Bartrumas nulipo laipteliais ir pasilenkė atsegti sagties. Jo rankos žibintų šviesoje buvo blyškios, pirštai tarsi išpampusios dešrelės. Jis krapštėsi ilgokai, čiupinėjo, mėgindamas suprasti, kaip sagtis veikia.

Kai pagaliau jam pavyko, de Vitas tarė:

– Man reikia abiejų rankų. Palaikykit mane už švarko.

Dabar prie Bartrumo atėjo ir Dontsis. Jiedu dviese tvirtai laikė de Vitą už švarko, o jis abiem rankomis prisitraukė skenduolį ir numovė nuo kaklo diržą. Ji kniūpsčia gulėjo ant laiptų. De Vitas paėmė už kojų, kurios kyšojo iš sijono kaip plonos lazdelės, o Bartrumas su Dontsiu už rankų. Šlapias kūnas buvo užneštas laiptais ir paguldytas ant grindinio. De Vitas atsargiai apvertė ją. Mendė spėjo pamatyti mirties subjaurotą veidą, atvirą burną su išlindusiu liežuviu, pusiau praviras akis, kraupias lavondėmes ant kaklo, bet tuo metu Dontsis su stebėtinu greitumu nusivilko lietpaltį ir uždengė lavoną. Iš po jo lietpalčio per marmurą nuvingiavo iš pradžių plona, paskui vis storėjanti į tamsų kraują panaši srovelė.

Frensė Peverel priėjo prie lavono ir atsiklaupė šalia.

– Nelaiminga moteris, – pasakė ji. – Kokia nelaiminga.

Mendė matė, kad jos lūpos juda, ir pagalvojo, ar ji meldžiasi. Jie tylėdami laukė ir jų kimus kvėpavimas ramiame nakties ore atrodė nenatūraliai garsus. Sakytum, traukdami ją iš vandens, de Vitas su Bartrumu visai išseko, tad vadovauti ėmėsi Dontsis. Jis pasakė:

– Kam nors reikia likti prie skenduolio. Mudu su Sidniu palauksime. Jūs, Džeimsai, veskit vidun moteris ir paskambinkit policijai. Paskui mums visiems reikės karštos kavos ar ko nors stipresnio, ir nemažai.

47

Dvylikto namo durys atsivėrė į nedidelį stačiakampį koridorių, ir Mendė paskui Džeimsą de Vitą ir Frensę Peverel užlipo stačiais žaliu kilimu išklotais laiptais. Laiptų viršuje buvo kita aikštelė, kiek didesnė, su durimis priekyje. Mendė atsidūrė svetainėje, kuri ėjo

palei visą namo fasadinę sieną. Du aukšti langai į balkoną buvo užtraukti nakčiai užuolaidomis. Prie židinio buvo krepšys, prikrautas bedūmės anglies. Ponas de Vitas nuėmė varinį dangtį ir pasodino Mendę kėdėn su aukšta atkalte. Staiga jie ėmė rūpintis ja tarsi kokiu svečiu, ji pagalvojo, kad taip patogiau – turi kuo užsiimti.

Žiūrėdama į ją, panelė Peverel pasakė:

– Mende, man labai nesmagu. Dvi savižudybės, ir abi jas radote jūs. Iš pradžių panelė Klements, o dabar ji. Gal ko nors norite? Kavos? Brendžio? Arba yra raudono vyno. O, ko gero, jūs ir nevalgiusi, ar ne? Jūs alkana?

– Tiesą sakant, taip.

Iš tikro ji jautėsi išbadėjusi. Šiltas maisto kvapas bute buvo beveik nepakenčiamas. Panelė Peverel pažiūrėjo į de Vitą, paskui tarė:

– Mes ruošėmės valgyti antį su apelsinais. O kaip tu, Džeimsai?

– Aš nealkanas, bet Mendė, manau, neatsisakys.

Mendė pagalvojo, kad maisto tikriausiai yra tik dviem. Matyt, nusipirko MS parduotuvėje. Skanu tiems, kurie gali sau tai leisti! Panelė Peverel rengė intymią jaukią vakarienę. Ir jai buvo pasiruošta. Apvalus stalas kambario gale užtiestas balta staltiese, prie abiejų lėkščių po tris spindinčias taures, dvi žemos sidabrinės žvakidės su dar neuždegtomis žvakėmis. Priėjusi arčiau ji pamatė, kad į mažas medines taures įdėta mišrainės, ant švelnių rausvų ir žalių salotų lapų pridėta mažų kepintų riešutų, sūrio juostelių. Vyno šaldiklyje buvo atkimštas raudono vyno butelis ir dar kitas balto. Mišrainės Mendei nesinorėjo. Ji troško karšto ir aštraus maisto.

Ji pamatė, kad panelė Peverel pasirūpinusi ne tik maistu. Ji vilkėjo melsvai žalią šilkinę suknelę su klostuotu sijonu bei priderintą liemenę su kaspinu ant šono. Toks drabu-

žis jai per senas, per tradiciškas, pernelyg griežtas, ir sijonas per ilgas. Nė kiek neparyškina jos figūros, kuri galėtų atrodyti nuostabiai, jei panelė Peverel mokėtų apsirengti. Žvilgantys šilko fone perlai, matyt, tikri. Mendė pagalvojo, kad de Vitas tikriausiai įvertino dėl jo padarytas pastangas. Ponia Demeri jai buvo sakiusi, kad jis jau daug metų myli panelę Peverel. Dabar, kai nebėra pono Džerardo, jo perspektyva įgavo vilčių.

Antis buvo su žirneliais ir mažomis šviežiomis bulvėmis. Mendė, iš alkio pamiršusi savo žemesnę padėtį, godžiai puolė valgyti. Jie sėdėjo prie stalo šalia. Nevalgė, tik prisipylė po taurę raudono vyno. Jie patarnavo jai labai dėmesingai, tarsi jaustųsi atsakingi dėl to, kas įvyko, ir dabar stengtųsi išpirkti kaltę. Panelė Peverel privertė ją įsidėti dar daržovių, o de Vitas pripylė taurę. Kartais jiedu išeidavo į gretimą kambarį su langais į Inosent akligatvį, kurį Mendė spėjo esant virtuvę, ir girdėdavo, kaip jiedu pusbalsiu šnekasi, – ji suprato, kad laukdami policijos jiedu nori pasikalbėti vieni.

Jiems nesant ji turėjo progos valgydama atidžiau pasidairyti po kambarį. Jo elegantiškas paprastumas Mendės ekscentriškam ir maištingam skoniui buvo pernelyg oficialus, pernelyg įprastinis, tačiau ji pripažino, kad jis atrodo visai normaliai, jei esi tokio stiliaus šalininkas ir gali sau leisti finansiškai. Spalvos irgi buvo gana įprastos, švelnaus melsvai žalio atspalvio, kai kur paįvairintos rožine. Klostuoto atlaso užuolaidos kabėjo ant paprastų vamzdžių. Abipus židinio buvo nišos su lentynomis, pilnomis knygų, kurių nugarėlės blizgėjo židinio šviesoje.Virš abiejų lentynų stovėjo marmurinė merginos galva su rožių vainiku ir tankiu šydu. Matyt, jos buvo nuotakos, tačiau nepaprastai tikroviški ir realistiški šydai labiau buvo panašūs į įkapes. Baisu, pagalvojo Mendė kramtydama antį. Paveiksle virš židinio buvo pavaizduota aštuoniolikto amžiaus motina, laikanti

dvi dukras, tikriausiai originalas, kaip ir keistas paveikslas su lovoje gulinčia moterimi kambaryje, kuris Mendei buvo labai panašus į matytą per mokyklos ekskursiją Venecijon. Du platūs krėslai abipus židinio buvo užtiesti paprastu rausvu audiniu, tačiau tik viena kėdė su raukšlėta sėdyne ir atkalte atrodė labiau naudota. Štai kur sėdėjo panelė Peverel, pagalvojo Mendė, žiūrėdama į tuščią kėdę ir upę už jos. Jai atrodė, kad paveikslas ant dešinės sienos yra ikona, tačiau niekaip negalėjo suprasti, kam reikalinga Nekaltoji mergelė, atrodanti tokia sena ir juoda, arba į suaugusį panašus kūdikis, jau kelias savaites negavęs normaliai pavalgyti.

Ji nepavydėjo nei kambario, nei nieko jame ir su dėkingumu pagalvojo apie savo žemą didelę mansardą, kurią nuomojosi Stratfordo rytuose; siena už jos lovos, apkabinėta skrybėlėmis su įvairiaspalviais kaspinais, gėlėtomis ir skirtingų spalvų, viengulė lova, užtiesta juostuota antklode, pakankamai plati dviem, kai kartais nakčiai pasilikdavo draugas, piešimo lenta, kurią ji naudodavo savo modeliavimui, ant grindų pridėliota pagalvėlių, stereo ir televizorius, gili komoda, kur ji laikė drabužius. Buvo tik vienas kambarys, kurio ilgėjosi kiek labiau.

Staiga ji liovėsi valgyti su pusiau prie burnos pakelta šakute ir įdėmiai įsiklausė. Išgirdo mašinos ratų šnarėjimą ant grindinio. Po kelių sekundžių iš vietuvės grįžo Džeimsas su Frense.

Džeimsas de Vitas tarė:

– Atvažiavo policija. Dvi mašinos. Tik nematyti, kiek su jais žmonių. – Jis pasisuko į Frensę Peverel, ir pirmą kartą jo balsas skambėjo netvirtai, tarsi ieškant palaikymo. – Kažin, gal man reikia nulipti apačion.

– O kam? Jiems ten nereikalinga grūstis. Geibrielis su Sidniu pateiks jiems faktus. Bet manau, kad baigę jie vis tiek ateis čionai. Norės pasikalbėti su Mende. Juk ji yra svarbiausias liudininkas. Pirmoji rado ją. – Ji vėl atsisėdo prie

stalo ir švelniai pasakė: – Manau, kad jums rūpi važiuoti namo, Mende, ponas de Vitas arba aš vėliau jus parvešim, bet manau, kad jums reikia pabūti, kol ateis policija.

Mendei kitaip ir neatrodė. Ji atsakė:

– Dėl manęs nesirūpinkit. Tik jie pagalvos, kad aš lyg kokia užkeikta. Kur tik pasisuku, vis randu savižudį.

Tie žodžiai buvo pasakyti pusiau rimtai, tačiau panelė Peverel, jos nuostabai, sušuko:

– Nekalbėkit taip, Mende! Nereikia net galvoti šitaip. Tai tik prietarai. Niekas nė nepagalvos, kad jūs užkeikta! Klausykit, Mende, man nepatinka, kad jūs šiąnakt būsite viena. Gal galit paskambinti savo tėvams... mamai? Gal šįvakar būtų geriau važiuoti į namus? Ji galėtų atvažiuoti paimti jūsų.

Kokia įkyri, pagalvojo Mendė. Paskui atsakė:

– Aš nežinau, kur ji yra. – Dar norėjo pridurti: – Nebent užsukčiau į „Žalosios karvės“ užeigą.

Tačiau ir žodžiai, ir juose slypintis gerumas pažadino joje iki tol nesuvoktą moteriškos paguodos poreikį, norą būti tame kambarėlyje Vaitčepelio gatvėje. Ji norėjo užuosti tą pažįstamą gėrimo ir ponios Krili kvepalų tvankų kvapą, susiriesti prieš dujinį židinį žemoje kėdėje, kuri apgaubdavo ją tarsi kokios įsčios, girdėti už lango raminantį mašinų gausmą. Šiame elegantiškame bute ji varžėsi, ir šitie žmonės, nors geri bei rūpestingi, yra ne jos žmonės. Jai reikėjo ponios Krili.

Ji pasakė:

– Galėčiau paskambinti į agentūrą. Ponia Krili dar tikriausiai ten.

Frensė Peverel tarsi nustebo, tačiau nuvedė Mendę į viršų, į savo miegamąjį. Tada tarė:

– Čia jums bus patogiau, Mende, be to, jeigu reikės, šalia yra tualetas.

Telefonas buvo ant lovos spintelės, virš jo kabėjo nukryžiuotasis. Mendė buvo mačiusi nukryžiuotųjų, dažniausiai virš bažnyčios durų, tačiau šitas buvo kitoks. Kristus, beveik be

barzdos, atrodė labai jaunas, o jo galva, užuot bejėgiškai nusvirusi, buvo atlošta atgal, burna pražiota, tarsi jis šauktų savo Dievui iš pykčio ar gailesčio. Mendė pagalvojo, kad nenorėtų tokio daikto virš savo lovos, tačiau suprato, kad jis turi galios. Religingi žmonės meldžiasi prie nukryžiuotojo, ir jeigu pasiseka, tai jiems už tas maldas atlyginama. Verta pamėginti. Rinkdama telefono numerį, ji vis dirsčiojo į sidabrinę figūrėlę, apvainikuotą erškėčiais, ir be garso ėmė tarti žodžius: „Padaryk, kad ji atsilieptų, padaryk, kad būtų ten". Tačiau telefonas pypsėjo, ir niekas neatsiliepė.

Po kokių penkių minučių suskambo durų skambutis. Džeimsas de Vitas nulipo ir grįžo su Dontsiu ir Bartrumu.

Frensė Peverel paklausė:

– Kas atsitiko, Geibrieli? Ar viršininkas Dalglišas atvažiavo?

– Ne, tik inspektorė Miskin ir inspektorius Aronas. Tiesa, dar yra tas jaunas seržantas ir fotografas. Dabar laukia, kol atvažiuos policijos gydytojas ir patvirtins, kad ji negyva.

Frensė sušuko:

– Bet juk ji tikrai negyva! Nereikia jokio policijos gydytojo tam suprasti.

– Žinau, Frense, bet, matyt, tokia jau oficiali tvarka. Ne, vyno nenoriu, ačiū. Mudu su Sidniu nuo septynių sėdėjom „Jūreivio užuovėjoje", išgėrėme.

– Tada kavos. Kaip dėl kavos? O jūs, Sidni?

Sidnis Bartrumas atrodė sutrikęs.

– Ne, panele Peverel, – atsakė jis, – labai dėkoju. Man laikas eiti. Pasakiau žmonai, kad eisiu su ponu Dontsiu truputį išgerti ir mažumą pavėluosiu, tačiau visada būnu namuose iki dešimtos.

– Žinoma, eikite. Ji gali pradėti jaudintis. Paskambinkit iš mūsų.

– Taip, manau, kad būtų neblogai.

Jis paskui ją išėjo iš kambario.

De Vitas paklausė:

– Kaip jie į tai žiūri... turiu galvoj policiją?

– Profesionaliai. Kaip kitaip gali žiūrėti? Jie daug nešneka. Supratau, kad nelabai patenkinti, jog judinome lavoną ir net skaitėme laišką.

De Vitas įsipylė dar vieną taurę vyno.

– O ką, po perkūnais, jų manymu, turėjom daryti? Ir laiškas buvo parašytas mums. Jei patys nebūtume perskaitę, tai abejoju, ar jie būtų mums papasakoję. Ir apie Džerardo mirtį nelabai daug pasakoja.

Geibrielis tarė:

– Kai tik furgonas ją nuveš, jie tuojau ateis čionai. – Jis patylėjo, paskui pridūrė: – Ko gero, mačiau, kaip ji atvažiavo. Mudu su Sidniu buvom sutarę pusę aštuonių susitikti prie „Jūreivio užuovėjos“ ir, kai atėjau prie Vopingo kelio, mačiau, kaip į Inosent akligatvį įsuko taksi.

– Ar matėte keleivį?

– Buvau nepakankamai arti. Bet vairuotoją mačiau. Jis buvo stambus, juodaodis. Policija mano, kad tai padės jį surasti. Juodaodžių vairuotojų kol kas dar nedaug.

Bartrumas paskambino ir grįžo. Nervingai kaip visada krenkštelėjęs, jis pasakė:

– Na, tai aš keliausiu. Ačiū, panele Peverel, kavos nelauksiu. Noriu greičiau grįžti namo. Policija sakė, kad man nebūtina laukti. Ką žinau, viską jiems pasakiau, kad nuo pusės aštuonių su ponu Dontsiu buvau kavinėje. Jeigu jiems manęs dar prisireiktų, tai rytoj rytą būsiu leidykloje. Kaip visada.

Dirbtinis linksmumas jo balse sutrikdė visus. Mendė, pakėlusi galvą nuo valgio, pagalvojo, ar tik jis nežada visiems paspausti ranką. Bet jis apsisuko ir išėjo, Frensė Peverel atsikėlė jo išlydėti. Mendei pasirodė, kad visi patenkinti juo atsikratę.

Stojo nejauki tyla; atrodė, kad nei įprastas vakaro pokalbis, nei kalbos apie darbą šiuo metu netinka, net būtų nepadorios. Bendra tarp jų tebuvo Inosent rūmai ir mirties siaubas. Mendė jautė, kad be jos jie jaustųsi kiek laisviau, kad šoko ir baimės jausmas atlėgsta ir jie ima prisiminti, jog ji vienintelė yra laikina mašininkė stenografininkė, ponios Demeri pasiplepėjimų kompanionė, kad kitą dieną visa ta istorija bus paskleista po leidyklą ir bus geriau, jei dabar jie kalbės kuo mažiau.

Retsykiais kuris nors jų nueidavo prie telefono paskambinti Klaudijai Etjen. Tačiau iš trumpų pokalbių Mendė suprato, kad jos nėra namie. Buvo kitas numeris, kurį galima pamėginti, tačiau Džeimsas de Vitas pasakė:

– Verčiau nereikia. Surasim ją vėliau. Dabar ji vis tiek niekuo negali padėti.

Frensė su Geibrieliu nuėjo virti kavos, ir Džeimsas liko su Mende. Jis paklausė, kur ji gyvena, ji atsakė. Jis pasakė, kad negerai, jeigu ji šįvakar būtų viena namuose. O gal kas nors bus, kai ji grįš? Mendė, vengdama ilgų aiškinimų, pamelavo, kad bus. Daugiau klausimų jis nesugalvojo, ir jiedu sėdėjo tyloje, klausydamiesi bruzdesio virtuvėje. Mendė pagalvojo, kad viskas panašu į ligoninę, kai laukiama baisios žinios, taip buvo ir jai su mama, kai paskutinį kartą buvo operuota jos senelė. Jos laukė beveidžiame, beveik be baldų kambaryje, nemalonioje tyloje, sėdėdamos ant kėdžių kraštelių ir jautėsi taip nepatogiai, tarsi apskritai neturėtų teisės čia būti, suvokdamos, jog kažkur tenai, kur nematyti ir negirdėti, gyvenimo ir mirties ekspertai dirba savo paslaptingą darbą, o jos yra tokios bejėgės, kad tegali tiktai laukti. Šį kartą laukimas nebuvo ilgas. Vos jiems išgėrus kavą, pasigirdo lauktas skambutis prie durų. Pasirodė inspektorė Miskin ir inspektorius Aronas. Abu buvo su „diplomato“ lagaminėliais. Mendė pagalvojo, ar jie naudojami tik mirties atvejais.

Inspektorė Miskin pasakė:

– Nuodugniau pasikalbėsime, kai gausime skrodimo rezultatus. Dabar turime tik kelis klausimus. Kas ją rado?

– Aš radau, – atsakė Mendė ir pasijuto nepatogiai, kad tebesėdi prie stalo su maisto likučiais lėkštėje priešais. Tas apetito įrodymas atrodė kažkoks nepadorus. Ir kam dar klausti, pagalvojo ji apimta pykčio, jeigu ir taip perkūniškai gerai žinote, kas ją rado.

– Ką jūs tenai veikėte? Juk darbas jau buvo pasibaigęs.

Tai pasakė inspektorius Aronas.

– Aš ir nedirbau. – Mendė pajuto, kad jos balsas irzlus, ir pasistengė susivaldyti.Tada trumpai papasakojo apie savo to vakaro nesėkmę.

Inspektorė Miskin paklausė:

– Kai piniginę radote ten, kur ir tikėjotės, kas jus paskatino nueiti prie upės?

– Kad nežinau. Gal dėl to, kad ji ten buvo. – Paskui pridūrė. – Norėjau pasižiūrėti į laikrodį. Prie upės buvo šviesiau.

– Ir nuo to laiko, kai atvažiavote, nematėte ir negirdėjote jokio kito žmogaus?

– Žinote, jeigu būčiau mačiusi, tai iki dabar tikrai jau būčiau pasakiusi. Nieko negirdėjau ir nemačiau, išskyrus tą popierių ant turėklo. Tada nuėjau pasižiūrėti ir ant žemės palei turėklus pamačiau gulinčią rankinę ir į vandenį nutįsusį diržą. O kai pažiūrėjau žemyn, pamačiau tai, kas buvo diržo gale, ar ne?

Ramiai įsikišo Frensė Peverel:

– Toks jau žmogaus instinktas eiti prie upės, ypač naktį. Aš irgi visada taip darau. Ar dabar dar turėsite daugiau klausimų panelei Prais? Ji papasakojo jums viską, ką žino. Jai reikia važiuoti namo. Po tokių kraupių išgyvenimų.

Inspektorius Aronas į ją nežiūrėjo, tačiau prabilo inspektorė Miskin, ir kur kas maloniau:

– Ar žinote, kokiu laiku grįžote prie Inosent rūmų?

– Dvidešimt po aštuonių. Priėjusi prie upės pažiūrėjau į laikrodį.

Inspektorius Aronas tarė:

– Nuo „Baltojo arklio“ atvažiuoti gana toli. Ar nepagalvojote paskambinti panelei Peverel arba ponui Dontsiui ir paprašyti, kad paieškotų piniginės?

– Skambinau. Ponas Dontsis neatsiliepė, o pas panelę Peverel buvo įjungtas atsakiklis.

Panelė Peverel pasakė:

– Aš taip kartais darau, kai turiu svečių. Džeimsas atvažiavo taksi po septynių, o ponas Dontsis, kiek žinau, buvo „Jūreivio užuovėjoje“ su Sidniu Bartrumu.

– Jis jau sakė mums tai. Ar kuris nors jūsų matė ar girdėjo ką nors neįprasta, pavyzdžiui, kokį garsą Inosent akligatvyje?

Jie susižvalgė. Frensė atsakė:

– Žingsnių ant grindinio negirdėjome, iš šio kambario tai, ko gero, neįmanoma. Apie aštuntą trumpai buvau virtuvėje paruošti mišrainių. Visada maišau jas prieš pat valgant. Virtuvės langas yra į Inosent akligatvį ir būčiau išgirdusi taksi, jei jis būtų išleidęs ją prie leidyklos durų. Bet nieko negirdėjau.

Džeimsas de Vitas tarė:

– Aš irgi negirdėjau taksi, ir man atvažiavus nei aš, nei panelė Peverel negirdėjome nei kokių nors garsų, nei ko nors pastebėjome Inosent akligatvyje. Tik įprasti nuo upės sklindantys garsai, prislopinti užuolaidų. Pamenu, anksčiau vakare lyg ir būta kažkokio didesnio triukšmo, bet negaliu pasakyti, kada tiksliai. Tačiau jis nebuvo neįprastas, nes antraip būtume išėję į balkoną pasižiūrėti, kas darosi. Žmonės pripranta prie upės garsų.

– Kaip jūs čionai atvažiavote, pone, mašina? – paklausė inspektorius Aronas.

– Su taksi. Londone aš nevažinėju. Norėjau pasakyti, kad atvažiavau iš namų. Šią popietę leidykloje nebuvau. Važiavau pas dantų gydytoją.

– O kas buvo jos rankinėje? – staiga paklausė Frensė Peverel. – Ji atrodė sunki.

– Ir yra sunki, – atsakė inspektorė Miskin.

Ji paėmė rankinę iš inspektoriaus Arono ir pasidėjo ant stalo. Visi žiūrėjo, kol ji atsegė dirželius. Rankraštis buvo įrištas blyškiai mėlyna drobe, romano pavadinimas ir autorės pavardė užrašyta didžiosiomis raidėmis. MIRTIS ROJAUS SALOJE. EZMĖ KARLING. O skersai viršelio raudonu rašalu storai brūkštelėta: ATMESTAS... IR PO TRISDEŠIMTIES METŲ. Ir trys dideli šauktukai.

Frensė Peverel pasakė:

– Vadinasi, ji atsivežė rankraštį ir priešmirtinį laišką. Mūsų visų kaltės čia nedaug. Nors galėjome būti kiek švelnesni. Tačiau dėl to žudytis... Ir dar šitaip. Tas vienišumas, tas siaubas. Vargšė moteris.

Ji nusisuko, Džeimsas de Vitas priėjo arčiau, tačiau nelietė jos. Pasisukęs į inspektorę Miskin, jis paklausė:

– Klausykit, ar būtina mums daugiau kalbėtis šįvakar? Mes visi pritrenkti, ir nepanašu, kad būtų kokių nors neaiškumų.

Inspektorė Miskin įdėjo rankraštį atgal į rankinę. Paskui ramiai tarė:

– Kol nesužinai faktų, visada yra neaiškumų. Kada panelė Karling sužinojo, kad leidykla atmetė jos romaną?

Atsakė Džeimsas de Vitas:

– *Ponia* Karling. Ji našlė. Išsiskyrė jau senokai, vėliau jos vyras mirė. Ji sužinojo tą rytą, kai mirė Džerardas Etjenas. Atvyko į leidyklą susitikti su juo, bet mes tuo metu posėdžiavome, o ji turėjo išvažiuoti į susitikimą su skaitytojais Kembridže. Bet jūs žinote visa tai.

– Susitikimas buvo atšauktas prieš jai atvažiuojant į vietą?

– Taip.

– Ar, jūsų žiniomis, po pono Etjeno mirties ji buvo susitikusi su kuo nors iš leidyklos?

De Vitas ir Frensė Peverel vėl susižvalgė. De Vitas tarė:

– Su manimi nebuvo. Ar kalbėjosi su tavimi, Frense?

– Ne. Nors gana keista, kai pagalvoji. Jeigu mes būtume susitikę, paaiškinę, to gal nebūtų atsitikę.

Staiga įsikišo inspektorius Aronas. Jis paklausė:

– Kas nusprendė ištraukti ją iš upės?

– Aš, – atsakė Frensė Peverel ir atsuko į jį malonų, bet priekaištingą žvilgsnį.

– Tikriausiai nemanėte, kad dar galima atgaivinti ją?

– Ne, nemanau, kad to tikėjausi, bet buvo taip baisu matyti ją ten kabančią. Tai buvo... – Ji patylėjo, paskui užbaigė: –...taip nežmoniška.

De Vitas tarė:

– Mes esame ne policijos pareigūnai, inspektoriau, dar turime žmogiškų instinktų.

Inspektorius Aronas paraudo, dirstelėjo į savo kolegę ir šiaip taip susitvardė.

Inspektorė Miskin ramiai pasakė:

– Tikėkimės, kad ir toliau neprarasite jų. Manau, kad panelė Prais dabar jau norėtų važiuoti namo. Mudu su inspektoriumi Aronu parvešime ją.

Mendė su vaikišku atkalumu pasakė:

– Nereikia manęs vežti. Noriu važiuoti namo savo motociklu.

Frensė Peverel maloniai pasakė:

– Jūsų motociklas čia bus visai saugus, Mende. Jei norite, galime užrakinti jį dešimto numerio garaže.

– Nenoriu palikti jo garaže. Noriu juo važiuoti namo.

Pagaliau ji pasiekė savo, tačiau inspektorė Miskin reikalavo, kad iš paskos jai važiuotų policijos mašina. Mendė mėgavosi, taip nardydama tarp mašinų srauto, kad jiems vos sekėsi neatsilikti.

Kai privažiavo prie jos namų Stratfordo Didžiojoje gatvėje, inspektorė Miskin, žiūrėdama į tamsius langus, pasakė:

– Rodos, sakėte, kad kažkas jau bus namuose?

– Ir yra. Jie visi virtuvėje. Klausykit, aš ne maža, mokėsiu pasirūpinti savimi, gerai? Palikit mane, būkit geri.

Ji nulipo, o inspektorius Aronas padėjo jai įstumti „Jamahą“ pro laukujes duris į koridorių. Tada ji netarusi nė žodžio uždarė duris.

48

Danielis tarė:

– Būtų galėjusi bent padėkoti. Kietas tipas šita mergelė.

– Ji pritrenkta.

– Bet valgyti tas jai netrukdė.

Vopingo policijos nuovadoje buvo ramu, lipdami laiptais į operatyvinį kabinetą, jie sutiko tiktai vieną policininką. Prieš užtraukdami užuolaidas kiek pastovėjo prie lango. Debesys dabar buvo išsisklaidę, upė plaukė plati ir rami, atspindėdama savo sūkuriuose aukštas mirksinčias žvaigždes. Tačiau naktį nuovadoje įsivyraudavo keistas ramybės ir izoliuotumo jausmas. Net kai kas nors atisitikdavo ir imdavo aidėti garsūs vyriški balsai ir sunkūs žingsniai, ore vis tiek būdavo kažkokio ramumo, tarsi lauke tykantis pasaulis su savo prievarta ir siaubais negalėtų sugriauti čia vyraujančios ramybės. Be to, jųdviejų santykiai darėsi draugiškesni, jiedu kalbėjosi rečiau, bet laisviau. Tačiau Vopinge draugiškumo jiedu negalėjo tikėtis. Ji žinojo, kad tam tikra prasme jiedu yra pašaliniai. Nuovada priima juos svetingai, suteikia visus reikalingus patogumus, bet vis dėlto jie yra pašaliniai.

Dalglišas su kažkokiu paslaptingu komisaro pavedimu išvykęs į Durhamo policiją, ir ji net nežinojo, ar jis jau išvažiavęs atgal į Londoną. Ji paskambino ir gavo atsakymą, kad jis dar tikriausiai ten. Jai buvo pažadėta jį surasti ir paprašyti, kad jai paskambintų.

Laukdama ji paklausė:

– Tu tikras dėl jos alibi? Turiu galvoje Ezmės Karling? Ji buvo namie, kai mirė Etjenas?

Danielis atsisėdo prie stalo ir ėmė žaisti kompiuteriu. Stengdamasis neparodyti balse susierzinimo, jis tarė:

– Taip, esu tikras. Tu skaitei mano raportą. Ji buvo su mergaite, Deize Ryd iš to paties namo bloko. Jos buvo kartu visą vakarą, iki vidurnakčio ar dar ilgiau. Tą patvirtino ir mergaitė. Jeigu nori prikišti man nekompetentingumą, tai nepavyks.

– Visai ne, Danieli. Nurimk. Tačiau ji rimtai nė nebuvo įtariama, ar ne? Užkištas kaminas, nutraukta virvelė – visur čia reikalingas kruopštus planavimas iš anksto. Mums ji niekada neatrodė potenciali žudikė.

– Vadinasi, nori pasakyti, kad aš per greitai nusiraminau.

– Ne, aš tiktai tikrinu, ar tu apskritai nusiraminai.

– Klausyk, aš ten buvau su Robinsu ir policininke iš vaikų skyriaus. Ezmę Karling ir mergaitę apklausiau atskirai. Tą vakarą jos buvo kartu, kaip, beje, ir daugelį kitų. Motina tuo metu dirbo – striptizas ar naktinis klubas, o gal ir prostitucija, gerai nežinau, – mergaitė palaukia, kol ji išeina, tada nubėga pas Ezmę Karling ir būna pas ją visą vakarą. Matyt, tai abiem patiko. Patikrinau visas to ketvirtadienio vakaro smulkmenas, ir visi parodymai sutampa. Iš pradžių mergaitė nenorėjo pripažinti, kad buvo pas Karling. Ji bijojo, kad motina uždraus tuos dalykus arba vaikų skyrius susisieks su socialine rūpyba ir ji bus paimta globoti. Žinoma, jie taip ir padarė... susisiekė su rūpyba. Tokiomis aplinkybėmis vargu ar buvo įmanoma kas nors kita. Mergaitė sakė tiesą. Kodėl tu abejoji?

– Bet juk tai keista, ar ne? Štai moteris, kurios knyga po trisdešimties metų atmesta. Ji įniršusi ateina į leidyklą išsiaiškinti su Džerardu Etjenu. Tačiau jis posėdžiauja, ir ji negali su juo pasikalbėti. Tada ji nuvažiuoja į susitikimą su

skaitytojais ir pamato, kad kažkas iš leidyklos jį atšaukė. Įsivaizduoju, kaip tuo metu ji turėjo būti įniršusi. Ko tokiu atveju galima būtų iš jos tikėtis? Kad ramiai grįš namo ir rašys laišką ar ieškos Etjeno? Ji tikriausiai žinojo, kad ketvirtadieniais jis dirba ilgiau. Tą, atrodo, žinojo visi, bent kiek susiję su leidykla. Ir vėlesnis jos elgesys keistas. Juk ji žinojo, kad dėl rankraščio atmetimo labiausiai atsakingas Džerardas Etjenas. Dabar Džerardas Etjenas nebegyvas. Tai kodėl ji negrįžo ir nepabandė dar kartą įsiūlyti knygos?

– Matyt, jautė, kad iš to nebus jokios naudos. Juk partneriai nenorės keisti Etjeno sprendimo vos jam mirus. Be to, jie gal buvo aptarę šį dalyką kartu.

Keitė kalbėjo toliau:

– Bet ir šįvakar esama keleto keistų dalykų, ar ne? Frensė Peverel su de Vitu beveik būtinai turėjo išgirsti taksi, jei jis privažiavo prie leidyklos fasado. Tai kur tada ji išlipo iš taksi?

– Gal kur nors Inosent skersgatvyje, o paskui pėsčia nuėjo iki upės. Ji žinojo, kad taksi, važiuojantį per grindinį, būtinai išgirs panelė Peverel arba Dontsis. Arba išlipo Inosent akligatvio pradžioje. Tai arčiausia vieta nuo tos, kur ji buvo rasta.

– Tačiau vartai akligatvio gale užrakinti. Jeigu ji ėjo prie upės iš ten, tai kas jai atrakino vartus, o paskui vėl užrakino? O kaip tas laiškas? Ar tau jis tikrai skambėjo kaip priešmirtinis?

– Gal jis ir ne visai tipiškas, bet, antra vertus, kas yra tipiškas priešmirtinis laiškas? Prisiekusieji nesunkiai patikės, kad jis tikras.

– O kada parašytas?

– Manau, kad prieš pat nusižudant. Vargu ar toks dalykas kuriamas iš anksto ir laikomas su savim, jei staiga prisireiktų.

– Tai kodėl neminima Džerardo mirtis? Juk ji turėjo žinoti, kad jis labiausiai atsakingas už jos romano atmetimą. Be abejo, ji tą žinojo. Mendė Prais ir panelė Bleket abi papasakojo, kaip ji veržėsi į kabinetą pasišnekėti su juo. Jo mirtis turėjo pakeisti jos požiūrį į leidyklą. O jeigu ir nepakeitė, jei ji tebejautė tą patį kartėlį, tai argi ne keista, kad tame laiške net neužsimenama apie jo mirtį?

Tuo metu sučirškė telefonas, skambino Dalglišas. Keitė trumpai ir aiškiai papasakojo viską, pasakė, kad jiems nepavyko susisiekti su daktaru Vordliu, kadangi jis išvykęs, tačiau kito daktaro neieškojo, kadangi lavonas vis tiek judintas. Dabar jis lavoninėje. Danieliui pasirodė, kad ilgą laiką ji tik klausėsi, retsykiais įterpdama: „Taip, pone".

Pagaliau ji padėjo ragelį ir tarė:

– Jis parskrenda šįvakar. Kol nebus atliktas skrodimas, liepė žmonių iš leidyklos neapklausinėti. Tai neskubu. Rytoj tau reikės pabandyti surasti tą taksi ir išsiaiškinti, ar kas nors upėje šįvakar ką nors pastebėjo, apklausti netgi pokylių katerius, kurie galėjo plaukti pro šalį tarp septintos valandos ir to laiko, kai Mendė aptiko lavoną. Karling rankinėje radome jos buto raktus, o kadangi ji tikriausiai gyvena viena, tai tenai nuvažiuosim ryt rytą. Ji gyvena Hamersmite. Jis nori, kad tenai su mumis pusę dvyliktos susitiktų ponios Karling agentė. O iš ryto mudu su juo pirmiausia dar kartą apklausime Deizę Ryd. Ir dar vienas dalykas. Po perkūnais, Danieli, juk galėjome ir patys apie tai pagalvoti. Jis nori, kad ekspertai rytoj pirmiausia apžiūrėtų katerį. Leidykla turės kaip nors kitaip atgabenti savo darbuotojus iš Čering Kroso. Dieve, jaučiuosi tikra kvailė. Jis tikriausiai ims galvoti, kad mudu nematom toliau savo nosies galo.

– Vadinasi, jis mano, kad pasikorimui ji pasinaudojo kateriu. Žinoma, taip būtų daug lengviau.

– Ji pasinaudojo juo... arba kas nors kitas.

– Tačiau kateris buvo prišvartuotas savo įprastoje vietoje kitapus laiptų.

– Teisingai. Vadinasi, jeigu juo kas nors pasinaudojo, tai turėjo jį pajudinti prieš Karling mirtį ir po jos. Tai įrodžius, būtų beveik aišku, kad tai žmogžudystė.

49

Dešimtą valandą Geibrielis Dontsis nuėjo į savo butą, o Džeimsas de Vitas su Frense liko vieni. Abu pasijuto alkani. Mendė suvalgė abi anties porcijas. Jiedu jautėsi nepatogiai, nes norėjo valgyti, tačiau negalėjo sugalvoti, kas jiems dabar būtų skanu. Galų gale Frensė iškepė didelį omletą su žalumynais ir jiedu su malonumu suvalgė kaip didžiausią skanėstą. Apie Ezmės Karling mirtį kaip susitarę beveik nekalbėjo.

Prieš išeinant Dontsiui Frensė paklausė:

– Juk mes visi už tai atsakingi, ar ne? Juk nė vienas nepasipriešinome Džerardui. Reikėjo reikalauti aptarti Ezmės Karling ateitį. Kam nors reikėjo susitikti su ja, pasikalbėti.

Džeimsas švelniai pasakė:

– Frense, mums nereikėjo spausdinti to romano. Ir ne dėl to, kad tai komercinė knyga, mums reikalinga populiarioji grožinė. Bet tai buvo prasta populiarioji grožinė. Prasta knyga.

Frensė paklausė:

– Prasta knyga? Pats didžiausias nusikaltimas, nuodėmė prieš Šventąją Dvasią. Taip, ji brangiai užmokėjo už ją.

Ta nuoskauda, ta ironija nustebino jį. Šis komentaras toks nebūdingas jai. Tačiau išsiskyrusi su Džerardu ji prarado didžiumą savo senojo švelnumo ir nuolankumo. Tą pasikeitimą jis priėmė su tam tikru apgailestavimu, tačiau suvokė, kad taip vėl pasireiškė jo pasikartojantis psichologinis po-

reikis ieškoti ir mylėti pažeidžiamus, nekaltus, sužeistus ir silpnus, labiau duoti, negu gauti. Jis žinojo, kad tokie santykiai yra nelygūs, kad tas nuolatinis besąlygiškas gerumas gali kondensuotis ir tapti toks pat slegiantis mylimam asmeniui kaip ir žiaurumas arba ignoravimas. Gal taip jis kursto savo ego – suvokimu, kad yra reikalingas, kad juo pasikliaujama, kad žavimasi jo užuojauta, kuri, pažvelgus nešališkai, yra ne kas kita, kaip emocinės globos ir dvasinio pasididžiavimo forma? Ar jis yra bent kiek geresnis už Džerardą, kuriam seksas buvo dalis jo jėgos žaidimo ir kuris gaudavo malonumą, suvedžiojęs pamaldžią mergelę, nes žinodavo, kad jai pasidavimas buvo mirtina nuodėmė? Jis visada mylėjo Frensę, mylėjo ir dabar. Jis norėjo jos savo gyvenime, savo namuose, savo lovoje, taip pat savo širdyje. Gal tai bus įmanoma dabar, kai jiedu gali mylėti lygiai?

Šįvakar jam nesinorėjo palikti jos, tačiau kitos išeities nebuvo. Ruperto draugužis Rėjus pusę dvyliktos turi išvažiuoti, o Rupertas pernelyg serga, kad pabūtų vienas net kelias valandas. Be to, yra kita problema. Jis jautė, kad vargiai gali pasisiūlyti nakvoti jos laisvame kambaryje. Gal jai geriau grumtis su savo sąžinės priekaištais vienai, negu varžomai jo. Buvo ir dar vienas dalykas. Jis norėjo mylėtis su ja, tačiau nenorėjo, kad tai atsitiktų dėl šoko ir graužaties jai tapus pažeidžiamai, kai į jo lovą ji ateis ne kaip partnerė, o ieškodama paguodos. Jis galvojo: kaip mes visi įklimpę. Kaip sunku pažinti save, o kai pažįstame – kaip sunku pasikeisti.

Tačiau viskas išsisprendė, kai jis paklausė:

– Ar tu tikra, kad vienai tau bus gerai, Frense?

Ji tvirtai atsakė:

– Žinoma. Be to, tu namuose reikalingas Rupertui. Jei man prireiks draugijos, apačioje yra Geibrielis, tačiau nemanau, kad man jos prireiks. Aš pripratusi būti viena, Džeimsai.

Ji telefonu užsakė taksi, jis prie banko išlipo iš jo ir, kad būtų greičiau, Noting Hil Geite sėdo į centrinę metro liniją.

Vos išsukęs iš Hilgeito gatvės, pamatė greitąją. Jo širdis krūptelėjo. Pasileidęs bėgte, pamatė, kaip gydytojai neša Rupertą su neštuvais. Buvo matyti tiktai jo veidas iš po antklodės, veidas, kuris net dabar, mirtinai išsekęs ir sunykęs, Džeimsui atrodė nepaprastai gražus. Žiūrint, kaip du vyrai įgudusiais judesiais tvarkosi su neštuvais, jam pasirodė, kad tai jo paties rankos, ir jos skausmingai jaučia, kokia lengva yra ši našta.

– Aš važiuosiu su jumis, – pasakė jis.

Tačiau Rupertas papurtė galvą.

– Verčiau nereikia. Jie nemėgsta, kai greitojoje būna per daug žmonių. Rėjus važiuoja.

– Teisybė, – pasakė Rėjus. – Aš važiuoju.

Jie skubėjo. Dvi mašinos laukė, kol greitoji atlaisvins kelią. Jis įlipo vidun ir be žodžių pažiūrėjo Rupertui į veidą.

Rupertas tarė:

– Atsiprašau už sujauktą svetainę. Aš jau nebegrįšiu. Dabar galėsi apsitvarkyti ir pasikviesti Frensę nesirūpindamas, kad reikia dezinfekuoti visus indus.

– Kur jie tave veža, į prieglaudą? – paklausė Džeimsas.

– Ne, į Midlseksą.

– Rytoj atvažiuosiu aplankyti tavęs.

– Nereikia.

Rėjus jau sėdėjo viduje, įsitaisęs patogiai ir tvirtai, tarsi savo teisėtoje vietoje. Tai ir buvo jo teisėta vieta. Rupertas vėl prabilo. Džeimsas pasilenkė, kad geriau girdėtų. Jis pasakė:

– Ta istorija apie mane ir Džerardą Etjeną. Apie mane ir Eriką. Tu ja nepatikėjai?

– Ne, Rupertai, patikėjau.

– Tai buvo netiesa. Iš kur galėjo būti? Tai buvo nesąmonė. Juk tu išmanai apie inkubacijos periodus? Tu patikėjai tuo, nes to norėjai.Vargšas Džeimsas! Kaip tu turėjai jo nekęsti. Nežiūrėk taip. Nebūk toks išsigandęs.

Džeimsui atrodė, kad prarado balsą. O kai prabilo, žodžiai nustebino savo banaliu beprasmiškumu.

– Tau bus gerai, Rupertai?

– Bus gerai. Galų gale man vis tiek bus gerai. Nesirūpink ir nelankyk. Prisimink, ką sakė Džilbertas Čestertonas: „Turime išmokti mylėti gyvenimą, tačiau nepasitikėti juo“. Aš niekada nepasitikėjau.

Jis neprisiminė, kaip išlipo iš greitosios, tačiau girdėjo, kaip minkštai prieš jo veidą užsitrenkė dvigubos durys. Po kelių sekundžių mašina dingo už kampo, tačiau jis dar ilgai žiūrėjo įkandin, tarsi ji važiuotų tiesiu keliu ir jis matytų, kaip ji tolsta.

50

Maunt Igl rūmai netoli Hamersmito tilto atsiskleidė kaip didžiulis raudonų plytų Viktorijos laikų pastatas, kiek apleistas ir tarsi nemylimas šeimininkų. Didžiulis pernelyg išpuoštas itališko stiliaus balkonas su besilaupančiais lipdiniais nesiderino prie kuklaus fasado, dėl to namas atrodė ekscentriškai keistas, tarsi architektui būtų pritrūkę įkvėpimo ar pinigų įgyvendinti savo pirminiam sumanymui. Tačiau gyventojai, matyt, buvo pasiryžę saugoti savo būsto vertę. Langai, bent jau pirmo aukšto, buvo švarūs, tvarkingai kabojo įvairiaspalvės klostuotos užuolaidos, prie kai kurių palangių buvo pritaisytos dėžės, kuriose augo gebenės ir palei niūrias plytas nutįsusios geranijos. Laiškų dėžė ir didžiulės liūto galvos formos belstukas buvo nublizginti iki baltumo, prie durų patiestas nendrinis kilimėlis su įaustu „Maunt Igl rūmai“. Durų dešinėje buvo eilė skambučių su kortelėmis tam skirtuose rėmeliuose. Dvidešimt septinto buto kortelėje, iškirptoje iš vizitinės, įmantriu šriftu buvo parašyta „ponia Ezmė Karling“.

Dvidešimt devinto buto kortelėje tebuvo vienas žodis „Ryd“ spausdintomis raidėmis. Po kelių sekundžių į Keitės skambutį atsiliepė moteriškas balsas, kuriame pro traškesį buvo aiškiai girdėti irzlus nepasitenkinimas:

– Gerai, eikit viršun.

Lifto nebuvo, nors sprendžiant iš mozaikinių grindų, jis čia buvo projektuojamas. Palei vieną sieną stovėjo eilė aiškiai sunumeruotų pašto dėžučių, o palei kitą riešutmedžio stalas su dailiai raižytomis kojomis, ant kurio pridėta kažkokių dokumentų, peradresuotų laiškų ir virvute perrištas pluoštas senų laikraščių. Jie buvo tvarkingai sudėti, o virš jų ant sienos buvo matyti nuvarvėjusios ir sudžiūvusios pamuilės, rodančios pastangas nuvalyti dažus, nors tik dar labiau išryškinti nešvarumai. Oras kvepėjo baldų blizgikliu ir dezinfekavimo skysčiu. Dalglišas su Keite nesikalbėjo, tačiau lipant laiptais pro masyvias duris su akutėmis ir dvigubais užraktais, Keitė pajuto didėjantį susijaudinimą bei kažkokią nuojautą ir pagalvojo, ar tą patį jaučia ir rami figūra jai už peties. Šis pokalbis turėjo būti svarbus. Gali atsitikti, kad jiems lipant žemyn šiais laiptais, byla jau bus aiški.

Keitė stebėjosi, kad Ezmė Karling gali sau leisti tiktai tokį butą neišvaizdžiame name. Nelabai prestižiškas adresas duoti žurnalistams interviu, žinoma, jei tie interviu būdavo imami. Tačiau, kiek jie žinojo, ji nebuvo literatūrinė atsiskyrėlė, šiaip ar taip, žinoma asmenybė. Ji, Keitė, net ir neskaitydama kūrinių, buvo girdėjusi apie Ezmę Karling. Tai, be abejo, nereiškė, kad iš rašymo Karling daug uždirbdavo; ji buvo skaičiusi žurnale, kad tik keletas sėkmės sulaukusių rašytojų yra milijonieriai, o dauguma tik gana sunkiai pragyvena iš honorarų. Tačiau po valandos jie susitiks su jos agente, tad nėra prasmės spėlioti apie detektyvų rašytoją Ezmę Karling, kadangi į visus šiuos klausimus bus atsakyta išsamiai ir kvalifikuotai.

Dalglišas panoro susitikti su Deize dar net neapžiūrėjęs ponios Karling buto, ir Keitė pamanė žinanti, kodėl. Labai svarbi mergytės informacija. Kad ir kokios paslaptys glūdi už dvidešimt septinto buto durų, jos gali palaukti. Nužudytas gyvenimas pasakoja savo pasakojimą. Patetiški aukos palikti daiktai, laiškai, sąskaitos gali būti suprasti neteisingai, tačiau faktai nemeluoja, jie nekeičia savo istorijos, nefabrikuoja alibi. Pirmiausia turi būti apklausti gyvieji, kol jų galvose dar tebegyvas žmogžudystės šokas. Geras seklys gerbia širdgėlą, kartais ir pats ją jaučia, tačiau visada skuba ja pasinaudoti, net vaiko širdgėla.

Jiems priėjus duris ir Keitei jau keliant ranką prie skambučio, Dalglišas pasakė:

– Kalbėsi tu, Keite.

– Gerai, pone, – atsakė ji, tačiau širdis krūptelėjo. Prieš dvejus metus ji būtų kone ėmusi melsti: „O Dieve, padėk man tai atlikti", tačiau dabar, kur kas labiau patyrusi, neabejojo, kad mokės.

Ji negaišo laiko spėlionėms, kaip atrodys mergytės motina Šelė Ryd. Policijos darbe geriau neprognozuoti realybės, vadovaujantis išankstinėmis ir nepagrįstomis prielaidomis. Tačiau kai grandinėlė sutarškėjo ir durys buvo atidarytos, ji vargiai gebėjo nuslėpti savo nuostabą. Buvo sunku patikėti, kad šita putniaveidė mergina, su niūriu paauglės priešiškumu spoksanti į juodu, yra dvylikos metų mergaitės motina. Kai Deizė gimė, jai galėjo būti ne daugiau kaip šešiolika. Jos veide, be makiažo, dar buvo likę kažkokio nesusiformavusio vaikiško minkštumo. Niūrios lūpos buvo labai putnios ir nukabusiais kraštais. Vienoje plačios nosies šnervėje įvertas žibantis pakabutis, priderintas prie auskarų mažose ausyse. Šviesiai geltoni plaukai, nederantys prie tankių, tamsių antakių, krito kone ant pačių akių, aprėmindami veidą tankiomis garbanomis. Akys buvo gana toli vie-

na nuo kitos, įkypos ir su tokiais storais vokais, kad atrodė tarsi ištinusios. Tiktai jos figūra rodė šiokią tokią brandą. Masyvios krūtys kabojo palaidos po ilgu baltu medvilnės megztiniu, o ilgos gražios kojos buvo aptemptos juodomis kojinėmis. Apsiavusi buvo šlepetėmis, išsiuvinėtomis liurekso siūlais. Pamačius Dalglišą, jos atšiaurios bekompromisiškos akys pasidarė atsargiai pagarbios, tartum būtų atpažinusi valdžią, gerokai aukštesnę už socialinės rūpybos darbuotoją. Jai prabilus Keitė jos pavargusiame abejingume tuojau pajuto įprastą atžarumą.

– Tai eikite vidun, nors labai abejoju, ar iš to bus kas gero. Jūsų žmonės vieną sykį jau kalbėjosi su Deize. Mergaitė pasakė jums viską, ką žinojo. Mes padėjome policijai, o kas mums iš to gero – tiktai šitie prakeikti rūpybininkai. Ne jų reikalas, kaip aš užsidirbu pragyvenimui. Gerai, šoku striptizą. O kas čia blogo? Užsidirbu sau ir išlaikau vaiką. Dirbu darbą, ir jis teisėtas, ką? Laikraščiai visą laiką skundžiasi, kad vienišos motinos yra našta, aš dar nesu ta našta, bet greitai galiu tokia pasidaryti, jeigu reikės visą dieną kiurksoti čia ir atsakinėti į kvailus klausimus. Ir mums nereikia jokių moterų policininkių iš paauglių skyriaus. Ta, kur paskutinį kartą buvo atėjusi su tuo žyduku, buvo tikra karvė.

Per šią įžangą ji nepajudėjo, tačiau dabar pagaliau nenoriai pasitraukė, ir jie įžengė į tokį mažą koridorių, kad vargiai tilpo trise.

Dalglišas tarė:

– Aš esu viršininkas Dalglišas, o čia inspektorė Miskin, kuri nėra iš paauglių skyriaus. Ji kriminalistė, kaip ir aš. Atsiprašome, kad vėl trukdome jus, ponia Ryd, tačiau turime pasikalbėti su Deize. Ar ji žino, kad ponia Karling mirusi?

– Taip, žino. Juk mes visi žinome, ar ne? Tai ne šiaip naujiena. O dabar tikriausiai pasakysite, kad tai buvo ne savižudybė ir tai padarėme mes.

– Ar Deizė nusiminusi?

– Ką aš žinau? Juoktis nesijuokia. Tačiau niekada nežinai, ką vaikas jaučia. Na, o kai jūs ją pakamantinėsit, tai iš tikro gali nusiminti. Ji čia... paskambinau į mokyklą ir pasakiau, kad bus tik po pietų. Ir klausykit, būkit geri – pasistenkit greičiau, gerai? Man reikia važiuoti apsipirkti. O vakare vaikas bus prižiūrėtas. Nepradėkit panikuoti dėl Deizės. Valytoja pabus su ja visą vakarą. O po to galit pakviesti ir tą rūpybą, jeigu jiems taip knieti kišti savo nagus.

Svetainė buvo siaura, viskas joje atrodė suversta, keista, kol galop Keitė pastebėjo, kad netikras židinys, jo aibraila su padėtomis būrimo kortomis ir porceliano daikčiukais yra prie lauko sienos, kurioje nėra kamino. Pro duris dešinėje buvo matyti dvigulė lova, truputį užklota ir apversta drabužiais. Ponia Ryd greitai priėjo ir uždarė tas duris. Dešinėje nuo durų buvo skersinis su pritaisyta užuolaida, pro kurią matėsi tankiai sukabintos suknelės. Dešinėje stovėjo didžiulis televizorius, priešais jį sofa, o palei dvigubą langą keturkampis stalas su keturiomis kėdėmis. Ant stalo buvo krūvos knygų, panašių į vadovėlius. Į juos atsisuko mergaitė su mokyklos uniforma – mėlynu klostuotu sijonėliu ir balta bliuzele.

Keitė pagalvojo, kad dar niekada nėra mačiusi negražesnio vaiko. Ji buvo tikra savo motinos duktė, bet per kažkokį genų stebuklą motinos bruožai buvo negailestingai išryškėję jos gležname liesame veidelyje. Akys po akiniais buvo mažos ir toli viena nuo kitos, nosis plati kaip motinos, lūpos tokios pat putnios, tik dar labiau nukabusiais kampais. Tačiau oda buvo puiki ir nuostabios spalvos – švelniai žalsvai auksinė, kaip po vandeniu matomų obuolių. Plaukai rudi, auksinio atspalvio, kabojo lyg šilko gijos abipus veido, kuris atrodė ne pagal metus subrendęs. Keitė dirstelėjo į Dalglišą, paskui greitai nusisuko. Ji žinojo, kad jis jaučia gailestį ir švelnumą. Ji ir anksčiau buvo mačiusi tą jo išraišką, nors ir greitai suvaldomą, vos šmėstelinčią. Ji net pati stebėda-

vosi, kodėl ta išraiška taip piktina. Nors ir jausmingas, jis buvo toks kaip ir visi kiti žmonės. Jo pirmoji reakcija pamačius moterį būdavo estetinė – gėrėjimasis grožiu ir užjaučiantis apgailestavimas dėl bjaurumo. Negražios moterys pripratusios prie tokio žvilgsnio, tokia jau lemtis. Tačiau vaiko galima pagailėti ir neleisti jam patirti šito visuotinio žmonių brutalumo demonstravimo. Galima įteisinti bet kokią diskriminaciją, tik ne šitokią. Visur, ir darbe, ir sekse, gražiosios turi pirmenybę, o negražiosios yra žeminamos ir atstumiamos. O šita mergytė neturėjo net to į akis krintančio seksualiai nuspalvinto negražumo, kuris, padedamas proto ar vaizduotės, gali tapti kur kas erotiškesnis negu paprastas grožis. Niekas niekada nepakels tų stambių nukabusių lūpų, nepriartins vienos prie kitos tų paršiukiškų akių. Prieš pradėdama kalbėti Keitė pajuto užplūdusių emocijų kratinį, tačiau ne pasibjaurėjimą. Jeigu Dalglišas pajuto instinktyvų gailestį, tarsi matydamas luošą vaiką, tai tą patį jautė ir ji, be to, pati buvo moteris ir galbūt vadovavosi kitais kriterijais. Paklusdamas motinos mostui Dalglišas atsisėdo ant sofos, o Keitė ant kėdės priešais Deizę. Ponia Ryd atsainiai klestelėjo kitame sofos gale ir užsidegė cigaretę.

– Aš pabūsiu. Neleisiu kamantinėti vaiko vieno.

Dalglišas atsakė:

– Mes kitaip ir negalime apklausti Deizės, ponia Ryd. Yra nustatyta vaikų apklausimo tvarka. Tik būtų gerai, jei nepertraukinėtumėt, nebent pajusite, kad mes elgiamės negarbingai.

Keitė atsigręžė į mergaitę ir švelniai paklausė:

– Mums labai liūdna dėl tavo draugės, Deize. Ponia Karling buvo tavo draugė, ar ne?

Deizė atsivertė vieną iš vadovėlių ir apsimetė skaitanti. Nepakeldama akių ji atsakė:

– Aš jai patikau.

– Kai mes patinkame kokiam nors žmogui, tai ir tas žmogus mums pradeda patikti, bent jau man taip būna. Tu žinai, kad ponia Karling mirė. Gal ji nusižudė pati, bet mes dėl to nesame tikri. Mums reikia išsiaiškinti, kodėl ji mirė ir kaip. Ir norime, kad tu mums padėtum. Ar padėsi?

Deizė pažiūrėjo į ją. Mažos akys, nepaprastai protingos, buvo rimtos kaip suaugusio. Ji tarė:

– Aš nenoriu su jumis kalbėtis. Noriu kalbėtis su viršininku. – Ji pasisuko į Dalglišą ir pasakė: – Noriu kalbėtis su jumis.

Dalglišas tarė:

– Na, gerai, tebūnie taip. Tačiau, Deize, nėra jokio skirtumo, su kuriuo kalbėsies.

– Aš kalbėsiu tik su jumis.

Keitė, sutrikusi, mėgindama paslėpti nusivylimą, buvo besistojanti, tačiau Dalglišas sulaikė ją ir pasistatė kėdę šalia jos.

Deizė paklausė:

– Tai jūs manote, kad teta Ezmė buvo nužudyta, ar ne? Ką padarysite tam žmogui, kai jį pagausite?

– Jei teismas nuspręs, kad jis kaltas, tai bus uždarytas į kalėjimą. Tačiau mes nesame visai tikri, kad ponia Karling buvo nužudyta. Mes net nežinome, kaip ji mirė ir kodėl.

– Mokytoja Samers sako, kad uždarymas į kalėjimą nieko gero žmonėms neduoda.

Dalglišas atsakė:

– Tai tiesa. Bet žmonės į kalėjimą uždaromi ne tam, kad gautų ką nors gero. Kartais būtina apsaugoti nuo jų kitus žmones, užkirsti kelią, be to, visuomenė labai smerkia tą žmogų už nusikaltimą ir bausmė išreiškią tą smerkimą.

O Dieve, pagalvojo Keitė, nejaugi prasidės diskusijos apie nuosprendžius ir svarstymai apie bausmės prasmingumą? Tačiau Dalglišas, atrodo, pasiruošęs būti kantrus.

– Mokytoja Samers sako, kad mirties bausmė yra barbariška.

– Mūsų šalyje žmonės mirties bausme jau nebaudžiami, Deize.

– Bet Amerikoje baudžia.

– Taip, kai kuriose Amerikos valstijose baudžia, taip pat kitose šalyse, tačiau Britanijoje tai nebedaroma. Manau, kad tu tai žinai, Deize.

Keitė pagalvojo, kad mergaitė tyčia trukdo. Įdomu, kokių tikslų ji turi, ar vien vilkina laiką? Mintyse ji išplūdo mokytoją Samers. Kai pati mokėsi mokykloje, irgi buvo keletas tokių, ypač mokytoja Kriton, kuri itin stengėsi atkalbėti ją nuo policijos, tvirtindama, kad policija yra kapitalistų valdžios fašistiniai įrankiai. Jai rūpėjo paklausti, ką mokytoja Samers darytų ponios Karling žudikui, jeigu jis būtų čia, – guostų, užjaustų jį ar išsiųstų į turistinę kelionę po pasaulį. O dar geriau būtų mokytojai Samers pamatyti žmogžudžio aukas ir žudymo vietas, kurias yra mačiusi ji, Keitė. Suerzinta senų minčių antplūdžio, tų abejonių, kurių manė atsikračiusi, ir prisiminimų, kuriuos norėjo pamiršti, ji įsmeigė akis į Deizės veidą. Ponia Ryd nieko nesakė, tik įnirtingai traukė cigaretę. Kambarys buvo jau gerokai prirūkytas.

Atsisėdęs dar arčiau mergaitės, Dalglišas pasakė:

– Deize, mums reikia išsiaiškinti, kaip ir kodėl mirė ponia Karling. Tikriausiai ji nusižudė pati, tačiau taip pat gali būti, kad buvo nužudyta. Jeigu taip, tai mums reikia sužinoti, kas tai padarė. Tokia mūsų pareiga. Tam ir atvažiavome čia. Atvažiavome, nes manome, kad tu gali mums padėti.

– Aš viską, ką žinojau, pasakiau tam policijos inspektoriui ir policininkei.

Dalglišas nieko nesakė. Tyla ir tai, ką ji reiškė, atrodo, trikdė Deizę. Po pauzės ji tarsi gindamasi pasakė:

– Iš kur aš žinau, kad jūs nesuversite pono Etjeno nužu-

dymo tetai Ezmei? Ji sakė, kad jūs galite taip bandyti, manė, kad norėsite ją įklampinti.

Dalglišas tarė:

– Mes nemanome, kad ponia Karling turi ką nors bendra su pono Etjeno mirtimi. Ir mes nieko neklampiname. Mes tik norime išsiaiškinti tiesą. Manau, kad žinau apie tave du dalykus, Deize: kad tu esi protinga ir kad jeigu pažadėsi sakyti tiesą, tai ir sakysi tiesą. Ar pažadėsi?

– Iš kur aš žinau, kad galiu jumis pasitikėti?

– Aš prašau, kad pasitikėtum. Tu pati turi apsispręsti, ar gali pasitikėti. Tas apsisprendimas tau bus svarbus, tačiau tu jį privalai padaryti. Tiktai nemeluok. Man net labiau patiktų, kad tu verčiau nieko nesakytum, negu kad meluotum.

Tai rizikinga taktika, pagalvojo Keitė. Ji vylėsi, kad neišgirs, jog mokytoja Samers perspėjo mokinius niekada nepasitikėti policija. Paršiukiškos Deizės akys žiūrėjo tiesiai į Dalglišo. Tyla atrodė begalinė.

Pagaliau Deizė tarė:

– Gerai, aš pasakysiu teisybę.

Dalglišo balsas nesikeitė. Jis pasakė:

– Kai su tavimi kalbėjosi inspektorius Aronas ir moteris iš nepilnamečių skyriaus, tu sakei jiems, kad vakarus praleidi ponios Karling bute, paruoši namų darbus ir pavalgai vakarienę. Ar tai tiesa?

– Taip. Kartais aš užmigdavau jos laisvame kambaryje, kartais ant sofos, o paskui teta Ezmė mane pažadindavo ir parvesdavo namo, kol mama dar negrįžusi.

Įsikišo ponia Ryd:

– Klausykit, vaikas ten būdavo saugus. Išeidama duris aš visada užrakindavau dviem spynomis, ji turėdavo raktus. Ir telefono numerį palikdavau. O ką, po velniais, turėdavau daryti? Vestis su savim į klubą?

Dalglišas nekreipė į ją dėmesio. Jo akys buvo įsmeigtos į Deizę.

– Ką jūs abi veikdavote?

– Aš ruošdavau pamokas, ji ką nors rašydavo, paskui žiūrėdavom televizorių. Ji leisdavo man skaityti savo knygas. Ji turi daugybę knygų apie žmogžudystes ir labai daug žinojo apie tikrus žudikus. Kartais atsinešdavau savo vakarienę, kartais valgydavau jos.

– Atrodo, kad tie vakarai jums būdavo smagūs. Manau, kad jai patikdavo tavo draugija.

– Ji nemėgdavo vakarais būti viena. Sakydavo, kad girdi garsus ant laiptų ir nesijaučia rami, net kai durys užrakintos dviem spynomis. Sakydavo, kad jos kaimynas, kuris turi buto raktus, galėjo juos pamesti, tada žudikas juos rado ir gali atsėlinti laiptais ir įeiti į butą. Arba, sakydavo ji, jis gali sutemus užlipti ant stogo ir nusileidęs virve įlipti pro langą. Kartais naktį ji girdėdavo, kaip jis barbena į langą. Dar baisiau būdavo, kai per televizorių rodydavo ką nors baisaus. Ji labai nemėgdavo viena žiūrėti televizorių.

Vargšas vaikas, pagalvojo Keitė. Tai buvo gyvi vaizduotės siaubai, nuo kurių Deizė, vakarais paliekama viena, gelbėdavosi Karling bute. O nuo ko gelbėjosi Ezmė Karling, svarstė ji. Nuobodulio, vienatvės, pačios susikurtų baimių? Į draugystę tai nepanašu, tačiau abi viena kitoje rado kompanionę, saugumo jausmą, namų jaukumo šilumą.

Dalglišas tarė:

– Tu sakei inspektoriui Aronui ir tai policininkei, kad spalio keturioliktą ketvirtadienį, tą dieną, kai mirė ponas Etjenas, buvai ponios Karling bute nuo šeštos valandos maždaug iki vidurnakčio, o paskui ji parvedė tave namo. Ar tai tiesa?

Pagaliau pasigirdo lemiamas klausimas, ir Keitei pasirodė, kad visi laukė jo sulaikę kvapą. Mergaitė tebežiūrėjo į Dalglišą. Jie girdėjo, kaip motina patraukė cigaretę, tačiau nieko nesakė.

Praėjo kelios sekundės, tada Deizė pasakė:

– Ne, netiesa. Teta Ezmė prašė, kad dėl jos pameluočiau.

– Kada ji prašė, kad taip padarytum?

– Penktadienį, kitą dieną po pono Etjeno nužudymo, kai pasitiko mane prie mokyklos. Ji laukė prie vartų. Tada autobusu važiavom namo. Sėdėjome antrame aukšte ir žmonių buvo nedaug, ji pasakė, kad policija klausinės, kur ji buvo, todėl aš turiu pasakyti, kad tą vakarą ir naktį praleidom kartu. Ji sakė, kad policija gali manyti, kad ji nužudė poną Etjeną, nes ji rašo apie nusikaltimus ir gerai žino apie žmogžudystes ir moka labai gudriai viską suplanuoti. Ji sakė, kad policija norės kaltę suversti jai, nes ji turi priežastį. Visi „Peverelių spaudoje" žino, kad ji nekentė pono Etjeno, kam atmetė jos knygą.

– Tačiau tu nemanei, kad ji taip padarė, Deize? Kodėl?

Skvarbios akutės tebežiūrėjo į jo.

– Jūs žinot, kodėl.

– Taip, ir inspektorė Miskin žino, bet vis tiek pasakyk mums.

– Jeigu ji taip būtų padariusi, tai būtų tą patį vakarą atėjusi pas mane ir, kol negrįžo mama, paprašiusi alibi. Bet ji paprašė tik tada, kai buvo rastas lavonas. Ji nežinojo, kada mirė ponas Etjenas. Man reikėjo užtikrinti jos alibi visam vakarui ir nakčiai. Teta sakė, kad turime pasakoti vienodai, nes policija mėgins mus pagauti. Todėl aš tam inspektoriui papasakojau viską kaip buvo, išskyrus tai, ką matėm per televizorių, bet tai buvo vieną dieną anksčiau.

Dalglišas tarė:

– Tai pats patikimiausias būdas susikurti alibi. Sakai visą tiesą, todėl nereikia bijoti, kad kitas žmogus pasakys kitaip. Toks buvo jūsų planas?

– Taip.

– Tikėsimės, Deize, kad tu rimtai neužsikrėsi nusikaltimais. Toliau viskas bus labai svarbu, ir aš noriu, kad tu labai

gerai pagalvotum, prieš atsakydama į bet kurį mano klausimą. Ar pažadi?

– Taip.

– Ar teta Ezmė pasakojo tau, kas atsitiko leidykloje tą ketvirtadienio vakarą, kai mirė ponas Etjenas?

– Nelabai daug. Sakė, kad buvo ten ir matė poną Etjeną, bet kai ji išėjo, jis buvo gyvas. Kažkas paskambino jam ir paprašė ateiti viršun, ir jis pasakė, kad greitai grįš. Bet jis užtruko ilgai ir jai nusibodo laukti. Tad ji pasakė, kad išeina.

– Išėjo nebesusitikusi su juo?

– Taip ji sakė. Sakė, kad laukė, o paskui išsigando. Leidykloje būna baisu, kai visi išėję ir pasidaro šalta ir tylu. Ten buvo nusižudžiusi viena ponia, ir ponia Karling sako, kad vaikščioja jos šmėkla. Todėl ji nelaukė, kol ponas Etjenas grįš. Aš paklausiau, ar ji matė žudiką, bet ji atsakė: „Ne, nemačiau. Aš nežinau, kas tai padarė, bet žinau, kas nepadarė“.

– Ar ji pasakė, kas?

– Ne.

– O gal sakė, ar tai vyras, ar moteris, tas žudikas?

– Ne.

– Deize, o gal tu šiaip supratai, ar ji kalba apie vyrą, ar apie moterį?

– Ne.

– Ar pasakojo dar ką nors apie tą vakarą? Pamėgink prisiminti jos tikslius žodžius.

– Kažką pasakojo, bet labai neaiškiai, nelabai tada supratau. Ji sakė: „Aš girdėjau balsą, bet gyvatė buvo už durų. Kodėl gyvatė už durų? Be to, labai keistas laikas skolintis dulkių siurblį“. Kalbėjo labai tyliai, kaip pati su savim.

– Ar tu paklausei, ką ji turi galvoje?

– Paklausiau, kokia gyvatė. Ar nuodinga? Ta, kur įkando ponui Etjenui? O ji atsakė: „Ne, tai buvo netikra gyvatė, tačiau gal vis dėlto jam mirtina“.

Dalglišas pasakė:

– „Aš girdėjau balsą, bet gyvatė buvo už durų. Be to,

labai keistas laikas skolintis dulkių siurblį". Tokie buvo tikslūs jos žodžiai?

– Taip.

– Ar ji nesakė, ar tai buvo jo balsas, ar jos balsas?

– Nesakė. Sakė taip, kaip sakiau jums. Man atrodo, kad ji nenorėjo man visko sakyti. Ji mėgo paslaptis.

– Kada ji dar vėliau kalbėjosi su tavim apie tą žmogžudystę?

– Užvakar, kai ruošiau pamokas. Sakė, kad važiuoja į leidyklą su kažkuo susitikti. Ji pasakė: „Dabar jie vėl turės mane spausdinti. Dabar jau pasieksiu savo". Pasakė, kad gal man reikės parūpinti jai dar vieną alibi, bet dar gerai nežino. Paklausiau, su kuo ji žada susitikti, ir ji atsakė, kad kol kas man nesakys, tai bus paslaptis. Manau, kad iš tikro negalvojo man pasakyti. Turbūt tai buvo labai svarbu. Aš pasakiau: „Jei jūs žadate susitikti su žudiku, tai jis gali jus nužudyti", o ji atsakė, kad nėra tokia kvaila ir su žudiku nesusitiks. Ji pasakė: „Aš nežinau, kas tas žudikas, bet rytoj vakare gal žinosiu". Daugiau nieko nesakė.

Dalglišas ištiesė per stalą ranką ir paspaudė mergaitei delną. Jis tarė:

– Ačiū tau, Deize. Tu mums labai padėjai. Mums reikės, kad tu visa tai užrašytum ir pasirašytum, bet ne dabar.

– Ir manęs nepaims globoti?

– Manau, kad tam nėra jokio pagrindo. – Jis pažiūrėjo į ponią Ryd. – Ta mergaitė pateks globon tik per mano lavoną.

Išlydėdama juodu, motina, matyt, pagauta impulso, išėjo paskui juos laukan ir uždarė duris. Ignoruodama Keitę, ji kreipėsi tiesiai į Dalglišą:

– Ponas Meisonas, jis Deizės auklėtojas, sako, kad ji labai protinga, na, tikrai protinga.

– Manau, kad taip, ponia Ryd. Jūs galite didžiuotis ja.

– Jis mano, kad ji gali gauti vyriausybės stipendiją ir įstoti į kitą mokyklą, su internatu.

– O kaip mano pati Deizė?

– Sako, kad būtų ne prieš. Šitoje mokykloje jai nelabai patinka. Manau, kad norėtų išvažiuoti, bet nenori to pasakyti.

Keitė pajuto menką susierzinimą. Jiems reikia skubėti. Reikia apžiūrėti ponios Karling butą, pusę dvyliktos laukia jos literatūros agentė.

Tačiau Dalglišas nerodė jokio nekantrumo. Jis tarė:

– Kodėl jums nepaprašius, kad Deizė rimtai pasišnekėtų su Meisonu? Tik pati Deizė gali viską nuspręsti.

Ponia Ryd vis dar laukė, žiūrėjo į jį, tarsi tikėdamasi išgirsti dar ką nors, kokią nors garantiją, kurią tik jis gali duoti.

Jis pasakė:

– Ir nereikia manyti, kad jeigu tai bus patogu jums, tai būtinai bus žalinga Deizei. Gal taip bus į naudą jums abiem.

– Ačiū jums, ačiū, – sumurmėjo ji ir grįžo į butą.

51

Ponios Karling butas buvo vienu aukštu žemiau, fasado pusėje. Masyvios riešutmedžio durys buvo su akute ir dviem užraktais – Banhamo ir Ingersol. Raktai pasisuko lengvai, ir Dalglišas atidarė duris, kurios atsirėmė į krūvą pašto. Koridorius buvo tvankus ir tamsus. Jis sugraibė jungiklį, ir šviesoje iš karto pamatė paprastą buto išplanavimą – siaurą koridorių su dvejomis durimis prieš save ir dar dvejomis galuose. Jis pasilenkęs paėmė pluoštą vokų, kurių dauguma buvo reklama, dvi sąskaitos ir vienas vokas, reikalaujantis atplėšiamas tuojau pat, nes suteiks progą laimėti pusę milijono. Buvo dar perlenktas lapas, parašytas dailia rašysena. „Atsiprašau, kad rytoj negaliu apsilankyti. Turiu su Treise važiuoti į ligoninę dėl aukšto kraujo spaudimo. Tikiuosi pasimatyti penktadienį. Darlena Morgan“.

Dalglišas nelaukdamas atidarė duris priešais ir įjungė

šviesą. Jiedu atsidūrė svetainėje. Du langai į gatvę buvo aklinai uždaryti, raudono aksomo užuolaidos pusiau užtrauktos. Tokiame aukštyje nėra ko baimintis smalsių akių, net iš antro autobusų aukšto, tačiau apatinė langų pusė buvo uždengta siuvinėtu tinklu. Pagrindinis dirbtinės šviesos šaltinis buvo apversta stiklinė vaza su blyškiais drugelių ornamentais, kabanti kambario centre, jos stiklas buvo išmargintas įkritusių musių. Buvo trys stalinės lempos su rausvais gaubtais, viena ant stalelio šalia kėdės palei židinį, antra ant keturkampio stalo tarp dviejų langų ir trečia ant didelio senoviško rašomojo stalo prie sienos kairėje. Lyg trokšdama šviesos ir oro, Keitė atitraukė užuolaidas ir atidarė vieną langą, paskui apėjo kambarį ir uždegė visas šviesas. Jiedu įtraukė vėsaus oro, kuris atrodė kaimiškai gaivus, ir apsidairė pagaliau šviesiame kambaryje.

Pirmas įspūdis, stiprinamas rausvos lempų šviesos, buvo senoviško jaukumo su pagalvėlėmis, juolab ryškus, kadangi nebuvo matyti jokio savininkės nuolaidžiavimo madingam šiuolaikiniam skoniui. Kambarys galėjo būti apstatytas trisdešimtaisiais metais ir vėliau nekeistas. Daugelis daiktų atrodė paveldėti: rašomasis stalas su nešiojama rašomąja mašinėle, keturios įvairaus amžiaus ir formos riešutmedžio kėdės valgomajam, Edvardo laikų bufetas su stiklinėmis durelėmis, už kurių labiau suversta negu sukrauta buvo įvairaus porceliano ir dalis arbatos servizo, du išblukę takeliai, patiesti taip nevykusiai, kad Dalglišas įtarė, jog jie maskuoja skyles kilime. Tiktai sofa ir du tokie pat foteliai priešais židinį buvo palyginti nauji, apdėti minkštomis pagalvėlėmis bei užtiesti apklotu su geltonomis ir rausvomis rožėmis. Židinys atrodė originaliai: puošnus pilko marmuro kūrinys su masyvia atbraila, aplink pakurą dvi eilės ornamentuotų plytelių su paukščiais, gėlėmis ir vaisiais. Ant židinio lentynos abiejuose jos galuose stovėjo du Stafordo veislės šunys su auksiniais antkakliais, įsmeigę įdėmias bliz-

gančias akis į priešingą sieną. Tarp jų buvo puošmenų kratinys: Jurgio Šeštojo ir karalienės Elžbietos karūnavimo puodelis, juoda lakuota dėžutė, dvi mažytės žvakidės, šiuolaikinė porceliano figūrėlė – moteris su krinolinais laiko ant kelių kambarinį šuniuką, raižyto stiklo vaza su dirbtinėmis raktažolėmis. Už viso to stovėjo dvi spalvotos fotografijos. Viena galėjo būti padaryta įteikiant premiją: Ezmė Karling taikosi įsivaizduojamu šautuvu, aplink besišypsantys veidai. Antroje – ji susitikime su skaitytojais. Čia jau kruopščiai pozuota. Skaitytojas laukiamai stovi šalia, galva nenatūraliai palenkta, kad tilptų į kadrą, o ponia Karling pakėlusi plunksną nuo puslapio, maloniai šypsosi į aparatą. Keitė nužvelgė nuotrauką, stengdamasi aprėpti sterblinio gyvūno bruožus, mažą burną ir kumpoką nosį, kuri baisiai sunkino ir darkė pirmą kartą pamatytą Ezmės Karling veidą.

Dalglišas suprato, kuo viliojo šis jaukus kambarys Deizę. Ant šios plačios sofos ji skaitė, žiūrėjo televizorių, pamiegodavo, kol būdavo pusiau nunešama namo į savo kambarį. Čia buvo jos prieglobstis nuo įsivaizduojamos baimės, nes čia ji buvo uždaryta tarp knygų viršelių, suvaldyta, aprašyta, paragauta, aptarta, atidėta šalin, tapusi ne daugiau reali už dirbtinio židinio šokinėjančias liepsnas. Čia buvo saugumas, bičiulystė, gal net meilė, jeigu ja galima vadinti bendravimą iš abipusio poreikio. Jis peržvelgė knygas. Lentynose buvo pilna detektyvinių bei nuotykių knygų, tačiau jis pastebėjo, kad dauguma autorių jau mirę. Ponios Karling skonis buvo Aukso amžiaus moters rašytojos. Visos knygos atrodė kaip ne kartą skaitytos. Apatinėje lentynoje buvo tikri nusikaltimai – apie Voleso bylą, Džeką Skerdiką, garsiausius Viktorijos laikų žudikes Adelaidę Bartlet ir Konstansą Kent. Pačioje apačioje buvo oda įrištos ir paauksuotos jos pačios knygos, ir jis pagalvojo, kad ši prabanga tikriausiai finansuota ne „Peverelių spaudos“. Šita nekalta tuštybė jį prislėgė, sukėlė gailesčio spazmą. Kas paveldės šią gyvenimo medžiagą apie žmog-

žudžius, sukauptą žmogaus, kuris pats buvo nužudytas? Kokioje svetainės, miegamojo ar tualeto lentynoje jos bus pagerbtos ar bent toleruojamos? O gal bus nupirktos kokio antikvaro ir paskui parduodamos kaip komplektas, vertingas dėl savininkės asmenybės ir siaubingos jos mirties? Dalglišas žiūrinėjo pavadinimus, priklausančius ketvirtam dešimtmečiui ir primenančius policininką, dviračiu važiuojantį žmogžudystės vieton, skrodimus, atliekamus ekscentriškų šeimos gydytojų vakarais po darbo, išvadas, skelbiamas bibliotekoje. Vieną kitą knygą jis išimdavo ir pavartydavo. „Mirtis šokant", veiksmas tikriausiai vyksta šokių varžybų populiarėjimo laikais, „Kelionė į žmogžudystę", „Nuskendimas", „Kalėdinės žmogžudystės". Jis tvarkingai padėjo knygas vieton, nejausdamas jokio kartėlio. Ir kodėl turėtų jį jausti? Juk ji savo paslaptimis suteikė malonumą tikriausiai didesniam skaičiui žmonių negu jis savo poezija. Na, o jeigu tas malonumas kitokio pobūdžio, tai kas gali pasakyti, kuris tų malonumų pranašesnis už kitą? Ji bent jau gerbė anglų kalbą ir naudojo ją taip, kaip sugebėjo. Šiais beraštėjimo laikais tai jau šis tas. Trisdešimt metų ji vystė žmogžudystės fantaziją, vaizdavo prievartos veidą, kontroliuojamą baimę. Jis vylėsi, kad jai pačiai pamačius tą realybę akis į akį, šis susidūrimas buvo trumpas ir neskausmingas.

Keitė nuėjo virtuvėn. Jis nusekė paskui ją ir abu ėmė apžiūrinėti netvarką. Kriauklė buvo pilna nešvarių puodų, ant viryklės neplauta keptuvė, iš šiukšlių dėžės ant grindų virto skardinės ir sumaigyti kartono pakeliai. Keitė tarė:

– Ji nebūtų norėjusi, kad pamatytume tokį vaizdą. Gerai, kad ponia Morgan negalėjo ateiti šį rytą.

Dirstelėjęs į ją jis pamatė, kaip jos veidas paraudo, ir suprato, kad šie žodžiai jai pačiai staiga pasirodė kvaili bei ne vietoje ir ji jų pasigailėjo.

Tačiau jų mintys ėjo kartu. „Dieve, leisk man sužinoti savo galą ir mano dienų skaičių: kiek man dar liko gyventi".

Be abejo, tik nedaugelis gali sakyti tą maldelę nuoširdžiai. Geriausiu atveju galima tikėtis ar norėti, kad užtektų laiko sutvarkyti šiukšlėms, sudeginti ar išmesti paslaptims ar apkuopti virtuvei.

Per kelias sekundes, atidarinėdamas spinteles ir stalčius, jis vėl pasijuto tose Norfolko kapinėse, tarsi girdėjo tėvo balsą, viską prisiminė taip aiškiai ir intensyviai, net jautė šieno kvapą, šviežiai iškastą Norfolko žemę, svaiginantį lelijų dvelksmą. Parapijiečiams patiko, kad kunigo sūnus dalyvauja kaimo laidotuvėse, ir per mokyklos atostogas jis visada ateidavo, jam tos kaimo laidotuvės atrodydavo įdomios, nejausdavo jokios naštos, vėliau būdavo gedulinga arbata, per kurią jis stengdavosi sutramdyti savo paauglišką apetitą, nors suaugusieji brukte brukdavo jam tradicinį virtą kumpį ir vaisinį pyragą, jis mandagiai atsisakinėdavo ir dėkodavo.

– Labai gerai, kad atėjote, ponas Adamai. Tėčiui tai būtų patikę. Mūsų tėvas labai didžiavosi jumis.

Pilna burna pyrago jis pameluodavo, kaip ir buvo iš jo tikimasi:

– Ir aš juo didžiavausi, ponia Hodžkin.

Jis stovėdavo ir žiūrėdavo, kaip zakristijonas ir jo vyrai pakreipę karstą įtalpina jį taisyklingoje duobėje, girdėdavo, kaip į dangtį dunksi Norfolko žemė, klausydavosi savo tėvo rimto pamokomo balso, o vėjelis draikydavo jo žilstančius plaukus ir plaikstydavo kamžą. Jis mėgindavo įsivaizduoti pažinotą vyriškį ar moterį, kūną, paguldytą dygsniuoto netikro šilko įkapėse, išpuoštą kur kas labiau negu esant gyvam, ir stengdavosi nuspėti visas irimo fazes: pūvančias įkapes, lėtai gendantį kūną, pagaliau ant plikų kaulų įlūžtantį karsto dangtį ir nuo pat vaikystės taip ir negalėjo patikėti didžia nemirtingumo idėja. „Ir nors šį kūną suės kirminai, tačiau aš stosiu prieš Dievą".

Jiedu perėjo į ponios Karling miegamąjį, tačiau ilgai ten negaišo. Jis buvo didelis, prigrūstas baldų, netvarkingas ir

nelabai švarus. Ant trečiojo dešimtmečio tualetinio stalelio su trisieniu veidrodžiu buvo plastikinis žibuoklėmis išpuoštas padėklas su pustuščiais rankų ir veido kremo buteliukais, riebaluotais stiklainiais, lūpų dažais ir makiažo kremais. Keitė nesąmoningai atsuko didžiausią kremo buteliuką ir pamatė ponios Karling paliktą ženklą – piršto brūkštelėjimą per paviršių. Tas pėdsakas, dabar toks efemeriškas, pažiūrėti toks netvarus ir neįtikimas, taip ryškiai atgaivino mirusią moterį jos vaizduotėje, kad Keitė net sustingo su buteliuku rankoje, tarsi užklupta įsibrovus į privatų žmogaus gyvenimą. Akys iš veidrodžio žvelgė į ją kaltai ir kiek susigėdusios. Ji prisivertė nueiti prie spintos ir atidaryti jos duris. Tenai buvo prikimšta kabančių drabužių, nuo kurių pasklido kvapas, primenantis kratas, kitas aukas, kitus kambarius, saldžiarūgštį suplėkusį amžiaus, nesėkmės ir mirties kvapą. Ji greitai uždarė duris, tačiau dar spėjo pamatyti tris butelius viskio tarp batų eilės. Ir pagalvojo: yra akimirkų, kai aš nekenčiu savo darbo. Tačiau tos akimirkos buvo nedažnos ir trukdavo neilgai.

Svečių miegamasis buvo siaura, nevykusių proporcijų celė, pro vienintelį aukštą langą buvo matyti mūro siena, paženklinta dešimtmečių Londono nuosėdų ir išraižyta stambių lietvamzdžių. Tačiau buvo matyti, kad kambarį stengtasi padaryti jaukesnį, nors ir nesėkmingai. Sienos ir lubos buvo išklijuotos apmušalais su persipynusiais sausmedžiais, rožėmis ir gebenėmis. Dailiai suklostuotos užuolaidos buvo priderintos spalvos, po langu stovinti vienintelė sofa užtiesta rausva antklode, matyt, derinant prie rožių rausvumo. Šios pastangos pagražinti, moteriškai sušildyti visą tą nykumą tik dar labiau ryškino kambario trūkumus. Spalvos greičiausiai buvo parinktos, galvojant apie viešnią moterį, tačiau Dalglišas nepajėgė įsivaizduoti moters, ramiai miegančios šioje klaustrofobiškoje perkrautoje celėje. Turbūt apskritai niekas nebūtų galėjęs čia miegoti, kai iš viršaus

slegia sintetinis lubų saldumas, kai tokia nepatogiai siaura lova, stalelis šalia jos tiktai gležna imitacija, ant kurios vargiai telpa naktinė lempa.

Jiedu negaišo laiko veltui. Keitė prisiminė vieną savo pirmųjų pamokų, kurią gavo dar besimokydama policininkės amato: pažink auką. Kiekviena auka žūna dėl to, kas ji yra, kokia yra ir kur yra tuo laiko momentu. Kuo daugiau žinai apie auką, tuo labiau priartėji prie jos žudiko. Tačiau dabar, sėdę prie Ezmės Karling rašomojo stalo, jiedu ieškojo kokių nors konkretesnių įrodymų.

Ir netrukus rado. Stalas buvo kur kas tvarkingesnis ir mažiau apverstas, negu jiedu tikėjosi, ant paskutinių neapmokėtų sąskaitų krūvos gulėjo du popieriaus lapai. Vienas buvo ant turėklų prie Inosent rūmų rasto laiško juodraštis. Jis buvo kiek kitoks; galutinė ponios Karling versija šiek tiek skyrėsi nuo pirmojo skausmo ir pykčio išsiliejimo. Tačiau rašysena buvo tik kraigliojimas, palyginti su galutinio laiško tvirta ir kaligrafiška rašysena. Tai buvo patvirtinimas, jeigu tokio prireiktų, kad tai yra jos žodžiai ir parašyti jos ranka. Apačioje gulėjo ta pačia ranka parašytas laiškas. Data – ketvirtadienis, spalio 14.

Gerbiamas Džerardai,

Ką tik išgirdau žinią iš savo agentės. Taip, iš savo agentės! Jums net pristigo padorumo arba drąsos pasakyti man asmeniškai. Juk galėjote pasikviesti mane pasikalbėti į savo kabinetą, o dar geriau – pasikviesti mane papietauti ar pavakarieniauti ir tada viską pasakyti. O gal Jūs esate toks pat šykštus, koks esate niekingas ir bailus? Galbūt baiminotės, kad padarysiu Jums gėdą ir imsiu raudoti į sriubos lėkštę? Tačiau esu kur kas tvirtesnė, kaip pamatysite. Tai, kad atmetėte „Mirtis Rojaus saloje“, yra neteisinga, nedėkinga ir nepateisinama, tačiau bent būčiau turėjusi progą pasakyti tai Jums tiesiai. Dabar telefonu Jums prisiskambinti negaliu. Ir nesistebiu. Ta pra-

keikta moteris Bleket labiausiai ir moka trukdyti prisiskambinti. Na, bet tai nors parodo, jog šiek tiek gėdos turite.

Ar Jūs suvokiate, kiek aš padariau „Peverelių spaudai" gerokai iki Jums ateinant joje į valdžią? Ir kokia baisi pasirodė ta diena leidyklai. Trisdešimt metų kasmet aš parašydavau po knygą ir visos jos būdavo sėkmingai parduodamos, o jeigu paskutinei sekėsi kiek sunkiau, tai kieno tai buvo kaltė? Ką Jūs padarėte man reklamuoti taip energingai ir gausiai, kaip yra verta mano reputacija? Šiandien važiuoju į susitikimą su skaitytojais Kembridže. Kas įkalbino knygyną jį surengti? Aš pati. Ir kaip visada važiuosiu viena. Tačiau daugelis kitų leidėjų rūpinasi savo geriausiais autoriais ir deramai palydi juos. Tačiau mano gerbėjai bus ten ir pirks knygas. Aš turiu ištikimų skaitytojų, kurie tikisi iš manęs gauti to, ko negali duoti kiti detektyvų rašytojai – tikrą gerai parašytą paslaptį be to sekso, smurto ir šlykščios kalbos, kurios, Jūsų manymu, pageidauja šiandieninis skaitytojas. Tačiau jie nenori. O jeigu Jūs tiek menkai teišmanote, ko nori skaitytojai, tai nuvarysite savo leidyklą į bankrotą kur kas greičiau, negu pranašauja leidybos žinovai.

Be abejo, turėsiu pagalvoti, kaip ginti savo interesus. Jeigu nuspręsiu kreiptis į kitus leidėjus, tai pasiimsiu ir savo ankstesnes knygas. Nemanykite, kad galite išmesti mane už borto ir naudotis mano kūryba. Ir dar vienas dalykas. Visos tos paslaptingos nelaimės leidykloje prasidėjo tada, kai jos direktoriumi tapote Jūs. Jumis dėta, aš pasisaugočiau. Juk Inosent rūmuose jau buvo dvi mirtys.

Keitė tarė:

– Įdomu, ar tai irgi buvo tiktai juodraštis, ar ji išsiuntė kaip galutinį variantą. Paprastai ji savo laiškus spausdindavo mašinėle, bet kalkinio popieriaus niekur nematyti. Jeigu išsiuntė, tai gal pamanė, kad efektyviau bus ranka rašytas laiškas. O šitas yra tik nuorašas.

– Šio laiško nebuvo tarp jo korespondencijos kabinete.

Spėju, kad jis ir nebuvo išsiųstas. Ji apsigalvojo ir nuvažiavusi leidyklon pareikalavo susitikti su juo. Kai tai nepavyko, ji nuvažiavo į susitikimą su skaitytojais Kembridže, pamatė, kad kažkas iš leidyklos atšaukė jį, baisiausiai pasipiktinusi grįžo į Londoną ir nusprendė vakare pasimatyti su Etjenu. Atrodo, kad daug kam buvo žinoma, jog jis ketvirtadieniais dirba ilgiau. Gali būti, jog paskambino jam ir pasakė, kad atvažiuoja. Juk pagaliau jis vargiai ir galėjo atsisakyti. O jeigu ji paskambino jo asmeniniu numeriu, tai panelė Bleket negalėjo blokuoti skambučio.

Keitė tarė:

– Keista, jeigu ji su savimi pasiėmė pirmą laišką, tačiau neatidavė jo jam. Manau, kad greičiausiai vis dėlto atidavė, tačiau arba jį Etjenas suplėšė, arba rado ir sunaikino žudikas.

– Nemanau, – tarė Dalglišas. – Labiau esu linkęs manyti, kad ji tą bombą, skirtą partneriams, nešėsi ketindama pakabinti skelbimų lentoje vestibiulyje. Tokiu atveju jį būtų perskaitę visi partneriai, visi darbuotojai ir lankytojai.

– Tačiau kažin, ar jie nebūtų jo nuplėšę, pone.

– Žinoma, būtų. Tačiau ji tikriausiai tikėjosi, kad prieš perspėjant partnerius, jį pamatys pakankamai daug žmonių. Ar bent jau sukels sąmyšį. Tas laiškas, matyt, turėjo būti pirmas smūgis jos keršto kampanijoje. Prieš sužinodama apie Džerardo mirtį, ji tikriausiai praleido nemaža sunkių valandų. Jeigu ji jam tikrai paliko laišką ir gal dar knygos rankraštį priėmimo kambaryje, tai jų buvimas įrodytų, kad tą vakarą ji lankėsi leidykloje, kai dauguma darbuotojų jau buvo išėję. Ji tikriausiai laukė, kad mes pasirodysime, nes žinojo, kad dėl to laiško bus kone pagrindinė įtariamoji. Tuomet susitarė dėl alibi su Deize. O kai atvažiuoja policija, apie laišką nieko nesakoma. Vadinasi, arba mes jo nepastebėjome, arba kas nors jį paėmė. O tada asmuo, nukabinęs jį iš skelbimų lentos, paskambina jai ir pasako. Ji patiki juo, kadangi Karling mano kalbanti su pašaliniu asmeniu, o ne su žudiku.

– Visa tai skamba neblogai, pone. Logiška ir tikėtina.

– Tai spėlionės, Keite, nuo pradžios iki galo. Neįrodoma. Teisme nieko tuo neįtikintum. Tai įmantri teorija, atitinkanti visus mums žinomus faktus, tačiau vis dėlto netvirta. Yra tik vienas paremiantis įrodymas. Jeigu ji prismeigė klaidinantį savižudžio laiškelį prieš išeidama iš leidyklos, tai popieriaus lape būtų viena arba daugiau skylučių nuo smeigtuko. Gal kaip tik dėl to jis ir buvo taip kruopščiai apkirptas prieš pakabinant ant turėklų?

Stale daugiau nieko įdomaus nebuvo. Ponia Karling laiškų gaudavo nedaug arba jei ir gaudavo, tai sunaikindavo juos. Tarp išlikusių buvo pluoštas oro pašto vokų viename stalčiuje, perrištų kaspinu. Jie buvo nuo jos draugės Australijoje, Mardžorės Rampton, tačiau susirašinėjimo darytasi vis nepastovesnio ir galiausiai jis, atrodo, visai pasibaigė. Buvo dar pluošteliai laiškų nuo gerbėjų, prie kiekvieno prisegta kalkinė atsakymo kopija. Ponia Karling, atrodo, labai stengėsi įtikti savo gerbėjams. Viršutiniame stalčiuje segtuve buvo investicijų dokumentai su laiškais nuo jos brokerio. Jos kapitalas buvo daugiau kaip trisdešimt du tūkstančiai svarų, saugiai investuotas visur po truputį. Kitame segtuve buvo jos testamento nuorašas. Jis buvo trumpas, penki tūkstančiai svarų paliekami Rašytojų fondui ir detektyvinio žanro rašytojų klubui, o didžiuma jos kapitalo draugei Australijoje. Dar viename segtuve buvo sudėti jos skyrybų prieš penkiolika metų dokumentai. Greitomis peržvelgęs juos, Dalglišas suprato, kad skyrybos buvo skandalingos, tačiau jai pačiai nelabai naudingos. Išmokos buvo nedidelės ir baigėsi su Reimondo Karlingo mirtimi po penkerių metų. Ir tai viskas. Stalo apžiūra patvirtino Dalglišo įtarimus. Tai buvo moteris, gyvenusi dėl darbo. Atimk šitai, ir kas lieka?

52

Velma Pitkouli, ponios Karling literatūros agentė, pažadėjo būti bute pusę dvyliktos ir atvažiavo šešias minutes pavėlavusi. Vos jai įėjus pasirodė, kad ji anaiptol ne geriausios nuotaikos. Keitei atidarius duris, ji įpuolė vidun su tokiu greičiu, tarsi pati būtų buvusi priversta laukti, krito į artimesnį iš dviejų fotelių, tada pasilenkusi nusimetė nuo peties auksinę grandinę ir pasidėjo ant kilimo masyvų sakvojažą. Tik tada teikėsi atkreipti savo dėmesį į Keitę ir Dalglišą. Kai jos akys susidūrė su Dalglišo, jos nuotaika kiek pasikeitė ir pirmieji žodžiai parodė, kad ji ketina būti sukalbama.

– Atleiskit, kad pavėlavau ir taip skubu, tačiau patys suprantate. Dar turėjau užsukti į įstaigą, o be penkiolikos pirmą esu susitarusi pietauti. Tai labai svarbus susitikimas. Šitas autorius rytą atskrido specialiai iš Niujorko. O jeigu tik pasirodai darbe, tai kaip visada randi susikaupusią krūvą reikalų. Šiais laikais žmonėms negali patikėti net paprasčiausio darbelio. Išvažiavau, kai tik galėjau, bet taksi įstrigo Teobaldo gatvėje. Viešpatie, kaip baisu, jog tai atsitiko Ezmei! Beje, kas atsitiko? Ji nusiskandino, ar ne? Nusiskandino arba pasikorė, arba ir viena, ir kita iš karto. Na, tiesiog siaubas.

Išreiškusi deramą pasipiktinimą, ponia Pitkouli atsisėdo elegantiškiau ir patraukė oficialaus juodo kostiumėlio sijoną kone iki šakumo, atidengdama labai ilgas ir gražias kojas, apmautas tokiu plonu nailonu, kad jis atrodė tarsi bespalvis šydas ant prakaulių kelių. Matyt, savo pietums ji apsirengė labai kruopščiai, ir Dalglišas pagalvojo, koks esamas ar būsimas klientas gali atsilaikyti prieš nuodugniai suderintą profesinę kvalifikaciją ir seksualumą. Po gerai prigulusiu švarku su eile varinių sagų ji vilkėjo šilkinius marškinius aukšta apykakle. Ant galvos buvo uždėta juodo akso-

mo skrybėlaitė, priekyje perdurta auksine strėle, iš po jos matėsi šviesiai rudi paraityti plaukai, kone liečiantys tankius lygius antakius ir krintantys beveik iki pečių. Kalbėdama ji nuolat gestikuliavo; ilgi pirštai su daugybe žiedų neramiai kirbėjo ore, tarsi ji bendrautų su kurčiais, pečiai retkarčiais spazmiškai krūpteldavo. Tie judesiai atrodė keistai nederantys prie jos žodžių, ir Dalglišas pagalvojo, kad jie ne tiek reiškia nervingumą ar nesaugumą, kiek yra sąmoninga gudrybė stengiantis atkreipti dėmesį į gražias rankas, ilgainiui tapusi tvirtu įpročiu. Jos dirglumas iš pradžių jį nustebino; kiek jis patyrė, sužinoję apie neeilinę žmogžudystę, jeigu neliūdi dėl aukos ir patys nejaučia nerimo dėl policijos apklausos, paprastai mėgaujasi susijaudinimu dėl smurtinės mirties ir tuo, kad jais domimasi. Jis buvo pratęs matyti akis, kurios yra kiek susigėdusios, tačiau kupinos smalsumo. Nesivaldymas ir rūpinimasis savo paties reikalais – jau kas kita.

Ji apžvelgė kambarį su ištrauktais stalčiais, krūvą dokumentų ant stalo ir pasakė:

– Dieve, kaip baisu sėdėti šiame bute, o jums dar reikia raustis po jos daiktus. Žinau, kad tai jūsų pareiga, privalote tai daryti, bet tai kažkaip šiurpu. Dabar ji man atrodo labiau esanti čia negu tada, kai iš tikro būdavo. Man vis atrodo, kad tuojau išgirsiu, kaip ji rakina duris, įeina, randa mus čia šitaip nekviestus ir sukelia vėją.

Dalglišas tarė:

– Smurtinė mirtis sugriauna privatumą, deja, taip yra. Ar ji dažnai keldavo vėją?

Tarsi neišgirdusi jo ponia Pitkouli paklausė:

– Ar žinote, ko dabar labiausiai norėčiau? Man labai reikia stiprios juodos kavos. Tačiau turbūt nėra jokių šansų, ar ne?

Kadangi ji pažvelgė į Keitę, ji ir atsakė:

– Virtuvėje yra kavos pupelių pakelis ir neatplėštas pakelis pieno šaldytuve. Griežtai kalbant, mano manymu, tu-

rėtume gauti banko leidimą, tačiau abejoju, ar kas nors prieštaraus.

Bet Keitei tučtuojau nenuėjus į virtuvę, Velma nužvelgė ją mąsliu ilgu žvilgsniu, tarsi vertindama kokią naują nepaklusnią mašininkę. Paskui gūžtelėjo pečiais ir suvirbinusi pirštus nusprendė pasielgti protingiau.

– Bet verčiau nereikia, nors tos kavos jai pačiai jau nebereikės, juk taip? Vis dėlto nenorėčiau gerti iš kurio nors jos puodelio.

Dalglišas tarė:

– Mums labai svarbu sužinoti apie ponią Karling kaip galima daugiau. Todėl ir esame jums dėkingi už tai, kad sutikote susitikti su mumis šįryt. Jos mirtis turėjo būti smūgis, tad suprantu, kad jums nebuvo lengva čionai atvažiuoti. Tačiau tai labai svarbu.

Ponios Pitkouli balse ir veide bemat pasirodė užuojauta.

– Ak taip, suprantu. Man visai aišku, kad privalote pateikti klausimų. Pasistengsiu kaip galėdama jums padėti. Ką norėtumėte sužinoti?

Jis paklausė:

– Kada apie tai išgirdote?

– Šįryt, tuojau po septynių, pirmiau, nei jūsų žmonės paskambino man ir paprašė susitikti čia su jumis. Paskambino Klaudija Etjen. Tiesą sakant, pažadino. Nelabai maloni žinia dienos pradžiai. Juk ji galėjo palaukti, bet manau, nenorėjo, kad sužinočiau tai iš vakarinio laikraščio arba išgirsčiau atėjusi į darbą. Žinote, kaip greitai šiame mieste sklinda gandai. Be to, juk esu... turiu galvoje... buvau Ezmės agentė ir, manau, ji pagalvojo, jog turiu sužinoti viena iš pirmųjų ir tą pranešti man turi ji pati. Tačiau savižudybė! Tai nesąmonė. Šito iš Ezmės tikėjausi mažiausiai. Na, bet taip jau atsitiko. O Dieve, atleiskit. Viskas, ką sakai, tokiais atvejais atrodo ne vietoje.

– Vadinasi, šita žinia nustebino jus?

– Argi gali nenustebinti? Turiu galvoje net tada, kai žmogus grasina nusižudyti, visada nustembi, tai kažkaip nerealu. Tačiau Ezmė! Ir nusižudyti dar šitaip. Noriu pasakyti, kad tai ne pats patogiausias būdas. Klaudija, atrodo, nelabai žinojo, kaip ji mirė. Tik pasakė, kad Ezmė pasikorė ant turėklų prie leidyklos ir kūnas buvo rastas vandenyje. Kaip buvo iš tiesų – ji pasikorė ar nusiskandino?

Dalglišas atsakė:

– Gali būti, kad ponia Karling nuskendo, tačiau tiksli mirties priežastis bus aiški tiktai po skrodimo.

– Bet ar tai savižudybė? Na, ar jūs tikri dėl to?

– Kol kas dėl nieko nesame tikri. Gal galite prisiminti kokią nors priežastį, dėl kurios ponia Karling būtų galėjusi norėti užbaigti gyvenimą?

– Ji buvo nusivylusi dėl to, kad leidykla atmetė jos „Mirtis Rojaus saloje". Manau, girdėjote apie tai. Tačiau ji buvo labiau supykusi negu nusivylusi. Tiesą sakant, įniršusi. Suvokiu, kad galėjo sugalvoti kokį nors kerštą leidyklai, tačiau tik ne nusižudydama. Be to, tam reikia drąsos. Na, nenoriu pasakyti, kad Ezmė buvo bailė, tačiau neįsivaizduoju jos pasikariant ar skandinantis upėje. Kas per mirtis! Jeigu jau jai tikrai reikėjo nusižudyti, tai yra lengvesnių būdų. Paimkit kad ir Sonią Klements. Be abejo, žinote apie ją. Sonia nusižudė narkotikais ir alkoholiu. Toks būtų ir mano būdas. Manau, kad ir Ezmės.

– Tačiau ne toks efektingas kaip viešas protestas, – tarė Keitė.

– Sutinku, ne toks dramatiškas. Tačiau kokia nauda iš viešo dramatiško protesto, jeigu pats nebegali juo pasidžiaugti? Ne, jeigu jau Ezmė būtų nusprendusi nusižudyti, tą būtų padariusi lovoje, švarioje patalynėje, kambaryje pasimerkusi gėlių, su geriausiu chalatu, ant naktinio stalelio išdidus laiškelis. Ji mėgo efektingumą.

Keitė prisiminė kitus matytus savižudžių kambarius,

vėmalus, subjaurotą patalynę, groteskiškai sustingusį negyvą kūną ir pagalvojo, kad savižudybė realybėje dažniausiai būna ne tokia ori kaip vaizduotėje. Ji paklausė:

– Kada paskutinį kartą matėte ją?

– Kitą dieną po Džerardo Etjeno mirties, vakare. Tai buvo penktadienį spalio penkioliktą.

Dalglišas paklausė:

– Čia ar jūsų įstaigoje?

– Šiame kambaryje. Tačiau tai buvo atsitiktinis susitikimas. Kitaip tariant, nebuvau planavusi pas ją atvažiuoti. Pietavau su Dikiu Malčesteriu iš „Herno ir Ilingvorto", reikėjo pasitarti dėl vieno kliento, tada ir pagalvojau, kad jo leidyklai gali būti įdomi „Mirtis Rojaus saloje". Mažai šansų, tačiau kartais jie išleidžia vieną kitą detektyvą. Važiuodama pro šalį į restoraną, pamačiau, kad gatvėje yra laisvos vietos pastatyti mašinai, tad pagalvojau sustoti ir pasiskolinti iš Ezmės knygos rankraščio egzempliorių. Gatvės buvo ne tokios užsikimšusios, kaip maniau, be to, turėjau kelias minutes atsargoje. Po Džerardo mirties mudvi nebuvom susitikusios. Juk labai keista, kaip smulkmenos nulemia žmogaus veiksmus, ar ne? Jeigu nebūčiau pamačiusi laisvos vietos mašinai, tai tikriausiai nebūčiau ir sustojusi. Be to, man buvo įdomu išgirsti Ezmės reakciją į Džerardo mirtį. Iš Klaudijos sužinojau nelabai daug. Pamaniau, kad ji žinos daugiau smulkmenų. Ji labai mėgo visokias paskalas. Nors laiko turėjau nedaug. Pagrindinė priežastis buvo paimti rankraštį.

– Ir kokia ji jums atrodė?

Ponia Pitkouli atsakė ne iš karto. Jos veidas pasidarė mąslus, judrios rankos tuojau nurimo. Dalglišas pagalvojo, kad ji stengiasi įvertinti tą susitikimą, derindama prie paskutinių įvykių, manydama, kad jis buvo reikšmingesnis, negu atrodė tuo metu. Pagaliau ji pasakė:

– Žvelgdama atgal, manau, kad ji elgėsi gana keistai. Maniau, kad ji bus linkusi kalbėti apie Džerardą, kaip jis mirė,

kodėl, ar tai buvo žmogžudystė. Bet ji nenorėjo apie tai šnekėtis. Pasakė, kad visa tai pernelyg baisu ir skaudu, kad „Peverelių spauda“ leido ją trisdešimt metų, ir nors jie su ja elgėsi nelabai kaip, ši mirtis ją tiesiog apstulbino. Na, tiesą sakant, apstulbino mus visus, tačiau nemaniau, kad Ezmė jaus ypatingą skausmą. Ji dar pasakė man, kad praėjusiam vakarui ir nakčiai turi alibi. Atrodo, su ja buvo kaimynų mergaitė. Prisimenu, tada pagalvojau, jog gana keista, kad ji man tai sako. Juk pagaliau niekas neketino įtarti Ezmės Karling, kad ji uždusino Džerardą gyvate ar kaip jis ten mirė. Tiesa, dar prisimenu, ji paklausė, ar, mano manymu, dabar, kai nebėra Džerardo, leidykla apsigalvos dėl jos „Rojaus salos“. Mat dėl to atmetimo ji labiausiai kaltino jį. Aš pati didelių vilčių neturėjau. Sakiau jai, kad tai tikriausiai visos valdybos sprendimas, be to, mirus Džerardui, leidykla vargiai norės laužyti jo sprendimus. Tada pasakiau jai, kad ta knyga gali susidomėti „Hernas ir Ilingvortas“ ir paprašiau, kad paskolintų rankraštį. Tada ji vėl pasirodė keista. Pasakė nelabai žinanti, kur jį nukišo. Tą rytą jo ieškojusi, bet neradusi. Galiausiai užbaigė esanti pernelyg sukrėsta Džerardo mirties, kad galėtų tuojau pat galvoti apie „Rojaus salą“. Tai skambėjo nelabai įtikinamai. Juk tik vos prieš kelias minutes pati klausė manęs, ar po Džerardo mirties partneriai neapsigalvos dėl šios knygos. Nemanau, kad ji turėjo rankraštį. Arba tiesiog nenorėjo man jo duoti. Greitai aš išėjau. Iš viso čia išbuvau apie dešimt minučių.

– Ir po to su ja nesimatėte?

– Ne, nė karto. Nors kai pagalvoju, ir tai atrodo keista. Juk vis dėlto Etjenas buvo jos leidėjas. Maniau, kad ji užsuks pas mane įstaigon, kad ir pasidalinti naujienomis. Paprastai lankydavosi net pernelyg dažnai.

– Kiek laiko buvote jos agentė? Ar gerai ją pažinojote?

– Mažiau kaip dvejus metus. Tačiau nors tai ir neilgas laikas, pažinti ją spėjau neblogai. Ji pati tai užtikrino. Tiesą

sakant, aš ją paveldėjau. Jos ankstesnė agentė buvo Mardžorė Rampton, Mardžė ją turėjo nuo pat pirmos knygos. Tai buvo prieš trisdešimt metų. Jos buvo tikrai artimos. Tarp rašytojo ir agento dažnai atsiranda asmeninė draugystė – juk negali stengtis dėl kliento, jeigu gerai nesutari su juo ir negerbi jo kūrybos. Tačiau Ezmės ir Mardžės santykiai buvo dar artimesni. Nesupraskite manęs klaidingai, kalbu tiktai apie draugystę. Neturiu jokių užkulisinių minčių... sekso ir panašiai. Manau, kad jas daug kas siejo, abi buvo našlės, be vaikų. Jos kartu atostogaudavo, ir manau, kad Ezmė savo knygų teises paliko Mardžei. Jeigu ji nepakeitė savo testamento, tai bus gana nuobodus darbelis. Mardžė pardavė savo agentūrą man ir išvažiavo į Australiją pas dukterėčias ir, mano žiniomis, ten tebegyvena.

Dalglišas tarė:

– Papasakokit mums apie Ezmę Karling. Kokia ji buvo moteris?

– O Dieve, tai baisu. Ir ką aš galiu papasakoti? Dabar, kai ji mirusi, atrodo tiesiog negarbinga, beveik nepadoru ją kritikuoti, tačiau vis dėlto pasakysiu, kad buvo nelengvas žmogus. Ji buvo iš tokių klientų, kurie nuolat skambina arba lankosi įstaigoje. Viskas visada blogai. Jiems visada atrodo, kad galėjai padaryti daugiau, išpešti iš leidėjo didesnį avansą, parduoti knygą kaip scenarijų filmui, padaryti televizijos serialą. Manau, kad ji gailėjosi netekusi Mardžės ir manė, jog aš jai neskiriu dėmesio, kurio yra vertas jos genijus, tačiau, tiesą sakant, laiko jai skirdavau daugiau, negu reikėjo. Juk turiu ir kitų klientų, kurie yra gerokai pelningesni.

Keitė paklausė:

– Kėlė daugiau vargo, negu buvo verta?

Ponia Pitkouli pažvelgė į ją mįslingai, paskui nepritariamai atsakė.

– Pati taip neformuluočiau, tačiau, tiesą sakant, nebūčiau graužusi nagų, jeigu ji būtų susiradusi kitą agentą. Ži-

note, nors ir nemalonu taip sakyti, tačiau tai gali patvirtinti bet kuris mūsų darbuotojas. Dėl to kaltas ir vienišumas, Mardžės ilgesys, pyktis, kam paliko ją. Tačiau Mardžė buvo kieta senutė. Kai reikėjo pasirinkti dukterėčias ar Ezmę, ji nedvejojo. Be to, manau, pati Ezmė jautė, kad jos talentas baigia išsisemti. Laukė dideli nemalonumai. O tai, kad leidykla atmetė „Mirtį Rojaus saloje", buvo tiktai pradžia.

– Tai padarė Džerardas Etjenas?

– Iš esmės taip. „Peverelių spauda" leido tai, ko norėjo Etjenas. Tačiau abejoju, ar kas nors labai jos tenai pageidavo, išskyrus Džeimsą de Vitą, o jis tenai madas diktavo nelabai. Žinoma, kai tik gavau Džerardo laišką, paskambinau jiems ir sukėliau triukšmą. Tačiau nieko nepešiau. Atvirai sakant, toji nauja knyga buvo ne to lygio, net jos pačios matais. Ar bent kiek pažįstate jos kūrybą?

Dalglišas rimtai atsakė:

– Žinoma, teko apie ją girdėti, tačiau skaitęs nesu.

– Nebuvo labai prasta. Turiu galvoje, rašė tikrai raštingai, o šiais laikais tai gana retas dalykas. „Peverelių spauda" antraip nebūtų jos leidusi. Ji nebuvo nuosekli. Jau pradedi galvoti: o Dieve, ta nuobodybė jau baigia įkyrėti, ir staiga ji pažeria tikrai įspūdingą pastraipą, knyga atgyja. Be to, ji sugalvojo gana savotišką seklį... tiksliau seklius. Tai buvo du pensininkai Meinvoringsai, Malkolmas ir Meivisė. Jis kadaise buvo banko valdytojas, o ji – mokytoja. Labai puiki pora. Kaip ir daugelis tų senukų. Skaitymas, visa kita. Nuobodžiaujantys pensininkai ieško veiklos, turi užtektinai laiko, kad žmogžudystė taptų jų hobiu, savo gyvenimo patirtimi lenktyniauja su policija, didžiuojasi savo išmintimi prieš tamsų nesubrendusį jaunimėlį ir panašiai. Gana įdomus dalykas – seklys su artritu. Tačiau jie kiek nusibodo... turiu galvoje tuos Meinvoringsus. Ezmei atėjo puiki mintis įvilioti Malkolmą pas jaunas įtariamas nusikaltėles, o Meivisė turėjo gelbėti jį iš tų pinklių. Manau, kad ji norėjo padaryti siužeto vingį, ta-

čiau pasidarė nuobodu. Na, kitaip sakant, senatviškas seksas visai puiku, kai tuo užsiimi pats, tačiau knygose žmonės to nepageidauja, o Ezmė kiekvienoje knygoje vis labiau netekdavo saiko. Kruvini žudymai ir prievartavimai – tai tikrai ne jos stilius. Ir ne Malkolmo charakteriui. Be to, tiesiog nepajėgė ištempti siužeto. Viešpatie, nesmagu taip sakyti, bet tikrai nepajėgė. Juk pats sakėte, kad norite žinoti tiesą. Ji vogdavo mintis iš kitų rašytojų... žinoma, tik iš mirusių... tik pridėdavo kai ką nuo savęs. Tai tapo gana pastebima. Kaip tik tai ir suteikė Džerardui Etjenui pretekstą atmesti jos „Mirtį Rojaus saloje“. Jis pasakė, kad tai nuobodus skaitalas, išskyrus tas vietas, kurios panašios į Agatos Kristi „Žmogžudystė po saule“. Manau, kad jis net pavartojo tą baisų žodį „plagiatas“. Be to, Ezmė turėjo dar vieną bruožą, dėl kurio bendravimas su ja buvo nelengvas.

Velma rankomis ore nubrėžė Švento Pauliaus katedros ir jos kupolo kontūrus ir pakėlė prie lūpų įsivaizduojamą taurę.

– Norite pasakyti, kad ji buvo alkoholikė?

– Į tai krypo. Po pietų su Ezme jau nelabai galėdavai susikalbėti. O per paskutinį pusmetį ypač.

– Vadinasi, ji neuždirbdavo daug?

– Niekada. Ezmė nepriklausė prie populiariųjų. Nors vertėsi visai neblogai, išskyrus paskutinius trejus metus. Galėjo gyventi iš rašymo, nors nedaugelis tai sugeba. Mat turėjo gana ištikimą būrį senų *aficionados,* kurie užaugo su Meinvoringsais, tačiau šiems išmirus jaunų skaitytojų pritraukti nesugebėjo. Pernai labai krito knygų minkštais viršeliais paklausa. Maniau, kad net gali tekti nutraukti tą sutartį.

Keitė tarė:

– Ko gero, tai rodo ir šis butas. Tai ne pati madingiausia vieta.

– Jai čia buvo gerai. Ji buvo mėgstama gyventoja, nuoma nedidelė, tikrai nedidelė. Ji man sykį sakėsi norinti nusi-

pirkti namelį kaime Kotsvoldse arba Herefordšyre ir taupė pinigus. Tikriausiai įsivaizdavo save tarp rožių ir vistarijų. Bet man atrodo, kad ji būtų mirusi iš nuobodulio. Žinau tokių atvejų.

Dalglišas tarė:

– Ji rašė romanus apie nusikaltimus, detektyvus. Ar galima manyti, kad laikė save nebloga sekle? Galėjo pamėginti išaiškinti po ranka pasitaikiusį nusikaltimą?

– Turite galvoje aiškintis realų žudiką, susiimti su tuo, kuris nužudė Etjeną? Nesąmonė. Ezmė nebuvo gudruolė, tačiau ir ne kvaila. Nesakau, kad jai trūko drąsos, to iš jos neatimsi... ypač po kelių viskio taurelių... tačiau tai būtų buvusi gryna kvailystė.

– Gal ji ir negalvojo, kad teks imtis su žudiku. Sakykim, numanė, kas jis gali būti. Ar tada būtų pasakiusi mums, ar būtų bandžiusi pati aiškintis?

– Gal ir būtų, jei būtų maniusi, kad tai saugu ir turi šansų ką nors išaiškinti. Juk tai būtų šaunu, ar ne? Ir kokia reklama. „Detektyvų rašytoja pranoksta Skotlend Jardą“. Galiu įsivaizduoti ją imantis tokio dalyko. Bet nejaugi norite pasakyti, kad mėgino kažką panašaus?

– Norėjau tik sužinoti, ar, jūsų manymu, ji galėtų taip padaryti.

– Sakykime, tai manęs nebūtų nustebinę. Ji žavėjosi nusikaltimais gyvenime, sekimu, žmogžudysčių bylomis, panašiais dalykais. Užtenka tik pažiūrėti į jos knygų lentynas. Be to, labai vertino savo pačios protą. Ir kartais nejausdavo pavojaus. Nemanau, kad turėjo didžiulę vaizduotę tikrame gyvenime. Suprantu, tai skamba keistai, kai kalbu apie rašytoją, tačiau su išgalvotu žudiku ji gyveno taip ilgai, kad, ko gero, pamiršo, jog tikras žudikas yra visai kitoks, kad jo negalima kontroliuoti, užrašyti ir sklandžiai atskleisti paskutiniame skyriuje. Be to, juk ji nematė Džerardo Etjeno lavono, ar ne? Manau, kad apskritai gyvenime nėra mačiusi

tikro lavono. Ji galėjo tiktai įsivaizduoti tai, ir mirtis jai tikriausiai atrodė nė kiek ne realesnė ar baisesnė už kitus vaizduotės kūrinius. Gal kalbu pernelyg įmantriai? Tiesiog pasakykit man, jei imsiu šnekėti niekus.

Atlikusi rankomis sudėtingą manevrą, Pitkouli metė į Dalglišą teatrališkai nuoširdų žvilgsnį, kuris vis dėlto nepajėgė paslėpti smalsumo. Dalglišas priminė sau, kad negalima neįvertinti jos protingumo. Jis atsakė:

– Jūs kalbate ne niekus. Koks bus jos paskutinės knygos likimas?

– Abejoju, ar „Peverelių spauda“ ją paims. Žinoma, būtų kas kita, jeigu Ezmė Karling būtų nužudyta. Dviguba žmogžudystė, per dvi savaites brutaliai nužudytas leidėjas ir rašytoja. Vis dėlto net ir savižudybė turi savo vertę, ypač jeigu ji dramatiška. Pamėginsiu iš ko nors išsiderėti priimtiną sutartį.

Dalglišas neiškentė nepasakęs:

– Gaila, kad panaikinta mirties bausmė. Galėtumėt apskaičiuoti, kad knyga išeitų kaip tik bausmės vykdymo dieną.

Pitkouli, tarsi suvokusi jo mintį, kiek sutrikusi dirstelėjo į jį, paskui gūžtelėjo pečiais ir kalbėjo toliau:

– Vargšė Ezmė, jeigu ji turėjo mintį dykai pasidaryti reklamos, tai jai pasisekė. Tik gaila, kad negalės pasinaudoti jos vaisiais. Nebent jos paveldėtojai.

Gal ir jūs pati, pagalvojo Keitė. Ir paklausė:

– Ar žinote, kam atiteks jos pinigai?

– Ne, ji man to nesakė. Kaip minėjau, jos testamento vykdytoja buvo Mardžė, viena iš jų. Tačiau su malonumu turiu pabrėžti, kad man tapus jos agente, ji tos privilegijos man nepatikėjo. Turbūt ir nebūčiau sutikusi. Ezmei padariau labai daug, tačiau yra ir ribos. Jūs, ko gero, net neįsivaizduojate, ko tikisi kai kurie autoriai. Surask jiems užsakymus, organizuok pokalbius televizijoje, maitink katę, kol jie atosto-

gauja, palaikyk per skyrybas. Už dešimtį procentų nuo realizavimo turi būti jų agentė, auklė, patikėtinė, draugė, kas tik nori. Žinau, kad ji neturėjo šeimos... jos buvęs vyras kažkur paliko dukrą ir anūkų, atrodo, Kanadoje. Nemanau, kad Ezmė jiems ką nors užrašė. Be abejo, kažkiek pinigų bus, ir nujaučiu, kad jie atiteks Mardžei. Galėsiu pabandyti pasiderėti dėl jos ankstyvesniųjų knygų perleidimo.

Dalglšas tarė:

– Pagaliau bent mirusi pasidarys pelninga klientė.

– Taip, pasaulis gana keistas, ar ne?

Taip pakomentavusi moteriškę, su kuria turėjo ne itin daug bendro, ponia Pitkouli dirstelėjo į laikrodį ant rankos ir pasilenkė pasiimti savo krepšio.

Tačiau Dalglišas dar nebuvo linkęs jos paleisti. Jis tarė:

– Manau, ponia Karling buvo jums minėjusi apie jos atšauktą susitikimą su skaitytojais Kembridže.

– Kurgi ne! Paskambino man tiesiai iš knygyno. Mėginau prisiskambinti Džerardui Etjenui, bet jis tikriausiai pietavo. Radau jį vėliau po pietų. Ezmė buvo tiesiog apkvaitusi iš įniršio. Sakau be jokio perdėjimo. Ir, žinoma, tai visai suprantama. Gal leidykla čia galėtų ką paaiškinti. Man buvo gaila knygyno darbuotojų, ji tikriausiai kaltino juos, tačiau jie buvo niekuo dėti. Na, sakykim, gal gavę faksą galėjo tuojau paskambinti į leidyklą ir pasitikrinti, ar tai ne pokštas, tikriausiai taip ir būtų padarę, jeigu leidykla nebūtų taip slėpusi savo bėdų. Kai faksas buvo išsiųstas, direktoriaus nebuvo, o priėmusi mergina, be abejo, palaikė jį tikru. Jis ir buvo tikras ta prasme, kad išsiųstas tikrai iš „Peverelių spaudos“. Nuramindama Ezmę, pasakiau jai, kad pati aiškinsiuosi su Džerardu. Taip ir būčiau padariusi, jei ne žmogžudystė. Tai, be abejo, užgožė Ezmės graužatį. Bet vis dėlto ketinu vėliau išsiaiškinti su leidykla tą dalyką, žinoma, savo laiku. Ar dabar jau galiu eiti? Man reikia spėti į tuos pietus.

Dalglišas tarė:

– Turiu tik vieną kitą klausimą. Kokie buvo jūsų santykiai su Džerardu Etjenu?

– Turite galvoje profesinius santykius?

– O kokie jie buvo?

Velma Pitkouli kurį laiką sėdėjo tylėdama. Jie matė, kad nežymiai šypsosi, gudriai, mįslingai. Paskui tarė:

– Buvo profesiniai. Per mėnesį kokius du kartus pasikalbėdavome telefonu. Keturis paskutinius mėnesius su juo nesimačiau. Sykį kartu permiegojome. Tai buvo beveik prieš metus. Plaukėme į iškylą kateriu. Abu išbuvome iki pat galo. Buvo arti vidurnakčio, aš gerokai pasigėriau. Džerardas gėrė daug mažiau, nemėgo prarasti savikontrolę. Pasiūlė parvežti mane namo, ir vakaras pasibaigė kaip tokiais atvejais įprasta. Manau, tai vadinama vienos nakties nuotykiu, nes daugiau nepasikartojo.

– Ar kuris nors judviejų norėjo, kad pasikartotų?

– Nelabai. Kitą dieną jis man atsiuntė nuostabią gėlių puokštę. Džerardas nebuvo labai subtilus, tačiau manau, kad tai geriau, negu palikti prie lovos penkiasdešimt svarų. Ne, aš tęsinio nenorėjau. Turiu sveiką savisaugos jausmą. Neieškau sau širdperšų. Tačiau pagalvojau, kad verčiau pasakyti jums. Toje iškyloje buvo gana daug žmonių, kurie galėjo numanyti, kuo viskas mums baigėsi. Nežinau, kaip tie dalykai išlenda, bet taip jau visada atsitinka. Jeigu jus domintų, tai to vakaro ir kito ryto įvykiai, kuriuos atsimenu jau gerokai aiškiau, nenusmukdė jo mano akyse, gal net pakėlė. Tačiau ne tiek, kad pakviesčiau jį dar susitikti. Manau, norite sužinoti, kur buvau tą vakarą, kai jis mirė.

Dalglišas rimtai atsakė:

– Tai būtų naudinga, ponia Pikouli.

– Keista, bet taip pasitaikė, kad buvau tame poezijos vakare „Konoto herbe“, kur skaitė Geibrielis Dontsis. Išėjau

greitai po to, kai jis baigė. Buvau su poetu, ar bent jau jis save tokiu laiko, jis norėjo likti, bet man jau buvo per daug triukšmo, kėdės nepatogios, prirūkyta. Visi jau buvo gerokai užkaušę, galo nesimatė. Išėjau apie dešimtą ir nuvažiavau namo. Vadinasi, likusiai vakaro daliai alibi neturiu.

– O vakar nakčiai?

– Kai mirė Ezmė Karling? Bet tai buvo savižudybė, juk patys sakėte.

– Kad ir kaip ji mirė, naudinga žinoti, kur tuo metu buvo žmonės.

– Bet aš nežinau, kada ji mirė. Pusę septynių buvau darbe, paskui namie. Namie praleidau visą vakarą ir buvau viena. Ar tai norėjote sužinoti? Klausykit, viršininke, man tikrai reikia važiuoti.

Dalglišas tarė:

– Dar du paskutiniai klausimai. Kiek egzempliorių buvo išspausdinta „Mirtis Rojaus saloje" ir ar ponios Karling egzempliorius buvo kaip nors pažymėtas?

– Manau, kad iš viso buvo kokie aštuoni. Penkis turėjau išsiųsti į „Peverelių spaudą", po vieną visiems partneriams. Nesuprantu, kodėl patys negalėjo pasidauginti rankraščio, bet taip jau pageidavo. Turėjau tik du egzempliorius. Ezmė savąjį visada įsirišdavo šviesiai mėlynais viršeliais. Įrištas egzempliorius leidybai visai nepraktiškas. Netgi baisiausiai trukdo. Leidėjai ir skaitytojai pageidauja, kad puslapiai būtų susegti skyriais arba visai nesusegti. Tačiau Ezmė visada reikalaudavo įrišto rankraščio.

– O kai spalio penkioliktą, vakare po Džerardo Etjeno mirties, atėjote čionai susitikti su ponia Karling, koks jums susidarė įspūdis: kad ji nenori atiduoti rankraščio ir apsimeta negalinti jo rasti, ar kad jo paprasčiausiai nebeturi?

Tarsi suprasdama atsakymo svarbą, Pitkouli neskubėjo kalbėti. Paskui tarė:

– Ką aš galiu žinoti? Tačiau gerai pamenu, kad tas prašymas ją gerokai sutrikdė. Manau, iš tikro pasimetė. Tiesą sakant, neįsivaizduoju, kur galima nukišti rankraštį. Su sau svarbiais daiktais ji elgdavosi atidžiai. Be to, bute neatrodo tiek jau daug vietos. Nors ji nė nesivargino ieškodama. Jeigu paprašytumėt mane spėti, tai sakyčiau, kad to rankraščio ji jau neturėjo.

53

Jiems palikus Ezmės Karling butą ir atėjus prie mašinos Dalglišas tarė:

– Vairuosiu aš, Keite.

Ji atsisėdo kairėje pusėje ir tylėdama užsisegė diržą. Ji mėgo vairuoti ir žinojo, kad daro tai neblogai, tačiau kai jis kaip dabar pasisiūlydavo vairuoti pats, visai patenkinta sėdėdavo šalia ir žiūrėdavo, kaip stiprios jautrios rankos ramiai guli ant vairo. Kai jiems važiuojant Hamersmito tiltu ji dirstelėjo į jo veidą, pamatė pažįstamą išraišką: griežtą pasitraukimą savin, tarsi stoiškai kenčiant kokį fizinį skausmą. Kai tik pradėjo dirbti su juo, tą išraišką palaikydavo tramdomu pykčiu ir baimindavosi staiga pratrūksiant šaltą sarkazmą, kurį laikė priemone, saugančia nuo valdymosi stygiaus. Per pastarąsias pustrečios valandos jie gavo labai svarbių parodymų ir ji nekantravo išgirsti jo reakciją, tačiau žinojo, kad tylos trikdyti nevalia. Jis vairavo su jam įprastu ramiu pasitikėjimu ir buvo sunku patikėti, kad dalis jo minčių yra visai kitur. Ar jis nerimauja dėl tos mergaitės pažeidžiamumo ir mintyse atgaivina jos parodymus? O gal niūriai slepia savo pasipiktinimą planuotu Ezmės Karling mirties barbariškumu, dabar jau žinodamas, jog tai žmogžudystė.

Jei tai būtų kuris nors kitas iš valdžios, toks griežtas už-

sidarymas savyje būtų galėjęs reikšti piktumą dėl Danielio nekompetentingumo. Jei Danielis būtų išgavęs iš mergaitės tiesą apie tai, kas atsitiko tą ketvirtadienio vakarą, gal Ezmė Karling dabar būtų gyva. Tačiau ar tai tikrai galima pavadinti nekompetentingumu? Ir Karling, ir mergaitė pasakojo viską vienodai ir visai įtikinamai. Paprastai vaikai yra geri liudininkai, jie retai meluoja. Jeigu apklausti Deizės būtų buvusi nusiųsta ji pati, ar būtų atlikusi tai geriau? Ar jai būtų pavykę šį rytą, jeigu nebūtų įsikišęs Dalglišas? Ji abejojo, ar Dalglišas pasakys bent vieną priekaištą, tačiau Danielis sau priekaištaus tikrai. Ji širdyje pasidžiaugė, kad nėra jo kailyje.

Tik pervažiavus Hamersmito tiltą, jis prabilo.

– Manau, kad Deizė pasakė mums viską, ką žinojo, tačiau tos spragos tikrai yra keistos, ar ne? Vienas trūkstamas žodis būtų viską paaiškinęs. Gyvatė buvo už durų. Už kurių durų? Ji girdėjo balsą. Moters ar vyro? Kažkas nešėsi dulkių siurblį. Vyras ar moteris? Na, bet dabar bent jau galime neabejoti to priešmirtinio raštelio patikimumu ir esame tikri, jog tai žmogžudystė.

Vopingo operatyviniame kambaryje Danielis dirbo vienas. Keitė, jausdama dėl jo nepatogumą, norėjo palikti jį vieną su Dalglišu, tačiau tai padaryti buvo sunku neišsiduodant. Dalglišas trumpai papasakojo apie jų rytinių vizitų rezultatus. Danielis atsistojo. Keitė instinktyviai pagalvojo apie kalinį, išklausantį nuosprendį. Jo valingas veidas išblyško.

– Atsiprašau, pone. Turėjau perprasti tą alibi. Tai bjauri klaida.

– Visaip pasitaiko, be abejo.

– Be to, turiu pripažinti, pone, kad seržantas Robinsas juo nepatikėjo. Jam iš pat pradžių atrodė, kad Deizė meluoja, ir jis buvo linkęs ją paspausti.

Dalglišas tarė:

– Su vaiku visada nelengva, ar ne? Jeigu tarp seržanto Robinso ir Deizės būtų prasidėjusi valių dvikova, tai, ko gero, daugiau šansų duočiau Deizei.

Įdomu, pagalvojo Keitė, kad Robinsas nepatikėjo mergaite. Jame derėjo tikėjimas įgimtu žmogaus kilnumu ir nenoras tikėti bet kuo, ką sako apklausiamasis. Gal, būdamas tikintis, jis labiau negu Danielis yra linkęs pripažinti gimtąją nuodėmę. Tačiau šis Danielio pripažinimas buvo kilnus. Kilnus, bet galbūt, svarstant ciniškai ir pažįstant Dalglišą, sykiu ir protingas.

Ir lyg norėdamas dar labiau sau pakenkti, jis pridūrė:

– Bet jeigu aš būčiau ja nepatikėjęs, tai Ezmė Karling šiandien būtų gyva.

– Galbūt. Nedidink savo kaltės, Danieli. Už Ezmės Karling mirtį yra atsakingas tas, kas ją nužudė. Kaip skrodimas? Kas nors netikėta?

– Mirtis dėl nervo klajoklio pažeidimo. Ji mirė tuojau, kai tik ant kaklo buvo užveržtas diržas. Į vandenį buvo panardinta jau negyva.

– Na, bent jau viskas vyko greitai. Kas apie katerį? Yra naujienų iš Feriso?

– Taip, gera naujiena. – Danielio veidas nušvito. – Jis rado mažyčių audinio dalelių ant medinių kajutės grindų rakšties. Jos yra rausvos, pone. Ji buvo su rausvu tvido švarkeliu. Ko gero, laboratorijai pavyks identifikuoti.

Jiedu pažvelgė vienas į kitą. Keitė žinojo, kad abu jaučia tą patį slepiamą pakilumą. Galų gale yra materialus įkaltis, kurį galima aprašyti, išmatuoti, moksliškai ištirti ir pateikti teisme kaip įrodymą. Su Fredu Boulingu jie jau buvo išsiaiškinę, kad Ezmė Karling kateryje paskutinį kartą buvo tik vasarą. Jeigu medžiaga pasirodys ta pati, jie turės įrodymą, kad Karling nužudyta kateryje. O jeigu taip, tai kas tada nunešė ją kiton laiptų pusėn? Jeigu ne žudikas?

Dalglišas tarė:

– Jeigu medžiaga bus identifikuota, mes galėsim įrodyti, kad ji buvo katerio kajutėje vakar vakare. Logiška išvada, kad ji ten ir mirė. Toks žudiko planas labai protingas. Jis, paslėpęs lavoną, galėjo palaukti, kol upė nurims, ir nepastebėtas pakarti lavoną. Tačiau jeigu medžiagos dalelės susieja ją su kateriu, tai nereiškia, kad susies su žudiku. Mums reikia gauti visų ten buvusių įtariamųjų paltus ir švarkus ir atgabenti juos į laboratoriją. Tu pasirūpinsi tuo, Danieli?

– Įskaitant Mendę Prais ir Bartrumą?

– Visus.

– Mums tereikia mažiausio rausvo siūlelio ant vieno iš tų drabužių, – tarė Keitė.

Dalglišas atsakė:

– Reikia ir daugiau. Yra vienas nerimą keliantis faktas, Keite. Dauguma jų galės sakyti, kad buvo atsiklaupę prie Ezmės Karling lavono, net lietė ją. Yra ne vienas būdas, kaip siūlelis gali patekti ant kieno nors drabužio.

Danielis pridūrė:

– Ir blogiausia, kad tas žudikas velniškai gerai žinojo, ką daro. Prieš artindamasis prie jos jis tikriausiai nusivilko švarką ir po to pasirūpino, kad būtų švarutėlis.

54

Kitą dieną Mendė ketino nuvažiuoti į darbą anksti, tačiau rytą nustebo, pamačiusi, kad pramiegojo ir jau be penkiolikos devinta. Tikriausiai būtų miegojusi ir dar ilgiau, jeigu Morina su Maiku nebūtų pradėję rietis dėl pirmenybės į vonią ir tvarkos joje, Morinai rėkaujant iš antro aukšto, o Maikui atsiliepiant iš virtuvės. Po minutės į jos duris garsiai pasibeldė ir įvirto Morina. Buvo aišku, kad jai „užėjo“.

– Mende, tas tavo prakeiktas motociklas užima visą koridorių. Kodėl negali palikti jo kieme kaip visi žmonės?

Tai buvo nuolatinis priekaištas. Mendei bemat sukilo piktumas.

– Todėl, kad koks nors mulkis jį tuojau pavogs, štai kodėl. Motociklas bus koridoriuje. – Ir niūriai paklausė: – Laisvos vonios tikriausiai nėra ko tikėtis?

– Jei tvarka joje tau patiks, tai laisva. Po Maiko ji kaip visada siaubinga. Jei norėsi maudytis, turėsi pati išsiplauti. Be to, jis pamiršo, kad šią savaitę perka tualetinį popierių. Man jau nusibodo šiuose namuose apie viską galvoti ir viską daryti.

Aišku, kad bus viena iš tokių dienų. Kai vakar vakare ji grįžo, nei Morinos, nei Maiklo namie nebuvo. Ji atsigulė, bet negalėjo užmigti, klausėsi, ar kuris negrįš, nes norėjosi išsipasakoti nuotykius. Tačiau jie negrįžo. Ji pagaliau užmigo. O dabar jie jau išėjo, pasigirdo du garsūs durų pokštelėjimai iš eilės. Morina net nepasiteiravo, kodėl ji negrįžo į koncertą.

Darbe irgi ne geriau. Ji planavo atsirasti pirma, tačiau nepasisekė. Visi partneriai jau buvo susirinkę. Džordžas, kalbėdamas telefonu, su draugiška neviltimi pažiūrėjo į ją, tarsi patvirtindamas, kad yra pasirengęs padėti. Buvo aišku, kad žinia pasklidusi net už leidyklos ribų.

– Taip, deja, tai tiesa... Taip, panašu į savižudybę... Ne, deja, smulkmenų negaliu pasakyti... Mes dar nežinome, nuo ko ji mirė... Atleiskite... Taip, policija jau buvo pas mus... Atsiprašau... Ne, su panele Etjen dabar pasikalbėti negalima... Ne, ponas de Vitas irgi užsiėmęs. Gal vėliau kuris nors jų galės paskambinti jums... Ne, labai atsiprašau. Negaliu pasakyti, kada jie bus laisvi.

Jis padėjo ragelį ir pasakė:

– Vienas pono de Vito autorių. Nesuprantu, iš kur jis apie

tai sužinojo. Gal paskambino į reklamos skyrių ir Emė arba Megė jam pasakė? Panelė Etjen liepė man pasakoti kuo mažiau, tačiau tai nelengva. Žmonėms neužtenka pasikalbėti tik su manimi. Jiems reikia vieno iš partnerių.

Mendė atsakė:

– Aš dėl jų nesijaudinčiau. Paprasčiausiai sakykit: „Surinkot ne tą numerį" ir padėkit ragelį. Jeigu padarysit taip kelis kartus, jie greitai atstos.

Holas buvo tuščias. Pastatas atrodė kažkoks keistas, pasikeitęs, nenatūraliai ramus, gedulingas. Mendė tikėjosi, kad čia jau bus policija, tačiau jos nebuvo matyti. Kabinete Bleket sėdėjo prie kompiuterio ir lyg užhipnotizuota spoksojo į ekraną. Tokios nesveikos Mendė jos dar nebuvo mačiusi. Ji buvo mirtinai išblyškusi, veidas staiga pasidarė kaip senos moters.

– Ar jaučiatės gerai? – paklausė Mendė. – Atrodot siaubingai.

Bleket pamėgino susivaldyti.

– Aišku, kad blogai, Mende. Kaip bet kuris mūsų gali jaustis gerai? Juk tai jau trečia mirtis per du mėnesius. Tai siaubinga. Nebesuprantu, kas darosi leidykloje. Kai numirė ponas Peverelis, viskas sugriuvo. Net stebiuosi, kaip tu sugebi būti tokia linksma. Juk tai tu ją radai.

Atrodė, kad ji tuojau verks. Be to, buvo matyti ir kitkas. Bleket bijojo. Mendė kone užuodė tą baimę. Ji varžydamasi pasakė:

– Taip, man labai gaila dėl jos. Tačiau juk nelabai ir pažinojau, ar ne tiesa? Be to, jau buvo sena. Ir nusižudė pati. Pati taip norėjo. Matyt, jai buvo geriau mirti. Na, turiu galvoje – tai nepanašu į pono Džerardo mirtį.

Bleket veidas paraudo, ji sušuko:

– Ji nebuvo sena! Kaip tu gali taip sakyti? O kas iš to, jeigu ir buvo? Seni turi tokią pat teisę gyventi, kaip ir tu.

– Aš ir nesakiau, kad neturi.

– Tačiau turėjai galvoje. Prieš kalbėdama verčiau pagalvok, Mende. Sakei, kad ji sena ir jos mirtis nesvarbi.

– Aš nesakiau, kad nesvarbi.

Mendė pajuto, kad įsivelia į neprotingų emocijų sūkurį, kurio nepajėgia nei suvokti, nei kontroliuoti. Ir matė, kad Bleket tuojau pravirks. Jai tik palengvėjo, kai prasidarė durys ir įėjo panelė Etjen.

– O, tu čia, Mende. Mes abejojome, ar pasirodysi. Ar jautiesi gerai?

– Neblogai, panele Etjen, ačiū.

– Kitą savaitę mūsų laukia nemalonios permainos. Manau, kad ir jūs norėsite išeiti, kai baigsis visas šis sąmyšis.

– Ne, panele Etjen, aš norėčiau likti. – Ir apimta išskaičiavimo impulso pridūrė: – Jeigu kai kurie darbuotojai išeis, tai bus daugiau darbo, ir manau, galėsiu tikėtis algos pakėlimo.

Panelė Etjen pažvelgė į ją taip, kad Mendei pasirodė, jog tas žvilgsnis daugiau ciniškas negu nepritariantis. Po kelių sekundžių pauzės ji tarė:

– Gerai, aš pasikalbėsiu su ponia Krili. Papildomi dešimt svarų per savaitę. Tačiau tas pakėlimas nebus atlygis už tai, kad pasiliekate. Mes neduodame kyšių personalui už tai, kad dirbtų „Peverelių spaudoje“, ir neskatiname šantažo. Jūs gausite tai todėl, kad to vertas jūsų darbas. – Ji pasisuko į Bleket. – Po pietų čia tikriausiai apsilankys policija. Jie, ko gero, vėl norės pasinaudoti pono Džerardo... turiu galvoje mano... kabinetu. Tokiu atveju aš pabūsiu viršuje pas panelę Frensę.

Jai išėjus Mendė tarė:

– Kodėl ir jums nepaprašius pakėlimo? Juk mums prisidės nemažai papildomo darbo, jeigu jie nepasamdys naujų žmonių, o tai būtų gana nelengva. Juk pati sakėte: trys mirtys per du mėnesius. Žmonės labai rimtai pagalvos, ar verta eiti tokion vieton.

Bleket buvo pradėjusi spausdinti, įsmeigusi akis į savo stenografinį bloknotą.

– Ne, ačiū, Mende. Aš nenoriu išnaudoti savo darbdavių nelaimės. Turiu tam tikrus principus.

– Na, matyt, galite sau tai leisti. O man atrodo, kad tai jie paskutinius dvidešimt su viršum metų išnaudojo jus. Na, bet jūsų valia. Paskambinsiu poniai Krili, o paskui išvirsiu kavos.

Mendė mėgino paskambinti Krili prieš išvažiuodama iš namų, tačiau niekas neatsiliepė. Dabar ji glaustai išdėstė savo prašymą, kalbėdama tik grynais faktais ir neliesdama savo pačios emocijų. Poniai Bleket klausantis su priekaištingu nepritarimu reikėjo kalbėti kaip galima trumpiau.

Ji pasakė:

– Aš paprašiau padidinti algą. Jie prideda dešimt svarų per savaitę. Taip, tokia buvo mano mintis. Ne, aš pasiliksiu. Atvažiuosiu pas jus tiesiai iš darbo, tada galėsim pasikalbėti.

Ji padėjo ragelį. Ir pagalvojo, kad panelė Bleket yra blogos nuotaikos, jeigu praleido progą priminti, kad darbo telefonu negalima kalbėtis asmeniniais reikalais.

Virtuvėje žmonių buvo daugiau negu įprastai prieš dešimtą valandą. Tie, kuriems labiau patikdavo patiems užsiplikyti savo kavos, užuot mokėjus poniai Demeri už silpną gėralą, prieš vienuoliktą pasirodydavo retai. Stabtelėjusi prie durų Mendė išgirdo prislopintus balsus. Jai pravėrus duris visi nutilo ir kaltai sužiuro į ją, paskui su palengvėjimu bei maloniu dėmesingumu pasisveikino. Be abejo, čia buvo Demeri, taip pat Ema Vainrait, prakauli ankstesnioji panelės Etjen sekretorė, kuri dabar dirbo pas panelę Peverel, taip pat Megė Ficdžerald ir Emė Holden iš reklamos skyriaus, Eltonas iš sutarčių ir teisių skyriaus, Deivas iš sandėlio, atėjęs iš dešimto namo, neįtikinamai pasiteisinęs, kad sandėlyje baigėsi pienas. Stipriai kvepėjo kava, kažkas kepino skrebutį. Virtuvė buvo jaukiai saugi, tačiau ir net ir čia Mendė pajuto baimę.

15. 1136

Ema pasakė:

– Mes manėme, kad tu neatvažiuosi. Vargšė Mendė! Tikriausiai buvo labai baisu. Aš būčiau vietoje numirusi. Jeigu jau kur netoliese bus lavonas, tai jį rasi būtinai tu. Na, pasakok. Ar ji buvo nuskendusi, ar pasikorusi, ar dar kaip? Partneriai nė vienas nieko nesako.

Mendei norėjosi priminti, kad Džerardo Etjeno lavoną rado ne ji. Tačiau papasakojo jiems vakar vakaro įspūdžius, nors suprato, kad jie jaučiasi nuvilti. Ji laukė šio momento, tačiau kai dabar atsidūrė visų dėmesio centre, pajuto keistą nenorą pasakoti smulkmenas, tarsi plepėti apie ponios Karling mirtį būtų kone nepadoru. Tas purvinas veidas su nuplautu makiažu, dėl to pasidaręs tarsi nuogas, bejėgiškai negražus, dabar plaukė tarp jos ir jų išplėstų akių. Ji negalėjo suprasti, kas jai darosi, kodėl jos emocijos tokios sumišusios, kad net trikdo ją pačią. Ką ji pasakė panelei Bleket, buvo tiesa: ji net nepažinojo ponios Karling. Ji negali jausti gailesčio. Neturi pagrindo jaustis kalta. Tad kas jai darosi?

Demeri nežinia kodėl tylėjo. Ramiai dėliojo puodukus ir lėkštutes ant savo vežimėlio, tačiau jos skvarbios mažos akys šaudyte šaudė nuo vieno veido prie kito, tarsi kiekviename jų būtų po paslaptį, kurią galima netyčia praleisti.

Megė paklausė:

– Ar tu skaitei tą priešmirtinį laiškelį, Mende?

– Ne, bet skaitė ponas de Vitas. Rašė apie tai, kaip blogai su ja elgėsi partneriai, kaip ji jiems atkeršys. Atrodo, sakė, kad „jų vardai taps keiksmažodžiais“, tiksliai neatsimenu.

Eltonas tarė:

– Tu ją pažinojai labiausiai, Mege. Juk prieš pusantrų metų važiavai su ja į tą didelę reklaminę kelionę. Kokia ji buvo?

– Normali, jokio vargo. Visai neblogai sutarėme su Ezme. Gal kiek kaprizinga, bet buvau keliavusi ir su daug blogesniais. O skaitytojai jai rūpėjo. Negailėjo jėgų jiems. Kai

sustodavo į eilę parašų, kiekvienam pasakydavo po kokį žodį, galėdavo pakomentuoti jiems kiekvieną savo knygą, paaiškinti. Ne taip kaip Gordonas Holgartas. Iš jo teišpeši susuktą parašą, kreivą šypsnį ir cigaro dūmų į veidą.

– Ar ji tau atrodė panaši į tokią, kuri gali nusižudyti?

– Argi tokių žmonių apskritai būna? Nelabai suprantu, ką tavo žodžiai reiškia. Bet jeigu klausi, ar mane nustebino jos nusižudymas, tai galiu atsakyti teigiamai. Nustebino. Labai nustebino.

– Jeigu ji tikrai nusižudė, – tarė Demeri.

– O kaip kitaip, ponia Demeri? Juk ji paliko laiškelį.

– Keistas laiškelis, jeigu Mendė teisingai prisimena. Kad patikėčiau tuo laiškeliu, būtinai turėčiau pamatyti jį pati. Policija aiškiai netiki. Jeigu tikėtų, tai kam būtų pasiėmę katerį?

Megė paklausė:

– Ar tai todėl mus visus šiandien iš Čering Kroso atvežė taksi, o ne kateriu? Aš pamaniau, kad kateris sugedęs. Kai kalbėjomės su Fredu Boulingu, jis nieko neminėjo apie policiją.

– Manyčiau, kad jam taip buvo liepta. Šiaip ar taip, kateris paimtas. Anksti rytą atplaukė ir nusitempė. Kai tik pamačiau, kad nėra, taip ir pagalvojau ir tuojau paklausiau Boulingą. Kateris yra Vopingo policijos nuovadoje.

Megė pylė verdantį vandenį ant pupelių. Ji staiga sustingo su pusiau palenktu arbatiniu.

– Nejaugi tu nori pasakyti, kad policija mano, kad ponia Karling buvo nužudyta?

– Nežinau, ką mano policija. Žinau, ką manau aš pati. Ji buvo ne iš tų, kurios žudosi, tik jau ne Ezmė Karling.

Ema Vainrait sėdėjo prie stalo galo, savo skeletiškais pirštais apgniaužusi kavos puodelį. Ji net nebandė gerti, tik spoksojo į mažą putotą pieno sūkurėlį, tarsi užhipnotizuota pasišlykštėjimo.

Pagaliau ji pakėlė galvą ir tarė savo šiurkščiu ir gerkliniu balsu:

– Tai jau antras tavo aptiktas lavonas, Mende, nuo tada, kai pradėjai dirbti čia. Anksčiau mums čia tokių dalykų nepasitaikydavo. Tave gali pradėti pravardžiuoti Mirties mašininke. Jeigu taip ir toliau, tai sunkiai susirasi kitą darbą.

Mendė pasipiktinusi atrėžė:

– Ne taip sunkiai kaip tu. Aš bent jau neatrodau kaip paleista iš koncentracijos stovyklos. Pasižiūrėk į veidrodį. Atrodai tiesiog baisiai.

Kelias minutes tvyrojo kraupi tyla. Šešios poros akių dirstelėjo į Emą ir greitai nusisuko. Ji sėdėjo labai rami, paskui svirduliuodama atsistojo ir sviedė puoduką per kambarį į kriauklę, kur šis bemat sudužo. Paskui šaižiai sudejavo ir verkdama puolė iš kambario. Emė šūktelėjo ir nusišluostė nuo skruosto užtiškusią kavą.

Megė buvo priblokšta.

– Tau nereikėjo taip sakyti, Mende. Tai buvo žiauru. Ema serga. Ji nekalta.

– Aišku, nekalta. Bet kam skaudina kitus. Juk pati dabar pradėjo. Pavadino mane Mirties mašininke. Juk aš nenešu nelaimių. Ne mano kaltė, kad juos radau.

Emė pažvelgė į Megę:

– Kaip manai, gal man nueiti pas ją?

– Verčiau palik ramybėje. Žinai, kokia ji yra. Pyksta, kam panelė Klaudija vietoje jos pasiėmė sekretore Blekę. Ji jau pasakė panelei Klaudijai, kad savaitės gale nori išeiti. Jeigu nori žinoti mano nuomonę, tai ji baisiausiai išsigandusi. Ir visai tuo nesistebiu.

Draskoma tarp savęs teisinimo ir graužaties, kuri buvo itin bjauri, nes retai ją jausdavo, Mendė pajuto norą pelnyti palengvėjimą ėmus svaidyti indus ir apsipylus ašaromis. Kas jiems visiems darosi, leidyklai, jai pačiai? Nejaugi smurtinė mirtis taip paveikia žmones? Ji manė, kad diena bus kupina pakilaus jaudulio, malonaus plepėjimo ir spėliojimo, jai pačiai esant dėmesio centre. O prasidėjo viskas nuo pragaro.

Atsidarė durys, ir pasirodė panelė Etjen. Ji šaltai pasakė:
– Mege, Eme ir Mende, jums yra darbo. Jeigu nesate linkusios jo daryti, tai verčiau atvirai pasakykite ir eikite namo.

55

Dalglišas buvo pasakęs, kad nori susitikti su visais partneriais valdybos kambaryje trečią valandą ir kad su jais būtų panelė Bleket. Nė vienas jų nepareiškė prieštaravimų nei dėl laiko, nei dėl kviečiamųjų. Neklausinėdami ir nesiginčydami jie atidavė drabužius, kuriais vilkėjo, kai buvo rastas Ezmės Karling lavonas. Tačiau, pagalvojo Keitė, jie visi yra protingi žmonės ir supranta, kam tai reikalinga. Nė vienas jų nepraše, kad dalyvautų advokatas, ir ji pagalvojo, ar tik jie nebūgštauja, jog tai pasirodytų įtartinas apsidraudimas, mano patys galį apginti savo interesus, o gal jaučiasi garantuoti dėl savo nekaltumo.

Ji su Dalglišu sėdėjo vienoje stalo pusėje su partneriais, o panelė Bleket kitoje. Per paskutinį savo pasitarimą valdybos kambaryje po Džerardo Etjeno mirties ji jautė, jog visi spinduliuoja labai mišrius jausmus: smalsumą, šoką, liūdesį ir nuojautą. Dabar ji jautė tiktai baimę. Ir ta baimė buvo panaši į infekciją. Atrodė, kad jie užkrėtė vienas kitą ir net kambario orą. Tačiau išoriškai tai buvo matyti tik panelės Bleket išvaizdoje. Dontsis atrodė labai senas ir sėdėjo abejingas kaip geriatrijos klinikos pacientas, laukiantis priėmimo pas daktarą. De Vitas sėdėjo šalia panelės Frensės Peverel. Jo akys po vešliais vokais buvo įdėmios. Bleket sėdėjo pasvirusi kėdėje į priekį, virpėdama kaip užspeistas gyvulėlis. Jos veidas buvo baltas tarsi popierius, nors tarpais skruostus ir kaktą išmušdavo liguisto raudonio dėmės.

Frensės Peverel veidas buvo įtemptas, ji nuolat laižėsi lūpas. Šalia jos sėdinti Klaudija Etjen atrodė pati ramiausia. Išvaizda kaip visada elegantiška, Keitė pastebėjo, kad pasidažiusi ji kruopščiai, ir pagalvojo, ar taip padarė ignoruodama viską, ar norėdama įnešti normalumo į psichologinį leidyklos chaosą.

Dalglišas pasidėjo ant stalo priešmirtinį Ezmės Karling laišką. Dabar jis buvo plastikiniame dėkle. Perskaitė beveik visai abejingu balsu. Niekas nieko nesakė. Tada nieko nekomentuodamas jis ramiai tarė:

– Dabar mes manome, kad ponia Karling buvo atėjusi į leidyklą pono Etjeno mirties vakarą.

Klaudijos balsas buvo griežtas:

– Ezmė buvo čia? Kodėl?

– Tikriausiai norėjo susitikti su jūsų broliu. Ar tai neįmanoma? Juk tiktai prieš dieną sužinojo, kad leidykla atmetė jos naują knygą. Norėjo pasimatyti su ponu Etjenu jau tos dienos rytą, tačiau buvo neįleista panelės Bleket.

Blekė šūktelėjo:

– Bet jis buvo partnerių pasitarime! Niekam neleidžiama trukdyti šitiems pasitarimams! Buvo primygtinai liepta nejungti net skubių telefono skambučių.

– Niekas jūsų nekaltina, Bleke, – nekantriai tarė Klaudija. – Žinoma, padarėte teisingai, kad jos neįleidote.

Tarsi tų pertraukimų nebūta, Dalglišas kalbėjo toliau:

– Tiesiai iš čia ji nuvažiavo į susitikimą su skaitytojais Kembridže, tačiau ten tiktai sužinojo, kad tas susitikimas kažkieno faksu atšauktas. Argi galima tikėtis, kad po to ji ramiai parvažiuos namo ir nieko nedarys? Visi ją pažinojote. Juk buvo panašu, kad ji atskubės čionai vėl ir mėgins išlieti savo skriaudas ponui Etjenui ir pasirinks tokį laiką, kai tikisi rasti jį vieną neužsiėmusį ir nesaugomą sekretorės? Atrodo, visiems buvo žinoma, kad ketvirtadieniais jis dirba ilgiau.

De Vitas tarė:

– Bet jūs tikriausiai patikrinote, pasiteiravote, kur ji buvo tą vakarą? Jeigu rimtai įtariate, kad Džerardas buvo nužudytas, tai Ezmė turėtų būti tarp įtariamųjų.

– Patikrinome. Ji pateikė labai įtikinamą alibi, vaiką, kuris patvirtino, jog buvo su ja jos bute nuo pusės septynių iki vidurnakčio. Jos vardas Deizė ir dabar ji papasakojo mums visą tiesą. Ponia Karling įkalbino ją užtikrinti tokį alibi ir pripažino, kad lankėsi leidykloje.

Klaudija tarė:

– Ir jūs tik dabar mums tai pranešate. Bet tai viską keičia, viršininke. Jau seniai reikėjo mums ką nors atskleisti. Džerardas buvo mano brolis. Jūs iš pat pradžių kėlėte mintį, kad jo mirtis buvo ne atsitiktinė, tačiau, atrodo, ir dabar nelabai galite paaiškinti, kodėl ir kaip jis mirė.

De Vitas ramiai pasakė:

– Nebūkit naivi, Klaudija. Viršininkas nesidalina su mumis viskuo ne todėl, kad tausoja jūsų seseriškus jausmus. Jis sako mums, kad mergaitė Deizė buvo apklausta ir pasakė viską, ką žino, tad nėra reikalo ieškoti jos, papirkti ją ar prašyti, kad tylėtų.

Jo žodžių potekstė buvo tokia aiški ir nemaloni, kad Keitė kone tikėjosi choro pasipiktinusių balsų. Tačiau visi tylėjo. Klaudija tamsiai paraudo ir atrodė, kad tuojau ims protestuoti, tačiau apsigalvojo. Kiti partneriai nutilo, matyt, nenorėdami matyti vienas kito akių. Tarsi šie žodžiai būtų atvėrę erdves tokioms nemalonioms ir baisioms spėlionėms, kad verčiau jų neliesti.

Dontsis gal net pernelyg kontroliuodamas balsą pasakė:

– Vadinasi, jūs turite vieną įtariamąjį, kuris, jūsų žiniomis, lankėsi čia, ir tikriausiai tuo pačiu laiku. Jeigu ji neturėjo ko slėpti, kodėl nepasirodė?

De Vitas pridūrė:

– Pagalvojus taip pat keista, kad nuo to laiko iš jos nebuvo jokios žinios. Nemanau, kad jūs laukėt paguodos laiško, Klaudija, tačiau aš tikėjausi bent kokio nors kreipimosi, galbūt naujo bandymo įsiūlyti savo romaną.

Frensė tarė:

– Gal ji manė, jog taktas reikalauja kiek palaukti. Juk būtų atrodę nelabai gražiai, jei būtų pradėjusi atakuoti mus tuojau po Džerardo mirties.

De Vitas pritarė:

– Tikrai ne pats tinkamiausias laikas mėginti priversti mus pakeisti savo nuomonę.

Klaudija griežtai atsakė:

– Savo nuomonės mes nebūtume pakeitę. Džerardas buvo teisus, tai prasta knyga. Ji būtų tik pakenkusi mūsų reputacijai, beje, savo pačios – irgi.

Frensė tarė:

– Tačiau galėjome atmesti ją mandagiau, susitikti su ja, pamėginti paaiškinti.

Klaudija užsipuolė ją:

– Dėl Dievo meilės, Frense, nepradėkite to seno ginčo iš naujo. Ką gero tai būtų davę? Atmetimas yra atmetimas. Ji būtų pasipiktinusi tokiu sprendimu net tada, jeigu jis jai būtų praneštas vaišinant šampanu ir omarais pas Klaridžą.

Dontsis atrodė paniręs į savo asmeniškus apmąstymus. Jis tarė:

– Nematau, ką bendra galėjo Ezmė Karling turėti su Džerardo mirtimi, tačiau manau, kad gyvatė, apsukta apie jo kaklą, galėjo būti jos darbas. Tai labiau panašu į jos stilių.

Klaudija tarė:

– Norite pasakyti, kad ji rado lavoną ir nusprendė pridėti asmenišką akcentą?

Dontsis kalbėjo toliau:

– Tačiau tai nelabai tikėtina, ar ne? Kai ji čionai atvyko, Džerardas turėjo būti dar gyvas. Matyt, jis pats ją ir įleido.

Klaudija atsakė:

– Nebūtinai. Gal tą vakarą laukujes duris jis paliko atviras arba neužrakintas. Nelabai panašu, kad Džerardas nepaisytų saugumo, tačiau neįmanoma nėra. Ji kaip nors galėjo įeiti ir jam mirus.

De Vitas paklausė:

– Jeigu ir įėjo, tai kam turėjo lipti viršun į archyvą?

Atrodė, kad jie laikinai pamiršo dalyvaujant Dalglišą ir Keitę.

Frensė atsakė:

– Ieškoti jo.

Dontsis paklausė:

– Tačiau ar ne natūraliau būtų buvę palaukti jo kabinete? Juk ji būtų supratusi, kad jis kažkur leidykloje. Ant kėdės atlošo kabojo jo švarkas. Vadinasi, netrukus grįš. Ir dar dėl tos gyvatės. Ar ji būtų žinojusi, kur ją rasti?

Sugriovęs savo paties versiją, Dontsis vėl nutilo. Klaudija žvelgė paeiliui į partnerius, tarsi prašydama tylaus pritarimo tam, ką ketino pasakyti. Paskui pažvelgė tiesiai į Dalglišą.

– Suprantu, kad ši nauja informacija, jog Džerardo mirties vakarą Ezmė Karling lankėsi leidykloje, nušviečia savižudybę kiek kitaip. Tačiau kad ir kaip ji mirė, partnerių tai neturėtų liesti. Visi mes atsakome už savo veiksmus.

Keitė pagalvojo: ji nenori vartoti žodžio alibi.

Klaudija kalbėjo toliau:

– Aš buvau su savo sužadėtiniu, Frensė buvo kartu su Džeimsu, Geibrielis buvo su Sidniu Bartrumu. – Ji pasisuko į Dontsį ir staiga jau griežtu balsu tarė: – Gana drąsiai elgiatės, Geibrieli – tik kelios dienos po ano apiplėšimo, o jau drįstate vienas eiti į „Jūreivio užuovėją“.

– Aš vienas vaikštau sostinėje jau daugiau kaip šešiasdešimt metų. Vienas užpuolimas manęs neišgąsdins.

– Ir buvo labai patogu, kad Ezmės taksi atvažiavo kaip tik tada, kai jūs išėjot.

De Vitas greitai įterpė:

– Tai atsitiktinumas, o ne patogumas, Klaudija.

Tačiau Klaudija žiūrėjo į Dontsį tarsi į svetimą:

– Ir kavinėje gali patvirtinti, kada judu su Sidniu atėjote. Tačiau tai kone pati lankomiausia vieta paupyje ir su ilgiausiu baru, yra priėjimas nuo krantinės, o judu atėjote atskirai. Abejoju, ar kas nors ten galės pasakyti tikslų laiką, net jeigu ir prisimintų du konkrečius klientus. Tikiuosi, niekuo neatkreipėte į save dėmesio?

Dontsis ramiai atsakė:

– Mudu tenai neketinome eiti.

– Tai kodėl nuėjote? Aš nežinojau, kad lankotės „Jūreivio užuovėjoje". Man tai nepanašu į jūsų stilių. Ten labai bjauru. Be to, nemaniau, kad judu su Sidniu sugėrovai.

Keitė pagalvojo, kad jie staiga pradėjo tarpusavio karą. Ji išgirdo, kaip Frensė negarsiai sušuko:

– Ne, prašau jus, nereikia!

De Vitas paklausė:

– Ar jūsų pačios alibi patikimesnis, Klaudija?

Ji atsisuko į jį.

– Arba kad ir jūsų. Norite pasakyti, kad Frensė dėl jūsų nepameluos?

– Gal ir galėtų. Nežinau. Tačiau, tiesą sakant, jai to nereikia. Mudu buvome kartu nuo septintos valandos.

Klaudija tarė:

– Nieko nematėte, nieko negirdėjote, nieko nepastebėjote. Absoliučiai užsiėmę vienas kitu. – Nespėjus de Vitui atsakyti, ji kalbėjo toliau: – Juk keista, kaip svarbūs įvykiai prasideda nu kokios nors smulkmenos. Jei kas nors nebūtų nusiuntęs fakso ir atšaukęs Ezmės susitikimo, tai ji tą vakarą nebūtų čia vėl apsilankiusi, nebūtų pamačiusi to, ką pamatė, nebūtų mirusi.

Blekė nebepajėgė ištverti tos sunkiai slepiamos jų antipatijos ir atsiradusios baimės. Ji pašoko ir sušuko:

– Liaukitės, prašau jus! Be to, tai netiesa. Ji nusižudė pati. Ją rado Mendė. Mendė matė. Jūs patys žinote, kad nusižudė. Tas faksas neturi nieko bendro.

Klaudija griežtai pasakė:

– Be abejo, nusižudė. Bet kokia kita mintis yra tiktai policijos fantazijos. Kam sutikti su savižudybe, jeigu galima sukurti daug emocingesnių versijų? O tas faksas galėjo būti paskutinis lašas Ezmei. Visa sunki atsakomybė guli ant jo išsiuntėjo.

Ji prisispyrusi žiūrėjo į Blekę, kitų galvos irgi pasisuko ton pusėn, tarsi Klaudijai patraukus nematomą virvutę.

Klaudija staiga pasakė:

– Jūs tai padarėte! Aš taip ir maniau! Tai buvote jūs, Bleke! Jūs išsiuntėte faksą!

Jie pritrenkti žiūrėjo, kaip pamažu ir be garso prasižiojo Blekės burna. Po kelių sekundžių, kurios atrodė kaip minutės, ji pratrūko nesuvaldomai raudoti. Klaudija atsistojo ir apglėbė jos pečius. Iš pradžių atrodė, kad ji ketina supurtyti ją.

– O kaip dėl kitų išdaigų? Kas apkeitė korektūras, pavogė iliustracijas? Tą irgi padarėte jūs?

– Ne! Ne, aš prisiekiu. Tiktai faksą. Daugiau nieko. Tiktai faksą. Ji buvo tokia negera ponui Pevereliui. Prikalbėjo baisių dalykų. Neteisybė, kad aš jam buvau nusibodusi. Jis manim rūpinosi. Pasitikėjo manimi. O Dieve, kodėl aš nenumiriau kartu su juo.

Ji netvirtai atsistojo ir garsiai kūkčiodama nusvirduliavo durų link, laikydama prieš save ištiestą ranką tarsi neregė. Frensė kilstelėjo, de Vitas irgi buvo besistojąs, tačiau Klaudija sugriebė jį už rankos.

– Dėl Dievo meilės, palikit ją ramybėje, Džeimsai. Juk ne visiems patinka verkti ant jūsų peties. Kai kurie savo menkumą nori iškęsti vienumoje.

Džeimsas paraudo ir tučtuojau atsisėdo.

Dalglišas tarė:

– Manau, kad verčiau baikime. Kai panelė Bleket nusiramins, su ja pasikalbės inspektorė Miskin.

De Vitas tarė:

– Sveikinu, viršininke. Labai protinga mintis savo darbą pavesti padaryti mums. Būtų buvę švelniau išklausinėti Blekę atskirai, tačiau tai būtų trukę kur kas ilgiau, be to, ir sėkmė ne tokia garantuota.

Dalglišas atsakė:

– Mirė moteris ir mano pareiga išaiškinti, kaip ir kodėl. Deja, švelnumas nėra mano pagrindinis tikslas.

Frensė, kone su ašaromis žiūrėdama į de Vitą, pasakė:

– Vargšė Blekė! O Dieve, vargšelė! Kas jai dabar bus?

Jai atsakė Klaudija:

– Inspektorė Miskin ją paguos, o Dalglišas tada prigriebs. O jeigu jai pasiseks, tai atvirkščiai. Neverta jaudintis dėl Blekės. To fakso išsiuntimas nėra pats baisiausias dalykas, net ne nusikaltimas. – Ji piktai pasisuko ir kreipėsi į Dontsį: – Aš atsiprašau, Geibrieli. Labai atsiprašau. Tikrai labai. Nežinau, kas man buvo užėję. O Dieve, mums reikia laikytis išvien. – Jam nieko neatsakius, ji kone maldaujamai paklausė: – Jūs juk nemanote, kad tai buvo žmogžudystė, ar ne? Aš kalbu apie Ezmės mirtį. Juk jūs nemanote, kad kas nors ją nužudė?

Dontsis ramiai atsakė:

– Juk girdėjote, kaip viršininkas mums skaitė jos rašytą laišką. Ar jis jums tikrai buvo panašus į savižudžio?

56

Vinstonas Džonsonas buvo stambus, juodaodis, draugiškas, atrodo, nė kiek nesijaudinąs dėl policijos kvietimo ir dėl to, kad turi prarasti pinigų,

važiuodamas į Vopingo nuovadą. Jo balsas buvo malonus, sodrus bosas, tačiau akcentas gryno koknio. Kai Danielis pasiteisino privaląs kėsintis į jo darbo laiką, jis atsakė:

– Ne tiek daug ir praradau. Paėmiau porą keleivių, kuriems reikėjo į Keneri prieplauką. Du amerikiečiai turistai. Be to, ir arbatpinigių neblogai davė. Todėl ir pavėlavau porą minučių.

Danielis padavė jam Ezmės Karling nuotrauką.

– Mus domina ši keleivė. Ketvirtadienio vakarą važiavo į Inosent akligatvį. Ar atpažįstate?

Džonsonas paėmė nuotrauką kaire ranka.

– Teisingai. Sustabdė mane prie Hamersmito tilto apie pusę septynių. Pasakė, kad turi būti Inosent akligatvyje prie dešimto numerio pusę aštuonių. Jokios problemos. Valandos neturėjom sugaišti, nebent pasitaikytų koks kamštis ar kur nors būtų padėta bomba ir jūsų vaikinai būtų užtvėrę kokią gatvę. Spėjom laiku.

– Norit pasakyti, kad atvažiavot tenai dar prieš pusę aštuonių?

– Būtume atvažiavę, bet prie Tauerio ji pabeldė į stiklą ir pasakė, kad nenori būti ten per anksti. Paprašė kaip nors sugaišti laiko. Paklausiau, kur norėtų užsukti, ir ji atsakė, kad „bet kur, svarbu, kad Inosent akligatvyje būtume lygiai pusę aštuonių“. Tada nuvežiau ją net į Šunų salą, pasivažinėjau aplink, paskui grįžau į autostradą. Užmokesčio kiek prisidėjo, bet atrodo, jai tas nerūpėjo. Iš viso aštuoniolika svarų, dar davė arbatpinigių.

– Iš kurios pusės atvažiavot prie Inosent akligatvio?

– Pro Garneto gatvę, paskui palei Vopingo sieną.

– Ar pastebėjote ką nors nepaprasta?

– Nepaprasta? Buvo netoliese keletas žmonių, bet nemanyčiau, kad ką nors pastebėjau. Juk reikia žiūrėti į kelią.

– Ar važiuojant ponia Karling kalbėjosi su jumis?

– Tik tiek, kiek jau minėjau: kad nenori nuvažiuoti į Inosent akligatvį per anksti, reikia sugaišti laiko.

– Ar esate tikras, kad jai reikėjo dešimto Inosent akligatvio numerio, o ne Inosent rūmų?

– Ji manęs prašė dešimto numerio, ir ten aš ją išleidau. Prie geležinių vartų Inosent pasažo gale. Man pasirodė, kad ji nenori toliau važiuoti Inosent akligaviu. Vos man įsukus pabeldė į stiklą ir pasakė, kad jau atvažiavom.

– Ar pastebėjote, ar Inosent pasažo vartai buvo atviri?

– Atlapi nebuvo. Bet negarantuoju ir kad užrakinti.

– Gal ji minėjo, ko važiuoja į Inosent akligatvį, susitikti su kuo nors ar panašiai? – paklausė Danielis, nors ir taip žinojo, koks bus atsakymas, tačiau šito jam reikėjo protokolui.

– Čia jau ne mano reikalas, ar ne taip?

– Gal ir ne, bet keleiviai kartais mėgsta paplepėti.

– O, kai kurie net per daug. Bet šita nekalbėjo. Tik sėdėjo suspaudusi tą savo baisiausiai didelį krepšį.

Danielis padavė kitą nuotrauką.

– Šitą krepšį?

– Panašus. Atrodo. Nors, žinokit, prisiekti negalėčiau.

– Ar tas krepšys atrodė pilnas, na, prikrautas ko nors sunkaus ir panašiai?

– Čia, drauguži, jau negaliu jums padėti. Bet mačiau, kad jis kabėjo jai ant peties ir buvo didelis.

– Vadinasi, galite patvirtinti, kad vežėte tą moterį iš Hamersmito į Inosent akligatvį ketvirtadienio vakare ir pusę aštuonių išleidote prie Inosent pasažo pradžios?

– Žinoma, kad nepalikau negyvos. Aišku, viską galiu patvirtinti. Ar reikia, kad pasirašyčiau?

– Jūs mums labai padėjote, ponas Džonsonai. Taip, reikės pasirašyti. Nueisim į gretimą kambarį.

Džonsonas išėjo lydimas policininko. Durys tuojau pat prasivėrė ir pasirodė seržanto Robinso galva. Jis net neslėpė savo susijaudinimo.

– Kaip tik tikrinau upės laivus, pone. Ką tik skambino iš Londono uosto. Aš pats prieš valandą juos užklausiau. Jų kateris „Royal Nore“ vakar vakare plaukė pro Inosent rūmus. Valdybos pirmininkas kateryje vakarieniavo. Vakarienė buvo aštuntą valandą, ir trys jo svečiai panoro išeiti į denį ir pažiūrėti į Inosent rūmus. Jie sako, kad galėjo būti be dvidešimt aštunta. Jie gali prisiekti, pone, kad tada lavonas tenai nekabėjo ir kieme jokio žmogaus nebuvo. Ir dar vienas dalykas, pone. Jie garantuoja, kad kateris tada buvo laiptų kairėje, o ne dešinėje. Turiu galvoje žiūrint iš upės.

Danielis pamažu pasakė:

– Perkūnas! Vadinasi, Dalglišo instinktas buvo teisingas. Ji buvo nužudyta kateryje. Žudikas išgirdo plaukiant Londono uosto katerį, palaikė lavoną, o paskui jį pakorė.

– Bet kodėl toje pusėje? Kam reikėjo perstumti katerį?

– Tikėjosi, jog mes nesuprasim, kad ji jame ir buvo nužudyta. Jam mažiausiai pageidautina, kad po tą katerį pradėtų šliaužioti mūsų ekspertai. Ir dar vienas dalykas. Jis susitiko su ja už metalinių vartų Inosent pasažo gale. Jis turėjo raktą ir laukė jos, stovėdamas šalia tarpduryje. Buvo saugiau laikytis tame kiemelio gale ir kuo toliau nuo Inosent rūmų bei dvylikto numerio.

Robinsas surado vieną kontrargumentą.

– Bet ar nebuvo rizikinga judinti katerį? Juk iš savo buto galėjo išgirsti panelė Peverel ir ponas de Vitas. O išgirdę būtinai būtų išėję pasidomėti.

– Jie tvirtina, kad negirdėtų net taksi, nebent mašina važiuotų per Inosent skersgatvio grindinį. Žinoma, tokį dalyką galima patikrinti. Jeigu ir išgirdo variklį, tai galėjo pagalvoti, kad upe plaukia koks kitas kateris. Prisimeni, jų užuolaidos buvo užtrauktos. Na, bet yra ir kita galimybė.

– Kokia, pone?

– Kad katerį perstūmė jie patys.

57

Buvo šeštadienis, normali diena, pusė šešių, tačiau parduotuvė užrakinta, lange užrašas „uždaryta“. Klaudija paspaudė skambutį šalia, ir po kelių sekundžių pasirodęs Deklanas atidarė duris. Jai įėjus jis greitai apsidairė į abi gatvės puses ir vėl užrakino duris.

– Kur ponas Saimonas? – paklausė ji.

– Ligoninėje. Ir aš ten buvau. Jis labai serga. Mano, kad vėžys.

– O ką sako gydytojai?

– Ruošiasi atlikti kai kuriuos tyrimus. Supratau, kad, jų manymu, tai rimta. Šįryt priverčiau juos pasikviesti daktarą Koheną – jis yra jo asmeninis gydytojas, – tai jis paklausė: „Kodėl, dėl Dievo meilės, nesakėt man anksčiau?“ Saimonas žino, kad iš ligoninės jau neišeis, pats sakė. Klausyk, verčiau einam į galinį kambarį, ten bus patogiau.

Jis nepalietė jos ir nepabučiavo.

Ji pagalvojo – jis kalbasi su manim kaip su lankytoja. Kažkas jam atsitiko, kažkas daugiau negu senojo Saimono liga. Anksčiau ji dar niekada jo tokio nematė. Atrodė, kad jis apimtas susijaudinimo ir baimės. Akys tarsi pamišėlio, oda blizga nuo prakaito. Ji net užuodė jį, tą keistą pakasynų kvapą. Nuėjo paskui jį į oranžeriją. Visi trys elektrinio sieninio židinio elementai buvo įjungti, kambaryje karšta. Pažįstami daiktai atrodė keisti, sumenkę, niekingos mirusių ir niekam nesvarbių gyvenimų liekanos.

Ji nesisėdo, stovėdama stebėjo jį. Jis tarsi negalėjo nustygti vietoje, vis žingsniavo mažoje erdvėje kaip gyvūnas narve. Buvo apsirengęs labiau iškilmingai negu paprastai, neįprastas kaklaraištis bei švarkas nesiderino prie kone maniakiško neramumo, susitaršiusių plaukų. Ji pagalvojo, kiek laiko jis gėrė. Ant vieno stalo tarp senienų stovėjo nugertas

vyno butelis ir vienintelė dėmėta stiklinė. Staiga jis liovėsi blaškęsis, atsisuko į ją ir akyse ji pamatė maldavimą, gėdą ir baimę.

Jis pasakė:

– Čia buvo policija. Klausyk, Klaudija, aš turėjau pasakyti jiems apie ketvirtadienį, tą vakarą, kai mirė Džerardas. Turėjau pasakyti jiems, kad išsiskyriau su tavim prie Tauerio prieplaukos, kad visą laiką nebuvome kartu.

– Turėjai? – paklausė ji. – Ką reiškia „turėjau"?

– Jie iškvotė iš manęs.

– Kaip? Traiškė pirštus, kaitino geležimi? Gal Dalglišas suko tau rankas, trankė per veidą? Gal buvo nusivežę į Noting Hilą ir pritalžė, gudriai saugodamiesi mėlynių? Mes žinome, kaip jie šitai moka, žiūrim televiziją.

– Dalglišo čia nebuvo. Buvo tas žydukas ir seržantas. Klaudija, tu neįsivaizduoji, kaip viskas atrodė. Jie mano, kad ta rašytoja, Ezmė Karling, buvo nužudyta.

– Jie negali to žinoti.

– Sakau tau, jie taip mano. Ir jie žino, kad aš turėjau priežastį nužudyti Džerardą.

– Jeigu jis buvo nužudytas.

– Jie žino, kad man reikėjo pinigų, kad tu pažadėjai man jų gauti. Mudu galėjom prišvartuoti katerį prie leidyklos ir tai padaryti.

– Bet nepadarėm.

– Jie tuo netiki.

– Ar jie sakė tai tiesiai, kuris nors?

– Ne, bet to nė nereikėjo. Tiesiog mačiau, ką jie galvoja.

Ji kantriai pasakė:

– Klausyk, jeigu jie tave rimtai įtaria, tai turėjo tardyti saugomą policijoje ir užrašinėti viską magnetofonu. Ar taip buvo?

– Žinoma, ne.

– Neliepė tau važiuoti su jais į nuovadą, nesakė, kad gali pasikviesti advokatą?

– Nieko panašaus. Tik pabaigoje paprašė, kad atvažiuočiau į Vopingą ir viską pasirašyčiau.

– Tai ką jie veikė?

– Visą laiką kibo, ar esu tikras, kad visą vakarą buvome kartu, kad tu mane parvežei čionai iš leidyklos. Verčiau jau sakyti teisybę. Inspektorius pavartojo žodžius „dalyvavimas žmogžudystėje“, tikrai nesuklydau.

–Tu tikrai dalyvavai? Aš tai ne.

–Šiaip ar taip, aš jiems pasakiau.

Ji tarsi nesavomis lūpomis paklausė:

– Tu supranti, ką padarei? Jei Ezmė Karling buvo nužudyta, tai galbūt buvo nužudytas ir Džerardas, o jeigu taip, tai dėl abiejų mirčių kaltas tas pats asmuo. Būtų pernelyg didelis atsitiktinumas – vienoje įstaigoje du žudikai. Tu padarei taip, kad tapai įtariamas ne viena, o dviem žmogžudystėmis.

Jis kone verkė.

– Bet kai mirė Ezmė, mudu abu buvome čia. Tu atvažiavai čia tiesiai iš darbo. Aš tave įleidau. Mudu buvome kartu visą vakarą. Mylėjomės. Aš jiems tai pasakiau.

– Bet ponas Saimonas nebuvo čia, kai mudu atvažiavome, ar ne? Niekas manęs nematė, tik tu. Tad kokie mūsų įrodymai?

– Bet mudu buvom kartu! Mudu turime alibi... abu kartu!

– Tačiau ar dabar policija juo patikės? Tu pripažinai, kad melavai dėl to vakaro, kai mirė Džerardas; tai kodėl negali meluoti ir dėl vakaro, kai mirė Ezmė Karling? Tau taip rūpėjo išgelbėti savo kailį, jog net neužtekai proto suvokti, kad tik dar labiau panirai į mėšlą.

Jis nusisuko nuo jos ir įsipylė vyno. Paskui atkišęs butelį paklausė:

– Gal nori? Atnešiu stiklinę.

– Ne, ačiū.

Jis vėl nusisuko. Tada tarė:

– Klausyk, aš manau, kad mums nereikia daugiau matytis. Bent jau kurį laiką. Tiksliau, mums nereikia rodytis kartu, kol visa tai nurims.

– Atsitiko dar kažkas? – paklausė ji. – Ne vien dėl alibi.

Jo veido pasikeitimas buvo kone juokingas. Gėdos ir baimės išraiška beregint dingo ir pasirodė susijaudinimas, suktas pasitenkinimas. Kaip jis panašus į vaiką, pagalvojo ji, įdomu, kokį naują žaislą dabar gavo. Tačiau ji suvokė, kad panieka, kurią jaučia, yra labiau sau pačiai negu jam.

Stengdamasis, kad ji suprastų, jis pasakė:

– Yra dar šis tas. Gera proga. Tai Saimonas. Jis liepė pakviesti advokatą. Nori surašyti testamentą ir palikti man visą parduotuvę ir nuosavybę. Na, o kam daugiau jis gali palikti? Giminaičių neturi. Žino, kad jau neišsikapstys, tai viską palieka man. Verčiau man negu valdžiai.

– Aišku, – tarė ji. Ir jai tikrai buvo aišku. Ji daugiau nereikalinga. Pinigai, kuriuos ji paveldėjo iš Džerardo, nebereikalingi. Stengdamasi kalbėti kuo ramiau, ji pasakė: – Jei policija tave įtaria rimtai, o aš labai tuo abejoju, tai ta aplinkybė neturės didelės reikšmės. Labiau įtartina jiems galiu atrodyti aš. Kaip tik taip elgtųsi du nusikaltėliai. Bet tavo tiesa. Mudu daugiau nesimatysime, net jeigu aš to norėčiau. Aš tau nereikalinga, ir, žinoma, man nereikalingas tu. Tu turi tam tikro laukinio žavesio ir truputį moki linksminti, tačiau vargiai esi pats geriausias meilužis, ar ne?

Ji net pati nustebo, kad sugebėjo nesustodama nueiti iki durų, tačiau kiek užgaišo prie užrakto. Pajuto, kad jis stovi jai už nugaros. Beveik maldaujamu balsu jis pasakė:

– Bet tu pati supranti, kaip tai atrodė. Tu pakvietei mane plaukti upe. Sakei, kad tai svarbu.

– Ir buvo svarbu. Po partnerių pasitarimo aš žadėjau pasikalbėti su Džerardu, atsimeni? Maniau, kad galėsiu pranešti tau gerą naujieną.

– O paskui paprašei manęs alibi. Prašei, kad pasakyčiau, jog iki antros valandos buvom kartu. Paskambinai iš archyvo, kai tik likai viena su lavonu. Turėjai laiko. Ir tai buvo pirmas dalykas, apie kurį pagalvojai. Pamokei mane, kaip sakyti. Privertei meluoti.

– Ir, žinoma, visa tai tu pasakei policijai?

– Buvo aišku, kaip visa tai atrodo policijai, atrodytų bet kam. Pasiėmei katerį savo žinion. Leidykloje su Džerardu buvai viena. Paveldėjai jo butą, jo akcijas, gyvybės draudimo pinigus.

Ji atsisuko ir matė, kaip jai prabilus jo akyse vėl atsiranda baimė.

– Vadinasi, tu nebijai būti su manim? Ar tau nebaisu būti čia vienam su manim? Aš jau nužudžiau du žmones, tai kam man jaudintis dėl trečio? Gal aš žudikė maniakė, ką tu žinai? O Dieve, Deklanai! Nejaugi tu iš tikro manai, kad aš nužudžiau Džerardą, žmogų, kuris vertas dešimties tokių kaip tu, vien tam, kad tu galėtum nusipirkti šitą parduotuvę ir tą juokingą daiktų sąvartyną, kurio sieki, norėdamas įrodyti sau, kad tavo gyvenimas turi prasmę, kad tu esi vyras?

Ji neprisiminė, kaip atidarė duris, tačiau girdėjo, kaip jos tvirtai užsivėrė jai išėjus. Vakaras jai pasirodė labai šaltas ir ji pajuto, kad baisiai dreba. Vadinasi, viskas pasibaigė, pagalvojo ji, pasibaigė su kartėliu, pykčiais, pigiu seksualiniu įžeidimu, pažeminimu. Bet juk taip būna visada. Ji susikišo rankas giliai į palto kišenes ir įtraukusi galvą apykaklėn greitai nuėjo mašinos link.

Penkta knyga

GALUTINIS ĮRODYMAS

58

Buvo ankstyvas pirmadienio vakaras ir Danielis dirbo vienas archyve. Jis net pats nesuprato, kodėl grįžo prie tų kietai suspaustų, pelėsiais kvepiančių lentynų, nebent tai buvo paties pasiskirta atgaila. Atrodė, kad jis net minutei negali išmesti iš galvos savo klaidos dėl Ezmės Karling alibi. Jį apgavo ne tiktai Deizė Ryd; taip pat ir Ezmė Karling, kurią jis galėjo paspausti smarkiau. Dalglišas apie tą klaidą daugiau nekalbėjo, tačiau jis pats jos pamiršti neketino. Danielis nežinojo, kas blogiau, Dalglišo kantrybė ar Keitės taktas.

Jis dirbo, imdamas krūvas po dešimt bylų ir nešdamasis jas į kambarėlį. Buvo pakankamai šilta, jis turėjo nedidelį elektrinį šildytuvą. Tačiau patogus kambarėlis nebuvo. Nešildomas jis bemat atvėsdavo, ir tas šaltis atrodė kažkoks nenatūralus, o veikiant šildytuvui pasidarydavo nemaloniai karšta. Jis nebuvo prietaringas. Neturėjo jausmo, kad jo atsiskyrėlišką ir metodišką paiešką stebi neramios mirusiųjų vėlės. Kambarys buvo niūrus, bedvasis, beveidis, šiek tiek paradoksiškai varžantis ne siaubo nuotaika, bet jos nebuvimu.

Jis pasiėmė naują krūvą bylų nuo viršutinės lentynos ir staiga už jų pamatė nedidelį vyniojamojo popieriaus paketą,

surištą sena virvele. Nusinešęs ant stalo, kiek pavargo su mazgais, kol pagaliau atrišo. Tai buvo sena oda įrišta maždaug delno dydžio maldaknygė su auksiniais F.P. inicialais ant viršelio. Maldaknygė, matyt, nemažai naudota, nes inicialai kone visai nusitrynę. Jis atvertė pirmą geltoną puslapį ir pamatė įrašą neišlavėjusia rašysena: „Spausdinta Džono Basketo jo didenybės Karaliaus spaustuvės ir jo valdinių Tomaso Niukombo ir velionio Henrio Hilso 1716 Viešpaties metais. *Cum Privilegio*". Palei kiekvieną paraštę ir puslapio viduryje buvo raudonos plonos linijos. Apie anglikonų maldaknyges jis išmanė nedaug, tačiau kietus geltonus puslapius vartė su įdomumu, aptiko, kad yra „Ypatinga Padėkos malda, kalbama kasmet lapkričio penktą, laimingai gimus Karaliui Jokūbui Pirmajam". Jis suabejojo, ar tai ir dabar tebėra anglikonų liturgijos dalis.

Kaip tik tada iš knygelės galo iškrito popieriaus lapas. Jis buvo perlenktas vieną kartą, baltesnis už maldaknygės lapus, bet tokio pat storio. Kreipimosi nebuvo. Tekstas buvo parašytas juodu rašalu netvirta rašysena, tačiau žodžiai aiškūs tarsi rašyti vakar:

Aš, Frensis Peverelis, rašau savo paties ranka 1850 metų rugsėjo ketvirtą Inosent rūmuose, mirtinai sirgdamas. Mane užklupusi liga kamuoja mane jau pusantrų metų ir greitai baigs savo darbą, tuomet per Viešpaties malonę atgausiu laisvę. Mano ranka parašė žodžius „per Viešpaties malonę", ir aš jų nebrauksiu. Neturiu nei laiko, nei jėgų perrašyti. Tačiau daugiausia, ko galiu tikėtis iš Dievo, tai išnykimo malonė. Neturiu nei Dangaus malonės vilties, nei Pragaro kančių baimės, nes penkiolika paskutinių metų kentėjau savo paties pragarą šioje žemėje. Atsisakiau visų mano mirties kančias palengvinančių vaistų. Neliečiau užmarštingojo opiumo. Jos mirtis buvo gailestingesnė už mano. Ši mano išpažintis neatneš palengvėjimo nei sielai, nei kūnui, kadangi neprašiau atlei-

dimo ir niekam iš gyvųjų neprisipažinau. Nepadariau ir atgailos. Kokią atgailą gali padaryti žmonos žudikas?

Rašau šias eilutes todėl, kad teisingumas jos atminimui reikalauja pasakyti tiesą. Tačiau viešai prisipažinti negaliu, tuo nutrindamas nuo jos savižudybės dėmę. Aš nužudžiau ją todėl, kad man buvo reikalingi jos pinigai užbaigti Inosent rūmų statybai. Jos su kraičiu atsineštą sumą išleidau, tačiau buvo pinigų, kurie man nebuvo suteikiami ir prieinami tik jos mirties atveju. Ji mylėjo mane, tačiau pinigų duoti nesutiko. Ji matė, kaip aš myliu Rūmus ir esu nuodėmingai jų apsėstas. Ji manė, kad Inosent rūmai man rūpi labiau negu ji pati ir jos vaikai, ir buvo teisi.

Atlikti tai buvo labai lengva. Ji buvo kukli moteris, jos drovumas ir varžymasis draugijoje lėmė tai, kad artimų draugų ji neturėjo. Visa jos tėvų šeima buvo mirusi. Tarnai žinojo, kad ji yra nelaiminga, ir ruošdamas ją mirčiai pasistengiau įtikinti savo draugus bei kolegas, kad esu susirūpinęs jos dvasia ir sveikata. Rugsėjo dvidešimt ketvirtą, ramų rudens vakarą, pasikviečiau ją į ketvirtą aukštą, pasakęs, kad noriu kai ką parodyti. Namuose buvome vieni, išskyrus tarnus. Ji paskui mane išėjo į balkoną. Ji buvo lengva moteriškė, tad nebuvo jokio vargo kilstelėti ją ir išstumti mirtin. Tada neskubėdamas tyliai nulipau žemyn į biblioteką ir ėmiau skaityti, kol galop man buvo pranešta apie jos mirtį. Manęs niekas neįtarė. Ir kodėl turėjo? Kaip galima įtarti gerbiamą žmogų žmonos nužudymu?

Aš gyvenau dėl Inosent rūmų ir dėl jų nužudžiau, tačiau po jos mirties Rūmai man nebeteikė džiaugsmo. Palieku šitą išpažintį, kad iš kartos į kartą būtų perduodama vyriausiajam sūnui. Visus perskaičiusius meldžiu saugoti mano paslaptį. Ją pirmiausiai sužinos mano sūnus Frensis Henris, paskui jo sūnus, paskui visi kiti mano palikuonys. Nei šiame, nei aname pasaulyje neturiu ko tikėtis, neturiu ko daugiau pasakyti. Rašau todėl, kad prieš mirdamas privalau išpažinti teisybę.

Apačioje buvo jo parašas ir data.

Perskaitęs šią išpažintį, Danielis nejudėdamas sėdėjo ištisas dvi minutes ir galvojo. Ir pats stebėjosi, kodėl tie žodžiai, pasiekę jį po pusantro šimtmečio, taip smarkiai paveikė. Jis jautė, kad neturėjo teisės jų skaityti, kad reikėjo įdėti tą laišką maldaknygėn, suvynioti ją ir padėti atgal į lentyną. Tačiau pagalvojo, kad apie savo radinį privalo bent pasakyti Dalglišui. Gal kaip tik dėl tos priežasties Henris Peverelis taip nenorėjo, kad archyvas būtų tikrinamas? Jis turėjo žinoti apie to laiško buvimą. Ar laiškas buvo parodytas jam sulaukus reikiamo amžiaus, ar jau anksčiau buvo aptiktas ir tapo šeimos legenda, apie kurią šnabždamasi, tačiau viešai nepripažįstama? Ar Frensei Peverel jis irgi buvo parodytas sulaukus tam tikrų metų, ar buvo griežtai laikomasi nuorodos dėl „vyriausiojo sūnaus"? Tačiau aišku, kad tai neturi jokio ryšio su Džerardo Etjeno nužudymu. Tai Peverelių tragedija, Peverelių gėda, ji tokio pat senumo kaip ir popierius, kuriame ji išpažinta. Jis visai suprato šeimos norą laikyti tai paslaptyje. Būtų labai nemalonu visiems žavintis rūmais pripažinti, kad jie pastatyti pinigais, kurie pelnyti žmogžudyste. Kiek pagalvojęs jis įdėjo laišką maldaknygėn, vėl suvyniojo ją ir pasidėjo šalia.

Archyve pasigirdo žingsniai, lengvi, bet aiškūs. Kokią sekundę, prisiminus nužudytą žmoną, jam per nugarą perbėgo prietaringos baimės šiurpas. Bet greitai protas nugalėjo. Tai buvo žingsniai gyvos moters, ir jis žinojo, kurios.

Tarpduryje stovėjo Klaudija Etjen. Ji be įžangų paklausė:

– Ar dar ilgai užtruksite?

– Nelabai. Gal dar kokį pusvalandį, gal net mažiau.

– Aš išeisiu pusę septynių. Šviesas išjungsiu, paliksiu tik laiptuose. Gal išeidamas galėsite išjungti likusias ir įjungti signalizaciją?

– Be abejo.

Jis atsivertė artimiausią segtuvą ir apsimetė skaitąs. Kal-

bėtis su ja nenorėjo. Dabar būtų neprotinga įsivelti į diskusiją nesant liudininko.

Ji pasakė:

– Atsiprašau, kad melavau dėl savo alibi dėl Džerardo mirties. Tai buvo be piktų kėslų, tik stengiantis išvengti komplikacijų. Tačiau aš jo nenužudžiau, nė vienas iš mūsų to nedarė. – Jis nieko neatsakė ir nežiūrėjo į ją. Ji su nevilties gaida paklausė: – Kiek visa tai tęsis? Gal galit man pasakyti? Gal jūs numanote? Teisėjas net neatidavė mano brolio kūno kremacijai. Nejaugi nesuprantate, kaip tai mane veikia?

Tik tada jis pakėlė akis. Jeigu būtų sugebėjęs gailėtis jos, tai pamatęs jos veidą tikrai būtų tą gailestį pajutęs.

– Atleiskite, – pasakė jis. – Dabar negaliu apie tai kalbėti.

Daugiau nieko nesakiusi ji staigiai apsisuko ir išėjo. Jis palaukė, kol žingsniai nutolo, tada išėjo ir užrakino archyvo duris. Be reikalo pamiršo, kad Dalglišas buvo prašęs nuolat saugoti tą patalpą.

59

Be penkių pusę septynių Klaudija užrakino bylas, kurias tikrino, ir užlipo viršun nusiplauti rankų ir pasiimti palto. Visur degė šviesos. Po Džerardo mirties ji nemėgo dirbti viena tamsoje. Dabar visi kandeliabrai, sieniniai šviestuvai, rutuliai laiptų apačioje liejo savo šviesą ant tapytų lubų grožio, įmantriai raižyto medžio ir spalvoto marmuro kolonų. Inspektorius Aronas galės išjungti šviesas, lipdamas žemyn. Ji gailėjosi, kad pasidavė impulsui ir nuėjo į tą archyvo kambarėlį. Tikėjosi, kad kalbėdamasi su juo viena sugebės išgauti kokių nors žinių apie bylos eigą, kada ji gali baigtis. Toji mintis buvo kvaila, jos rezultatas – pažeminimas. Ji jam ne žmogus. Jis nežiūrėjo į ją kaip į žmogų, kuri yra vieniša, kupina baimės, slegiama

netikėtos ir sunkios atsakomybės. Jam, Dalglišui, Keitei Miskin ji yra tiktai viena įtariamųjų, ir galbūt pagrindinė. Ji pagalvojo, ar žmogžudystės tyrimas visada taip dehumanizuoja visus su ja susijusius.

Dauguma darbuotojų statydavo savo mašinas už užrakinamų Inosent pasažo vartų. Vien Klaudija naudodavosi garažu. Ji labai džiaugėsi savo „Poršė 911". Dabar jis buvo septynerių metų, tačiau keisti ji jo nenorėjo ir nemėgdavo palikti gatvėje. Ji atrakino dešimto namo duris, perėjo koridoriumi ir atsidarė garažo duris. Pakėlė ranką prie mygtuko ir paspaudė. Šviesos nebuvo, matyt, perdegė lemputė. Tada, šitaip stovėdama ir negalėdama apsispręsti, ji išgirdo tylų kvėpavimą ir su tuojau pat apėmusiu siaubu suvokė, kad kažkas stovi ten tamsoje. Tuo metu ant jos galvos buvo užmauta odinė kilpa ir užsiveržė ant kaklo. Ji buvo staigiai patraukta atgal, giuvo ir pajuto, kaip pakaušis skaudžiai atimušė į cementą.

Diržas buvo ilgas. Ji mėgino grumtis, pasiekti tą, kuris laiko ją, tačiau rankose nebuvo jėgos ir kaskart, kai ji pajudėdavo, kilpa vis labiau veržėsi ir jos sąmonė imdavo temti nuo skausmo ir siaubo. Ji silpnai spurdėjo kilpos gale kaip sugauta ir mirštanti žuvis, kojos bejėgiškai braižė lygų betoną, ieškodamos atramos.

Tada ji išgirdo balsą:

– Gulėkit ramiai, Klaudija. Gulėkit ramiai ir klausykitės. Kol gulėsit ramiai, nieko neatsitiks.

Ji liovėsi kovojusi, ir baisus smaugimas atsileido. Jo balsas kalbėjo ramiai, įtikinamai. Ji girdėjo, ką jis kalba, ir jos apkvaitusios smegenys pagaliau suprato. Jis aiškino jai, kad ji turi mirti, ir kodėl.

Ji norėjo šaukti, kad tai baisi klaida, kad tai neteisybė, tačiau balsas neklausė, be to, ji suvokė, kad tik ramiai gulėdama liks gyva. Jis aiškino jai, kad tai atrodys kaip savižudybė. Diržas bus pririštas prie mašinos vairo, variklis bus

paliktas įjungtas. Garažas prisipildys mirtinų dujų ir ji mirs. Jis aiškino jai tai kantriai, kone švelniai, tarsi labai norėdamas, kad ji suprastų. Pasakė jai, kad neturi alibi dėl abiejų žmogžudysčių. Policija galvos, kad ji nusižudė iš baimės būti suimta arba iš atgailos.

Pagaliau jis baigė. Ji pagalvojo: aš nemirsiu. Neleisiu jam to padaryti. Nemirsiu, ne šičia, ne šitaip, parversta kaip gyvulys ant šito garažo grindų. Ji sukaupė visą valią. Ji galvojo: privalau apsimesti, kad esu negyva, apalpusi, pusiau mirusi. Jeigu sumažinsiu jo budrumą, tai gal pavyks apsiversti ir pagriebti tą diržą. Jeigu tik atsistosiu, tai įveiksiu jį.

Ji sukaupė jėgas tam paskutiniam judesiui. Tačiau jis to laukė, buvo pasiruošęs. Vos tik ji pajudėjo, kilpa užsiveržė ir šį kartą nebeatsileido.

Jis palaukė, kol baigėsi baisūs kūno traukuliai, nutilo gargaliavimas. Tada numovė kilpą ir atsiklaupęs pasiklausė, ar tikrai dingęs kvėpavimas. Paskui atsistojo, išsiėmė iš kišenės lemputę ir įsuko į lizdą neaukštose lubose. Jau šviesoje išėmė iš jos kišenės raktus, pririšo diržą prie vairo. Jo rankos su pirštinėmis dirbo greitai ir sklandžiai. Tada jis įjungė variklį. Jos kūnas gulėjo tarsi ji būtų išpuolusi pro atviras mašinos dureles, žinodama, kad bus pasmaugta diržo arba mirs nuo mirtinų variklio dujų. Kaip tik tada jis išgirdo žingsnius, artėjančius koridoriumi garažo link.

60

Buvo be trijų minučių pusė septynių. Frensės Peverel bute suskambo telefonas. Vos išgirdusi Džeimso balsą ji suprato, kad kažkas atsitiko.

Ji paklausė:

– Džeimsai, kas yra?

– Mirė Rupertas Farlou. Ligoninėje prieš valandą.

– Ak, Džeimsai, man labai gaila. Ar tu buvai su juo?

– Ne, Rėjus buvo. Jis norėjo tik Rėjaus. Tai labai keista, Frense. Kai jis čia gyveno, namai atrodė tiesiog baisūs. Kartais man būdavo baisu grįžti į tą netvarką, kvapus, neviltį. Bet dabar, kai jis mirė, man norisi, kad viskas būtų kaip tada. Aš nekenčiu jų. Dabar tai sutvarkyti, išdailinti, paprasti, beviltiškai nuobodūs namai, kuriuose gyvena žmogus mirusia širdimi. Aš noriu susprogdinti juos.

– Ar tau būtų geriau, jei aš atvažiuočiau? – paklausė ji.

– Ar tikrai, Frense? – Ji išgirdo jo balse palengvėjimą ir apsidžiaugė. – Ar tau tai tikrai nebus sunku?

– Žinoma, ne. Greitai atvažiuosiu. Dar nėra pusės septynių, gal rasiu Klaudiją, paprašysiu, kad pavežtų mane iki banko, tada sėsiu į Centrinę liniją. Taip bus greičiausiai. Jei jos neberasiu, paimsiu taksi.

Ji padėjo ragelį. Jai buvo gaila Ruperto, nors matėsi su juo tiktai kartą, prieš keletą metų, kai buvo atėjęs leidyklon. Šita ilgai laukta mirtis, kantriai kenčiant agoniją, jam turėjo būti tikras palengvėjimas. Tačiau Džeimsas paskambino jai, ji jam reikalinga, jis nori, kad ji būtų su juo. Ją apėmė džiaugsmas. Pasiėmusi nuo pakabos koridoriuje švarką ir šalį, ji beveik tekina nubėgo laiptais ir išpuolė į Inosent skersgatvį. Tačiau Inosent rūmų durys buvo uždarytos, šviesa priėmimo kambaryje taip pat nebedegė. Vadinasi, Klaudija jau išėjo. Ji nubėgo į Inosent akligatvį, tikėdamasi, kad dar gali rasti ją lipančią iš mašinos, tačiau pamatė, kad garažo durys uždarytos. Ji pavėlavo.

Tada nusprendė išsikviesti taksi iš automato ant sienos prie dešimto namo. Taip bus greičiau, negu vėl bėgti namo į savo butą. Eidama pro garažo duris ji aiškiai išgirdo veikiantį variklį. Tai ją nustebino ir sutrikdė. Klaudijos „Poršė“, jos mėgstamas 911 modelis yra senas ir katalizatoriaus neturi. Ji, be abejo, žino, kad pavojinga laikyti įjungtą variklį uždarame garaže. Klaudija niekad nebūna tokia neatsargi.

Dešimto numerio durys buvo uždarytos. Ir nenuostabu; Klaudija visada įeidavo į garažą pro čia ir tada užrakindavo duris. Tačiau buvo keista, kad koridoriuje dar degė šviesa ir šoninės garažo durys buvo praviros. Šaukdama Klaudiją vardu, ji puolė ir atidarė jas.

Šviesa degė, šiurkšti, žiauri, šviesa be šešėlių. Ji stovėjo sustingusi, visi jos nervai ir raumenys buvo paraližuoti išvysto siaubo ir netikėtumo. Jis klūpojo prie lavono, tačiau dabar atsistojo ir ramiai priėjo prie jos, užstodamas duris. Ji žiūrėjo jam į akis. Tai buvo tos pačios akys, protingos, kiek pavargusios, mačiusios pernelyg daug ir pernelyg ilgai.

– Oi, ne! Geibrieli, tik ne jūs. Oi, ne!

Ji nešaukė. Nepajėgė nei šaukti, nei pajudėti. Kai jis prabilo, balsas buvo tas pats, švelnus.

– Atleiskit, Frense. Juk pati suprantat, kad aš negaliu išleisti jūsų, ar ne?

Ji susvyravo ir pajuto, kaip grimzta į gailestingą tamsą.

61

Danielis archyvo kambarėlyje pažiūrėjo į savo laikrodį. Šešta valanda. Jis čia išbuvo dvi valandas. Tačiau laikas praleistas ne veltui. Bent jau šį tą rado. Už tas dvi triūso valandas atlyginta. Gal tyrimui tai ir neturės reikšmės, tačiau apskritai įdomu. Kai jis tą išpažintį parodys saviškiams, Dalglišas gal pajus, kad jo spėjimas, gal ir ne taip vaisingai, kaip tikėtasi, tačiau pasitvirtino, ir nutrauks tolimesnę paiešką. Tad reikėtų jam pranešti.

Tačiau sėkmė sužadino jo dėmesį, be to, buvo jau beveik prie lentynos galo. Gal verta nukelti paskutines trisdešimt bylų nuo viršutinės lentynos ir peržiūrėti. Jis mėgo, kad darbas turėtų tam tikrą konkrečią ir tvarkingą pabaigą, be to, dar ir ne vėlu. Jeigu išeis dabar, tai jaus pareigą važiuoti į

Vopingą. Tačiau suprato, kad nelabai nori vėl pajusti Keitės palankumą arba jos užuojautą. Jis perkėlė suglaudžiamas kopėteles prie lentynos galo.

Segtuvas, gana storas, tačiau dar maždaug normalus, buvo kietai įspraustas tarp kitų dviejų ir traukiamas laukan iškrito. Ant jo galvos kaip sunkūs medžio lapai pabiro palaidi popieriai. Jis atsargiai nulipo ir surinko juos. Kiti lapai buvo susegti, matyt, pagal datas. Jį nustebino du dalykai. Segtuvo viršelis buvo storos medžiagos ir tikriausiai labai senas, tačiau kai kurie dokumentai atrodė tokie švarūs ir nauji, kad galėjo būti įsegti per paskutinius penkerius metus. Segtuvas buvo be pavadinimo, tačiau tarp ankstesnių dokumentų jo akis retkarčiais vis užkliūdavo už žodžio „žydas“. Jis nusinešė segtuvą į archyvo kambarėlį.

Dokumentai buvo nesunumeruoti, ir jis tegalėjo tik viltis, jog jie sudėti teisinga seka, tačiau vienas jų, be datos, patraukė jo akį. Tai buvo romano paraiška, nevykusiai išspausdinta ir nepasirašyta. Pavadinta „Pasiūlymas „Peverelių spaudos“ partneriams“. Jame rašoma:

Šios knygos, preliminariai vadinamos „Gimtoji nuodėmė“, fonas ir pagrindinė bei vienijanti tema yra Viši režimo Prancūzijoje bendradarbiavimas, deprotuojant iš Prancūzijos žydus tarp keturiasdešimtųjų ir keturiasdešimt ketvirtųjų metų. Per tuos metus buvo deportuota apie 76000 žydų, kurių dauguma mirė koncentracijos stovyklose Lenkijoje ir Vokietijoje. Knygoje pasakojama apie vieną šeimą, kurią karas išskyrė ir kurios jauna motina žydė, su ketverių metų dvyniais Prancūzijoje užklupta invazijos, buvo draugų slepiama, aprūpinta padirbtais dokumentais, tačiau vis dėlto buvo išduota, ištremta ir nužudyta Aušvice. Romane nagrinėjamos šios išdavystės pasekmės – viena nedidelė šeima tarp tūkstančių kitų aukų – šios moters vyrui, išduotiesiems ir išdavikams.

Peržiūrėjęs kitus dokumentus, jis nerado „Peverelių spaudos“ atsakymo autoriui arba susirašinėjimo pėdsakų. Byloje buvo tiktai darbo ir tyrimo dokumentai. Romanas, kaip siūlomas grožinis kūrinys, buvo gerai pagrįstas moksliškai, net ypač gerai. Autorius arba lankėsi, arba daugelį metų susirašinėjo su įvairiomis tarptautinėmis ir prancūzų organizacijomis. Nacionaliniai Paryžiaus ir Tulūzos archyvai, šiuolaikinis Žydų centras Paryžiuje, Harvardo universitete, Karališkasis tarptautinių reikalų institutas Londone ir Vakarų Vokietijos federalinis archyvas Koblence. Buvo ir ištraukų iš Pasipriešinimo judėjimo laikraščių *L'Humanité*, *Témoignage Chrétien* ir *Le Franc–Tireur*, prefektų iš neokupuotos zonos protokolai. Jis vartė visa tai – laiškus, pranešimus, oficialių dokumentų ištraukas, protokolų nuorašus, liudininkų ataskaitas. Medžiaga buvo išsami ir dažniausiai labai tiksli; ištremtųjų skaičiai, traukinių išvykimo laikas, Pjero Lavalio politikos suvaidintas vaidmuo, net pasikeitimai vokiečių aukščiausioje valdžioje Prancūzijoje keturiasdešimt antrųjų metų pavasarį ir vasarą. Greitai paaiškėjo, jog tiriantysis asmuo stengiasi užsitikrinti, kad jo paties vardas niekur nepasirodytų. Jo paties laiškuose parašas ir adresas visur buvo iškirptas arba nutrintas, gautuose laiškuose siuntėjo pavardės ir adresai išlikę, tačiau gavėjo sunaikinti. Nebuvo ženklų, kad kokia nors šio tyrimo dalis buvo panaudota, kad knyga buvo pradėta rašyti, nekalbant apie užbaigimą.

Darėsi vis aiškiau, kad tyrėjui ypač rūpėjo vienas regionas ir vieneri metai. Romanas, jeigu tokiam buvo lemta pasirodyti, darėsi labai konkretus. Sakytum, prožektorių spinduliai, iki tol ištraukdavę iš tamsos vieną ar kitą atsitikimą, nušvietę įdomų atvejį, kokį nors asmenį, važiuojantį traukinį, dabar susiteklė tik į vienerius metus – 1942–uosius. Tai buvo metai, kai vokiečiai pareikalavo smarkiai padidinti trėmimus iš neokupuotos zonos. Sugaudyti žydai buvo vežami

į Vel d'Ivą arba į Dransi, didžiulį gyvenamąjį kompleksą šiaurrytiniame Paryžiaus priemiestyje. Tai buvo paskirstymo punktas prieš išgabenant į Aušvicą. Segtuve buvo trijų liudininkų parodymai: vienas prancūzų slaugės, keturiolika mėnesių dirbusios pas vaikų gydytoją Dransi, kol pagaliau nebepajėgė kęsti besikaupiančio pažeminimo, kiti du likusių gyvų aukų, kurios tikriausiai atsakė į kokį nors konkretų tyrėjo užklausimą. Viena moteris rašė:

Mane suėmė 1942 metų rugpjūčio šešioliktą žandarmerija. Labai nebijojau, kadangi jie buvo prancūzai, ir mano suėmimo metu elgėsi labai mandagiai. Kas man bus, tada nežinojau, tačiau atsimenu, kad jokios blogos nuojautos neturėjau. Man buvo pasakyta, kokius daiktus galima pasiimti prieš sodinant į transportą, kad būsiu mediciniškai patikrinta. Buvau nuvežta į Dransi ir tenai sutikau jauną motiną su dvyniais. Jos vardas buvo Sofi. Vaikų vardų nebepamenu. Iš pradžių ji gyveno Vel d'Ive, tačiau vėliau buvo perkelta į Dransi. Ją ir jos vaikus prisimenu gerai, nors kalbėdavomės nelabai dažnai. Apie save ji man pasakojo nedaug, tik tiek, kad svetima pavarde gyveno netoli Objero. Labiausiai ji jaudinosi dėl vaikų. Tuo metu gyvenome viename namelyje kartu su dar penkiasdešimčia gyventojų. Gyvenome baisiai vargingai. Trūko lovų ir šiaudų čiužiniams, vienintelis maistas buvo kopūstų sriuba ir visi sirgome dizenterija. Dransi daug žmonių mirė, manau, kad kokie keturi šimtai per pirmus dešimt mėnesių. Prisimenu vaikų verksmą ir mirštančiųjų dejones. Man Dransi buvo taip pat blogai, kaip ir Aušvice. Tas pats, kaip patekti iš vieno pragaro į kitą.

Antras likęs gyvas iš tos pačios stovyklos rašė apie tokius pat siaubus kiek vaizdžiau, bet neatsiminė jaunosios motinos ir jos dvynių.

Danielis kaip pakerėtas vertė puslapius. Dabar jis žinojo, kur ta kelionė jį nuves, ir štai pagaliau rado įrodymą:

laišką, parašytą Marijos Luizos Rober iš Kvebeko. Jis buvo rašytas ranka prancūziškai su pridėtu spausdintu vertimu.

Mano pavardė yra Marija Luiza Rober, esu Kanados pilietė, Eduaro Emilio Robero, Kanados prancūzo, našlė. Sutikau ir ištekėjau už jo Kanadoje 1958 metais. Jis mirė prieš dvejus metus. Aš esu gimusi 1928 metais, tad keturiasdešimt antrais man buvo keturiolika. Gyvenau kartu su savo našle motina ir seneliu jo mažame Prancūzijos ūkelyje Piuji de Dome, netoli Objero, kuris yra į pietryčius nuo Klermon Ferano. Sofi su dvyniais atvažiavo pas mus keturiasdešimt pirmų metų balandžio mėnesį. Dabar aš jau sena ir man sunku pasakyti, ką prisimenu iš to meto ir ką sužinojau vėliau. Aš buvau smalsi mergaitė ir nemėgau, kai suaugusieji slėpdavo nuo manęs savo reikalus ir laikydavo vaiku, kuris dar per mažas, kad galėtum pasitikėti. Tuomet man nebuvo sakoma, kad Sofi su dvyniais yra žydai, tačiau sužinojau tai vėliau. Prancūzijoje tuo metu buvo daug žmonių ir organizacijų, kurie labai rizikuodami padėdavo žydams, ir Sofi su dvyniais buvo atsiųsta pas mano tėvus vienos tokios krikščioniškos organizacijos. Jos pavadinimo aš nežinojau. Tuo metu man buvo pasakyta tik tiek, kad ji yra mūsų šeimos draugė, atvažiavusi pasislėpti nuo bombardavimo. Mano dėdė Paskalis dirbo pas poną Žaną Filipą Etjeną jo leidykloje ir spaustuvėje Klermon Ferane. Manau, kad tuo metu žinojau, jog Paskalis priklauso Pasipriešinimo judėjimui, tačiau nesu tikra, ar žinojau, kad ponas Etjenas yra tos organizacijos vadovas. Keturiasdešimt antrais metais atvažiavo policija ir išsivežė Sofi su dvyniais. Vos tik policija atvažiavo, mama man liepė eiti į daržinę ir būti tenai tol, kol ji mane pakvies. Į daržinę nuėjau, tačiau išsėlinau laukan ir klausiausi. Girdėjau riksmus ir vaikų verksmą. Tada išgirdau mašiną ir kaip buvo nuvilktas furgonas. Kai parėjau namo, mama irgi verkė, tačiau nesakė man, kas atsitiko.

Kai vakare grįžo Paskalis, aš nusėlinau laiptas pasiklausy-

ti. Mama pyko ant jo, tačiau jis sakė, kad neišdavė Sofi ir dvynių, kad jis neužtraukė pavojaus mano mamai ir seneliui, kad tai tikriausiai padarė ponas Etjenas. Pamiršau pasakyti, kad kaip tik Paskalis parūpino padirbtus dokumentus Sofi ir dvyniams. Tai buvo jo darbas Pasipriešinime, nors nesu tikra, ar tuo metu tai žinojau. Jis liepė mano mamai nieko nedaryti, nieko nesakyti. Tam buvo priežasčių. Tačiau mano mama kitą dieną nuėjo pasikalbėti su Etjenu, o grįžusi kalbėjosi su seneliu. Manau, kad tada jiems nerūpėjo, ar aš girdžiu, ar ne. Kai jie kalbėjosi, aš ramiai sėdėjau kambaryje ir skaičiau. Ji pasakė mano seneliui, kad ponas Etjenas prisipažino išdavęs Sofi su dvyniais valdžiai, tačiau tai buvę būtina. Dėl to, kad juo pasitikima ir jo draugystė vertinama, ji nebus nubausta už žydų slėpimą. Tik dėl pono Etjeno santykių su vokiečiais Paskalis nebuvo išvežtas darbams Vokietijon. Jis tada paklausė mano mamą, kas svarbiau: Prancūzijos garbė, jos šeimos saugumas ar trys žydai. Vėliau niekas daugiau nebekalbėjo apie Sofi ir dvynius. Tarsi jie niekad neegzistavo. Jei kada paklausdavau apie juos, mama sakydavo: „Tai baigėsi. Viskas baigta“. Pinigai iš organizacijos dar ateidavo, nors ir nedaug, senelis sakydavo, kad juos reikia pasilikti. Tuo metu buvome labai neturtingi. Man atrodo, kad po pusantrų metų kažkas parašė ir pasiteiravo apie Sofi ir jos vaikus. Mano mama atsakė, kad valdžia ėmė įtarinėti ir Sofi išvažiavo pas draugus į Lioną ir adreso ji nežinanti. Tada pinigai nustojo eiti.

Aš esu vienintelė likusi iš savo šeimos. Mano senelis mirė 1946 metais, o mama metais vėliau nuo vėžio. Paskalis žuvo su motociklu 1954 metais. Kai ištekėjau, nė karto nesilankiau Objere. Apie Sofi ir jos vaikus nieko daugiau neprisimenu, tik tai, kad jiems dingus labai pasiilgdavau jų.

Šis dokumentas buvo datuotas 1989 metų birželio aštuonioliktą. Dontsis paaukojo keturiasdešimt metų savo papildomo laiko, kad surastų Mari Luizą Rober ir savo galutinį

įrodymą. Tačiau jis nuėjo dar toliau. Paskutinis dokumentas segtuve rašytas 1990 metų birželio dvidešimtą Vokietijoje, taip pat su pridėtu vertimu. Vieno vokiečių karininko iš Klermon Ferano. Paprastais sakiniais ir oficialia kalba senas žmogus, kaip pensininkas gyvenantis Bavarijoje, keletui minučių atgaivino vieną nedidelį atsitikimą iš vos pamenamos praeities. Buvo patvirtinta tiesa apie išdavystę.

Šis galutinis įrodymas buvo atskirame voke. Danielis atidarė jį ir rado nuotrauką, juodai baltą, daugiau kaip penkiasdešimties metų senumo ir pablukusią, tačiau visai aiškią. Fotografuota greičiausiai mėgėjo, joje matyti besišypsanti tamsiaplaukė malonių akių mergina, apkabinusi savo vaikus. Vaikai nesišypso, prisiglaudę prie motinos, didelėmis akimis žiūri į aparatą tarsi suvokdami šio momento svarbą, – kad užrakto spragtelėjimas visiems laikams įamžins jų trapų egzistavimą. Jis apvertė nuotrauką ir perskaitė: *Sofi Dontsi. 1920–1942. Martinas ir Ruta Dontsi. 1938–1942.*

Jis užvertė segtuvą ir kurį laiką sėdėjo ramus kaip statula. Paskui atsistojo ir nuėjęs į archyvą ėmė vaikštinėti tarp lentynų, retsykiais sustodamas ir delnu trinkteldamas per metalinį stovą. Jis buvo apimtas jausmo, kurį suvokė esant pyktį, tačiau jis nebuvo panašus į kokį nors anksčiau patirtą pyktį. Jis išgirdo keistą nežmogišką garsą ir suprato, kad tai pats dejuoja iš skausmo ir siaubo. Jam nebuvo minties sunaikinti tą įrodymą; to jis negalėjo padaryti ir nė sekundės apie tai negalvojo. Tačiau jis galėjo perspėti Dontsį, kad šis žinotų, jog jie jau priartėjo ir turi trūkstamą įrodymą. Jis akimirką stebėjosi, kad Dontsis paskutinę akimirką nesunaikino dokumentų. Jie nebereikalingi. Jų neišvystų joks teismas. Ne tam jie taip kantriai, taip nuosekliai rinkti daugiau kaip pusę amžiaus, kad būtų pateikti teismui. Dontsis buvo teisėjas ir prisiekusysis, prokuroras ir ieškovas. Gal jis būtų juos sunaikinęs, jei kambarys nebūtų buvęs uždarytas, jei Dalglišui nebūtų pasirodę, kad žmogžudystės

priežastis glūdi praeityje ir kad trūkstamas įrodymas bus koks nors dokumentas.

Staiga suskambo telefonas, šaižiai ir reikliai, tarsi skelbdamas pavojų. Jis liovėsi žingsniavęs ir sustingo, tarsi atiliepdamas galėtų sugriauti savo įsigilinimą į pasaulio keistenybes. Tačiau telefonas tebeskambėjo. Jis nuėjo prie aparato ir išgirdo Keitės balsą.

– Ilgai nekėlei ragelio.

– Atleisk. Traukiau bylas.

– Tu gerai jautiesi, Danieli?

– Taip, taip. Viskas gerai.

Ji pasakė:

– Gavom atsakymą iš laboratorijos. Medžiagos dalelės atitinka. Karling buvo nužudyta kateryje. Tačiau tų dalelių nėra nė ant vieno įtariamojo drabužių. Ko gero, to buvo pernelyg daug tikėtis. Taigi kiek pasislinkome į priekį, bet nedaug. Dalglišas ketina rytoj apklausti Dontsį – su magnetofonu ir apsauga. Nors nieko nepešime, tačiau mėginti reikia. Jis neatsiskleis. Kaip ir kuris nors kitas jų.

Pirmą kartą jos balse jis išgirdo klausiamą nevilties gaidelę. Ji paklausė:

– Ar radai ką nors įdomaus?

– Nieko, – atsakė jis. – Nieko įdomaus. Jau išeinu. Važiuosiu namo.

62

Jis įkišo nuotrauką į voką, voką įsidėjo į kišenę, paskui užkėlė visus segtuvus į viršutinę lentyną kartu su segtuvu medžiaginiais viršeliais. Išjungė šviesas, atrakino ir vėl užrakino duris. Klaudija Etjen buvo palikusi šviesas laiptuose jo patogumui, tad leisdamasis jis jas vieną po kitos išjungė. Pirmame aukšte įsijungė iš nau-

jo, kad matytų, kur eiti. Kiekvienas jo veiksmas buvo atidus, kruopštus, tarsi turėtų išliekamąją vertę. Jis paskutinį kartą nužvelgė skliautuotas aukštas lubas, išjungė hole šviesą, įjungė signalizaciją, išjungė šviesą priėmimo kambaryje, išėjo iš leidyklos ir užrakino laukujes duris. Dar pagalvojo, ar teks kada nors vėl įeiti pro jas, ir ironiškai nusišypsojo iš tos minties, kad jis, pasiryžęs neatleistinai išdavystei, dideliam ikonoklazmui, dar gali pagalvoti apie dalykus, kurie yra visai nesvarbūs.

Dvylikto namo languose jokių gyvybės ženklų nebuvo. Jis paspaudė Dontsio skambutį ir pažiūrėjo į tamsius langus. Niekas neatsiliepė. Gal jis pas Frensę Peverel. Danielis skersgatviu nuskubėjo į Inosent akligatvį ir kaip tik tada, pažiūrėjęs kairėn, pamatė nuo garažo nuvažiuojantį rusvą Dontsio „Roverį". Jis instinktyviai pabėgėjo keletą žingsnių iš paskos, bet suprato, kad šaukti nėra prasmės. Veikiant varikliui ir ratams dardant per grindinio akmenis Dontsis nieko neišgirs.

Jis nubėgo prie savo „Golfo GTI" Inosent skersgatvyje ir leidosi vytis. Jam būtinai reikia šįvakar pasimatyti su Dontsiu. Rytoj gali būti per vėlu. Dontsis turėjo tik pusės minutės pranašumą, tačiau jeigu jam Garneto gatvės gale sukant į plentą degs žalia šviesa, tai gali būti lemtinga. Tačiau Danieliui pasisekė. Jis matė, kaip Dontsis pasuko dešinėn Esekso priemiesčių link, o ne į Londono centrą.

Keletą mylių jam sekėsi išlaikyti „Roverį" akyse. Iš darbo grįžtančių mašinų srautas buvo intensyvus, žvilganti lėtai šliaužianti metalo masė, ir net sumaniai vingiuodamas bei rodydamas daugiau savanaudiškumo nei pelnydamas naudos, jis artėjo labai lėtai. Kartais jis visai pamesdavo Dontsį, tačiau mašinoms apmažėjus vėl pamatydavo tebesąs tame pačiame kelyje. Dabar Danielis jau numanė, kur Dontsis važiuoja. Su kiekviena mylia abejojo vis mažiau, o kai jiedu priartėjo prie A12, visai nustojo. Bet prie kiekvieno

šviesoforo, per kiekvieną stabtelėjimą, laisvesnį kelio ruožą jo mintys grįždavo prie tų dviejų žmogžudysčių, kurios atvedė jį prie tų gaudynių, prie to sprendimo.

Dabar jis matė visą planą labai aiškiai, matė visą jo paprastumą. Etjeno nužudymas buvo suplanuotas, kad atrodytų kaip nelaimingas atsitikimas, su visomis smulkmenomis rengtas savaites, gal net mėnesius, kantriai laukta tinkamo momento. Policija visą laiką žinojo, kad Dontsis yra vienas svarbiausių įtariamųjų. Niekas negalėjo taip netrukdomai darbuotis archyvo kambarėlyje. Tikriausiai užsirakinęs duris išardė židinį, išjudino plytas kamine, vėl sutaisė židinį, tačiau jau patikimai užkimštą. Lango virvelė buvo sąmoningai dilinama savaites. Be to, žmogžudystei jis pasirinko pačią tinkamiausią dieną, ketvirtadienį, kai Etjenas dirbdavo ilgai ir vienas. Jis suplanavo viską pusei aštuonių, prieš pat išvažiuodamas į „Konoto herbą“. Ar šis susitarimas buvo atsitiktinis, tik laimingai sutapo su jo pasirinkta diena? O gal pasirinko tą dieną specialiai dėl poezijos vakaro? Būtų buvę visai nesunku paskirti kokį nors kitą susitikimą, tad vis dėlto keista, kad jam taip rūpėjo tas poezijos vakaras. Juk jame nebuvo nė vieno gerai žinomo poeto, pats vakaras irgi vargiai laikytinas svarbiu. Jis palaukė, kol visiems išėjus liko tiktai Etjenas, nepastebėtas įsmuko vidun, tyliai užlipo į archyvo kambarėlį. Bet net jeigu Etjenas ir būtų pasirodęs iš savo kabineto ir jį pamatęs, jam nebūtų reikėję aiškintis. Dontsis turėjo raktus nuo pastato, jis buvo partneris, gali išeiti ir ateiti kada tinkamas. Etjenas būtų pagalvojęs, kad jis, prieš važiuodamas į „Konoto herbą“, eina pasiimti kokio nors dokumento iš kabineto trečiame aukšte.

Ir kas tada? Paskutiniai paruošimai turėjo būti atlikti maždaug prieš valandą. Danielis įsivaizdavo kiekvieną veiksmą ir kiekvieną to veiksmo etapą. Dontsis išnešė stalą ir kėdę ir pastatė juos už durų, mat buvo svarbu, kad Etjenas negalėtų pasiekti lango. Kambarys buvo išvalytas. Turėjo nelik-

ti dulkių, ant kurių Etjenas galėtų parašyti žudiko vardą. Jo dienoraštis su įdedamu pieštuku jau buvo pavogtas, kad Etjenas jo neatsineštų švarke arba kelnių kišenėje. Paskui Dontsis uždegė židinį ir prieš nuimdamas čiaupo rankenėlę iki galo atsuko dujas, kad dar prieš aukai ateinant pradėtų kauptis pavojingos dujos. Pagaliau ant grindų buvo padėtas magnetofonas ir įjungtas į rozetę. Dontsis norėjo, kad Etjenas žinotų, jog mirs, kad nėra jokių galimybių išsigelbėti, kad šiame atskirame ir izoliuotame pastate niekas neišgirs nei riksmo, nei beldimo į duris, o nuo tų pastangų jis tik greičiau išseks, kad jo mirtis tokia pat neišvengiama kaip įmestojo į dujų kamerą Aušvice. Ir svarbiausia, jis norėjo, kad Etjenas žinotų, kodėl jis privalo mirti.

Taigi vieta buvo paruošta nužudymui. Tada prieš pusę aštuonių Dontsis paskambino Etjenui į kabinetą iš archyvo. Ką jis pasakė?

– Greičiau ateikit, radau įdomų dalyką. Labai svarbu.

Etjenas, be abejo, atėjo. Kodėl ne? Gal lipdamas laiptais jis pagalvojo, kad Dontsis aptiko kokius nors leidyklos pokštautojo pėdsakus. Nelabai svarbu, ką jis pamanė. Skambino žmogus, kuriuo jis pasitikėjo ir kurio neturėjo priežasties bijoti. Balsas tikriausiai buvo susijaudinęs, žinia intriguojanti. Jis, be abejo, nuėjo.

Vieta buvo paruoša, išvalyta ir tuščia. Kas tada? Dontsis tikriausiai laukė prie durų. Matyt, kalbėtasi labai trumpai.

– Kas nutiko, Dontsi? – Gal jo balsas buvo nekantraujantis, kiek arogantiškas...

– Štai čia, archyvo kambarėlyje. Pažiūrėkit pats. Įrašas šitame magnetofone. Pasiklausykite ir viską suprasite.

Ir Etjenas, sutrikęs, bet nieko neįtardamas įėjo į savo mirties kambarį.

Durys buvo greitai uždarytos, raktas pasuktas ir ištrauktas. Smauglys Sidas jau buvo paslėptas tarp bylų achyve. Dontsis padėjo gyvatę palei durų plyšį, kad pašalintų net

pačią menkiausią galimą ventiliaciją. Kol kas viskas padaryta. Galima važiuoti į poezijos vakarą.

Jis planavo grįžti iš „Konoto herbo“ apie dešimtą valandą ir atlikti viską iki galo. Ir galėjo neskubėti. Duris reikės palaikyti atviras kelias minutes, kad išeitų dujos. Tada uždėti rankenėlę ant dujų čiaupo ir sutvarkyti kambarį, kad atrodytų kaip įprastai. Įnešti stalą ir kėdę, sudėti ant stalo bylų dėžutes, kaip buvo. Gal reikia dar apie ką nors pagalvoti? Būtų gerai prie jau esančios segtuvų krūvos pridėti dar vieną, kokius nors dokumenus, kuriuos aptikęs Etjenas galėjo susidomėti, dėl kurių galėjo ateiti į kambarėlį; seną sutartį, gal ką nors susijusį su Ezme Karling. Gal Dontsis tai pasiruošė anksčiau ir laikė paslėpęs tarp kitų bylų, kol prireiks. Tada jis galės išeiti, pirma įkišęs raktą iš vidinės pusės ir pasiėmęs gyvatę.

Jis būtų galėjęs dirbti neskubėdamas, ateiti per visas patalpas pasišviesdamas žibintuvėliu, tačiau žinodamas, kad archyve galės užsidegti šviesą. Būtų galėjęs nueiti į Etjeno kabinetą ir atnešti jo švarką ir raktus, pakabinti švarką ant kėdės atlošo, raktus padėti ant stalo. Tiktai dulkių ant židinio atbrailos ir grindų jis nebūtų grąžinęs. Tačiau ar kas nors iš tikro pastebės, jog kambaryje neįprastai švaru, jeigu mirtis nuo pat pradžių atrodys kaip nelaimingas atsitikimas?

Vaizdas, be abejo, kalbės pats už save. Vadinasi, Etjenas skaitė dokumentus, kurie jį sudomino. Matyt, ketino padirbėti čia kiek ilgėliau, nes atėjo su švarku ir su raktais bei uždegė židinį. Uždarė langą, nutraukdamas virvelę. Kūnas tikriausiai bus rastas sukniubęs ant stalo arba ant žemės, tarsi šliaužiant prie židinio. Vienintelis neaiškumas – kodėl jis nesuvokė, kas jam darosi, ir tuojau neatidarė durų. Tačiau vienas iš apsinuodijimo anglies viendeginiu simptomų yra orientacijos praradimas. Jei nebūtų buvę pažeisto žandikaulio stingulio, nebūtų reikėję grūsti burnon gyvatės. Viskas būtų kone nelaimingo atsitikimo pavyzdys.

Tačiau Dontsiui viskas pakrypo labai nepalankiai. Užpuolimas, ligoninėje sugaištos valandos, grįžimas naktį sujaukė visus jo planus. Pagaliau grįžęs namo ir laukiant Frensei jis turėjo labai mažai laiko ir privalėjo dirbti nepaprastai greitai, nors fiziškai buvo kaip tik silpnas. Tačiau jo protas tebeveikė. Vonios čiaupą jis atsuko labai nedaug, kad vonia būtų artipilnė, kai jis grįš. Tikriausiai nusimetė drabužius ir pasiliko vien su chalatu; į archyvo kambarėlį verčiau įeiti nuogam. Tačiau jam būtinai reikėjo apsilankyti tenai šįvakar. Po to užpuolimo gali pasirodyti keista, jeigu jis kitą rytą ateis į darbą pats pirmas. O svarbiausia, jis turi paimti tą juostą, tą nelemtą juostą su žudiko prisipažinimu.

Etjenas išklausė juostą, bent šį pasitenkinimą Dontsis patyrė. Jo auka žinojo, kad yra pasmerkta mirčiai, tačiau vis dėlto sugalvojo labai protingą kerštą. Norėdamas, kad įrodymas būtų tikrai surastas, jis įsidėjo juostą į burną. Paskui, jau temstant sąmonei, dar mėgino užgesinti liepsną marškiniais ir šliauždamas grindimis mirė. Ar ilgai Dontsis ieškojo juostos? Turbūt nelabai. Tačiau norint ją išimti jam teko pražiodinti sustingusį žandikaulį ir jis suprato, kad ši mirtis jau nebeatrodys kaip nelaimingas atsitikimas. Gal todėl vėliau jis taip noriai padėjo policijai, nurodė, jog dingęs magnetofonas, net kambarys pernelyg sutvarkytas? Tai buvo faktai, kuriuos policija būtų sužinojusi ir iš kitų žmonių, tačiau protinga pasirodyti pačiam. Be to, neliko laiko tiksliau pastatyti stalui ir kėdei. Jis net nepastebėjo, kad stalas prie sienos priglaustas kitu šonu ir pasikeitė segtuvų padėtis, arba kad ant sienos buvo brūkšnelis, rodantis ankstesnę stalo vietą. Taip pat nebeliko laiko atnešti Etjeno švarkui ir raktams.

Ir ką daryti dėl pražiodintos burnos? Mintį pakišo Smauglys Sidas. Jis gulėjo po ranka. Tereikėjo apsukti jį Etjenui aplink kaklą, o galvą įgrūsti į burną. Iki tol jis jau buvo atlikęs keletą piktų pokštų, jeigu policijai Etjeno mirtis pasi-

rodytų ne savižudybė. Jis net nepagalvojo, koks gyvybiškas pasirodys šis triukas.

Tačiau išeidamas priėmimo kambaryje ant stalelio jis pamatė Ezmės Karling mėlynai įrištą rankraštį ir jos laišką, prismeigtą ant sienos. Gal jį buvo apėmusi baimė, bet ji greitai praėjo. Ezmė Karling greičiausiai išėjo iš leidyklos prieš jam pakviečiant Etjeną viršun. Gal jis kiek dvejojo, svarstydamas, ar neverta patikrinti, tačiau atmetė tą mintį. Matyt, ji išėjo, palikusi rankraštį ir tą laišką kaip viešą savo pasipiktinimo išraišką. Ar ji pasakys policijai, kad buvo atėjusi, ar tylės? Jam atrodė, kad turėtų tylėti. Tačiau jis nusprendė pasiimti rankraštį ir laišką. Dontsis buvo žudikas, galvojantis į priekį, net apie tai, jog gali prireikti ir jos mirties.

63

Frensė čia prarasdavo, čia atgaudavo sąmonę, tarpais viską suvokdavo, bet paskui, realybei palietus, vėl nugrimzdavo, tarsi atmesdama jos siaubą, ir ieškodavo prieglobsčio užmarštyje. Kai galutinai atsipeikėjo, kelias minutes gulėjo visiškai rami, vos kvėpuodama, palengva protu žingsnis po žingsnio vertindama savo padėtį, tarsi tas laipsniškumas galėtų padaryti realybę pakenčiamesnę. Ji gyva. Guli ant dešinio šono ant mašinos grindų, išklotų kilimu. Kojos surištos, rankos surištos už nugaros. Burna užkimšta kažkuo minkštu, tikriausiai jos šilkiniu šaliku. Mašina važiavo netolygiai, kartą sustojo ir ji pajuto gergždžiant stabdžius. Tikriausiai prie šviesoforo. Vadinasi, jie važiuoja mieste. Ji pagalvojo, ar rangydamasi sugebėtų nusimesti antklodę, tačiau surištomis rankomis ir kojomis to nepadarysi – antklodė pernelyg kietai apkamšyta. Tačiau kūną judinti galėjo. Jeigu jie važiuoja tarp kitų mašinų, tai koks nors vairuotojas gali pro langą pamatyti

besikilnojančią antklodę ir ką nors įtarti. Vos jai spėjus taip pagalvoti, mašina vėl pajudėjo ir nuvažiavo.

Ji gyva. Reikia laikytis. Gal Geibrielis ketina ją nužudyti, tačiau juk lengvai galėjo tai padaryti, kol ji be sąmonės gulėjo garaže. Kodėl nenužudė? Nepanašu, kad pasigailės jos. Juk nepasigailėjo nei Džerardo, nei Klaudijos, nei Ezmės Karling. Ji žudiko rankose. Tas žodis, dunksėdamas jos smegenyse, pabudino baimę, kuri tarsi snaudė joje nuo sąmonės atgavimo. Baimė nuvilnijo per ją primityvia, nevaldoma, žeminančia banga, kaustydama mintis ir valią. Dabar ji suprato, kodėl jis nenužudė jos garaže. Klaudijos nužudymas, kaip ir kitos dvi mirtys, turi atrodyti kaip savižudybė arba nelaimingas atsitikimas. Jis negalėjo palikti dviejų lavonų ant garažo grindų. Jis turi ja atsikratyti, tačiau padarys tai kitaip. Ką jis planuoja? Kad ji visiškai dingtų? Kadangi nebus lavono, Dalglišas neturės jokios galimybės išaiškinti nužudymą. Ji prisiminė kažkur skaičiusi, kad norint įrodyti žmogžudystę, nebūtina pateikti lavoną, tačiau Geibrielis to gali ir nežinoti. Jis pamišęs, kitaip negali būti. Gal net dabar jis galvoja, planuoja, svarsto, kaip geriausia sunaikinti ją. Gal privažiuoti prie uolos krašto ir nustumti jūron, surištą užkasti kokiame nors griovyje, įmesti į seną kasyklos šachtą, kur ji mirs iš troškulio ir alkio ir niekad nebus aptikta. Vaizdas vijo vaizdą, ir kiekvienas buvo baisesnis už kitą. Kraupus kritimas per tamsų orą į dūžtančias bangas, troškinantys šlapi lapai su žeme, spaudžiami jai prie burnos ir akių, gili kasyklos šachta, kur ji lėtai mirs iš bado, apimta klaustrofobiškos agonijos.

Mašina dabar važiavo tolygiau. Matyt, jau išvažiavo iš Londono ir yra užmiestyje. Sukaupusi valią ji nusiramino. Ji gyva. Reikia to laikytis. Dar yra vilties, ir jeigu jai reikės mirti, pamėgins mirti drąsiai. Džerardas su Klaudija, abu agnostikai, tikriausiai mirė drąsiai, nors galbūt jiems ir nebuvo leista mirti išdidžiai. Ko verta jos religija, jeigu nepadės taip mirti ir jai?

Ji atliko atgailą, paskui pasimeldė už Džerardo ir Klaudijos sielas, paskui pasimeldė už save pačią ir išsigelbėjimą. Gerai pažįstami guodžiantys žodžiai suteikė jai tikrumo, kad yra ne viena. Paskui ji ėmė planuoti. Nežinant, ką jis ketina jai daryti, buvo sunku numatyti galimus savo veiksmus, tačiau vienas faktas aiškus. Jis nėra toks stiprus, kad galėtų vienas be pagalbos panešti jos kūną. Tai reiškia, kad turės atrišti bent jos kojas. Ji yra jaunesnė, stipresnė už jį ir galės pabėgti. Jeigu tik pasitaikys tokia proga, ji bėgs kaip niekad gyvenime. Tačiau net blogiausiu atveju ji nemaldaus pasigailėjimo.

O kol kas reikia neleisti kojoms ir rankoms nutirpti. Rankos už nugaros buvo surištos kažkuo minkštu, gal jo kaklaraiščiu ar kojinėmis. Juk jis atvažiavo pasiruošęs tik vienai aukai. Tačiau atliko viską tobulai. Jai nepavyks išsivaduoti. Kojos irgi surištos patikimai, nors gal ir ne taip skaudžiai. Tačiau net surišta ji galėjo pakaitomis įtempti ir atleisti kojų raumenis, ir šitas mažas pasiruošimas pabėgimui teikė jai drąsos bei jėgų. Ji tvirtino sau, kad negalima prarasti ir išgelbėjimo vilties. Kiek Džeimsas lauks, kol ką nors įtars? Kokią valandą nieko nedarys, manydamas, kad ji įstrigo kamščiuose arba metro. Tačiau vėliau jis paskambins jai namo ir, niekam neatsiliepus, mėgins skambinti į Klaudijos butą Barbakane. Bet net ir tada labai nesusirūpins. Na, bet daugiau kaip pusantros valandos nelauks. Gal su taksi nuvažiuos į jos namus. Gal, jeigu jai pasiseks, išgirs garaže veikiančią mašiną. Kai bus aptikta, jog Klaudija nužudyta, o Dontsis dingęs, policija ims ieškoti jo mašinos. Ji privalo laikytis tos vilties.

Jis tebevažiavo. Neturėdama galimybės pažiūrėti į laikrodį, ji tegalėjo tik spėlioti valandą ir kuria kryptimi jie važiuoja. Ji neeikvojo jėgų spėlionėms, kodėl Geibrielis žudė. Tai beprasmiška, tik jis pats tegali jai tą pasakyti, gal galų gale taip ir padarys. Ji galvojo apie savo pačios gyvenimą.

Juk jis buvo ne kas kita, kaip eilė kompromisų. Ką ji suteikė savo tėvui, be drovaus nuolankumo, kuris tik sustiprino jo abejingumą ir panieką? Kodėl jo pakviesta ji taip lengvai atėjo į leidyklą ir mokėsi tvarkyti sutartis bei teises? Tą darbą ji dirbo neblogai, buvo nuovoki ir metodiška, iki smulkmenų kruopšti; tačiau tai vis dėlto ne tai, ko ji norėjo siekti gyvenime. O Džerardas? Širdyje ji suvokė jo seksualinę eksploataciją. Jis elgėsi su ja paniekinamai, kadangi ji pati tai leido. Kas ji yra? Kokia yra? Frensė Peverel, nuolanki, pareiginga, nekaprizinga, savo tėvo, savo meilužio, savo leidyklos priedėlis. Dabar, kai jos gyvenimas galbūt baigiasi, ji privalo pasakyti: „Aš esu Frensė Peverel. Aš esu aš“. Jeigu ji liks gyva ir ištekės už Džeimso, tai bent jau galės pasiūlyti jam lygią partnerystę. Ji rado drąsos susidurti su mirtimi, tačiau juk tai pagaliau ir nėra taip sunku. Tūkstančiai žmonių, tarp jų ir vaikai, susiduria su ja kasdien. Laikas lygiai taip pat drąsiai susidurti su gyvenimu.

Staiga ji pasijuto keistai rami. Retsykiais pasimelsdavo, mintyse deklamuodavo mėgstamą eilėraštį, prisimindavo džiaugsmingas akimirkas. Net mėgino užsnūsti, tačiau mašina staiga ėmė kresčioti. Matyt, Geibrielis važiuoja per pievą. „Roveris“ krypavo, šokčiojo, kresčiojo per duobes, ir ji kresčiojo kartu su mašina. Paskui vėl buvo lygesnis tarpas, ji pagalvojo, jog tai lauko keliukas. Pagaliau mašina sustojo, ir ji išgirdo, kaip jis atidarė savo dureles.

64

Hilgeit Vilidže Džeimsas pažiūrėjo į žadintuvą ant židinio atbrailos. Buvo be septyniolikos aštuonios, daugiau kaip valanda nuo tada, kai jis skambino Frensei. Ji jau turėjo atvažiuoti. Jis vėl greitai apskaičiavo laiką, kaip jau ne kartą buvo daręs per paskutines

šešiasdešimt minučių. Tarp Banko ir Noting Hil Geito yra dešimt stočių. Jeigu kiekvienai stočiai po dvi minutes, tai kelionei reikės dvidešimties minučių, dar penkiolika iki Banko. Bet gal ji prasilenkė su Klaudija ir turėjo skambinti taksi. Bet net ir tada kelionė neturi trukti ilgiau kaip valandą, nepaisant spūsties ir Londono centro, nebent būtų pasitaikęs koks ypatingas kamštis ar kliūtis, dėl terorizmo uždarytos gatvės. Jis vėl paskambino Frensei į butą. Kaip ir tikėjosi, niekas neatsakė. Tada surinko Klaudijos numerį, taip pat veltui. Tačiau tai jo nenustebino. Gali būti, kad ji nuvažiavo tiesiai pas Deklaną Kartraitą, o gal susitarę susitikti teatre arba restorane. Nebūtinai Klaudija turi būti namie. Jis įsijungė radiją, vietinę Londono stotį. Dešimt minučių palaukė žinių laidos. Keleiviai buvo perspėjami dėl trukdžių Centrinėje linijoje. Priežastis nenurodoma, o tai reiškė, kad įsimaišiusi IRA, tačiau keturios stotys tarp Holborno ir Marmuro Arkos uždarytos. Vadinasi, priežastis aiški. Frensė gali atvažiuoti ir dar po valandos. Tereikia tik kantriai laukti.

Jis ėmė žingsniuoti po svetainę. Frensė yra kiek klaustrofobiška. Jis žinojo, kaip ji nemėgsta Grinvičo pėsčiųjų tunelio. Metro irgi nemėgsta važiuoti. Jeigu nebūtų skubėjusi pas jį, dabar nebūtų jame įstrigusi. Jis vylėsi, kad bent šviesos traukinyje dega, kad nesėdi ten viena visiškoje tamsoje. Staiga jam iškilo nepaprastai gyvas ir nerimastingas Frensės vaizdas – ji viena, mirštanti tamsiame uždarame tunelyje kažkur toli nuo jo, nepasiekiama ir be pagalbos. Jis išvijo tą reginį iš savo minčių kaip baisų košmarą ir vėl pažiūrėjo į laikrodį. Dar pusvalandį palauks, tada mėgins skambinti į Londono transportą ir išsiaiškinti, ar linija jau atidaryta ir kiek laiko buvo sustabdytas eismas. Jis priėjo prie lango ir praskleidęs užuolaidas ėmė žiūrėti į apšviestą gatvę, laukdamas jos pasirodant.

65

Dabar kelyje A12 mašinų buvo jau mažiau. Jis laikėsi leistino greičio – būtų baisi klaida, jeigu jį sulaikytų policija. Bet Dontsis irgi lygiai taip pat stengėsi nepatraukti dėmesio, nebūti sustabdytas. Šia prasme jie važiuoja vienodomis sąlygomis, tiktai jo mašina greitesnė. Jis suplanavo, kaip jį aplenkti, kai tik jo grobis pasirodys akiratyje. Normaliomis aplinkybėmis Dontsis beveik garantuotai atpažintų jo mašiną vien dirstelėjęs, tačiau dabar tikriausiai nenumano esąs sekamas. Jis nestebi, kas važiuoja iš paskos. Geriausia palaukti, kol kelyje susikaups daugiau mašinų, ir spūstyje jį pralenkti.

Ir dabar pirmą kartą jis prisiminė Klaudiją Etjen. Jis pasibaisėjo, kad apimtas minties pavyti Dontsį ir perspėti jis pamiršo galimą pavojų. Tačiau jai nieko neatsitiko. Paskutinį kartą matė ją, kai pasakė einanti namo, tad dabar jai niekas negresia. Dontsis su savo „Roveriu" yra jam prieš akis. Vienintelis pavojus, kad galbūt nusprendė aplankyti tėvą ir dabar kaip tik važiuoja į Otono rūmus. Kaip tik dar ir dėl to reikia tenai nuvažiuoti pirmam. Nėra prasmės mėginti sustabdyti Dontsį, pralenkus imti mojuoti ranka. Dontsis nesustos, nebent priverstum. Danielis turi pasikalbėti su juo, perspėti, tačiau ramiai, o ne užblokavęs jo mašiną. Paskutinė šios tragedijos scena turi būti suvaidinta ramiai.

Pagaliau jis vėl pamatė „Roverį". Jie jau artėjo prie Čelmsfordo viaduko, mašinų tirštėjo. Jis palaukė tinkamo momento, įsiliejo į lenkiančių mašinų srautą ir nuskubėjo pirmyn.

Ezmei Karling, kai pasklido žinia apie aptiktą lavoną, kelios dienos, matyt, buvo labai neramios. Ji tikriausiai tikėjosi, kad atvažiuos policija, ims klausinėti apie prismeigtą lentoje laišką, paliktą rankraštį. Tačiau jiedu su Robinsu tiktai abejingai pasidomėjo alibi ir jis buvo pateiktas. Ji laikėsi tvirtai, tai reikia pripažinti. Jam nė į galvą neatėjo, kad sa-

koma ne viskas. O paskui? Kokios mintys sukosi jos galvoje? Ar pirmas jai paskambino Dontsis, ar ji susirado jį? Greičiausiai pastarasis variantas. Dontsiui nebuvo reikalo jos žudyti, jei ji nebūtų pasakiusi jam, kad matė jį lipantį žemyn laiptais su dulkių siurbliu. Jam, matyt, irgi buvo labai neramių momentų. Jis irgi laikėsi tvirtai. Jei Ezmė Karling nieko nebūtų pasakiusi, jis būtų manęs esąs saugus.

Tada ji tikriausiai paskambino, pasiūlė susitikti, padarė užuominą, kad jeigu knyga nebus išspausdinta, ji kreipsis į policiją. Tas grasinimas, aišku, buvo netikras. Ji negalėjo kreiptis į policiją, nepripažindama, kad ir pati tą vakarą lankėsi leidykloje. Ir pati turėjo kuo rimčiausių priežasčių atsikratyti Etjeno. Tačiau ji buvo moteris, kurios protas, išradingas, mokantis regzti bei gudrauti, kiek pamišėliškas, vis dėlto turėjo ribas. Ji nebuvo nei mąstytoja, nei labai protinga.

Kaip Dontsis suviliojo ją susitikti, svarstė Danielis. Gal pasakė, kad žino arba numano, kas nužudė Etjeną, ir jiedu drauge gali nustatyti tiesą bei pasidžiaugti pergale? Gal jiedu bent apytikriai susitarė, kad ji tylės, o jis grąžins rankraštį ir laišką ir garantuos, jog knyga bus išleista? Juk ji minėjo Deizei Ryd, kad leidykla spausdins knygą. Kas kitas, jeigu ne vienas partnerių galėjo jai duoti tokią garantiją? Kas jis buvo per tą trumpą pokalbį – gynėjas ir gelbėtojas ar sąmokslininkas? Šito jie niekada nesužinos, jeigu nepasakys pats Dontsis.

Vienas dalykas aiškus: Ezmė Karling į tą susitikimą važiavo be baimės. Ji nežinojo, kas buvo žudikas, tačiau buvo tikra žinanti, kas jis negalėjo būti. Kai pasigirdo telefonas, ji buvo Etjeno kabinete ir laukė jo sugrįžtant. Tada, ėmusi nekantrauti, užlipo į archyvo kambarėlį, pastebėjo Dontsį nešantį dulkių siurblį. Prie durų ji matė gyvatę ir girdėjo balsą. Kažkas kambaryje kalbėjo. Durys nebuvo labai storos, ir ji galėjo atpažinti, kad tai ne Etjeno balsas. Kai buvo rastas lavonas, ji buvo tikra, kad bent jau Dontsis yra ne-

kaltas. Ji pati matė jį lipantį laiptais tuo metu, kai Etjenas dar buvo gyvas ir archyvo kambarėlyje kalbėjosi su žudiku.

Kaip jis užsitikrino tą alibi dėl Ezmės Karling nužudymo? Juk aišku – jiedu su Bartrumu liko vieni su lavonu, kol atvažiavo policija. Ir pats Dontsis pasiūlė, kad reikia moteris nuvesti vidun, o jiedu su Bartrumu pabus prie lavono. Tada jis ir susitarė dėl savo alibi. Tačiau keista, kad Bartrumas sutiko. Gal Dontsis pažadėjo padėti jam išlikti tarnyboje? Išrūpinti paaukštinimą? O gal būta tiesiog skolos, kurią reikia atiduoti? Kad ir kokia buvo priežastis, alibi buvo užtikrintas. O kavinė, kurioje jiedu susitiko pusvalandžiu vėliau, negu tvirtino, buvo gerai parinkta. Niekas „Jūreivio užuovėjoje" negalėjo tiksliai pasakyti, kada į tą didelę, triukšmingą ir perpildytą taverną atėjo du konkretūs lankytojai.

Pati žmogžudystė didelių problemų nekėlė, vienintelis pavojingas momentas, tai perstumti katerį. Tačiau tai, be abejo, buvo būtina. Jam reikėjo katerio, tiktai jo kajutėje jis galėjo nužudyti saugiai, nepastebėtas nei nuo kranto, nei iš upės. Ezmė Karling buvo smulki ir nesunki moteris, tačiau septyniasdešimt šešerių metų Dontsiui buvo lengviau nuleisti ją diržu iš katerio, negu nešti jos gyvą ar negyvą kūną šlapiais ir slidžiais laiptais. O perstumti katerį mažomis apsukomis buvo ne taip pavojinga. Vienintelis arti gyvenantis žmogus buvo Frensė, ir Dontsis iš patirties žinojo, kad iš svetainės su užtrauktomis užuolaidomis girdėti labai mažai. O jeigu ir būtų išgirdusi veikiant variklį, kažin, ar būtų ką nors įtarusi? Juk tai įprastas garsas upėje. Jis nebuvo tikras, ar kajutėje neliko jos pėdsakų, kad ir menkiausių, ypač jei būta grumtynių. Todėl labai svarbu, kad niekas nesusietų katerio su jos mirtimi.

Į tą lemtingą susitikimą ji atvažiavo taksi. Toks tikriausiai buvo jo pasiūlymas, jis taip pat pasiūlė jai išlipti Inosent pasažo gale. Jis stovėsiąs ir lauksiąs jos šešėlyje tarpduryje. Ką jis jai pasakė? Kad galės netrukdomi geriau pa-

sikalbėti kateryje? Kajutėje yra padėtas jos rankraštis ir laiškas partneriams. Kas dar ten galėjo būti? Virvė smaugimui, šalis, diržas? Tačiau jis tikriausiai manė, kad ji ateis su savo įprastu krepšiu, kuris turi stiprų diržą. Turėjo būti ją gana dažnai su juo matęs.

Ir dabar, įsmeigęs akis į kelią, rankomis lengvai laikydamas vairą, Danielis vaizdavosi sceną toje mažoje kajutėje. Kiek laiko jiedu kalbėjosi? Gal ir visai nesikalbėjo. Ji telefonu jau buvo pasakiusi Dontsiui, kad matė jį leidykloje, lipantį laiptais su siurbliu rankose. Tai ir buvo pragaištinga. Daugiau iš jos jam nieko nereikėjo sužinoti. Saugiausia ir lengviausia negaišti veltui laiko. Danielis vaizdavosi, kaip Dontsis mandagiai kiek pasitraukia į šalį, palaukia, kol ji pirma įeis į kajutę su savo krepšio diržu ant peties. Tada staigus diržo trūktelėjimas viršun, dunkstelėjimas ant kajutės grindų, jis abiem rankomis veržia kilpą, jos seni pirštai mėgina priešintis. Galbūt prieš išganingą amžiną jos sąmonės užtemimą dar buvo akimirka ir kraupaus suvokimo.

Ir tai yra žmogus, kurį jis nori perspėti, ir ne todėl, kad jis dar gali kaip nors išsigelbėti, o todėl, kad net Ezmės Karling mirties siaubas dabar atrodė tiktai maža ir neišvengiama dalis kur kas didesnės ir svarbesnės tragedijos. Visą savo gyvenimą ji fabrikavo paslaptis, tyrinėjo sutapimus, parinkinėjo faktus, atitinkančius teoriją, manipuliavo personažais, mėgavosi savo viską lemiančia galia. Jos tragedija buvo tai, kad galų gale supainiojo kūrybą su tikru gyvenimu.

Išvažiavęs iš Maldono ir pasukęs į pietus į B1018 Danielis paklydo. Jau sykį buvo sustojęs šalikelėje pasitikrinti žemėlapyje, graužsaid dėl kiekvienos sugaištos sekundės. Trumpiausias kelias į Bredvelį – tai iš plento sukti kairėn ir važiuoti pro Styplio ir Šv. Lorenso kaimus. Jis padėjo žemėlapį ir nuvažiavo per tamsią negyvenamą apylinkę. Tačiau kelias, platesnis, negu jis tikėjosi, turėjo du posūkius į kai-

rę, kurių jis neprisiminė iš žemėlapio, be to, nebuvo pirmojo kaimo rodyklės. Kažkoks instinktas, kurio jis niekad nesugebėjo paaiškinti, sakė jam, kad važiuoja į pietus, ne į rytus. Jis sustojo sankryžoje pasižiūrėti į kelio rodyklę ir žibintų šviesoje pamatė Sautminsterio pavadinimą. Vadinasi, pateko į labiau pietinį ir tolimesnį kelią. Tamsa buvo tiršta ir klampi kaip rūkas. Bet staiga debesys pasitraukė nuo mėnulio, ir jis pamatė pakelės smuklę, uždarytą ir apgriuvusią, du plytinius namelius su blausiais žiburėliais už užuolaidų ir vienintelį vėjo nuniokotą medį su prikalto balto skelbimo liekana, kuri plazdėjo tarsi prismeigtas paukštis. Abipus kelio šaltoje mėnulio šviesoje plytėjo apleista ir vėjo nugairinta nykuma.

Jis nuvažiavo toliau. Kelias su savo vingiais ir posūkiais atrodė nesibaigsiantis. Vėjas stiprėjo, nesmarkiai mėtė mašiną. Ir pagaliau dešinėje pasirodė posūkis į Pajūrio Bredvelį, jis pamatė važiuojąs pro miestelio pakraštį prie kresno bažnyčios bokšto ir smuklės šviesų. Jis dar kartą pasuko, dabar jau jūros ir pelkių link. Dontsio mašinos nebuvo matyti, ir jis nežinojo, kuris jųdviejų pirmas pasieks Otono rūmus. Žinojo tik viena – kad abiem tai bus kelionės galas.

66

Jis atidarė galines duris. Po gaubusios tamsos, benzino, kilimėlio kvapo ir jos pačios baimės mėnulio šviesa palietė jos veidą kaip palaima. Ji girdėjo tiktai vėjo dejones, matė tiktai prie jos pasilenkusį jo tamsų siluetą. Jis ištiesė rankas ir ėmė graibyti burnos kamščio. Ji pajuto, kaip per skruostą brūkštelėjo jo pirštai. Tada jis pasilenkė ir atrišo jai kojas. Mazgai buvo nesudėtingi. Jei būtų turėjusi laisvas rankas, pati būtų juos atsirišusi. Jis jų neperpjovė. Ar tai reiškia, kad neturi peilio? Tačiau jai

jau neberūpėjo pačios saugumas. Staiga ji suprato, kad jis čionai ją atsivežė ne žudyti. Jis turi kitų ir jam daug svarbesnių rūpesčių.

Jis pasakė įprastu, švelniu, nuo seno pažįstamu balsu, kuriuo ji pasitikėdavo, mėgdavo girdėti:

– Frense, jei jūs pasiverstumėte, aš lengviau pasiekčiau jūsų rankas.

Taip galėjo kalbėti jos išgelbėtojas, ne žudikas. Ji pasisuko, ir jis per kelias sekundes ją išlaisvino. Ji pamėgino iškelti iš mašinos kojas, tačiau jos buvo nutirpusios, tad jis ištiesė rankas padėti.

– Nelieskit manęs, – pasakė ji.

Žodžiai buvo ištarti neaiškiai. Kamštis buvo kietesnis, negu ji pamanė iš pradžių ir jos žandikaulis dar tebeskaudėjo ir buvo sustingęs. Tačiau jis suprato. Tuojau atsitraukė ir žiūrėjo, kaip ji pamažu išlipo ir atsistojo, remdamasi į mašinos šoną. Tai buvo momentas, kurio ji vylėsi, proga pabėgti nuo jo, nesvarbu kur. Tačiau jis nusisuko nuo jos ir ji žinojo, kad bėgti nėra reikalo, gelbėtis nebūtina. Jis atsivežė ją čionai iš reikalo, tačiau ji jau nepavojinga, nebesvarbi. Jo mintys jau kitur. Ji gali mėginti kepėstuoti nutirpusiomis kojomis, bet jis jai netrukdys, nemėgins vytis. Jis jau ėjo šalin nuo jos, žiūrėdamas į tamsius namo kontūrus, ir ji tiesiog jautė, kaip įdėmiai jis žiūri. Tai jam buvo ilgos kelionės pabaiga.

– Kur mes esam? – paklausė ji. – Kokia čia vieta?

– Otono rūmai, – atsakė jis valdydamas balsą. – Aš atvažiavau susitikti su Žanu Filipu Etjenu.

Jiedu kartu nuėjo prie durų. Jis paskambino. Ji girdėjo skambutį net pro storas ąžuolo duris. Laukti ilgai nereikėjo. Jie girdėjo, kaip barkštelėjo skląstis, pasisuko raktas spynoje, ir durys atsidarė. Koridoriaus šviesoje pasirodė nedidukė juodai apsirengusi moteris.

Ji pasakė:

– Monsieur Etienne vous attend.

Geibrielis pasisuko į Frensę.

– Jūs tikriausiai nepažįstate Estelės, Žano Filipo šeimininkės. Jūs dabar saugi. Po kelių minučių galėsite paskambinti pagalbos. O tuo tarpu galite eiti su Estele, ji jumis pasirūpins.

Ji atsakė:

– Manimi nereikia rūpintis. Aš ne vaikas. Jūs atvežėte mane čionai prieš mano valią. Dabar aš čia ir būsiu su jumis.

Estelė nuvedė juos ilgu akmenimis grįstu koridoriumi į namo gilumą, paskui pasitraukė į šalį ir ranka pakvietė įeiti. Kambarys, tikriausiai kabinetas, buvo iškaltas tamsiais paneliais, oras slogus nuo saldaus ir aitraus medžio dūmų kvapo. Mūriniame židinyje liepsnos šokinėjo kaip liežuviai, pliauskos traškėjo ir šnypštė. Žanas Filipas Etjenas sėdėjo aukštoje kėdėje dešinėje nuo židinio. Jis neatsistojo. Prie lango veidu į duris stovėjo inspektorius Aronas. Jis buvo su odiniu švarku, kuris dar labiau pabrėžė jo stambią figūrą. Jo veidas buvo labai baltas, tačiau nuo židinio atšvaitų kartais pasidarydavo raudonas. Plaukai buvo vėjo sutaršyti, išsidraikę. Matyt, jis atvažiavo prieš pat juos, tik mašiną paliko nuošaliau, kad nebūtų matyti, pagalvojo Frensė.

Nekreipdamas į ją dėmesio, jis kreipėsi tiesiai į Dontsį:

– Aš vijausi jus. Man reikia su jumis pasikalbėti.

Jis išsiėmė iš kišenės voką ir ištraukęs nuotrauką, padėjo ant stalo. Jis tylėdamas stebėjo Dontsio veidą. Nė vienas nejudėjo.

Dontsis pasakė:

– Aš žinau, ką norite pasakyti, tačiau kalbų laikas pasibaigė. Jums čia lemta ne kalbėti, o klausytis.

Atrodo, tik dabar Aronas suvokė esant Frensę. Jis griežtai, kone kaltinamai paklausė:

– Kodėl jūs čia?

Frensės burna dar skaudėjo, tačiau balsas buvo aiškus ir stiprus.

– Kadangi buvau atvežta jėga. Buvau surišta ir užkimšta burna. Geibrielis nužudė Klaudiją. Pasmaugė ją garaže. Aš mačiau jos lavoną. Ar jūs jo nesuimsite? Jis nužudė Klaudiją ir kitus du žmones.

Etjenas jau buvo atsistojęs, tačiau dabar išleido keistą garsą, panašų į dejonę ar atodūsį, ir vėl susmuko kėdėje. Frensė puolė prie jo. Ji pasakė:

– Aš atsiprašau, labai atsiprašau, man reikėjo pasakyti jums švelniau.

Paskui pakėlusi galvą pamatė siaubo kupiną inspektoriaus Arono veidą.

Jis pasisuko į Dontsį ir kone pašnibždomis pasakė:

– Vadinasi, užbaigėte savo darbą.

– Nekaltinkite savęs, inspektoriau. Jūs negalėjote jos išgelbėti. Jums išvažiuojant iš leidyklos, ji jau buvo negyva.

Tada jis kreipėsi į Žaną Filipą Etjeną:

– Stokitės, Etjenai. Noriu, kad stovėtumėt.

Etjenas lėtai pasilenkė priekin ir pasiėmė lazdą. Tada atsistojo. Jam labai sunkiai sekėsi laikytis ant kojų ir gal net būtų pargriuvęs, jeigu Frensė nebūtų pribėgusi ir prilaikiusi jo už liemens. Nieko nesakydamas jis žiūrėjo tiesiai į Dontsį.

Dontsis pasakė:

– Stokitės už kėdės. Galėsite į ją atsiremti.

– Man nereikia remtis. – Jis tvirtai atstūmė Frensės ranką. – Tai tik laikinas stingulys po sėdėjimo. Nestovėsiu už kėdės tarsi teisiamųjų suole. O jeigu jūs čionai atvažiavote kaip teisėjas, tai manau, kad prieš teismą yra įprasta išklausyti ir teisiamąjį ir bausti tik tuo atveju, jeigu kaltė įrodyta.

– Įrodyta. Ir mano teismas truko daugiau kaip keturiasdešimt metų. Dabar aš prašau jus prisipažinti, kad atidavėte mano žmoną ir vaikus vokiečiams, kitaip sakant, pasmerkėte juos nužudyti Aušvice.

– Kokia buvo jų pavardė?

– Sofi Dontsi, Martinas ir Ruta. Jie buvo registruoti Lo-

rė pavarde. Turėjo padirbtus dokumentus. Jūs buvote vienas iš nedaugelio žmonių, kurie tai žinojo, žinojo, kad jie žydai, žinojo, kur jie gyvena.

Etjenas ramiai pasakė:

– Vardai nieko nereiškia. Nejaugi galima tikėtis, kad aš prisiminsiu? Jie buvo ne vieninteliai žydai, apie kuriuos aš pranešiau Viši ir vokiečiams. Argi galiu atsiminti vardus arba šeimas? Aš dariau tai, kas buvo būtina tuo metu. Nuo manęs priklausė daugybės prancūzų gyvybės. Buvo labai svarbu, kad vokiečiai manimi pasitikėtų, jeigu norėjau gauti paskyras pogrindinės spaudos popieriui, dažams ir medžiagoms. Kaip galima tikėtis, kad po penkiasdešimties metų aš prisiminsiu vieną moterį ir du vaikus?

– Aš juos prisimenu, – atsakė Dontsis.

– Ir dabar atvažiavote keršyti. Ar net ir po penkiasdešimties metų tai teikia malonumą?

– Tai ne kerštas, Etjenai. Tai teisingumas.

– Et, neapgaudinėkit savęs, Geibrieli. Tai kerštas. Teisingumui nebūtina pabaigoje atvažiuoti pas mane ir pasakyti, ką padarėt. Jei tai ramina jūsų sąžinę, vadinkit teisingumu. Tai stiprus žodis, tikiuosi, žinote jo reikšmę. Aš tuo nesu tikras. Gal mums gali padėti teisingumo atstovas.

Danielis atsakė:

– Tai reiškia akis už akį, dantis už dantį.

Dontsis tebežiūrėjo į Etjeną.

– Aš paėmiau tik tiek, kiek jūs, Etjenai. Sūnų ir dukrą už sūnų ir dukrą. Jūs nužudėte mano žmoną, bet jūsiškė jau buvo mirusi, kai aš sužinojau tiesą.

– Taip, ji buvo nepasiekiama jūsų pykčiui. Ir manajam.

Paskutinius du žodžius jis pasakė taip tyliai, kad Frensė suabejojo, ar apskritai juos girdėjo.

Geibrielis kalbėjo toliau:

– Jūs nužudėte mano vaikus, aš nužudžiau jūsiškius. Aš neturiu palikuonių, jūs irgi neturėsite. Po Sofi mirties aš nega-

lėjau pamilti kitos moters. Nemanau, kad mūsų egzistavimas čia turi prasmę arba turėsime ateitį po mirties. Kadangi Dievo nėra, tai negali būti ir dieviškojo teisingumo. Turime patys vykdyti teisingumą ir daryti tai čia, žemėje. Nors sugaišau tam keturiasdešimt metų, savo teisingumą atlikau.

– Būtų buvę veiksmingiau, jei būtumėt padaręs tai greičiau. Mano sūnus turėjo jaunystę, pagyveno kaip vyriškis. Jis patyrė sėkmę, moterų meilę. To iš jo negalėjote atimti. Jūsų vaikai to nepatyrė. Teisingumas turi būti greitas ir toks pat efektyvus. Teisingumas nelaukia penkiasdešimt metų.

– Ką bendra turi teisingumas ir laikas? Laikas atima mūsų jėgas, mūsų talentą, mūsų atmintį, džiaugsmus, net gebėjimą liūdėti. Kodėl turime leisti, kad jis atimtų ir teisingumo siekimą? Aš norėjau būti tikras, ir tai taip pat buvo teisingumas. Dvidešimt metų truko, kol radau du pagrindinius liudininkus. Bet net ir tada neskubėjau. Nebūčiau galėjęs sėdėti kalėjime dešimt ar daugiau metų, o dabar to nereikės. Kai tau septyniasdešimt šešeri, niekas nebaisu. Tada jūsų sūnus susižadėjo. Galėjo atsirasti kūdikis. O teisingumas reikalavo, kad mirtų tik du.

Etjenas atsakė:

– Ar dėl to išėjote iš savo leidyklos ir 1962 metais atėjote į „Peverelių spaudą“? Jau tada įtarėte mane?

– Jau pradėjau. Mano tyrimo siūlai ėmė susieiti. Atrodė naudinga būti arčiau jūsų. O jūs, atsimenu, buvote gana patenkintas manimi ir mano pinigais.

– Žinoma. Henris Peverelis ir aš manėme įgiję tikrą talentą. Jums reikėjo savo energiją skirti poezijai, Geibrieli, o ne švaistyti apsėdusiai manijai, sukeltai savo paties kaltės. Vargiai buvote kaltas, kad jūsų žmona ir vaikai įkliuvo Prancūzijoje. Žinoma, buvo neprotinga palikti juos tokiu metu, bet ne daugiau. Jūs palikote juos, ir jie žuvo. Kam reikėjo plauti tą kaltę žudant nekaltus? Tačiau nekaltųjų žudymas yra jūsų pomėgis, ar ne? Jūs dalyvavote Dresdeno bombar-

davime. Joks iš mano padarytų darbų negali prilygti to nusikaltimo siaubui ir mastui.

Danielis kone pašnibždom pasakė:

– Tai kas kita. Tai buvo baisi karo būtinybė.

Etjenas pasisuko į jį:

– Tas pats buvo ir man, karo būtinybė. – Jis patylėjo, o kai vėl prabilo, Frensė jo balse girdėjo vos valdomą pasididžiavimą. – Jeigu nori elgtis kaip dievas, Geibrieli, tai reikia būti tikram, kad turi Dievo išmintį ir žinojimą. Aš vaikų neturėjau. Trylikos metų persirgau virusine infekcija, esu visiškai nevaisingas. Mano žmona norėjo sūnaus ir dukters ir tenkindamas jos motinystės poreikį aš sutikau juos parūpinti. Džerardas ir Klaudija buvo įsūnyti Kanadoje ir su mumis atvyko į Angliją. Kraujo ryšiais jie nesusiję nei tarpusavyje, nei su manimi. Aš pažadėjau žmonai, kad tiesa niekada viešai nebus atskleista, tačiau Džerardui ir Klaudijai tai buvo pasakyta, kai abiem buvo keturiolika metų. Džerardui efektas buvo neigiamas. Abu vaikai privalėjo tą žinoti iš pat pradžių.

Frensė jautė, kad Geibrieliui net nereikia klausti, ar tai tiesa. Ji prisivertusi pažiūrėjo į jį. Matė, kaip jis beregint fiziškai sumažėjo, veido ir kūno raumenys tarsi akyse tirpo. Anksčiau jis buvo senas žmogus, tačiau stiprus, protingas ir valingas. Dabar visa tai, kas buvo gyva jame, tiesiog bežiūrint traukėsi iš jo. Ji buvo bežengianti jo link, tačiau jis mostu sulaikė ją. Paskui skausmingai, prisiversdamas, atsitiesė. Jis bandė kalbėti, tačiau žodžių nebuvo. Tada jis pasisuko ir nuėjo durų link. Niekas iš aplinkinių nieko nesakė, tik išėjo paskui jį į naktį ir žiūrėjo, kaip jis eina prie siauros uolų keteros pelkių pakraštyje.

Frensė pasivijo jį ir sugriebė už švarko. Jis bandė nukrėsti jos rankas, tačiau ji nepaleido, o jo jėgos silpo. Tada pribėgęs Danielis sugriebė ją ir tiesiog pakėlęs nunešė į šalį. Ji mėgino išsiveržti, tačiau jo rankos buvo kaip geležies gniaužtai. Ji bejėgiškai žiūrėjo, kaip Geibrielis eina į pelkę.

– Tegu eina, – pasakė Danielis. – Tegu.

Ji sušuko Žanui Filipui Etjenui:

– Vykitės jį! Tegu jis grįžta!

Danielis ramiai paklausė:

– O kam grįžti?

– Bet jis niekada nepasieks jūros.

Prie jų priėjęs Etjenas pasakė:

– Jam ir nereikia pasiekti jūros. Tie užutėkiai yra gilūs. Jei žmogus nori mirti, jam pakanka ir sprindžio vandens.

Jie stovėjo ir žiūrėjo. Frensę dar tebelaikė Danielis. Staiga ji pajuto, kaip šalia jos daužosi jo širdis. Svirduliuojanti figūra bolavo nakties danguje. Jis pargriuvo, vėl pakilo, išnyko tamsoje. Paskui debesys prasisklaidė ir mėnulio šviesoje jie vėl pamatė jį. Jis nuolat pargriūdavo, bet vėl pakildavo ant kojų, atrodė didžiulis kaip milžinas, rankos pakeltos tarsi prakeikiant ar maldaujant paskutinės malonės. Frensė žinojo, kad jis nori pasiekti jūrą, trokšta įbristi į jos šaltą begalybę, tolyn ir gilyn, kol galės panirti į tą galutinę palaimingą užmarštį.

Pagaliau jis parkrito ir daugiau nebepakilo. Frensei pasivaideno, kad pamatė mėnulio atspindį ant vandens. Jai pasirodė, kad visas jo kūnas paniręs. Tačiau aiškiai nebematė. Jis jau buvo vienas iš daugelio tamsių žemų kupstų toje laukinėje dykynėje. Jie tylėdami laukė, tačiau niekas nesujudėjo. Jis tapo pelkės ir nakties dalimi. Tada Danielis paleido ją, ji pasitraukė atokiau ir stovėjo viena. Tyla buvo absoliuti. Pagaliau jai pasirodė, kad girdi jūrą, silpną šnaresį, daugiau panašų ne į garsą, o į atodūsį ramiame ore.

Kai jie pasuko namo link, nakties ore pasigirdo šaiži metalinė dejonė, greitai pavirtusi tarškesiu. Viršuje pasirodė du malūnsparnio prožektoriai. Jie žiūrėjo, kaip jis apsuko tris ratus, paskui nutūpė šalia namo. Vadinasi, jie rado Klaudijos lavoną, pagalvojo Frensė. Džeimsas pavargo nuo laukimo ir nuvažiavo ieškoti jos į leidyklą.

Ji stovėjo pievutės pakrašty, kiek atokiau nuo visų, ir matė, kaip pasilenkusios po besisukančiomis mentėmis išniro trys figūros, paskui išsitiesė ir per purviną pievą nuėjo pas juos – Dalglišas, inspektorė Miskin ir Džeimsas. Etjenas pajudėjo jų pasitikti. Jie ėmė kalbėtis. Tegu jiems pasako Etjenas, pagalvojo ji. Aš palauksiu.

Tada Dalglišas priėjo prie jos. Jis jos nelietė, tik pasilenkė iš savo ūgio aukštumos ir įdėmiai pažiūrėjo į veidą.

– Ar jaučiatės gerai?

– Dabar jau gerai.

Jis nusišypsojo ir tarė:

– Netrukus pasikalbėsime. De Vitas labai norėjo skristi kartu. Pagalvojome, kad taip bus mažiau vargo.

Jis nuėjo prie Etjeno ir Keitės ir visi pasuko namo link.

Frensė pagalvojo: „Pagaliau aš esu aš. Turiu ką jam duoti“. Ji nebėgo prie laukiančios figūros. Nešaukė jo. Lėtai, tačiau su visa savo esybės pajauta ji per vėjo nugairintą žolę ėjo į jo laukiančias rankas.

Danielis girdėjo, kaip atskrido malūnsparnis, tačiau nejudėjo. Jis stovėjo ant uolų kyšulio ir tebežiūrėjo į jūrą. Pagaliau išgirdo žingsnius ir Dalglišo balsą šalia:

– Ar jis buvo suimtas?

– Ne, pone. Aš atvažiavau ne suimti jo, o perspėti. Aš nesulaikiau jo. Mėginau kalbėti, tačiau tai buvo ne tokie žodžiai, kokius būtumėt sakęs jūs. Leidau jam eiti.

– Paleidai jį sąmoningai? Jis neištrūko jėga?

– Ne, pone. Jis neištrūko. – Paskui taip tyliai, kad net nebuvo tikras, ar Dalglišas girdi, pridūrė: – Bet dabar jis laisvas.

Dalglišas nusisuko ir nuėjo prie namo. Jis sužinojo tai, ko norėjo. Niekas prie Danielio nepriėjo. Jis jautėsi izoliuotas moralinio karantino, stovėjo vienas prie pelkių pakraščio, prie pasaulio pakraščio. Jam atrodė, kad mato virpančią šviesą, tarsi fosforinę, žybsinčią ir lakstančią tarp pelkių žo-

lės kuokštų ir juodų vandens properšų. Jis nematė mažų mūšos bangų, tačiau girdėjo jūrą, tą negarsų amžiną dejavimą, panašų į visuotinę širdgėlą. Debesys prasisklaidė ir lenktas kone pilnas mėnulis užliejo savo šalta šviesa pelkes ir tą tolimą parkritusią figūrą. Šalia savęs jis pajuto šešėlį. Atsisukęs pamatė, kad tai Keitė. Išvydus jos šlapią nuo ašarų veidą, jį apėmė nuostaba ir gailestis.

Jis pasakė:

– Aš nenorėjau padėti jam pabėgti. Žinojau, kad pabėgti neįmanoma. Bet nebūčiau ištvėręs matydamas jį su antrankiais, teisiamųjų suole, kalėjime. Norėjau suteikti jam progą nueiti namo savo paties taku.

Ji pasakė:

– Danieli, koks tu kvailas. Tikrai kvailas.

Jis pasisuko į ją ir paklausė:

– Ką jis darys?

– Dalglišas? O ką, tavo manymu, gali daryti? O Dieve, Danieli, tu galėjai būti toks geras, buvai toks geras.

Jis tarė:

– Etjenas net neatsiminė jų vardų. Apskritai vargiai prisimena, ką padarė. Jis nejaučia kaltės, gailesčio. Motina su dviem mažais vaikais. Jie neegzistavo. Jie buvo ne žmonės. Net žudydamas šunį jis būtų labiau abejojęs. Jis nelaikė jų savo padermės. Juos galima paaukoti. Jie nesvarbu. Jie buvo žydai.

Ji sušuko:

– O Ezmė Karling? Sena, negraži, bevaikė, vieniša. Ne itin gera rašytoja. Ar ją irgi galima paaukoti? Taip, ji nedaug turėjo. Butą, svetimą vaiką, su kuriuo praleisdavo vakarus, kelias nuotraukas, savo knygas. Kokią teisę jis turėjo nuspręsti, kad jos gyvenimas nesvarbus?

Jis karčiai atsakė:

– Tu taip viskuo tikra, ar ne, Keite. Žinai, kas yra teisinga. Tikriausiai labai smagu, kai nereikia susidurti su mora-

linėmis dilemomis. Baudžiamosios teisės ir policijos normos tau duoda viską, ko reikia, ar ne?

Ji pasakė:

– Dėl kai kurių dalykų aš neabejoju. Neabejoju dėl žmogžudystės. Kaip galėčiau būti policininkė, jeigu abejočiau?

Prie jų priėjo Dalglišas. Paprasčiausiu balsu, tarsi jie draugiškai sėdėtų Vopingo nuovadoje, jis pasakė:

– Esekso policija kūno ieškos tik rytą. Noriu, kad parvežtum Keitę į Londoną. Ar galėsi?

– Taip, pone. Važiuoti man nesunku.

– Jeigu ne, pavairuos Keitė. Ponas de Vitas ir panelė Peverel skris su manim malūnsparniu. Jie nori kuo greičiau grįžti. Su jumis susitiksiu vėliau Vopinge.

Danielis stovėjo su Keite šalia, kol jie trise nuėjo prie piloto ir dingo malūnsparnyje. Mašina atgijo, ėmė riaumoti, didžiulės mentės sukosi vis greičiau, susiliejo, pasidarė nematomos. Malūnsparnis atsiplėšė nuo žemės ir pakilo į dangų. Etjenas su Estele stovėjo pievos pakraštyje ir pakėlę galvas žiūrėjo į jį. Jis karčiai pagalvojo: jiedu atrodo kaip turistai. Keista, kad nemosuoja rankomis atsisveikindami.

Jis tarė Keitei:

– Aš name palikau kai ką.

Durys buvo atviros. Ji kartu su juo koridoriumi nuėjo į kabinetą, stengdamasi eiti taip, kad jis nesijaustų lyg lydimas kalinys. Šviesa kambaryje buvo išjungta, tačiau židinio liepsnos šokinėjo ant sienų ir lubų, žybsėjo ant poliruoto stalo paviršiaus raudonais atšvaitais, tarsi jis būtų suteptas krauju.

Nuotrauka tebebuvo. Jis iš pradžių nustebo, kad Dalglišas nepasiėmė jos. Bet paskui prisiminė. Tai nesvarbu. Juk dabar nebus teismo, nebereikės daiktinių įrodymų, nereikės jų pateikti teisme. Nuotrauka nebereikalinga. Ji nebesvarbi.

Jis paliko ją ant stalo, apsisuko ir kartu su Keite tylėdamas nuėjo prie mašinos.

James, P.D.

Ja 289 Gimtoji nuodėmė: romanas/P. D. James; iš anglų kalbos vertė Virgilijus Čepliejus. – Vilnius: Alma littera, 1999. – 495 p. – (Sfinksas)

ISBN 9986-02-754-3

Romano „Gimtoji nuodėmė" veiksmas vyksta vienoje seniausių Londono leidyklų, kur pasikeitus direktoriui įsivyrauja netikrumo, kone grėsmės atmosfera. Visi mato, jog senasis „liūtas mirė, jo vietą užėmė gyvas šuo". Ir netrukus žmones sukrečia trys iš eilės mirtys...

UDK 820-3

P.D. James

Gimtoji nuodėmė

Romanas

Iš anglų kalbos vertė
Virgilijus Čepliejus

Dailininkas Jokūbas Jacovskis
Korektorė Bronė Brazauskaitė
Techninė redaktorė Birutė Tolvaišienė
Kompiuteriu maketavo Zita Pikturnienė

SL 412. Užsakymas 1136
Išleido leidykla „Alma littera", Šermukšnių g. 3, 2600 Vilnius
Puslapis internete: http://www.almali.lt
Spausdino AB spaustuvė „Spindulys", Gedimino g. 10, 3000 Kaunas

sfINKSAS

P.D. JAMES GIMĖ 1920 M. OKSFORDE, augo ir mokėsi Kembridže. Po karo likusi našlė su dviem dukterimis dirbo, iš pradžių (1949–1968 m.) Ligoninių valdyboje, o 1968–1979 m. – Vidaus reikalų ministerijos Policijos ir Kriminaliniame departamentuose. Gal todėl jos romanai stebina dalyko išmanymu, detalių tikroviškumu. Nuo 1979 m. atsidėjo tik kūrybai.

Rašytoja sukūrė keliolika detektyvinių romanų su tuo pačiu pagrindiniu herojumi, sekliu ir poetu Adamu Dalglišu iš Skotland Jardo, atnešusių jai naujosios detektyvo karalienės šlovę, Deimantinio durklo premiją ir baronienės titulą, kurį už nuopelnus literatūrai 1991 m. jai suteikė D. Britanijos karalienė.

„Peverelių spauda" – viena seniausių leidyklų šalyje, įsteigta 1792 m. Ji įsikūrusi Inosent rūmuose prie Temzės, primenančiuose Venecijos Aukso rūmus prie Didžiojo kanalo. Mirus senajam direktoriui, postą perima jaunas ir energingas, kuris rūpinasi tik leidyklos interesais – ji turi būti šiuolaikinė, antraip sužlugs. Tačiau tada turi atsikratyti geros širdies sindromo, įsigyti priešų. Leidyklos žmones sukrečia viena po kitos trys mirtys – redaktorės, jaunojo direktoriaus, detektyvų autorės... Kas gi žudikas? Ir kur tos baisios neapykantos šaknys? Dalglišas, jo pagalbininkai (o ir skaitytojai!) vargu ar galėjo tikėtis tokios atomazgos...

ISBN 9986-02-754-3

